

Årlig rapportering til oppdragsgivere 2016

Innovasjon Norge

Resultater og effekter 2016

Forord

Denne rapporten utgjør den årlige rapporteringen til Innovasjon Norges oppdragsgivere. Den må sees i sammenheng med den digitale Årsrapporten 2016 på www.innovasjon norge.no/no/aarsrapport2016/, der Innovasjon Norge rapporterer på overordnet måloppnåelse for selskapet sammen med styrets beretning og årsregnskap.

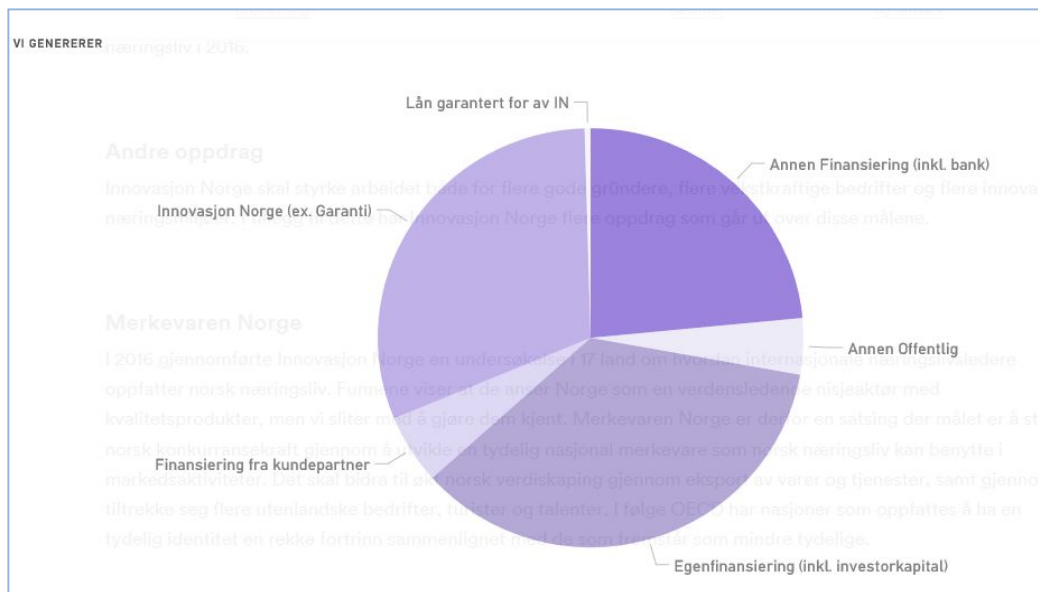
I tråd med departementenes forventninger til kontinuerlig utviklingsarbeid rundt analyser og vurderinger, er de innledende sidene i departementsrapportene mer omfattende enn i fjor. Følgende er nytt i 2016:

- Nye analyser knyttet til delmål 1, flere gode gründere, med vekt på å studere exit-årsaker.
- Med basis i data fra kundeeffektundersøkelsen er det gjort en ny analyse av effekter av Innovasjon Norges veiledning og oppfølging av prosjekter
- Nye indikatorer fra kundeeffektundersøkelsen knyttet til bærekraft, miljømessig, samfunnsmessig og økonomisk er analysert.
- En vurdering av likheter og forskjeller mellom innovasjonslån og distriktsrettede risikolån.
- Analyse av ringvirkninger av investeringer i tradisjonelt landbruk.

Dette har gitt forbedret og ny kunnskap, og på enkelte punkter anbefaler vi derfor å utrede mer. Vi vil følge opp dette i nær kontakt med departementene og avstemme våre utredningsbehov og koordinere oss der det er naturlig.

Økt innsats for eksport gir omstilling og grønt skifte

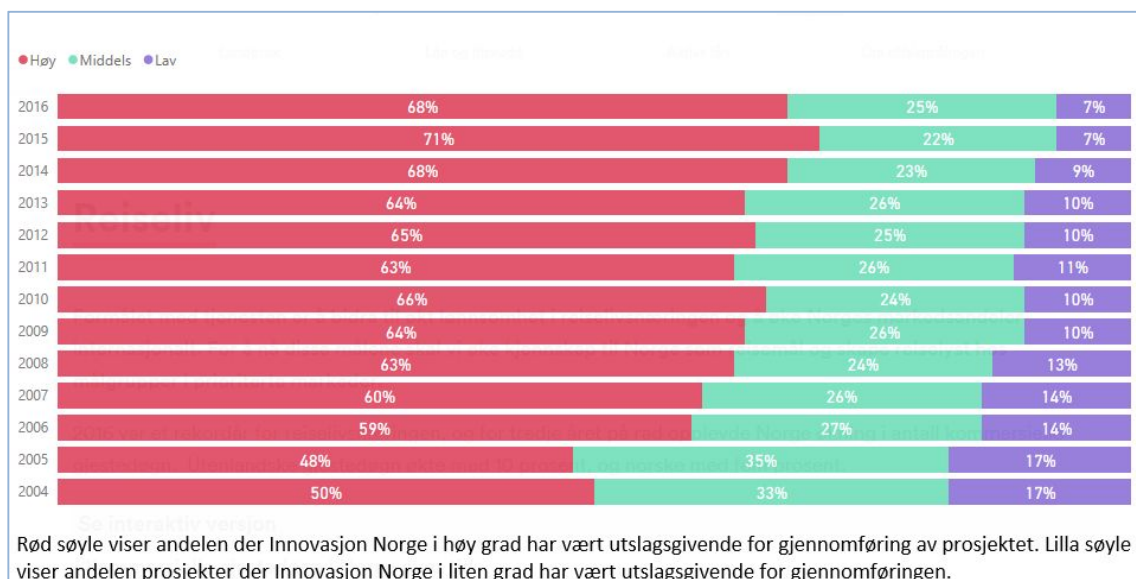
Stortinget og fylkestingene bevilget til sammen 3,7 mrd. kroner til Innovasjon Norge i 2016. Det finansierer lån, tilskudd, rådgivning, profilering og nettverk, slik at vi i alt kunne bidra med 6,7 mrd. kroner til næringslivet i 2016, sammenliknet med 6,1 mrd. kroner året før. Disse midlene utløste investeringer på til sammen 20,1 mrd. kroner, det vil si en tredobling av tildelte midler. En krone fra Innovasjon Norge utløste to ekstra kroner i egenfinansiering og annen finansiering. Økningen i utløst finansiering var på 23 prosent opp fra i fjor.

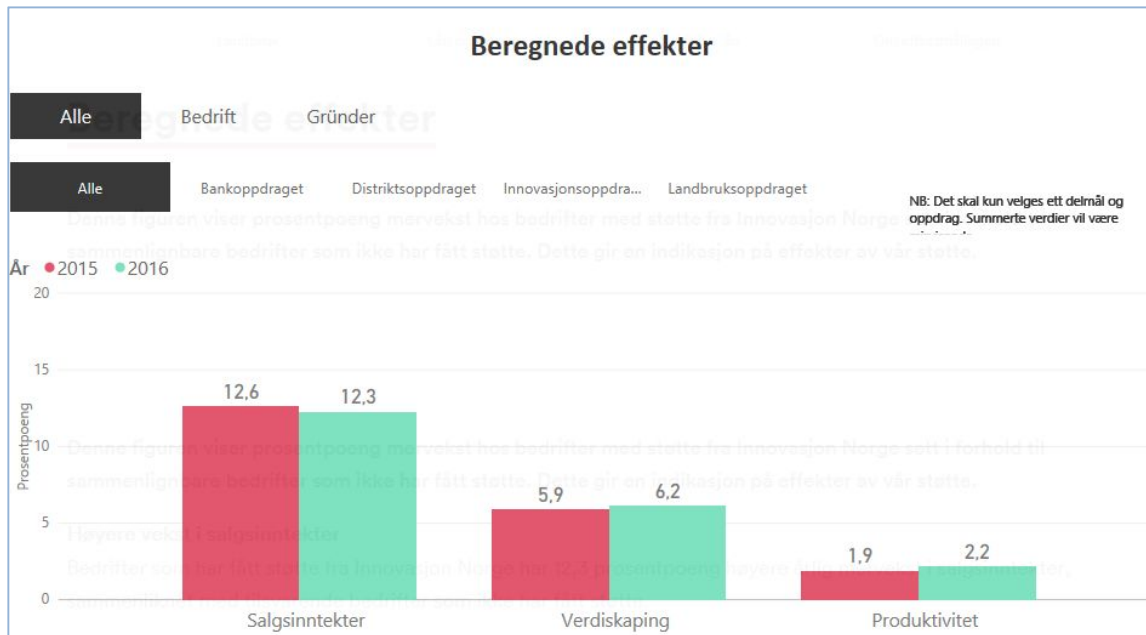
Figur 1: Fordelingen av de 20,1 mrd. kroner investert i innovasjon og utvikling, på finansieringskilder

Omstilling av Norge var sentralt i de oppdragene Innovasjon Norge fikk gjennom statsbudsjettet for 2016. I bevilgningene til Innovasjon Norge inngikk en ettårig omstillingspakke på 250 mill. kroner til næringsutvikling over hele landet. Pengene er fordelt med 50 mill. kroner til pre-såkorn, 100 mill. kroner til etablerertilskudd og 100 mill. kroner til miljøteknologi.

Ni av ti bedrifter oppgir at Innovasjon Norges bidrag i høy eller middels grad har vært utslagsgivende for at deres prosjekt ble satt i gang. Det betyr at Innovasjon Norge fortsetter å være en drivkraft for omstilling og utvikling av næringslivet. Som figuren under viser bidrar vi til at bedrifter får mulighet til å utvikle seg – muligheter de ellers ikke ville hatt. Da gjør vi jobben vår! Vi har blitt gradvis bedre over år.

Tallene for 2016 fra Statistisk Sentralbyrå indikerer at effekten av støtte fra Innovasjon Norge gjennomgående holder seg stabile, med en svak positiv oppgang for mervest i verdiskaping og produktivitet.

Innovasjon Norge har i 2016 bistått flere bedrifter med å satse internasjonalt enn noen gang tidligere. 850 virksomheter fikk kartlagt sine muligheter og kvalifiserte råd om hvordan nettopp de kan satse i utvalgte markeder. Det er 25 prosent flere enn året før. Innovasjon Norge har også styrket satsingen på EUs ordninger, noe som har ført til at flere norske bedrifter får finansiert sine prosjekter med EU-midler enn tidligere. I tillegg har Innovasjon Norge inngått en avtale med Det europeiske investeringsfondet, EIF, som gir en økning på mulige utlån med inntil 1,2 mrd. kroner. Det er en betydelig bedring i tilgangen på kapital for bedrifter i en krevende fase.

I løpet av året som gikk har Innovasjon Norge tatt initiativ til og funnet nye former på samarbeidet med de andre statlige virkemiddelaktørene. Det er viktig for oss som en virksomhet med et stort oppdrag for storsamfunnet at vi bidrar proaktivt til dette samarbeidet. Når Norges Forskningsråd, Enova, GIEK, GIEK Kredittforsikring, Eksportfinans Norge og vi i Innovasjon Norge samarbeider mer og mer sømløst, kan vi bidra til å skape nye muligheter for våre kunder – enklere, raskere og bedre tilpasset behovene.

Vi legger stor vekt på å få bærekraft inn som et viktig aspekt i alt vi gjør, slik at det gjennomsyrrer egen organisering, finansieringspolicy og opplæring av våre kunderådgivere. Vi leverer på bærekraft. 47 prosent av våre bevilgninger gir positiv miljøeffekt. Vi ser en 35 prosent økning i tildeling av penger fra miljøteknologiordningen.

Vi har etablert et nytt verktøy for miljøvennlig energiteknologi, Pilot-E, sammen med Forskningsrådet og SIVA, og et felles grønt mobiliseringsprosjekt med GIEK og Eksportkreditt. Vi har vurdert og tildelt åtte reisemål merket for bærekraftig reiseliv og åtte nye er i ferd med å kvalifisere seg.

Innovasjon Norge har de siste årene argumentert for en økt satsing på å gjøre Norge kjent som et attraktivt land for handel, innovasjonssamarbeid, investeringer og turisme. Vi har etablert et prosjekt som skal styrke selskapets evne til å synliggjøre Norge, norsk teknologikompetanse og bærekraftig konkurransekraft internasjonalt.

Innovasjon Norge er Regjeringens og fylkeskommunenes innovasjonspolitiske rådgiver. Derfor bidrar vi med innspill og råd i det offentlige ordskiftet om innovasjonspolitikk. For å kunne gjøre en god jobb som rådgiver, er vi avhengige av videreutvikling av solid faktagrunnlag. I 2016 har vi brukt mye tid på å forbedre kvaliteten på interne data og på rapportering til eiere og oppdragsgivere.

Vi har videreført arbeidet med den nasjonale innovasjonspolitiske idedugnaden som ble gjennomført i 2015, Drømmeløftet. Basert på de innspillene vi fikk fra nærings- og samfunnsliv har vi identifisert seks mulighetsområder for næringsutvikling, der norsk kompetanse krysser globale behov som går på tvers av og inkluderer alle tradisjonelle sektorinndelinger: ren energi, helse og velferd, smarte samfunn, bioøkonomi, havrommet og kreativ næring og reiseliv. Vi publiserte egne rapporter for fire av disse områdene i 2015 og 2016, og rapportene for havrommet og kreativ næring og reiseliv kommer i 2017.

Innovasjon Norges leveranser på selskapets tre delmål

Flere gode gründere

I 2016 sto entreprenørskap høyt på den nasjonale agendaen. Gründerne er viktige for å sikre nyskaping og mangfold i norsk næringsliv, og for å utfordre etablerte bedrifter til å tenke nytt. I 2016 ga Innovasjon Norge 1,6 mrd. kroner til gründere i 2016. Dette utgjør 25 prosent av våre samlede tilsagn.

- Innovasjon Norge har fulgt opp regjeringens gründerplan.
- Vi har økt vår effektivitet og kundetilfredshet gjennom et gründercenter som behandler alle markedsavklaringsstøttestilskudd (tidligere ETIL fase 1)
- Vi har pilotert Oppstartslån og ser en god økning i innovasjons-/risikolån til gründere de siste to årene (se figur).
- Vi bidrar til flere gode, globale gründere gjennom våre Global Entrepreneurship kompetanseprogram.
- I løpet av 2016 ble det investert totalt 233 mill. kroner i 49 oppstartsbedrifter gjennom presåkorn. 171,5 mill. kroner av disse kom fra private investorer. Gjennom den nye pre-såkornordningen har vi i 2016 oppnådd 233 mill. kroner i investeringer i tidligfaseselskaper.
- Gjennom Angel Challenge, et program for å lære opp nye engelinvestorer, har vi også bidratt til at økosystemet for kapital blir sterkere og at kunnskapen om investering i gründerbedrifter øker. 130 investorer har gjennomført programmet.
- Gründerbedrifter som fikk støtte fra Innovasjon Norge, hadde i gjennomsnitt 13,4 prosentpoeng høyere vekst i årlig omsetning, sammenlignet med en kontrollgruppe bestående av sammenlignbare bedrifter uten støtte fra Innovasjon Norge (Kilde: SSB).

Flere vekstkraftige bedrifter

Innovasjon Norge leverte 4,4 mrd. kroner til vekstkraftige bedrifter i 2016. Dette utgjør over 71 prosent av våre samlede tilsagn.

- I 2016 gikk 2,5 mrd. kroner, tilsvarende 41 prosent av alle tilsagn om finansiering til prosjekter med innovasjonspotensial på internasjonalt nivå. Det er en fordobling i andel siden 2013, og viser at styrket satsing på vekstselskaper og internasjonalisering siden 2014 gir effekter.
- Vi har lagt grunnlaget for å kunne tilby mer risikokapital til vekstselskaper i 2017, uten at økningen vil belaste Statsbudsjettet.
- Bidratt til at Innovative SMB-bedrifter henter hjem store beløp fra EUs Horisont 2020-program.
- Ytt mer eksportbistand enn noen gang før (850 bedrifter (+25 % fra 2015)).
- Økt digitalisering og selvbetjening ved de nye nettsidene «Sats internasjonalt».
- Igangsatt pilotering av vekst- og eksport-programmet Global Growth, som avløser FRAM Marked og bygger på suksesselementer fra våre globale læringsarenaprogram for gründere.
- Bidratt til det grønne skiftet ved at nesten halvparten av finansieringssakene har positiv miljøeffekt.
- Lagt til rette for tettere samarbeid mellom offentlige og private aktører for å løse store samfunnsutfordringer - og samtidig bidra til å få frem flere banebrytende innovasjoner som blir

produkter og løsninger med internasjonalt eksportpotensial. Bakgrunnen er for dette er det nye rammeverket Innovasjonspartnerskap.

Noen resultater:

- Over 90 prosent av tilskuddsmidlene går nå til prosjekter med innovasjon på internasjonalt nivå.
- Med økt tilsagnsvolum for innovasjonslån/garantier har vi klart å opprettholde både andelen innovasjon på internasjonalt nivå og fortatt høy risikoprofil.
- For lavrisikolån har vi både en kraftig økning i innovasjon på internasjonalt parallelt med en kraftig økning i finansieringsvolumene.
- Positiv utvikling i addisjonalitet for tilskudd og innovasjonslån/garantier, og nå høyere for innovasjonslån/garantier enn tilskudd.
- Ca. 60 prosent av bedriftene svarer at de har fått økt kompetanse på opparbeidelse av nettverk. Dette scorer høyt i kundeeffektundersøkelsen, både for finansielle tjenester og rådgivningstjenester.
- Vekstbedrifter med støtte fra Innovasjon Norge har i gjennomsnitt 6,3 prosentpoeng høyere årlig omsetningsvekst sammenlignet med en kontrollgruppe bestående av tilsvarende bedrifter uten slik støtte (Kilde SSB).
- Også hos bedrifter som mottar eksportrådgivning fra våre utekontorer er det dokumentert positiv effekt på vekst i salgsinntekter og verdiskaping (Kilde SSB).

Flere innovative næringsmiljøer

Innovasjon Norge tildelte i 2016 i underkant av 0,2 mrd kroner til klynger og nettverk. Klynger og nettverk spiller en viktig rolle i den omstillingen norsk næringsliv er godt i gang med. Strategisk samarbeid knyttet til omstilling, nye markeder og nye forretningsmodeller er mer etterspurt enn noen gang. Dette er kostnadseffektive virkemidler, som med begrensede ressurser når mange bedrifter, oppstartelskaper og kompetansemiljøer. Delmålet omfatter tjenesten Bedriftsnettverk og klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters hos NFD, og Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer og regional omstilling i KMD.

Innovative klynger og næringsmiljøer har meget gode forutsetninger for å ta en ledende rolle i omstilling og fornyelse av norsk næringsliv, og for å realisere en vesentlig andel av verdiskapingspotensialet i eksisterende næringsliv. I et samfunn med mange småbedrifter og få store lokomotiver, må bedrifter samarbeide, både for å lykkes internasjonalt, for å innovere og for å kunne ha troverdig og langsiktig dialog og samarbeid med forsknings og kompetansemiljøer. Noen av våre beste næringsklynger blir en motor i omstillingen og skal sikre spredning av verdensledende kompetanse til en underskog av små og mellomstore bedrifter i hele landet.

- Innenfor delmålet er klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters den største satsingen med ca 132 mill. kroner i støtte til klyngene.
- Klyngeprogrammet har i 2016 vært engasjert i 39 klyngeprosjekter: 21 Arena-prosjekter, 15 NCE-prosjekter og tre GCE-prosjekter, og omfatter i overkant av 2000 bedrifter.
- Ved inngangen til 2017 er programmet engasjert i 36 klyngeprosjekter hvorav 33 klyngeprosjekter er finansiert av programmet.
- I utlysningen for 2016 ble det lagt større vekt enn tidligere på klyngeprosjektenes planlagte bidrag til fornyelse av verdikjeden/ sektoren og utvikling av nye forretningsområder. De nye klyngene som kom til i sommer er gode eksempler på at omstillingen i næringslivet materialiserer seg i samarbeidsprosjekter, og finnes innfor biomasse, aquateknologi, tunnelsikkerhet og solenergi.
- Ved utgangen av 2016 var Bedriftsnettverk engasjert i 85 aktive prosjekter som i alt involverer over 800 deltakerbedrifter. Det er tatt inn 34 nye prosjekter, mens 28 prosjekter er avsluttet dvs. netto økning på 6 prosjekter
- Effektanalysene fra 2016 bekrefter at bedrifter som deltar aktivt i et klynge-samarbeid har en mer positiv utvikling enn sammenliknbare bedrifter. Det er 7,3 prosent høyere omsetning og 7,3 prosent høyere verdiskaping enn sammenliknbare bedrifter (kilde SSB).
- Deltakelse både i klynger og bedriftsnettverk gir bedriftene mange nye samarbeidspartnere, som igjen gir grunnlag for økt innovasjonssamarbeid, kunnskapssamarbeid og felles internasjonaliseringsinitiativ.

- Begge tjenestene har indikasjoner på at internasjonale aktiviteter er økende. Klyngene rapporterer flere internasjonale prosjekter enn i fjor og 90 prosent av nye bedriftsnettverksprosjekter er internasjonalt rettet.
- Nytt av året er at flere av klyngene har fått penger til EU-rådgivere. De informerer om relevante utlysninger, tilrettelegger søknader og bistår bedriftene slik at de lykkes i Horisont 2020.
- Klyngenes i overkant av 2000 bedrifter rapporterer at de i 2016 har iverksatt 434 innovasjonsprosjekter, 303 internasjonale prosjekter, 594 kompetanse/utdanningstiltak og 114 aktiviteter i samarbeid med andre klynger. Sammenlignet med 2015 er det en nedgang i innovasjonsprosjekter og klynge til klyngeaktiviteter, men en større økning internasjonale prosjekter og kompetansetiltak.

Fremover 2017-2020

I 2016 har vi lagt mye arbeid i å utvikle selskapets evne til å gjennomføre de oppgavene regjeringen og Stortinget har pålagt oss. Samtidig har vi gjennom hele 2016 parallelt videreutviklet fem interne utviklingsprogrammer for henholdsvis digitalisering, bærekraft, merkevaren Norge, innovasjonspolitik, og kompetanse og kultur, som ble vedtatt av styret i 2015.

Digitaliseringsprogrammet har gjort vår kundedialog mer effektiv for kundene og for oss. Kundene kan i større grad enn tidligere benytte seg av selvbetjening og de får full oversikt over prosessen gjennom Min side. Vi har effektivisert administrasjonen av lånevirkksomheten. Vi gjennomfører mer sentraliserte og effektive innkjøp, og vi har effektivisert vår håndtering av eiendom, sikkerhet og beredskap. Dette er kun starten på selskapets omstillingsarbeid og det gjenstår mange ulike tiltak og prosjekter for digitalisering av flere av våre kjerneprosesser.

Innovasjon Norge er en distribuert kunnskapsorganisasjon. Vår evne til å levere relevante og gode tjenester og råd til våre kunder og eiere, hviler også på egen evne til internt å koble de riktige menneskene og utvikle den kompetansen vi trenger. I 2016 har vi derfor blant annet lagt stor vekt på å etablere en større delekultur og å igangsette et nytt lederutviklingsprogram, for å bedre koble ulike deler av selskapet sammen på tvers, og på kultur – med fokus på verdier, samarbeid og tilbakemelding til og fra medarbeiderne. Vi har også samlet kompetanse og ressurser i egne sentre for gründere og eksport. Høsten 2017 vil det foreligge et nytt kompetanseutviklingsprogram i Innovasjon Norge.

Innovasjon Norge har siden 2010 hatt en stabil fordeling av medarbeidere mellom hovedkontor, alle fylkene og internasjonalt. I 2016 reduserte vi ledernivået og antall regioner fra 15 til 12 gjennom å etablere Innovasjon Norge Innlandet, Innovasjon Norge Arktis og Innovasjon Norge Trøndelag, samtidig som alle kontorene bestod. Det gir oss mulighet til å gi et større ressurs- og beslutningsrom lokalt, øke spesialiseringen blant medarbeiderne, styrke kompetansen og få til enda mer effektiv oppfølging av kundene våre. Vi har avviklet de regionale styrene, men opprettet regionale kredittkomiteer på tvers av kontorene. Dermed er vi sikret fortsatt solid regional forankring i de løpende beslutningene om finansiering.

Det kontinuerlige arbeidet med å finslippe organisasjonen og å gjøre den mer tilgjengelig og effektiv har gitt resultater siden oppstart av omstillingsarbeidet høst 2014. Gjennom spesialisering, kompetanseheving og endringer i organisasjonsdesign og kontorstruktur har Innovasjon Norge i 2016 hatt som mål å levere enda mer relevante og effektive tjenester til norske gründere og bedrifter.

Vi leverer mer til kundene (14 % økning) med færre ansatte (-9 % reduksjon) og en total bedret kostnadseffektivitet på 18 %.

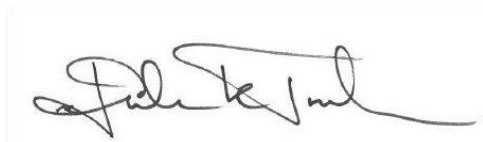
I 2016 har vi gjort mer med færre. Ved årsslutt 2016 var vi 693 årsverk og hadde formidlet tjenester og finansiering for 6,7 mrd kroner. Ved utgangen av 2013 hadde selskapet 760 årsverk og hadde levert tjenester for 5,9 mrd. kroner. Vi har i denne perioden forbedret vår egen kostnadseffektivitet med 18 prosent. I 2016 har vi ferdigstilt en viktig del av den omstillingen vi startet i 2015, med nedbemanning, flere organisasjonsendringer og innføring av nye samhandlingsplattformer.

Det er en sann glede å lede en virksomhet der et så stort antall av medarbeiderne viser et slikt engasjement, vilje og evne til å tenke nytt om egen arbeidsdag som i Innovasjon Norge. Det er takket være ekstraordinær medarbeiderinnsats at vi har lyktes så effektivt med endringsreisen så langt i selskapet vårt, klart å orientere oss enda mer mot kundenes behov, og samtidig å bevare en arbeidsplass der folk gleder seg til å gå på jobb.

Takk, alle dere som har bidratt – og som fortsetter å gjøre det hver eneste dag. Vi er godt på vei selv, og det er mye spennende og krevende arbeid som gjenstår.

Jeg ønsker også å takke våre eiere og oppdragsgivere for tilliten vi er vist i 2016 ved økt oppdragsmengde og stor frihet til å omstille Innovasjon Norge til det verktøyet vi skal og må være i fremtiden for norsk industri- og næringsliv.

Oslo, 18. april 2017
Anita Krohn Traaseth

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Anita Krohn Traaseth', is enclosed in a thin black rectangular border.

Forord	
1 Leseveiledning	1
1.1 Innovasjonsnivå.....	2
1.2 Driftsrisiko	2
1.3 Prosjektrisiko	2
1.4 Addisjonalitet	2
1.5 Bidrag til kompetanse	3
1.6 Metode for måling av effekter	3
2 Rapportering av midler fra Nærings- og Fiskeridepartementet (NFD)	6
2.1 Introduksjon	6
2.2 Om oppdraget 2016	7
2.3 Bidrag til å nå hovedmålet	8
2.4 Delmål 1 – Flere gode gründere	22
2.5 Delmål 2 – Flere vekstkraftige bedrifter.....	44
2.6 Delmål 3 – Flere innovative næringsmiljøer.....	65
2.7 Rapportering på enkelttjenester fra NFD.....	87
2.7.1 Kap.2421, post 50 Innovasjon – prosjekter, fond	87
2.7.1.1 Landsdekkende etablerertilskudd	88
2.7.1.2 Innovasjonslån og garantier	92
2.7.1.3 Landsdekkende innovasjonstilskudd.....	97
2.7.1.4 Tilskudd til FRAM marked.....	97
2.7.1.5 Kondemneringstilskudd for skip i nærskipfart/ Risikolån til nybygg innen skipsfart.....	99
2.7.1.6 Tilskudd til innovasjonsrammen NCE	100
2.7.1.7 Tilskudd til Bioraffineringsprogrammet	102
2.7.2 Kap.2421, Post 90 Lån fra statskassen til utlånsvirksomhet	106
2.7.3 Kap.2421, post 71 Innovative næringsmiljøer.....	110
2.7.3.1 Kap.2421, post 71 Norwegian Innovation Clusters	110
2.7.3.2 Kap.2421, post 71 Bedriftsnettverk.....	114
2.7.4 Kap.2421, post 72 Forsknings- og utviklingskontrakter	119
2.7.5 Kap.2421, post 74 Reiseliv, profilering og kompetanse	125
2.7.5.1 Gründerplanen	127
2.7.5.2 Økt innovasjon og gründerskap.....	127
2.7.5.2.1 Økosystemet for kapital	127
2.7.5.2.2 Mobilisering til Skattefunn	129
2.7.5.2.3 Mobilisering av kvinner og mangfold i næringslivet	129
2.7.5.3 Gründerveiledning (Innovasjon Norges gründerportal).....	131
2.7.5.4 Global Entrepreneurship (GET, TINC, IN – piloter og Business Bootcamps)	133

2.7.5.5	Rådgivning om immaterielle rettigheter (IPR)	138
2.7.5.6	Horisont 2020.....	142
2.7.5.7	Internasjonal tilstedeværelse og samarbeid med utenriktjenesten	145
2.7.5.8	Utvikling av markedskompetanse og nettverk ved kontorene I utlandet.....	147
2.7.5.9	Formidling av internasjonale markedsmuligheter	148
2.7.5.10	Behovsavklaring og internasjonal markedsveiledning	149
2.7.5.11	Internasjonal markedsrådgivning.....	152
2.7.5.12	Eksportrådgivning.....	155
2.7.5.13	NOREPS (Norwegian Emergency Preparedness System)	157
2.7.5.14	Messer og norske fellesstands i utlandet.....	157
2.7.5.15	Næringslivsdelegasjoner	160
2.7.5.16	Merkevaren Norge	162
2.7.5.16.1	Start In Norway	164
2.7.5.16.2	Invest in Norway.....	164
2.7.5.16.3	Visit Norway - Reiseliv.....	167
2.7.5.16.4	Innovasjon i reiselivsnæringen.....	167
2.7.5.16.5	Profilering av Norge som reisemål.....	170
2.7.6	Kap.2421, post 76 Miljøteknologi (MILTEK)	176
2.7.7	Kap.2421, post 77 Tilskudd til pre-så Kornfond	182
2.7.8	Kap.2421, post 51 og 53 Nye så Kornfond, post 78 Administrasjonsstøtte for distrikts rettede så Kornfond	185
2.7.9	Kap.2421, post 80 (ny) Næringstiltak på Svalbard	185
2.7.10	Annen rapportering.....	187
2.7.10.1	Forenkling.....	187
2.7.10.2	Samarbeid med andre virkemiddelaktører	187
2.7.10.3	Redegjørelse om samfunnsansvar.....	187
2.7.10.4	Målgruppen kvinner	187
3	Rapportering av midler fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD).....	191
3.1	Introduksjon	191
3.2	Om oppdraget 2016	192
3.3	Bidrag til å nå hovedmålet	195
3.4	Delmål 1 – Flere gode gründere.....	221
3.5	Delmål 2 – Flere vekstkraftige bedrifter.....	239
3.6	Delmål 3 – Flere innovative næringsmiljøer.....	251
3.7	Rapportering på enkelttjenester fra KMD.....	279
3.7.1	Kap. 551, post 60 Tilskudd til regional utvikling og post 61 Tilskudd som kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift	279
3.7.1.1	Distriktsutvikling- og RDA-tilskudd.....	279

3.7.1.2	Distriktsrettede risikolån og garantier	284
3.7.1.3	Distriktsrettet etablerertilskudd.....	289
3.7.2	Kap 552, post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling.....	294
3.7.2.1	Mobilisering for vekst i distriktene.....	295
3.7.2.2	Kompetanseprogrammet FRAM.....	295
3.7.2.3	Bioraffineringsprogrammet.....	296
3.7.2.4	Klyngeprogrammet.....	297
3.7.2.5	Bedriftsnettverk.....	301
3.7.2.6	Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer.....	305
3.7.2.7	Regional omstilling	309
3.7.2.8	Mentortjenesten for gründere	314
3.7.2.9	Kontordager og kurs for førstelinjetjenesten i kommunene	318
3.7.2.10	Global Entrepreneurship (GET, TINC, IN – piloter og Business Bootcamps)	320
3.7.2.11	Verdiskapingsprogram for kulturnæringer.....	326
3.7.2.12	Kvinner og mangfold i næringslivet.....	329
3.7.2.13	Evalueringer og analyser	335
4	Rapportering av midler fra Landbruks- og matdepartementet (LMD).....	337
4.1	Introduksjon	337
4.2	Om oppdraget 2016	338
4.3	Bidrag til å nå hovedmålet	338
4.4	Delmål 1 - Flere gode gründere – bygdenæring på gården	342
4.5	Delmål 2 – Flere vekstkraftige bedrifter – Utviklingsprogrammer og investering i tradisjonelt jordbruk	349
4.6	Delmål 3 – Flere innovative næringsmiljøer.....	363
4.7	Rapportering på enkelttjenester fra LMD	367
4.7.1	Kap. 1149, post 72 Trebasert Innovasjonsprogram	367
4.7.2	Kap. 1149, post 74 Program for industriell bioraffinering	369
4.7.3	Kap. 1150, post 50 Bioenergiprogrammet	370
4.7.4	Kap. 1150, post 50 Investering og bedriftsutvikling i landbruket	372
4.7.5	Kap. 1150,50/Kap.1151,51 Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping, midler fra jordbruksavtalen	374
5	Rapportering av midler fra Utenriksdepartementet (UD)	387
5.1	Introduksjon	387
5.2	Delmål 1 – Flere gode gründere	391
5.3	Delmål 2 – Flere vekstkraftige bedrifter.....	391
5.4	Delmål 3 – Flere innovative næringsmiljøer.....	392
5.5	Rapportering på enkelttjenester fra UD.....	395
5.5.1	EØS-midlene	395

5.5.2	Business Matchmaking Program (BMMP).....	401
5.5.3	NOREPS, Norwegian Emergency Preparedness System.....	405
5.5.4	Visjon 2030	409
5.5.5	Arktis 2030 og ProRus	410
6	Rapportering av midler fra Klima- og miljødepartementet (KLD).....	415
6.1	Introduksjon	415
6.2	Rapportering på enkelttjenester fra KLD	415
6.2.1	Biogasspiloter	415
6.2.2	Klima og miljøvennlig skipsfart.....	417
7	Rapportering av midler fra Kunnskapsdepartementet (KD)	419
7.1	Introduksjon	419
7.2	Rapportering på enkelttjenester fra KD	420
7.2.1	Mobilisering til Horisont 2020.....	420
8	Rapportering av midler fra Kulturdepartementet (KUD)	423
8.1	Introduksjon	423
8.2	Rapportering på enkelttjenester KUD	423
8.2.1	Nasjonalt kontaktpunkt for EUs lånegarantiordning for kulturell og kreativ sektor...	423
8.2.1.1	Verdiskapingsprogram for kulturnæringer.....	423
9	Øvrig rapportering	427
9.1	Administrasjons- og gjennomføringskostnader	427
9.2	Rapportering av basiskostnader finansiert over NFD post 2421.70	433
9.3	Fordeling av antall årsverk	433
9.4	Omfang og fordeling av brukerbetalte tjenester	434
9.5	Effektiv drift.....	435
9.5.1	Formålseffektivitet	436
9.5.2	Kostnadseffektivitet	437
9.5.3	Totale driftskostnader i prosent av samlede leveranser.....	438
9.5.3.1	Låneordningene i Innovasjon Norge	439
9.5.3.2	De største tilskuddsordningene	442
9.5.3.2.1	NFD: Innovasjonskontrakter (IFU/OFU), miljøteknologi og landsdekkende etablerertilskudd	443
9.5.3.2.2	Fylkeskommunen/KMD: Bedriftsutviklingstilskudd, investeringstilskudd og etablerertilskudd	447
9.5.3.2.3	LMD: Fylkesvise BU midler og Utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv	448
9.5.3.3	Rådgivnings-, kompetanse- og profileringstjenester	450
9.6	Evalueringer.....	453
9.6.1	Gjennomførte evalueringer i 2016.....	453

9.6.2	Under oppstart eller planlagte i 2017	453
9.6.3	Effektmålinger av kompetanse- og rådgivingstjenester.....	453
10	VEDLEGG	455
10.1	Statistikk per rapporteringsenhet	455
10.1.1	Forbruk og antall i 2016 fordelt per departement	455
10.1.2	Forbruk KMD	456
10.1.3	Forbruk LMD.....	457
10.1.4	Forbruk NFD	458
10.1.5	Forbruk KD.....	459
10.1.6	Forbruk KLD	459
10.1.7	Forbruk KUD	459
10.1.8	Forbruk UD	459
10.1.9	Innovasjonsnivå	460
10.1.10	Prosjektrisiko	462
10.1.11	Driftsrisiko	463
10.1.12	Addisjonalitet	464
10.1.13	Andel prosjekter med bidrag til økt kompetanse.....	465
10.2	Forklaringer til koder i statistikk for finansieringsvirksomheten	465
10.2.1	Innovasjonsnivå	465
10.2.2	Veiledning for valg av innovasjonstype:.....	465
10.2.3	Andre kjennetegn	466
10.2.4	Definisjon av kjennetegnene:.....	466
10.3	Finansieringssaker – statistikk.....	469
10.4	Støttende analyser - Profilering av Norge som reisemål 2016.....	528

1 Leseveiledning

Hvordan er denne rapporten bygd opp?

I denne oppdragsgiverrapporten søker Innovasjon Norge å beskrive aktiviteter og effekter i forhold til de ulike oppdragsgivernes prioriteringer for 2016 (jfr oppdragsbrev fra det enkelte departement) og selskapets strategi.

Rapporten innledes med en vurdering av Innovasjon Norge sine strategiske prioriteringer og hovedavvik. Det er lagt vekt på å svare ut oppdragsgivernes prioriteringer for 2016 iht Oppdragsbrev fra det enkelte departement.

Videre er rapporten delt inn i hovedkapitler per oppdragsgiver. Hvert hovedkapittel rapporteres på to nivå. En samlet rapportering av måloppnåelse av hovedmål og delmål for alle midlene som har kommet fra den enkelte oppdragsgiver, samt en rapportering av virkemiddel per kapittel og post nivå.

I flere tilfeller blir et virkemiddel finansiert av flere departementer. Der formålet er det samme for alle departementene, eller det ikke er mulig å rapportere indikatorene separat per finansieringskilde, gjelder samme rapportering for alle oppdragsgiverne.

Oppsummert består samlet årlig rapportering fra Innovasjon Norge av:

- Årsrapport (på nett)
- Årlig rapportering til oppdragsgivere (denne rapporten)
- Årlig rapportering av såkornfond (unntatt offentligheten)

I flere tilfeller blir et virkemiddel eller aktivitet finansiert av flere departementer. Der formålet er det samme for alle departementene, eller det ikke er mulig å rapportere indikatorene separat per finansieringskilde, gjelder samme rapportering for alle oppdragsgiverne.

I årets rapport er Regjeringens Gründerplan rapportert for første gang. Vi har valgt å rapportere denne i NFDs rapport under delmål 1. Der det er relevant, er det henvisninger til omtale under spesielle programmer og aktiviteter som knytter seg til ulike kapittel og post nivå.

Ord, uttrykk og tabeller

I det følgende er spesifikke uttrykk, tabell og figurer i rapporten forklart. Ikke alle tall som vises i figurene referer til rapporteringsåret. Addisjonalitet og bidrag til kompetanse måles ett eller flere år etter mottatt støtte og viser derfor til tidligere år enn rapporteringsåret. Tabellene inkluderer ofte tall i parentes. Disse fremstiller tall fra året før rapporteringsåret.

Følgende resultatindikatorer inngår i mål og resultatstyringssystemet i Innovasjon Norge.

1.1 Innovasjonsnivå

Innovasjonsnivå anslås av kundeansvarlig og dokumenteres for hvert kundeprosjekt i Innovasjon Norges saksbehandlingssystem. Tallene i figurene viser til rapporteringsåret. Innovasjonsnivåene er definert som følger:

Innovasjon på bedriftsnivå

Omfatter prosjekter i nye eller eksisterende bedrifter som ikke representerer noe nytt enten i form av nye produkter, tjenester, produksjonsprosesser eller organisasjonsformer annet enn for den aktuelle bedrift.

Innovasjon på regionalt nivå

Omfatter prosjekter i nye eller eksisterende bedrifter som tar sikte på produksjon av produkter og tjenester eller bruk av produksjonsprosesser og organisasjonsformer som tidligere ikke er produsert eller benyttet i andre bedrifter i regionen. Formålet skal primært benyttes første gang slike introduseres i regionen, men kan også omfatte prosjekter som styrker regionalt prioriterte innovasjonsmiljø.

Innovasjon på nasjonalt nivå

Omfatter prosjekter i nye eller eksisterende bedrifter som tar sikte på å utvikle og introdusere produkter og tjenester som er nye på det nasjonale marked og prosjekter som omfatter utvikling og bruk av nye produksjonsprosesser eller organisasjonsformer som ikke er introdusert på nasjonalt nivå. Det omfatter også introduksjon av tidligere eksporterte produkter og tjenester på nye markeder utenlands.

Innovasjon på internasjonalt nivå

Omfatter prosjekt i nye eller eksisterende bedrifter som tar sikte på å utvikle og introdusere produkter og tjenester som er nye på et internasjonalt marked. Videre omfatter formålet prosjekter som fører til nye produksjonsprosesser og organisasjonsformer som ikke er kjent internasjonalt.

Ikke relevant

Omfatter prosjekter som ikke er innovasjonsprosjekter.

1.2 Driftsrisiko

Driftsrisiko beregnes ut fra bedriftenes regnskaper og brukes som en del av vurderingen av gjennomføringsevnen til bedriften. Driftsrisiko deles inn i fire klasser fra A til D. I figurene i rapporten vises risikoklasse A og B som lav risiko og C og D som høy risiko. Nye tilsagn om lån og tilskudd skal i tråd med policy ikke gis til bedrifter i klasse D, da dette innebærer at det er mer enn 50 prosent sannsynlig for at bedriften ikke vil overleve.

1.3 Prosjektrisiko

Prosjektrisiko er en vurdering av hver enkelt finansieringssak som gjøres av kunderådgiveren under saksbehandling. Prosjektrisiko vurderes på en skala fra 1: svært liten risiko i prosjektet til 6: ekstrem risiko i prosjektet. I denne rapporteringen har vi delt inn skalaen i tre. Liten risiko, normal høy risiko og særlig høy risiko. Særlig høy risiko gis til prosjekter hvor det er høy risiko i prosjektet og hvor det er i høy grad er usikkert om prosjektet oppnår den inntjening som er lagt til grunn for beslutning.

1.4 Addisjonalitet

Addisjonalitet er en annen betegnelse for utløsningsgrad av et prosjekt. Kapitlene i denne rapporten inkluderer som regel en figur som viser addisjonalitet innen et virkemiddel, en gruppe av virkemidler

eller for en målgruppe som f.eks. gründere. Dataene er hentet fra Innovasjon Norges kundeeffekt førundersøkelse som gjennomføres ett år etter at en kunde mottok støtte fra Innovasjon Norge. Kundene blir bl.a. spurt om hvorvidt Innovasjon Norge har vært utslagsgivende for gjennomføring av prosjektet.

Lav addisjonalitet

Prosjektet/aktivitet ville blitt gjennomført i samme skala og med samme tidsskjema.

Middels addisjonalitet

Prosjekt/aktivitet gjennomført i samme skala, men på et senere tidspunkt eller prosjekt/aktivitet gjennomført i mindre skala, men med samme tidsskjema.

Høy addisjonalitet

Prosjektet/aktivitet gjennomført i mindre skala og på et senere tidspunkt eller prosjekt/aktivitet ikke gjennomført i det hele tatt.

1.5 Bidrag til kompetanse

Bidrag til kompetanse hentes fra Innovasjon Norges kundeeffekt etterundersøkelser som gjennomføres fire år etter at støtten ble mottatt av kunden. Kundene blir spurt om prosjektet har bidratt til kompetanse på en rekke områder. Verdien som rapporteres her er gjennomsnittsverdi for alle kompetanseområdene.

Kundene blir spurt om i hvilken grad prosjektet har ført til:

- Økt kompetanse om produktutvikling
- Økt kompetanse om prosessutvikling
- Økt kompetanse om markedsutvikling
- Økt kompetanse om strategi
- Økt kompetanse om organisasjon og ledelse
- Økt kompetanse om bruk av avansert teknologi
- Økt kompetanse om opparbeiding av bedre nettverk
- Økt kompetanse om internasjonale markeder
- Økt kompetanse om eksport

1.6 Metode for måling av effekter

Metoden er standard i litteraturen for å sammenlikne foretak. Analysene til Statistisk Sentralbyrå (SSB) ser på endringer i utfallsvariable, som for eksempel omsetning i de samme foretakene over tid og ikke statiske nivåforskjeller mellom foretak støttet av Innovasjon Norge og en kontrollgruppe. Stabile, foretaksspesifikke forskjeller mellom Innovasjon Norge foretak og kontrollgruppen er derfor ikke et problem i SSBs analyse.

Det er imidlertid ikke mulig å kontrollere for *uobserverbare* variable som kan påvirke resultatene. Man skal derfor være varsom med å tolke resultatene kausalt, dvs. som uttrykk for eksakte effektmål. Effektindikatorer er nettopp det, indikasjoner på at det er effekter.

SSB har benyttet samme metode som i fjor slik at de nye estimatene for første gang er direkte sammenliknbare med tallene fra i fjor. Metoden er dokumentert i SSB-rapport 2015/35 «Effect on firm performance of support from Innovation Norway». Det er metoden omtalt som «matching med stratifisering» i rapporten som benyttes.

http://ssb.no/forskning/mikrookonomi/bedriftsatferd/_attachment/237374?_ts=14f4b02a260.

Når samme kunde benytter flere virkemidler (i samme år eller over tid) oppstår det en utfordring når det gjelder hvilket virkemiddel foretaket skal tilordnes. Inndelingen i virkemiddelgrupper var i 2014-rapporten basert på hvilket virkemiddel foretaket fikk støtte fra først. Dersom flere virkemidler ble brukt samme år, ble største beløp brukt som kriterium. SSB har gått over til å bruke kriteriet største beløp også der et foretak skifter mellom flere virkemidler over tid. Foretaket plasseres da i den virkemiddelkategorien der det har fått mest støtte over hele perioden. Dette innebærer en vekting av virkemidlene basert på en forventning om at det er det virkemiddelet som veier tyngst i samlet støtte som er viktigst for resultatet. Begge disse endringene ble gjort i fjor for å komme i møte kritikk som har vært fremsatt.

Effektindikatorene i Mål- og resultatstyringssystemet i Innovasjon Norge er revidert

I 2013 ble nytt mål- og resultatstyringssystem (MRS) for Innovasjon Norge fastsatt i Meld St. 22 «Verktøy for vekst – om Innovasjon Norge og SIVA». Etter noen års erfaringer med MRS-systemet tok Innovasjon Norge initiativ til mindre justeringer av indikatorer tilknyttet systemets delmål. Endringsforslagene er diskutert i arbeidsmøter med Nærings- og fiskeridepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Landbruks- og matdepartementet. Endringene er omforent mellom Innovasjon Norge og de nevnte departementene, og de er forelagt fylkeskommunene og Utenriksdepartementet for eventuelle merknader, og bekreftet i brev av 4. januar 2017 fra Nærings- og fiskeridepartementet.

Målene i MRS ligger fast, men det var enkelte indikatorer som fungerte bedre enn andre. De viktigste endringene er at effektindikatoren for bedriftsøkonomisk lønnsomhet byttes ut med verdiskaping, for å få bedre frem samfunnsdimensjonen i det vi gjør, samt at alle tre delmålene i MRS får felles effektindikatorer: omsetningsvekst, produktivitetsvekst og vekst i verdiskaping. I tillegg gis Innovasjon Norge større fleksibilitet til å velge å gjennomføre støttende analyser som skal supplere resultat- og effektindikatorer. Tidligere var det en rekke faste elementer som skulle analyseres. Nå er kun vekst i sysselsetting og vekst i lønnsomhet faste.

Bakgrunnen for at vekst i lønnsomhet er «degradert» til støttende analyse er både at indikatoren har svake statistiske egenskaper fordi den er et forholdstall som varierer mye og at den i større grad er et uttrykk for at selskapene må betjene et minstekrav til långivere (renter) og eiere og i mindre grad er et robust uttrykk for hvor godt en bedrift går. SSB, som så langt har operasjonalisert effektanalysene våre i MRS, mener at vi ikke skal forvente effekt på lønnsomhetsmål av typen avkastningsrate på kapital. Hvis avkastningsraten hadde økt, ville det vært insentiver for selskapet å ekspandere virksomheten for å bringe avkastningsraten ned til den gamle likevekten. SSB rådet oss derfor å ta ut denne indikatoren fra mål- og resultatstyringssystemet. Innovasjon Norge tok initiativ til å gjøre denne endringen som nå er implementert i MRS.

Videre er verdiskaping å foretrekke fremfor kapitalavkastning fordi det favner det selskapet skaper av verdi og er således nærmere et uttrykk for samfunnsøkonomisk lønnsomhet, ikke bare bedriftsøkonomisk lønnsomhet.

Selv om det har vært vanskelig å lese noe med statistisk utsagnskraft med basis i analyser på lønnsomhetsindikatoren så er det viktig å følge med på denne indikatoren i de støttende analysene for å se om det plutselig skjer endringer og det således blir behov å studere dette nærmere.

Overlevelsesrate

Gode gründere overlever. En indikasjon på at vi lykkes med vår målsetting om å bidra til flere gode gründere er at nyetablerte bedrifter som er kunder hos innovasjon Norge overlever i større grad enn sammenliknbare bedrifter som ikke er kunder hos oss. SSB finner imidlertid ingen store forskjeller i overlevelsesratene, bare svakt positive. De tolker det mest som et uttrykk for at kontrollgruppen er

god. I år vil vi supplere analysene med å studere ulike former for bortfall. Er det systematiske forskjeller her?

Høyere omsetningsvekst

Vellykkede gründere (yngre enn tre år) og eldre bedrifter vokser. En indikasjon på at vi lykkes med å bidra til våre målsettinger om flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter er at Innovasjon Norges kunder vokser mer enn sammenliknbare foretak som ikke er kunder.

Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge har 12,3 prosentpoeng årlig mervekst, sammenliknet med tilsvarende bedrifter som ikke har fått støtte.

Vekst i verdiskaping

Den verdien som skapes i en bedrift, kalles gjerne bearbeidingsverdien. Den enkleste definisjonen er salgsinntekter minus vareinnsats. Verdiskaping i MRS systemet er imidlertid litt mer forsiktig definert som driftsresultat før renter, skatt, avskrivninger og opp-/nedskrivninger (EBITDA) + lønn.

Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge har 6,2 prosentpoeng årlig mervekst, sammenliknet med tilsvarende bedrifter som ikke har fått støtte.

Økt produktivitet

Mer produktive bedrifter legger grunnlaget for økt velferd. En indikasjon på at vi lykkes med å bidra til flere vekstkraftige bedrifter er at Innovasjon Norges kunder oppnår høyere produktivitet enn sammenliknbare bedrifter.

Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge har 2,2 prosentpoeng mervekst i produktivitet per år, enn tilsvarende bedrifter som ikke har fått støtte.

Høyere lønnsomhetsvekst og økt antall ansatte supplerer effektindikatorene

I tillegg produserer SSB såkalte støttende analyser på bedriftsøkonomisk lønnsomhet, for å kontrollere at ikke Innovasjon Norge kundene utvikler seg systematisk svakere mht. avkastning på kapitalen enn kontrollbedriftene. Å gi nødvendig avkastning på kapitalen er nødvendig for å overleve. Hvis de ikke tilfredsstiller eierens krav til avkastning og kan betale renter, overlever man ikke lenge nok til å kunne gi varig verdiskaping til samfunnet. Det er derfor viktig å følge med på at ikke Innovasjon Norge kundene utvikler seg dårligere enn sammenliknbare bedrifter.

Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge har ikke signifikant større vekst i lønnsomhet enn tilsvarende bedrifter som ikke har fått støtte.

Vekst i *antall ansatte* vil normalt være korrelert med verdiskaping siden mye av dette vil være lønn. Verdiskaping og antall ansatte er teller og nevner i effektindikatoren produktivitet (målt ved arbeidsproduktivitet).

Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge 5,5 prosentpoeng mervekst per år i antall ansatte og verdiskaping enn tilsvarende bedrifter som ikke har fått støtte. Vekst i antall ansatte og verdiskaping henger ofte sammen, fordi lønn utgjør en viktig del av verdiskapingen.

2 Rapportering av midler fra Nærings- og Fiskeridepartementet (NFD)

2.1 Introduksjon

Budsjettpost	Virkemiddel	Årets ramme	Disponibel ramme	Forbruk ¹ (i mill kr)
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære			608
	Fiskeriformål			1462
	Landbruksformål			416
Sum lavrisikolån		2 500	2 500	2486
NFD 928.74 Tilskudd til marin bioteknologi	Bioøkonomisatsing	Aviklet		
NFD 2421.50 Innovasjon – prosjekter, fond	Innovasjonslån	700	700	700
	Tilskudd	215,5	215,5	225,9
	Landsdekkende etablerertilskudd	308	308	290,7
	Garanti	40	40	24,7
NFD 2421.70 Basiskostnader	Basiskostnader	169	180,7	0
NFD 2421.71 Innovative næringsmiljøer	Tilskudd	102,8	113,7	96,9
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	306,1	324,2	294,3
	IFU			
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	36,4	36,4	21
NFD 2421.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	Aviklet		
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd	406,1	501,2	460,5
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond		100	100	100
NFD 2421.78 Administrasjonsstøtte for distriktsrettede såkornfond	Administrasjon	4,4	4,4	4,4
NFD 2421.80 Næringsstiltak på Svalbard	Tilskudd	20	20	12,4

Tabell 1: Oversikt over budsjettpostene fra NFD og fordeling av disse på de ulike virkemidlene.

¹ Beløpet omfatter kun lån og tilskudd innvilget til kunder. Administrasjons- og gjennomføringskostnader er ikke medtatt her. Disse rapporteres særskilt nedenfor.

Hovedfunn

1. Det er stabile resultater på alle effektindikatorer. Det er ikke funnet noen avvik som gir grunn til spesielle tiltak i årets effektanalyser.
2. Vi bidrar til omstilling gjennom mer eksportsatsing enn noen gang økte tilgang til risikokapital inklusive EU-penger gjennom Horisont 2020, og vi bidrar til det grønne skiftet. Nesten halvparten av bevilgningene våre har positiv miljøeffekt.
3. Det har vært en markant økning i prosjektenes samlede bidrag til samarbeid, kompetanseutvikling, innovasjonsadferd og faktisk innovasjon, ifølge Oxfords Kundeeffektundersøkelse (2012-årgangen).

2.2 Om oppdraget 2016

Oppdragsbrev 2016 fra NFD viser til at målstrukturen til Innovasjon Norge er felles for alle selskapets oppdragsgivere. Målstrukturen skal ligge til grunn for alle oppdrag som gis selskapet, og er overordnet øvrige føringer og styringssignaler. Dette gjelder også føringer i ulike oppdrag knyttet til satsinger på særskilte sektorer og målgrupper.

Departementets prioriteringer for 2016 kan sammenfattes slik:

- Videreutvikling av MRS-systemet
- Inneha høy kompetanse som gjenspeiles i de innovasjonspolitiske rådene Innovasjon Norge produserer
- Prøve ut nye metoder for leveranser til kunder og samarbeid med andre kompetansemiljøer for å styrke måloppnåelsen under delmålene over tid
- Oppfølging av regjeringens gründerplan
 - Tilskudd til pre-såknfond
 - Økte bevilgninger til den landsdekkende etablerertilskuddsordningen
 - Møteplasser for vekst
 - Mobilisering av grupper som er underrepresentert blant norske gründere gjennom ordningen Vekst
 - FoU-kontrakter innen helse-, pleie- og omsorgstjenesten
 - Videreføre satsingene på entreprenørskap blant kvinner og fremheve kvinner som gode rollemodeller
 - Gründerplanen sier at Innovasjon Norge skal åpne for å utvide støttebeløpet til bedrifter som matcher etablerertilskuddet med kapital fra private investorer. Dette skal piloteres og testes ut i 2016.
 - Eget brev 6. juni 2016 om tilleggsoppdraget «Start in Norway»
 - En ordning som gjør det raskt og enkelt for særlig kvalifiserte utenlandske gründere å starte i Norge
 - Innovasjon Norge skal vurdere hva de mest relevante tiltakene er
 - Selv om det primært er rettet inn mot utenlandske gründere skal Innovasjon Norge i tillegg vurdere tiltak som kan bidra til å tilrettelegge bedre for utenlandske investorer i Norge, flere utenlandske master og PhD studenter og for at gründerbedrifter raskt kan hente inn talenter og kompetanse fra utlandet
 - Skal sees i sammenheng med annet arbeid som gjøres i Norge for at Norge skal være attraktivt for utenlandske gründere og investorer

- Oppfølging av tiltakspakken for økt sysselsetting
- Innovasjon Norge skal prioritere arbeidet med følgende ordninger i 2016:
 - Miljøteknologi
 - Pre-så Kornfond
 - Så Kornfond
- Oppfølging av meldinger m.v. – der Innovasjon Norge har fått konkrete oppdrag om oppfølging
- Innovasjon Norge skal gi faglige innspill til offentlige myndigheter på nasjonalt og regionalt nivå i nærings- og innovasjonspolitiske spørsmål.
- Piloten for programmet Klyngene som omstillingsmotor skal videreføres i 2016
- Innovasjon Norge skal bidra til økt lønnsomhet i reiselivsnæringen og utvikling av produkttilbudet i næringen
- Innovasjon Norge skal utarbeide en rapport som grunnlag for NFDs arbeid med en nærings- og innovasjonsstrategi for Svalbard.

Områder som mer naturlig rapporteres i forbindelse med eierrapporteringen er ikke tatt med i denne oversikten. Videreutvikling av MRS omtales begge steder.

Innovasjon Norge ga i 2016 tilsagn for kr 4,5 mrd. kroner over departements budsjettposter. Av dette gikk 1,15 mrd. kroner (25 %) til gründere og 3,3 mrd. kroner (73 %) til bedrifter. Annet (uspesifisert) utgjorde 95 mill. kroner (2 %). I tillegg kommer verdien av Innovasjon Norges rådgivnings-, kompetanse-, nettverks-, og profileringstjenester på 517,9 mill. kroner.

2.3 Bidrag til å nå hovedmålet

Enkelte av oppdragene og aktivitetene som gjennomføres påvirker ikke ett delmål alene, men flere. I tillegg til å rapportere på den samlede virksomheten trekker vi derfor fram elementer fra oppdragsbrevet for 2016 som ikke naturlig rapporteres under delmålene. Dette gjelder videreutvikling av Mål- og resultatstyringsystemet (MRS), styrking av rollen som Innovasjonspolitisk rådgiver, nye metoder for leveranser og samarbeidsformer, samt reiselivssatsingen, marine næringer og utredningsoppdraget knyttet til å lage en nærings- og innovasjonsstrategi for Svalbard.

De andre punktene i oppdragsbrevet blir besvart under de ulike delmålene, som for eksempel programmet «Klyngene som omstillingsmotor» under delmål 3 og «Gründerplanen» under delmål 1, og omtalt under de respektive tjenestene som inngår i planen.

Videreutvikle mål- og resultatstyringen

I 2016 er det arbeidet videre med å videreutvikle MRS for Innovasjon Norge. Dette er nærmere omtalt i leseveiledningen foran i rapporten. MRS-systemet bygger på indikatorer og supplerende analyser langs hele resultatkjeden med resultater fra kundeeffektundersøkelser, evalueringer og andre relevante og støttende analyser på egne og andres data.

Styrking av rollen som innovasjonspolitisk rådgiver

Et av eiermålene til Innovasjon Norge er å være innovasjonspolitisk rådgiver for eiere og oppdragsgivere. Dette rapporteres i styrets åreberetning til eierne, men siden det står så eksplisitt i oppdragsbrevet for 2016, er det naturlig å omtale dette i oppdragsrapporten også.

Innovasjon Norge har siden 2015 prioritert å forsterke arbeidet med innovasjonspolitikk og analyse. Det ble i 2016 lagt ned betydelige ressurser i utviklingsprosjekter for å forbedre analyser og rapportering, og å utvikle rollen som innovasjonspolitisk rådgiver. Vi vil trekke frem følgende tiltak for 2016:

1. Analyser og rapportering: Selskapet har arbeidet med å forbedre oppdragsrapporteringen i form av flere og bedre støttende analyser, utvikling av analysekompetansen i organisasjonen, revidering av MRS-indikatorene, revidere evalueringsstrategien, samt utvikling av kundeeffektundersøkelser og ny resultatrapportering for rådgivnings- og kompetansetjenester. Det er arbeidet med å gjøre data enklere tilgjengelig for ansatte og offentligheten, blant annet via digital årsrapport og ved å innføre nye analyseverktøy for å kunne utvikle mer raffinerte analyser og tilgjengeliggjøre statistikk bedre for å styrke beslutningsunderlaget for utvikling av virkemidler og innovasjonspolitiske råd.
2. Forsterke regional rolle: I 2016 har Innovasjon Norge forsterket arbeidet med å være en strategisk og innovasjonspolitisk rådgiver i det regionale partnerskapet. Avdeling Innovasjonspolitikk og analyse har etablert et team som arbeider tett med regionlederne for å utarbeide kunnskapsgrunnlag og analyser til bruk i det regionale partnerskapet for å løfte potensialet for næringsutvikling ut fra regionale fortrinn.
3. Mer samarbeid: Innovasjon Norge har forsterket analysesamarbeidet med andre virkemiddelaktører og analysemiljøer i Norge og utlandet. Formålet er å få frem mer analyser av bedrifter og prosjekter på tvers av virkemidler, samt utvikling av metoder for resultat- og effektmålinger.
4. Statsstøttereguleringen: Selskapet har forsterket kompetansen på dette området og koplet det tettere til den innovasjonspolitiske rådgiverrollen.
5. Mobilisert til offentlig debatt: Gjennom Innovasjonstalen 2016 og etterfølgende rapporter for mulighetsområder for norsk industri og næringsliv har Innovasjon Norge mobilisert til offentlig debatt nasjonalt og regionalt. Det har resultert i omfattende etterspørsel etter Innovasjon Norge på nasjonalt og regionalt nivå.

Nye metoder for samarbeid og leveranser til kunder

Tall fra Kundeeffektundersøkelsene gir tydelige indikasjoner på at råd og veiledning fra Innovasjon Norge gir bedre resultater for bedriftene, målt på både de «harde» og de «myke» indikatorene. Innovasjon Norge utfordrer kundene allerede i den innledende dialogen på om løsningen er tilpasset kundens behov. De som har svart ja på dette spørsmålet i førundersøkelsen for 2016-kullet *forventer bedre resultater* både i forhold til samarbeid, kompetanseutvikling, innovasjon, overlevelse, konkurranseevne og lønnsomhet. Men det er først i etterundersøkelsene vi ser om det faktisk har bidratt.

Derfor ba vi Oxford Research AS² gjøre en ekstra analyse av tilgjengelige data i Kundeeffektundersøkelsen for 2012 for om mulig å finne eventuelle virkninger av vår veiledning og oppfølging av vår finansieringsvirksomhet. Vi redegjør nærmere for innholdet i den støttende analysen. Bedre dokumentasjon på at Innovasjon Norge skaper verdi gjennom kundedialog og oppfølging har vært etterspurt fra oppdragsgiverne. Her følger noen hovedfunn i analysen.

Om lag halvparten (48 %) av kundene som fikk tilsagn fra Innovasjon Norge i 2012 oppgir i 2016 at de har mottatt veiledning og oppfølging i form av kompetanse og rådgivning i løpet av de fire årene siden de fikk tilsagnet. Det har vært en jevn økning i andel kunder som opplever at de får veiledning og oppfølging etter tilsagn fra 2010-nivået på 35 prosent og 42 prosent i 2011.

Denne gradvise økningen speiler nok en intern organisasjonsutvikling som startet med «The INWay» i 2009, og intern opplæring i forretningsmodellering (Ostewalder) fra 2010, og senere oppfølging. Dette OU-arbeidet har over tid styrket våre leveranser til kunden. At vi nå også har gode indikasjoner på at en styrket kundedialog virker, er verdt å rapportere. Mer detaljert informasjon om analysen finner dere under støttende analyser under. Det blir spennende å se om veksten fortsetter i 2013-porteføljen.

² Et tilleggsnotat er produsert. Kan distribueres på forespørsel til Oxford Research AS (v/ forsker Bjørn Brastad)

Oxford har sammenlignet kundene som sier at de har fått oppfølging med «den andre halvparten» - de som ikke opplever at de er fulgt opp. Oxford finner at de Innovasjon Norge hadde fulgt opp har signifikant bedre resultater enn de som ikke fikk eller ba om slik oppfølging fra Innovasjon Norge. De fikk bedre resultater både på de «myke» indikatorene som kompetanse, samarbeid og innovasjon og de «harde» indikatorene, som konkurranseevne og lønnsomhet. Det er gjort analyser på grupper av tjenester og enkelttjenester. Forskjellene er i liten grad avhengig av næring eller geografi, det vil si at resultatene gjelder like mye for hele landet og i alle næringer.

Det er dessuten flere eksempler på utprøving av nye samarbeidsformer i 2016. For det første vil vi trekke fram et samarbeid mellom Forskningsrådet, Innovasjon Norge og Enova, hvor vi har foretatt en felles, tematisk utlysning i et prosjekt kalt Pilot-E. Målet var å stimulere til et raskere utviklingsløp av nye løsninger der man ser et kommende marked. Tematikken for Pilot-E i 2016 var «utslippsfri maritim transport», fordi vi ser at det kommer et definert marked på dette i perioden fram mot 2020 (ferjekonsesjoner mv). Dette er derfor behandlet nærmere under kapittelet om Miljøteknologiordningen. Det andre samarbeidsprosjektet vi vil trekke fram her er eksport-teamet som ble etablert for å synliggjøre tilbudet til norske eksportører fra et samlet virkemiddelapparat. Sammen med representanter for Eksportkreditt, Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK) og GIEK Kredittforsikring har vi etablert et eksport-team som i 2016 besøkte bedrifter over hele Norge. Målgruppen er bedrifter som allerede eksporterer og som mener å ha et vekstpotensial, og bedrifter som er i oppbyggingsfasen med nye eksportprodukter og som trenger arbeidskapital. Uansett hvilken av de fire ovennevnte virkemiddelorganisasjonene bedriftene henvender seg til, skal det sørges for at kunder blir koblet mot de tjenester og støtteordninger som er relevante i hvert enkelt tilfelle.

I 2016 er det arbeidet mye for å etablere et fornyet samarbeid med European Investment Fund (EIF) og norske banker med sikte på nye finansieringstjenester. Resultatet av dette vil bli rapportert i 2017.

Større oppdrag og aktiviteter som påvirker alle tre delmålene

Regjeringens særskilte tiltakspakke for 2016

Norsk økonomi står overfor krevende omstillinger de neste tiårene. Norsk næringsliv trenger fornyelse og flere nye, innovative bedrifter. For å møte behovet for omstilling styrker regjeringen virkemidler som bidrar til økt sysselsetting på kort sikt og samtidig legger til rette for langsiktig omstilling.

I regjeringens særskilte tiltakspakke for 2016 for økt sysselsetting, styrkes flere av Innovasjon Norges sentrale ordninger for nyskaping og vekst. Ordningene som styrkes som en del av denne pakken er fordelt med 50 mill. kroner til pre-så Korn, 100 mill. kroner til etablerertilskudd og 100 mill. kroner til miljøteknologi.

Innovasjon Norge har innrettet disponeringen av midlene i tråd med dette, og rapporterer på dette under de respektive tjeneste- og programområdene.

Oppfølging av regjeringens gründerplan

Innovasjon Norge er en sentral aktør for å oppfylle regjeringens gründerplan Gode ideer – fremtidens arbeidsplasser. Som en del av tiltakene i gründerplanen, styrkes bevilgningene over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett til Innovasjon Norge med 287 mill. kroner i 2016. De konkrete tiltakene i planen som Innovasjon Norge har ansvar for og som medfører styrking i bevilgningene, er:

- 100 mill. kroner til tilskudd til pre-så Kornfond, herav 50 mill. kroner fra tiltakspakken for økt sysselsetting, jf. omtale under.
- 150 mill. kroner til den landsdekkende etablerertilskuddsordningen, herav 100 mill. kroner fra tiltakspakken for økt sysselsetting.

- 30 mill. kroner til å styrke Innovasjon Norges kompetansetjenester og nettverks- og klyngeaktiviteter for gründere gjennom satsingen Møteplasser for vekst.
- 5 mill. kroner til mobiliseringstiltak for grupper som er underrepresentert blant norske gründere gjennom opprettelse av ordningen Vekst.
- 2 mill. kroner til FoU-kontrakter innenfor helse-, pleie- og omsorgstjenesten, som opprinnelig er et tiltak fra Meld. St. 7 (2015-2016) Likestilling i praksis fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Innovasjon Norge rapporterer på dette under de respektive tjeneste- og programområdene.

De marine næringene kan kompensere noe for tapte oljeinntekter

Global produksjon av fisk og sjømat er i dag på 160 millioner tonn. Behovet er stort for investeringer i mer bærekraftige løsninger for å ivareta miljø og fiskebestander og for å redusere svinn. I tillegg må den globale produksjonen øke med min. 20 millioner tonn for hver milliard i befolkningsvekst.

Laksenæringen, gjorde en markert innsats i 2016 for å løse bærekraftutfordringene. Innovasjon Norge bidro tungt, bl.a. med 137 mill. kroner i tilskudd fra miljøteknologiordningen. Produksjonsvolumet har nå vært uendret i 4 år, videre vekst er utsatt inntil bærekraftutfordringer som utslipp, arealkonflikter, fôr og rømming er løst.

Det er en økende global interesse for norsk kunnskap og teknologi innenfor akvakultur. Innovasjon Norge følger bedriftene ut og er døråpner. I september besøkte fiskeriminister Sandberg Iran sammen med en næringslivsdelegasjon; *Med opphevelsen av sanksjonene står vi overfor en unik mulighet. Det er ikke hver dag et marked med 80 millioner mennesker åpner seg over natten*, uttalte Sandberg. I november besøkte kronprinsparet Canada. Under temaet «Sustainable Growth in Aquaculture», arrangerte Innovasjon Norge en workshop i St. Johns.

Biomarine muligheter er knyttet til nye råstoffkilder og bedre utnyttelse³. Næringen har større fokus på utnyttelse av marine arter på lavere trofiske nivå, som mikroalger og raudåte. Selskapet Prosinotech AS har i samarbeid med det skotske selskapet Glycomar utviklet en ny prosess for produksjon av sukkererstatning fra marine mikroalger. Bioform AS satser på tang med ny og energieffektiv produksjonsprosess for tangmel. Kvalvik BlueBio prioriterer økt utnyttelse av snøkrabbe ved utvikle en metode for ekstraksjon av oljer fra restråstoff.

Vi har en moderne og effektiv fiskeflåte. I alle fartøygrupper bygges det nye fiskefartøy med større effektivitet, reduserte utslipp og forbedret fangsthåndtering. For å utnytte nye fartøyer best mulig, investeres det betydelige beløp i strukturering. I 2016 innvilget Innovasjon Norge nesten 1,6 mrd. kroner til 185 fiskebåtredier, det meste av dette i form av lavrisikolån. Innovasjon Norge er med på både små og store prosjekter; fra noen få hundretusener til investeringer på flere hundre mill. kroner. Store investeringer samfinansieres alltid med kundens bankforbindelse. I 2016 har flere fartøy i den havgående flåten satsset på ombordproduksjon av høykvalitetsprodukt av hvitfisk. God kvalitet og sporing blir viktigere i stadig flere markeder, og dermed får fartøy som produserer og fryser ned konsumentforpakninger i løpet av noen få timer, en fordel. Kystflåten har sin styrke når det gjelder ferskfisk. For at fisken skal beholde god kvalitet helt frem til forbruker, er det imidlertid svært viktig med god logistikk og riktig håndtering i alle ledd.

Visit Norway – Innovasjon Norges reiselivssatsing

Visit Norway er Norges reiselivssatsing, der målet er å utvikle norsk reiselivsnæring og fremme Norge som reisemål internasjonalt. I tråd med oppdraget og bevilgningen fra Nærings- og

³ I Oxford Research AS sin førundersøkelse for 2016-årgangen «Mer innovasjon for pengene» har vi inkludert nye spørsmål knyttet til miljø- og samfunnsmessig bærekraft. Et av spørsmålene knytter seg «bedre utnyttelse av biologiske ressurser». I støttende analyser under trekker vi fram hovedfunnene.

fiskeridepartementet ble det i 2016 brukt 231,5 mill. kroner til formålet. I tillegg ble det innvilget 346 mill. kroner i form av lån og tilskudd til bedrifter innen reiselivsnæringen.

Målrettet markedsinnsats gir resultater for reiseliv. Nordlyssatsingen er et eksempel på det. Etter at Innovasjon Norge sammen med aktørene i reiselivet startet utviklingen av nordlyset som reiselivsprodukt i 2006, har antallet utenlandske gjestedøgn i Nord-Norge hatt en vekst på hele 378 prosent i perioden.

Samlet sett ble 2016 et rekordår for norsk reiselivsnæring, med en samlet økning i antall kommersielle gjestedøgn på fem prosent fra året før. Økningen i antallet utenlandske gjestedøgn var alene på ti prosent, mens norske gjestedøgn sto for en økning på to prosent.

Gjennom 2016 vokste antall godkjente reisemål i ordningen «Bærekraftig reisemål» til åtte. Samtidig er ni nye reisemål i gang med prosessen. En revisjon av standarden ble påbegynt høsten 2016 og forventes ferdigstilt tidlig 2017, og nye cruisekriterier ble samtidig påbegynt. Merkeordningen ble evaluert av Vista Analyse, og evalueringen fra reisemål som har gjennomført viser at ordningen gir økt samarbeid, et konkret innhold til bærekraft, og en tettere dialog mellom kommune og reiseliv.

Merkevaren Norge -prosjektet

Merkevaren Norge er et offentlig gode som skal bidra til norsk verdiskaping gjennom økt eksport av varer og tjenester samt å tiltrekke flere utenlandske bedrifter, turister og talenter. Dette skal gjøres gjennom utviklingen og forankringen av en felles nasjonal posisjonering som kan benyttes av norske bedrifter og næringsliv. Denne tankegangen følger OECDs oppfatning av at land som identifiseres med en tydelig internasjonal merkevare, har en rekke fortrinn.

I løpet av 2016 ble det gjennomført en nullpunktsanalyse basert på tilbakemeldinger fra bedriftsledere i 17 land fra hele verden. Resultatene viser at Norge er kjent for høy kvalitet, og særlig industrier som sjømat og olje. Videre viser den at norske selskaper er veldig produktorienterte, og mangler markedsorientering samt evne til å kommunisere hva de faktisk tilbyr. I tillegg til analysen har det blitt foretatt samtaler med klynger, bedrifter og departementer i Norge. Tilbakemeldingene fra disse tilsier at det er et klart behov for en tydelig og samlet norsk merkevare.

I 2016 er arbeidet med forankring gjennomført, og arbeidet med definering av posisjon startet. I 2017 vil det bli arbeidet med å lansere et utstillingsvindu for grønne og bærekraftige norske løsninger som svar på globale utfordringer.

Invest in Norway

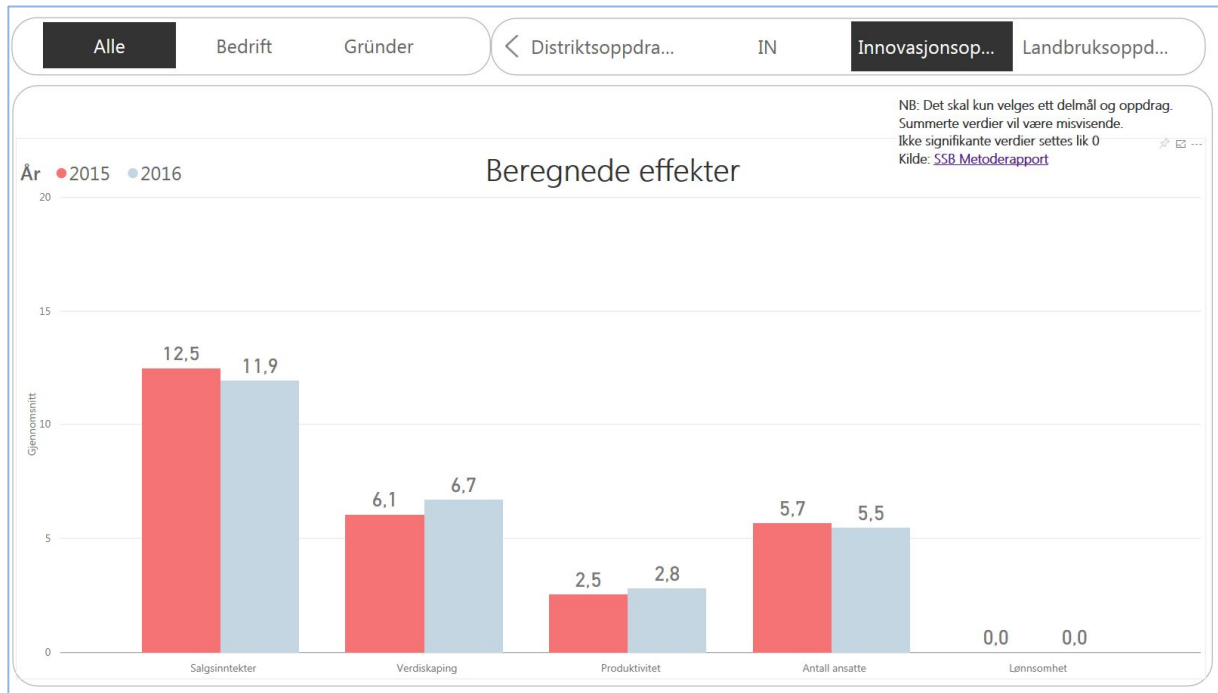
Invest in Norway skal bidra til å tiltrekke og tilrettelegge for utenlandske investeringer til Norge. Ansvarer omfatter også næringslivsdelegasjoner knyttet til utlandsbesøk for Kongehuset og regjeringsmedlemmer, samt internasjonale fagmesser som Fiskerimessen i Brussel, Oljemessen i Houston, Matstreif og IGW.

I 2016 fant Invest in Norway sin rolle som fasilitator mellom utenlandske kunder, investorer og norske bedrifter. 16 internasjonale selskaper etablerte seg i Norge med bistand fra Invest in Norway. 15 internasjonale fagmesser ble arrangert og avdelingen var ansvarlig for næringslivsinnholdet for seks delegasjoner i forbindelse med statsbesøk for Kongehuset og regjeringen. Canadabesøket i november er et godt eksempel hvor hele ni ulike sektorer deltok, og totalt 125 personer fra norsk næringsliv og 408 personer fra canadisk næringsliv deltok.

Hovedmålet for 2017 er å fortsette arbeidet med å tiltrekke seg investorer spesielt innen ren energi. Videre fortsetter arbeidet med å være relevant for næringslivet både med messer og delegasjoner.

Overordnede resultater og effekter

Overordnet for NFD, om vi ser bort fra lavrisikolånene og ser på det vi kan kalle Innovasjonsoppdraget⁴, får vi følgende indikasjoner på effekter på de fire effektindikatorene overlevelse for gründerne (se egen omtale under), vekst i salgsinntekter, verdiskaping og produktivitet, samt de støttende analysene på vekst i antall ansatte og lønnsomhet. For Innovasjonsoppdraget har vi følgende estimater i 2015 og 2016.

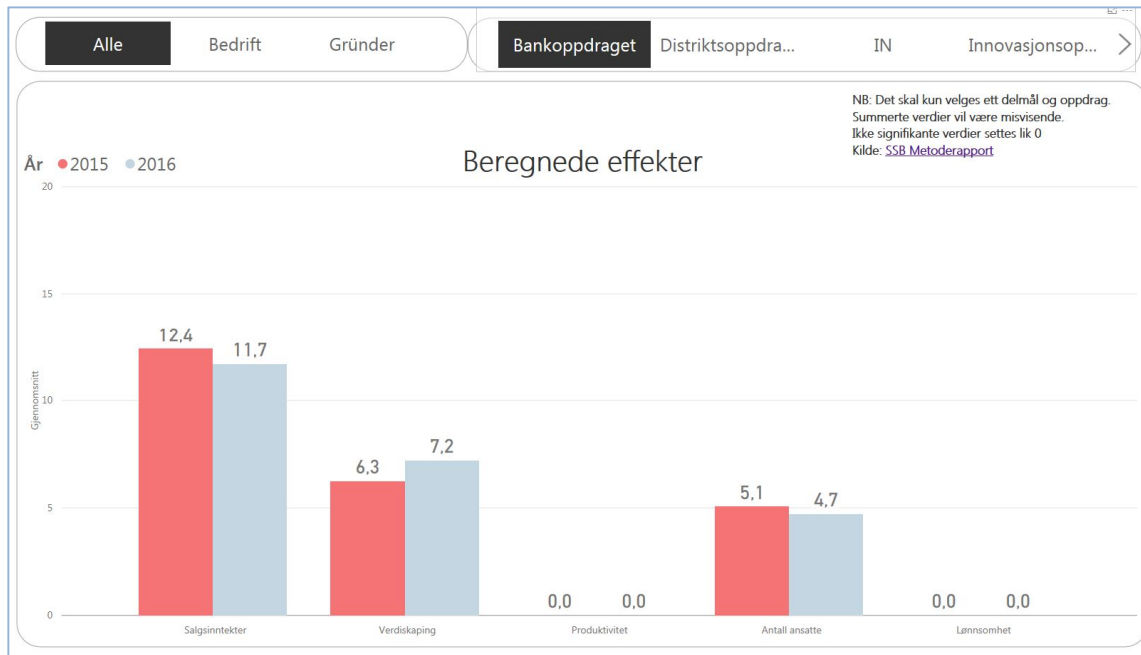

Figur 2: Beregnede effekter Innovasjonslån/garantier, og tilskudd («Innovasjonsoppdraget») målt i årlig merkest i prosentpoeng

Estimatene er positive og signifikante på alle tre effektindikatorene i MRS (vekst i salgsinntekter, verdiskaping og produktivitet).

«Bankoppdraget» favner alle lavrisikolån, både til landbruket, fiskeriene og tjenesteyting.

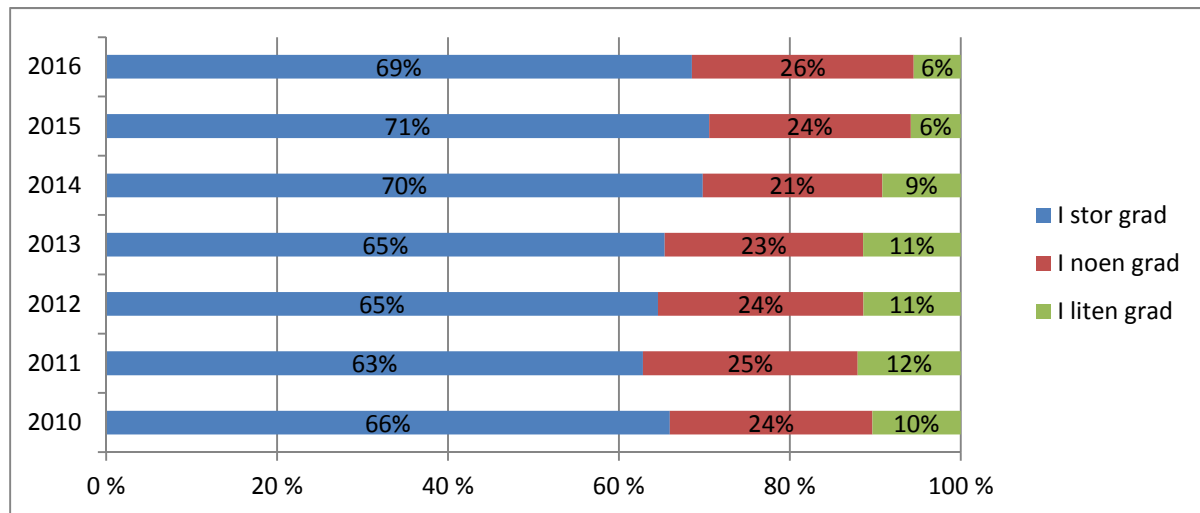
⁴ Innovasjons- og internasjonalseringsoppdraget er en samlebetegnelse på NFDs oppdrag til Innovasjon Norge unntatt lavrisikolån. Her inngår bl.a. Innovasjonslån/garantier, IFU/OFU og Miljøteknologiordningen.

Figur 3: Beregnede effekter lavrisikolån («Bankoppdraget») målt i årlig mervekst i prosentpoeng

Det er relativt små forskjeller på estimatene mellom «Innovasjonsoppdraget» og «Bankoppdraget» på totalen. Det er ikke signifikante utslag på vekst i produktivitet for «Bankoppdraget», i motsetning til «Innovasjonsoppdraget». Mens de andre estimatene på vekst er om lag de samme.

Neste indikator er **addisjonalitet**⁵. Den gir uttrykk for hvordan kunden vurderer Innovasjon Norges betydning for gjennomføring av prosjektet (i hvilken grad det har vært utslagsgivende).

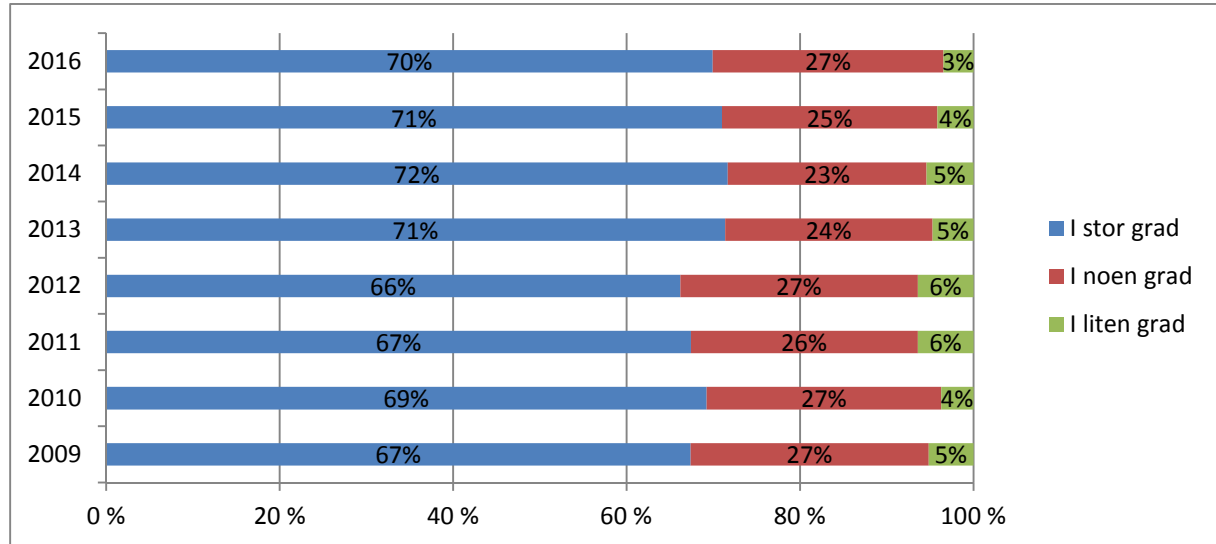

Figur 4: Utviklingen i addisjonalitet totalt sett for bevilgningene fra NFD og FKD

⁵ Denne indikatoren analyseres i de årlige Kundeeffektundersøkelsene, de såkalte førundersøkelsene. Det er Oxford Research som utfører disse for oss for tiden og som også skal gjennomføre KEU for årgangene 2017-2020.

Utviklingen i addisjonalitet har økt litt de seneste årene, men med en liten tilbakegang i 2016. I 2016-undersøkelsen i var det 69 prosent som svarte at finanseringen fra Innovasjon Norge hadde hatt en høy utløsende effekt, samtidig som bare seks prosent svarte at Innovasjon Norge hadde hatt liten eller ingen betydning for gjennomføringen av prosjektet. Det ser ut til at vi nærmer oss en grense for hvor få kunder vi kan ha uten innsatsaddisjonalitet⁶ som følge av bidraget (null-effekt). På den annen side synes det kanskje som at det kan være mulig å redusere andel middels addisjonalitet («I noen grad») og øke andelen høy addisjonalitet («I stor grad»).

Mye av årsaken til tilbakegangen på aggregert nivå finner vi i lavrisikolånene. Hvis vi tar ut lavrisikolånene fra grunnlaget, ser figuren slik ut:

Figur 5: Utviklingen i addisjonalitet totalt sett for bevilgningene fra NFD og FKD – eksklusive lavrisikolån

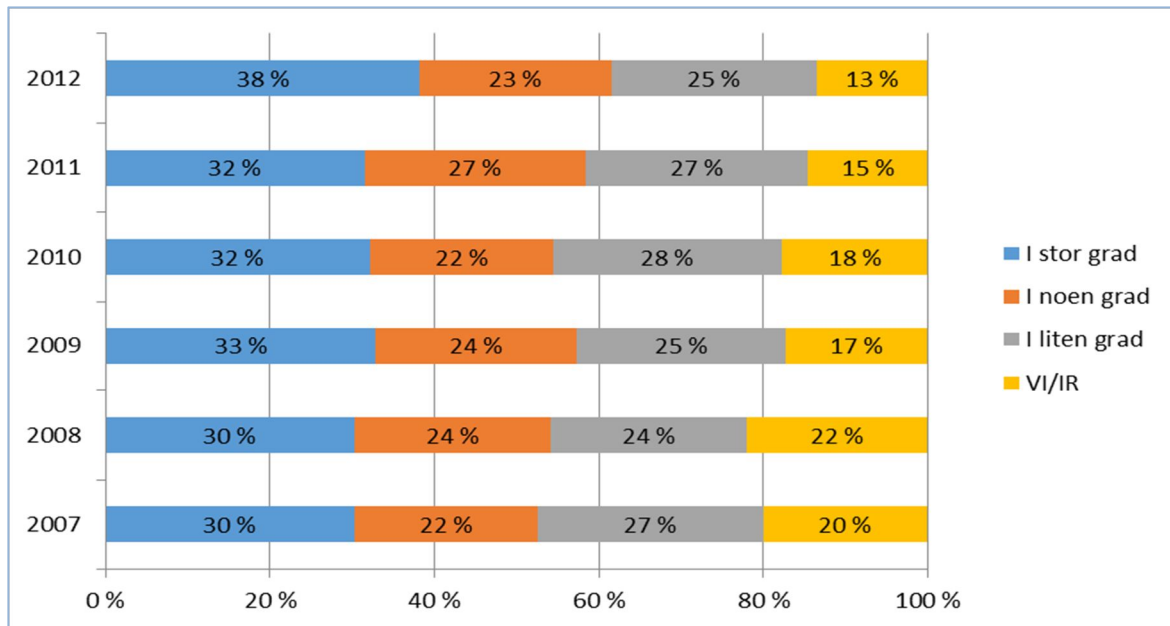
Det er ingen dramatisk forskjell, med og uten lavrisikolån fordi datagrunnlaget for denne indikatoren er basert på antall, ikke beløp. Og det er et begrenset antall lavrisikolånekunder. Nå ser vi at det er en positiv trend med avtakende andel lav addisjonalitet.

Neste figur er resultatindikatoren **kompetanseutvikling**⁷.

Det har vært en meget positiv utvikling i kompetanseindikatoren i 2012. Gjennomsnittlig har prosjektene ført til kompetanseøkning på 2,8 av 10 mulige områder. 66 prosent svarer at de i stor grad har fått økt kompetanse på minst ett kompetanseområde (av 10).

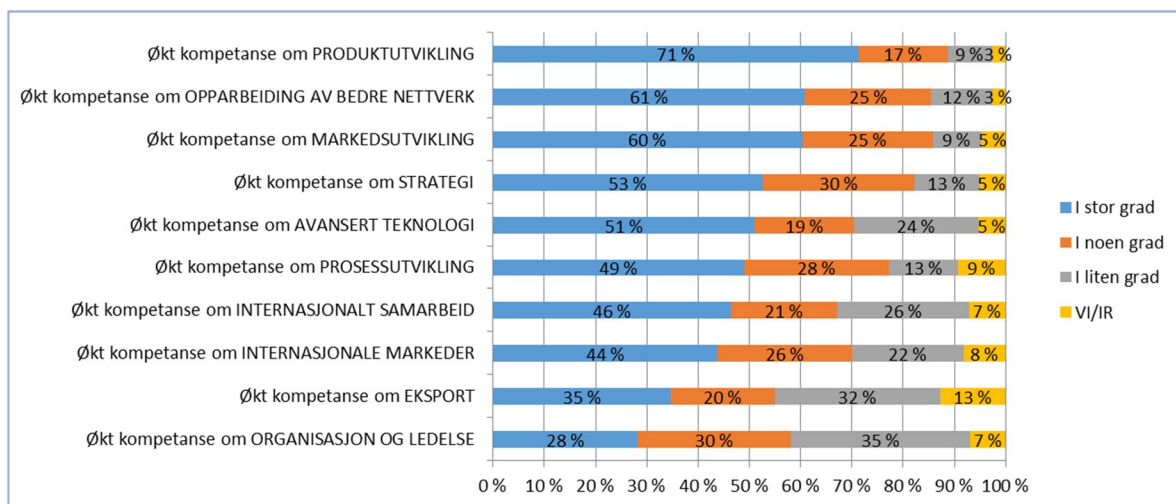
⁶ Innsatsaddisjonalitet måles i førundersøkelsene. Den sier noe om hvorvidt tjenesten/støtten har ført til realisering av prosjektet eller ikke. Det er et begrep med en klar kontrafaktisk dimensjon. I etterundersøkelsene er det mer en resultataddisjonalitet som kartlegges.

⁷ Indikatoren kompetanseutvikling hentes også fra Kundeeffektundersøkelsene, men disse fra etterundersøkelsene, dvs. fire år etter at de benyttet Innovasjon Norge. Årsaken er at man tror det vil gå en tid før man ser den fulle effekten av kompetanseheving.

Figur 6: Utviklingen i kompetanse totalt sett for bevilgningene fra NFD og FKD.

I Kundeeffektundersøkelsen «Mer innovasjon for pengene» - etterundersøkelsen for 2012-årgangen⁸, melder kundene at de tre desidert viktigste kompetanseområdene er økt kompetanse om produktutvikling (71 %), opparbeiding av nettverk (61 %) og markedsutvikling (60 %).

Figur 7: Kompetanseområdene som i stor grad øker for bevilgningene fra NFD og FKD i 2012.

Oxford oppsummerer etterundersøkelsen for 2012-årgangen bl.a. med at det er en markant økning i prosjektenes samlede bidrag til samarbeid, kompetanseutvikling, innovasjonsadferd og faktisk innovasjon. I tillegg har innovasjonshøyden økt. Prosjektene bidrar i sterkere grad til radikale innovasjoner. Bidraget til utvikling av helt nye varer og tjenester har økt med hhv. åtte og seks prosentpoeng målt i forhold til 2011-årgangen. Også de «harde» indikatorene som for eksempel bedret konkurransevne viser en svak positiv økning.

Oxford tror forklaringen for bedre økonomiske resultater først og fremst skyldes den generelle konjunktursituasjonen i 2012 hvor vi hadde et lite oppsving, og at bedriftene derfor hadde større vilje til å ta risiko enn tidligere. En mer aktiv og systematisk veiledning og oppfølging (kundedialog) fra

⁸ «Mer innovasjon for pengene» Oxford Research 2016

Innovasjon Norges side før, under og etter tilsagn om kapital eller kompetanse, kan også ha virket positivt inn på resultatene. Vi har derfor fått hjelp av Oxford til å analysere våre bidrag nærmere, og effekter av vår veiledning og oppfølging er redegjort for under støttende analyser.

I årets etterundersøkelse har Oxford gjort en egen analyse av «superinnovatører», som er de bedriftene som skårer høyest på alle «myke indikatorer» og således har høyest adferdsaddisjonalitet. Det er de som rapporterer samlet sett størst utbytte av hjelpen fra Innovasjon Norge. De utgjør en eksklusiv gruppe på 15 prosent av 2012-kundene. Det er verdt å nevne at disse er «overrepresentert» i de landsdekkende FoU-tilskuddene (IFU/OFU, Miltek, m.fl.), etablerertilskuddene, innovasjonslån og risikolån, distriktsutviklingstilskudd og lavrisikolån til industri og tjenesteyting samt kompetansetjenestene IPR og GET.

Superinnovatørene skiller seg tydeligst fra de andre bedriftene i KEU gjennom at de rapporterer langt større bidrag til innovasjon og kompetanse fra Innovasjon Norges støtte. Oxford Research hevder at Superinnovatørene benytter langt flere mekanismer enn de andre for å beskytte sine innovasjoner. Når vi i tillegg vet at Superinnovatørene i langt større grad enn de andre bedriftene benytter seg av patenter, underbygger dette at denne gruppen er den som i størst grad skaper nye varer og tjenester. De rapporterer også at støtten fra Innovasjon Norge i langt større grad bidrar til økt eksport og sysselsetting sammenlignet med de andre bedriftene.

Når samfunnsøkonomisk lønnsomhet skal vurderes er det en svakhet at vi vet lite om kompetansespredning som følge av prosjektene. I år har derfor Oxford Research for første gang spurt kundene i 2012-årgangen i hvilken grad kompetansen som er opparbeidet gjennom prosjektet har blitt spredd utenfor egen bedrift. 26 prosent av prosjektene har ført til kompetansespredning i stor grad. Men det er store variasjoner mellom ulike virkemidler. Landsdekkende utviklingstilskudd (de såkalte «frie midlene») var desidert høyest med hele 73 prosent av sakene. Dette samsvarer godt med at disse midlene, da vi hadde slike frie midler, ble brukt til «å smøre» prosesser og fremme fellesinitiativer i økosystemet for innovasjon og entreprenørskap. På de neste plassene følger Trebasert innovasjonsprogram (55 %), Miljøteknologi (47 %), Etablererstipend (45 %) og IFU/OFU (37 %).

Støttende analyser på overordnet nivå

Antall ansatte og bedriftsøkonomisk lønnsomhet

SSBs støttende analyser knyttet til effekter på antall ansatte viser også gode resultater. De ligger naturlig nok stabilt på om lag samme nivå som verdiskapingen, siden lønn (som uttrykk for sysselsetting) utgjør en betydelig andel av verdiskapingen. Når det gjelder bedriftsøkonomisk lønnsomhet målt ved totalkapitalrentabiliteten, er det ingen signifikante estimater. Dette betyr at det ikke er avvik på noen av disse parameterne under NFDs ordninger, og vi ser således ikke behov for videre oppfølging.

Positive effekter av Innovasjon Norges veiledning og oppfølging

Som omtalt i avsnittet «Nye metoder for samarbeid og leveranser til kunder» over, vil vi redegjøre nærmere for innholdet i den støttende analysen Oxford Research AS⁹ har gjort for oss for å finne eventuelle virkninger av vår veiledning og oppfølging og sammenhenger mellom denne og vår finansieringsvirksomhet i tilgjengelige data fra Kundeeffektundersøkelsene. Bedre dokumentasjon på at Innovasjon Norge skaper verdi gjennom kundedialogen har vært etterspurt fra oppdragsgiverne.

Det har vært en kraftig økning i andel kunder som sier de har fått veiledning og oppfølging årgangene 2010-2012 har fått i årene etter at de benyttet Innovasjon Norges tjenester. Andelen som opplevde å bli fulgt opp av Innovasjon Norge økte suksessivt fra 35 prosent i 2010 til 48 prosent i 2012 av kundene som har besvart Oxfords undersøkelser. Tidsmessig faller dette sammen med innføring av

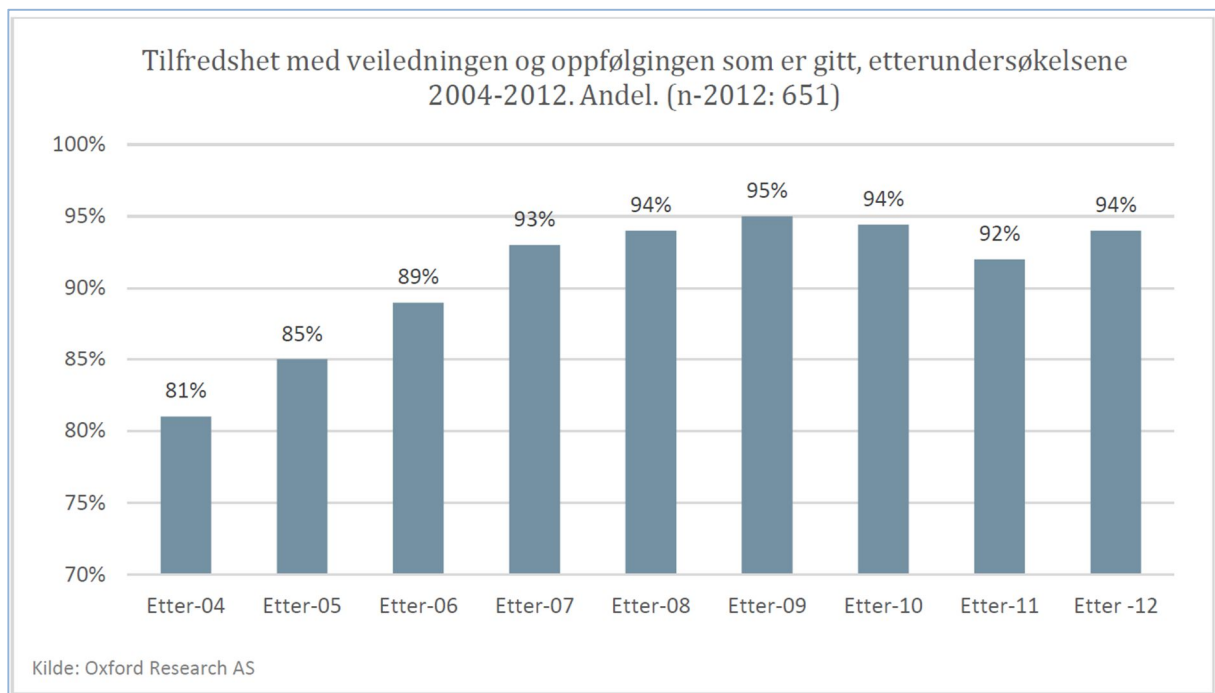
⁹ Kun et notat som er produsert. Kan distribueres på forespørsel til Oxford Research AS (v/ forsker Bjørn Brastad)

nye verktøy og opplæring av kundefølgere i markedsorientering og Ostewalders modell for innovasjon i forretningsmodellen i 2009 og 2010.

12 prosent av bedriftene oppgir at de ønsket seg oppfølging, uten å få det. Andelen gründere som sier dette er vesentlig høyere enn andelen blant de mer etablerte bedriftene (19 % vs 8 %). Alder på selskap betyr også noe når det gjelder andel som faktisk får veiledning og oppfølging. De yngste selskapene får noe oftere og etterspør mer. Men forskjellene er ikke så store. Andelen gründere (< 3 år) som fikk veiledning og oppfølging etter at de fikk en tjeneste i 2012, er på 52 prosent, mens tilsvarende andel var 45 prosent for de eldre selskapene. Gründerne vektlegger Innovasjon Norges veiledning og oppfølging litt mer positivt enn de eldre bedriftene. Særlig gir det seg utslag i bidrag til innovasjon.

Oxford finner at de Innovasjon Norge fulgte opp har signifikant bedre resultater enn de som ikke fikk eller ba om slik oppfølging fra Innovasjon Norge. De fikk bedre resultater både på de «myke» indikatorene som kompetanse, samarbeid og innovasjon og de «harde» indikatorene, som konkurransevne og lønnsomhet.

I årene etter fusjonen i 2004 har kundenes tilfredshet med Innovasjon Norges veiledning og oppfølging økt suksessivt de første årene og den holder seg fortsatt høyt. Det er verdt å merke seg at Innovasjon Norge har klart å opprettholde kvaliteten samtidig som andelen kunder som fikk aktiv oppfølging økte så kraftig i 2011- og 2012-årgangene.

Figur 8: Tilfredshet med veiledningen og oppfølgingen som er gitt, ettersundersøkelsene 2004-2012.

Variasjonen når det gjelder veiledning og oppfølging er store mellom tjenestene. I øvre del av skalaen finner vi rådgivningstjenestene, NAVIGATOR – forløper til FRAM Marked/ Global Growth, Internasjonal Vekst -forløperen til Internasjonal Markedsrådgivning, IPR-rådgivning og GET, der rådgivning er en helt sentral del av leveransen. Det er troligere vanskeligere for disse kundene enn for kunder av finansieringstjenestene å skille klart mellom hva som ble levert av veiledning og oppfølging som en del av tjenesten, og hva som er senere oppfølging.

I nedre del av skalaen når det gjelder veiledning og oppfølging fra Innovasjon Norge finner vi tjenester som bygdeutviklingsmidler til tradisjonelt landbruk, Lavrisikolån til Fiskeflåte og Business

Matchmaking programmet. Over gjennomsnittet med veiledning og oppfølging finner vi i FoU-tilskuddene (IFU/OFU og Miljøteknologi), alle etablerertilskuddene og innovasjonslån/risikolån.

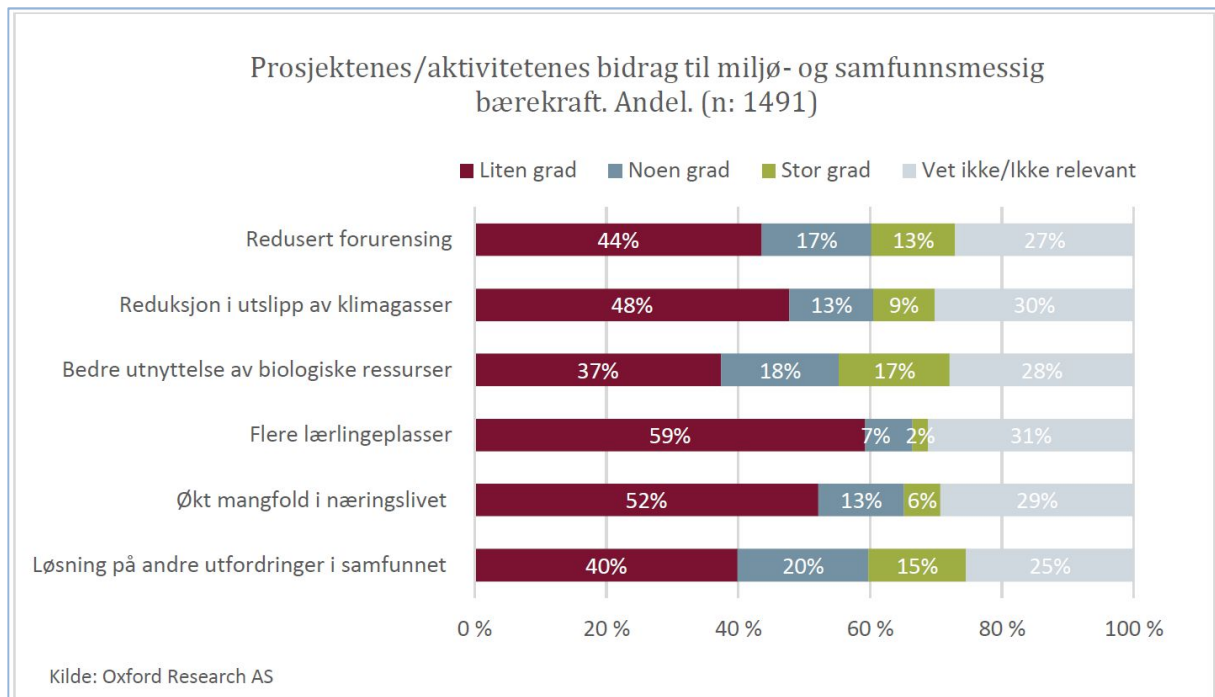
For en av de «harde» indikatorene, bedret konkurranseevne, finner vi at 10 prosentpoeng flere scorer høyt på dette blant de som har fått veiledning og oppfølging etter 2012. Utslaget er sterkest for de som har mottatt kompetanse- og rådgivningstjenester (23 pp). Blant disse rådgivningstjenestene peker IPR (52 pp) og Internasjonal Vekst (Markedsrådgivning) (23 pp) seg ut i positiv retning. Men det er også signifikant positive estimer av veiledning og oppfølging knyttet til finansielle virkemidler som distriktsrettede risikolån (12 pp) og IFU/OFU (36 pp).

Når det gjelder de «myke» indikatorene, bidrag til samarbeid, kompetanse, atferdsendring og innovasjon, finner vi positive signifikante estimer på alle grupper av virkemidler som ble undersøkt, bortsett fra lavrisikolån og risikolån (samlet). Virkemiddelgruppene med positiv score på alle fire indikatorer er Etablerertilskudd, Rådgiving/kompetanse, FoU-tilskuddene fra NFD, Investerings- og bedriftsutviklingstilskuddene fra KMD og Bygdeutviklingsmidlene og flere andre programmer og tilskudd fra LMD.

Forskjellene er i liten grad avhengig av næring eller geografi, det vil si at resultatene gjelder like mye for hele landet og i alle næringer.

Miljø- og samfunnsmessig bærekraft

Som nevnt foran har Oxford rapportert på nye spørsmål i etterundersøkelsen for 2012 i 2016 som belyser prosjektenes bidrag til miljø og samfunnsmessig bærekraft. De tre første knytter seg til den miljømessige dimensjonen i bærekraftbegrepet, mens de tre siste er knyttet til den sosiale/samfunnsmessige dimensjonen.

Figur 9: Prosjektenes/aktivitetenes bidrag til miljø- og samfunnsmessig bærekraft

Den miljømessige dimensjonen kommer noe sterkere ut enn den samfunnsmessige, og begge kommer vesentlig svakere ut enn bidraget til økonomisk bærekraft (se under):

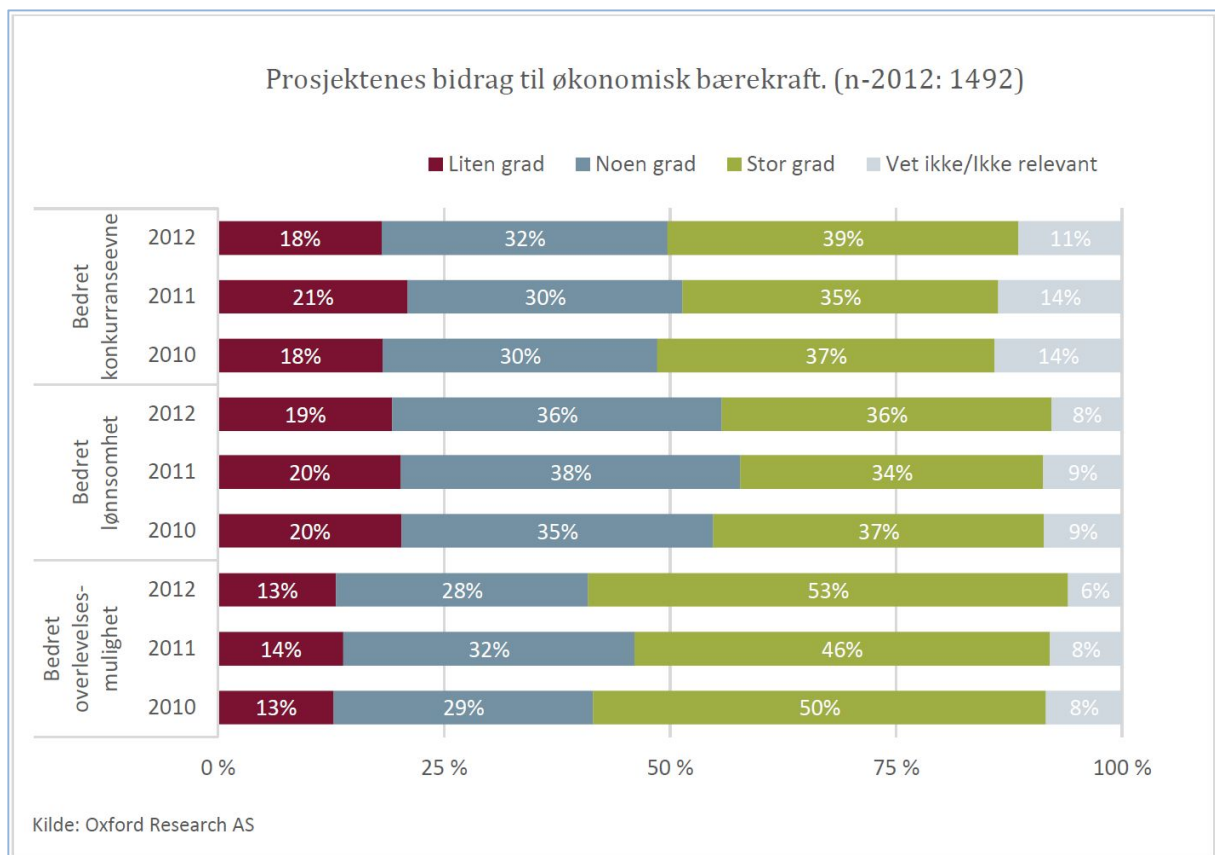
Ikke uventet og i tråd med tidligere undersøkelser viser prosjektenes bidrag til redusert forurensning at virksomheter som har deltatt i Miljøteknologiordningen (54 %), Bioenergiprogrammet (48 %) og Trebasert innovasjonsprogram (47 %), i størst grad rapporterer positive bidrag.

Når det gjelder reduksjon i klimagassutslipp er det Bioenergiprogrammet (55 %), Trebasert innovasjonsprogram (53 %), GET (44 %) og Miljøteknologi (43 %). Litt overraskende kanskje at GET kommer så høyt her, men Oxford tror at det kanskje skyldes at deltakerne i 2012 hadde en grønn profil.

Når det gjelder utnyttelse av biologiske ressurser kommer Bioenergiprogrammet godt ut (73 %), Trebasert innovasjonsprogram (56 %) og Miljøteknologi (38 %).

Når det gjelder prosjektenes bidrag til samfunnsmessig bærekraft, er det liten effekt på lærlingeplasser og mangfold i næringslivet. Når det gjelder lærlingeplasser er det GET og lavrisikolån som bidrar mest, mens når det gjelder mangfold er det Lokalmatprogrammet, ulike låneordninger og FRAM som bidrar mest.

Når det gjelder andre utfordringer i samfunnet, er det bedre resultater, og her skårer GET best (55 %), Innovasjonslån (43 %), IPR-rådgivning og risikolån (begge 35 %).

Figur 10: Prosjektenes bidrag til økonomisk bærekraft (n-2012:1492)

Oversikt over aktivitetsnivået i 2016 og dreiningen i aktivitet fra 2015

I den fylkesvise oversikten under fordeles 5 mrd. kroner Innovasjon Norge tilførte næringslivet i 2016 fra Nærings- og fiskeridepartementets budsjetter. Tabellen er en komprimert oversikt over aktivitetsnivået og dreiningene i aktivitet fra 2015, totalt og fylkesvis.

(i mill. NOK)

	Lavrisikolån						Risikolån og garantier				Tilskudd								SUM	
	Industri og tjenesteyting		Landbruk		Fiskeflåte		Alle næringer		Etablerertilskudd		Miljøteknologi		OFU/IFU		Klynger og nettverk		Andre program-, satsing- og utviklingsmidler		MNOK	%
	2016	% endring fra 2015	MNOK	% endring fra 2015	MNOK	% endring fra 2015	MNOK	% endring fra 2015	MNOK	% endring fra 2015	MNOK	% endring fra 2015	MNOK	% endring fra 2015	MNOK	% endring fra 2015	MNOK	% endring fra 2015	MNOK	%
01 Østfold	-	-	-	-	17,8	-53 %	11,5	-68 %	2,3	-70 %	34,6	-23 %	1,9	-44 %	5,7	-1 %	0,8	15 %	75	-48 %
02 Akershus	15,0	-	5,6	-	-	-	42,2	10 %	16,0	-1 %	4,9	-60 %	19,9	-10 %	0,5	-92 %	0,3	-95 %	104	4 %
03 Oslo	-	-	-	-	-	-	134,9	51 %	47,0	29 %	2,9	2675 %	28,9	-17 %	12,4	0 %	6,9	-26 %	233	28 %
04 Hedmark	21,8	211 %	71,7	26 %	-	-	20,3	62 %	1,9	-52 %	6,2	-68 %	2,4	418 %	3,6	-18 %	0,7	24 %	129	22 %
05 Oppland	19,3	73 %	13,0	48 %	-	-	53,5	547 %	6,1	31 %	6,1	27 %	6,0	-8 %	3,4	22 %	0,2	-92 %	108	119 %
06 Buskerud	-	-	17,3	-50 %	-	-	42,3	851 %	7,0	-24 %	11,5	-12 %	13,9	67 %	0,9	-81 %	0,7	-49 %	94	-5 %
07 Vestfold	-	-	18,9	-38 %	8,1	-	19,8	216 %	10,8	29 %	12,1	37 %	12,5	32 %	1,5	-58 %	1,4	-14 %	85	24 %
08 Telemark	-	-	18,5	182 %	-	-	19,0	14 %	9,1	1 %	63,0	438 %	3,4	-68 %	1,6	-54 %	0,6	-55 %	115	60 %
09 Aust-Agder	3,0	-	10,7	122 %	-	-	6,0	297 %	7,2	-37 %	2,6	-44 %	8,4	568 %	0,7	-72 %	0,1	-84 %	39	44 %
10 Vest-Agder	-	-	0,1	-	75,5	101 %	41,8	66 %	15,7	16 %	14,9	-19 %	10,9	-70 %	15,8	754 %	1,3	34 %	176	32 %
11 Rogaland	-	-	2,3	-86 %	3,5	1 %	137,0	72 %	40,8	-24 %	52,9	27 %	43,5	-32 %	8,6	37 %	5,3	406 %	294	10 %
12 Hordaland	54,3	-79 %	43,3	43 %	110,4	-40 %	129,5	103 %	13,6	-19 %	71,8	59 %	59,9	-2 %	15,2	-16 %	4,7	9 %	503	-26 %
14 Sogn Og Fjordane	55,7	25 %	-	-	117,7	52 %	7,5	-75 %	5,5	-26 %	20,8	189 %	12,7	105 %	-	-	1,9	-71 %	222	24 %
15 Møre Og Romsdal	48,6	-73 %	44,3	37 %	313,2	143 %	46,3	-48 %	15,9	18 %	23,1	-17 %	12,8	-35 %	8,0	-9 %	5,6	87 %	518	3 %
16 Sør-Trøndelag	187,6	234 %	46,0	-13 %	113,1	379 %	72,5	53 %	30,0	109 %	64,9	30 %	42,3	-29 %	2,3	-36 %	1,2	-60 %	560	81 %
17 Nord-Trøndelag	49,1	43 %	56,8	39 %	-	-	38,6	346 %	5,7	168 %	25,9	-	5,3	-20 %	0,5	67 %	-	-	182	94 %
18 Nordland	133,5	241 %	6,2	-51 %	387,8	261 %	-	-	5,2	-35 %	25,2	40 %	1,5	-44 %	0,5	-54 %	1,8	13 %	562	195 %
19 Troms	5,2	-80 %	55,3	3 %	95,1	-10 %	4,0	100 %	6,6	65 %	1,6	-84 %	6,5	-3 %	-	-	4,5	154 %	179	-15 %
20 Finnmark	15,0	-50 %	6,6	-77 %	219,5	89 %	-	-	1,7	-46 %	0,5	-77 %	-	-	-	-	-	-	243	31 %
21 Svalbard	-	-	-	-	-	-	0,4	-	0,9	-	-	-	-	-	0,5	-	12,5	-	14	-
99 Flere fylker/Utland/ikke fordelt	-	-	-	-	-	-	-	-	41,0	31 %	15,0	2122 %	1,8	-	14,6	166 %	512,6	6 %	585	12 %
SUM	608	-15 %	417	1 %	1462	77 %	827	48 %	290	5 %	461	35 %	294	-19 %	96	5 %	563	6 %	5017	22 %

2.4 Delmål 1 – Flere gode gründere

Innledning

Gründer-Norge 2.0

Gründerne er våre endringsagenter. De bidrar til å løse de store samfunnsutfordringene vi står ovenfor ved hjelp av innovasjon, kreativitet og et ønske om å gjøre en forskjell. Flere gode gründere er viktig for Norges omstillingsevne. Gründere utfordrer næringslivet og etablerte forretningsmodeller og utvikler løsninger som verden har behov for i dag og i fremtiden.

Innovative gründermiljøer tiltrekker seg et mangfold av gründere på tvers av kjønn, etnisitet, alder og utdanning. Mangfoldet er viktig og bidrar til å gjøre gründerskap mer attraktivt også for personer som i dag er underrepresentert blant gründere. Kulturelt mangfold, samt internasjonal og interkulturell kompetanse kan også bidra til å lette norske gründeres adgang til globale markeder og tilgang på kompetanse om nye eksportmarkeder og forståelsen av disse.

Tilgangen på privat risikokapital i den tidlige oppstartfasen har vært lav de siste årene. I 2016 har derfor fokuset vårt vært å utløse mer privat risikokapital, gjennom nye og eksisterende virkemidler som presåcornkapital, såkornfondene og risikolån. Aktive eiere bidrar i stor grad med kompetent kapital og nettverk som er verdifullt i oppstart og vekstfase. Gjennom god virkemiddelbruk avlaster vi for risiko og bidrar til å utløse potensialet i selskaper med gode forutsetninger for vekst, i samspill med private investorer og innovasjonsmiljøer. Slik bidrar vi til at økosystemet for innovasjon og gründerskap blir styrket i Norge – og bidrar til at **Gode Gründere** enklere kan lykkes med sine forretningsidéer.

Med økte rammer på flere tjenester og nye oppdrag i regi av Regjeringen Gründerplan lansert høsten 2015 har Innovasjon Norge hatt høy aktivitet i 2016 mot delmålet. Styrkede oppdrag har gitt oss en unik mulighet til å jobbe mer målrettet og i økt omfang med å utløse mer privat kapital, med kompetanse og synlighet på Norge som et attraktivt land for gründervirksomhet.

Investeringsnivået i tidligfase gründerselskaper ser ut til å være høyere enn tidligere år. Det vises tegn til at Gründer-Norge er på vei til å modnes i form av bedre gründerprosjekter og en økt investeringsvilje fra private investorer med en økning på 160 prosent i antall pre-seed og seed investeringer i 2016 i forhold til 2015. Vi har grunn til å tro at disse tallene også er en effekt av økt statlig risikofinansiering og kompetanseløft gjennom Innovasjon Norges virkemidler.¹⁰ Vi forventer den økte innsatsen kommer til å forbedre resultatene ytterligere i årene fremover, noe vi forventer å se i effektmålene.

“In just a few years Norway has gone from being a pretty bleak affair, to being a real – if nacent – startup ecosystem” - techcrunch.com

Mål 2016

Med «gode» gründere mener vi gründere (bedrifter inntil tre år) som evner å realisere sine ambisjoner gjennom å skape verdier og vokse. Det må nevnes at mange bedrifter over 3 år også er å regne som gründerbedrifter, men at dette er definisjonen i MRS systemet.

¹⁰ ¹⁰ <https://thenordicweb.com/an-increase-in-early-stage-investments-is-helping-norway-become-the-fastest-growing-ecosystem-in-the-nordics/>

Innovasjon Norge skal stimulere gründere og oppstartsbedrifter til å utnytte sine muligheter for vekst. Målet er ikke å etablere flest mulig bedrifter, men at flest mulig lovende nyetableringer overlever og utnytter sitt vekstpotensial. I henhold til strategien prioriteres tre innsatsområder:

- Flere globale gründere, dvs. gründerbedrifter med internasjonalt markedspotensial og som satser internasjonalt fra første dag.
- Flere levedyktige gründere, dvs. gründerbedrifter som evner å vokse og overleve på sikt.
- En sunnere gründerkultur, dvs. å gjøre det mer attraktivt å være gründer.

Forskningen viser at entreprenørskap og nye bedrifter er drivere bak endring, innovasjon og omstilling i økonomien. Samtidig eksisterer markedssvikt i bedrifters tidlige oppstartsfaser, som resulterer i fravær av privat kapital til oppstartbedrifter i denne tidlige fasen. Markedssvikten fører i hovedsak til at verdien av entreprenørskap er høyere for samfunnet enn for de enkelte private aktørene, og at vi, sett fra et samfunnsøkonomisk perspektiv, får en underetablering av selskaper med muligheter til å vokse. Innovasjon Norges innsats inn mot målgruppen gründere begrunnes derfor i behovet for å styrke oppstartsbedriftenes evne til å overleve og realisere vekst. Innovasjon Norges målgruppe er derfor innovative gründere og prosjekter med høy risiko hvor oppsiden og potensialet kan være stort. Det vil si innovative prosjekter som kan skape store verdier i form av arbeidsplasser og inntekter i fremtiden.

Totalt ble det registrert 61.103 nye foretak i 2016, som er 3,0 prosent flere enn i 2015. Av disse nyetableringene var imidlertid 57 prosent enkeltpersonforetak og kun 40 prosent aksjeselskap. Blant sistnevnte finner vi gründerbedrifter med vekstambisjoner. Det er bekymringsfullt at for få gründerbedrifter vokser og blir vekstselskaper. Alt for mange forblir små, og få velger å ekspandere til internasjonale markeder¹¹.

Innovasjon Norge ga i 2016 tilsagn for 1,58 mrd. kroner til gründere som utgjorde 25 prosent av de samlede tilsagn over departementenes budsjettposter. Av disse midlene kom 1,15 mrd. fra NFD og 0,34 mrd. kroner fra KMD. Resterende er bevilgninger fra KD og øvrige departementer. Dette var hhv 25 og 38 prosent av de respektive totale tildelingene.

I tillegg kommer verdien av Innovasjon Norges rådgivnings-, kompetanse- nettverks-, og profileringstjenester.

Hovedaktiviteter 2016

Fokuset i 2016 vært å videreutvikle, justere og øke innsatsen på eksisterende tjenester i tillegg til nye oppdrag i forbindelse med Regjeringens Gründerplan. Økt innsats på *Etablerertilskudd*, *Såkorfond*, og *Presåkor kapital* sammen med det nye oppdraget «*Møteplasser for Vekst*» har gitt en unik mulighet til å bidra til å bygge et sterkere økosystem for kapital i gründer-Norge. 2016 har vært et år hvor vi har fokusert spesielt på videreutvikling av eksisterende finansieringstjenester og nye for å møte kapitalbehovene gründere står ovenfor. Som signalisert i oppdragsgiverrapport i 2015 og SNS2017 har vi også utviklet pilotert *Oppstartlån* for gründere.

Vi mener fortsatt at suksessformelen for å nå målet om «Flere gode gründere» er kombinasjonen av **kapital, kompetanse og nettverk**.

Tjenester/virkemidler som i hovedsak er innrettet mot delmål 1:

- Etablerertilskudd - landsdekkende og distrikt

¹¹ http://sikt2014.no/files/SIKT_Rapport_Final_22.09.14.pdf

- Preså Kornkapital
- Så Kornfondene
- Mentortjenesten for gründere
- IPR rådgivning
- Satsning på kulturnæringen
- Internasjonalisering gjennom kompetansetjenestene «Global Entrepreneurship»
- Gründertelefonen og Gründerguiden
- Kontordager og kurs for førstelinjetjenesten i kommunene
- Satsing på kvinner og mangfold i næringslivet
 - Vekst programmet (Gründerplanen)
 - Mobilisering til entreprenørskap
 - Kvinner i næringslivet

Oppdrag i Regjeringens Gründerplan:

- Møteplasser for vekst
- Gründerskap i klyngene
- Satsing på kvinner og mangfold i næringslivet (Vekst)
- Start in Norway (En del av attraktivitetsprosjektet i Gründerplanen)
- Prosjekt for å forbedre kommunenes førstelinjetjeneste for gründere og bedrifter

I tillegg benytter oppstartsbedrifter (inntil tre år gamle) også i stor grad øvrige finansieringstjenester som risikolåneordningene (30 prosent), miljøteknologiordningen (23 prosent) og forsknings- og utviklingskontrakter (40 prosent).

Videre gir vi en kort beskrivelse av aktiviteter hvor det har vært en spesiell innsats i 2016 for delmålet som er verdt å trekke frem. For mer utdypende informasjon om tjenestene henvises det til rapportering på enkelttjenester.

Etablerertilskudd

Rammen for Etablerertilskuddet ble styrket i 2016 med 100 mill. kroner gjennom Gründerplanen og tiltakspakken for økt sysselsetting, den totale rammen for 2016 var 308 mill. kroner, en økning fra 2015. Etterspørselen etter etablerertilskudd var høy gjennom hele 2016 og gjennomgående har det vært fokus på kvalitet i prosjektene.

Tilskuddsbeløpene på ordningen ble endret etter erfaringer fra 2015 (se rapportering på tjenesten). Tjenesten har fortsatt stor etterspørsel, med en økning i antall søknader på 10,6 prosent i 2016 fra 1845 søknader i 2015 til 1964 i 2016. Hele 86 prosent av tilsagnene har gått til selskaper under 3 år, godt over målet på 84 prosent.

Vi gjorde endringer i rammestyringen i 2015 for å sikre midler gjennom hele året og styringen. Vi ønsket å fokusere på kvalitet fremfor kvantitet i prosjektene gjennom 2016, dette har resultert i et avvik og underforbruk på rammen på 18 mill. kroner, med 290,7 mill. i forbruk fordelt på 1093 innvilgede tilsagn. Vi opplever en økning i antall gründerprosjekter og høyere kvalitet på flere av prosjektene som søker enn tidligere. Det er derfor ikke ønskelig å vike på kriteriene på ordningen, men tror at erfaring med hvordan Etablerertilskuddet er innrettet, samt god oversikt og forbedret saksbehandling hos Gründersenteret i Førde i 2017 vil gi oss enda bedre forutsetninger for styring av rammen fremover.

Preså Kornkapital

Preså Kornordningen har i 2016 tilført 100 mill. kroner til inkubatorer og forretningsenglenettverk nasjonalt. Midlene gis som et lån til miljøene og har utløst mer kapital enn forventet. Virkemiddelet

har også bidratt til økt samarbeid mellom innovasjon og investormiljøer i hele landet samt erfaringsutveksling og co-investeringer på tvers av miljøer nasjonalt.

Pr. 31.12.2016 er det investert i 50 bedrifter, fordelt på 61.5 mill. kroner fra presåkornkapitalen og 171.5 mill. kroner fra private investorer, som samlet gir 233 mill. kroner investert i oppstartbedrifter i tidligfase. Merk at disse tallene inkluderer presåkornmidlene fra piloten i 2015 – 40 mill. kroner.

Til sammen har dette bidratt til å sette fokus på investeringer i oppstartselskaper, mobilisert og skapt nye nettverk. Venturekapital miljøer, private investorer og såkornfond-forvaltere har vært aktive og sammen bidratt til kompetansedeling på arenaer hvor gründere og investorer har møttes.

Såkornfondene

Fra august 2016 ble administrasjonen knyttet til såkornfondene en del av divisjon for Gründere og Oppstartsbedrifter. Dette har bidratt til økt kompetanse og mer sammenheng mellom virkemidlene slik at vi er enda bedre rustet for å nå delmålet gjennom:

- Bedre tilgang på kompetent kapital i tidlig fase (pre-såkorn og såkornfondene bidrar med kapital, kompetanse og nettverk og tar en aktiv eierrolle i de bedriftene de investerer i).
- Utløse privat kapital i Norge (pre-såkorn og såkornfondene skal matches med privat kapital).
- Utløse kapital fra EU (European Investment Fund – EIF - kan investere i såkornfondene).
- Få andre utenlandske fond / investorer til å investere i Norge (EIF vil tiltrekke seg andre).
- Løse et tydelig behov for tidligfasekapital for bedrifter har stort potensial (EK og lån).

«Global Entrepreneurship» - Internasjonale kompetansetjenester

Skalering og vekst i internasjonale markeder er utfordrende for mange oppstartselskaper. Internasjonalisering krever økt kunnskap, ferdigheter, nettverk, kulturforståelse og ofte kapital.

«Global Entrepreneurship» består i dag av åtte programmer i Norge, USA, Asia og Europa. Tjenesten har i 2016 vært gjennom en større evaluering med gode tilbakemeldinger samt konstruktive forslag til forbedringer på tjenesten. Vi hadde håpet å øke antallet kompetanseprogrammer ytterligere i 2016 med økte midler fra «Gründerplanen», men grunnet en utfordrende bemanningssituasjon samt behov for restrukturering av tjenesten for å drifte den mer effektivt nådde vi ikke det antallet programmer vi ønsket oss, men opprettholdt samme nivå som i 2015. Et nytt program for kreativ næring og norske motebedrifter ble igangsatt i Milano som et nytt tilskudd til porteføljen. Vi jobber også for et økt tilbud med kompetansetjenester for gründere rettet mot det Asiatiske markedet.

Mentortjenesten for gründere (Gründerplanen)

Økte midler fra «Gründerplanen» har bidratt til pilotering av nye måter for gründere å kobles med mentorer gjennom gründermiljøenes (Gründerfelleskap og inkubatorer) egne nettverk. Kulturen for mentorskap til gründere har endret seg og vi ser et behov for å videreutvikle tjenesten i trend med markedet og utnytte midlene Innovasjon Norge har til tjenesten mer effektivt. Innovasjon Norge ønsker i større grad å foreta mentorkoblingene selv, eller gjennom eksisterende nettverk. For å kunne gjøre dette er det nødvendig å ha et mentorregister. Det vurderes et slikt register basert på vår styrekandidatbase, hvor man kan finne en passende mentor dersom kunderådgiver ikke finner dette i eget nettverk. Parallelt vil vi en tid fremover være avhengig av og samtidig kunne bruke eksterne samarbeidspartners mentornettverk. I tillegg til å oppfordre til mer «egenkobling» i 2017, ønsker vi å prøve ut flere metoder for mentoring ved f.eks. å samle gründere og gi mentoring gjennom at gründere kan få sparre med et panel av mentorer med spesialkompetanse. Her ønsker vi å benytte egne ressurser så langt det er mulig, i tillegg til å samarbeide med andre offentlige og private aktører som er sentrale i en oppstartsfase.

Mentortjenesten for gründere er en stor KMD tjeneste. Vi har derfor valgt å presentere denne innsatsen samlet i oppdragsgiverrapporten til KMD. Det vises til denne.

Satsing på kreativ næring

Kreativ næring er et område med stort vekstpotensial og store eksportmuligheter og Innovasjon Norge har siden oktober 2013 jobbet med et program for næringen for å stimulere til økt verdiskaping. Fra 2012-2015 har antallet tilsagn til kulturbedrifter økt fra 56 millioner til 180 millioner. Resultatene, erfaringene og behov i markedet tilsier at vi må satse videre på næringen, ikke minst for å kapitalisere på det fortrinnet som nå er skapt.

Gründersenteret

Digitaliseringsprosjektet og ny finansieringsplattform for Etablerertilskudd fase 1 (Markedsavklaring) samt «Min side» til alle kunder har bidratt til økt kundetilfredshet og bedret kommunikasjonen med søkere, samarbeidspartnere og gründere.

En sentralisert saksbehandling av etablerertilskuddet i fasen «Markedsavklaring» ved Gründersenteret i Førde har bidratt til raskere og mer effektiv saksbehandling. Etter at Gründersenteret i år overtok saksbehandlingen av gründertilskudd, er 83 prosent av kundene fornøyde. Dette er en økning på 16 prosent fra 2015. Omleggingen sikrer samtidig en likere vurdering og behandling av kunder over hele landet, og vi forventer at det etter innkjøringsåret blir mer effektivt både for kundene og for Innovasjon Norge – og at vi når vårt mål om behandlingstid på 4 arbeidsdager.

Oppdrag i Regjeringens Gründerplan

Oppdragene i regi av Regjeringens Gründerplan innebar en styrking av eksisterende tjenester (Internasjonale kompetanseprogrammer, Mentortjenesten, Klyngesatsingen) i tillegg til nye oppdrag. De nye oppdragene for 2016 var:

- Møteplasser for vekst
- Gründerskap i klyngene
- Satsing på kvinner og mangfold i næringslivet (Vekst)
- Start in Norway (En del av attraktivitetsprosjektet i Gründerplanen)

Midlene i oppdraget «Møteplasser for vekst» ble fordelt slik:

Tjenester	Beløp (i mill. kroner)
Økosystem for kapital	12
Internasjonale kompetanseprogrammet	8
Gründerskap i klyngene	5
Mentortjenesten for gründere	5

Tabell 2: Fordeling av midler i oppdraget «møteplasser for vekst»

Vurdering, resultater (avvik) og effekter

Her vil vi oppsummere de viktigste resultater, effekter og avvik under delmål 1, «Flere gode gründere¹²».

Vurdering av måloppnåelse for 2016

Vi er godt fornøyd med å ha levert en stor innsats inn mot gründere og oppstartsbedrifter i 2016. Vi har satt nye virkemidler ut i live, forenklet søknadsprosessen ytterligere og bidratt til å synliggjøre norsk gründerskap gjennom flere mobiliseringstiltak som «Ide til Marked» på distriktskontorene i

¹² Vurderinger med resultater og effekter av enkelttjenester /grupper av tjenester som hører inn under delmål 1 er omtalt i oppdragsgiverrapporteringen for hver enkelte tjeneste, kapittel eller post

tillegg til større arrangementer (Møteplasser for vekst)¹³ i samarbeid med gründermiljøer samt offisielle delegasjoner med gründerskap som tema.

Større rammer til den landsdekkende etablerertilskuddsordningen innebar at disse etablerertilskuddene økte til 291 mill. kroner (+ 5,5 prosent), hvilket innebar at 1086 positive tilsagn (+15,8 prosent) ble gitt til oppstartsbedrifter i 2016.

Der vi har gjort størst endringer for gründere i 2016 er gjennom møteplasser, kompetansetiltak og virkemidler rettet mot private investorer og forvaltningsmiljøer. I sammenheng med videreutvikling av virkemiddelet *Pre-såkkornkapital*, planlegging av en låneordning for gründere og iverksettelse av tiltak i Gründerplanen, mener vi å ha bidratt til bedre vilkårene for et høyt antall kommende kommersialiseringsprosjekter med stort verdiskapingspotensial og samfunnsøkonomisk effekt.

Vi kan foreløpig ikke dokumentere effekten av endringene som er gjort, men vi ser at vår finansiering har utløst mer risikokapital enn forventet. Dette tallet gir gode signaler om at innretningen på virkemidler og måten vi har jobbet på har fungert godt.

Vi har over flere år fokusert på økt kompetansetilbud til gründere som vil ut i internasjonale markeder samt at vi har styrket økosystemet for innovasjon og entreprenørskap i Norge. Vi får tilbakemeldinger på at programmer som Business Bootcamp og TINC har bidratt både til å løfte selskapers kompetanse. Programmene bidrar også til å øke kompetansen i innovasjonsmiljøer som inkubatorer, næringshager og akseleratorer. Vi vil i 2017 utforske og teste ut nye evalueringsmetoder sammen med divisjon for innovasjonspolitik og analyse for å måle verdien av kompetanse.

I 2015 ga Innovasjon Norge fødselshjelp til initiativet «Angel Challenge» i regi av Startup Norway. Dette har resultert i at Angel Challenge nå har vært arrangert i flere store byer i Norge i 2016. Flere investeringer og forretningsenglenettverk er opprettet som en ringvirkning av dette og vi opplever at aktiviteten blant forretningsengler i Norge er mer synlig og høyere enn tidligere år. 134 investorer nasjonalt er utdannet gjennom programmet og ca. 50 av disse er aktive investorer i dag. Selskaper som har vært med i konseptet har til sammen fått 33,4 mill. kroner fordelt på 15 selskaper, investert gjennom programmet og i etterkant av nettverkssamlingene.

Den store pågangen av søknader til både finansieringstjenester, rådgivning (IPR) og kompetansetilbud fra 2015 har fortsatt i 2016, kvaliteten på prosjektene og nivået på selskapene oppleves også som bedret og høyere. Det er vanskelig å si akkurat hva dette skyldes, men vi ser en tendens til at høyt kvalifiserte mennesker velger å prøve seg som gründere i markeder de kjenner godt. Generelt har det også blitt flere kompetansetilbud til gründere, møteplasser og nettverk. Innovasjon Norge mener derfor det er viktig å jobbe tett med økosystemet om slike initiativer for å opprettholde den tendensen vi nå ser. Utdanningen innen innovasjon og entreprenørskap ser også ut til å ha blitt bedret ved flere utdanningsinstitusjoner nasjonalt.

Resultater

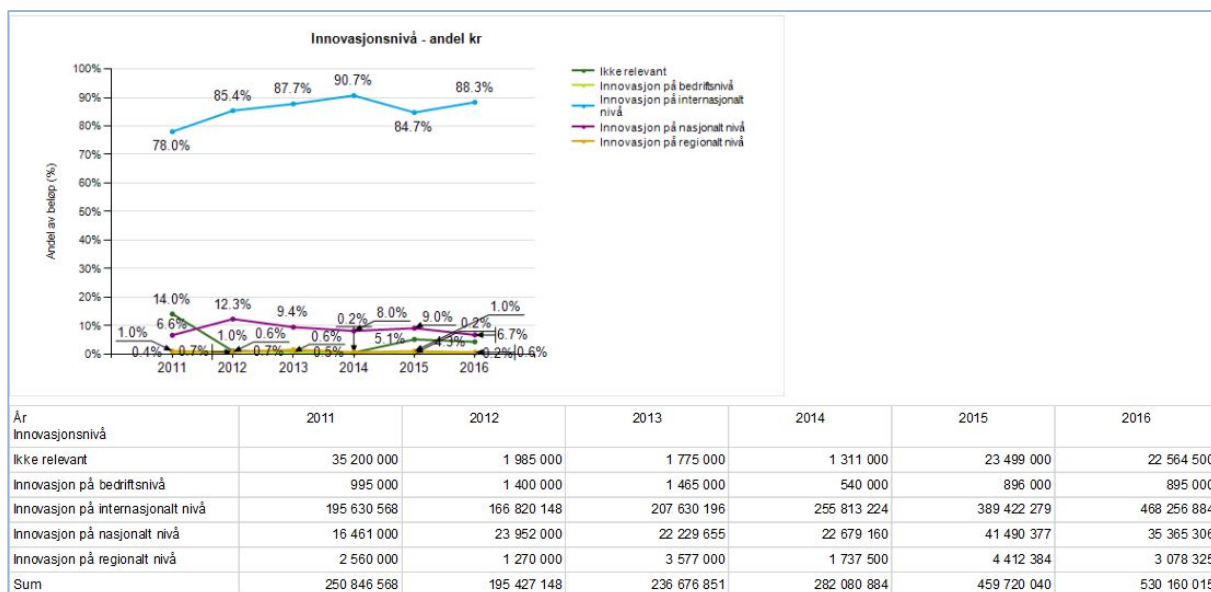
Nedenfor følger en gjennomgang av MRS-indikatorene med kommentarer på sammenheng mellom innovasjonsnivå og prosjekt-/driftsrisiko, avvik og interessante funn.

Tilskudd

Innovasjonsnivået på tilskudd gitt til bedrifter tre år eller yngre har holdt seg høyt hele perioden og er noe opp fra 2015 (84,7- 88,3 prosent). Dette er en positiv utvikling spesielt sett i lys av at de total bevilgningene også økte i perioden. Fra 2012 og frem til 2016 økt de totale tildelte beløpene fra 195

¹³ Eksempler: Oslo Innovation Week, Startup Extreme i Bergen/Voss, Technoport I Trondheim, SLUSH i Helsinki, BETT i London

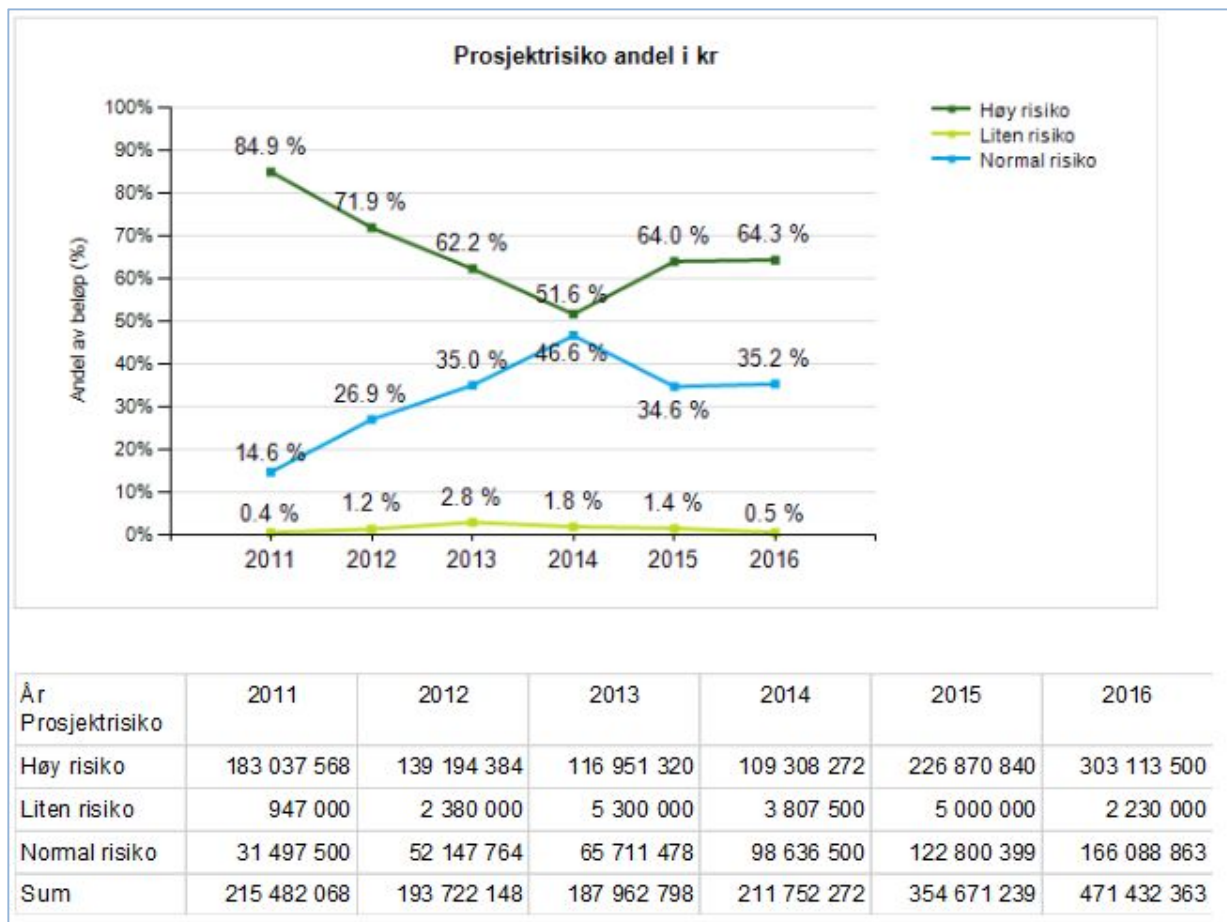
– 530 mill. kroner, mens andelen som er gikk til prosjekter med innovasjon på internasjonalt nivå holdt seg på 85-90 prosent.

Figur 11: Innovasjonsnivå - tilskudd

Prosjektrisikoen har falt siden 2011, men ligget stabilt de siste to årene. Bevilgninger til prosjekter med liten risiko er svært lav og i 2016 var andelen kroner til slike prosjekter bare ½ prosent.

Vær obs på at det kun er de prosjektene hvor prosjektrisiko er oppgitt som er tatt med i figuren og tabellen, derfor er ikke summene i de to tabellene, innovasjonshøyde og prosjektrisiko, sammenfallende. En årsak til dette er etablerertilskudd fase I hvor prosjektrisiko ikke blir vurdert.

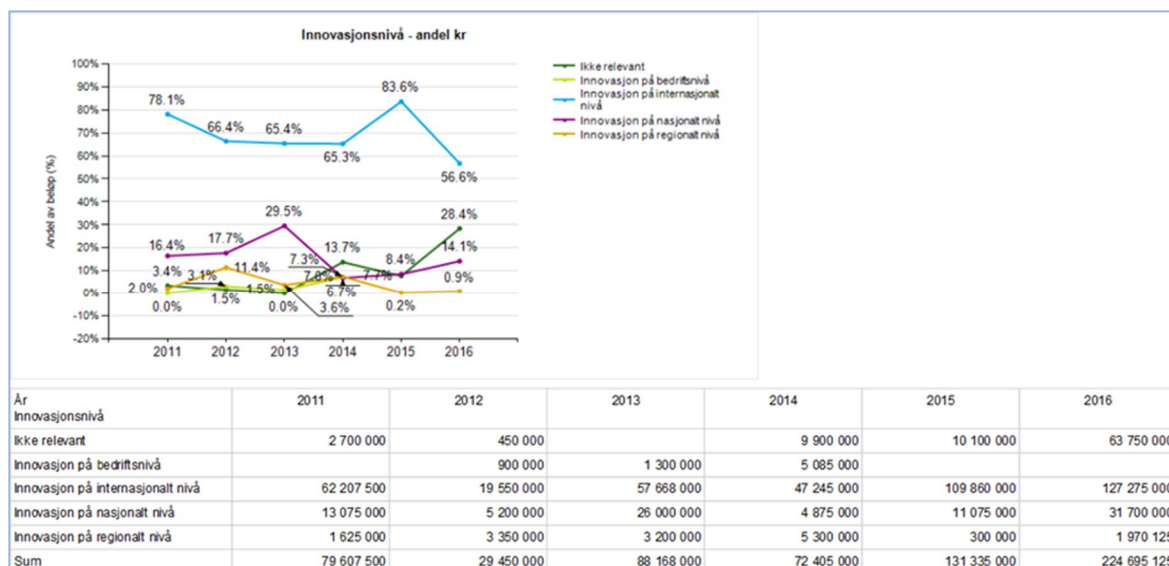
Figur 12: Prosjektrisiko «Uspesifisert» og «IR» er ikke tatt med.

Det er vanskelig å se noen klar sammenheng mellom innovasjonsnivå og prosjektrisiko. Vi kan ikke si at en økning i innovasjon på internasjonalt nivå medfører økt prosjektrisiko. Veksten i tildelinger fra 2014-2016 kom hovedsakelig innenfor virkemiddelgruppene IFU/OFU, miljøteknologi og etablerertilskudd.

Innovasjonslån/garantier

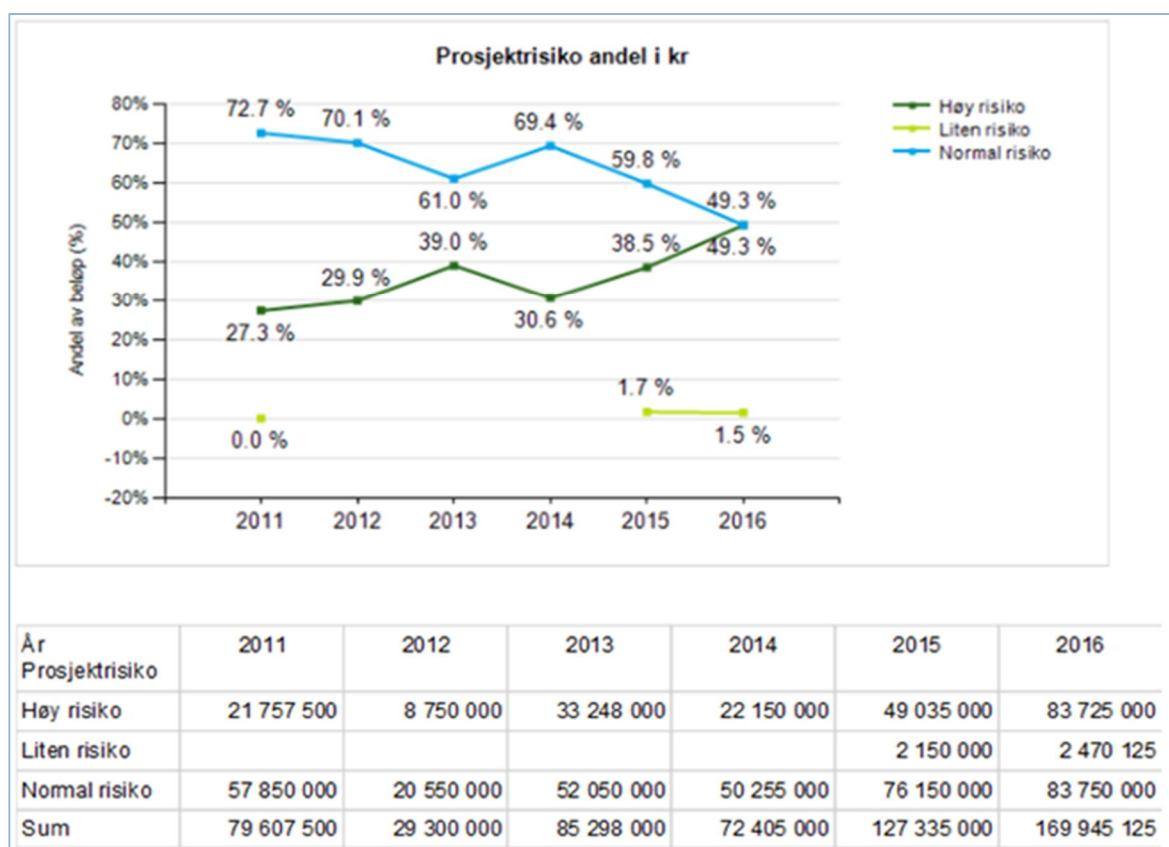
Hele 96 prosent av tildelingene i denne kategorien er innovasjonslån, når vi trekker ut finansieringen av pre-såkorn. De resterende 4 prosentene var landsdekkende garantier. Prosjektene uten fastsatt innovasjonshøyde domineres av pre-såkornkapital, samt noen mindre beløp til finansiering av bl.a. fiskefartøy og kvoter.

Innovasjonsnivået på innovasjonslån og garantier har tilsynelatende falt kraftig. Dette avviket skyldes imidlertid klassifisering av pre-såkornkapital som innovasjonslån, i alt 54 mill. kroner. På tildelingstidspunktet vet Innovasjon Norge ikke hvilken innovasjonshøyde investeringene pre-såkornfondene vil få. Tar vi ut pre-såkornlånene vil innovasjonshøyden på internasjonalt nivå ligge på om lag 75 prosent i stedet for 56,6 prosent, dvs. noe ned fra i fjor, men høyere enn i 2014.

Figur 13: Innovasjonsnivå – innovasjonslån/garantier

Prosjektrisikoen for innovasjonslån og garantier har økt i perioden 2011-2016 med en betydelig økning også siste året. Andelen prosjekter med normal risiko og høy risiko ligger nå likt. Prosjekter med lav risiko har i perioden i svært liten grad blitt finansiert gjennom disse instrumentene. Pre-såkornmidlene har ikke fått tildelt prosjektrisiko og det er i all hovedsak disse som står for differansen i totalt tildelte innovasjonslån og garantier i tabellene for innovasjonshøyde og prosjektrisiko.

Figur 14: Prosjektrisiko – innovasjonslån/garantier

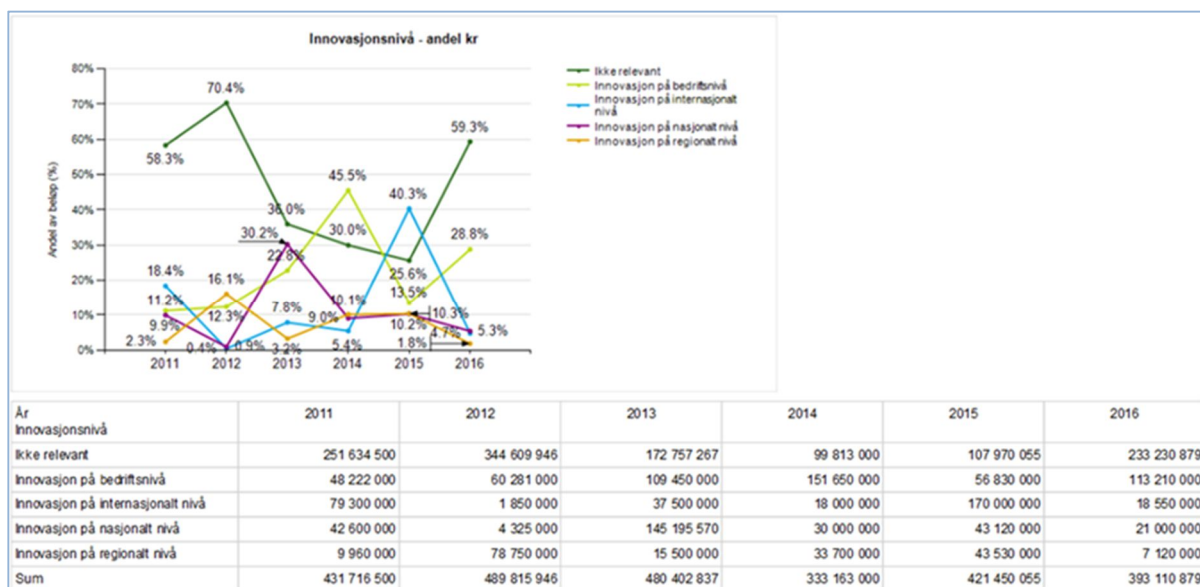
Det er en jevn utvikling i retning høyere prosjektrisiko i perioden.

Begge figurene viser en betydelig økning i bruken av innovasjonslån/garantier til gründere, og denne utviklingen er ikke vesentlig annerledes om man ser på antall saker i stedet for bevilget beløp.

Lavrisikolån

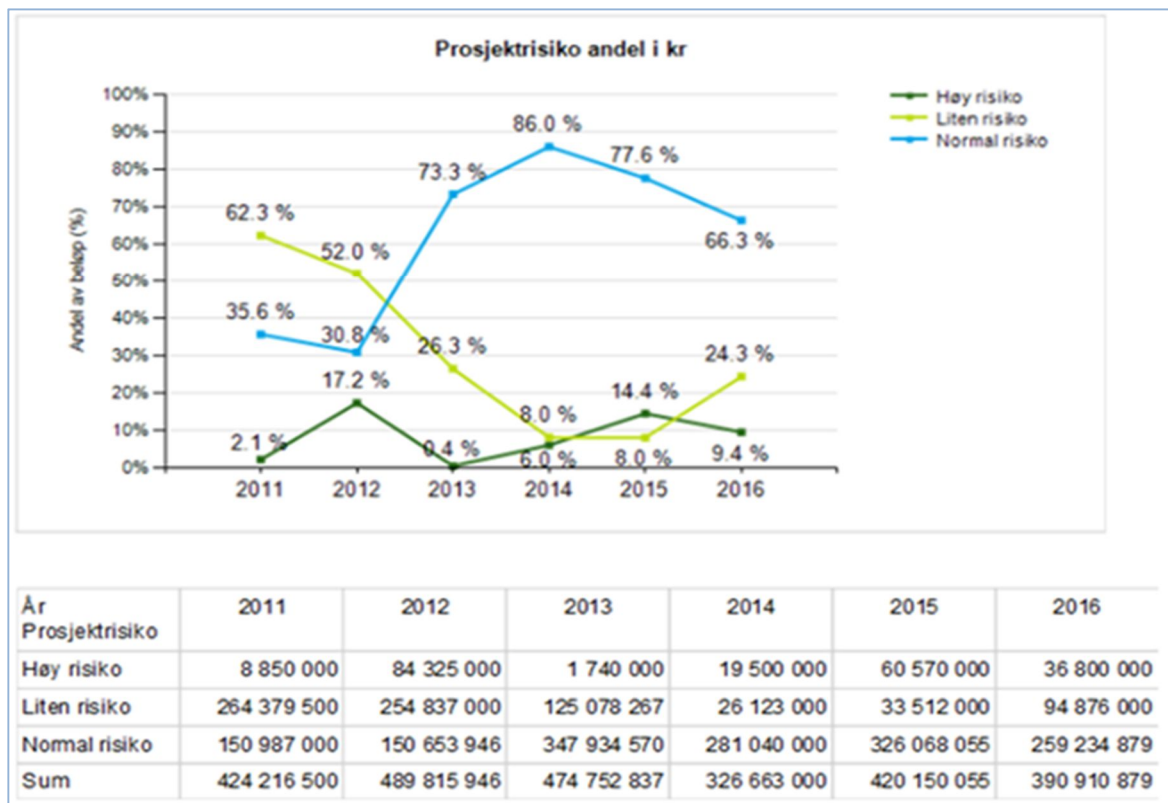
Andelen lavrisikolån gitt til gründere har holdt seg relativt stabilt i perioden og ligget på 15-20 prosent.

Innovasjonshøyden for lavrisikolån er sterkt varierende. Den store økningen i «ikke relevant» i 2016 skyldes i all hovedsak at flåtelån til fiskeriene ikke blir vurdert som innovative.

Figur 15: Innovasjonshøyde - lavrisikolån

Prosjektrisikoen har sunket de siste to årene, og dette har sammenheng med den store andelen flåtelån. I 2011 ble det bevilget mer lavrisikolån til industri og tjenesteyting enn flåte, men siden har situasjon vært motsatt. Flåtelånene fordeler seg på liten og normal prosjektrisiko, mens lavrisikolån til industri og tjenesteyting stort sett fordeler seg på høy og normal prosjektrisiko.

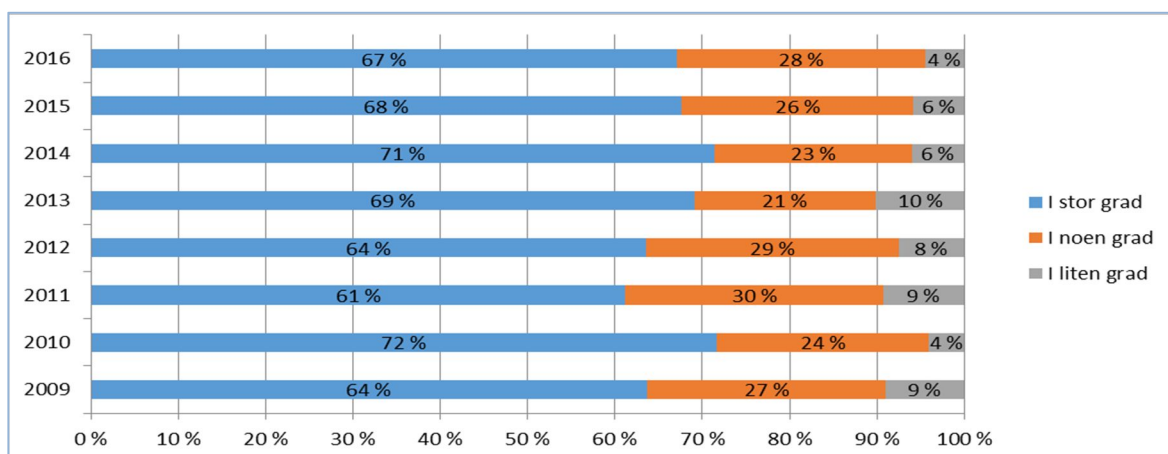

Figur 16: Prosjektrisiko – lavrisikolån

Addisjonaltet – utslagsgivende for gjennomføring av prosjekt

Den siste kundeeffektundersøkelsen viser at nivåene for *addisjonaltet* i 2016 er omtrent de samme som for 2015.

Det man i fjor omtalte som en nedgang fra 2014, var nok mer en normalisering ift. årene før. Gründere mener i stor grad at Innovasjon Norge er utslagsgivende for prosjekt/etableringen. Det vurderes som meget positivt at bare fire prosent mener Innovasjon Norge i liten grad er utslagsgivende, en reduksjon fra året før på to prosentpoeng.

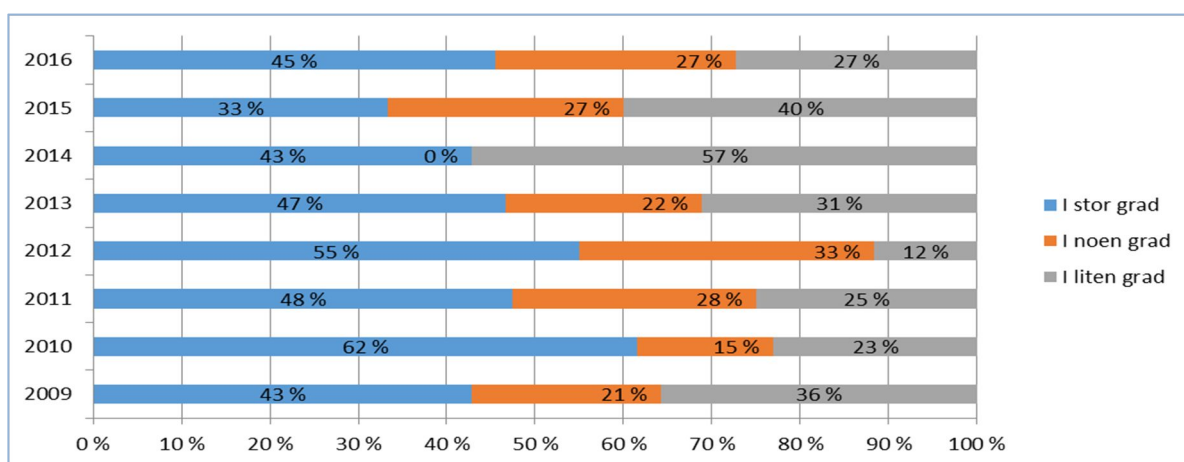

Figur 17: Addisjonaltet

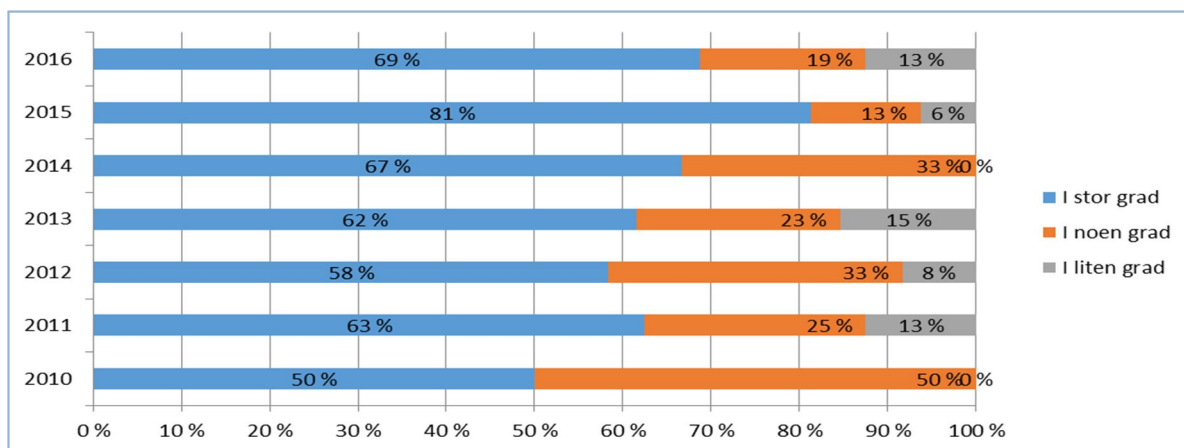
Splitter vi opp svarene med hensyn til virkemiddelkategoriene lavrisikolån, innovasjonslån og garantier, finner vi bl.a. at innovasjonslån og garantier de to siste årene har hatt høyere addisjonalitet enn tilskudd. Dette er interessant i forhold til diskusjonen rundt vridningen fra tilskudd mot lån og noe vi vil følge opp med ytterligere analyser.

For lavrisikolån varierer addisjonaliteten mye fra år til år. Det er et ganske lite antall lån hvert år, noe som gjør at statistikken blir volatil, og det er å forvente at addisjonaliteten for lavrisikolån er lavere enn innovasjonslån og tilskudd.

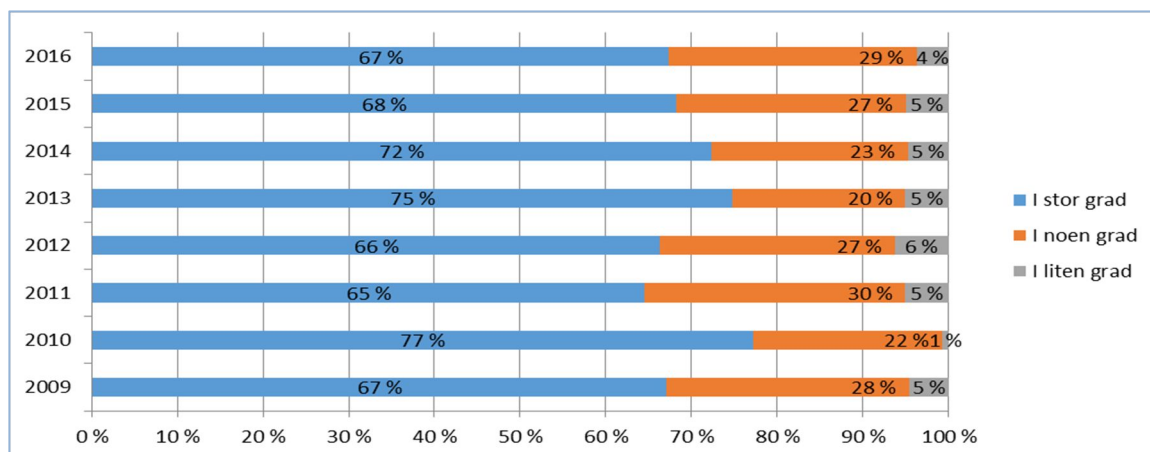
Det er litt få respondenter blant de som har benyttet innovasjonslån og garantier også, så det kan være med på å forklare noe av de senere års variasjon. De 13 prosent med lav addisjonalitet i 2016 er kun fire selskaper i ulike bransjer. For tilskudd er antallet større og andelen blir mer stabile. Det er en interessant polarisering av tilskuddene, der vi ser en forskyvning fra høy til middels addisjonalitet, samtidig som andelen lav blir mindre.

Figur 18: Addisjonalitet - lavrisikolån.

Figur 19: Addisjonalitet - Innovasjonslån og garantier.

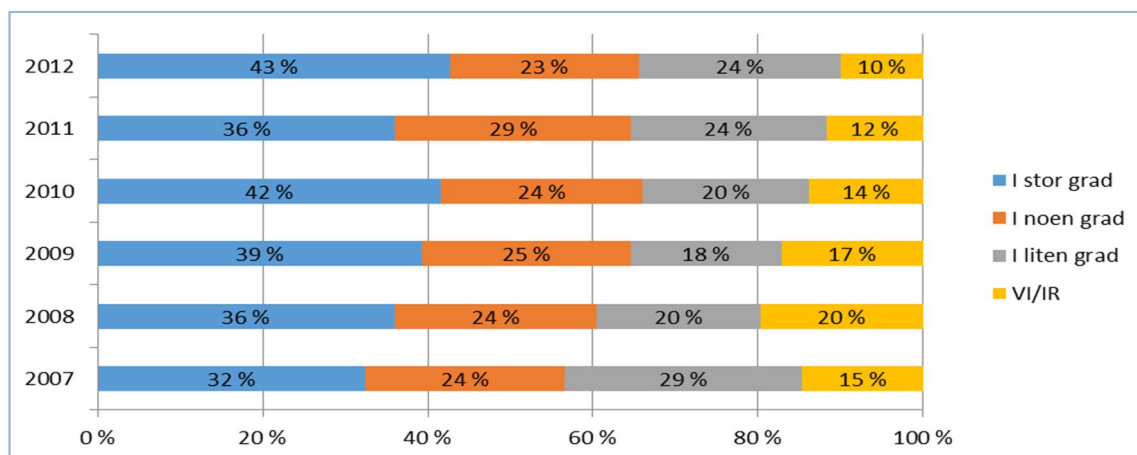

Figur 20: Addisjonalt - Tilskudd

Kompetanse

Gründerne som fikk bistand fra Innovasjon Norge er generelt mer positive til hvilken effekt dette hadde på kompetansenivået til selskapet, enn hva de mer etablerte bedriftene svarer. Målingene under dekker kunder fra årene 2007-2012, målt i perioden 2011-2016.

Ser vi bort fra 2011, ser vi at en stadig større andel av kundene svarer at de i stor grad har fått økt kompetanse som følge av prosjektet Innovasjon Norge har vært med å finansiere. Andelen som har svart at de ikke vet eller ikke er relevant har blitt halvert siden 2008, noe vi tolker som positivt. I 2016 svarer 66 prosent av 2012-årgangen at prosjektet i stor eller noen grad har bidratt til økt kompetanse i bedriften.

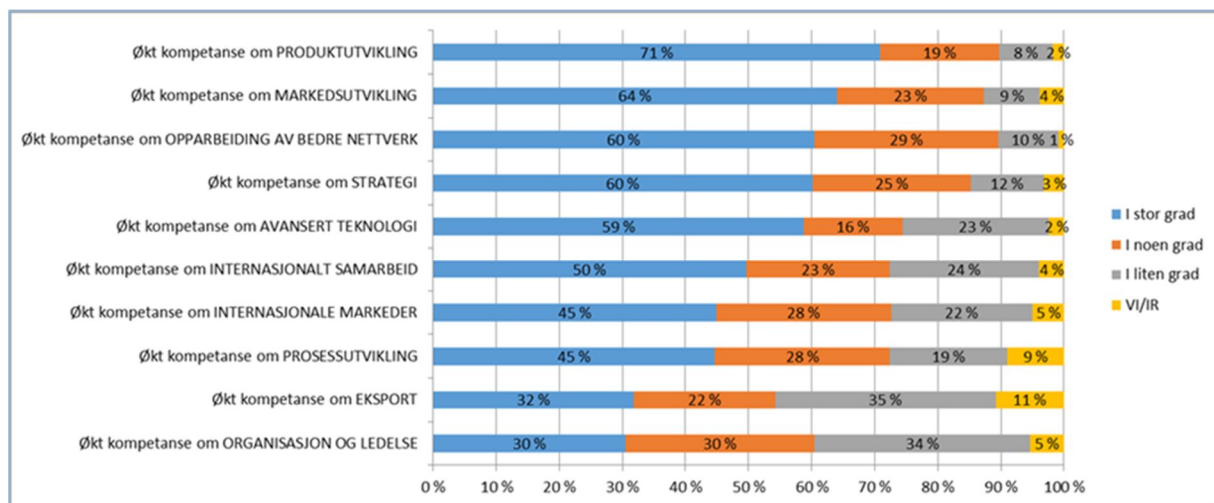

Figur 21: Utviklingen i kompetanse for bedrifter 3 år eller yngre i bevilgningsåret.

I gjennomgangen av de enkelte spørsmålene og rangeringen av tilbakemeldingene på disse har vi ikke inkludert lavrisikolån. Denne virkemiddelgruppen scorer jevnt over svakt på kompetanseheving. Fjerner vi lavrisikolånene fra figuren over øker andelen som svarer at prosjektet bidro til betydelig kompetanseheving med jevnt rundt 10 prosentpoeng, motsatt effekt finner vi andre ender av skalaen.

Når det gjelder hva slags type kompetanse prosjektene bidrar mest til, kommer produktutvikling desidert best ut, mens spørsmålet om kompetanse som fikk svakest oppslutning blant våre gründere var knyttet til eksport. Andre kompetanseområder hvor selskapene opplevde et betydelig kompetanseløft var på markedsutvikling, strategi, opparbeiding av bedre nettverk og avansert

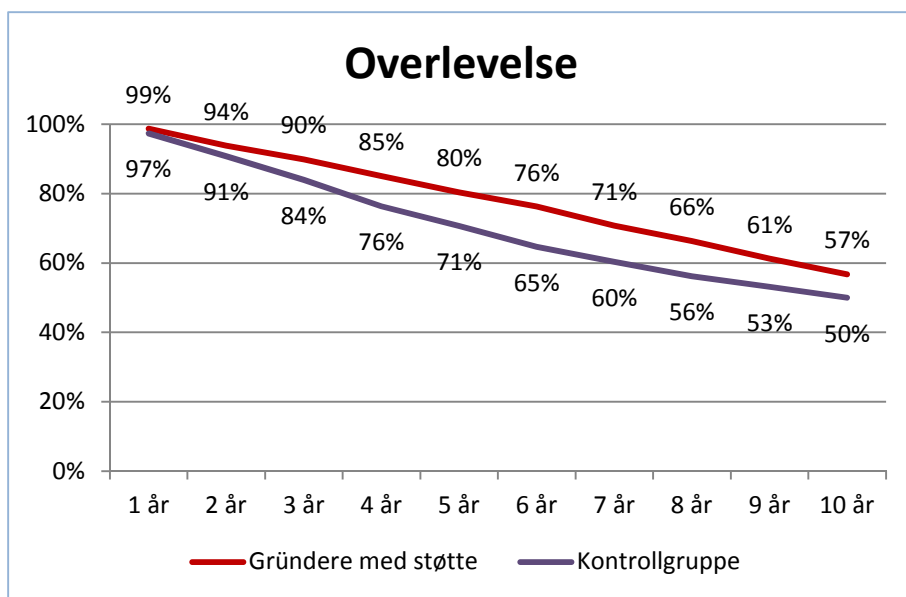
teknologi. Med de senere års opptrapping av innsatsen knyttet til kompetanse på internasjonalisering og eksport forventer vi at dette bildet endrer seg noe fremover.

Figur 22: Kompetanseområder for bedrifter 3 år eller yngre i bevilgningsåret 2012 i 2016. Ekskl. Lavrisikolån.

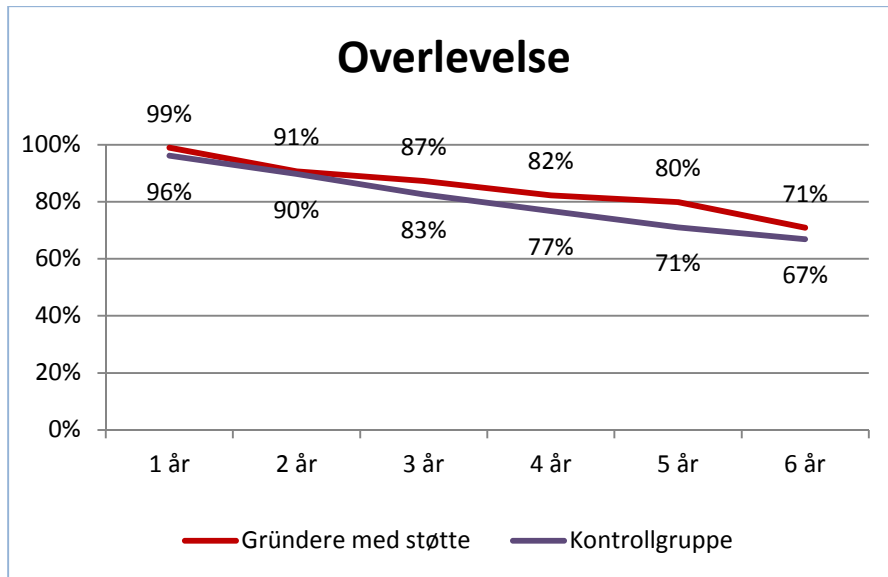
Effekter

Med omleggingen av MRS er indikatorer for verdiskaping og produktivitetsvekst effektindikatorer fra 2016 – også for delmål 1, i tillegg til overlevelse og vekst i salgsinntekter. Ansatte og lønnsomhet er støttende analyser.

Figur 23: Overlevelsesheter for 2001-2004 årgangene – år etter støtte/råd

Overlevelsen er bare marginalt høyere blant Innovasjon Norge-gründere i denne delen av porteføljen versus kontrollgruppen. Indikatoren er «overlevelse hvert år i fem år», iht. mål- og resultatstyringssystemet. Forskjellen i det femte året etter tilsagn/råd er ni prosentpoeng. Det er ikke helt neglisjerbart. Men SSB mener dette ikke er statistisk dokumentert og at det mest av alt viser at kontrollgruppen ser ut til å være ganske lik vår populasjon, slik det jo bør være med kontrollgrupper. I figuren over ser vi på en tiårsperiode. Forskjellene minker noe, men med reduserte rater vil de relative forskjellene reduseres i takt med dette.

Figur 24: Overlevelsesrater for 2005-2008 årgangene – år etter støtte/råd

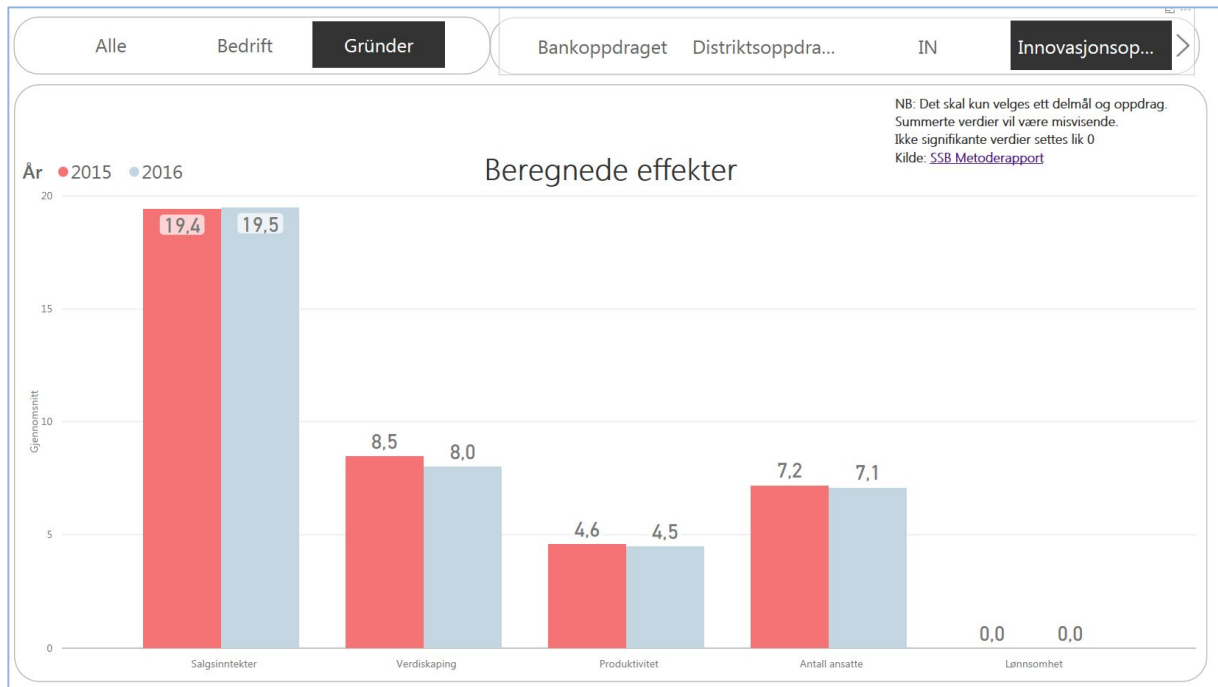
Etter fem år er ratene eksakt den samme for disse årgangene som for 2001-2004 årgangene (80 prosent), men utviklingen fram til år fem har gått noe saktere.

Sett i forhold til overlevelse for alle nyetablerte bedrifter kommer både kontrollgruppen og Innovasjon Norge-finansierte gründere godt ut. SSBs statistikk for nyetablerte selskaper viser at knapt 30 prosent lever etter fem år. Det produseres årlig en statistikk om nyetablerte foretaks overlevelse og vekst og publiseres i oktober årlig på SSBs hjemmesider/statistikkbanken.

Det har vært et ønske om å gjøre et dypdykk i delmål 1 i årets oppdragsrapport. Derfor vises det til støttende analyser under, der vi ser på ulike former for «exit», og drøfter dette nærmere. SSB har bidratt med å gjennomføre noen støttende analyser knyttet til overlevelse og årsaker til bortfall.

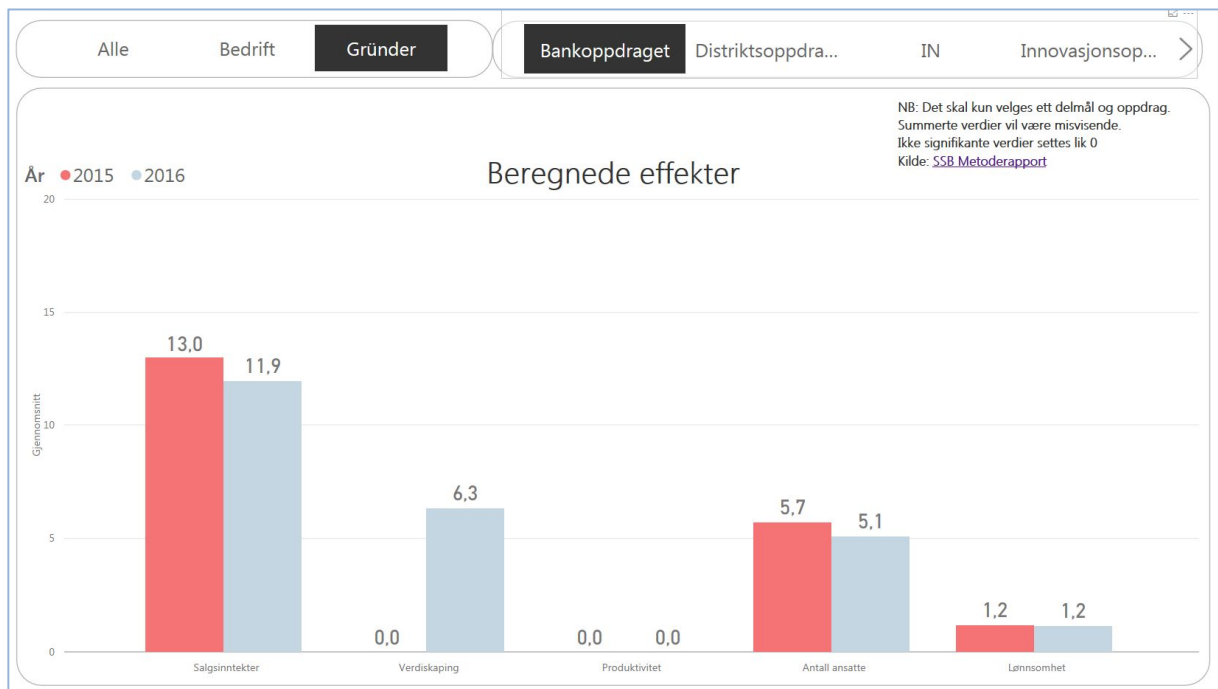
Effektindikatorer

Det er meget gode estimater på effektindikatorene for delmål 1 også i 2016. Veksten i produktivitet holder seg på et høyt nivå.

Figur 25: Effektindikatorer og støttende analyse – Innovasjonsoppdraget, delmål 1

Også når det gjelder Bankoppdraget (lavrisikolån) er det meget gode resultater, men ikke signifikant på produktivitet for gründere.

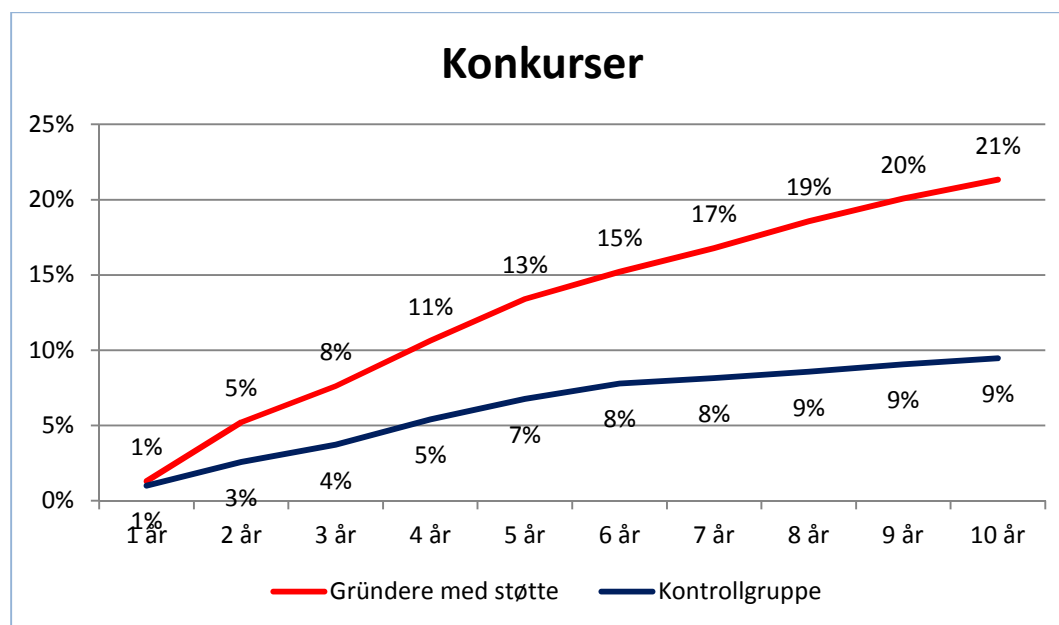
Figur 26: Effektindikatorer og støttende analyse – Bankoppdraget, delmål 1

Støttende analyser

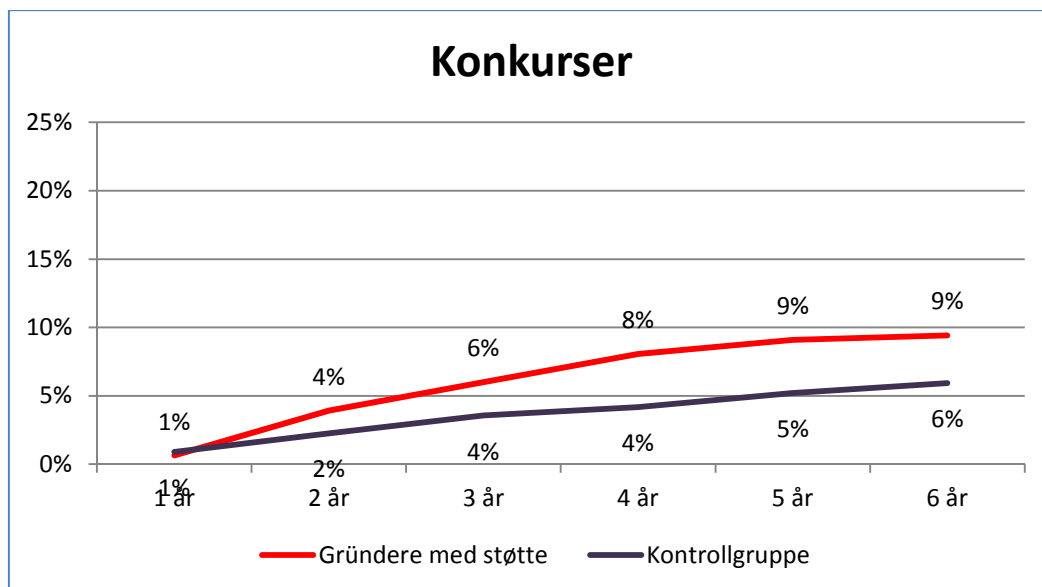
I oppdragsrapporteringen for 2016 har det vært et ønske å analysere arbeidet med gründere nærmere. Siden effektindikatoren overlevelsesrate har vært diskutert i MRS-utviklingsarbeidet, har vi bedt SSB om å bistå oss med dybdeanalyser rundt overlevelse og bortfall. I denne analysen ser vi utelukkende på de som er finansiert over de landsdekkende virkemidlene over NFDs budsjetter.

Vi har over sett at det er små, men positive, forskjeller i overlevelse, når det gjelder Innovasjon Norge-kundene. Bak disse små forskjellene er det imidlertid en god del forskjeller. Det er et hovedfunn i denne analysen at mens andelen konkurser er langt høyere for Innovasjon Norge gründerne enn for kontrollgruppen, motsvares det av en langt høyere forekomst av oppløsninger for kontrollgruppen. Det er begrenset hvor langt vi kan komme gjennom sammenliknende statistikk, og vi foreslår å gjøre en mer grundig og forskningbasert exit-undersøkelse som oppfølging av dette funnet.

Konkursratene for Innovasjon Norge-gründerne er som sagt noe høyere enn kontrollgruppen. Det ser imidlertid ut til at disse to gruppene av årganger utvikler seg litt forskjellig. Mens utviklingen blant de nyere årgangene ser ut til å ligge på et lavere nivå mht konkurser, og ser ut til å «flate ut» langt tidligere enn de eldre årgangene. Det kan være flere årsaker til dette. Kanskje har vi tatt noe mindre risiko sett i forhold til kundenes drift, eller det kan være at selskaper som er etablert under eller etter finanskrisen står på et tryggere grunnlag enn de som ble etablert noen år før. Eller vi kan ha blitt bedre til å vurdere risiko.

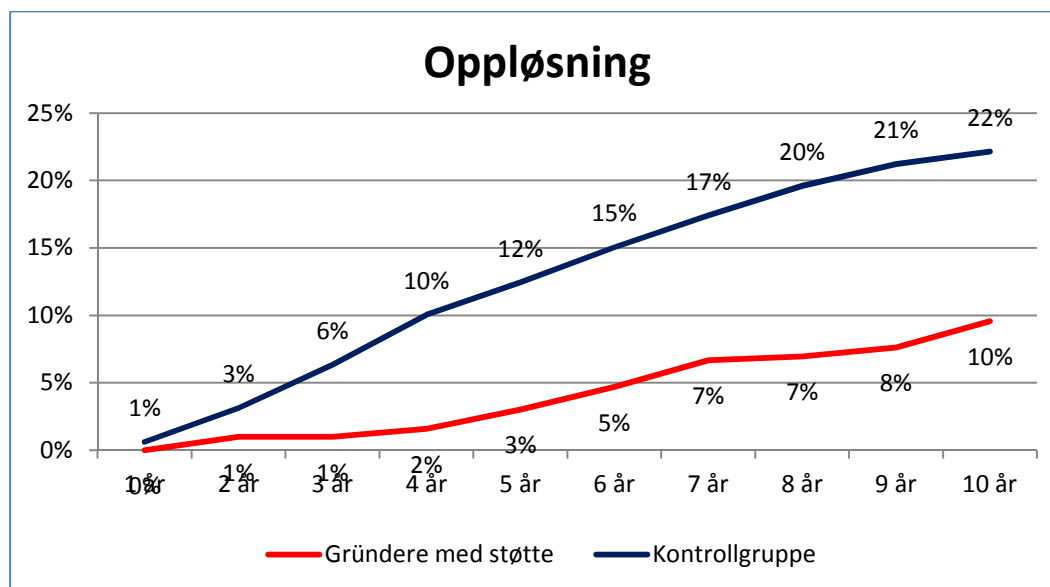

Figur 27: Konkurser – kumulative andeler for 2001-2004 årgangene gründere – år etter støtte/råd

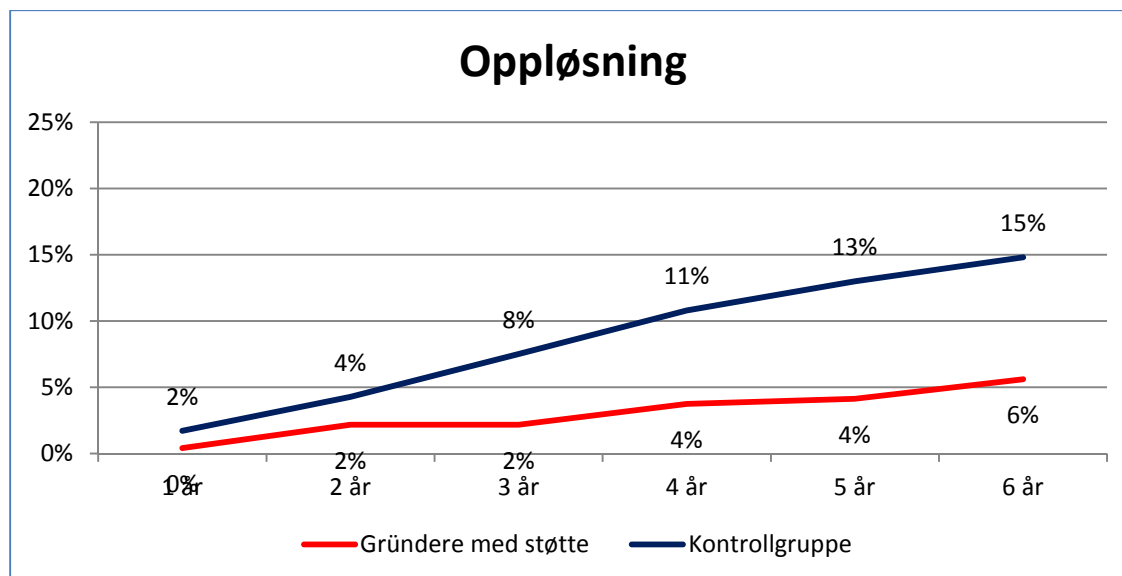

Figur 28: Konkurser – kumulative andeler for 2005-2008 årgangene gründere – år etter støtte/råd

Men som vi har konkludert med over, mer enn motsvares en høy konkursrate en høyere rate for bortfall som følge av oppløsning blant kontrollbedriftene.

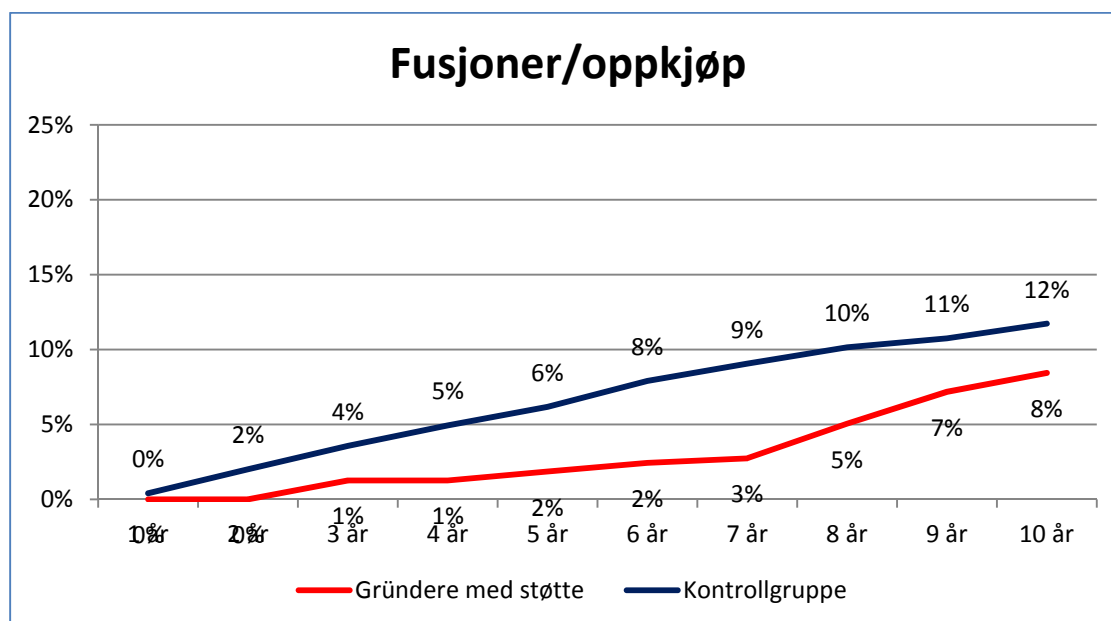

Figur 29: Oppløsning – kumulative andeler for 2001-2004 årgangene gründere – år etter støtte/råd

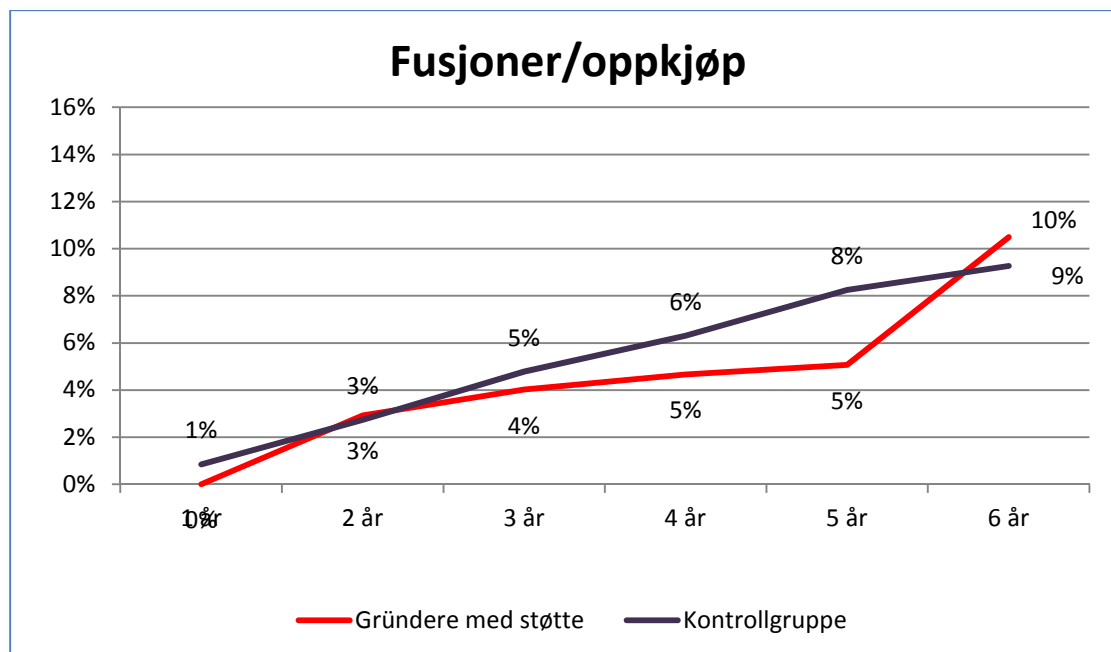
Figur 30: Oppløsning – kumulative andeler for 2005-2008 årgangene gründere – år etter støtte/råd

Til slutt har vi studert andeler fusjoner/oppkjøp. I utgangspunktet anser vi oppkjøp og fusjoner som en suksess. Det vil i de fleste tilfeller være det. Men selvfølgelig ikke alltid. Vi finner imidlertid noen svært interessante forskjeller her også.

Figur 31: Fusjoner/oppkjøp – kumulative andeler for 2001-2004 årgangene gründere – år etter støtte/råd

Vi liker å tro at tiden betyr mye når det gjelder håndtering av risiko og risikovurderinger. Kan disse to kurvene understøtte en hypotese om at Innovasjon Norge er med å avlaste risiko der det tidsmessig er lenger vei fram til marked og skalering – og således bli oppkjøpskandidater enn kontrollgruppen? Det kan jo se slik ut. Det er jo vanskelig å konkludere basert på disse gjennomsnittsbetraktningene, men dette hjelper oss til å reise flere mulige hypoteser som bør testes ut.

Figur 32: Fusjoner/oppkjøp – kumulative andeler for 2005-2008 årgangene gründere – år etter støtte/råd

Med basis i disse interessante forskjellene mener vi at vi bør gjennomføre en «exit-analyse», der disse sammenhengene testes ut forskningsmessig. En basishypotese er om dette bekrefter at Innovasjon Norge tar risiko som de private ikke kan ta alene. Og at risikoen kan ha med gründernes ambisjoner, tidsfaktor eller teknologisk og markedsmessig forhold (risiko) å gjøre. Bakgrunnen er at resultatene over viser at det er ganske stor forskjell mellom Innovasjon Norge kunder og kontrollgruppen med hensyn til exit-årsak. Innovasjon Norge foretak som ikke overlever de første årene er mer tilbøyelig til å gå konkurs, mens kontrollgruppen er mer tilbøyelig til å bli oppløst. Samlet sett er det små forskjeller i overlevelsesrater.

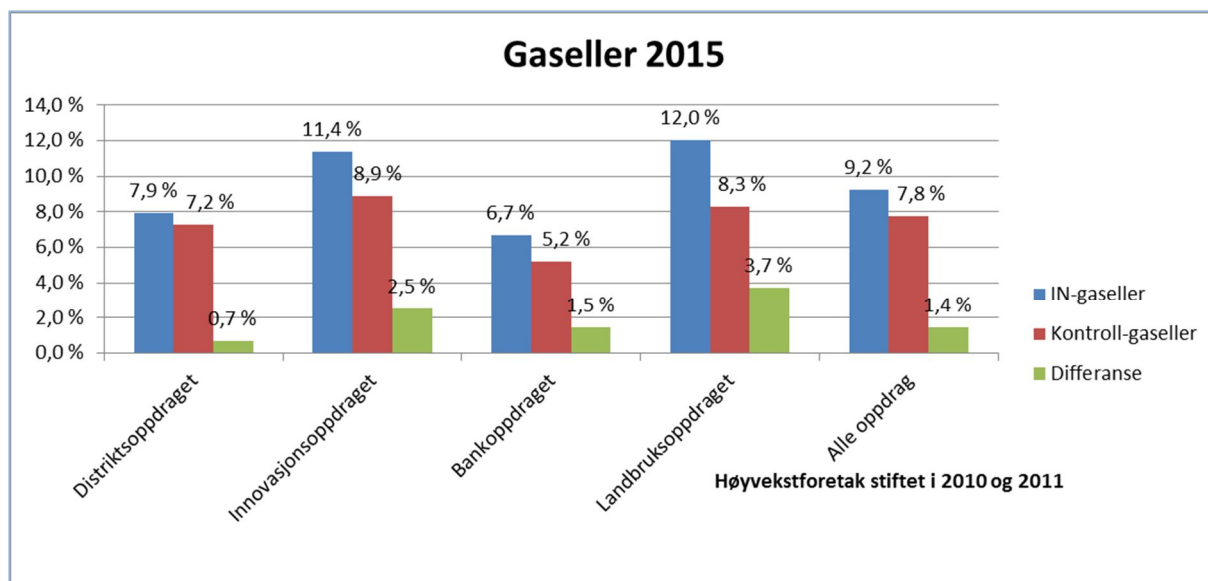
En sentral problemstilling er om det er forskjell med hensyn til opphørsårsak mellom gründerforetak som bruker Innovasjon Norge versus sammenlignbare foretak som ikke har brukt Innovasjon Norge får støtte («kontrollgruppen»), men som likevel ikke overlever. Hva kan dette skyldes?

Forskningsmessig bør vi undersøke om forskjellene i exit-årsak er signifikante, gjennom å bruke statistiske metoder. Dernest bør vi teste mulige forklaringer på fenomenet, spesielt om det kan forklares med en dristigere forretningsstrategi (mer risikable prosjekter og mer bruk av lånefinansiering). Når det gjelder prosjektrisiko, kan det være vanskelig å observere for kontrollgruppen. En tilnærming kunne være å se på utfallsrommet for alle Innovasjon Norges gründerforetak (også de som overlever), for å vurdere om Innovasjon Norge foretak generelt har større spredning med hensyn til lønnsomhet. Andre indikatorer for risiko kan være valg av produksjonsskala initialt, investeringer, FoU-kostnader, selskapsform og eierstrukturer, finansieringsstruktur mv.

Analysen bør også ta hensyn til kjennetegn ved eierne (eierstruktur, hovedeierens kjønn, alder og formue, bransje, geografi, teknologi, FoU-kostnader, etc).

Gaseller i 2015

SSB har gjort en tilleggs analyse på antall og andel gaseller (4-5 år gamle høyvekstforetak) blant Innovasjon Norge-kundene versus kontrollbedriftene fra effektanalysene. Dette er også gjort som del av årets «dyppdykk» av støttende analyser knyttet til gründere.

Figur 33: Gaseller 2015 – Høyvekstforetak stiftet i 2010 og 2011

På samme måte som sammenlikninger på overlevelse, er det relativt små forskjeller når det gjelder andeler gaseller. Men det er jo en viss forskjell. Det største positive avviket finner vi faktisk for landbrukskundene. Minst, men fortsatt positivt, utslag på andel gaseller finner vi i distriktoppdraget.

I SSBs statistikk for vekst og overlevelse for nyetablerte foretak kan man lete seg fram til at andel gaseller er så lavt som kun en prosent av totalen. Andelene i vår portefølje og blant kontrollbedriftene er selvsagt langt høyere. Det samme gjør seg jo gjeldende på overlevelse, hvor vi ser en overlevelseshastighet etter fem år på 80 prosent (se figurer over) for Innovasjon Norge gründerne finansiert med NFD-midler. Tilsvarende for alle nyetablerte foretak i SSBs statistikk er kun i underkant av 30 prosent.

Avvik

Det landsdekkende etablerertilskuddet har hatt et underforbruk på 18 mill. kroner. Gitt økte rammer i 2016, samt at vi ikke har ønsket å endre på kriteriene for virkemiddelet, anser vi dette som normalt og regner med en normalisering for 2017. Presåknordningen utløste mer kapital enn forventet, dette er ikke en gitt situasjon for 2017.

Omstilling og bemanningssituasjonen har medført noen forsinkelser på oppdrag i regjeringens Gründerplan, hovedsakelig for oppdragene *Start in Norway* og satsingen *VEKST for kvinner og mangfold*, i tillegg til noe lavere aktivitet på de *Internasjonale kompetanseprogrammene*. 2016 har vært et konsolideringsår for tjenesten med utviklingsfokus på hvordan tjenesten skal leveres mer effektivt fremover.

I oppdragsbrevet ble vi bedt om å tilgjengeliggjøre våre tjenester på engelsk, dette har ikke vært gjennomførbart i 2016 da det er en krevende oppgave i forbindelse med det pågående digitaliseringsprosjektet.

I 2016 har 15 prosent av innvilget tilsagnsbeløp har gått til kvinnerrettede prosjekter; en liten nedgang fra 16 prosent i 2015 og klart under målsettingen på 40 prosent.

Mål for 2017

2016 har vært et år med mye videreutvikling, spesielt på finansieringstjeneste tilbudet til Innovasjon Norge og dette vil fortsette i 2017 med et nytt lånevirkemiddel for gründere som lanseres i 2017. Satsingen er en del av vridningen fra tilskudd mot lån som vi har signalisert at vi ønsker sammen med økte lånerammer som gjør dette mulig.

Vi har følgende mål for 2017:

- Øke tilgangen på risikokapital til gode gründerprosjekter
- Stimulere til økt mangfold i norsk oppstartscene
- Styrke kompetanse internasjonalisering og vekst – Stimulere til raskere skalering og vekst i internasjonale markeder med et spesielt fokus på Asia
- Lansere engelsk nettsted om oppstartscenen i Norge med essensiell informasjon (samarbeid med Brand Norway og Invest in Norway)
- Ferdigstille utredning for «Start in Norway»
- Implementere fokus på bærekraft og det grønne skiftet

2.5 Delmål 2 – Flere vekstkraftige bedrifter

Innledning

Verden står overfor en rekke store utfordringer. FN har satt opp sine bærekraftsmål, innen områder som ren energi, helse og livskvalitet, urbanisering, matproduksjon og utnyttelse av havet og marine ressurser. Dette gir store muligheter for norske bedrifter med innovative løsninger.

Norsk økonomi må omstille seg til en fremtid der olje- og gass-sektoren spiller en langt mindre rolle. Norge må mer enn doble eksporten fra fastlandet innen 2040 for å kompensere for fallet i inntektene fra olje og gass.

Norge trenger bedrifter som har ambisjoner og evne til å vokse og skalere. Det gir mulighet til løse viktige problemer for kunder, brukere eller samfunnet og å bygge vekstbedrifter med bærekraftig bunnlinje. Samtidig bidrar det til verdiskapingen Norge trenger for å finansiere velferdstjenestene.

Norge har i utgangspunktet det som skal til. Vi kan bygge på det vi har av teknologi, kompetanse og et omstillingsdyktig næringsliv. Mange bedrifter tar kjernekompetanse og teknologi fra egen bransje og finner andre anvendelsesområder.

Omstilling og internasjonalisering er krevende og risikofylt. Det lykkes bare dersom bedriften tilegner seg rett kompetanse, svarer på markedets behov, og har finansielle ressurser til å stå løpet ut.

Innovasjon Norge skal støtte et Norge i omstilling og bistå utfordrerne og nye globale vekstbedrifter. Vi skal prioritere områder hvor Norge har internasjonale konkurranse-fortrinn.

Gitt behovet for økt eksport som er beskrevet ovenfor, mener Innovasjon Norge at vi må satse mer på områder der norsk næringsliv har relevant kompetanse og internasjonale konkurransefortrinn. Dette gjelder både for mulighetsområder, markeder, teknologier og kompetanseområder, på tvers av bransjer og innfor ulike former for innovasjon.

Innovasjon Norge ga i 2016 tilsagn for 3,3 mrd. kroner til målgruppen bedrifter over 3 år, og dette utgjorde 73 prosent av de samlede tilsagn over departements budsjettposter. I tillegg kommer verdien av Innovasjon Norges rådgivnings-, kompetanse- nettverks-, og profilerings-tjenester.

Mål 2016¹⁴

I 2015 endret vi utviklingsretningen for delmål 2-området og slo fast at vi ikke ville se de første resultatene av dette før i 2016. Vi utfordret etablert tankegang for å se helhetsbildet og sammenhenger mellom virkemidler og tjenester innenfor områdene finansiering, rådgivning og kompetanse.

Essensen i utviklingsarbeidet var å knytte sørgje for at våre finansieringstjenester, rådgivnings-/kompetanse-tjenester og EU-tjenester f.o.m. 2016 skulle ha en tydelig vinkling på at bedriftene skal tenke bærekraft, grønt skifte og samfunnsutfordringer - og at bedriftene med potensial blir utfordret til å øke sine internasjonale vekstambisjoner. Videre knyttet vi internasjonaliserings-tjenestene mer direkte opp mot kundenes behov i ulike faser av deres internasjonaliseringsprosjekt. Hensikten var å

¹⁴ Mål, prioriteringer og retning som er gitt i oppdragsbrevet og som gjelder enkelttjenester /grupper av tjenester som hører inn under delmål 2 – utover det som er trukket frem her - omtales i oppdragsgiverrapporteringen for hver enkelte tjeneste, kapittel eller post. Det samme gjelder aktiviteter, resultater og vurdering av disse.

gjøre kundekommunikasjonen mindre produktorientert og tydeligere på hvilke av bedriftens behov som løses.

Med dette bakteppet, satte vi følgende mål for 2016:

- *Styrke tilgang på vekstkapi tal* - blant annet ved å bidra til at flere norske bedrifter øker utnyttelsen av EUs innovasjonsprogram Horisont 2020 og får EU-finansiering til sine prosjekter.
- *Løfte frem og styrke «en til mange» -tilbudet på internasjonale kompetansetjenester (FRAM Marked)* - inkludert pilotere globale læringsarenaer også for vekstforetak (slik vi har for gründere).
- *Forenkle og effektivisere internasjonaliserings-tjenestene generelt* - blant annet gjennom digitalisering og utviklings av selvhjelpsverktøy - slik at tjenestene tydelig tilfredsstill er de kompetanse-, koblings- og profileringsbehovene som bedriftene ga uttrykk for i kartleggingen i 2015.
- *Bidra til at vi får «power couples» i norsk næringsliv* - dvs. kobling mellom ressurssterke, store bedrifter og innovative oppstartsbedrifter. Dette som et ledd til å øke både innovasjons- og omstillingstakten i store bedrifter og for å øke oppstarts-bedriftenes muligheter for vekst og skalering i internasjonale markeder. (ref. Gründerplanen: Skape møteplasser for vekst).
- *Synliggjøre og posisjonere Innovasjon Norge som en viktig aktør på internasjonal vekst og skalering*. Gjennom et systematisk arbeid de siste årene har vi stor grad lykk es med å posisjonere Innovasjon Norge som en viktig aktør overfor gründere og oppstartsbedrifter. Vi ønsket i 2016 å synliggjøre Innovasjon Norge som en like viktig aktør for den delen av etablert næringsliv som har internasjonal vekst- og skaleringsmuligheter, da disse spiller en helt sentral rolle i omstillingen fremover.

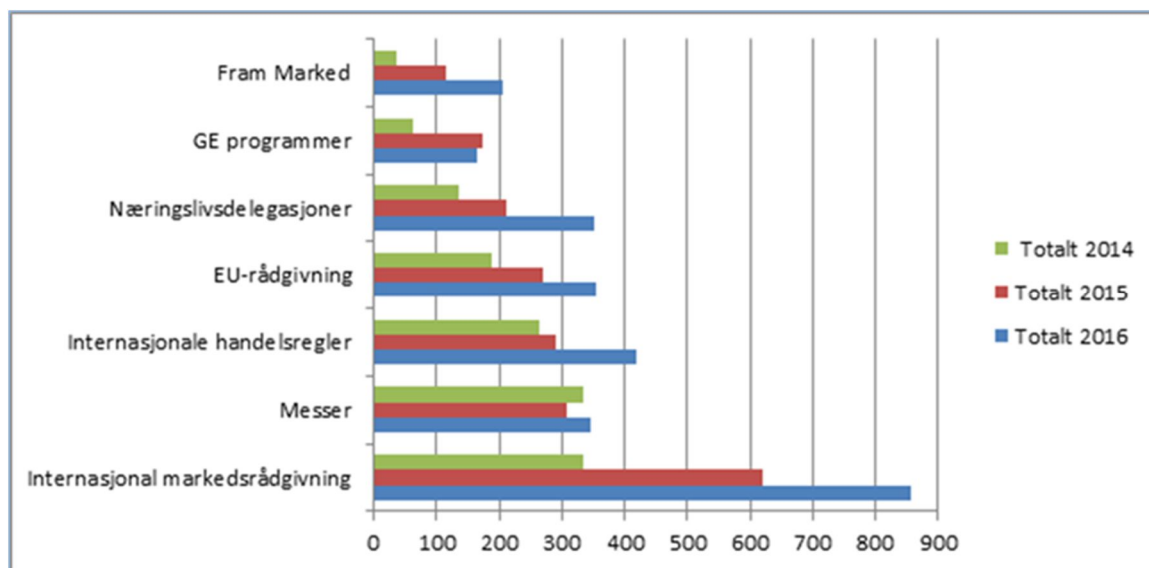
Hovedaktiviteter 2016¹⁵

1. Vi gir mer eksportbistand enn noen gang

I 2016 leverte Innovasjon Norge mer eksportbistand enn noen sinne, med stor økning spesielt på Internasjonale rådgivningstjenester, og kompetanse- og eksportprogrammet FRAM Marked (nyutviklet og forenklet program piloteres under navnet Global Growth i 2017), og på Internasjonale handelsregler og EU-rådgivning (de to siste er nå samlet i et nyopprettet Eksportsenter).¹⁶

¹⁵ Hovedaktiviteter for de operative delene av virksomheten, inkl. enkelttjenester og grupper av tjenester som hører inn under delmål 2, er omtalt i denne rapporten under hver enkelt tjeneste, kapittel eller post. Det gjelder bl.a. Miljøteknologiordningen, OFU/IFU, Internasjonal markedsrådgivning fra utekontorene, Eksportsenterets rådgivningstjeneste, FRAM Marked, Messer mv.

¹⁶ Noe av økningen kan riktignok forklares med at vi i 2015 innførte et nytt CRM-system og endret rutinen for registrering slik at vi får gradvis bedre data og en mer korrekt oversikt over leveransene.

Figur 34: Økning i antall leveranser på de viktigste tjenestene som bidrar til internasjonalisering. Tjenestene er kort omtalt på neste side¹⁷

Norsk næringsliv fremhever nye markeder og økt eksport som en viktig strategi for å lykkes. Eksport byr på store muligheter, men fallgruvene er mange. Det er krevende, særlig for mindre bedrifter å gå ut i internasjonale markeder. Den økonomiske risikoen kan være stor.

Innovasjon Norges retter sin innsats mot eksportbedrifter og bedrifter som allerede er i gang i internasjonale markeder - for å hjelpe dem å ta ned risikoen, og styrke gjennomføringsevnen, men også for å utfordre på ambisjonsnivået og internasjonal forretningsutvikling.

Med utenlands-kontorer i viktige internasjonale markeder og et landsdekkende kontornettverk i Norge, har Innovasjon Norge et godt utgangspunkt for å bidra til internasjonal ekspansjon for norsk næringsliv. Innovasjon Norge bidrar til at innovative vekstbedriftene kan få tilgang til offentlig og/eller privat finansiering, internasjonal forretningsutviklingskompetanse, lokal markedskunnskap og tilgang til potensielle samarbeidspartnere.

I 2016 fortsatte Innovasjon Norge arbeidet med å harmonisere og forenkle internasjonaliseringstjenestene. For å øke digitalisering og selvbetjening, samt tilgjengeliggjøre informasjon, ble nettsiden «Sats Internasjonalt» utviklet og lansert sommeren 2016. Sidene har til hensikt å øke forståelsen for internasjonaliserings- og eksportprosessen ved å lede bedriften gjennom fire faser. Videre vil nettsidene bidra til å kvalifisere bedrifter, og å gjøre dem klare for å motta tjenester fra uteapparatet.

Under følger en oversikt over våre hovedaktiviteter på eksport og for bedrifter med ambisjoner om vekst i globale markeder.

- **Internasjonal Markedsrådgivning**

Over 850 bedrifter benyttet seg av utekontorenes internasjonale markedsrådgivningstjeneste i 2016, en økning på over 25 prosent fra 2015. For å lykkes med salg til internasjonale kunder, må bedriften skaffe seg lokal markedskunnskap og sørge for at produktene eller tjenestene svarer på markedets behov og at forretningsmodellen er tilpasset det lokale markedet. Og bedriften trenger kontakter og nettverk som gir tilgang til potensielle kunder og partnere. Innovasjon

¹⁷ Noe av økningen kan riktignok forklares med at vi i 2015 innførte et nytt CRM-system og endret rutinen for registrering slik at vi får gradvis bedre data og en mer korrekt oversikt over leveransene.

Norges markedsrådgivere på våre ute-kontorer i viktige internasjonale markeder bistår med dette.

- **Eksportprogrammet Fram Marked/ Global Growth**

I 2016 deltok 200 bedrifter i FRAM Marked (forløperen til Global Growth), nesten en dobling fra 2015. Senhøsten 2016 la vi til rette for pilotering av vekst- og eksportprogrammet Global Growth, med vekstbedrifter i eller utenfor klynger som målgruppe. Her får grupper av bedrifter tilført kritisk kompetanse og kontakt med potensielle kunder og partnere, innsikt i forretningsmodeller samt nettverksbygging internasjonalt.

Våre utenlands-kontorer er helt sentrale i leveransen til kundene og bedriftene får tett oppfølging og strategisk sparring i hele perioden. Vi har erfart at det er lettere for bedriftene å få god internasjonal eksponering når flere bedrifter stiller samlet, samtidig som bedriftene lærer mye av å dele erfaringer med hverandre. Slike felles programmer er dessuten mer kostnadseffektive sammenlignet med å levere internasjonal markedsrådgivning en-til-en.

- **Eksportrådgivning fra det nyopprettede Eksportsenteret**

Innovasjon Norge etablerte i 2016 et samlet fagmiljø for eksport for å gjøre kompetansen lettere tilgjengelig for eksportbedrifter og for å sette eksport høyere på agendaen. Eksportsenteret bistår med spisskompetanse om bl.a. import- og eksport-restriksjoner, eksportdokumenter, kontrakter, produktkrav, tollsatser, moms og leverings- og betalingsbetingelser. Rådgiverne har også spisskompetanse på å utnytte de mulighetene som EØS-avtalen og andre handelsavtaler gir. Innovasjon Norges eksportrådgivere bistår gründere, eksportbedrifter og klynger med risikovurdering av kunde, marked og produkt/tjeneste gjennom alle faser i internasjonaliseringsprosessen. De bidrar dermed til at bedrifter unngår fallgruver pga. manglende kunnskap og at de lykkes med lønnsom eksport. Antall leveranser av eksportrådgivning økte noe sammenlignet med 2015.

- **Felles Eksport-team med GIEK m.fl.**

Sammen med Eksportkreditt, Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK), GIEK Kredittforsikring etablerte Innovasjon Norge i september 2016 et felles eksport-team, som skal drive oppsøkende virksomhet til eksportører over hele landet. 73 bedrifter ble besøkt i 2016. Det kan være krevende for eksportbedriftene å ha kunnskap om og kunne utnytte de ulike kapitalvirkemidlene som er tilgjengelig hos de fire organisasjonene. Eksport-teamet er et felles pilotprosjekt for å gjøre dette lettere tilgjengelig for kundene. En rapport fra pilotprosjektet vil være klar våren 2017.

- **Internasjonale messer**

346 bedrifter dro nytte av Innovasjon Norges messeaktiviteter i 2016. Det er noen flere enn året før. Direkte bedriftsrettede tjenester som Internasjonale fagmesser bidrar også til omdømmebygging, markedsposisjonering, økt eksport og verdiskapning. Med opp mot 100 000 besøkende, er messene en ypperlig plattform for strategisk markedsposisjonering og omdømmebygging for Norge og norsk næringsliv.

- **Humanitær-markedet**

Statistikk fra FNs viser en 55 prosent økning i norske leverandører til humanitærmarkedet samt at norske leverandørers salg til FN doblet seg fra 2014 til 2015¹⁸.

FN og de humanitære organisasjonene henvender seg i økende grad til norske bedrifter via Innovasjon Norge for å samarbeide om innovasjonsprosjekter og utvikling av nye løsninger for å

¹⁸ FN-statistikk for 2016 er ikke tilgjengelig før 2. halvår 2017.

sikre effektiv humanitær respons og bærekraftige utviklingsprosjekter. FN alene kjøper årlig inn varer og tjenester for ca. 150 mrd. kroner. Innovasjon Norge opplever styrket engasjement og interesse fra næringslivet for å levere varer og tjenester til FN og det humanitære markedet, og vi lever i økende grad eksport-tjenester og arrangementer til vekstbedrifter innen dette segmentet. Bedriftene har gjennom råd og koblinger tilnærmet seg nye, krevende markeder og flere bedrifter har oppnådd betydelige avtaler og salg.

- **Go Global- arrangementer**

For å motivere, inspirere og utfordre norske selskaper til å tenke større tanker, sette seg høye mål og satse internasjonalt, har vi i 2016 utviklet og pilotert standard arrangement som nå gjennomføres jevnlig over hele landet, kalt Go Global.

Målgruppen er både bedrifter i tidlig fase og mer modne bedrifter som ikke nødvendigvis har så mye internasjonal erfaring. Vår målsetting er å motivere selskapene til å heve ambisjonene, se på mulighetene for å kunne vokse i internasjonale markeder – og tørre å ta steget hvis/når muligheten er der. Og vise at når bedriftene ønsker å satse, har Innovasjon Norge rådgivere med spisskompetanse som kan bistå med å senke terskelen og redusere risikoen. Å være aktive i markedet og tenke internasjonalt fra dag 1, øker sjansen for å lykkes betraktelig.

Disse Go Global-arrangementene gjennomføres av våre spesialiserte kunderådgivere på vekst og internasjonalisering i samspill med markedsrådgivere fra våre utekontorer. Kunderådgiverne følger også opp og sparrer med enkeltbedrifter om bedriftens ambisjoner og muligheter for vekst og satsing i internasjonale markeder.

- **Merkevaren Norge**

Som et ledd i arbeidet med å profilere norsk næringsliv, øke eksporten og gjøre Norge mer attraktivt for utenlandske bedrifter og talenter, har Innovasjon Norge tatt initiativ til å bygge en nasjonal merkevare. Målet er å utvikle, forankre og styrke en unik og attraktiv posisjon for Norge som et felles gode, og sikre at norske gründere og vekstbedrifter får den drahjelpen som er nødvendig for å heve seg i en sterkere internasjonal konkurranse. En tydelig posisjon med en nasjonal merkevare vil bidra til å gjøre Norge og norske bedrifter mer konkurransedyktige internasjonalt og trekke flere utenlandske investorer, selskaper og talenter til Norge.

2. Vi er på god vei mot et grønt skifte

47 prosent av tildelte beløp i 2016 (totalt for alle virkemidler og alle departementer) er merket med positiv miljøeffekt og mottakerbedriftene kommer fra alle næringer. Det gir grunn til optimisme for det grønne skiftet. Alle våre søkere må gjøre rede for både miljøeffekten og samfunns-effekten av prosjektet i søknaden, i tillegg til økonomiske opplysninger. Innovasjon Norge har de siste to årene satt fokus på bærekraft som konkurransefortrinn for å styrke norsk industri- og næringsliv. Dette er viktige faktorer når vi i et Norge i omstilling skal bygge fremtidens industri- og næringsliv for Norge.

Miljøteknologiordningen støtter utprøving av ny, miljørettet teknologi på tvers av alle næringer og er et av de mest etterspurte tilbudene i Innovasjon Norge. I 2016 ble det gitt 461 mill. kroner til norske virksomheter, en økning på 35 prosent sammenlignet med 2015. Ordningen utløste totale investeringer, inklusive selve tildelingen, på 3,3 mrd. kroner. Tilsvarende beløp i 2015 var 1,6 mrd. kroner, dvs. en dobling fra 2015-2016.

Omstillingen gjør at Innovasjon Norge forflytter innsatsen. Et av de virkemidlene der endringsbildet trolig kan fanges opp først, er Innovasjonskontrakter (IFU/OFU). Vi har registrert en halvering i antall oljerelaterte saker og en reduksjon på en tredjedel målt i beløp i 2016. Samtidig ser vi av statistikken en økning i det vi kaller «øvrige saker» - saker som ikke uten videre lar seg klassifisere. Disse preges av digitalisering og automasjon, for effektive, smarte løsninger både til offentlig og privat bruk.

3. Vi har lagt grunnlaget for å kunne tilby mer risikokapital til vekstselskaper i 2017

Manglende tilgang til kapital i vekstfasen har vært et av de store hindrene for å skape nye vekstbedrifter og vekstnæringer i Norge.

I 2016 har Innovasjon Norge lagt grunnlaget for å kunne innvilge flere og større lån til små og mellomstore bedrifter i 2017, gjennom en strategisk allianse med Det europeiske investeringsfondet (EIF). Økningen i lånerammen vil bli på en halv milliard kroner, uten å belaste statsbudsjettet. Dette hadde ikke vært mulig uten Norges deltakelse i EUs rammeprogram Horisont 2020. Med garantiene fra EIF i ryggen kan Innovasjon Norge gi flere små og mellomstore bedrifter lån.

I 2016 har vi også lagt grunnlaget for et nytt instrument, Innovasjon Norges Vekstgaranti, som skal piloteres i 2017. Instrumentet tilbyr garantiavtaler til noen utvalgte kommersielle banker som gjør at de kan påta seg større risiko på lån til bedrifter i vekstfase som mangler tilstrekkelige sikkerheter for å få lån eller lån av tilstrekkelig størrelse.

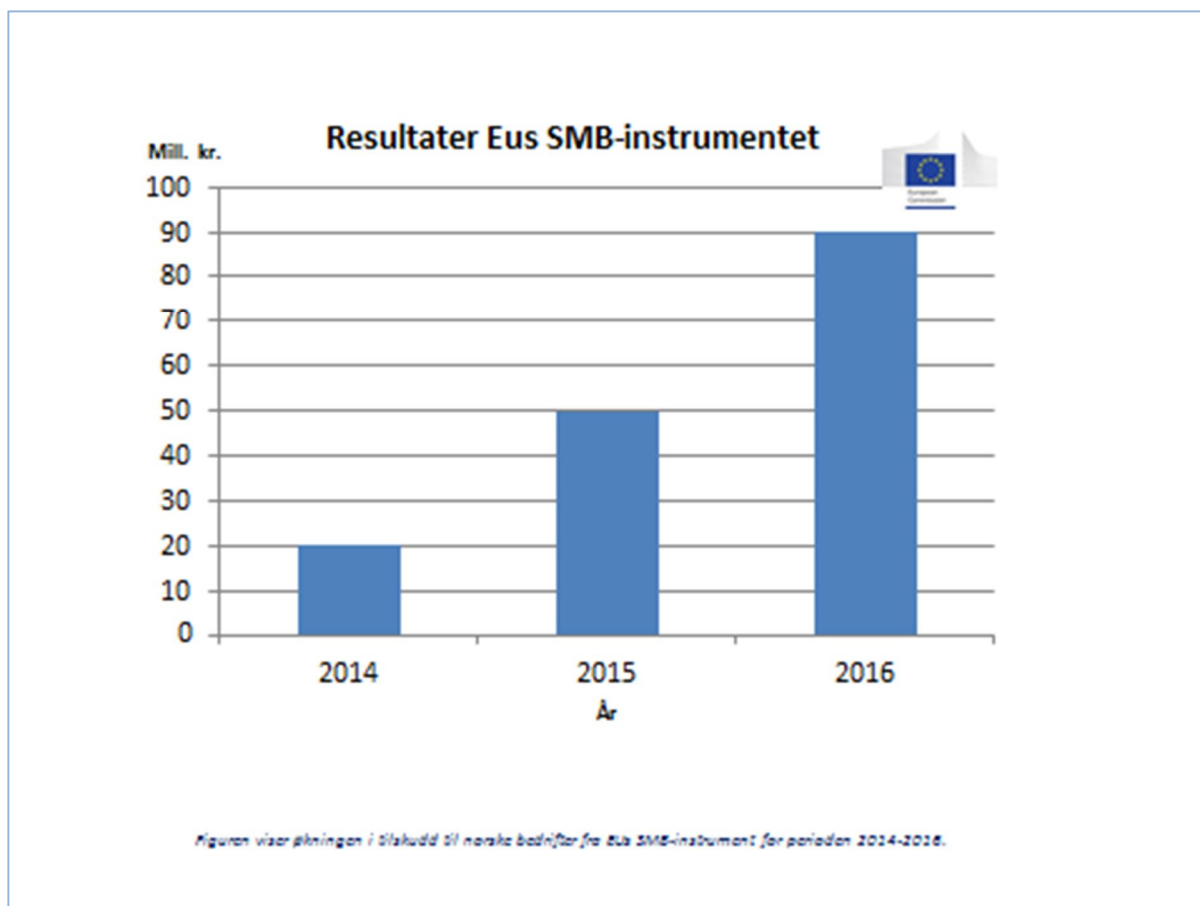
Det har også vært stor pågang på tilskudd gjennom IFU/OFU-ordningen i 2016, og etterspørselen etter midler til gode prosjekter overstiger langt tilgjengelige ressurser. Forsknings- og utviklingskontrakter (tidligere IFU/OFU, nå Innovasjonskontrakter) skal realisere økt verdiskaping i norske bedrifter gjennom utviklingsprosjekter i samarbeid med norsk eller internasjonal kundepart (pilotkunde).

Det ble i 2016 innvilget 294,3 mill. kroner i Forsknings- og utviklingskontrakter til totalt 219 for- og hovedprosjekter. Av disse gikk 175,4 mill. kroner (60 prosent) i 128 prosjekter til bedrifter eldre enn tre år. Prosjektene utløser betydelig ekstern finansiering og totalt har tilskuddene utløst prosjekter i næringslivet til en samlet kostnad på 1.9 mrd. kroner.

Det er gledelig å konstatere at hele ni av ti IFU-prosjekter er internasjonalt rettet eller har internasjonale pilotkunder. En tidligere evaluering peker på at der hvor pilotkunden er internasjonalt rettet, er eksporten sterkere enn ved nasjonale prosjekter.

4. Små innovative bedrifter henter hjem store beløp fra EUs Horisont 2020-program

Resultatene for SMB-virkemiddelet i Horisont 2020 viser at i 2016 mottok 23 norske selskaper til sammen nesten 90 mill. kroner i finansiell støtte til sine prosjekter. Dette er markant økning fra 2015 hvor 11 bedrifter mottok 50 mill. kroner og fra starten i 2014 hvor 14 bedrifter mottok til sammen 20 mill. kroner.

Figur 35: Økning i tilskudd i norske bedrifter fra EU SMB-instrumentet

Innovasjon Norges innsats bidrar til at flere små bedrifter med innovative løsninger på viktige samfunnsutfordringer nå får EU-finansiering til sine prosjekter. I 2016 har vi trappet opp arbeidet med EUs Horisont 2020 program, som er verdens største satsing på innovasjon og kommersialisering. Norske selskaper har for første gang virkelig klart å utnytte i stor skala de mulighetene for støtte som ligger i programmet.

De gode resultatene skyldes både en forenkling fra EUs side, men også at vi har styrket veiledningskapasiteten betraktelig fra Innovasjon Norge side. Alle regioner i Norge har nå egne EU-rådgivere som er spesialister på Horisont 2020 og 255 bedrifter fikk dybderådgivning på dette feltet i 2016. Risikoavlastning gjennom «Seal of excellence»-ordningen i SMB-instrumentet har også bidratt til at flere bedrifter velger å søke.

På bakgrunnen av økt interesse for EU både som marked og som kilde til finansiering av prosjekter, åpnet Innovasjon Norge kontor i Brussel i desember. Vår satsing der er en del av Kunnskapskontoret, sammen med Norges Forskningsråd og Senter for internasjonalisering av utdanning.

5. Innovasjonspartnerskap - nye muligheter i offentlig-privat samarbeid - vi står foran et mulig gjennombrudd

Den norske velferdsmodellen er under press, og offentlig sektor må innovere for å møte samfunnsutfordringene vi står overfor. Det offentlige kjøper varer og tjenester for 500 mrd. kroner hvert år. Dessverre opplever mange bedrifter at det er svært krevende å selge nye og innovative løsninger til offentlig sektor. Vi trenger virkemidler som får fram flere banebrytende norske innovasjoner, som blir produkter og løsninger med internasjonalt potensial.

Innovasjonspartnerskap er et nytt juridisk rammeverk som legger til rette for bedre, tettere samarbeid mellom offentlige og private aktører, som vil bli innført i januar 2017. Hensikten er å kunne løse store samfunnsutfordringer og samtidig bidra til økt innovasjon og vekst i næringslivet. Det vil gi økt eksport av innovative løsninger fra oppstartsbedrifter, leverandørindustri og klynger.

Årlig kjøper offentlig sektor varer og tjenester for rundt 500 mrd. kroner, og er derfor et svært lukrativt marked norsk næringsliv. Offentlig sektor er en viktig kunde for norske bedrifter og kjøper produkter og tjenester fra mange næringer. Med innovasjonspartnerskap kan offentlig sektor bestille løsninger på morgendagens utfordringer og fungere som en innovasjonsmotor og kunde for bedrifter som kommer opp med produkter og tjenester som løser behovet.

Innovasjon Norge har tatt en ledende rolle for å komme raskt i gang med offentlig-privat samarbeid. Sammen med Stavanger kommune, Leverandørutviklingsprogrammet og Direktoratet for forvaltning og IKT kjører vi nå et av Europas første innovasjonspartnerskap. Med behovene i sentrum og tett samarbeid med næringslivet, skal det utvikles innovative løsninger for helse og velferd med potensial for å anvendes langt ut over Stavanger kommune.

Vurdering, resultater (avvik) og effekter

Her vil vi oppsummere de viktigste resultater, effekter og avvik under delmål 2, «flere vekstkraftige bedrifter» under NFDs virkemidler.¹⁹

Vurdering av måloppnåelse for 2016

Vi er svært godt fornøyd med at vi i 2016:

- har lagt grunnlaget for å kunne tilby mer risikokapital til vekstselskaper i 2017, uten at økningen vil bli belastet Statsbudsjettet
- har medvirket til at innovative SMB-bedrifter henter hjem store beløp fra EUs Horisont 2020-program
- yter mer eksportbistand enn noen gang før, og
 - har økt digitalisering og selvbetjening ved de nye nettsidene «Sats internasjonalt»
 - har lagt til rette for pilotering av vekst- og eksport-programmet Global Growth, som avløser FRAM Marked og bygger på suksesselementer fra våre globale læringsarenaprogram for gründere
- kan dokumentere at vi bidrar til det grønne skiftet ved at nesten halvparten av finansieringssakene har positiv miljøeffekt
- har lagt til rette for tettere samarbeid mellom offentlige og private aktører for å løse store samfunnsutfordringer - og samtidig bidra til å få frem flere banebrytende innovasjoner som blir produkter og løsninger med internasjonalt eksportpotensial. Bakgrunnen er for dette er det nye rammeverket Innovasjonspartnerskap.

Vi gikk inn i 2016 med en ambisjon om å spille en rolle for å få til flere «power couples» i norsk næringsliv, dvs. kobling mellom ressurssterke, store bedrifter og innovative oppstartsbedrifter for å øke både innovasjons- og omstillingstakten i store bedrifter og for å øke oppstartsbedriftenes

¹⁹ Vurderinger med resultater og effekter av enkelttjenester /grupper av tjenester som hører inn under delmål 2 er omtalt i oppdragsgiverrapporteringen for hver enkelte tjeneste, kapittel eller post.

muligheter for vekst og skalering i internasjonale markeder. Her erfarte vi imidlertid at det var mange som tok tilsvarende initiativ – både blant store konsern-selskaper og i oppstartsmiljøene. Selv om mye er ugjort, opplevde vi ikke en «markedssvikt» på dette området, og vår innsats har gått mer på å bygge opp under initiativ i markedet. Vi har imidlertid gjort ett prosjekt med Statoil, ifbm. deres nedbemanning. Dette prosjektet er omtalt under delmål 1.

I 2016 har vi tatt noen steg for å synliggjøre Innovasjon Norge som en viktig aktør på internasjonal vekst og skalering, men er langt fra i mål. Dette arbeidet vil intensiveres i 2017, særlig gjennom det vi kaller et «eksportløft», hvor vi posisjonere Innovasjon Norge som er enda tydeligere samarbeidspartner for eksportører og bedrifter med høye internasjonale vekstambisjoner.

Resultater

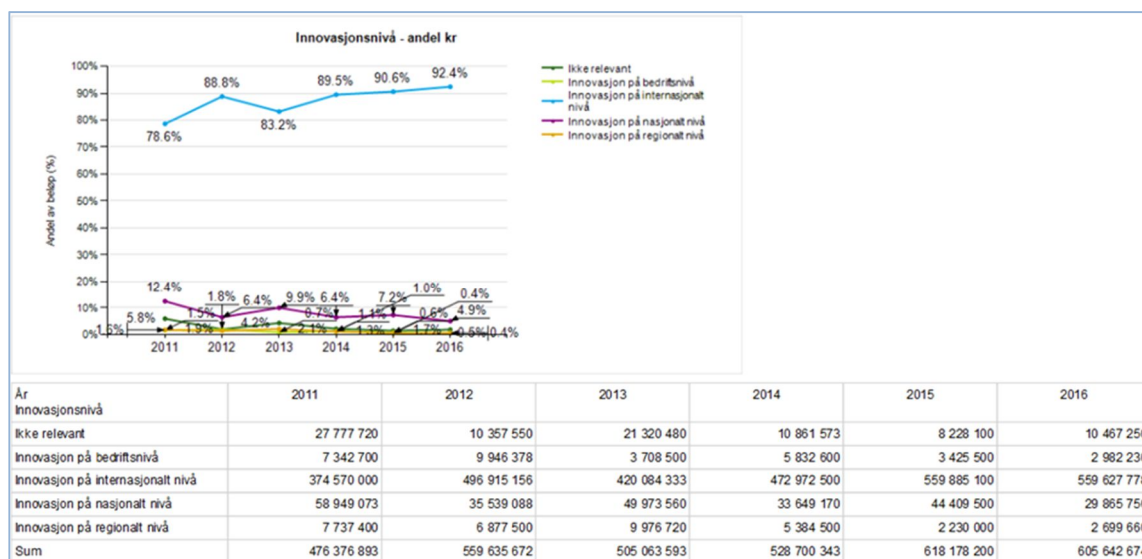
Her følger en gjennomgang av MRS indikatorene innovasjonsnivå, driftsrisiko, addisjonalitet og bidrag til kompetanse for hhv. tilskudd, innovasjonslån og garantier, og lavrisikolån.

Vi vil særlig fremheve:

- Over 90 prosent av tilskuddsmidlene går nå til prosjekter med innovasjon på internasjonalt nivå.
- Med økt tilsagnsvolum for innovasjonslån/garantier har vi klart å opprettholde både andelen innovasjon på internasjonalt nivå og fortsatt høy risikoprofil.
- For lavrisikolån har vi både en kraftig økning i innovasjon på internasjonalt parallelt med en kraftig økning i finansieringsvolumene.
- Positiv utvikling i addisjonalitet for tilskudd og innovasjonslån/garantier, og nå høyere for innovasjonslån/garantier enn tilskudd.
- Ca. 60 prosent av bedriftene svarer at de har fått økt kompetanse på opparbeidelse av nettverk. Dette scorer høyt i kundeeffektundersøkelsen, både for finansielle tjenester og rådgivningstjenester.

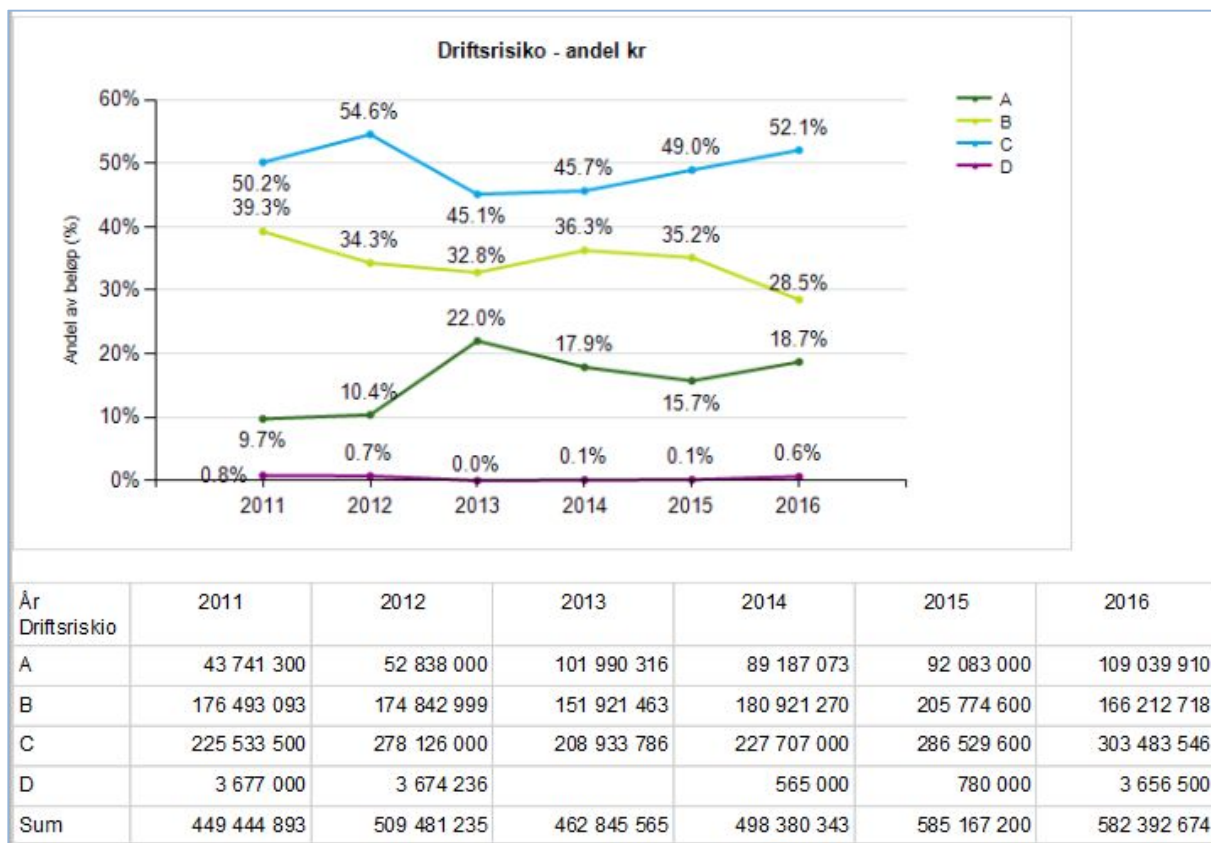
Tilskudd

Innovasjonsnivået for tilskudd ligger høyt og har i tillegg økt de siste tre årene. Over 90 prosent av tilskuddsmidlene går til prosjekter med innovasjon på internasjonalt nivå. Det er OFU/IFU og miljøteknologiordningen som står for 91 prosent av bevilgningene til prosjekter med innovasjon på internasjonalt nivå, målt i antall kroner. Vi er fornøyd med utviklingen av innovasjonshøyden på prosjektene.

Figur 36: Innovasjonsnivå - tilskudd

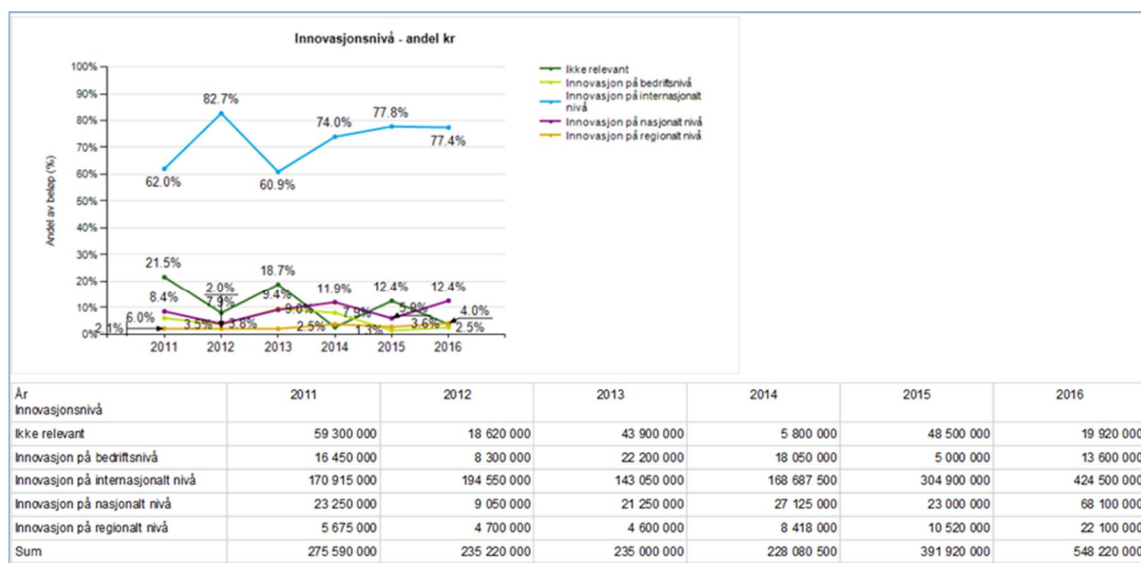
Driftsrisikoen i tilsagnsåret har ligget relativt stabilt på 50/50 fordeling mellom høyrisiko (C) og lav- til middels risiko (A og B). OFU/IFU og miljøteknologi har omtrent lik risikoprofil.

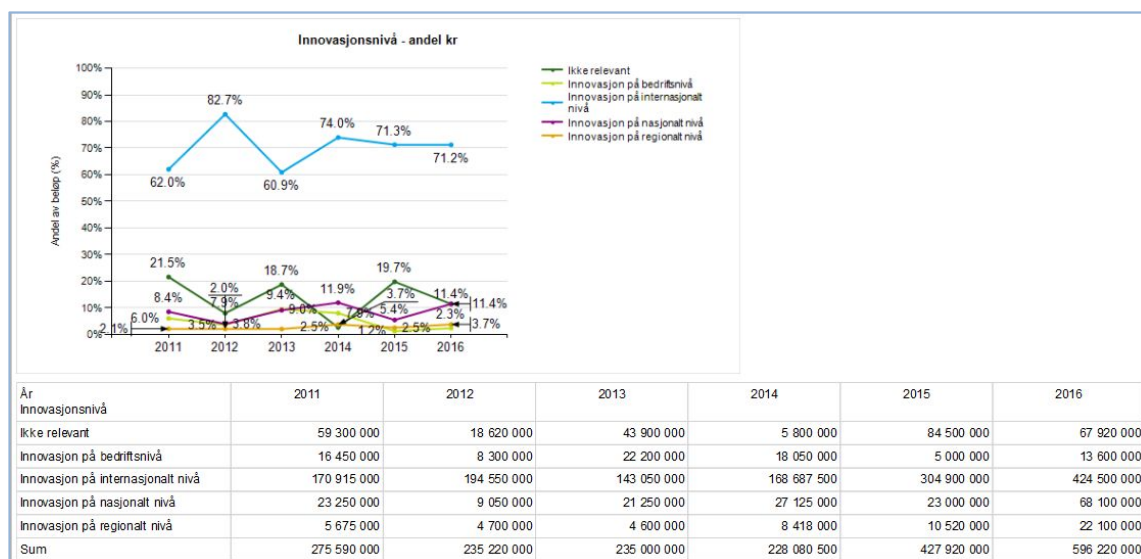
Figur 37: Driftsrisiko –Tilskudd *Driftsrisiko «Uspesifisert» er trukket ut derfor er summene noe lavere for driftsrisiko enn for innovasjonshøyde.

Innovasjonslån/garantier

Innovasjonsnivået har vært jevnt økende frem til i dag med et helt marginalt tilbakefall fra 2015 til 2016. De totale tilsagn om innovasjonslån og garantier har økt betraktelig de senere årene, og vi er godt fornøyd med at dette ikke har gått på bekostning av innovasjonshøyden. Pre-såkornmidlene ligger med innovasjonsnivå «ikke relevant» og trekker dermed ned andelen med innovasjon på internasjonalt nivå. Andelen innovasjonslån og garantier med innovasjon på internasjonalt nivå lå i 2016 på 77,4 prosent hvis vi tar ut de 48 mill i pre-såkornmidler.

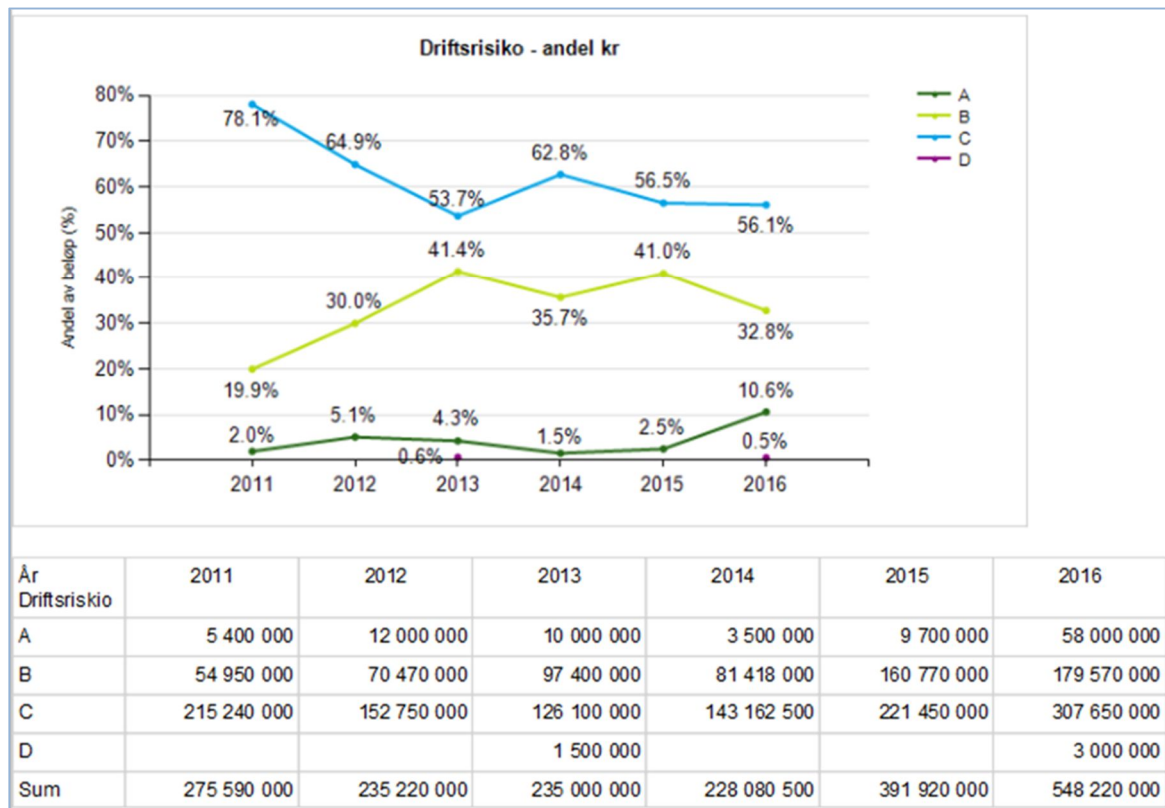
Figur 38: Innovasjonsnivå - Innovasjonslån/garantier (ex Pre-såkorn)

Figur 39: Innovasjonsnivå - Innovasjonslån/garantier

Driftsrisikoen for innovasjonslån og garantier har hatt en flat utvikling siden 2013. Andelen med driftsrisiko lav og middels (A og B) har samlet ligget på 40-45 prosent, mens den beløpsmessige

andelen av innovasjonslån og garantier som er gått til selskaper med høy driftsrisiko (C) har tilsvarende ligget på 55-60 prosent. Opprettholdelse av risikonivået med økende rammer, er vi godt fornøyd med.

Figur 40: Driftsrisiko – Innovasjonslån og garantier

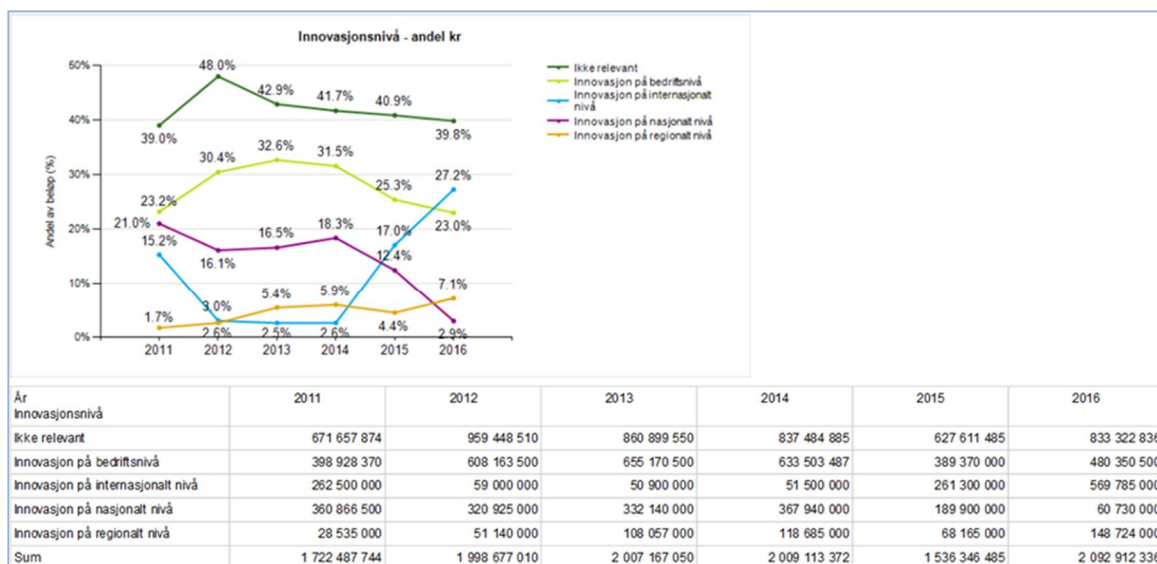
Lavrisikolån

Lavrisikolån omfatter lån til landbruksformål, fiskeri og industri og tjenesteyting.

For lavrisikolån har vi en kraftig økning i innovasjon på internasjonalt nivå (fra 52 mill. kroner i 2014, 261 mill. kroner i 2015, til 570 mill. kroner i 2016) parallelt med en kraftig økning i finansieringsvolumene. Fra 2015 til 2016 har andelen innovasjon på internasjonalt nivå økt innen både fiskeri og industri og tjenesteyting. Undersøker vi prosjekter som har gått til innovasjon på internasjonalt nivå, ser vi at det har vært en vridning fra industri og tjenesteyting til fiskeri. I 2015 sto industri og tjenesteyting for 88 prosent av de 261 mill. kronene i prosjektene med innovasjon på internasjonalt nivå, mens i 2016 var dette redusert til 38 prosent av de 570 mill. kroner. Likevel har andelen av beløp til innovasjon på internasjonalt nivå for industri og tjenesteyting økt fra 37 til 45 prosent.

I 2015 sto fiskeri for 12 prosent av de 261 mill. kronene i prosjektene med innovasjon på internasjonalt nivå, mens i 2016 var dette økt til 62 prosent av de 570 mill. kroner. Andelen av beløp til innovasjon på internasjonalt nivå for fiskeri har økt fra 6 til 29 prosent.

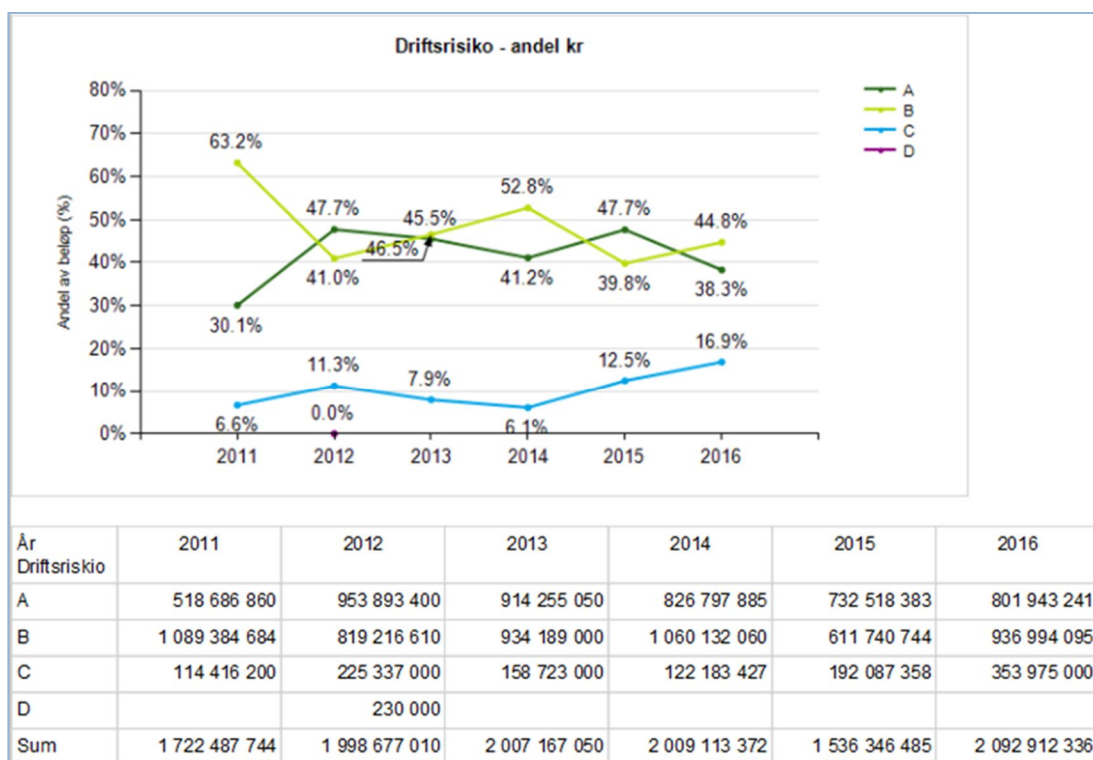
Dette er en spennende utvikling som bør følges opp nærmere. For en nærmere informasjon om lavrisikolån, vises til drøfting og avvik under kap 2.7.2 Kap.2421, Post 90 Lån fra statskassen til utlånsvirksomhet

Figur 41: Innovasjonsnivå - Lavrisikolån

Driftsrisikoprofilen på lavrisikolån har gått noe opp de senere årene, og det er primært industri og tjenesteyting som har bidratt til dette. Det er såpass mye at Innovasjon Norge bør studere dette nærmere.

Se nærmere omtale om dette under kapittel kap 2.7.2 Kap.2421, Post 90 Lån fra statskassen til utlånsvirksomhet.

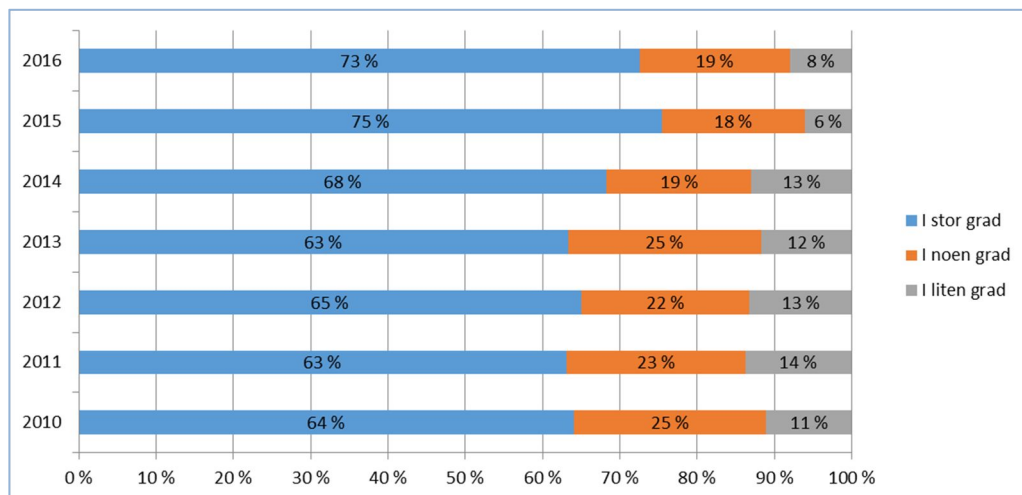

Figur 42: Driftsrisiko - lavrisikolån

Addisjonalitet

Totalt sett for delmål 2 er det en svak negativ utvikling i addisjonalitet i 2016 som skyldes en relativt sterk nedgang i addisjonalitet for lavrisikolån. Addisjonaliteten er imidlertid høy og økende for tilskudd og innovasjonslån.

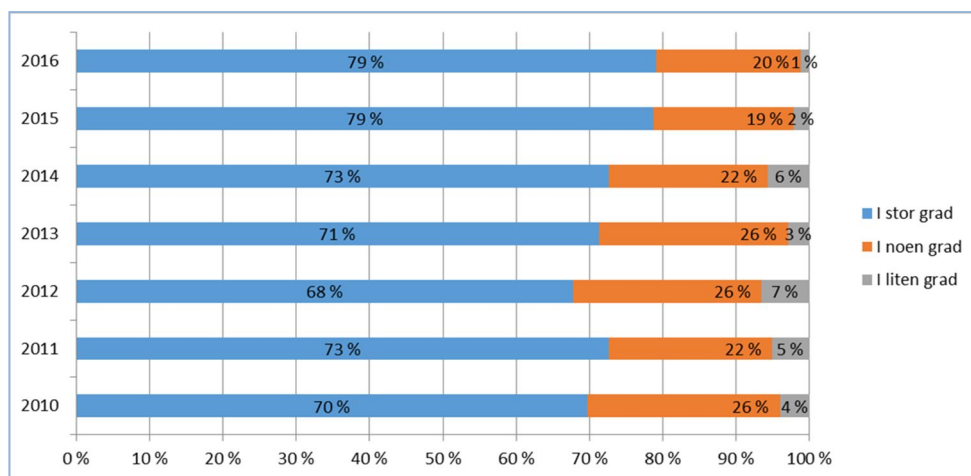
Av bedriftene, eldre enn 3 år (delmål 2), som har fått finansiering fra Innovasjon Norge svarer nesten 3/4 at finansieringen har hatt en høy utløsende effekt. Samlet andel for høy og middels addisjonalitet er hele 92 prosent i 2016. Med andre ord er det bare åtte prosent som mente vi hadde liten eller ingen utløsende effekt. Det er to prosentpoeng høyere enn i 2015, men det er fortsatt gode tall.

Figur 43: Samlet utvikling i addisjonalitet for tilskudd, innovasjonslån/garantier og lavrisikolån delmål 2.

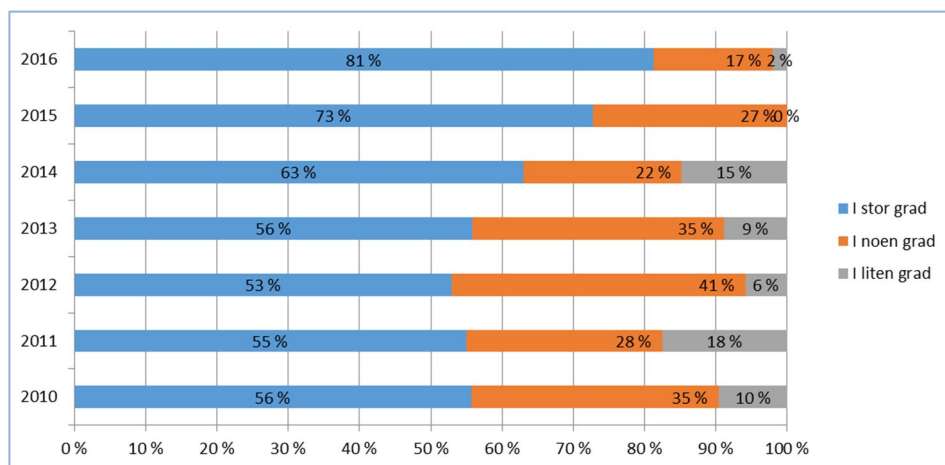
Under ser vi på addisjonaliteten for hhv. tilskudd, risikolån og garantier, og lavrisikolån.

Tilskudd scorer høyt på addisjonalitet i så å si hele perioden. De siste årene har 70 – 80 prosent av selskapene som mottok denne typen finansiering sagt at den hadde stor utløsende effekt. De siste årene har imidlertid innovasjonslån og garantier tatt innpå og i 2016 scoret denne gruppen bedre enn tilskudd.

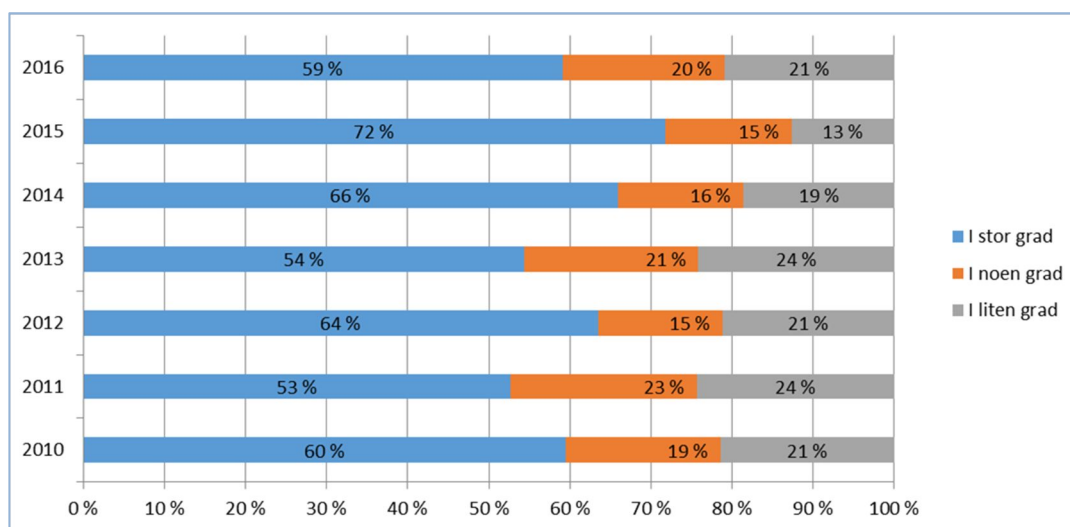
Figur 44: Tilskudd - Utviklingen i addisjonalitet

De senere årene har responsen fra mottakerne av innovasjonslån og garantier økt betydelig og andelen som svarte at denne finansieringen i stor grad var med på å utløse prosjektet var i 2016 på 81 prosent, hvilket var marginalt høyere enn for tilskudd.

Figur 45: Innovasjonslån og garantier - Utviklingen i addisjonalitet.

Lavrisikolån har naturlig nok lavere addisjonalitet enn de andre virkemiddelgruppene, men også dette virkemiddelet scorer jevnt over godt, med en topp i 2015, men en betydelig reduksjon i 2016. Dette er et avvik som vi vil følge opp. Det er ingen åpenbare grunner til dette i vår statistikk.

Figur 46: Lavrisikolån - Utviklingen i addisjonalitet.

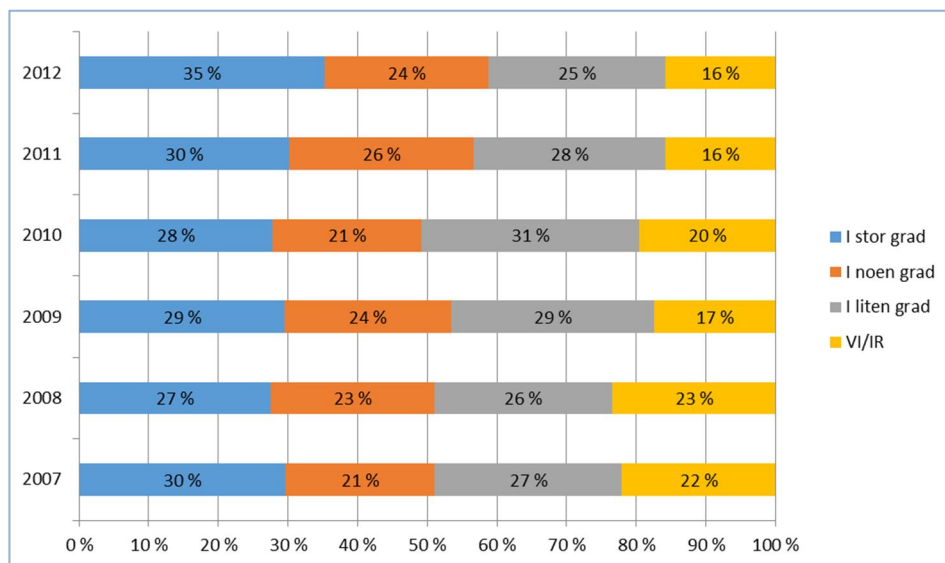
Bidrag til kompetanse

Tallene i dette avsnittet er hentet fra kundeeffektundersøkelsen for årgangene 2007-2012, dvs. bedrifter som var eldre enn tre år og mottok en finansieringstjeneste de respektive årene.

Det har vært ganske stabile resultater med en jevn positiv utvikling. Resultatene fra den siste undersøkelsen viser at 59 prosent mener prosjektet vi har vært med å finansiere har bidratt til økt kompetanse i selskapet. Tar vi ut de som har fått lavrisikolån, er tilsvarende andel 72 prosent (se figur under).

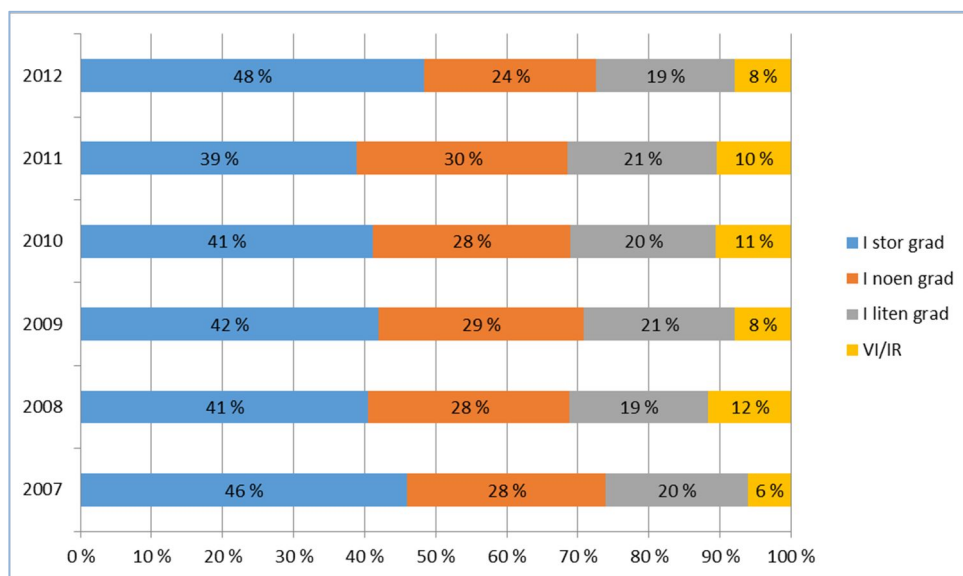
Målingene som er gjort i 2016 for 2012-årgangen er det beste resultatet noen gang.

Andelen bedrifter som mener prosjektet i stor grad har bidratt til kompetanseheving har økt fra 30 prosent i 2011 til 35 prosent i 2012.

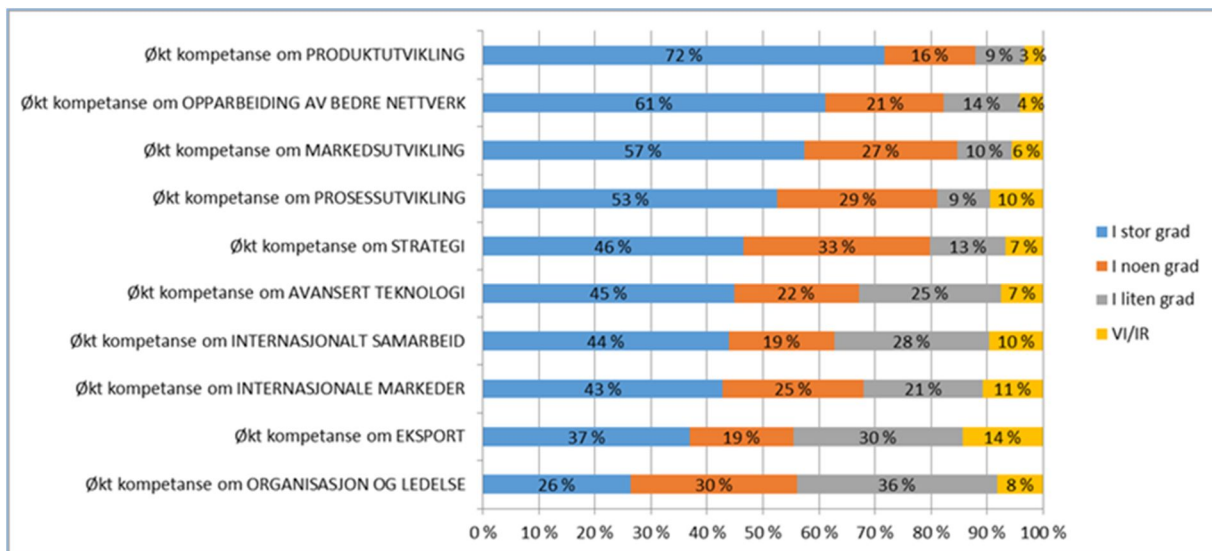
Figur 47: Utviklingen i kompetanse – samlet for delmål 2.

Det er imidlertid slik at lavrisikolånene skiller seg ut fra de mer innovasjonsrettede finansieringstjenestene gjennom lavere skåre på bidrag til kompetanse. Derfor ser vi at bidraget øker betydelig når vi ser på de øvrige. Særlig skårer Lavrisikolån til Flåte lavt på andel prosjekter med bidrag til økt kompetanse (41 %). Det er imidlertid også andre finansieringstjenester-/programmer som skårer relativt lavt på andel prosjekter med bidrag til kompetanseutvikling, som Bioenergiprogrammet (34 %), Bygdeutviklingsmidler tradisjonell (49 %) og Reindriftsprogrammet (50 %).

Figur 48: Utviklingen i kompetanse – ekskl. Lavrisikolån for delmål 2.

Ser vi fortsatt på finansieringstjenester utenom lavrisikolån, er de fire viktigste kompetanseområdene

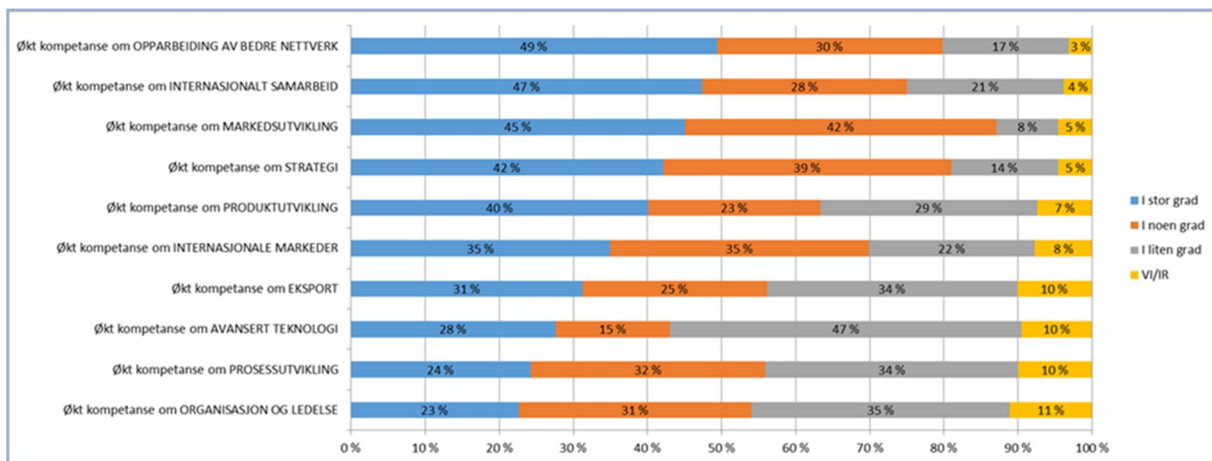

Figur 49: Kompetanseområder – finansieringstjenester ekskl. Lavrisikolån for delmål 2.

Ikke overraskende er det kompetanse om produktutvikling som dominerer når vi ser på de landsdekkende finansieringstjenester. Vi studerer her de mest innovasjonsrettede virkemidlene i Innovasjon Norge. Det er imidlertid verdt å merke seg at nettverk kommer høyt opp på denne listen. Videre er det markedsdrevne innovasjon som gjør at kompetanse om markedsutvikling skårer bra, og

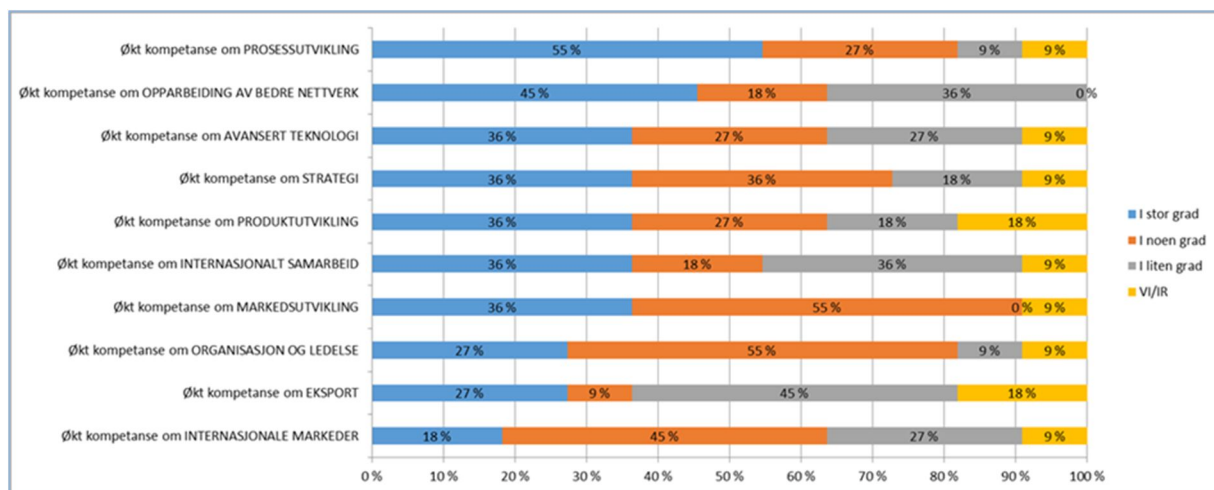
Samlet for alle kompetanse-/rådgivningstjenester i KEU 2012-årgangen (FRAM - strategisk ledelse, GET, Internasjonal Vekst (Markedsrådgivning), IPR, NAVIGATOR (Senere FRAM Marked og Global Growth), får vi følgende fordeling på kompetanseområder.

Det første som slår en er at kompetanse om produktutvikling ikke lenger troner på toppen slik som for finansieringstjenestene. Men den kommer ikke så dårlig ut her heller. Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk kommer imidlertid høyt ut for begge tjenestekategoriene.

Figur 50: Kompetanseområder – alle kompetanse-/rådgivningstjenester

Vi har sett at mønsteret varierer mye innenfor ulike kompetanse-/rådgivningstjenester også. Skiller vi ut IPR-rådgivningen vår ser bildet helt annerledes ut enn for Internasjonal vekst – som likner mye på profilen over:

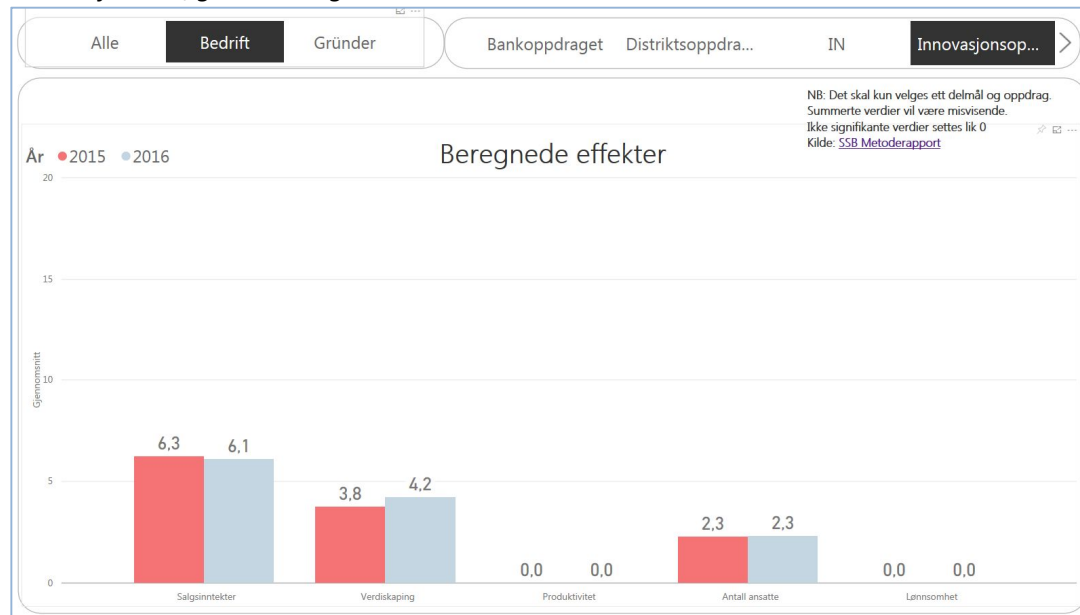
Figur 51: Kompetanseområder – IPR-tjenesten (Intellectual Property Rights)

Effekter

Effekttallene for 2016 er om lag på samme nivå som i fjor. Tallene er på «normalen» for bedrifter eldre enn tre år. Det er naturlig nok lavere estimater på omsetningsvekst for etablerte bedrifter enn gründere. Dette gjelder også kunder som har benyttet virkemidler under NFDs poster. Ikke signifikante estimater er satt til 0,0.

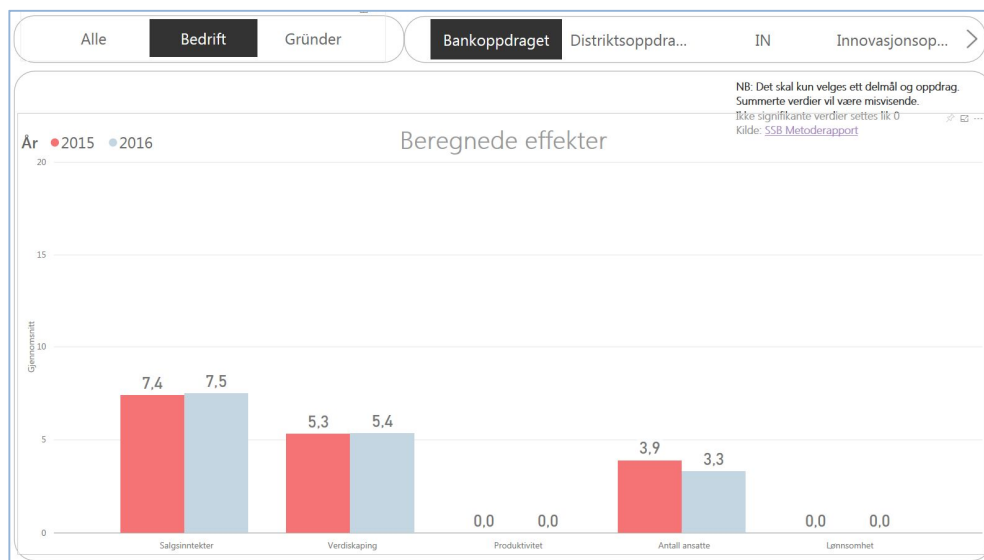
Estimatene er litt bedre for «Bankoppdraget» (lavrisikolån) enn «Innovasjonsoppdraget» (risikolån, garantier, tilskudd), se figurene under. For begge er det en svak bedring i verdiskaping, som er en meget sentral effektindikator. Effekter på produktivitet er ikke signifikante.

Innovasjonslån/garantier og tilskudd:

Figur 52: Effekter knyttet til hhv. Innovasjonsoppdraget og Bankoppdraget

Lavrisikolån:

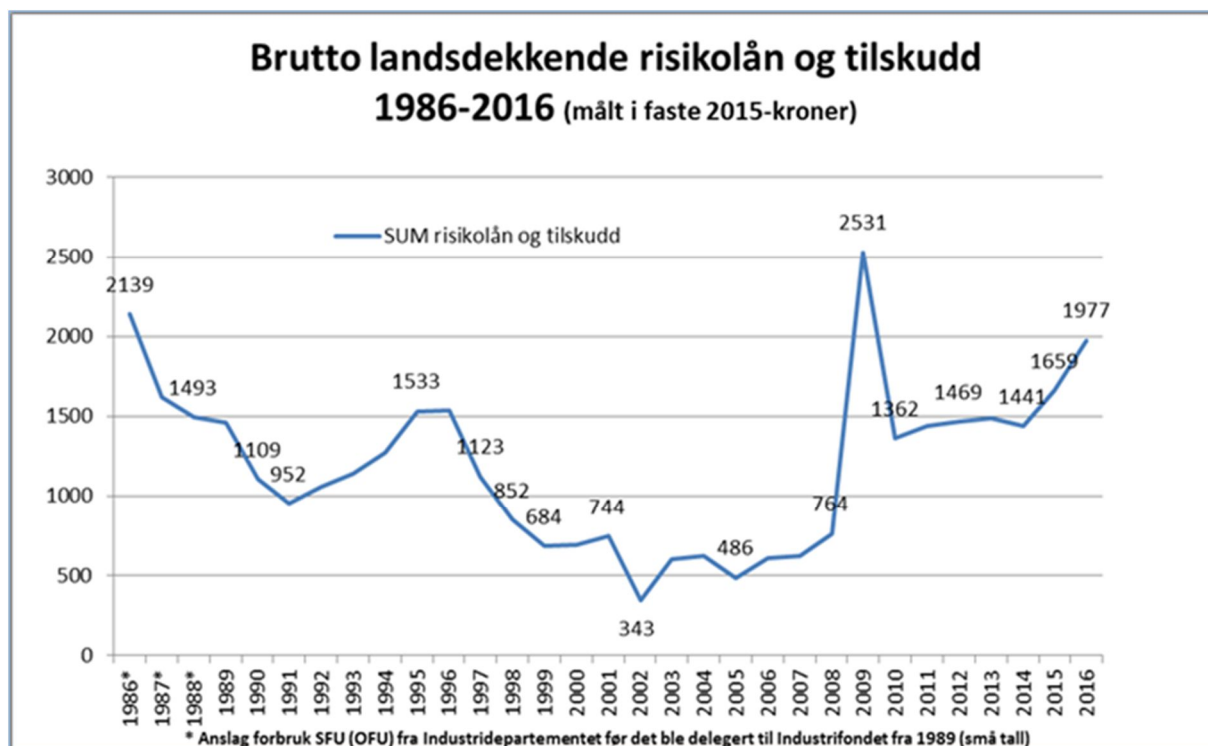

Figur 53: Effekter knyttet til hhv. Innovasjonsoppdraget og Bankoppdraget

Vi har imidlertid forhåpninger til en bedring av effektallene på «Innovasjonsoppdraget» etter noen år. Bakgrunnen for dette er at de landsdekkende rammene var meget lave med færre brukere i starten av analyseperioden. Se figur under. Vi kan se at rammene for de landsdekkende ordningene under Innovasjonsoppdraget er vesentlig økt fra relativt beskjedne rammer i perioden 2002-2008 med et desidert bunnivå i 2002 og med en økning på 232 prosent i 2009 som ekstraordinære tiltak under finanskrisen. Selv om vi ser bort fra «ekstremåret» 2009, ser vi en god vekst i «Innovasjonsoppdraget i årene fra 2010 og frem til i dag. En mulig støttende analyse vi kan gjøre neste år for å underbygge vår hypotese om bedre effekter etter hvert, er å gjøre en langtidseffektanalyse på porteføljen fra 1990-2000, hvor rammene målt i 2015-kroner lå om lag på samme nivå som nå. Forskningsdata er sikret ved NSD i Bergen og elektroniske regnskapsdata for aksjeselskap i Norge finnes tilbake til 1988.

Det kan derfor være grunn til å tro at effektene vil bli bedre med årene på Innovasjonsoppdraget. Økt innsats kombinert med et økende antall kunder, vil høyne sannsynligheten for signifikante resultater og trolig gi gradvis økte estimer etter hvert. I de senere års økning ligger bl.a. også Miljøteknologiordningen og landsdekkende ETIL fra 2009. Økte rammer for Innovasjonslån de senere årene vil også spille positivt inn.

Det er verdt å minne om at iht. modellen som SSB bruker, vil det «forspranget» våre kunder innenfor disse to oppdragene etter tre års mervest kunne opprettholdes ($3 \times 4,2 = 12,6$ prosentpoeng for Innovasjonsoppdraget, og $3 \times 5,4 = 16,2$ prosentpoeng for bankoppdraget). Dette er et ikke ubetydelig forsprang, og dette er analyser som gir uttrykk for et gjennomsnitt. I teorien vil dessuten denne mereffekten effekten være en stund, hvor lenge vil avhenge av hvor raskt ny kunnskap forvitrer og av bedriftenes innovasjonsevne.

Figur 54: Utvikling i landsdekkende risikolån og tilskudd (Innovasjonsoppdraget)

Støttende analyse

Vekst i antall ansatte er om lag på samme nivå som i fjor, og lønnsomhetsveksten (se effektfigurene over) er ikke signifikant forskjellig fra kontrollgruppen, verken i fjorårets eller i årets målinger. Dette gir derfor ingen avvik som er verdt å følge opp.

Avvik

Vi hadde i 2016 fortsatt et mål om å få tyngre innslag av **lavrisikolån** til industri og forretningsmessig tjenesteyting. Viser til omtalen i kap 2.7.2 Kap.2421, Post 90 Lån fra statskassen til utlånsvirksomhet

Mål for 2017

For å støtte «Et Norge i omstilling» og bistå utfordrerne og nye globale vekstbedrifter iht. Innovasjon Norges strategi, skal vi i 2017:

- *Mer risikokapital til utfordrerne*
 - Øke tilgangen på risikolån fra 1, 0 til 1,5 mrd. kroner
 - Tangere 300 mill. kroner i samlet EU-støtte til SMB
 - Signere og lansere European Investment Fond (EIF) – lån og vekstgarantiordning med utvalgte banker
 - Få på plass en ny Vekstgaranti-ordning med utvalgte banker
- *Gjennomføre et eksportløft for SMB*
 - Posisjonere Innovasjon Norge som er enda tydeligere samarbeidspartner for eksportører og bedrifter med høye internasjonale vekstambisjoner:

Delmål 2 – Flere vekstkraftige bedrifter - NFD

- Skape en enklere kundereise for gründere og vekstbedrifter som skal gå internasjonalt eller allerede eksporterer. Det innebærer å forenkle arbeidsprosesser, fortsette digitalisering og økt grad av selvbetjening, samt å skape én inngangsport
- Igangsette pilotering av Global Growth-programmet på vekst og eksport, til 120 kunder
- Øke andelen Innovasjonskontrakter (tidl. ØFU/IFU) med global pilotkunde
- Øke andelen internasjonale bedriftsnettverk
- Levere eksportkonferanse med GIEK og Eksportkreditt

2.6 Delmål 3 – Flere innovative næringsmiljøer

Innovasjon Norge skal stimulere bedrifter, kunnskapsmiljøer og offentlige aktører til samhandling for å forsterke evnen til innovasjon og omstilling. Selskapet skal forsterke samarbeidsrelasjonene i slike miljøer og igangsette aktiviteter som øker aktørenes nasjonale og internasjonale konkurransekraft.

Selskapet prioriterer tre innsatsområder:

- Mer innovative, dynamiske og internasjonalt orienterte næringsmiljøer
- Mer samarbeidsorienterte bedrifter
- Mer innovative og vekstkraftige regioner

Delmålet omfatter tjenesten Bedriftsnettverk og klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters hos NFD

Klynger og nettverk spiller en viktig rolle i den omstillingen norsk næringsliv er godt i gang med. Strategisk samarbeid knyttet til omstilling, nye markeder og nye forretningsmodeller er mer etterspurt enn noen gang. Dette er kostnadseffektive virkemidler, som med begrensede ressurser når mange bedrifter, oppstartselskaper og kompetansemiljøer.

«I klynger og samarbeid ligger den største konkurransekraften» ble det slått fast i oppsummeringen av #Drømmeløftet i 2015. Innovative klynger og næringsmiljøer har meget gode forutsetninger for å ta en ledende rolle i omstilling og fornyelse av norsk næringsliv, og for å realisere en vesentlig andel av verdiskapingspotensialet i eksisterende næringsliv. I et samfunn med mange småbedrifter og få store lokomotiver, må bedrifter samarbeide, både for å lykkes internasjonalt, for å innovere og for å kunne ha troverdig og langsiktig dialog og samarbeid med forsknings og kompetansemiljøer.

Innovasjon Norge tilbyr flere tjenester som har som sitt viktigste formål å realisere målet om flere innovative næringsmiljøer:

- Norwegian Innovation Clusters (NFD/KMD): Skal utløse og forsterke samarbeidsbaserte utviklingsaktiviteter i klynger, for å øke klyngenes dynamikk og attraktivitet og den enkelte bedrifts innovasjonsevne og konkurransekraft.
- Bedriftsnettverk (NFD/KMD/LMD): Skal bidra til at flere små og mellomstore bedrifter etablerer forpliktende, strategisk, markedsrettet og kommersielt samarbeid med andre bedrifter. Målet er å styrke bedriftenes ressursgrunnlag, innovasjons- og omstillingsevne og konkurransekraft som igjen skal gi økt verdiskaping.

I tillegg omfatter Delmål 3 følgende to tjenester som er finansiert av KMD

- Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer (KMD): Skal forsterke regionale næringsmiljøers tilgang på relevant kompetanse gjennom samarbeid med høyere utdanningsinstitusjoner.
- Regional omstilling (KMD): Skal bidra til etablering av nye arbeidsplasser og sikring av eksisterende arbeidsplasser i kommuner hvor hjørnesteinsbedrifter legges ned eller det lokale næringslivet forvitrer. Innovasjon Norges rolle er å gi råd, veilede og kvalitetssikre kommuner/regioner med omstillingsstatus.

Klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters er finansiert av NFD (post 71) og KMD (post 72). *Bedriftsnettverk* er finansiert av NFD (post 71), KMD (post 72) og LMD (post 50). Disse tjenestenes regional- og distriktpolitiske nedslagsfelt og effekter er nærmere omtalt i delmål 3 - rapporten til KMD. *Bedriftsnettverk* er videre omtalt i delmål 3-rapporten til LMD. *Regional omstilling og Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer* er finansiert av KMD (post 72). Tjenestene er kun omtalt under rapporten til KMD.

I tillegg til disse tjenestene gis det også en kort omtale av følgende tjenester som også bidrar til å realisere delmål 3:

- Innovasjonsrammen (NFD post 50 og post 76) – omtales under Klyngeprogrammet
- Invest in Norway (NFD post 74)
- Internasjonale fagmesser (NFD post 74)
- EU Horisont 2020 (NFD post 74)
- Eksportsatsing – Etablering av eksportsenteret (NFD post 74)
- Fram (NFD post 74)
- Strategisk posisjonering (NFD post 74)

Mål for 2016

Klyngeprogrammet: Økt fokus på fornyelse og omstilling

Programmet hadde som målsetting å gjennomføre ny utlysning i 2016. På grunn av lave disponible rammer for nye klyngeprosjekter, ble utlysningen begrenset til prosjekter innenfor Arena og NCE, det vil si det ikke ble åpnet for nye GCE-prosjekter i denne runden.

Gjennom utlysningen for 2016 ønsket programeierne å ha enda sterkere fokus på klyngenes bidrag til viktige endrings- og omstillingsprosesser i norsk næringsliv. Gjennom et offensivt, langsiktig og strategisk samarbeid kan klyngene være viktige akseleratorer for nødvendige endringsprosesser, gjennom blant annet å arbeide med teknologisk fornyelse, økt nyskaping og utvikling av nye forretningsområder. Det var ønske om at de nye klyngeprosjektene vi henter inn, og de klyngeprosjektene vi følger opp, skulle ha ambisjoner om og potensial for å bidra til *fornyelse*.

Gjennom både klyngeprogrammet og innsats på relaterte områder ble det lagt økt vekt på å skape koplinger mellom klynger og bedrifter på tvers av sektorer og teknologier. Her er potensialer for både nye forretningsområder og for effektivisering av forretningsmodeller. Satsingen *Klyngene som omstillingsmotor* er ett sentralt bidrag til denne ambisjonen. For 2016 var ambisjonen om å teste ut konseptet gjennom igangsetting av tre piloter på de to utvalgte generiske områdene, digitalisering og økt produktivitet og innovasjonstakt.

I NFDs oppdragsbrev for 2016 ble Innovasjon Norge bedt om å utnytte klyngesatsingen til å forsterke Gründerplanens satsing *Møteplasser for vekst*. Klynger kan gi god grobunn for utvikling av nye forretningsideer, og det er etablert inkubatorfunksjoner i flere av klyngene. Dette oppdraget passer godt inn i klyngeprogrammets ambisjoner om en enda sterkere utnytting av de mest dynamiske klyngene i arbeidet med fornyelse av norsk næringsliv.

Bedriftsnettverk: Økt fokus på internasjonalisering og omstilling

Ved inngangen til året ble det lagt opp til at 2016 skulle være et konsolideringsår på grunn av begrensede rammer til disposisjon. Målet for porteføljen ble derfor forsiktig satt til totalt 70 aktive løpende prosjekter og 600 bedrifter ved utgangen av 2016.

Det var videre et mål å ta inn et antall nye prosjekter tilsvarende antallet prosjekter som gikk ut. Det var et mål å øke antallet nye omstillingsrelaterte prosjekter og internasjonale prosjekter. Det er en generell ambisjon at nye prosjekter som tas inn, skal bidra til at den samlede prosjektporteføljen har en bred sektormessig tilhørighet og en god regional fordeling i alle deler av landet.

I revidert statsbudsjett for 2016 under NFD post 71 ble bedriftsnettverk tilført ekstramidler på 20 mill. kroner. Disse midlene er fordelt på 2016 og 2017 for å sikre jevn aktivitet og opptak av nye prosjekter. Dette ga mulighet og kapasitet til å ta inn flere nye prosjekt enn opprinnelig planlagt.

Hovedaktiviteter 2016

Klyngeprogrammet

Programmet har i 2016 blitt gjennomført med en økonomisk ramme på om lag 143 mill. kroner til klyngeutviklingsprosjekter. Midlene kanaliseres til fire hovedaktiviteter: 1) Utvikling og drift av klyngen; 2) Innovasjonssamarbeid; 3) Kunnskapskoplinger; 4) Klynge-til-klyngesamarbeid.

Programmets utlysning i 2016 resulterte i 52 skisser til nye klyngeprosjekter. Med grunnlag i tilbakemeldinger fra programledelsen ble 27 prosjektinitiativ videreutviklet til prosjektsøknader. Den store responsen på programmets utlysning indikerer at klyngeprogrammet anses som et godt tilbud til klynger med ambisjoner om å forsterke sin verdiskaping og attraktivitet.

Med bakgrunn i programmets krav og kriterier og økonomiske ramme ble fire nye klyngeprosjekter godkjent. I tillegg ble fem igangværende Arena-prosjekter forlenget for ytterligere to år. Tabellen under gir en oversikt over skisser, prosjektsøknader og godkjente prosjekter i 2016:

	Skisser	Prosjekt-søknader	Godkjente klyngeprosjekter
Arena -nye	39	16	<ul style="list-style-type: none"> • Arena Skognæringa i trøndelag • Norwegian Tunnel Safety Cluster • Solenergiklyngen
Arena - forlengede		3*	<ul style="list-style-type: none"> • Subsea Valley • Legasea • Designarena • Norwegian Rooms • Arktisk Maritime Klynge
NCE	13	8	<ul style="list-style-type: none"> • NCE AquaTech
Sum	52 nye	24 nye 3 forlengede	4 nye 5 forlengede

*3 klynger søkte NCE, alternativ Arena forlengelse

I utlysningen for 2016 ble det lagt større vekt enn tidligere på klyngeprosjektenes planlagte bidrag til fornyelse av verdikjeden/ sektoren og utvikling av nye forretningsområder. De nye klyngene som kom til i sommer er gode eksempler på at omstillingen i næringslivet materialiserer seg i samarbeidsprosjekter.

NCE Aquatech kobler sammen miljøer innenfor vannteknologi og oppdrettsnæring for å levere verdensledende teknologi og utstyr som kan utnytte havrommet til å løse deler av verdens behov for mat. Solenergiklyngen samler norske aktører i den sterkt voksende fornybar energi-industrien. Treklyngen Trøndelag ønsker å snu den tradisjonelle trevareindustrien mot bioøkonomi og nye løsninger for å utnytte biomasse. Klyngen Norwegian Tunnel Safety ser nye forretningsområder

innenfor tunellsikkerhet, men henter kompetanse og teknologi fra olje- og offshoreindustri, som er ledende på sikkerhet og HMS.

Klyngeprogrammet har i 2016 vært engasjert i 39 klyngeprosjekter: 21 Arena-prosjekter, 15 NCE-prosjekter og tre GCE-prosjekter. To av Arena-prosjektene ble avsluttet i 2016: Arena Biotech North og Smart Water Cluster, som ble en del av NCE AquaTech. Fire NCE prosjekter nådde også 10 års grensen for basisfinansiering; NCE Instrumentation, NCE Micro and Nanotechnology, NCE Raufoss og NCE Systems Engineering. Ved inngangen til 2017 er programmet engasjert i 36 klyngeprosjekter hvorav 33 klyngeprosjekter er finansiert av programmet.

Klyngeprosjektene har en god fordeling på landsdeler men med hovedvekt på Vestlandet og Østlandet, se tabellen under. Det er en konsentrasjon av NCE- og GCE- klynger i sentrale områder i de respektive landsdelene. Dette er naturlig ut fra hvor de tyngste klyngekonsentrasjonene er lokalisert. Arena er et tilbud også til mindre klynge-dannelser og til klynger med i hovedsak en regional posisjon. Innenfor Arena er en vesentlig større andel av klyngene forankret innenfor det distriktspolitiske virkeområdet. (Se nærmere omtale i delmål 3-rapporten til KMD). Vi ser imidlertid en tendens til at en større andel av nye klynger i programmet er lokalisert i sentrale strøk i regionene.

Region	Arena	NCE	GCE	Sum
Nord	7	1		8
Tr.lag	2	2		4
Vestlandet	6	5	2	13
Sørlandet	0	1	1	2
Østlandet	6	6		12
Sum	21	15	3	39

Tabellen under viser er det også en god bredde i klyngenes sektortilhørighet selv om de fleste klyngene i programmet er innenfor tunge og veletablerte næringer, som olje & gass, maritim, industri og sjømat. Med Norges behov for omstilling er det ennå viktigere at klyngeprogrammet også støtter klynger som er også engasjert i utviklingen av nye næringer. De nye klyngene som ble tatt inn i programmet 2016 preges som tidligere nevnt av fornyelse og kobling av kompetanser for å skape nye næringer eller nye produkter. Programmet vil underbygge dette ytterligere i de kommende utlysninger. Samtidig skal klyngeprogrammet videreutvikle bedrifter i veletablerte næringer ved kobling av miljøene, økt anvendelse av nye teknologier og kompetansebygging.

Sektor	Arena	NCE	GCE	Sum
Biobaserte	5	3		8
O&G/Maritim	4	0	3	7
Energi/Miljø	1	1		2
Helse/velferd	1	2		3
Industri/Teknologi	6	5		11
Reiseliv	1	1		2
IKT/Media	1	2		3
Annet	2	1		3
Sum	21	15	3	39

Klyngene som omstillingsmotor

Innovasjon Norge startet høsten 2015 pilotprosjektet "Klynger som omstillingsmotor" på områdene 1. Økt produktivitet og innovasjonstakt, ledet av Kongsberg Innovasjon (NCE Systems Engineering, Kongsberg) og SINTEF Raufoss Manufacturing (NCE Raufoss), og 2. Digitalisering, ledet av Smart Innovation Østfold (NCE Smart Energy Markets). Erfaringen fra pilotprosjektet viser så langt at kompetanse i klyngene på en kostnadseffektiv måte kan bidra til raskere fornyelse og omstilling i SMB`er som står utenfor klyngen. Raske teknologiskift og økt global konkurranse gjør at bedriftene i større grad er avhengig av tilgang til den fremste kompetansen. Dette er utfordrende, særlig for SMB`ene. Et kompetanseløft for SMB`ene på fundamentale områder for omstilling anses derfor som kritisk for å skape flere vekstbedrifter i Norge.

Klyngene som omstillingsmotor skal i korthet sette fart på det vi allerede ser virker i våre fremste klynger, og gjøre dette tilgjengelig for bedrifter utenfor klyngene over hele landet. Pilotprosjektet avsluttes i februar 2017. Konkurransautlysning forberedes med sikte på at hovedprosjektet kan starte våren 2017.

Gründerskap i klyngene

Innovasjon Norge fikk i oppdrag å sørge for at klyngeprogrammet systematiserer knoppskytingsarbeidet og oppretter møteplasser der gründere deltar i kommersialiseringen av nye muligheter som er oppstått gjennom klyngens aktivitet. I den forbindelse gjennomførte Oxford Analyse en analyse av klyngeprosjektenes arbeid med gründerskap for å få en oversikt over status i dag.

Analysen viste blant annet at enkelte klyngeprosjekter gav uttrykk for at arbeid for økt gründerskap frem til nå ikke har vært et prioritert satsingsområde for klyngeorganisasjonen. Årsaken til dette var at ressurser i form av personell (timer) er benyttet til andre former for klyngeutvikling, og et økt fokus på gründerskap i selve klyngeorganisasjonen ville kreve reallokering eller supplering av personellressurser.

Som et resultat av dette inviterte klyngene inn til en konkurranse der vi bad dem om å komme med forslag til metodeverk til hvordan de kunne strukturere arbeidet med gründerskap i klyngene. Se omtale av enkeltjenester under - for nærmere informasjon.

Innovasjonsrammen 2016

Formålet med Innovasjonsrammen er å stimulere til økt innovasjon gjennom flere felles innovasjons- og forskningsprosjekter mellom bedrifter. Klyngene prioriterer selv prosjektene, og en forenklet saksbehandling basert på en sjekklister i Innovasjon Norge bidrar til at samarbeidsprosjektene kan komme raskt i gang. Et samarbeid med Miljøteknologiordningen har ført til at grønne prosjekter prioriteres i Innovasjonsrammen. Den totale rammen var i 2016 på 15 mill. kroner.

I alt har 13 Arena-, NCE- og GCE-klynger fordelt tidligfinansiering gjennom Innovasjonsrammen i 2016 til ca 70 prosjekter.

Klyngene melder at Innovasjonsrammen gir god effekt. Det viser seg som et svært nyttig virkemiddel for å stimulere innovasjonsdynamikken, fordi det bidrar til at bedriftene søker samarbeid og løfter blikket utenfor egen kjernevirksomhet. Dette har vært viktig for klyngene i deres fornyelse- og omstillingsarbeid.

Noen av prosjektene finansiert fra Innovasjonsrammen er små i sin natur, mens de fleste er starten på større prosjekter som senere ofte får finansiering gjennom Forskningsrådets og Innovasjon Norges ordinære ordninger eller fra privat investorer. I noen tilfeller fører prosjektene frem til helt nye produkter og også selskapsetableringer.

Utlysning av EU Rådgivere

Innovasjon Norge fikk i 2016 fem mill. kroner fra Kunnskapsdepartementet til å styrke klyngeprosjektene strategiske arbeid mot EUs programmer. Midlene ble utlyst i andre kvartal, med hensikt å øke og fremme deltakelse av klyngens bedriftsmedlemmer i EUs program Horisont 2020 ved hjelp av en intern EU-rådgiver i klyngen. Klyngen skal ha en strategisk tilnærming til EU-arbeid og se koblinger mellom klyngens strategier og EUs, og rådgiveren skal bidra til dette. Seks klynger fikk tilslag i utlysningen, med et toårig engasjement. Vi merker allerede at mer profesjonalisert arbeid mot EU gir tilslag på finansiering og samarbeidsprosjekter.

Innovation Express

Innovasjon Norge var også i 2016 partner i *BSR Innovation Express*, som er et felles program i Østersjøregionen med formål å styrke internasjonalisering av SMB gjennom klynge samarbeid. Programmet er initiert gjennom Nordisk Ministerråd. I 2016 fikk fem prosjekter med norsk deltakelse finansiering gjennom denne satsingen.

Internasjonaliseringsarbeidet

Innovasjon Norge har i 2016 styrket sitt arbeid med internasjonalisering av klyngeprosjekter gjennom å forsterke samarbeidet med Utenriksdepartementet og Forskningsrådet. Dette omhandler en koordinering av virkemidler, felles mobilisering og synliggjøring av muligheter for klyngeprosjektene, samt samkjøring av arrangementer.

I forbindelse med Innovasjon Norges satsing på Merkevaren Norge, har det blitt gjennomført en pilot med havromsklyngene i klyngeprogrammet. Totalt ni havromsklynger har deltatt og det har blitt gjennomført workshops i hver enkelt klynge, samt et fellesseminar. Resultatene av piloten vil være med på å legge premissene for utformingen av Merkevaren Norge.

Programsamlinger

Det er gjennomført to samlinger for klyngelederne i henholdsvis Arena og NCE/GCE. Første samling var i hovedsak knyttet mot internasjonalisering. Det årlige Innovation Cluster Forum ble avholdt i Bergen i september med overskrift "Samarbeid - vår nye konkurransekraft». Nasjonale og internasjonale foredragsholdere var invitert for å snakke om hvilken rolle klyngene kan ha i omstilling og fornyelse av norsk næringsliv framover. På programmet sto blant annet statsråd Jan Tore Sanner,

Harvard-professor Christian Ketels, næringslivsleder Kjersti Kleven og Menon-partner Erik W. Jacobsen. Siden det i 2016 også var ti års jubileum for NCE-programmet ble dette markert med en middag for spesielt inviterte gjester kvelden før konferansen.

Spesialiserte klyngerådgivere på Innovasjon Norges distriktskontorer:

Organiseringen med spesialiserte regionale klyngerådgivere er ytterligere utviklet i løpet av 2016. Det er 9 slike rådgivere som er administrativt tilknyttet INs distriktskontorer. Arbeidsoppgaver spenner fra mobilisering til løpende oppfølging av klynger i programmet, men også av andre nettverksinitiativ som kan utvikle seg til slagkraftige klynger etterhvert. Nærheten til klyngen og til regionalt virkemiddelapparat (fylkeskommuner kommuner, Forskningsrådet) gir merverdi og bedre oppfølging. Med spesialisert kompetanse innen klynge og nettverksutvikling blir disse svært viktig for utvikling av klynger i tiden som kommer. Programmet har i 2016 drevet med kompetanseutvikling av de regionale rådgiverne, og vil fortsette med det i 2017.

Innspill Industrimelding og Katapult

Innovasjon Norge har bidratt med faglig bistand til departementet i arbeidet med Industrimeldingen. Arbeidet har vært koordinert fra klyngeprogrammet. Det har blitt levert en rekke innspill på bakgrunn av bestillinger fra departementet, og ut fra hva Innovasjon Norge har sett behovet for å løfte frem. Dette arbeidet har blitt utført i tett kontakt med Siva og Forskningsrådet.

Klyngene har lenge hatt et sterkt engasjement for å bygge sterkere innovasjons-infrastruktur for testing, simulering og visualisering for sine partnere. Siva har de siste årene tatt lederrollen for utviklingen av et Katapult program. Utviklingen av programmet gjøres i fellesskap mellom Siva, Forskningsrådet og Innovasjon Norge. Hos Innovasjon Norge koordineres dette arbeidet fra klyngeprogrammet.

Bedriftsnettverk

Tjenesten har i 2016 hatt en økonomisk ramme på 48 mill. kroner til bedriftsnettverksprosjekter, herav 28 mill. kroner fra NFD og 20 mill. kroner fra KMD. Rammen fra NFD inkluderer 20 mill. kroner i ekstra midler tilført over revidert statsbudsjett 2016. Disse ekstra midlene er fordelt på 2016 og 2017 for å sikre en jevn aktivitet og inntak av nye prosjekter.

De ekstra midlene har hatt stor betydning for aktivitetsnivået i 2016 og har gjort det mulig å ta inn et større antall nye internasjonale og omstillingsrelaterte prosjekter enn det som ellers ville vært mulig. Det er tatt inn 34 nye prosjekter, mens 28 prosjekter er avsluttet dvs netto økning på seks prosjekter. Uten tilleggsmidlene ville vi ha måttet bygge ned prosjektporteføljen og avvist en rekke gode prosjektsøknader.

I tillegg kommer 11 mill. kroner fra LMD som var øremerket til bedriftsnettverk under Utviklingsprogrammet - landbruks- reindriftsbasert vekst og verdiskaping.

I tillegg kommer åtte nye landbruksrelaterte prosjekter finansiert fra LMD. Fire prosjekter ble avsluttet i 2016 slik at Bedriftsnettverk ved inngangen til 2017 var engasjert i 14 prosjekter med ca. 180 bedrifter.

Ved utgangen av 2016 var Bedriftsnettverk engasjert i 85 aktive prosjekter som i alt involverer over 800 deltakerbedrifter.

	Nye prosjekter	Avsluttede prosjekter	Totalt antall prosjekter 31.12.16	Totalt antall deltakerbedrifter 31.12.16
Prosjekter finansiert fra NFD, KMD	34	28	71	630
Prosjekter finansiert fra LMD	8	4	14	180
Sum	42	32	85	810

Tabell 3: Prosjektoversikt bedriftsnettverk

Det kom inn 95 prosjektsøknader i de to utlysings- og opptaksrundene i 2016. Det er nettverksmidler fra NFD og KMD som lyses ut, ikke midlene fra LMD. Utlysningene var kun rettet mot hovedprosjekter, ikke forstudier og forprosjekter. 34 prosjekter ble godkjent. Dette tilsvarer ca. 35 prosent av totalt antall prosjektsøknader. Ett av tre fremlagte prosjekter ble således godkjent og tatt inn.

Av de 34 nye prosjekter som ble støttet i 2016 var 17 prosjekter finansiert fra NFD og 17 prosjekter finansiert fra KMD og lokalisert i distriktsområder. 28 prosjekter ble avsluttet i 2016. Ved inngangen til 2017 er Bedriftsnettverk engasjert i 71 prosjekter med i alt ca. 630 bedriftsdeltakere.

I tillegg kommer åtte nye landbruksrelaterte prosjekter finansiert fra LMD. Fire prosjekter ble avsluttet i 2016 slik at Bedriftsnettverk ved inngangen til 2017 var engasjert i 14 prosjekter med ca. 180 bedrifter.

Hovedfokus på internasjonalisering og omstilling

De nye prosjektene som er støttet i 2016 har dimensjoner av internasjonalisering eller omstilling i seg. Mer enn 90 prosent av de nye prosjektene finansiert fra NFD og KMD er internasjonalt rettet. To av de åtte nye landbruksrelaterte prosjekter er internasjonalt rettet. Bedriftsnettverk har i 2016 støttet flere store regionale og omstillingsrelaterte prosjekter langs kysten innen olje og gass og maritim.

Porteføljen omfatter totalt 85 prosjekter med i alt 810 bedrifter, finansiert fra NFD, KMD og LMD. Porteføljen økte netto med ti prosjekter i 2016, herav seks prosjekter finansiert fra NFD og KMD og 4 prosjekter finansiert fra LMD.

Godt spredt på sektorer.

Bedriftsnettverk støtter blant annet prosjekter innen fornybar energi og miljø, olje- og gass, maritim, marin, helse og velferd, IKT, reiseliv og kreative næringer samt landbruk. Reiseliv er største sektor med 35 prosent av totalt antall løpende prosjekter. Reiselivsprosjektene er i hovedsak lokalisert i distriktsområder og finansiert fra KMD. Reiselivet er en viktig næring i distriktene. Vi har holdt noe igjen på antall nye reiselivsprosjekter i 2016 for å kunne øke antall omstillingsrelaterte og internasjonalt rettede prosjekter i andre næringer som olje og gass, maritim, marin, fornybar energi og miljø og helse. Denne dreiningen var helt i samsvar med policy for 2016 og det vi sa vi skulle prioritere i oppdragsgiverrapporten for 2015.

Sektorer	Antall prosjekter
Fornybar energi og miljø	12
Olje og gass	7
Maritim	3
Marin	4
Helse og velferd	3
IKT	2
Reiseliv og kreative næringer	34
Landbruk og tilleggsnæringer	18
Forsvar	1
Trevare	1
Sum	85

Tabell 4: Bedriftsnettverksprosjekter fordelt på sektor

Godt spredt på regioner over hele landet, med ett unntak

Prosjektene fordeler seg slik på regioner: Nord-Norge (15), Trøndelag (13), Vestlandet (21), Agder (3) og Østlandet (33). Den geografiske spredningen i 2016 er i grove trekk som i 2015. *Agder har fortsatt færre prosjekter enn de andre regionene.*

Regioner	Antall prosjekter
Nord-Norge	15
Trøndelag	13
Vestlandet	21
Agder	3
Østlandet	33
Sum	85

Tabell 5: Bedriftsnettverksprosjekter fordelt på region

Forstudier og forprosjekter prioritert ned

Det ble ikke gitt støtte til nye forstudier og forprosjekter i 2016 finansiert fra NFD post 71 og KMD post 72. Dette henger sammen med begrenset basis ramme for 2016 og god tilgang på prosjekter klare for finansiering og iverksetting.

Ny metode for rekruttering av prosjekter

I 2016 endret vi metoden for rekruttering av nye prosjekter, fra løpende mottak og behandling av prosjektsøknader, til åpen utlysning hvert halvår og konkurranse mellom prosjektene. Erfaringene har vært gode. Utlysningene publiseres på Innovasjon Norges hjemmeside. Utlysningene henvender seg til *hele* næringslivet, uavhengig av om bedriftene allerede er kunder eller har en etablert kontakt med oss. Nedslagsfeltet er dermed utvidet. Utlysningene i 2016 var spisset mot internasjonale og omstillingsrelaterte prosjekter.

Aktive distriktskontorer

Alle distriktskontorene arbeider med bedriftsnettverk. Det gis faglig veiledning ved utvikling av nye nettverksinitiativ og ved oppfølging av eksisterende prosjekter. Det gis videre veiledning og sparring ved forberedelse og klargjøring av søknader og prosjekter i forbindelse med utlysning av midler til nye bedriftsnettverk.

Relaterte tjenester

Se rapportene fra de respektive tjenestene for nærmere omtale av innhold og resultater.

Invest in Norway

Invest in Norway er et instrument som skal bidra til at flere utenlandske selskap investerer i Norge. Selskaper med utenlandske eiere står for rundt 20 prosent av sysselsettingen i privat sektor og for 25 prosent av verdiskapingen. Utenlandske selskap bidrar med kapital, ny teknologi, F&U-virksomhet, de forsterker noen av våre klynger og bidrar også til økt, internasjonalt nettverk for de norske selskapene. Invest in Norway involverer flere av klyngene og industrilokasjoner i konkrete prosjekter for å presentere mulighetene som finnes i Norge. Dette arbeidet bidrar til at slike lokasjoner blir mer forberedt for å motta utenlandske investeringer.

Internasjonale fagmesser

Internasjonale fagmesser har som hovedmål å bidra til økt eksport og verdiskaping for Norge. Hovedgruppen av deltakere er SMB'ere med internasjonalt potensial som trenger en plattform å jobbe ut fra på messen. Lokomotivene i norsk næringsliv er også med på de store paviljongene.

EU Horisont 2020

Innovasjon Norge vurderer klyngene som en egnet arena for mobilisering og kvalifisering mot Horisont 2020. I 2016 fikk på plass EU-rådgivere i syv norske klynger som et viktig grep for å utløse potensialet.

Eksportsatsing – Etablering av eksportsenteret

Kursene Eksportsenteret tilbyr blir løpende videreutviklet, både for å tilby mer spisset kompetanse til etablerte miljøer innenfor klyngene og bedriftsnettverk samt gjennom å integrere kursporteføljen i Innovasjon Norges øvrige kompetansehevingstiltak

FRAM

FRAM er et tilbud til små og mellomstore bedrifter med formål å styrke deltakernes konkurransekraft, lønnsomhet og innovasjonsevne. Tjenesten Fram Marked orienterer seg om eksport og internasjonaliseringsaktiviteter og har høsten 2016 gjennomgått en videreutvikling, forenkling og fornyelse. I 2017 vil vi i gangsette en pilotering i stor skala og programmet enrer samtidig navn til Global Growth. Tjenesten ønsker gjennom utstrakt dialog med klyngene og andre kompetansemiljøer eksternt og internt, å sørge for at kun bedrifter med tydelig vekst og eksportambisjoner og -potensiale vil få tilbud om å delta.

Strategisk posisjonering

Strategisk posisjonering har også i 2016 prioritert prosjekter med flere bedrifter som deltagere, der målet har vært å bygge en overordnet profil. For klynger er dette viktig for å bygge et attraktivt omdømme overfor viktige interessenter, som utenlandske eiere, kunnskapspartnere, m.fl, men også med tanke på at mange norske bedrifter er små, og at disse kan ha glede av å referere til klyngedeltakelse i sin posisjonering. I dialogen med klyngene er behovet for økt fokus på strategisk posisjonering og markedsorientering blitt fokusert. Vi har støttet prosesser innenfor dette området for flere klynger, der spesielt igangsettingen av en Havromspilot i regi av de tre GCEene er spennende. Målet her er å samle 9 klynger fra alle deler av Havrommet til å utvikle en overordnet posisjonering under Merkevaren Norge, og å få innspill på hvordan vi skal utvikle strategier for økt eksport og vertskaps attraktivitet.

NOREPS

NOREPS-nettverket, et nettverk for offentlig-privat samarbeid for å styrke næringslivets bidrag til humanitær beredskap og respons, er i seg selv et innovativt næringsmiljø. Innovasjon Norge ser god

effekt av samarbeid mellom aktører i nettverket; m.a. for komplimenterende produkter i pakkeløsninger og lokomotiveffekt hvor små, nyere aktører får innpass i sektoren gjennom samarbeid med større, mer etablerte aktører.

Antallet bedrifter som har valgt å delta i nettverket har økt med 14 prosent, fra 57 bedrifter i 2015 til 65 bedrifter i 2016, og samlet salg av varer og tjenester til FN-markedet fra NOREPS bedrifter var på cirka 395 mill. kroner i 2015, en økning på 76,7 prosent fra 2014.

Vurdering, resultater og effekter

Vurdering av måloppnåelsen for 2016

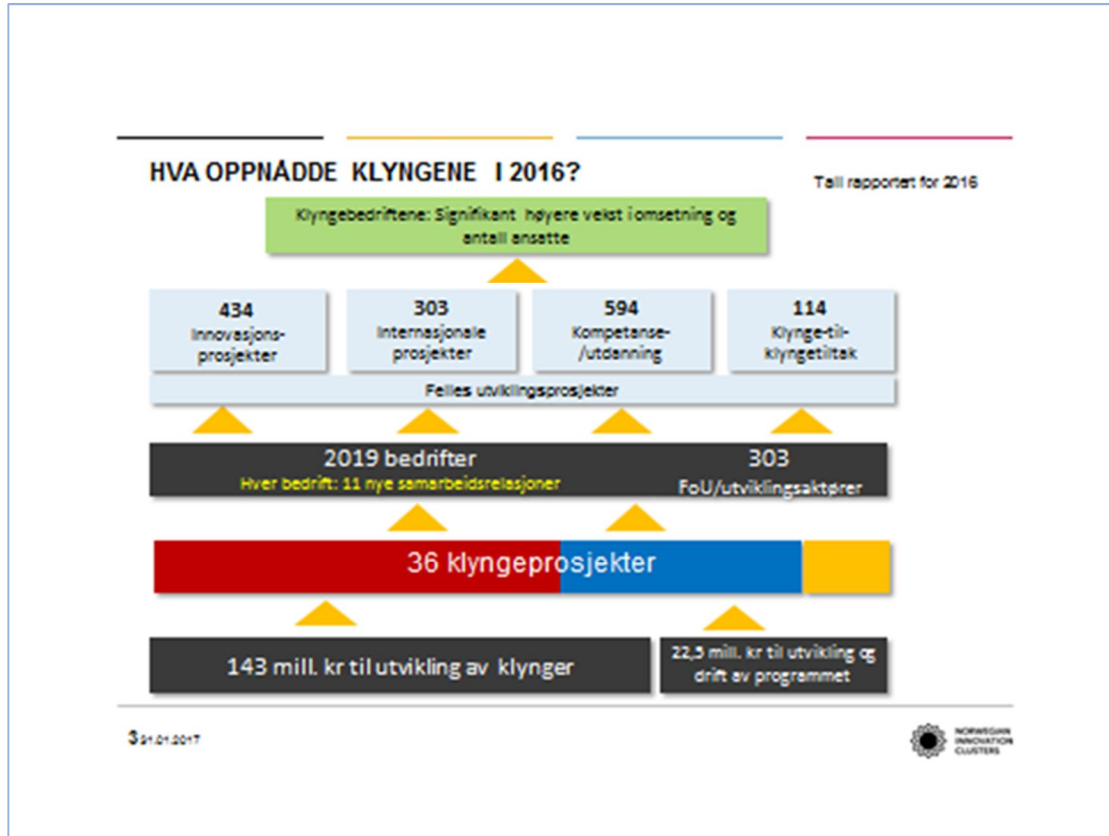
De to sentrale tjenestene har i 2016 blitt gjennomført i henhold til sine formål og planer. Det har vært en stor etterspørsel etter både klyngeprogrammets og bedriftsnettverkstjenestens tilbud, og de prosjektene som har blitt godkjent har en høy kvalitet og et godt grunnlag for å oppnå gode resultater. Slike samarbeidsprosjekter er særlig viktig nå når norsk næringsliv er i endring og har behov for omstilling, samtidig som teknologisk utvikling går stadig raskere. Å jobbe sammen skaper stordriftsfordeler og bidrar til spredning av kompetanse. Verdien av å ha en infrastruktur i klyngene og nettverkene er betydelig. Dette er et område der små virkemidler kan skape store resultater i form av vekst og utvikling.

I de følgende avsnittene presenteres indikatorer på tjenestenes effekt- og resultatoppnåelse i 2016.

Hovedtrekkene kan oppsummeres slik:

- Effektanalysene fra 2016 bekrefter at bedrifter som deltar aktivt i et klyngesamarbeid har en mer positiv utvikling enn sammenliknbare bedrifter. Det er 7,3 prosent høyere omsetning og 7,3 prosent høyere verdiskapning enn sammenliknbare bedrifter
- Deltakelse både i klynger og bedriftsnettverk gir bedriftene mange nye samarbeidspartnere, som igjen gir grunnlag for økt innovasjonssamarbeid, kunnskapsamarbeid og felles internasjonaliseringsinitiativ.
- Begge tjenestene har indikasjoner på at internasjonale aktiviteter er økende. Klyngene rapporterer flere internasjonale prosjekter enn i fjor og 90 prosent av nye prosjekter er internasjonalt rettet.
- Nytt av året er at flere av klyngene har fått penger til EU-rådgivere. De informerer om relevante utlysninger, tilrettelegger søknader og bistår bedriftene slik at de lykkes i Horisont 2020.

En illustrasjon av klyngenes aktivitet er følgende figur:

Figur 55: Aktivitet i klyngene

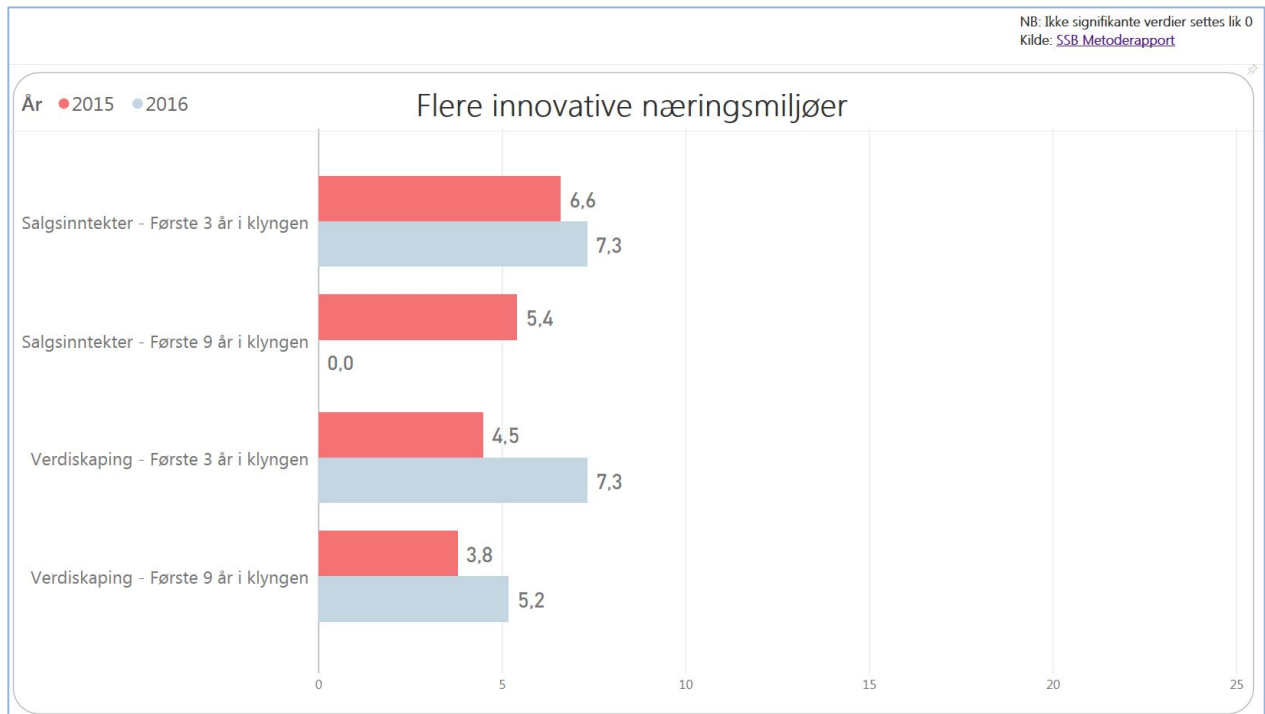
Begge tjenestene er samtidig i kontinuerlig utvikling for best mulig å møte næringslivets behov til omstilling og fornyelse. Utviklingsarbeidet i 2016 har bidratt til å gjøre den samlede innsatsen mer kraftfull og relevant i forhold til næringslivets utfordringer.

Effekter

Klyngedeltakelse forsterker bedriftenes vekst

Vurderinger av effekter er basert på MRS-indikatorene *vekst i omsetning og lønnsomhet* i bedrifter som deltar i klyngesamarbeidet. Effektanalysene gjennomføres av SSB og omfatter de bedriftene som er definert som kjernebedrifter og som har deltatt i minst tre år i klyngeprosjekter støttet av Arena, NCE og GCE.

Hovedresultatene fra analysene for 2016 går fram av denne sammenstillingen sammenlignet med 2015 analysen:

Figur 56: Oversikt over flere innovative næringsmiljøer

Effektanalysene gjennomført i 2016 viser at det er signifikante forskjeller i omsetning og verdiskaping mellom bedrifter som deltar i et klyngeprosjekt og en kontrollgruppe. De første tre årene en bedrift er med i et klyngeprosjekt har de 7,3 prosentpoeng høyere vekst i salgsinntekter. Samme økningen (7,3 prosentpoeng) finner vi også på verdiskaping i bedriftene i klyngen sammenlignet med bedriftene i kontrollgruppen. Analysen viser videre at forskjellen mot kontrollgruppen opprettholdes også etter de tre årene. Sett under ett ser vi at verdiskapingen er signifikant høyere (5,2 prosentpoeng) enn kontrollgruppen.

Analysen viser gode resultater for de bedrifter som er i klyngene. De er jevnt over høyere enn i fjor, som er det året vi har mulighet til å sammenligne akkurat disse effektene. Samtidig vet vi at det skjer endringer i norsk næringsliv, så det skal bli spennende å følge salgsinntekter og verdiskaping framover.

Bedriftsnettverk

Pilotprosjekt gjennomført for å undersøke økonomiske effekter

SSB har i forbindelse med rapportering også sett på om det er mulig å benytte samme metodikk som for klyngene. Populasjonen har bestått av bedrifter som er definert som aktive bedriftsdeltakere og som har deltatt i minst tre år i bedriftsnettverk.

Resultatene fra effektanalysen for bedriftsnettverk viser dessverre at det foreløpig ikke lar seg gjøre å påvise signifikante effekter av å være med i et bedriftsnettverksprosjekt. SSB peker på flere forklaringsfaktorer

- For lavt antall foretak som inngår i analysen. Det henger sammen med at et betydelig antall bedrifter har andre organisasjonsformer enn aksjeselskap. Regnskapsplikten for disse bedriftene inntreffer først når virksomheten overstiger visse størrelsesmessige terskler.
- Et betydelig antall bedrifter som har innmeldingsdato i bedriftsnettverket i 2016, har ikke vært med i analysen fordi de har vært medlem i for kort tid. I denne undersøkelsen er 2015 siste året med tilgjengelige regnskapsdata.

- For noen bedrifter har det ikke vært mulig å finne bedrift i kontrollgruppe som bedriften kan matches mot.
- Det er kort analyse periode og mange av foretakene som kan matches, ble medlemmer i 2014-2015, slik at det lar seg ikke gjøre å beregne noen effekter for disse enda.

Vi vil basert på erfaringene og i samråd med SSB vurdere hvordan vi skal gå videre.

Tjenesten ble sist evaluert i 2013/2014 (Damvad 2014). Evalueringen konkluderer med at tjenesten bidrar til at bedriftene i stor grad når sine mål i form av økt innovasjon i varer og tjenester, tilgang til nye markeder og bedre samarbeidsevner. Når det gjelder tjenestens overordnede mål, konkluderer evalueringen med at det er for tidlig å trekke entydige konklusjoner om effekt på omsetning og resultater i de deltakende bedriftene siden tjenesten kun har vært virksom i tre år. Evalueringen viser imidlertid til bedriftenes egne vurderinger om at tjenesten har en positiv virkning²⁰.

Resultater

Mål- og resultatstyringssystemet har to indikatorer for å vurdere resultater av klynge- og nettverksprosjekter:

1. Utvikling av bedriftsdeltakernes samarbeid med andre, internt og eksternt
2. Mobiliserte deltakere til næringsmiljøene

Indikatorene måles gjennom registreringer av antall deltakere både i klyngeprosjektene og bedriftsnettverksprosjektene, og en surveyundersøkelse til deltakerbedriftene i klynger og bedriftsnettverk.

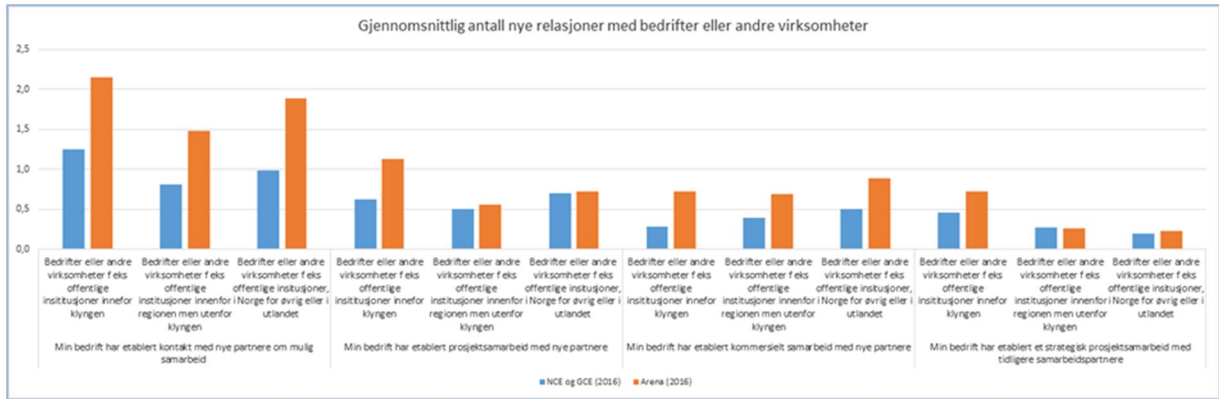
Deltakelse i klynger og nettverk gir mange nye samarbeidsrelasjoner

En sentral strategi i tjenestene er å forsterke samarbeidet mellom deltakerne i næringsmiljøene, og mellom disse og eksterne bedrifter og kunnskapsmiljøer. Antall nye og forsterkede samarbeidsrelasjoner er en viktig resultatindikator. Analysen av denne indikatoren er basert på en spørreundersøkelse til de bedriftene som deltok i klyngeprosjekter eller bedriftsnettverk i 2016.

De 433 klyngebedriftene som besvarte undersøkelsen rapporterte om i gjennomsnitt 11 nye samarbeidsrelasjoner med andre bedrifter eller kunnskapsmiljøer som følge av klyngedeltakelsen. Resultatet fra den tilsvarende undersøkelsen i 2014 var 14, og 15 i 2015. Undersøkelsene gir en bra indikasjon på at klyngedeltakelsen genererer nye koplinger.

Undersøkelsen fra 2016 bekrefter også det bildet vi har hatt tidligere år av samarbeidsmønsteret, men noe lavere:

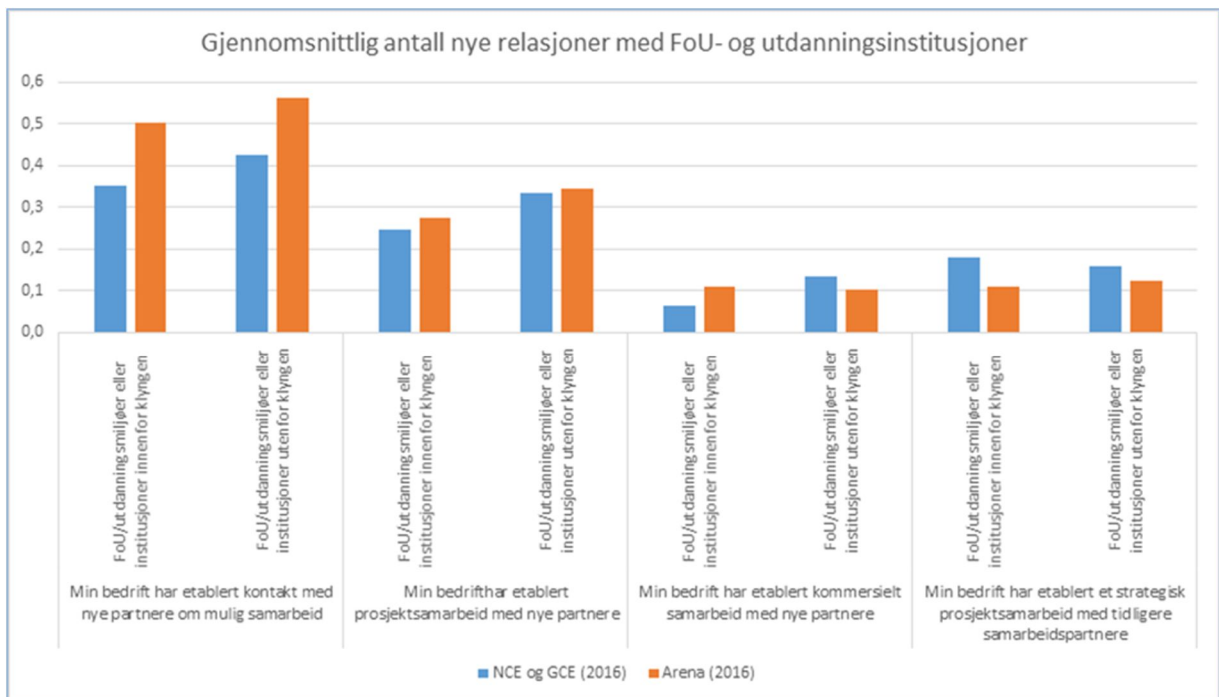
²⁰ Kilde: Damvad 2014

Figur 57: Gjennomsnittlig antall nye relasjoner med bedrifter eller andre virksomheter.

Samtidig som undersøkelsen viser at bedriftene har et betydelig antall nye relasjoner, kan nedgangen fra tidligere år være en indikasjon på at bedriftene i tider med hardere konkurranse konsentrerer seg om sin kjerneaktivitet. Nedgangen har vært størst i gruppen NCE/GCE hvor vi vet at mange bedrifter har vært rammet av nedtur i olje og offshoresektoren. Hos Arena klyngene er snittet på nye relasjoner nesten på samme nivå som tidligere (13,6), som må anses som positivt.

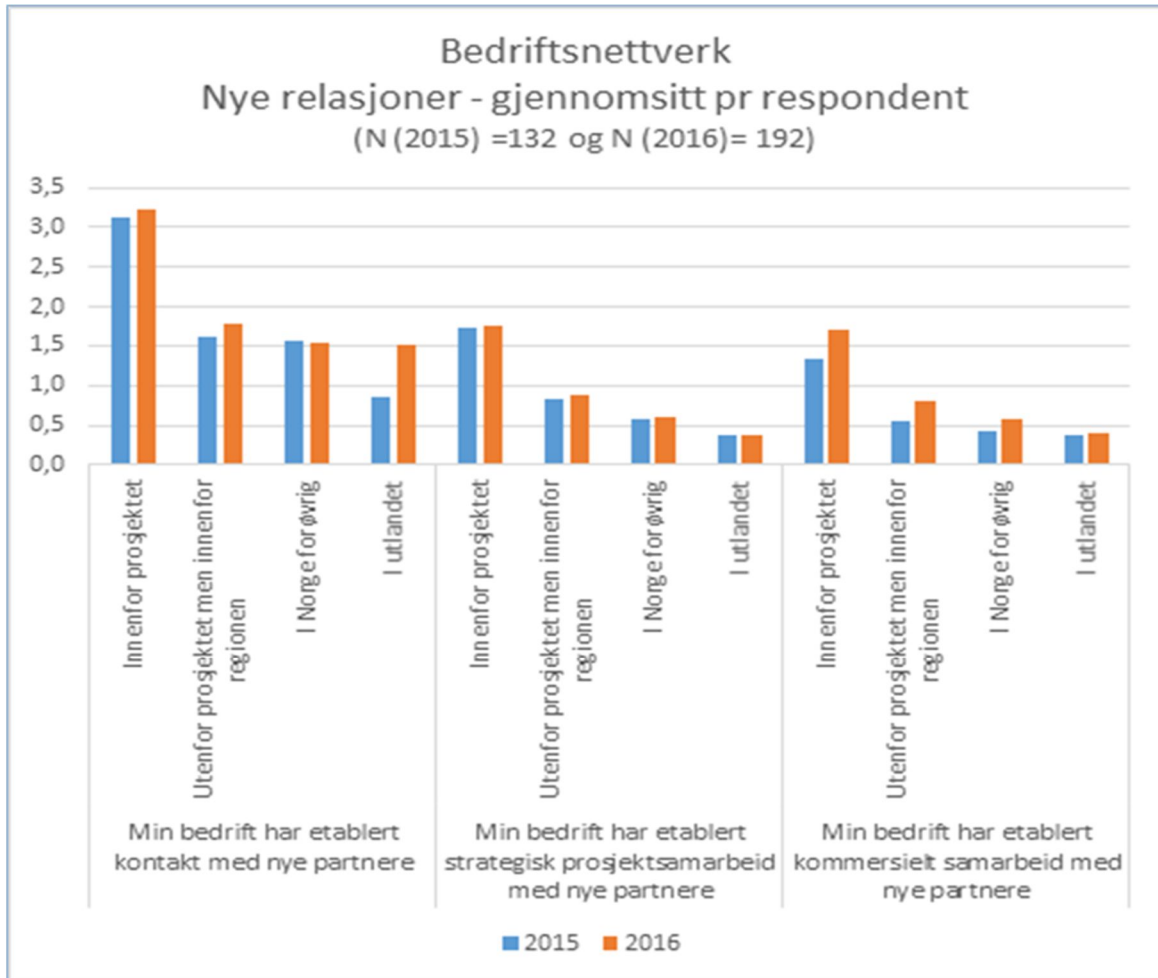
Også i kontakt med forsknings- og utdanningsaktører kan det se ut til at Arena klyngene er mer aktive i å etablere kontakt enn NCE/GCE. Når det imidlertid kommer til å etablere prosjektsamarbeid eller kommersielt eller strategisk samarbeid er forskjellen små. NCE/GCE klyngene rapporterer noe høyere etablering av strategisk samarbeid. Denne forskjellen er ikke overraskende når NCE/GCE klyngene nok er mer modne med lang erfaring med FoU samarbeid.

Figur 58: Gjennomsnittlig antall nye relasjoner med FoU- og utdanningsinstitusjoner

Bedriftsnettverk gir mange nye samarbeidsrelasjoner

Spørreundersøkelsen til bedrifter som deltok i bedriftsnettverk i 2016 er basert på svar fra 192 bedrifter (132 i 2015). Disse bedriftene etablerte i snitt 15 nye relasjoner hver. Dette er noe over gjennomsnittet i den tilsvarende undersøkelsen i 2015 (13 nye relasjoner). Undersøkelsen viser dette samarbeidsmønsteret for 2015 og 2016:

Figur 59: Gjennomsnittlig antall samarbeidsrelasjoner per respondent som er etablert som følge av deltakelsen i bedriftsnettverksprosjektet i 2015 og 2016. Samarbeidsrelasjonene deles inn i kontakt med nye partnere, strategisk samarbeid med nye partnere og kommersielt samarbeid med nye partnere i henholdsvis innenfor og utenfor nettverket.

Det generelle bildet av samarbeidsmønsteret er omtrent det samme i 2016 som i 2015, med unntak av økningen i etablert kontakt med partnere i utlandet og etablert kommersielt samarbeid både innenfor og utenfor nettverket.

Antall respondenter er for få til å generalisere, men tallene tyder likevel på at Bedriftsnettverk bidrar til at bedriftene utvikler samarbeidsrelasjoner med partnere. Kommersielt samarbeid med nye partnere utenfor nettverket omfatter kunder og leverandører.

Bedriftene synes mest orientert mot samarbeidspartnerne *innenfor* bedriftsnettverket. De etablerer flest samarbeidsrelasjoner innenfor nettverket. Det er som forventet siden bedriftsnettverk retter seg mot strategisk, forpliktende, markedsrettet og kommersielt samarbeid med andre bedrifter som de har felles interesser med. Det er interessant at bedriftene også rapporterer at de i vesentlig grad har etablert kontakt, strategisk prosjektsamarbeid og kommersielt samarbeid med nye partnere *utenfor* bedriftsnettverket. Dette omfatter partnere utenfor bedriftsnettverket, *men innenfor regionen, i Norge for øvrig og i utlandet.*

Når det gjelder endringer fra 2015 til 2016 rapporterer bedriftene at de i økende grad etablerer kontakt med nye partnere *i utlandet*. Dette kan henge sammen med at internasjonalt rettede prosjekter iverksatt i 2014 og 2015 har kommet lengre i sitt internasjonaliseringsarbeid i løpet av 2016. Bedriftsnettverk prioriterer i økende grad internasjonale prosjekter. Utviklingen i antall nye internasjonale prosjekter har vært som følger; 15 prosjekter i 2014, 25 prosjekter i 2015 og 34 prosjekter i 2016.

Bedriftene rapporterer også at de i økende grad har etablert kommersielt samarbeid med nye partnere både innenfor nettverket og utenfor nettverket. Dette kan også henge sammen med at bedriftene har kommet lengre i prosessen fra dialog og til konkret kommersielt samarbeid.

I spørreundersøkelsen for 2014 var ikke partnere utenfor bedriftsnettverket spesifisert i undergrupper slik som i 2015 og 2016.

Klyngene og bedriftsnettverkene virker mobiliserende

Resultatmålet *mobiliserte deltakere i næringsmiljøene* er fulgt opp gjennom to resultatindikatorer:

1. Utviklingen i antall aktive deltakere i miljøene
2. Utviklingen i antall nye bedrifter som etableres i næringsmiljøene

Utviklingen i *antall aktive deltakere* i klyngeprosjektene framgår av årlig oppdaterte deltakerlister. Alle deltakerne i klyngeprosjektene registreres med kontaktopplysninger, deltakerstatus og organisasjonsnummer, og listene oppdateres en gang pr år med innmeldte og utmeldte.

Deltagelse i klyngeprosjektene per 1.11.2016, fordelt på deltakerkategorier:

Deltakere pr 01.11.2016	Arena	NCE	GCE	Sum
Kjerne-/partnerbedrifter	978	709	332	2019
Netto endring fra 2015	-38	6	-19	-51
Netto nye bedriftsmedlemmer*	69	58	17	144
FoU og kunnskapsaktører	112	132	59	303

*omfatter ikke de klyngeprosjektene som kom inn i programmet i 2016.

Antallet medlemsbedrifter i klyngene har gått noe ned (-51) i 2016. Dette skyldes både at porteføljen er endret (f.eks. USUS – som var en klynge med stort antall medlemsbedrifter), at selskaper har fusjonert, og at noen klynger har «ryddet» i medlemslister. Men vi kjenner til at det i noen klynger har vært så store markedsutfordringer at selskaper er lagt ned, eller ikke har mulighet til å delta i klyngeaktiviteter.

Utvikling i *antall nye bedrifter som etableres* innenfor klyngene er en direkte sammenligning av medlemslister innrapportert 2015 mot 2016. Imidlertid er klynger etablert i 2016 ikke tatt med i oversikten, slik at vi får kun etableringer i løpende prosjekter. 144 innmeldinger tyder på at det fremdeles er attraktivt for bedriftene å knytte seg til klynge for utvikling av økt konkurransekraft. Som tidligere nevnt er det igangsatt en egen satsing for å stimulere gründer-arbeidet i klyngene. Vi håper dette vil gi resultat i flere gründerbedrifter i tiden som kommer.

Mobiliserte deltakere i Bedriftsnettverk

De nye bedriftsnettverkene som ble etablert i 2016 involverer 375 bedrifter. Tilsvarende tall for 2015 var 310 bedrifter. Dette er en økning på 65 bedrifter (21 prosent) som har etablert strategisk samarbeid med andre bedrifter.

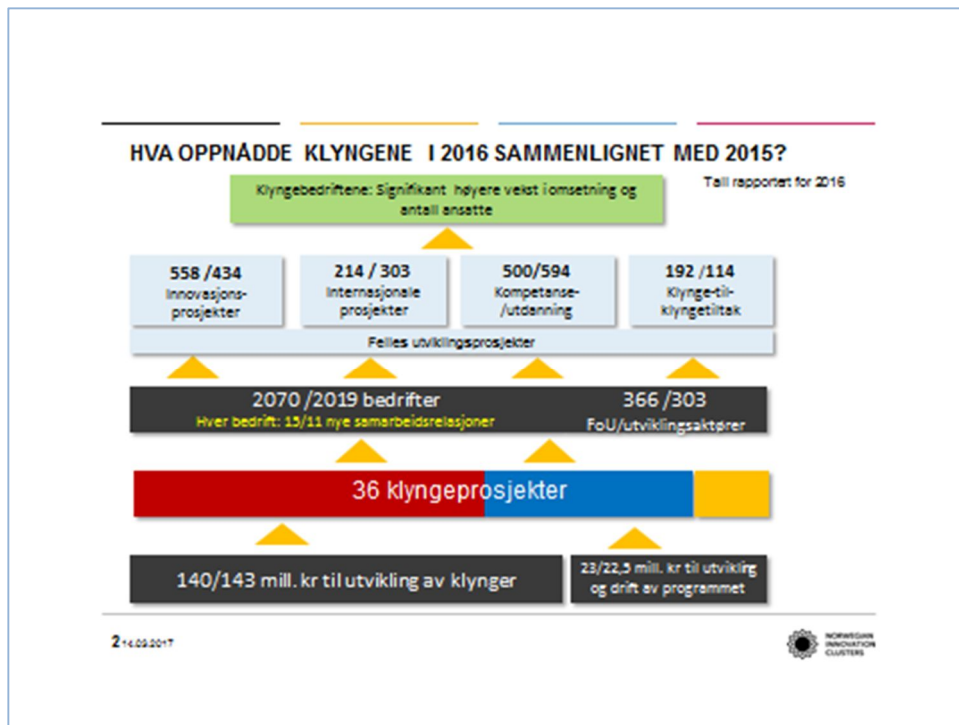
Totalt antall bedrifter involvert i alle eksisterende bedriftsnettverk pr. 31.12.16 var 810 bedrifter, mot 695 i 2015. Det gir en netto økning på 115 bedrifter (ca. 16 prosent) i antall involverte bedrifter.

Økningen i antall involverte bedrifter skyldes primært at antall prosjekter i porteføljen har økt. Det er ikke et mål i seg selv at hvert bedriftsnettverk har flest mulig deltakere. Det viktige er at det etableres gode samarbeidskonstellasjoner som effektivt bidrar til innovasjon, omstilling, økt konkurransekraft og verdiskaping hos deltakerbedriftene.

Støttende analyser

Klyngeprosjektene tilrettelegger for samarbeidsprosjekter

Årsrapportene fra klyngeprosjektene angir hvor mange nye samarbeidsprosjekter som er et resultat av klyngeprosjektets tilrettelegging. Rapportene er baserte på data fra klyngeprosjektene. Figuren viser 2016 tall kontra 2015 tall:

Figur 60: Hva oppnådde klyngene i 2016?

Antallet samarbeidsbaserte innovasjonsprosjekter og klynge til klyngetiltak er noe lavere enn i 2015. Tallene er ikke direkte sammenliknbare fordi porteføljen av klyngeprosjekter er endret. Korrigert for dette mener vi likevel at vi her kan se en indikasjon på at de markedsutfordringene mange av klyngebedriftene står overfor, reduserer mulighetene til å engasjere seg i krevende samarbeidsprosjekter som ikke ligger innenfor bedriftenes kjernevirksomhet.

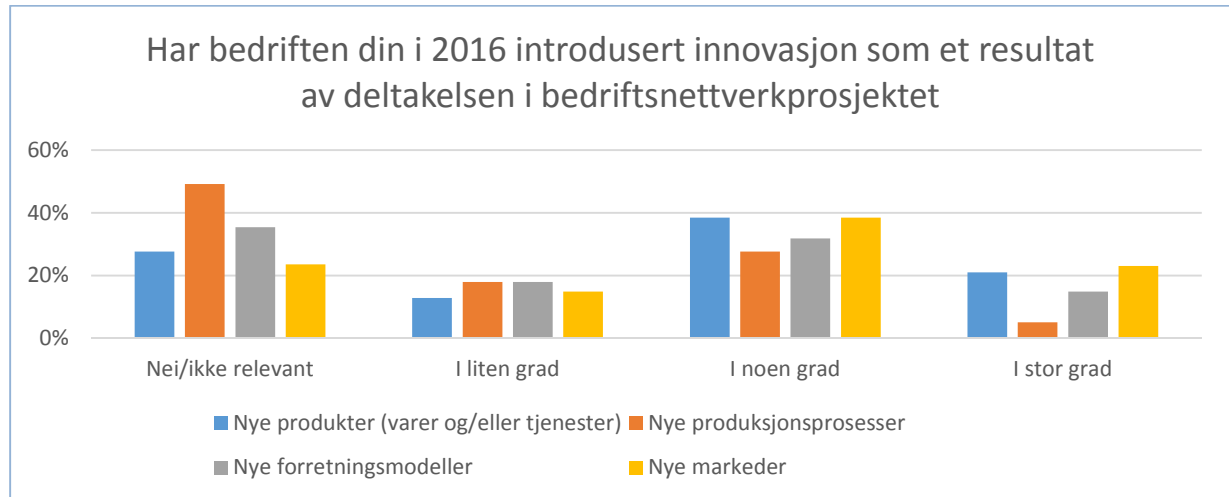
Samtidig er det økning i antall internasjonale prosjekter. Dette er positivt hvis det betyr at bedriftene og klyngene arbeider aktivt med å finne nye markedsmuligheter. Næringlivet blir mer og mer globalt – klyngene går foran på vegne av bedriftene, og klyngeprosjektene blir brukt strategisk av bedriftene for å styrke internasjonale koblinger. Vi vet også at mange klynger har vært aktive med å finne internasjonale partnere for å søke EU midler. Et godt eksempel er Oslo Medtech som i løpet av de siste 2, 5 år har hentet hjem 220 mill. kroner til klyngen og bedriftene i klyngen. Av de 220 mill. kroner er 97 mill. kroner, INNOSUP og klyngeprosjekter, mens øvrige er støtte til bedrifter.

Klyngene har også rapportert inn et høyere antall kompetanse og utdanningsprosjekter samtidig som antall FoU aktører har gått ned. Det siste kan være resultat av en omfattende fusjonering av UoH sektoren i 2016. At det likevel er flere kompetansetiltak kan være et resultat av økt innsats på

omstilling og fornyelse. Ny kompetanse inne digitalisering, effektiv produksjon, internasjonalisering nye forretningsmodeller m.m. er områder vi vet mange klynger har prioritert. Noen klynger har også bidratt konkret med kompetanse-påfyll til ansatte i overgang fra en jobb til den neste

Bedriftsnettverk bidrar til innovasjon

Spørreundersøkelsen til bedrifter som deltok i bedriftsnettverk i 2016 er basert på svar fra 192 bedrifter (132 i 2015). Bedriftene rapporterer om at samarbeid i bedriftsnettverk bidrar vesentlig til innovasjon på flere områder. Undersøkelsen viser dette mønsteret for 2016:

Figur 61: Bidrag til innovasjon som følge av deltakelsen i bedriftsnettverksprosjektet i 2016. Innovasjonsområdene er delt inn i; nye varer og tjenester, nye produksjonsprosesser, nye forretningsmodeller og nye markeder.

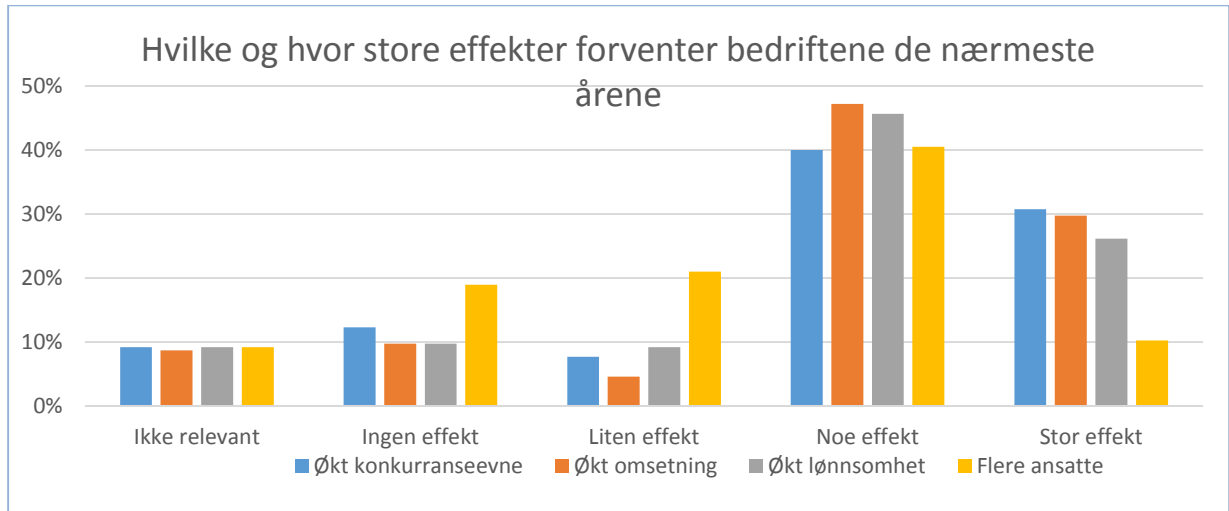
Det er interessant at bedriftene rapporterer om at samarbeid i bedriftsnettverk bidrar til innovasjon på flere områder. Andelen bedrifter som sier at samarbeidet i noen grad eller i stor grad har bidratt til innovasjon på de ulike områdene er; nye varer og tjenester (59 prosent mot 50 prosent i 2015), nye produksjonsprosesser (33 prosent mot 30 prosent i 2015), nye forretningsmodeller (47 prosent mot 43 prosent i 2015) og nye markeder (61 prosent mot 56 prosent i 2015).

Andelen bedrifter som sier at samarbeidet i noen grad eller i stor grad har bidratt til innovasjon har økt for alle de fire innovasjonsområdene fra 2015 til 2016.

Det generelle bildet er at bedriftsnettverk ser ut til å bidra vesentlig til innovasjon, og spesielt innen nye produkter og tjenester, samt nye markeder. Antall respondenter er for få til å generalisere.

Bedriftsnettverk bidrar til økonomiske effekter

I spørreundersøkelsen rapporterer bedriftene om at samarbeid i bedriftsnettverk forventes å bidra vesentlig til økonomiske effekter. Undersøkelsen viser dette mønsteret for 2016:

Figur 62: Effekter som følge av deltakelse i bedriftsnerkprosjektet i 2016. Effektområdene er delt inn i; økt konkurranseevne, økt omsetning, økt lønnsomhet og flere ansatte.

Det er interessant at bedriftene rapporterer om at samarbeid i bedriftsnettverk forventes å ha vesentlig effekt på flere områder. Særlig at bedriftene rapporterer innovasjon på nye forretningsmodeller og nye markeder er verd å merke seg. Andelen bedrifter som sier at samarbeidet har noe effekt eller stor effekt på de ulike områdene er; økt konkurranseevne (71 prosent mot 73 prosent i 2015), økt omsetning (77 prosent som i 2015), økt lønnsomhet (72 prosent mot 69 prosent i 2015) og flere ansatte (51 prosent mot 45 prosent i 2015).

Mål for 2017

Det er fremdeles en stor etterspørsel etter de tjenestene som bidrar til et målrettet samarbeid om innovasjon, kompetanseutvikling og internasjonalisering. Prioritering av hvilke initiativ som bør støttes vil være hard også i 2017. Målet er å finne de prosjektene som best bidrar til økt innovasjon og konkurransekraft for bedriftene, og som kan være med i omstilling av norsk næringsliv.

2017 vil bli preget av utvikling og forbedring av tjenestene, samtidig som de faste utlysninger vil bringe inn nye klynger i programmet og nye bedriftsnettverksprosjekter.

Programevaluering av klyngeprogrammet:

Klyngeprogrammet vil gjennomføre en programevaluering som vil gi nyttige innspill til videreutvikling av programmet. Det arbeides tett sammen med de andre eierne, Norges Forskningsråd og Siva, for å avklare roller og grensesnitt, og hvordan programmet best kan utvikle gode klynger som bidrar til utvikling og omstilling av norsk næringsliv.

Klynge som omstillingsmotor:

Klyngene som omstillingsmotor skal i korthet sette fart på det vi allerede ser virker i våre fremste klynger, og gjøre dette tilgjengelig for bedrifter utenfor klyngene over hele landet. Pilotprosjektet avsluttes i februar 2017. Konkurransautlysning forberedes med sikte på at hovedprosjektet kan starte våren 2017. Ordningen må ses i sammenheng med Sivas Katapult-virkemiddel.

Gründerskap i klyngene

Nytt metodeverk til hvordan de kunne strukturere arbeidet med gründerskap i klyngene skal utvikles av utvalgte klynger. Metodeverket skal ferdigstilles og bli presentert før de øvrige klyngene i oktober. Målet i 2017 er å videreutvikle metodeverkene, spre kompetansen og implementere metodeverkene gjennom å etablere møteplasser for klynger og gründere.

Internasjonalisering

Innovasjon Norge har fått oppdrag å markedsføre Norge som en dynamisk grønn leverandør av løsninger for det internasjonale markedet (se Brand Norway). Klyngene er i front på slike løsninger og vil bli benyttet i markedsføringen. Konkret vil det bli kjørt en pilot med havromsklyngene i 2017.

Bærekraftkompetanse hos klyngene

Mange klynger har bærekrafts-perspektivet i det arbeidet de gjør allerede. Men programmet ønsker i 2017 å øke kompetansen til alle klyngene ved å spre fra de beste.

Forsterke kompetansetiltak:

Målet er å kunne øke andelen kompetansetiltak til klyngene og bedriftene, men også for de som arbeider mot klyngene i VMA. Kompetansebygging er viktig for effektiv klyngedrift, men også for utvikling av klyngenes innovasjonsevne. Programmet har drevet kompetanseutvikling i alle år, men håper å kunne øke omfanget.

EU rådgiver utlysning

Innovasjon Norge skal fortsette arbeidet med å lyse ut midler fra Kunnskapsdepartementet til å styrke klyngeprosjektenes strategiske arbeid mot EUs programmer. Midlene her hensikt å øke og fremme deltakelse av klyngens bedriftsmedlemmer i EUs program Horisont 2020 ved hjelp av en intern EU-rådgiver i klyngen. Klyngen skal ha en strategisk tilnærming til EU-arbeid og se koblinger mellom klyngens strategier og EUs, og rådgiveren skal bidra til dette

Digitaliseringsprosjektet:

Med ønske om å effektivisere det administrative arbeidet i klyngene, har Innovasjon Norge igangsatt er digitaliseringsprosjekt. Målet er å lage en felles plattform for deling av informasjon, rapportering, samhandling med VMA og andre klynger. I tillegg til effektivisering er målet å kunne framskaffe data fra klyngene og bedriftene som ikke har vært mulig tidligere. Utviklingsarbeidet vil pågå utover 2017 med gradvis innføring mot 2018

Forsterke kompetansetiltak:

Målet er å kunne øke andelen kompetansetiltak til klyngene og bedriftene, men også for de som arbeider mot klyngene i VMA. Kompetansebygging er viktig for effektiv klyngedrift, men også for utvikling av klyngenes innovasjonsevne. Programmet har drevet kompetanseutvikling i alle år, men håper å kunne øke omfanget.

Bedriftsnettverk: Fortsatt hovedfokus på internasjonalisering og omstilling

Bedriftsnettverk vil gjennomføre to utlysninger i 2017. Det er et mål å ta inn inntil 20 nye prosjekter. Målet er forsiktig satt. Det henger sammen med at *basis rammene* for bedriftsnettverk er relativt lave. Det gjør langsiktig planlegging krevende. Det er også slik at en stor del av den disponible rammen for 2017 er bundet opp i finansieringsforpliktelser knyttet til eksisterende/løpende prosjekter. Det henger sammen med at Bedriftsnettverk er treårige utviklingsprosjekter som i hovedsak finansieres for ett år av gangen.

Utlysningene i 2017 rettes mot internasjonalisering og omstillingsrelaterte prosjekter. Det er videre et mål at de nye prosjektene som tas inn, skal bidra til at den totale prosjektporteføljen har en god spredning på bransjer og sektorer og en bred geografisk spredning i alle deler av landet.

Bedriftsnettverk har vist seg høyt etterspurt og godt egnet for bedrifter som opererer i krevende markeder og står overfor omstillingsutfordringer. Gjennom strategisk samarbeid får bedriftene økt tilgang til kompetanse og andre ressurser. De kan derfor *raskere og mer kraftfullt* omstille seg til nye markeder eller utvikle nye markeds- og forretningsområder med større vekst- og verdiskapingspotensial.

Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping opererer ikke med kvantitative mål for nye landbruksrelaterte bedriftsnettverksprosjekter og prosjektporteføljen.

Evaluering av bedriftsnettverkstjenesten i 2017

Bedriftsnettverk vil få gjennomført en ekstern evaluering i 2017 som vil gi nyttige innspill til videreutvikling av tjenesten.

2.7 Rapportering på enkelttjenester fra NFD

2.7.1 Kap.2421, post 50 Innovasjon – prosjekter, fond

Den totale bevilgningsrammen under post 50 ble i statsbudsjettet for 2016 fastsatt til 523,5 mill. kroner. Rammen ble i revidert nasjonalbudsjett 2016 økt med 30 mill. kroner, som skulle benyttes til å øke tapsfondsavsetningen for innovasjonslån som følge av at lånerammen ble økt med 200 mill. kroner, fra 600 til 800 mill. kroner. Av denne rammen er 100 mill. kroner øremerket utlån til prosjekter knyttet til miljøvennlige nybygg i nærskipfarten. I salderingen av statsbudsjettet 2016 ble bevilgningen redusert med 6,5 mill. kroner.

Midlene under post 50 skal i hovedsak disponeres til den landsdekkende etablerertilskuddsordningen og til avsetning av tapsfond knyttet til innovasjonslåneordningen og den landsdekkende garantiordningen. I tillegg skal Bioraffineringsprogrammet finansieres av posten. Innovasjon Norge står relativt fritt til å bestemme hvordan rammen på post 50 disponeres.

Gjennom bruken av disse midlene skal Innovasjon Norge tilby finansiering til bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsomme utviklingsprosjekter i hele landet. Formålet er å bidra til å oppfylle delmålene om flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter.

Innvilgelsesrammen under post 50 i 2016:

		2016 mill. kroner
+	Den totale bevilgningsrammen under post 50	523,5
+	Økning i revidert nasjonalbudsjett	30,0
-	Avsatt til tapsfond tilknyttet risikolån til nybygg innen nærskipfart	3,0
-	Avsatt til kondemneringstilskudd	3,5
-	Ubenyttet del av rammen tilbakeført NFD	30,4 ²¹
=	SUM	516,6

Tabell 6: Innvilgningsrammen under post 50 i 2016

Av summen på 516,6 mill. kroner ble det gitt følgende innvilgninger:

Virkemiddel	2016 mill. kroner	2015 mill. kroner
Landsdekkende etablerertilskudd	290,7	274,9
Innovasjonslån og garantier (tapsfond)	186,0	82,0
Tilskudd til kondemnering av skip	2,9	-
Landsdekkende innovasjonstilskudd	13,3	25,7
FRAM marked	8,3	6,0
Innovasjonsrammen NCE	10,5	10,5
Bioraffineringsprogrammet	4,9	5,7
Total	516,6	404,8

Tabell 7: Innvilgningsrammen fordelt på de enkelte virkemiddel

I de 186 mill. kroner som er avsatt til tapsfond for innovasjonslån og garantier i 2016 inngår avsetning til tapsfond tilknyttet et risikolån på 6 mill. kroner til nybygg innen nærskipfart.

²¹ I hovedsak dreier dette seg om ubenyttet del av øremerkede bevilgninger til kondemneringstilskudd/nybygg innen nærskipfart.

2.7.1.1 Landsdekkende etablerertilskudd

Formålet med etablerertilskuddsordningen er å bidra til å få frem flere gode gründere. Tjenesten er målrettet mot innovative oppstartsselskaper med vekstambisjoner og tjenesten bidrar til å risikoavlaste gjennomføring av aktiviteter knyttet til markedsavklaring og kommersialisering. Oppstartbedrifter som er inntil tre år er i kjernemålgruppen, men selskaper inntil 5 år kan motta finansiering til gjennomføring av kommersialiseringsaktiviteter. Tildelingskriteriene skal være tydelige og forutsigbare og slik at innovative prosjekter med betydelig verdiskapningsmuligheter blir prioritert.

I 2016 endret vi navn på etablerertilskuddet fra Etablerertilskudd Fase 1 og Fase 2 til respektivt Markedsavklaringsstilskudd og Kommersialiseringsstilskudd. Dette for å unngå å gi inntrykk av at det er en automatikk i å motta Fase 2 etter Fase 1, samt for at man skal forstå at selskaper som har vært gjennom en markedsavklaring kan motta Fase 2 uten å ha mottatt Fase 1.

Figuren under viser andelen prosjekter med markedsavklaringsfinansiering som også fikk kommersialiseringsfinansiering. Vi ser at av de som mottok finansiering til begge formål, fikk flesteparten kommersialiseringsstilskudd året etter at de hadde fått tilskudd til markedsavklaring. Formålet med markedsavklaringsfasen er imidlertid å teste markedet og det er ikke meningen at alle prosjekter skal gå videre til kommersialisering.

Andel fase 1 som også fikk fase 2		Landsdekkende etablerertilskudd - Fase 2				Etablerertilskudd - Fase 2				Totalt
		2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016	
Landsdekkende etablerertilskudd - Fase 1	2013	6 %	24 %	8 %	3 %	1 %	4 %	2 %	0 %	48 %
	2014	1 %	3 %	23 %	7 %	0 %	4 %	2 %	0 %	40 %
	2015	0 %	0 %	8 %	13 %	0 %	0 %	2 %	2 %	25 %
	2016	0 %	0 %	0 %	10 %	0 %	0 %	0 %	1 %	11 %
Etablerertilskudd - Fase 1	2013	1 %	2 %	2 %	3 %	2 %	10 %	6 %	1 %	26 %
	2014	0 %	1 %	11 %	0 %	1 %	4 %	9 %	1 %	28 %
	2015	0 %	0 %	3 %	7 %	0 %	1 %	3 %	10 %	24 %
	2016	0 %	0 %	0 %	5 %	0 %	0 %	0 %	2 %	7 %
Totalt		1 %	2 %	6 %	8 %	0 %	1 %	3 %	2 %	24 %

Figur 63: Andelen prosjekter med etablerertilskudd fase en som også fikk etablerertilskudd fase to

Figuren viser at de fleste av de som fikk landsdekkende etablerertilskudd fikk dette i to omganger. For de andre etablerertilskuddene, de distriktrettede, fordelte fase 2 innvilgningene seg både på de landsdekkende og de distriktrettede. Totalt fikk 40 prosent av selskapene med landsdekkende etablerertilskudd fase 1 også fase 2 finansiering i tidsrommet 2014-2016 og hele 48 prosent i perioden 2013-2016. Tilsvarende andel for resten av etablerertilskuddene var henholdsvis 28 og 26 prosent.

Etterspørselen etter etablerertilskudd var høy gjennom hele 2016 og gjennomgående har det vært fokus på kvalitet i prosjektene, ikke bare kvantitet i prosjektleveranser.

Policy ble revidert i 2016 for å tydeliggjøre kriteriene for tjenesten og med en forventning om høy etterspørsel har maksbeløpene på tilskuddene vært 100 000 kroner for markedsavklaringsstilskudd, og et samlet maksbeløp på tilsagn per bedrift på 700 000 kroner for prosjekter på internasjonalt nivå og 500.000 kroner for prosjekter på nasjonalt nivå.

Samlet vurdering av måloppnåelse

I 2016 har vi mottatt totalt 1 964 søknader til de landsdekkende etablerertilskuddene mot 1 845 i 2015. I 2016 har vi altså hatt en økning i etterspørselen etter tjenesten og har gitt 1 093 positive tilsagn på landsdekkende etablerertilskudd, tilsvarende 290,7 mill. kroner. Dette er høyere enn 2015

både i antall og i kroner. Tar man med de distriktsrettede tilsagnene er totalen på etablerertilskudd 1 364 tilsagn og 362,4 mill. kroner. Totalen var noe høyere i 2015, men det var distriktsoppdraget som dro opp både antall tilsagn og samlet innvilget beløp i 2015.

Omfanget av landsdekkende etablerertilskudd bygger oppunder en hypotese om at Innovasjon Norge i 2016 har bidratt til at vi får flere gode gründere, i tråd med delmål 1. Det er derimot altfor tidlig å se de fulle effektene av 2016-tildelingene.

Vi kan imidlertid konstatere at totalt sett 86 prosent av landsdekkende etablerertilskudd har gått til nye bedrifter som er tre år eller yngre, som er primærgruppen for ordningen. Målt etter antallet tilsagn har 84 prosent gått til denne gruppen.

Kundeeffektundersøkelsen²² viser at prosjektene som mottar etablerertilskudd har et klart kompetansebidrag i seg. Nivået har ligget godt over 90 prosent de siste årene.

Aktiviteter

Fase	Ramme (i mill. kroner)	Forbruk (i mill. kroner)	Antall tilsagn
Markedsavklaring (fase 1)		66 (64)	615 (566)
Kommersialisering (fase 2)		224 (211)	478 (372)
Totalt	308 (avsatt ramme fase 1 + fase 2)	290 (275)	1 093 (938)

Tabell 8: Fordeling av antall tilsagn og beløp til Landsdekkende etablerertilskudd fordelt på markedsavklaring (fase en) og kommersialisering (fase to). Tall i parentes gjelder 2015.

En viktig milepæl i 2016 har vært å legge om arbeidsstruktur og linje for virkemiddelet og den store endringen har vært å sentralisere saksbehandlingen av tilskudd til markedsavklaring. Omleggingen skal sikre en likere vurdering og en likere behandling av kunder over hele landet.

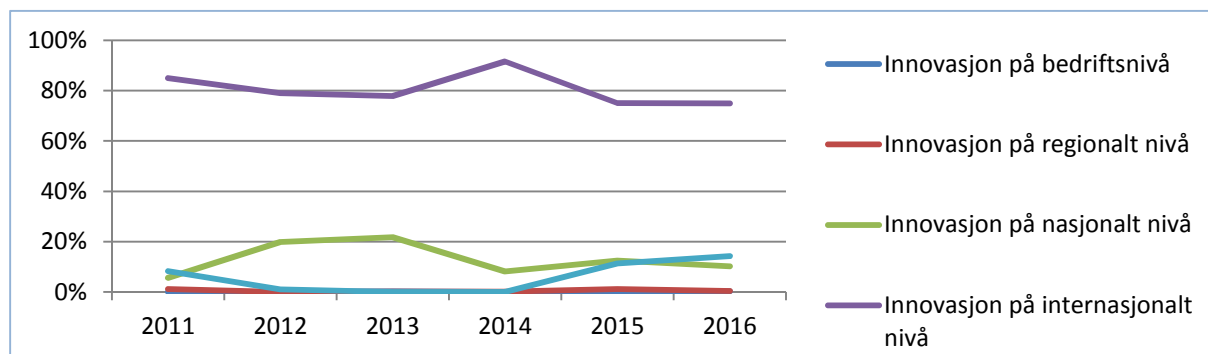
Fra 1.april 2016 har alle markedsavklaringstilskudd (cirka 1 100) blitt saksbehandlet av Gründersenteret i Førde. Fokuset i 2016 har vært på oppbygging av team og kompetanse for bedre, likere og mer effektiv saksbehandling og vi forventer å se reduksjon i saksbehandlingstid og økt kundetilfredshet i 2017. Allerede i 2016 har imidlertid kundetilfredsheten på tjenesten økt. Plattformen «Min side» skal også bidra til å gjøre prosessene og samhandlingen lettere for både kunder og Innovasjon Norge.

Med et mål om å finansiere de beste prosjektene og finne de gründerne med størst ambisjoner, har det vært fokus på tydeliggjøring og spissing av kriterier i policy for tjenesten. Økt tydelighet i kommunikasjonen rundt tjenesten har også vært en prioritert aktivitet.

Mobiliserings- og oppfølgingsaktiviteter er ytterligere satt i system over hele landet gjennom «Fra ide til marked» og «Fra ide til marked 2», vi tror dette er med på å både gi flere og bedre gründere, samt at 1:mange aktiviteter gjør oss mer effektive. Tidlig kompetansebygging, forventningsavklaring og «siling» er også effekter av disse aktivitetene.

²² Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelse 2015 – Førundersøkelse utført av Oxford Research.

Resultater og effekter

Innovasjonsnivå	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Innovasjon på bedriftsnivå	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Innovasjon på regionalt nivå	1 %	0 %	0 %	0 %	1 %	0 %
Innovasjon på nasjonalt nivå	6 %	20 %	22 %	8 %	13 %	10 %
Innovasjon på internasjonalt nivå	85 %	79 %	78 %	92 %	75 %	75 %
Ikke relevant	8 %	1 %	0 %	0 %	11 %	14 %
Total	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Figur 64: Innovasjonsnivå alle tildelinger landsdekkende etablerertilskudd, ikke begrenset til delmål 1.

Som det fremgår av figuren er 3/4-deler av prosjektene finansiert med landsdekkende etablerertilskuddsmidler vurdert å representere innovasjon på internasjonalt nivå. Dette tallet er uendret i forhold til 2015. Når antallet tilsagn og saker øker er dette på et akseptabelt nivå og sier at vi ikke har lempet på innovasjonsnivået i våre tildelinger, til tross for økte rammer.

66 mill. kroner (23 prosent) av det totale forbruket på 290 mill. kroner har gått til markedsavklaringsprosjekter (fase 1). Disse prosjektene er i «startgropen», og det er krevende å vurdere om prosjektene har et nasjonalt eller internasjonalt innovasjonsnivå. I denne fasen er 64 prosent av prosjektene vurdert å ha innovasjon på internasjonalt nivå, mens det i kommersialiseringsfasen er 78 prosent av prosjektene som scorer høyt på innovasjon. Det er flere bedrifter som får sjansen til å teste forretningsideen sin i tidlig fase, mens vi stiller høyere krav senere i løpet (fase 2). Dette er i tråd med policy og slik vi ønsker å bruke virkemiddelet. Ser vi på etablerertilskudd samlet sett (NFD og KMD) er andelen prosjekter på internasjonalt nivå 69 prosent.

Tabellen under viser kort oppsummert noen effekter som er målt av SSB gjennom effektundersøkelser i 2015 og 2016 for Innovasjon Norges virkemidler sett i forhold til en tilsvarende kontrollgruppe av bedrifter. Sammenliknbare tall for 2014 finnes ikke. Tallmaterialet i oversikten viser hva som er oppnådde av effekter og resultater for virksomheter som har fått landsdekkende etablerertilskudd. Sammenligner en 2016 med 2015 ser en at de som har fått dette virkemiddelet i 2016 har fått vekst i omsetning og en økning i antall ansatte, men har relativt liten effekt på lønnsomhet og produktivitet.

Figur 65: Effekter målt i prosentpoeng årlig merkest over en treårsperiode, sett i forhold til en kontrollgruppe (Kilde: SSB).

Avvik

Vi har ikke brukt opp hele rammen på landsdekkende etablerertilskudd for 2016. Vi ville ikke havne i samme situasjon som i 2015, hvor vi gikk tom for penger og har som en konsekvens av forventning om stor etterspørsel hatt fokus på rammestyring og forutsigbarhet. Det har vært midler tilgjengelig på tjenesten gjennom hele året, men til tross for ledige rammer valgte vi ikke å senke kravet til kvalitet og innovasjonsgrad i prosjektene. Dette fordi vi mener det er fornuftig i et lengre perspektiv med tanke på verdiskaping som effekt av virkemiddelbruken.

Vi har hatt en for høy avslagsprosent på søknadene til Markedsavklaringstilskudd, 61 prosent, og dette er ikke effektiv bruk av ressurser. Tiltak for å redusere denne vil ha fokus i 2017. Spisset budskap og nytt søknadsskjema er et slikt tiltak. Som et tiltak i Gründerplanen skulle Innovasjon Norge åpne for å utvide støttebeløpet til bedrifter som matcher etablerertilskuddet med kapital fra private investorer. Det var en målsetning å pilotere og teste dette ut i 2016. Dette ble ikke prioritert med tanke på at det allerede er et krav om noe egenkapital i Kommersialiseringstilskuddet, at vi lanserte matchingkapitalordningen «Preså Korn» og at vi så at det var mer hensiktsmessig å satse på lån. Ved å dreie noe av tilskuddsaktiviteten mot lån tror vi at vi kan få bedre resultater og at vi kan få mer ut av post 50-midlene.

Støttende analyser

Den siste kundeeffektundersøkelsen viser at tjenesten når det gjelder addisjonalitet ligger høyt på 96 prosent. Dette er over gjennomsnittet. Etter innføringen av markedsavklaringstilskudd reduseres imidlertid nivående for høy og middels addisjonalitet noe. Når vi ser kommersieringstilskuddet alene er vi på hele 98 prosent.

Videre scorer tjenesten høyt på andelen prosjekter som bidrar til innovasjon innen markedsutvikling. Kundene vurderer også at tjenesten gir viktige bidrag til bedring av virksomhetens konkurransevne og overlevelsesmulighet.

Administrasjon- og gjennomføringskostnader

Se Gjennomføringskostnader for virkemidler med høy andel av finansiering under Øvrig Rapportering, Tabell 40 side 429.

2.7.1.2 Innovasjonslån og garantier

Innovasjonslån er en risikolåneordning som er særlig viktig for risikokapitalfinansiering i sentrale områder. Ordningen skal bidra til å få fram flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter. Låneordningen skal i henhold til oppdraget stimulere til utvikling av innovative vekstbedrifter og primært benyttes i virksomhetens tidlig- og kommersialiseringsfase.

Garantier for driftskreditt kan gis til små og mellomstore bedrifter som har problemer med å skaffe seg finansiering i bankene på grunn av manglende pantesikkerheter.

Samlet vurdering av måloppnåelse

I 2016 har vi mottatt totalt 317 søknader til innovasjonslån og garantier mot 227 i 2015.

Vurderingen er at behovet for låneordningen i 2016 var stort, og vi måtte i siste del av året prioritere stramt mellom prosjektene for å holde oss innenfor rammen. Forventningen er da også at ordningen i 2016 har bidratt positivt til delmålsoppnåelse både på delmål 1 og 2 og at fremtidige kundeeffektundersøkelser/SSB-analyser vil understøtte denne antagelsen.

Også i 2016 har fordelingen av antall tilsagn innenfor denne tjenesten vært som tidligere år når det gjelder gründer og vekstkraftige bedrifter, henholdsvis 24 prosent og 76 prosent.

91 prosent av tilsagnene er vurdert til å være prosjekter med innovasjonshøyde på nasjonalt og internasjonalt nivå mot 86 prosent i 2015. Ambisjonen har så langt vært å opprettholde et høyt innovasjonsnivå for innovasjonslån, og økningen fra 2015 til 2016 svarer til ambisjonen.

Tjenestene benyttes hovedsakelig til prosess- og produktinnovasjon – 78 prosent av innvilget beløp gikk til dette. Over 73 prosent av innvilgningene gikk til bedrifter med inntil 20 ansatte, og 60 prosent av prosjektene var miljørettet.

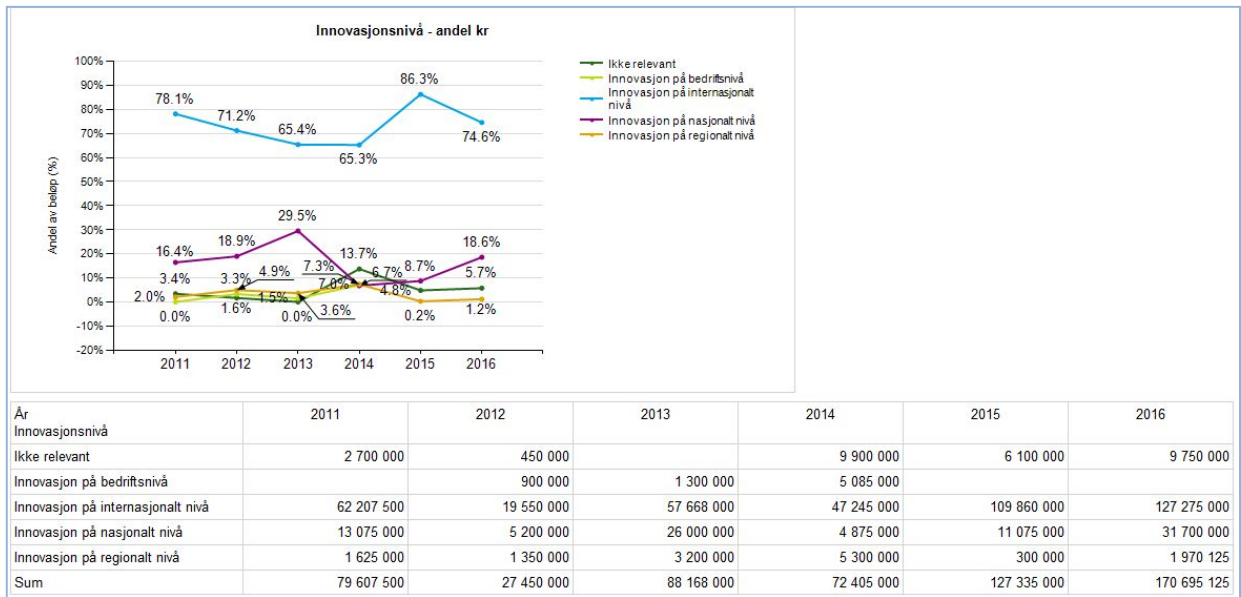
Ifølge kundeeffektundersøkelsen har 95 prosent av prosjektene som har fått Landsdekkende innovasjonslån og garantier et kompetansebidrag i seg.

Aktiviteter

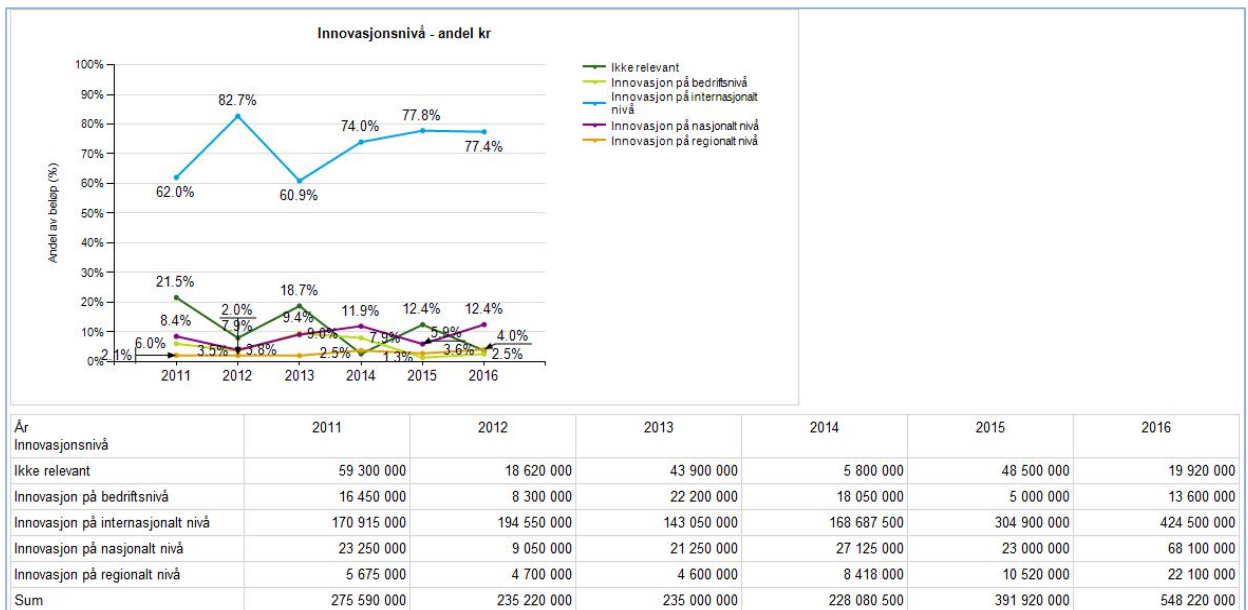
Leveranse	Ramme (i mill. kroner)	Forbruk (i mill. kroner)	Antall tilsagn
Innovasjonslån	700	700,2 (498,8)	186 (133)
Garantier	40	24,7 (20,5)	16 (12)

I 2015 ble det foretatt polymessige justeringer med sikte på å gjøre innovasjonslån ordningen mer fleksibel. I tillegg har også endringene i krav til sikkerhet og nytt statsstøtteregime gjort ordningen mer fleksibel. Det ble også satt inn tiltak for å markedsføre ordningen bedre. Tilsagnsomfanget har i 2016 da også økt betydelig både i kroner og antall. Det endte på 700 mill. kroner. Avsetning til tapsfond i 2016 utgjorde 186 mill. kroner, noe som tilsvarer 26 prosent av de totale innvilgede lån.

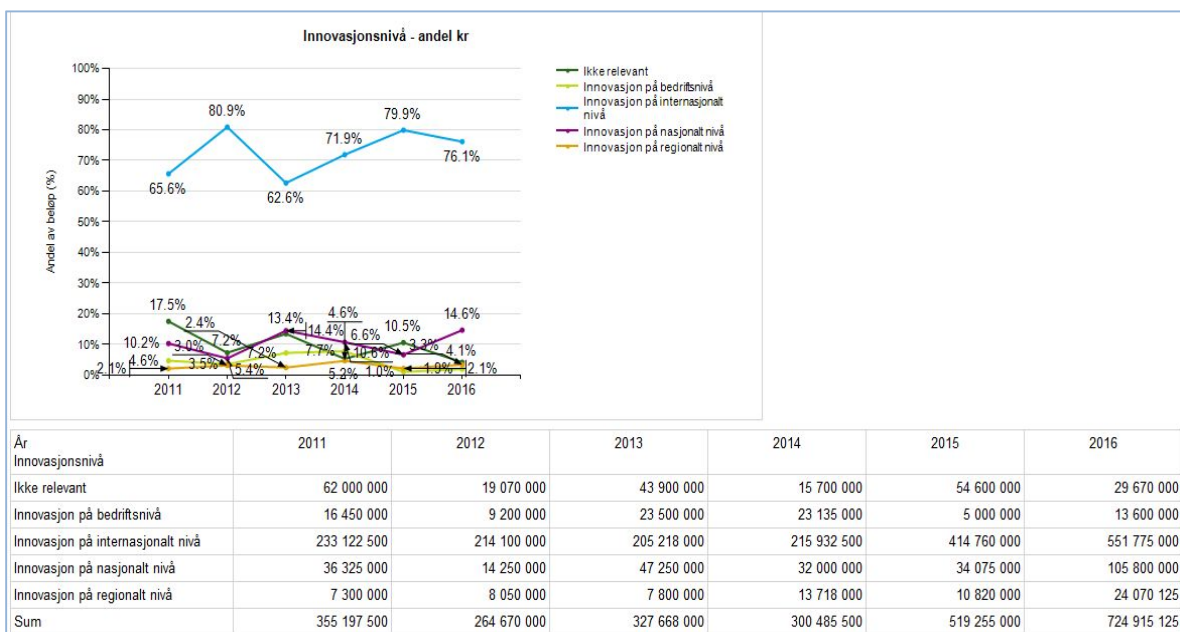
Resultater og effekter

Figur 66: Innovasjonsnivå for gründer.

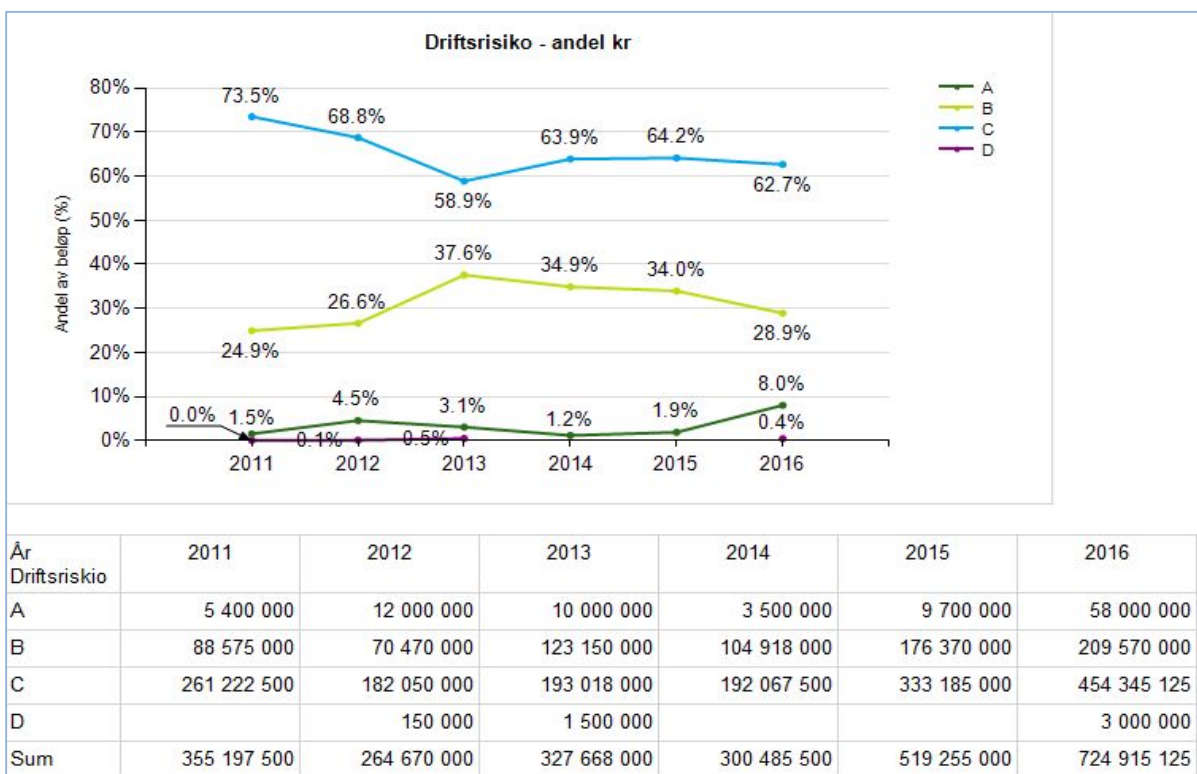

Figur 67: Innovasjonsnivå for bedrift.

Figur 68: Samlet innovasjonsnivå for gründer og bedrift.

Som vi ser ut av figurene er innovasjonsnivået fortsatt høyt når det gjelder innovasjon på nasjonalt og internasjonalt nivå med 90,7 prosent. Dette er en økning sammenlignet med 2015, som hadde 86,5 prosent.

Figur 69: Samlet driftsrisiko for gründer og bedrift.

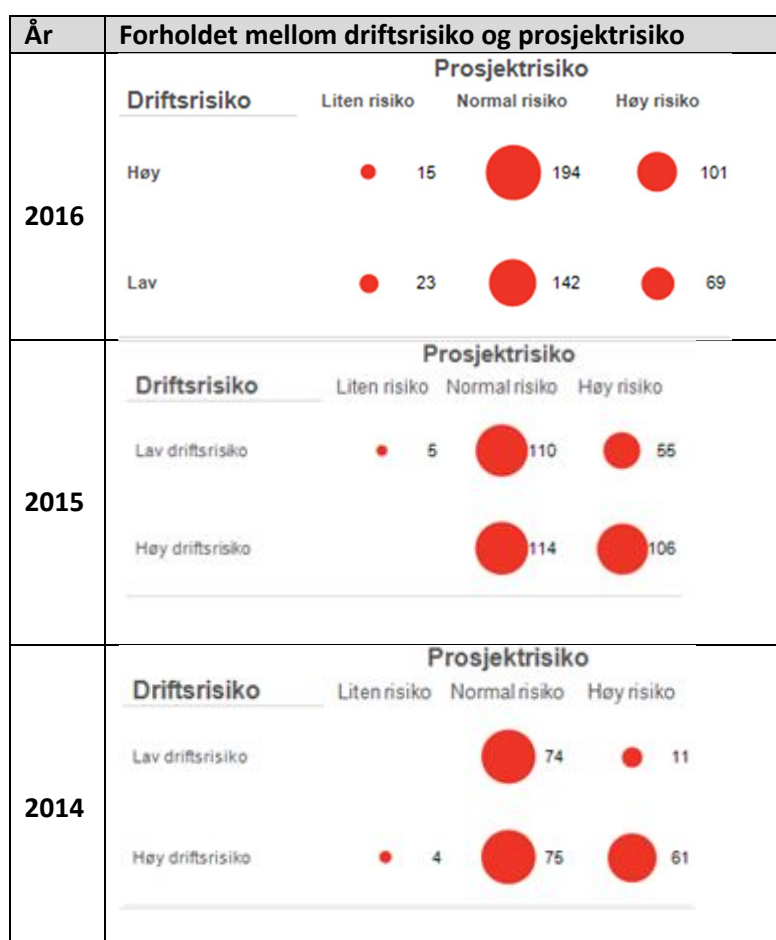
Driftsrisiko-indikatoren²³ gir uttrykk for Innovasjon Norges vurdering av fremtidig gjeldsbetjeningsevne basert på den kunnskap vi har på innvilgelsestidspunktet om kundens historiske

²³ Driftsrisiko-indikatoren gir uttrykk for Innovasjon Norges vurdering av fremtidig gjeldsbetjeningsevne.

A = Lav, B = Middels, C = Høy og D = Ekstra høy

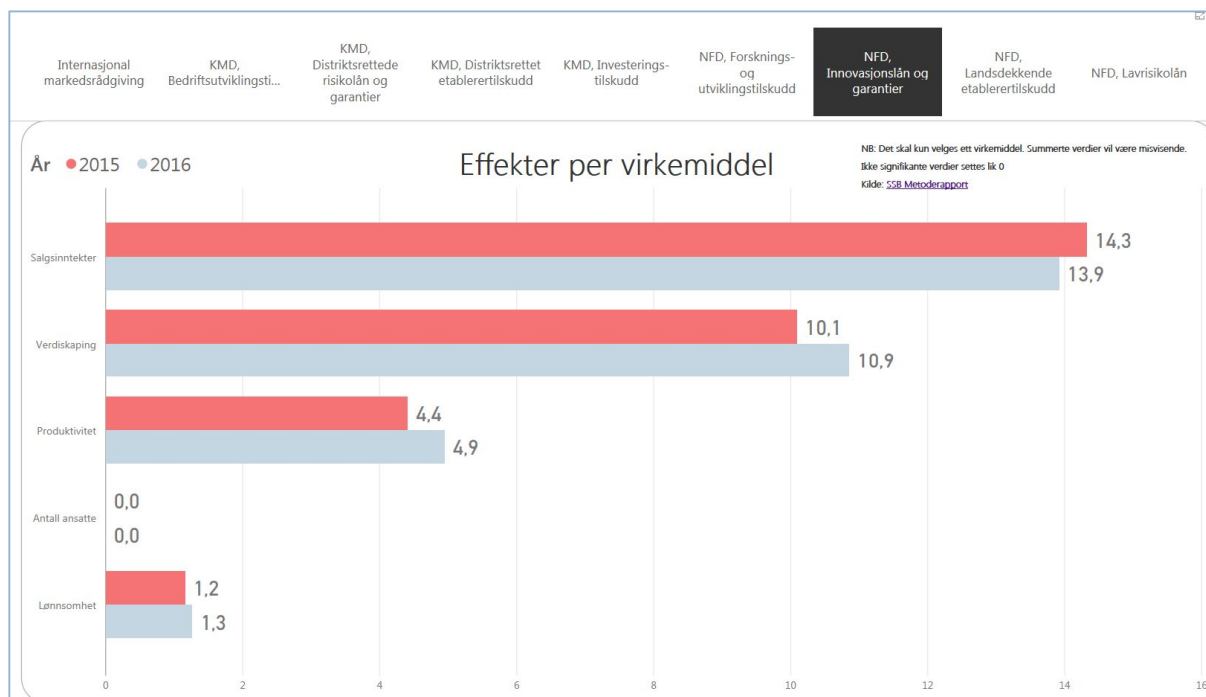
resultater. Selv om det først og fremst er svak pantesikkerhet som oftest er grunnen til at kundene ønsker vår medvirkning i form av innovasjonslån, er det i tråd med forventning at andelen kunder med driftsrisiko A er under 10 prosent. I 2016 har vi gitt tilsagn til virksomheter med en noe mindre driftsrisiko enn i 2015. Reduksjonen kan skyldes at det i 2016 er innvilget mer landsdekkende innovasjonslån til virksomheter som er eldre enn 3 år enn tidligere år. Nyetablerte bedrifter er i utgangspunktet å anse som C-bedrifter i våre systemer inntil bedriftens regnskaper viser noe annet.

Tabellen under viser sammenhengen mellom driftsrisiko og prosjektrisiko for landsdekkende innovasjonslån og garantier til bedrifter over tre år innvilget i 2014, 2015 og 2016. I vurderingen av risikobildet må det også tas hensyn til at landsdekkende innovasjonslån har fra svak til ingen pantemessig dekning. Vi ser at finansiering av prosjekter med høy prosjektrisiko økte prosentvis fra 2014 (32) til 2015 (41), men har i 2016 blitt redusert igjen til 31 prosent. Gjennomføringsevnen til låntakerne som har fått innvilget innovasjonslån og garantier hvor prosjektet har høy driftsrisiko har holdt seg uendret fra 2015 til 2016, 56 prosent.

Figur 70: Forholdet mellom driftsrisiko og prosjektrisiko

Figuren under viser kort oppsummert noen effekter som er målt av SSB gjennom effektundersøkelsen i 2015 og 2016 for Innovasjon Norges virkemidler sett i forhold til en tilsvarende kontrollgruppe av bedrifter. Sammenliknbare tall for 2014 finnes ikke. Tallmaterialet i oversikten viser hva som er oppnådd av effekter og resultater for virksomheter som har fått landsdekkende innovasjonslån og garantier. Sammenligner en 2016 med 2015 ser en at de som har fått disse virkemidlene i 2016 har fått høyere score når det gjelder verdiskaping, lønnsomhet og produktivitet, men en noe lavere score når det gjelder omsetning.

Figur 71: Effekter målt i prosentpoeng årlig mervekst over en treårsperiode, sett i forhold til en kontrollgruppe (Kilde: SSB).

SSB dokumenterer også i år gode effekter for landsdekkende innovasjonslån. Vi mener fortsatt at Menon sin evaluering av låneordningen «En statlig bro i kapitalmarkedet» i rapport 42/2013 hvor de konstruerte kontrollgrupper som besto av bedrifter som hadde fått finansiering i bank eller av investorer, hvor disse bedriftene ble sammenlignet med unge og nye kundeforetak som hadde fått finansiering i form av innovasjonslån/risikolån av oss, var for strengt. Derfor er det spesielt godt å se at SSB har kunnet dokumentere meget gode resultater for innovasjonslånene sett i forhold til sammenliknbare foretak.

Avvik

Den internt fastsatte budsjettammen på innovasjonslån var i starten av 2016 på 600 mill. kroner. Rammen ble i løpet av året økt til 800 mill. kroner ettersom det i revidert nasjonalbudsjett 2016 ble bevilget ytterligere 30 mill. kroner til å øke tapsfondavsetningen for innovasjonslån slik at den totale lånerammen kunne økes med 200 mill. kroner. Økningen skulle benyttes til å fremme flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter i tråd med føringene i det ordinære oppdragsbrevet. Av budsjettammen på 800 mill. kroner, var 100 mill. kroner øremerket utlån til prosjekter knyttet til miljøvennlige nybygg i nærskipfarten.

I 2016 har 50 prosent av årets tilsagn blir vurdert til å være FoU-baserte prosjekter mot 47 prosent i 2015. 18 prosent av de samlede tilsagnene er kategorisert som kvinnerettet, som i 2015.

Netto renteinntekter økte med 3,1 mill. kroner til totalt 61,7 mill. kroner. Økningen skyldes dels større volum og dels økt gjennomsnittlig rentemargin.

For landsdekkende låne- og garantiordningene er samlet bokført tap i 2016 på 37,8 mill. kroner. Bokført tap i 2016 utgjør bare 2,4 prosent av porteføljen. Ut fra de tapene vi har sett for ordningen over tid, mener vi at årlige tap kan være i størrelsesorden 5 prosent av porteføljen.

Støttende analyser

Innretningen av innovasjonslån 2016 viser også at:

- Den geografiske fordelingen av tilsagte landsdekkende innovasjonslån i 2016 viser at det er gitt slike lån i 16 av 19 fylker.
- 69 prosent av tilsagnene har gått til bedrifter lokalisert i virkeområde I, hvilket viser at landsdekkende innovasjonslån er særlig aktuelle for bedrifter i sentrale områder.
- Næringsmessig står gruppen Industri for den største delen av utlånene med 25 prosent, fiske/oppdrett med 19 prosent og informasjon og kommunikasjon med 16 prosent.

Administrasjon- og gjennomføringskostnader

Tabellen viser en oversikt over utviklingen i innovasjonslån frem til og med 2016.

Innovasjonslån	2012	2013	2014	2015	2016
SUM driftskostnader	40	44	34	36	39
Tilsagn – mill./antall	71/252	96/323	74/297	133/499	186/700
Portefølje 31.12	1 655	1 569	1 489	1 585	1 700

Se Gjennomføringskostnader for virkemidler med høy andel av finansiering under Øvrig Rapportering, Tabell 40 side 429.

2.7.1.3 Landsdekkende innovasjonstilskudd

Ordningen knyttet til landsdekkende innovasjonstilskudd avvikles fra og med 2016.

Leveranse	Ramme (i mill. kroner)	Forbruk (i mill. kroner)	Antall tilsagn (i mill.kroner)
Landsdekkende innovasjonstilskudd	0	13,3 (25,7)	3 (72)

Det er i 2016 gjort interne innvilgninger til dekning av administrasjon- og gjennomføringskostnader og midler til IPR²⁴- avklaringer.

2.7.1.4 Tilskudd til FRAM marked

FRAM er et tilbud til små og mellomstore bedrifter med formål å styrke deltakernes konkurransekraft, lønnsomhet og innovasjonsevne. I 2016 har FRAM hatt to ulike tjenestevarianter. FRAM Strategisk ledelse og FRAM Marked. Eksport og internasjonaliseringsvarianten FRAM Marked er fra og med 2017 skilt ut som en egen tjeneste – og vil bli pilotert under nytt navn, Global Growth.

Kompetansehevingen i FRAM skjer gjennom fellessamlinger med andre deltakerbedrifter, individuell rådgivning samt erfaringsutvekslinger med andre deltakere. Et FRAM-prosjekt har typisk 8 – 12 deltakerbedrifter og det etableres et tydelig målregime ved oppstart.

²⁴ IPR = Intellectual Property Rights (Immaterielle rettigheter)

Samlet vurdering av måloppnåelse

Gjennom systematisk innsats på fellessamlinger, sparring en-til-en og etablering av uformelle nettverk, bidrar FRAM til å løfte deltakerbedriftenes ambisjonsnivå og skape kultur for vekst i nye markeder.

Alle FRAM-prosjektene evalueres løpende. Tidligere evalueringer gjennomført av Damvad Norge (2014) og Telemarksforskning (2010), konkluderte begge med at programmet er relevant for å møte de utfordringene små og mellomstore bedrifter står overfor i dag.

FRAMs tradisjonelle innsats knyttet til deltakerbedriftenes driftsoptimalisering og bunnlinjefokus er i de senere årene erstattet av et målregime hvor siktet er stilt inn mot vekst og internasjonalisering.

Videreutvikling

Internasjonaliserings- og eksportvarianten av FRAM – FRAM Marked, erstattes i 2017 av Global Growth.

I utviklingen av Global Growth har vi tatt med oss mye fra FRAM Marked, men latt kundenes behov i større grad diktere hvordan tjenesten kan bli mest mulig relevant. Ved siden av en videreutvikling av det faglige innholdet er leveransemodellen betydelig endret:

- Prosjektene finansieres sentralt, og rekrutterer deltakere fra hele landet.
- Aktuelle utekontor i Innovasjon Norges er engasjert i alle prosjekter fra første dag.
- Gjennomføringsperioden reduseres fra 16 måneder til 3 – 9 måneder.
- Mindre bruk av eksterne konsulenter, mer bruk av interne krefter og en halvering av de eksterne prosjektkostnadene.
- Større deler av prosjektet gjennomføres i aktuelt utemarked, mindre hjemme.
- Gjennom utstrakt dialog med klyngene og andre kompetansemiljøer eksternt og internt, vil vi sørge for at kun bedrifter med tydelig vekst og eksportambisjoner og -potensiale vil få tilbud om å delta.

Tre FRAM Marked-prosjekter finansiert i 2016, prøves med flere elementer fra det som skal bli Global Growth, og tilbakemeldingene så langt er meget gode.

Aktiviteter

Programmet er i 2016 samlet sett finansiert med ca 26 mill. kroner. Midlene stammer fra både NFD post 50 og post 74, samt KMD post 72 og post 60.

Leveranse	Ramme (i mill. kroner)	Forbruk (i mill. kroner)	Antall tilsagn
Tilskudd FRAM marked Post 50	8,3	8,3	9 (6)

Tabell 9: Ramme, forbruk og antall tilsagn FRAM Marked via post 50

21 prosjekter med til sammen 206 bedrifter avsluttet sin FRAM-prosedyse i 2016. Disse prosjektene ble finansiert i perioden 2013 – 2015 fra flere ulike virkemidler og budsjettposter. Vridningen mot flere eksportorienterte prosjekter fortsatte gjennom 2016, og 19 av totalt 41 prosjekter i ulike faser av gjennomføring var ved utgangen av året internasjonalt rettet.

Resultater og effekter

Fordelingen på distriktpolitisk virkemiddelområde for deltakerne i FRAM-prosjektene som ble avsluttet i 2016 var samlet sett: 35 prosent i sone 1, 2 prosent i sone 2 og 63 prosent i sone 3.

Strategisk ledelse: 13 prosent i sone 1, 2 prosent i sone 2 og 85 prosent i sone 3. Marked/eksport: 86 prosent i sone 1, 1 prosent i sone 2 og 13 prosent i sone 3. Kvinneandelen på samlingene var uforandret - ca. 40 prosent.

Avvik

En nedgang i rammene som finansierer FRAM Strategisk ledelse har som ventet ført til en nedgang i antall nye prosjekter i 2016. 30 prosjekter var i ulike faser av gjennomføring i FRAM Strategisk ledelse 1. januar 2016, mens tallet for 1. januar 2017 er 21.

FRAM Strategisk ledelse vil fra og med 2017 gå over til å være en regional tjenestevariant, og vi forventer at nedgangen i aktiviteten her vil fortsette. Alle igangsatte prosjekter gjennomføres i henhold til de opprinnelige planene. Pilotering av Global Growth vil langt på vei utligne den reduserte aktiviteten.

Støttende analyser

Damvad Norge evaluerte FRAM i 2014 og konkluderte med at programmet er relevant for å møte de utfordringene små og mellomstore bedrifter står overfor i dag. Fra Damvads evaluering: «Markedssvikten i FRAM er knyttet til asymmetrisk informasjon. Bedriftene investerer mindre enn det som kan sies å være samfunnsøkonomisk optimalt i kompetanse på forretningsutvikling fordi framtidig gevinst er vanskelig å se på investeringstidspunktet».

Administrasjon- og gjennomføringskostnader

FRAM gjennomføres ved hjelp av et nettverk av medarbeidere på distrikts- og utekontorene samt dedikerte ressurser på hovedkontoret. Administrasjon og gjennomføringskostnadene for FRAM Marked inngår i linjen kompetanse i tabellen for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapittel Øvrig rapportering Tabell 42 side 432

2.7.1.5 Kondemneringstilskudd for skip i nærskipfart/ Risikolån til nybygg innen skipsfart

Propel AS gjorde i 2015 en utredning av tilskuddsordning for kondemnering av skip på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet. Departementet startet så opp en diskusjon med Innovasjon Norge, og ordningen Kondemneringstilskudd for skip i nærskipfart ble lansert i mars 2016.

Leveranse	Ramme (i mill. kroner)	Forbruk (i mill. kroner)	Antall tilsagn
Kondemneringstilskudd for skip i nærskipfart	12	2,9	1
Risikolån til nybygg innen skipsfart	28	6,0	1

Tabell 10: Ramme, forbruk og antall tilsagn – Kondemneringstilskudd for skip i nærskipfart/risikolån til nybygg innen skipsfart.

Samlet vurdering og måloppnåelse

De fleste henvendelsene til Innovasjon Norge kvalifiserte ikke til ordningen. Enten skyldes det at de ikke skulle bygge nytt skip, eller så var fartøyene som skulle kondemneres for små. Alle de fem prosjektene som oppfylte de formelle vilkårene for ordningen kom fra eiere med anstrengt økonomi.

Gjennomsnittsalderen på norske fraktefartøyer er svært høy, og det er svært få ordre om nybygg. I tillegg er det få eldre skip som har blitt kondemnert. Rederiene som eier båtene er små, og inntjeningen i næringen har vært svak over lengre tid. Dette tror Innovasjon Norge skyldes til dels stor konkurranse om oppdragene som igjen medfører lav inntjening. Det kan se ut som om næringen

ikke har greid å bygge opp soliditet, og en egenkapitalbase som er nødvendig for å fornye fartøyene. Problemstillingen er ikke særnorsk.

Det ligger som en forutsetning for ordningen kondemneringstilskudd at den skal bidra til at eldre skip i norske farvann skrapes, og erstattes med ny og bærekraftig kapasitet. Innovasjon Norge har fått relativt mange henvendelser om prosjekter som naturlig faller utenfor ordningen. Det gjelder spesielt rederier som ønsker å kondemnere fartøy uten å kontrahere nytt. Grunnen til at de ikke ønsker å kontrahere nytt er ofte at de enten ikke har tilstrekkelig kapital, at de ikke har tilstrekkelig lastegrunnlag, eller at de ønsker å avvikle driften.

Aktiviteter

Innovasjon Norge har i 2016 gjennomført forskjellige tiltak for å markedsføre ordningen. Dette har primært foregått gjennom etablerte kanaler, Innovasjon Norge sine distriktskontorer, bransjeorganisasjoner og Innovasjon Norges generelle nettverk. Innovasjon Norges oppfatning er at ordningen er gjort tilstrekkelig godt kjent for de som ordningen er innrettet mot.

Det ble lagt opp til 1 til 2 søknadsrunder per år for å kunne prioritere saker i tilfelle stor etterspørsel. Første søknadsfrist ble satt til 15. juni 2016. På grunn av begrenset etterspørsel ble det satt en ny søknadsfrist, 15. september. Etter disse to rundene satt Innovasjon Norge igjen med fem prosjekter som kunne oppfylle de formelle vilkårene for ordningen gitt at alt kom på plass fra reders side. Likevel var det en generell utfordring for disse prosjektene at den økonomiske situasjonen for rederiene var anstrengt. Det var dessuten også en utfordring, for flere av prosjektene, å få med en kommersiell bank til å være med på finansieringen, hvilket var et krav fra Innovasjon Norge sin side for å gi lån.

Resultat og effekter

Innovasjon Norge endte opp med å innvilge kondemneringstilskudd og lån til kun ett prosjekt i 2016, et tilskudd på 2,4 mill. kroner og et lån på 6 mill. kroner. Selskapet som ble innvilget pengene skulle kondemnere to mindre fartøyer, og bygge ett nytt bunkersfartøy på ca. 1000 dwt.

I løpet av 2016 har Innovasjon Norge gitt innspill og anbefalinger til Nærings- og fiskeridepartementet på hvordan ordningen kan innrettes for å kunne treffe behovene bedre.

Administrasjon- og gjennomføringskostnader

Det er innvilget 0,5 mill. kroner til dekning av administrasjons og gjennomføringskostnader for ordningene.

Kostnadene inngår i tabell for Gjennomføringskostnader Øvrige virkemidler i kapital Øvrig Rapportering, Tabell 42 side 432

2.7.1.6 Tilskudd til innovasjonsrammen NCE

Målet med Innovasjonsrammen er å stimulere til økt innovasjon gjennom flere felles innovasjons- og forskningsprosjekter mellom bedrifter, som spinner ut av klyngeprosjektene. Midlene skal brukes til mobilisering av utviklingsprosjekter og til idé- og prosjektutvikling (konseptualisering).

Innovasjonsrammen skal bidra til at samarbeidsprosjektene kommer i posisjon til å få finansiering gjennom Forskningsrådets og Innovasjon Norges ordinære ordninger eller fra private investorer.

Innovasjonsrammen forvaltes som en del av klyngeprogrammet og tilbys til klyngeprosjekter innenfor dette programmet, samt aktive klyngeprosjekter som tidligere har vært en del av klyngeprogrammet.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Tilbakemeldinger fra klyngemiljøene er at dette er et svært viktig tilbud, og en resultatrapport fra 2013-2014 viser positive resultater og effekter. En ny resultatrapport for perioden 2013-2015 vil foreligge i april/mai 2017. Tilbakemeldinger fra klyngeprosjektene og Innovasjon Norges regionale apparat viser at Innovasjonsrammen har utløsende effekt for å mobilisere samarbeidsbaserte innovasjonsprosjekter.

Tjenesten ble i 2015 forsterket med midler fra NFDs post 76 – Miljøteknologi med 3 mill. kroner. Dette ble videreført i 2016, med et engasjement på 5 mill. kroner.

Formålet med å forsterke med midler fra Miljøteknologi er for det første å utnytte klyngemiljøenes innovasjonskapasitet til å bidra til at norsk miljøteknologi blir mer synlig og får større gjennomslag ved å fremme samarbeid, styrke kompetanse og bistå miljøteknologibransjen med strategisk posisjonering og omdømmebygging. For det andre er det et ønske om å stimulere klyngeprosjektene til å fokusere mer på utvikling av bærekraftige løsninger, ved blant annet å gi støtte til konseptualisering av pilot- og demonstrasjonsanlegg, innenfor sine respektive sektorer.

Aktiviteter

Leveranse	Ramme (i mill. kroner)	Forbruk (i mill. kroner)	Antall tilsagn
Tilskudd til innovasjonsrammen NCE	10,5	10,5 (10,5)	51 (52)

Tabell 11: Ramme, forbruk og antall tilsagn – Tilskudd til innovasjonsrammen NCE

I 2016 hadde Innovasjonsrammen NCE et budsjett på 10,5 mill. kroner, samt en øremerking på 5 mill. kroner fra NFDs post 76 – Miljøteknologi, for å stimulere miljøteknologiprojekter hos klyngene. Budsjettet ble dermed totalt 15,5 mill. kroner. Tretten klynger i programmet fikk Innovasjonsrammen, som totalt initierte 51 nye samarbeidsbaserte innovasjonsprosjekter i den kritiske mobilisering- og konseptualiseringsfasen.

Av den totale rammen på 15,5 mill. kroner ble 6,9 mill. kroner innvilget til prosjekter som tilfredsstillende miljøteknologiordningens kriterier.

Resultater og effekter

Innovasjonsrammen har vært utløsende for at nye forsknings- og innovasjonsprosjekter har blitt initiert og videreutviklet. Den viser at det er et betydelig potensial for å hente ut flere ideer fra de mest dynamiske klyngemiljøene. Innovasjonsrammen er et effektivt incentiv for å mobilisere bedriftene til å utvikle nye ideer fram til nye løsninger, produkter eller selskaper. Et slikt incentiv kan være særlig viktig i en periode der en del klynger møter store markedsutfordringer og har naturlig behov for å konsentrere seg om kjernevirksomheten.

Oppdatert status og erfaringer fra bevilgningen til Innovasjonsrammen i 2013 – 2015 viser:

- Det er bevilget i alt 33,5 mill. kroner, kanalisert til klyngeprosjekter, som igjen har initiert 112 innovasjonsprosjekter.
- Det er en klar tilbakemelding fra klyngelederene at dette er midler som har en mobiliserende effekt; det vil si at de gir incentiver for å utvikle ideer og iverksette prosjekter som ellers ikke ville ha blitt realisert.
- Ved utgangen av 2015 var rundt 60 prosent av de iverksatte prosjektene blitt videreført, mange med støtte fra andre programmer som BiA og IFU. Utover de videreførte prosjektene, har 8 av prosjektene blitt brakt fram til et lansert produkt eller ny teknologisk løsning, og 7 har ført fram til etablering eller planlagt etablering av nytt selskap.

En oppdatert rapport som også inkluderer resultater og effekter fra 2015-utlysningen vil foreligge i april/mai 2017.

Avvik

Ingen vesentlige avvik.

Administrasjon- og gjennomføringskostnader

Administrasjon og gjennomføringskostnadene for Innovasjonsrammen NCE inngår i linjen Nettverk i tabellen Gjennomføringskostnader for øvrige virkemidler i kapitel Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432

2.7.1.7 Tilskudd til Bioraffineringsprogrammet

Bioraffineringsprogrammet ble igangsatt i 2013 som en viktig del av Innovasjon Norges bioøkonomisatsing. Hovedmålet er å bidra til at flere norske bedrifter tar markedsposisjoner innen avansert foredling av fornybare bioråvarer. Programmet tilbys i hele landet, er sektorovergripende og finansiert av midler fra KMD, NFD og LMD.

De første tre årene av programmet økte rammene fra henholdsvis 21 mill. kroner i 2013 til 32,2 mill. kroner i 2014 og 39,5 mill. kroner i 2015. KMD var i 2013 initiativtaker til programmet og har i de følgende årene hatt det største bidraget til tidskuddsrammen, henholdsvis 95 prosent, 69 prosent og 63 prosent.

I 2016 var totalrammen for programmet 35,3 mill. kroner, hvorav 27,5 mill. kroner er direkte tilskudd til kunder. Av totalrammen bidro KMD med 27,1 mill. kroner (post 72: 77 prosent) fordelt på 10 mill. kroner i friske midler og 17,1 mill. kroner i overførte midler. NFD bidro totalt med 5,5 mill. kroner (16 prosent), hvorav 5 mill. kroner i friske midler (post 50) og 0,5 mill. kroner i ikke anvendte gjennomføringsmidler fra 2015. I tillegg bidro LMD med 2,74 mill. kroner (post 74).

Aktiviteter	Årets ramme (i mill. kroner)	Forbruk (i mill. kroner)	Antall tilsagn
Tilskudd gjennom Bioraffineringsprogrammet	27,5	20,1	20
Gjennomføringskostnad Bioraffineringsprogrammet	1,6	0,8	
Bioøkonomi mobilisering 2016	6,2	4,9	
Totalt (KMD: 27,1; NFD: 5,5; LMD: 2,74)	35,3	25,8	20

Samlet vurdering av måloppnåelse

Bioøkonomi er gjennom programmets levetid blitt et stadig viktigere tema i samfunnsdebatten. Bioraffineringsprogrammet er viktig for Innovasjon Norges økende innsats for et fremtidsrettet og bærekraftig næringsliv. Programmet har muliggjort proaktiv innsats for å øke næringslivets interesse for biobasert foredling og har resultert i en portefølje av bedriftsprosjekter med stor tematisk bredde.

I november 2016 la Regjeringen fram sin bioøkonomistrategi. Bioraffineringsprogrammet har bidratt til å finansiere en rekke mulighetsstudier og dialogmøter med næringslivet, som har gitt et godt kunnskapsgrunnlag som er benyttet i utviklingen av strategien.

Bioraffineringsprogrammet er et tverrsektorielt og teknologinøytralt virkemiddel som skal bidra til mer bærekraftige produksjon og økt konkurransekraft. Fokus på utnyttelse av lokale råvarer gjør at programmet direkte og indirekte har en særlig relevans for næringsutvikling i distriktene. I 2016 har nesten halvparten av prosjektene (9 stk.) og 44 prosent av tilskuddsbeløpet (8,9 mill. kroner) vært innen det distriktspolitiske virkeområdet (48 prosent i 2015). Selv om søkerbedriften er sentralt lokalisert, har flertallet av de øvrige prosjektene en ambisjon om å utvikle nye muligheter for lokalt råstoff, slik som poteter, løk, tare eller flis fra sagbruk.

Prosjektene er primært innrettet mot fasen «eksperimentell utvikling», herunder verifisering av egenutviklet eller innkjøpt teknologi i laboratorieskala. I 2015 så vi et økende tilfang av prosjekter knyttet til oppskalering av nye produksjonsprosesser. Denne utviklingen har fortsatt i 2016 og 25 prosent av prosjektene (5 av 20) og 60 prosent av tilskuddsbeløpet (12 mill. kroner) må kunne karakteriseres som pilotering. Samlet sett har imidlertid gjennomsnittlig prosjektstørrelse sunket fra 1,7 mill. kroner til 1,0 mill. kroner som følge av flere forprosjekter, blant annet gjennom samarbeidet med Forskningsrådets FORNY program.

Videreutvikling

Fra 2017 har Innovasjon Norge fått i oppdrag å iverksette en koordinert og helhetlig bioøkonomisatsing, der aktivitetene innen bioraffinering vil inngå. Dette er en direkte oppfølging av regjeringens bioøkonomistrategi. 2016 er således det siste året der bioraffinering fremkommer som et eget program og fra 2017 vil resultatene på dette området rapporteres under Bioøkonomiordningen.

Aktiv mobilisering de siste 4 årene har bidratt til at flere prosjekter nærmer seg industrialisering. I 2016 ble det bevilget 55 mill. kroner gjennom Miljøteknologiordningen til oppskalering av 23 biobaserte produksjonsprosesser, mot 40 mill. kroner til 15 prosjekter i 2015. I lys av ambisjonene i nasjonal bioøkonomistrategi er det likevel viktig å opprettholde proaktiv innsats for å bevisstgjøre industrien om nye muligheter knyttet til marked, råvarer eller teknologi.

Aktiviteter

Bioraffineringsprogrammet er inndelt i et tilskudsprogram (29,1 mill. kroner inkl. gjennomføring) og en mobiliseringsdel (6,2 mill. kroner). Mobiliseringen retter seg både mot etablerte bedrifter og gründere og gjennomfører ulike tiltak i samspill med relevante innovasjonsmiljøer i hele landet.

Mobilisering og internasjonalisering

I samarbeid med ulike bransjeaktører har programmet bidratt til en rekke seminarer og møteplasser. Eksempelvis har vi startet en møteserie under navnet «GoBio», der de to første arrangementene har vært knyttet til henholdsvis presisjonslandbruk og utnyttelse av jordbruksbasert restråstoff. Innen marin sektor har vi bidratt til et seminar om markedsmulighetene innen marine proteiner (Marint Proteinnettverk), en konferanse om helseeffekter fra marine ingredienser (Legasea), et seminar om tare (SIG Seaweed) og et arrangement om eksportmuligheter for marine produkter til Kina. Samlet sett har disse arrangementene involvert ca. 125 bedrifter.

Arrangementene kobles gjerne til lansering/formidling av nye mulighetsstudier, for eksempel en større kartlegging av tilgjengelig restråstoff innen grøntsektoren, cerealer og kjøtt som nylig er gjennomført av NOFIMA med delfinansiering fra Bioraffineringsprogrammet. Et annet stort mulighetsstudium i 2016 har vært innen utnyttelse av trefiber og mikrocellulose til blant annet plastkompositter. Dette er utført av PFI med samfinansiering fra Bioraffineringsprogrammet og Trebasert Innovasjonsprogram og har vært basert på en bred kartlegging og dialog med norsk

næringsliv langs mange verdikjeder. Vi regner med at disse studiene vil utløse flere innovasjonsprosjekter i 2017.

Mobiliseringsarbeidet har et tydelig fokus på internasjonalisering, herunder både eksportrettede tiltak og hjemhenting av teknologi og kompetanse.

Det 5-årige samarbeidet med Storbritannia innen industriell bioteknologi og bioraffinering ble avsluttet i 2016 med et siste bedriftsledet FoU prosjekt som er nærmere beskrevet nedenfor (MicroA). Med utgangspunkt i en tidligere studietur til «Biorenewables Development Centre» i York i 2015 er det nå etablert en intensjonssavtale mellom den norske landbruksklyngen Heidner og det britiske senteret. Vi håper at samarbeidet vil lede til kunnskapsutveksling og nye innovasjonsprosjekter. Som en avslutning på det bilaterale samarbeidet deltok Innovasjon Norge sammen med 4 norske bedrifter på European Forum for Industrial Biotechnology i Glasgow i oktober.

Andre internasjonale aktiviteter omfatter en fellesutstilling sammen med den marine klyngen Legasea på Vitafoods i Sveits, en workshop i Paris i samarbeid med BPI-France for å vurdere fransk-norsk samarbeid innen bioøkonomi og en studietur til Wageningen med 24 norske deltagere i samarbeid med Norsk Landbrukssamvirke. I oktober var Innovasjon Norge og Forskningsrådet medarrangører av Biomarine Convention i Oslo (230 delegater hvorav 35 norske). Disse internasjonale arrangementene har samlet mer en 40 norske bedrifter innen en rekke sektorer og verdikjeder.

Innovasjon Norge har tatt flere initiativ knyttet til mulighetene for å etablere et senter for mikrobiell produksjon i Stavanger. Dette inkluderer identifisering av internasjonale industripartnere og en rekke arrangementer og dialogprosesser med sentrale norske bedrifter og kunnskapsinstitusjoner. Et slikt senter skal tilby produksjon av enzymer og et prosessanlegg for oppskalering av fermenteringsprosesser. I september kjøpte SIVA et egnet industrianlegg i Risavika og en gruppe universiteter/institutter har sendt en felles søknad til Forskningsrådets infrastrukturprogram. Dette senteret vil kunne få en svært viktig rolle i realiseringen av Regjeringens bioøkonomistrategi.

Resultater og effekter

Det ble bevilget 20,1 mill. kroner til 20 kunde-prosjekter i 2016. Disse tilskuddsmidlene utløste 32,2 mill. kroner i private investeringer. Prosjektene har gjennomgående stor innovasjonshøyde: 85 prosent (17 prosjekter) ansees å være innovasjon på internasjonalt nivå.

Råvaremessig varierer prosjektporteføljen fra år til år. I 2013 var det en overvekt av prosjekter innen tresektoren, mens det i 2014 og 2015 var flest marine prosjekter. For 2016 viser prosjektene stor bredde mht. råvaretype: 5 prosjekter benytter trefiber (6,3 mill. kroner), 4 prosjekter er innen tare (3,4 mill. kroner), 4 prosjekter retter seg mot bedre utnyttelse av restråstoff (marint 2,1 mill. kroner, kylling 2 mill. kroner), og en heterogen gruppe prosjekter skal foredle potetskall, løk, bark, insekter og CO gasser. Tilsvarende omfatter produktspekter prosjektene mat, fôr, helsekost, kosmetikk, materialer, biokull og biodrivstoff.

Av KMD's midler er det gitt tilskudd til 5 prosjekter knyttet til tresektoren (6,3 mill. kroner), 5 prosjekter fra marin sektor (5,4 mill. kroner) og 4 prosjekter innen jordbruk (1,4 mill. kroner). Utenom 3 prosjekter innen tare, som jo er en ny råvare, er et gjennomgående trekk at bedriftene vurderer ny teknologi for å kunne oppgradere råstoff som tidligere ble ansett som avfallsstrømmer.

Av NFD's ramme på 4,5 mill. kroner til kunder (post 50), har 4,4 mill. kroner blitt gitt som tilskudd til 3 bedrifts-prosjekter og 0,5 mill. kroner til mobiliseringsarbeidet. Det største tilsagnet gikk til Prasinotech i Rogaland som skal produsere en ingrediens fra mikroalger med sikte på bruk i næringsmidler og kosmetikk. Prosjektet er en oppfølging av det britisk-norske samarbeidet innen industriell bioteknologi (2011-2016) og de britiske samarbeidspartnerne mottar tilskudd fra Innovate UK (GBP 209.000). Prosjektet har et stort markedspotensialet. I tillegg er det igangsatt to

interessante verifiseringsprosjekter knyttet til henholdsvis ekstraksjon av bioaktive forbindelser fra planter (Pharmatech) og utnyttelse av avgasser (CO og CO₂) fra metallurgisk industri (Eramet i Sauda). Begge de sistnevnte prosjektene baseres på hjemhenting av teknologi med stort potensial for verdiskaping i flere norske bedrifter.

Av LMD's midler på 2,740 mill. kroner (post 74), er 2,468 mill. kroner bevilget til 3 kundeprosjekter. De øvrige midlene er gått til programadministrasjon og mobilisering. To av kundeprosjektene er knyttet til markedsverifisering og pilotering av ny teknologi for utnyttelse av restråstoff fra kylling. Dette har i løpet av året gitt grunnlag en stor investeringsbeslutning om nytt foredlingsanlegg ved Norilias anlegg på Hærland og et strategisk samarbeid mellom Norilia og Felleskjøpet. Kunnskapen i dette prosjektet er hentet fra marin sektor og prosjektet er et svært godt eksempel på tverrsektorielt samspill. Det tredje kundeprosjektet finansiert av LMD's midler dreier seg om verifisering av en ny konserveringsmetode for mat, som kan bidra til å øke ernæringsmessig verdi og holdbarhet (Orkla).

I 2015 hadde Bioraffineringsprogrammet en viktig rolle i å medfinansiere prosjekter utlyst gjennom Nordisk Innovasjon eller ERA-net for Marin Bioteknologi. Ettersom det ikke har vært tilsvarende utlysninger i 2016, har andelen prosjekter som inkluderer internasjonale partnere gått ned. Likevel dreier 5 av de 20 prosjektene seg om uttesting av utenlandsk teknologi på norske råvarer. I tillegg til prosjektene til MicroA/Prasinotech og Orkla omtalt ovenfor, skal Parmatech og Idia teste metoder for isolering av bioaktive stoffer fra norske planteavlinger. Det kanskje mest interessante eksemplet er imidlertid knyttet til mulighetene for å omdanne CO og CO₂ i avgassene fra norsk smelteverksindustri til for eksempel biodrivstoff, kjemiske byggesteiner eller ingredienser i fiskefôr (Eramet).

Innovasjon Norge har ved flere anledninger samarbeidet med Forskningsrådet om prosjektvurdering, for eksempel innen BIA og Bionær, og mot slutten av året ble det gjennomført en fellesutlysning av forprosjektmidler sammen med Forskningsrådets FORNY program. Dette samarbeidet ledet til 6 prosjekter som ble finansiert av Bioraffineringsprogrammet (ett overført fra BIA og 5 fra FORNY).

I 2016 har det vært en økning av antallet prosjekter knyttet til etablerte bedrifter, herunder Elkem, Norske Skog, AT Skog, MM Karton Follacell, Rygene-Smith & Thommesen, Orkla og Nortura.

Avvik

Det er ingen vesentlige avvik å rapportere. Ubenyttede midler overføres til ny bioøkonomiordning fra 2017.

Støttende analyser

Bioraffineringsprogrammet har ikke vært del av Kundeeffektundersøkelsen. Basert på en individuell vurdering og bredden i prosjektporteføljen anser vi at programmet bidrar på en god måte til oppnåelsen av delmålene, flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter.

Administrasjons- og gjennomføringskostnader

Se tabell for «Gjennomføringskostnader for virkemidler med høy andel av finansiering» under kapitlet «Øvrig rapportering». Tabell 40 side 429

2.7.2 Kap.2421, Post 90 Lån fra statskassen til utlånsvirksomhet

Formålet med midlene er å bidra til å oppfylle Innovasjon Norges delmål om flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter.

Lavrisikolån er et tilbud til bedrifter med behov for finansiering av et langsiktig kapitalbehov, og benyttes til finansiering av anleggsmidler. Det kreves tilfredsstillende økonomi og god pantesikkerhet for lavrisikolån og lånene gis med konkurransedyktig markedsrente. Låneordningen ytes dels som et konkurrerende tilbud til banklån, men først og fremst som et supplerende tilbud, gjerne basert på at bank og Innovasjon Norge deler lån og sikkerheter. Tilsagn om større lavrisikolån er som hovedregel basert på en slik deling av den langsiktige risikoen. Lavrisikolåneordningene er orientert mot de deler av markedet hvor konkurransen er moderat eller begrenset.

Samlet vurdering av måloppnåelse

I 2016 har vi mottatt totalt 797 søknader til lavrisikolåneordningen mot 592 i 2015.

Vi har i 2016 så å si utnyttet tilgjengelige rammer når det gjelder ordningen.

Totalt sett har 84 prosent av lavrisikolånene gått til flere vekstkraftige bedrifter, mens tallet for flere gode gründere er 16 prosent. Vi har en økning når det gjelder flere vekstkraftige bedrifter sammenlignet med 2015, 78 prosent, og en nedgang for flere gode gründere, fra 22 prosent. Dreiningen er i tråd med ønsket utvikling, ettersom lavrisikolån først og fremst bør bidra til målet om å få flere vekstkraftige bedrifter.

Den siste kundeeffektundersøkelsen²⁵ viser at for ordinære lavrisikolån så har addisjonalitet ligget stabilt på et nivå rundt 79 prosent, høy og middels addisjonalitet.

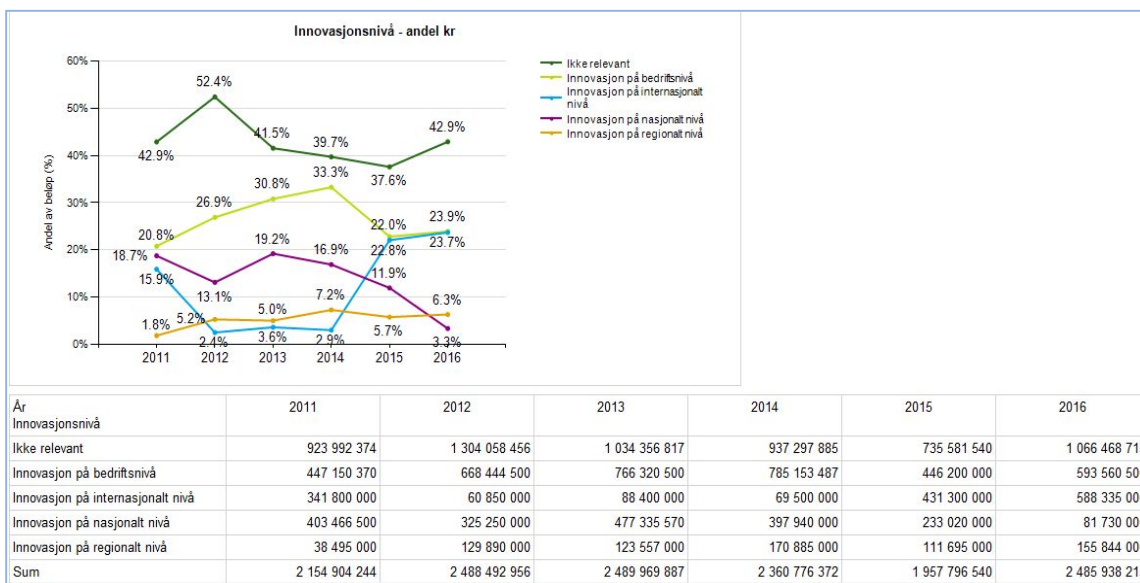
Aktiviteter

Leveranser	Ramme i mill. kroner	Forbruk i mill. kroner	Antall tilsagn
Landbrukslån	750	416,6 (413,8)	178 (219)
GFL-Flåte	850	1 461,5 (825,7)	179 (155)
Lavrisikolån	900	607,9 (718,3)	63 (75)
Total	2 500	2 486,0 (1 957,8)	420 (449)

Vi har gitt tilsagn om 2 486 mill. kroner i lavrisikolån av en samlet ramme på 2 500 mill. kroner. I antall kroner har aktivitet økt selv om antall tilsagn er redusert sammenlignet med 2015.

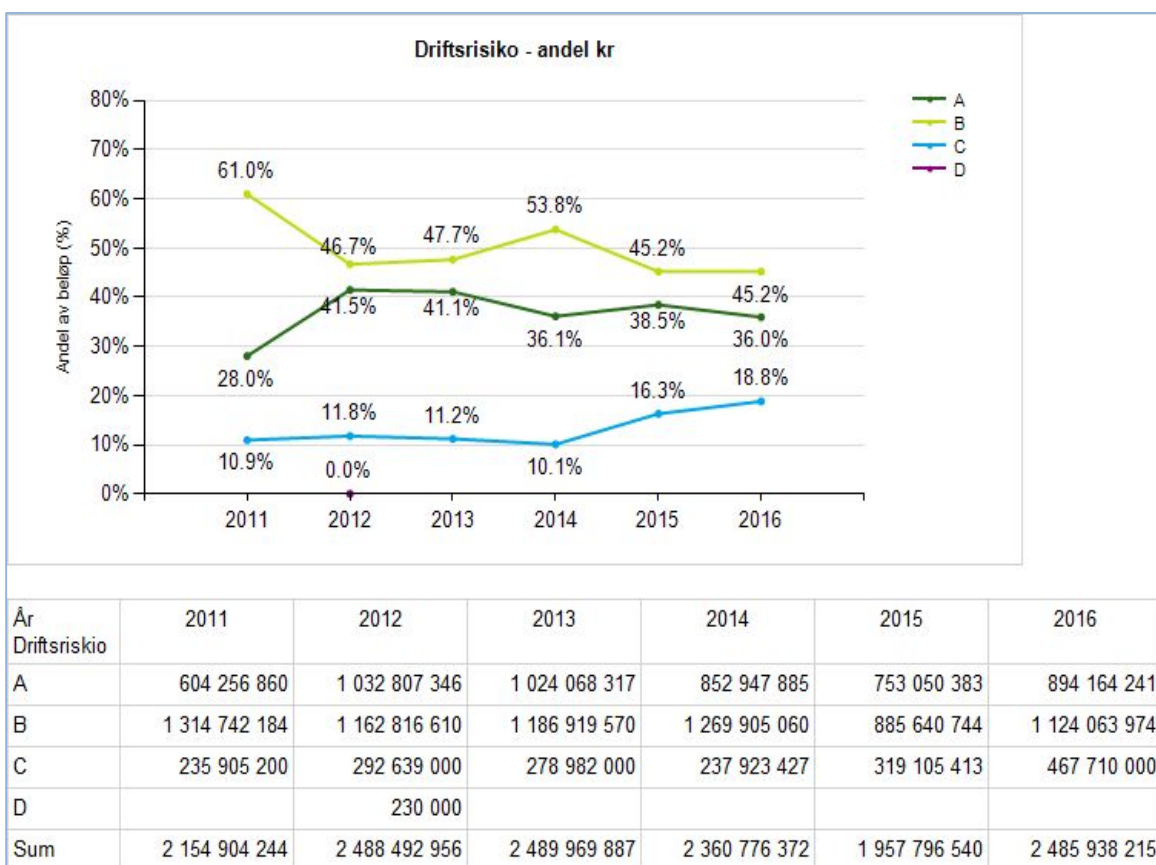
²⁵ Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelse 2015 – Førunersøkelse utført av Oxford Research.

Resultater og effekter

Figur 72: Samlet innovasjonsnivå for gründer og bedrift.

Som forventet er innovasjonshøyden for lavrisikolån vesentlig lavere enn for innovasjonslån og tilskuddsordningene.

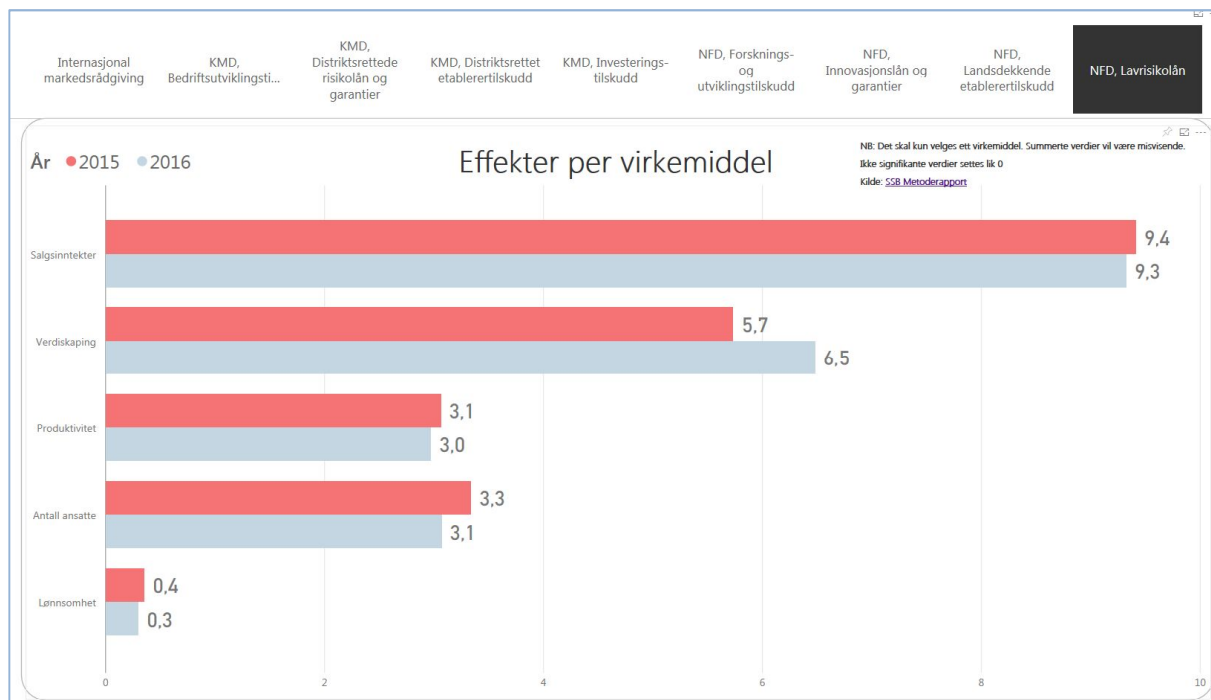

Figur 73: Samlet driftsrisiko for gründer og bedrift.

Selv om lavrisikolånene er forutsatt å ha god sikkerhet, er innretningen av lånene av en slik art at pantet i en worst-case-situasjon allikevel har forholdsvis lav verdi. Tilfredsstillende økonomi i

ordningen stiller dermed også krav til at kundemassen på kort og mellomlang sikt forventes å ha god betjeningsevne. 81 prosent av tilsagnene er bevilget til kunder med lav driftsrisiko²⁶, kode A og B, dvs. god eller tilfredsstillende betjeningsevne.

Oversikten under viser kort oppsummert noen effekter som er målt av SSB gjennom effektundersøkelser i 2015 og 2016 for Innovasjon Norges virkemidler sett i forhold til en tilsvarende kontrollgruppe av bedrifter. Sammenliknbare tall for 2014 finnes ikke. Tallmaterialet i oversikten viser hva som er oppnådde av effekter og resultater for virksomheter som har fått lavrisikolån. Resultatene forteller om at lavrisikolån indikerer å bidra til positive resultater i forhold til kontrollgruppen, men i noe mindre grad enn landsdekkende innovasjonslåneneordningen.

Figur 74: Effekter målt i prosentpoeng årlig mervekst over en treårsperiode, sett i forhold til en kontrollgruppe (Kilde: SSB).

Avvik

Ambisjonen i den overordnede policy for finansieringsvirksomheten i 2016 var å få større andel av ordningen til andre deler av næringslivet enn landbruk og fiskeflåte. Av rammen på 2 500 mill. kroner skulle lån til landbruk begrenses til maks 750 mill. kroner, og lån til fiskeflåten til ca. 850 mill. kroner. Rammefordelingen signaliserte et ønske om å opprettholde en relativt høy låneandel til næringslivet (ca. 900 mill. kroner) utenfor landbruk og fiskeflåte, hvor prosjektene gjerne har høyere innovasjonsgrad, og også noe høyere forventet risiko. Oppsummert må kunne sies at andelen av lån til næringslivet utenfor landbruk og fiskeflåte i 2016 er langt lavere enn ønsket mål, kun 25 prosent mot et mål på 35 prosent. Vi har imidlertid hatt betydelig etterspørsel for lavrisikolån fra fiskeflåten, og er tilfreds med at vi har kunnet følge opp dette.

Lavrisikolånerammen ble så å si fullt utnyttet i 2016. Volumet er ca. 14 mill. kroner lavere enn budsjettet ramme, men mer enn 528 mill. kroner høyere sammenlignet med 2015. Vi hadde også i 2016 et ønske om å få tyngre innslag av lån til industri og forretningsmessig tjenesteyting. Tiltak her har vært å gi bedre informasjon til banker og i markedet om vårt tilbud. Ved utgangen av 2016 har vi

²⁶ Driftsrisiko-indikatoren gir uttrykk for Innovasjon Norges vurdering av fremtidig gjeldsbetjeningsevne. A = Lav, B = Middels, C = Høy og D = Ekstra høy

ikke lykkes å få den volumøkningen på dette området som vi hadde ønsket oss. Ambisjonen står ved lag for 2017.

Vi har i 2016 hatt en betydelig økning i nye utlån til fiskeflåten. Fortsatt oppfattes Innovasjon Norge som en viktig samarbeidspartner av fiskebåtreidere og lokale banker når det gjelder risikodeling og finansiering av nye fiskebåter. Innovasjon Norges bidrag har over tid vært med å sikre en god og fremtidsrettet fornyelse av den norske fiskeflåten.

Netto renteinntekter var i 2016 274,6 mill. kroner mot 315,1 mill. kroner i 2015. Driftskostnadene ble redusert fra 93 til 90 mill. kroner i 2016. Tap på utlån utgjorde 8,8 mill. kroner mot 19 mill. kroner i 2015. Generelt kan det sies at mange av våre kunder over flere år har hatt gode tider, noe som reflekteres i lave tall for mislighold og tap på lavrisikolåneordningen.

Støttende analyser

Lavrisikolåneordningen ble evaluert høsten 2013 av Menon, og evalueringen fremhevet at lavrisikolåneordningen synes å være relevant i den grad låneordningen opererer mot regioner der tilstedeværelsen av regionale og nasjonale banker er svakt. Analyse og vurdering av samfunnsøkonomisk lønnsomhet peker mot at ordningen i hovedsak fungerer godt. Evalueringen anbefaler at lavrisikoporteføljen dreies i noe større grad mot prosjekter innenfor industri og tjenesteyting og mindre på landbruk. Vi har gjennom 2016 iverksatt flere tiltak for å få til en endring av etterspørselen etter lavrisikolån fra landbrukslån til ordinære lavrisikolån uten at vi har klart å lykkes helt med det. Vi må fortsette å øke ressursinnsatsen på å gjøre tilbudet kjent og mobilisere i relevante miljøer for målgruppen industri og forretningsmessig tjenesteyting.

Av ordinære lavrisikolån, dvs. unntatt lavrisikolån til landbruk og fiskeflåten, er 30 prosent av tilsagnene kategorisert som FoU-baserte prosjekter, 11 prosent var kvinnerettede prosjekter og 55 prosent av prosjektene er miljørettet. I 2015 var fordelingen henholdsvis 20 prosent, 9 prosent og 61 prosent.

73 prosent av lavrisikolånene har gått til distrikt virkeområde sone 3, som er den sonen som er tynnest befolket. Til sammenligning gikk 57 prosent til virkeområde sone 3 på samme tid i 2015.

Størst andel av lavrisikolånetilsagn har gått til fylkene Nordland (527 mill. kroner), Møre og Romsdal (406 mill. kroner), Sør-Trøndelag (347 mill. kroner), Hordaland (208 mill. kroner), Sogn & Fjordane (173 mill. kroner) og Troms (155 mill. kroner).

Administrasjon- og gjennomføringskostnader

Tabellen viser en oversikt over utviklingen i lavrisikoordningen frem til og med 2016.

Lavrisikolån	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Timekost	87	91	86	76	73	72
DPK ²⁷	9	7	19	22	20	18
SUM	96	98	105	98	93	90
Tilsagn – mill./antall	2 165/592	2 490/623	2 490/639	2 362/514	1 958/449	2 486/420
Portefølje 31.12	12 064	12 493	13 441	14 183	13 848	14 003

²⁷ DPK = Direkte prosjektkostnader

Tap og omkostninger på utlån på alle de tre gruppene lavrisikolån er på et lavt nivå, med 8,8 mill. kroner, mot et budsjettert tap på utlån for 2016 på 70 mill. kroner. I forhold til porteføljen utgjorde tapet 0,1 prosent.

Ordningen har et resultat etter tap på 177,5 mill. kroner, mot 203,4 mill. kroner i 2015. Nedgangen skyldes at det ble iverksatt rentenedsettelse med 0,25 prosent-poeng, med virkning fra 1. juni 2016, og denne rentereduksjonen var noe større enn nedgangen i våre innlånskostnader.

Se forøvrig tabell for Gjennomføringskostnader for virkemidler med høy andel av finansiering under kapittel Øvrig Rapportering, Tabell 40 side 429

2.7.3 Kap.2421, post 71 Innovative næringsmiljøer

Det er i 2016 bevilget 116,5 mill. kroner over posten. Formålet med midlene er å oppfylle Innovasjon Norges delmål om flere innovative næringsmiljøer. Midlene fra post 71 skal fordeles slik at de bidrar til størst mulig måloppnåelse gjennom stimulering til:

- Mer innovative, dynamiske og internasjonalt orienterte næringsmiljøer
- Mer samarbeidsorienterte bedrifter
- Mer innovative og vekstkraftige bedrifter

Årets ramme er fordelt på henholdsvis Norwegian Innovation Clusters med 85,5 mill. kroner, med 30 mill. kroner til Bedriftsnettverk og 1 mill. kroner til Innovasjon Norges digitaliseringsprosjekt.

2.7.3.1 Kap.2421, post 71 Norwegian Innovation Clusters

Norwegian Innovation Clusters; videre omtalt som *klyngeprogrammet*, er et nasjonalt program som støtter utvikling av regionale næringsklynger. Programmet skal bidra til verdiskaping gjennom bærekraftig innovasjon. Dette skal skje gjennom å utløse og forsterke samarbeidsbaserte utviklingsaktiviteter i klyngene. Programmet gjennomføres i samarbeid med SIVA og Forskningsrådet.

Programmet støtter klyngeprosjekter på tre nivåer: *Arena*: Klynger med et umodent samarbeid; *Norwegian Centres of Expertise (NCE)*: Klynger med et modent samarbeid og en nasjonal posisjon; og *Global Centres of Expertise (GCE)*: Klynger med et modent samarbeid og en global posisjon.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Klyngeprogrammet har også i 2016 vært en sentral bidragsyter til realiseringen av delmålet *Flere innovative næringsmiljøer*. Som effekt- og resultatanalysene for 2016 viser, bidrar programmet til vekst i verdiskaping og omsetning sammenlignet med kontrollgruppe utenfor programmet. I tillegg utvikler klyngene mange nye relasjoner mellom bedrifter og mellom bedrifter og kunnskapsmiljøer, iverksette et stort antall nye samarbeidsprosjekter, og kompetansetiltak.

I 2016 har programmet fokusert på hvordan klyngene kan bidra til fornyelse og omstilling av norsk næringsliv. Gjennom utvelgelse av nye klynger, pilotering av *klyngene som omstillingsmotor* og økt innsats for å benytte EU midler, er eksempler på aktiviteter som understøtter dette. Omstilling og fornyelse er en langsiktig prosess. Men Innovasjon Norges vurdering er at klyngene som støttes av klyngeprogrammet har arbeidet godt med fornyelse i 2016. Fremover vil man se resultater av dette.

Videreutvikling

Klyngeprogrammet vil fortsette det påbegynte arbeidet med fornyelse og omstilling i 2017. Kriteriene for utlysning 2017 vil bli ytterligere justert, og det vil bli gjennomført en programevaluering i løpet av 2017. Denne vil danne grunnlag for vurdering av programmet og justeringer fram mot 2018.

Klyngeprogrammet vil i løpet av 2017 iverksette klyngene som omstillingsmotor som et eget tilbud gjennom en egen utlysning. Sammen med Sivas ordning Katapult, vil dette bli gode supplement til klyngeprogrammet for å spre og utvikle kompetansen som finnes i klyngene til det beste for norsk næringsliv.

I 2017 skal det også utarbeides et metodeverk for hvordan klyngen kan arbeide med Gründerskap. Noen klynger har fått i oppdrag å utvikle metodeverket og spre denne kompetansen. På samme måte vil bærekraft bli satt på dagsorden. Klyngeprogrammet har også ambisjon om å styrke arbeide med kompetanseutvikling i klyngene, og effektivisere programmets relasjon til klyngene gjennom et digitaliseringsprosjekt. Internasjonaliseringsarbeidet; inklusive styrkede muligheter for deltakelse i EU prosjekter blir også et prioritert område for klyngeprogrammets arbeid mot klyngene.

Aktiviteter

Programmet har i 2016 blitt gjennomført med følgende budsjetterammer og forbruk:

Aktiviteter	Årets ramme (i mill. kroner)		Disponibel ramme (i mill. kroner)		Forbruk (i mill. kroner)		Antall tilsagn	
	Post 71	Totalt	Post 71	Totalt	Post 71	Totalt	Post 71	Totalt
Tilskudd	74,8	138,8	74,8	143,3	72,3	132,2	34	58
Administrasjon timer og reiser	8,4	17,6	8,4	17,6	7,4	15,5		
Gjennomføring utvikling	2,3	4,9	2,3	4,9	2,3	4,8		
Sum	85,5	161,3	85,5	165,8	82	152,2		

Programmet finansieres med midler fra NFD post 71 og KMD post 72. Totalbeløpene i tabellen omfatter de samlede bevilgningene fra de to departementene. Andelen fra post 71 av disponible rammer og forbruk er om lag 52 prosent av totalbeløpene. Klyngeprogrammet har i tillegg disponert en ramme på 15,5 mill. kroner fra NFDs post 50 og post 76 til den såkalte *Innovasjonsrammen*, se omtale under post 50.

Tilskuddet til klyngeutvikling fra post 71 er disponert på følgende måte:

	Støtteformål	Beløp i mill. kroner	Antall tilsagn
1	Arena-prosjekter	17,5	12
2	NCE-prosjekter	24,3	9
3	GCE-prosjekter	24,5	4
4	Gründersatsing	4,5	1
4	Forprosjekter	0,5	4
5	Innovation Express	1,0	5
	Sum	72,3	34

Nye klyngeprosjekter i 2016

Programmet gjennomførte en utlysning første halvår 2016. Det kom inn i alt 52 skisser til nye klyngeprosjekter. Med grunnlag i tilbakemeldinger fra programledelsen, ble 27 av disse videreutviklet til prosjektsøknader; 16 til Arena og åtte til NCE. Følgende nye klyngeprosjekter ble godkjent:

- *Arena*: Arena Skognæringa i trøndelag, Norwegian Tunnel Safety Cluster, Solenergiklyngen
- *NCE*: NCE AquaTech

I tillegg ble fem pågående Arena-prosjekter forlenget med to år: Subsea Valley, Legasea, Designarena, Norwegian Rooms, Arktisk Maritime Klynge

Programmet har i 2016 vært engasjert i utviklingen av 39 klynger; 21 innenfor Arena, 15 innenfor NCE og tre innenfor GCE. For oversikt over alle prosjektene, se: www.innovationclusters.no/

Avsluttede klyngeprosjekter

Programmet avsluttet i 2016 sitt engasjement i følgende klyngeprosjekter: Arena Biotech North og Smart Water Cluster, som ble en del av NCE AquaTech. Fire NCE prosjekter nådde også 10 års grensen for basisfinansiering; NCE Instrumentation, NCE Micro and Nanotechnology, NCE Raufoss og NCE Systems Engineering. Det gjennomføres nå sluttevalueringer av prosjektene.

Forprosjekter

Det ble for 2016 avsatt en mindre ramme som kunne disponeres til forprosjekter til nye klyngeprosjekter. Det ble gitt støtte til fem slike forprosjekter i 2016.

Innovation Express

Innovasjon Norge var også i 2016 partner i *BSR Innovation Express*, som er et felles program i Østersjøregionen med formål å styrke internasjonalisering av SMB gjennom klyngesamarbeid. Programmet er initiert gjennom Nordisk Ministerråd. I 2016 fikk fem prosjekter med norsk deltakelse finansiering gjennom denne satsingen.

Klyngene som omstillingsmotor

Innovasjon Norge startet høsten 2015 pilotprosjektet "Klynger som omstillingsmotor" innenfor fokus områdene 1) Økt produktivitet og innovasjonstakt, ledet av Kongsberg Innovasjon (NCE Systems Engineering, Kongsberg) og SINTEF Raufoss Manufacturing (NCE Raufoss), og 2) Digitalisering, ledet av Smart Innovation Østfold (NCE Smart Energy Markets). Erfaringen fra pilotprosjektet viser så langt at kompetanse i klyngene på en kostnadseffektiv måte kan bidra til raskere fornyelse og omstilling i SMB`er som står utenfor klyngen. Raske teknologiskift og økt global konkurranse gjør at bedriftene i større grad er avhengig av tilgang til den fremste kompetansen. Dette er utfordrende, særlig for SMB`ene. Et kompetanseløft for SMB`ene på fundamentale områder for omstilling anses derfor som kritisk for å skape flere vekstbedrifter i Norge.

Klyngene som omstillingsmotor skal i korthet sette fart på det Innovasjon Norge allerede ser virker knyttet til våre fremste klynger, og gjøre dette tilgjengelig for bedrifter utenfor klyngene over hele landet. Pilotprosjektet avsluttes i løpet av februar 2017. Konkurransesutlysning forberedes med sikte på at hovedprosjektet kan starte våren 2017.

Gründerskap i klyngene

Innovasjon Norge fikk i oppdrag å sørge for at klyngeprogrammet systematiserer knoppskytingsarbeidet og oppretter møteplasser der gründere deltar i kommersialiseringen av nye muligheter som er oppstått gjennom klyngens aktivitet. I den forbindelse gjennomførte Oxford Analyse en analyse av klyngeprosjektenes arbeid med gründerskap for å få en oversikt over status i dag.

Analysen viste blant annet at enkelte klyngeprosjekter gav uttrykk for at arbeid for økt gründerskap frem til nå ikke har vært et prioritert satsingsområde for klyngeorganisasjonen. Årsaken til dette var

at ressurser i form av personell (timer) er benyttet til andre former for klyngeutvikling, og et økt fokus på gründerskap i selve klyngeorganisasjonen ville kreve reallokering eller supplering av personellressurser.

Som et resultat av dette inviterte Innovasjon Norge klyngene inn til en konkurranse der Innovasjon Norge bad dem om å komme med forslag til metodeverk til hvordan de kunne strukturere arbeidet med gründerskap i klyngene. Fire klynger fikk tilsagn:

- NCE Media
- Subsea Valley
- NCE Eyde & GCE NODE
- iKuben

Disse prosjektene skal i 2017 arbeide med å utvikle metodeverket som skal være ferdigstilt og bli presentert før de øvrige klyngene i oktober. Målet i 2017 er å videreutvikle metodeverkene, spre kompetansen og implementere metodeverkene gjennom å etablere møteplasser for klynger og gründere.

Internasjonaliseringsarbeidet

Innovasjon Norge har i 2016 styrket sitt arbeid med internasjonalisering av klyngeprosjekter gjennom å forsterke samarbeidet med Utenriksdepartementet og Forskningsrådet. Dette omhandler en koordinering av virkemidler, felles mobilisering og synliggjøring av muligheter for klyngeprosjektene, samt samkjøring av arrangementer.

I forbindelse med Innovasjon Norges satsing på Merkevarer Norge, har det blitt gjennomført en pilot med havromsklyngene i klyngeprogrammet. Totalt ni havromsklynger har deltatt og det har blitt gjennomført workshops i hver enkelt klynge, samt et fellesseminar. Resultatene av piloten vil være med på å legge premissene for utformingen av Merkevarer Norge.

Programsamlinger

Det er gjennomført to samlinger for klyngelederne i henholdsvis Arena og NCE/GCE. Første samling var i hovedsak knyttet mot internasjonalisering. Det årlige Innovation Cluster Forum ble avholdt i Bergen i september med overskrift "Samarbeid - vår nye konkurransekraft». Nasjonale og internasjonale foredragsholdere var invitert for å snakke om hvilken rolle klyngene kan ha i omstilling og fornyelse av norsk næringsliv framover. På programmet sto blant annet statsråd Jan Tore Sanner, Harvard-professor Christian Ketels, næringslivsleder Kjersti Kleven og Menon-partner Erik W. Jacobsen. Siden det i 2016 også var 10 års jubileum for NCE-programmet ble dette markert med en middag for spesielt inviterte gjester kvelden før konferansen.

Spesialiserte klyngerådgivere på Innovasjon Norges distriktskontorer:

Organiseringen med spesialiserte regionale klyngerådgivere er ytterligere utviklet i løpet av 2016. Det er ni slike rådgivere som er administrativt tilknyttet Innovasjon Norges distriktskontorer. Arbeidsoppgaver spenner fra mobilisering til løpende oppfølging av klynger i programmet, men også av andre nettverksinitiativ som kan utvikle seg til slagkraftige klynger etterhvert. Nærheten til klyngen og til regionalt virkemiddelapparat (fylkeskommuner kommuner, Forskningsrådet) gir merverdi og bedre oppfølging. Med spesialisert kompetanse innen klynge og nettverksutvikling blir disse svært viktig for utvikling av klynger i tiden som kommer. Programmet har i 2016 drevet med kompetanseutvikling av de regionale rådgiverne, og vil fortsette med det i 2017.

Utlysning av EU Rådgivere

Innovasjon Norge fikk i 2016 fem mill. kroner fra Kunnskapsdepartementet til å styrke klyngeprosjektenes strategiske arbeid mot EUs programmer. Midlene ble utlyst i andre kvartal, med hensikt å øke og fremme deltakelse av klyngens bedriftsmedlemmer i EUs program Horisont 2020 ved hjelp av en intern EU-rådgiver i klyngen. Klyngen skal ha en strategisk tilnærming til EU-arbeid og se koblinger mellom klyngens strategier og EUs, og rådgiveren skal bidra til dette. Seks klynger fikk tilslag i utlysningen, med et toårig engasjement. Ambisjonen er å kunne tilby ordningen til noen flere klynger i 2017.

Innspill Industrimelding og Katapult

Innovasjon Norge har bidratt med faglig bistand til departementet i arbeidet med Industrimeldingen. Arbeidet har vært koordinert fra klyngeprogrammet. Det har blitt levert en rekke innspill på bakgrunn av bestillinger fra departementet, og ut fra hva Innovasjon Norge har sett behovet for å løfte frem. Dette arbeidet har blitt utført i tett kontakt med Siva og Forskningsrådet.

Klyngene har lenge hatt et sterkt engasjement for å bygge sterkere innovasjons-infrastruktur for testing, simulering og visualisering for sine partnere. Siva har de siste årene tatt lederrollen for utviklingen av et Katapult program. Utviklingen av programmet gjøres i fellesskap mellom Siva, Forskningsrådet og Innovasjon Norge. Hos Innovasjon Norge koordineres dette arbeidet fra klyngeprogrammet.

Resultater og effekter

Det vises til omtalen av resultater og effekter under rapporten for delmål 3.

Avvik

Det samlede forbruket i form av tilskudd til klyngeprosjekter er om lag 11 mill. kroner lavere enn den disponible rammen. For post 71 er det et underforbruk på 2,5 mill. kroner. Avviket skyldes teknisk forhold vedr tidspunkt for bevilgninger.

Støttende analyser

Det vises til omtale under rapporten for delmål 3.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Det vises til tabellen under aktiviteter. Bevilgningen til gjennomføring av programmet omfatter:

- Administrasjon av programmets tjenester
- Faglig oppfølging av klyngeprosjektene
- Felles lærings- og utviklingsaktiviteter

Det samlede forbruket i 2016 ble noe lavere enn budsjettet. Dette har sammenheng med at noen aktiviteter planlagt i 2016 først blir fakturert i 2017. Eksempler på dette er evalueringsarbeidet og digitaliseringsprosjektet.

Kostnadene inngår i linjen Nettverk under tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapittel Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432

2.7.3.2 Kap.2421, post 71 Bedriftsnettverk

Bedriftsnettverk skal bidra til at flere små og mellomstore bedrifter i alle bransjer, sektorer og deler av landet etablerer forpliktende, strategisk, markedsrettet og kommersielt samarbeid med andre bedrifter. Målet er å styrke bedriftenes ressursgrunnlag, innovasjons- og omstillingsevne og

konkurranseskraft, som igjen skal gi økt verdiskaping. Bedriftsnettverk tilbyr finansiering og faglig støtte til utvikling av flerårige samarbeidsprosjekter gjennom fasene; forstudie, forprosjekt og hovedprosjekt.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Stor etterspørsel, gode resultater og høy måloppnåelse i 2016. Ved starten av året la Innovasjon Norge opp til at 2016 skulle være et konsolideringsår fordi budsjetterte basis rammer var relativt lave. Målet ble forsiktig satt til totalt 70 aktive løpende prosjekter og 600 bedrifter ved utgangen av 2016. Det var også et mål å ta inn nye prosjekter tilsvarende antall prosjekter som gikk ut. Det var videre et mål å øke antallet nye omstillingsrelaterte prosjekter og internasjonale prosjekter.

På grunn av økt etterspørsel og påtrykk fra næringslivet, ble det vinteren 2016 skaffet til veie 10 mill. kroner ekstra gjennom interne overføringer for å kunne ta inn nye prosjekter. Samtidig ble maksimal støtte til prosjektene redusert og det ble innført stopp i finansieringen av forstudier og forprosjekter. I revidert statsbudsjett 2016 (NFD post 71) ble bedriftsnettverk tilført ekstra midler på 20 mill. kroner. Disse midlene er fordelt på 2016 og 2017 for å sikre jevn aktivitet og opptak av nye prosjekter. Dette har bidratt til økt forutsigbarhet da lav basis ramme gjør det krevende å planlegge langsiktig. Ekstramidlene ga kapasitet til å møte den økende etterspørselen på en god måte.

Bedriftsnettverk har økt sitt bidrag til delmål 3 vesentlig i 2016 ved at 375 nye bedrifter har etablert eller forsterket samarbeid med andre bedrifter. Resultatene i 2016 overstiger målene som ble satt ved inngangen til året. Dette skyldes i hovedsak de ekstra midlene som ble tilført over revidert statsbudsjett 2016 samt stor interesse og etterspørsel fra næringslivet. Resultatene i 2016 vurderes som godt i samsvar med føringene i revidert oppdragsbrev 2016 fra NFD.

Det betydelige omfanget av nye internasjonale og omstillingsrelaterte prosjekter og bedrifter gir viktige bidrag til omstilling og internasjonalisering i næringslivet. Det er godt i samsvar med policy for 2016 og det vi sa vi skulle prioritere i oppdragsgiverrapporten for 2015. Fordeling av prosjektene på sektor og geografi anses stort sett tilfredsstillende. Agder har fortsatt færre prosjekter enn de andre regionene. Det er et mål å få drevet frem enda flere støtteverdige prosjekter i Agder.

Videreutvikling

Det planlegges utviklingsaktiviteter innenfor blant annet følgende områder:

- Ytterligere effektivisering/optimalisering av prosessen for rekruttering av nye prosjekter, basert på den utlysningsbaserte metoden som ble innført i 2016
- Systematisere, registrere og dokumentere leveranser av faglig støtte til bedriftsnettverk
- Det planlegges gjennomført en evaluering av bedriftsnettverkstjenesten i 2017. I den forbindelse vil vi vurdere utviklingstiltak basert på evt. innspill og anbefalinger fra evalueringen.

Aktiviteter

Bedriftsnettverk finansieres fra NFD post 71 og KMD post 72. Ramme fra LMD post 50 er ikke tatt med i tabellen under. Rammer og forbruk i 2016 fra NFD post 71 har vært:

Aktiviteter	Årets ramme (i mill. kroner)		Disponibel ramme (i mill. kroner)		Forbruk (i mill. kroner)		Antall tilsagn	
	Post 71	Totalt	Post 71	Totalt	Post 71	Totalt	Post 71	Totalt
Tilskudd	8,5	22,5	27,5	47,5	13,6	28,5	27	60
Gjennomføring og utvikling	1,5	4,5	2,5	5,5				
Sum	10,0	27,0	30,0	53,0				

Disponibel ramme fra NFD post 71 var på 30 mill. kroner i 2016 mot 21,5 mill. kroner i 2015. Økningen skyldes at Bedriftsnettverk ble tilført 20 mill. kroner ekstra i revidert statsbudsjett for 2016. Beløpet ble dekket ved interne overføringer. Ekstramidlene ble fordelt på 2016 og 2017 for å sikre jevn aktivitet og inntak av nye prosjekter. Det er hovedårsaken til underforbruket i 2016 og at midler overføres til 2017. Finansiering til to prosjekter er dessuten utsatt til 2017, mens fem prosjekter ble avsluttet tidligere enn forventet. Maksimale støttesatser har ikke vært utnyttet/praktisert i 2016.

Midlene fra NFD **post 71** er disponert som følger:

Støtteformål/prosjektfase (tall i mill. kroner)	2015		2016	
	Bevilget beløp	Antall tilsagn	Bevilget beløp	Antall tilsagn
Hovedprosjekter	9,1	16	12,6	27
Forstudier/forprosjekter	9,4	54		
Adm og gjennomføring			1,0	
Sum	18,5	70	13,6	27

Midlene har vært prioritert til flere omstillingsrelaterte prosjekter og internasjonale prosjekter. Det har ikke vært gitt støtte til forstudier og forprosjekter. Det har vært god tilgang på vel kvalifiserte prosjekter.

Nye og avsluttede bedriftsnettverk i 2016 (antall)

Finansiert fra	01.01.16	Nye	Avsluttede	31.12.16
NFD og KMD	65	34	28	71
LMD	10	8	4	14
Totalt	75	42	32	85

Økning i antall bedriftsnettverk i 2016

Bedriftsnettverk har i 2016 støttet 34 nye prosjekter med ca. 300 bedrifter, finansiert fra NFD og KMD. Dette utgjør 35 prosent av totalt antall fremlagte søknader/prosjekter. I 2015 ble 32 nye prosjekter med ca. 260 bedrifter støttet. I tillegg støttet vi 8 nye landbruksrelaterte prosjekter med 75 bedrifter, finansiert fra LMD. I 2015 ble 4 nye landbruksrelaterte prosjekter med vel 50 bedrifter støttet.

Bedriftsnettverk har i 2016 totalt støttet 42 nye prosjekter med 375 nye bedrifter. Det er en betydelig økning fra 2015 da 36 prosjekter med 310 bedrifter fikk støtte. De nye prosjektene er alle på ulike måter relatert til omstilling og vekst i nye markeder i utlandet eller i Norge. 95 prosent av prosjektene finansiert fra NFD og KMD, er internasjonalt rettet. Det var også to internasjonalt rettede prosjekter blant de nye landbruksrelaterte prosjektene.

Ved utgangen av 2016 utgjorde porteføljen 71 prosjekter finansiert fra NFD og KMD og 14 prosjekter finansiert fra LMD, tilsammen 85 aktive prosjekter, mot 75 prosjekter i 2015. Porteføljen økte netto med 10 prosjekter, herav 6 prosjekter finansiert fra NFD og KMD og 4 fra LMD. To prosjekter iverksatt i 2013 og 2014 og finansiert fra LMD inngikk ikke i porteføljen rapportert i 2015. Disse prosjektene har både kommet inn - og blitt avsluttet i i løpet av 2016. De landbruksrelaterte prosjektene er finansiert fra LMD gjennom Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping.

Ved utgangen av 2016 omfattet porteføljen ca. 810 aktive bedrifter (695 bedrifter i 2015). Det kom inn 375 nye bedrifter, mens 260 bedrifter har gått ut. Netto økning utgjør 115 bedrifter. Endringene skyldes primært at nye prosjekter kommer inn og eksisterende prosjekter går ut etter fullført prosjektperiode eller fordi de termineres. Endringer i antall bedrifter innenfor løpende prosjekter har mindre betydning.

Overvekt av mindre bedriftsnettverk med færre enn 10 deltakere

Det er ikke noe mål i seg selv at prosjektene har flest mulig deltakere. Det viktigste er at antallet og sammensetningen er hensiktsmessig i forhold til formålet. Det er flest mindre bedriftsnettverk med 3-9 deltakere. 10 eller flere deltakere regnes som store bedriftsnettverk. De siste tre år har fordelingen i snitt vært; 60 prosent mindre bedriftsnettverk - og 40 prosent store bedriftsnettverk.

De mindre bedriftsnettverkene er gjerne rettet mot konkrete nye markeder og forretningsmuligheter, ofte i utlandet. Bedriftene er dels lokalisert i samme region, dels i ulike regioner i Norge. Samarbeidet preges av tette relasjoner, komplementaritet og gjensidig avhengighet. De store bedriftsnettverkene har ofte bestått av brede regionale prosjekter blant annet innen reiseliv og landbruk (lokalmat). I 2016 har Innovasjon Norge imidlertid også støttet flere store regionale og omstillingsrelaterte prosjekter langs kysten innen olje og gass og maritim sektor.

God spredning på sektorer

Bedriftsnettverk støtter prosjekter innen blant annet fornybar energi og miljø, olje- og gass, maritim, marin, helse og velferd, IKT, reiseliv og kreative næringer samt landbruk. Reiseliv er største sektor med 35 prosent av totalt antall løpende prosjekter.

Reiselivsprosjektene er i hovedsak lokalisert i distriktsområder og finansiert fra KMD. Reiselivet er en viktig næring i distriktene. 10 nye reiselivsprosjekter ble støttet i 2016 mot 18 i 2015. Innovasjon Norge har holdt igjen på antall nye reiselivsprosjekter for å kunne øke antall internasjonale og omstillingsrelaterte prosjekter i andre næringer som olje og gass, maritim, marin, fornybar energi og miljø og helse. Denne dreiningen var helt i samsvar med policy 2016 og det Innovasjon Norge sa skulle gjøres i oppdragsgiverrapporten for 2015.

Relativt god spredning på regioner

De 85 løpende prosjektene fordeler seg slik på regionene: Nord-Norge (15), Trøndelag (13), Vestlandet (21), Agder (3) og Østlandet (33). Agder har fortsatt relativt få prosjekter. Den geografiske spredningen i 2016 er i grove trekk som i 2015.

Forstudier og forprosjekter ikke prioritert i 2016

Det ble ikke gitt støtte til nye forstudier og forprosjekter i 2016 finansiert fra NFD post 71 og KMD post 72. Dette henger sammen med begrenset basis ramme for 2016 og god tilgang på prosjekter klare for finansiering og iverksetting. I 2015 ble det gitt støtte til mer enn 100 nye forstudier og forprosjekter. Innovasjon Norge vil løpende vurdere behovet for å gjenoppta støtte til forstudier og forprosjekter utover i 2017.

Ny metode for rekruttering av prosjekter

I 2016 har vi endret metoden for rekruttering av nye bedriftsnettverksprosjekter, fra løpende mottak og behandling av søknader, til en åpen utlysning hvert halvår og konkurranse mellom prosjektene. Det ble også utviklet et forenklet elektronisk søknadsskjema. Det gjør søknadsprosessen enklere for kundene.

Erfaringene har vært gode. Første konkurransebaserte opptaksrunde i mars 2016 var rettet mot allerede mottatte prosjektsøknader og prosjekter på vei inn. Den andre opptaksrunden i september 2016 var basert på en åpen utlysning, publisert på Innovasjon Norges hjemmeside. Denne utlysningen henvendte seg således til *hele* næringslivet, uavhengig av om bedriftene allerede var kunder eller hadde etablert dialog med oss. Nedslagsfeltet ble dermed utvidet. Utlysningene var spisset mot internasjonale og omstillingsrelaterte prosjekter.

Utvelgelse av prosjekter skjer nå i to trinn. Først vurderer og prioriterer distriktskontorene prosjektene utfra kriteriene i utlysningen samt regionale prioriteringer og hensyn. Deretter vil et internt og bredt sammensatt evalueringspanel velge ut og sette sammen en portefølje av nye prosjekter som treffer godt på prioriterte områder (internasjonalisering og omstilling), som holder gjennomgående god kvalitet og ivaretar hensyn til bred fordeling på geografi og sektor. Prosedyren bidrar til økt likebehandling og god rammestyring. På den måten knytter vi sammen regionale prioriteringer og nasjonale føringer og hensyn i en målrettet sammensetning og inntak av prosjekter. Prosedyren er enkel og effektiv. Fra søknadsfrist bruker distriktskontorene fem virkedager på sitt arbeid og evalueringspanelet bruker tre virkedager på utvelgelse og allokering av midler. Deretter foretar distriktskontorene formell beslutning og informerer kundene. *Faglig veiledning fra distriktskontorene.*

Alle distriktskontorene over hele landet arbeider med bedriftsnettverk. Det gis faglig veiledning ved utvikling av nye nettverksinitiativ og ved oppfølging av eksisterende prosjekter. Det gis videre veiledning og sparring ved forberedelse og klargjøring av søknader og prosjekter i forbindelse med utlysning av midler til nye bedriftsnettverk. Alle distriktskontorene har kunderådgivere med betydelig erfaring og kompetanse innen bedriftsnettverk.

Resultater og effekter

Det vises til omtale av resultater og effekter under rapporteringen for delmål 3.

Avvik

Det vises til omtalen over av de ekstra midlene som ble tilført over revidert statsbudsjett for 2016 og som er besluttet fordelt på 2016 og 2017. Midlene som ble holdt tilbake i 2016 er overført til 2017.

Støttende analyser

Bedriftene i Bedriftsnettverk har i 2016 inngått i et pilotprosjekt for analyse av økonomiske effekter i regi av SSB. Det vises til omtale under rapporteringen for delmål 3.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Det vises til tabellen under aktiviteter. Bevilgningen til gjennomføring av tjenesten omfatter:

- Administrasjon av tjenesten herunder budsjettering, oppfølging og rapportering
- Utvikling av kunnskapsgrunnlaget for tjenesten, opplæring og faglig veiledning.
- Distriktskontorenes mobiliseringsaktiviteter, faglige veiledning og oppfølging av bedriftsnettverkene

Kostnadene inngår i linjen Nettverk i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapitel Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432

2.7.4 Kap.2421, post 72 Forsknings- og utviklingskontrakter

Det er i 2016 bevilget 306,1 mill. kroner til FoU-kontrakter over post 72. Formålet med midlene er å bidra til å oppfylle Innovasjon Norges delmål om flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter.

Forsknings- og utviklingskontrakter (tidligere IFU/OFU, nå Innovasjonskontrakter) skal realisere økt verdiskaping i norske bedrifter gjennom utviklingsprosjekter i samarbeid med norsk eller internasjonal kundepart (pilotkunde). Sterk innovasjonsevne kombinert med økt produktivitet er vesentlig for lønnsom vekst og verdiskaping. Innovasjon i samarbeid øker markedsorientering hos næringslivet, og dermed vekstpotensialet.

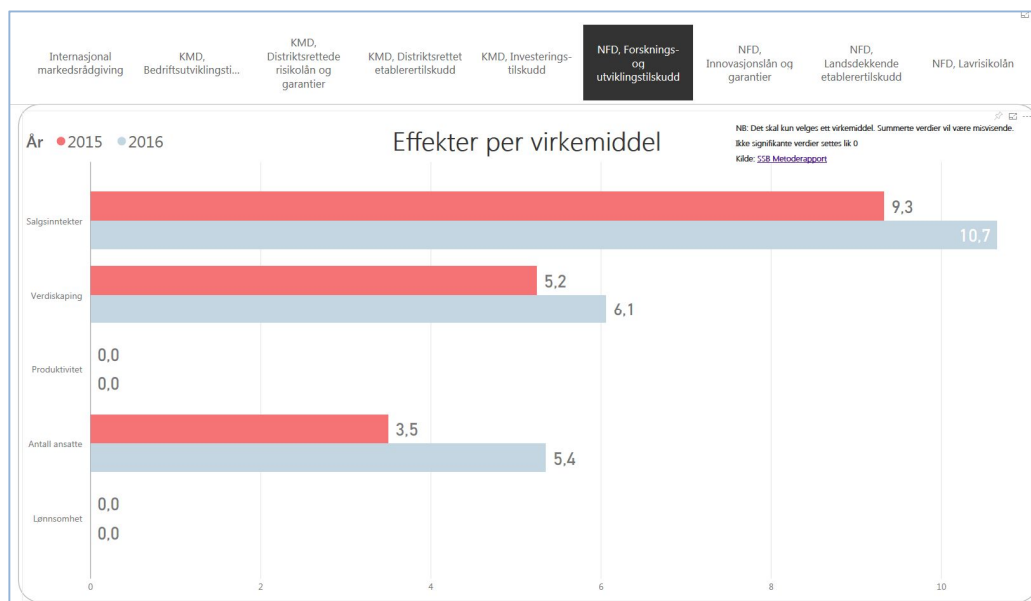
Målgruppen er i hovedsak små og mellomstore bedrifter i hele landet som har evne, vilje og potensial til nyutvikling i samarbeid med markedet.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Vurdering av 2016-porteføljen tyder på at Innovasjon Norge treffer godt på formål. Prosjektene har høy risikoprofil, er internasjonalt rettet med høy nyhetsgrad og ordningen treffer små og mellomstore bedrifter med deres omstilling- og utviklingsbehov.

Det ble i 2016 innvilget 294,3 mill. kroner fra Forsknings- og utviklingskontrakter til totalt 219 for- og hovedprosjekter. Prosjektene utløser betydelig ekstern finansiering og totalt har tilskuddene utløst prosjekter i næringslivet til en samlet kostnad på 1.9 mrd. kroner.

Innovasjon Norge har hatt betydelig pågang også i 2016, og etterspørselen etter midler til gode prosjekter overstiger langt tilgjengelige ressurser. Tillegg på 10 mill. kroner i revidert ble godt mottatt og med svært stram styring har vi sikret at rammene holdt hele året. Statistikkprosentene over omsøkte IFU/OFU-prosjekter viser kun registrerte og behandlede søknader. Normalt jobber Innovasjon Norge med bedriftenes prosjektidéer lenge før søknaden eventuelt utformes. Dette øker søknadens kvalitet og sikrer at kunder og rådgivere ikke bruker tid på søknader som viser seg ikke å være egnet IFU/OFU. Disse prosjektene blir ikke en del av søknadsinngangen og gjenspeiles derfor ikke i statistikken. Ofte henvises disse prosjektene til andre relevante virkemidler i Forskningsrådet og Innovasjon Norge. En viss indikasjon har Innovasjon Norge likevel ved at det i registrerte søknader i 2016 ble søkt om i overkant av 917 mill. kroner, 25,4 prosent økning fra 2015.

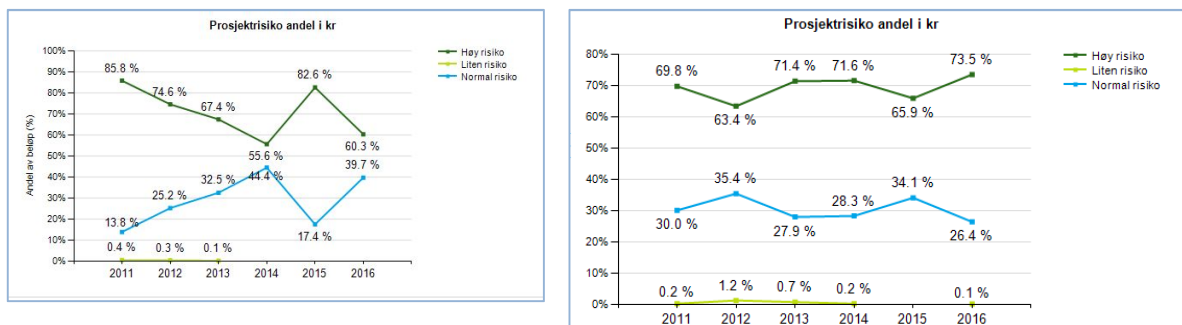

Figur 75: Effekter målt i prosentpoeng årlig mervekst over en treårsperiode, sett i forhold til en kontrollgruppe (Kilde: SSB).

Kundesegmenter, risikoprofiler og delmål

Innovasjon Norge ser en betydelig økning i små bedrifter blant kundene i 2016 (83 prosent er under 20 ansatte, 95 prosent er under 50 ansatte – mot hhv. 63 prosent og 77 prosent i 2015). Mange selskaper er unge (38 prosent gründerbedrifter under 3 år, en økning fra 31 prosent i fjor).

Prosjektrisiko er gjennomgående høy til svært høy i IFU/OFU-prosjekter, også i 2016. Dette er fullt i tråd med ordningens hensikt og formål; risikoavlastning for krevende utviklingsløp. Innovasjon Norge kan identifisere ulik grad av prosjektrisiko for hhv. gründerne og vekstbedrifter – betydelig høyere for sistnevnte gruppe (Figur 76). Driftsrisikoen er generelt lavere for etablerte bedrifter, noe som tillater enda høyere risiko på prosjektsiden.

Figur 76: Prosjektrisiko

Hele 9 av 10 IFU-prosjekter er internasjonalt rettet. OFU-prosjektene har norsk offentlig sektor som målgruppe, men også her ser vi 64 prosent internasjonalt rettede prosjekter. Andelen har holdt seg høy over lang tid.

Det særskilte oppdraget (2 mill. kroner) knyttet til oppfølging av gründerplanen og FoU-kontrakter til prosjekter innen helse og omsorgstjenestene er igangsatt. Midlene er ikke fordelt til gründerne fordi det tar tid å bygge opp et konsept som skal gi størst mulig effekt, for flest mulig, med midlene som er avsatt. Innovasjon Norge vil skape tilgang til internasjonale investorer, kompetansemiljøer, sykehus og omsorgstjenester gjennom å gi norske helsegründerne fleksible plasser i norske og utenlandske inkubatorer. Helseindustrien preges i stor grad av «born globals», og men Innovasjon Norge har i dag ikke virkemidler som gir gründerne i denne sektoren verdifull eksponering for internasjonale ressurser (IPR, forretningsmodellering, dokumentkrav, lisenser og jus) og nettverk.

Innovasjon Norge samarbeider nå med klyngene og vårt internasjonale apparat om å opprette en slik ordning. Aktuelle miljøer er Aleap og Oslo Cancer Cluster i Norge, samt MaRS i Toronto, Nucleus One i Storbritannia, Cambridge Innovation Center i Boston og Nordic Innovation House i San Fransisco. Gjennom denne muligheten vil gründerne også kunne finne potensielle samarbeidspartnere i industri og farmasi. Utvelgelse og utplassering vil finne sted i 2017.

Videreutvikling

Innovasjonspartnerskap: Nytt regelverk gir nye muligheter

Den 1. januar 2017 ble EUs reviderte anskaffelsesregelverk implementert i norsk lov. Her åpnes det for nye muligheter for norske bedrifter. *Innovasjonspartnerskap* er en ny prosedyre i regelverket, som er utviklet for å gi næringslivet en større rolle i offentlige innovasjonsprosesser, og sørge for å fremskaffe bedre og mer effektive løsninger på samfunnsutfordringer. Både EU og OECD har lenge fremmet innovative offentlige anskaffelser som et svært effektivt og «billig» virkemiddel for innovasjon i næringslivet. Dette fordi betalende, krevende kunder er den viktigste innovasjonsdriveren for ethvert selskap.

Gjennom høsten 2016 har Innovasjon Norge i samarbeid med Difi og Leverandørutviklingsprogrammet utviklet en samarbeidsmodell i fem faser, basert på den nye

prosedyren. Sammen med Stavanger kommune gjennomfører vi nå Norges første Innovasjonspartnerskap knyttet til denne modellen. Dette blir også en «pilot» for læring mht videre utvikling og skalering.

Sentrale elementer i modellen er solid topplederforankring og eierskap i kommunen, og en strukturert privat-offentlig samarbeidsform som tar tydelig utgangspunkt i kundebehov (samfunnsutfordringer). Bedriftene konkurrerer om å komme i posisjon til en utviklings- og innovasjonsprosess og konkurransen finner sted i forkant av en utviklingsfase, etter at behovet er tydelig avklart. Etter endt utviklingsfase kan kommunen, og eventuelle følgekommuner, gå rett ut og kjøpe løsningen. Anskaffelsene er dessuten en integrert del av denne samarbeidsmodellen. Dette vil kunne senke markedsrisikoen til bedriftene som deltar. Dette har ikke vært tilfelle for OFU-prosjektene, som har sin juridiske forankring i bestemmelsen om før-kommersielle anskaffelser.

Modellen for Innovasjonspartnerskap representerer en tydelig og ønsket videreutvikling av OFU, særlig ved at man i langt større grad tar utgangspunkt i kundebehov og ved at løsningene som bedriftene utvikler har potensial for å skaleres til langt flere betalende offentlige kunder.

Forenkling, avbyråkratisering og tydeliggjøring

Innovasjon Norge har gjennomført omfattende forenkling av kontraktsmaler og harmonisert dokumentasjonskrav i 2016 – med formål om å kommunisere tydeligere og skape minst mulig byråkrati for kunder og saksbehandlere. I tillegg har Innovasjon Norge omstrukturert informasjon på nett og gjort innholdet mer tilgjengelig og relevant for brukere. Ordningen har vært betegnet som IFU/OFU, et begrep som er godt innarbeidet men oppfattes av nye kunder som kryptisk og komplisert. Høsten 2016 har Innovasjon Norge forberedt endring til nytt navn, til det mer intuitive «Innovasjonskontrakter».

Arbeidet med samordning, samarbeid og tydeliggjøring i forhold til tilgrensende virkemidler i Forskningsrådet og Innovasjon Norge har vært vektlagt i 2016, og vil fortsatt prioriteres i 2017. Målet er mer sømløshet, forsterkede synergier og forenkling overfor bedriftene.

Fremtidens kapitalvirkemidler

Innovasjon Norges har et sterkere fokus på finansielle virkemidler; hvordan landskapet ser ut og hvordan eksisterende virkemidler treffer bedriftenes behov og supplerer markedet. Ambisjonen er å styrke risikoavlastning og treffsikkerhet gjennom optimal bruk av lån og tilskuddsfinansiering. Det er lagt et grunnlag for økt tilgang til risikokapital for vekstbedrifter gjennom økt bruk av «myke» lån til gründersegmentet og betydelig risikoavlastning gjennom garantiavtalene med Det Europeiske Investeringsfondet (EIF). FoU-tilskuddene vil kunne prioritere de prosjektene som har høyest risikoprofil, i kombinasjon med størst potensial.

Aktiviteter

Finansieringsrådgivere over hele landet har hatt tett kontakt med kunder og utviklingsløp i 2016. Det er også arrangert en rekke møter og seminarer for bedrifter som søker risikoavlastning til utvikling av fremtidens løsninger - ofte gjennomført i samarbeid med relevante virkemiddelaktører.

Innovasjon Norge har deltatt aktivt i mange møter og arrangement gjennomført av andre, hvor det har vært relevant å presentere FoU-ordningene våre. Det jobbes aktivt for å fremme gode prosjekter med innovasjon i samarbeid, og for at virkemidler skal fungere sømløst og best mulig for kunden. DOGA, Forskningsrådet (særlig BIA og Skattefunn), Norsk Romsenter, NHO/KS/Difis Leverandørutviklingsprogram og direktoratene for Helse og e-Helse er viktige grenseflater. Innovasjon Noege har blant annet testet felles vurdering av skisser innsendt til BIA som har gitt nyttig læring for begge organisasjoner og svært god kundebehandling. Relevant og god informasjon tilgjengelig gjøres for alle gjennom oppdaterte websider, andre medier og skriftlig materiell.

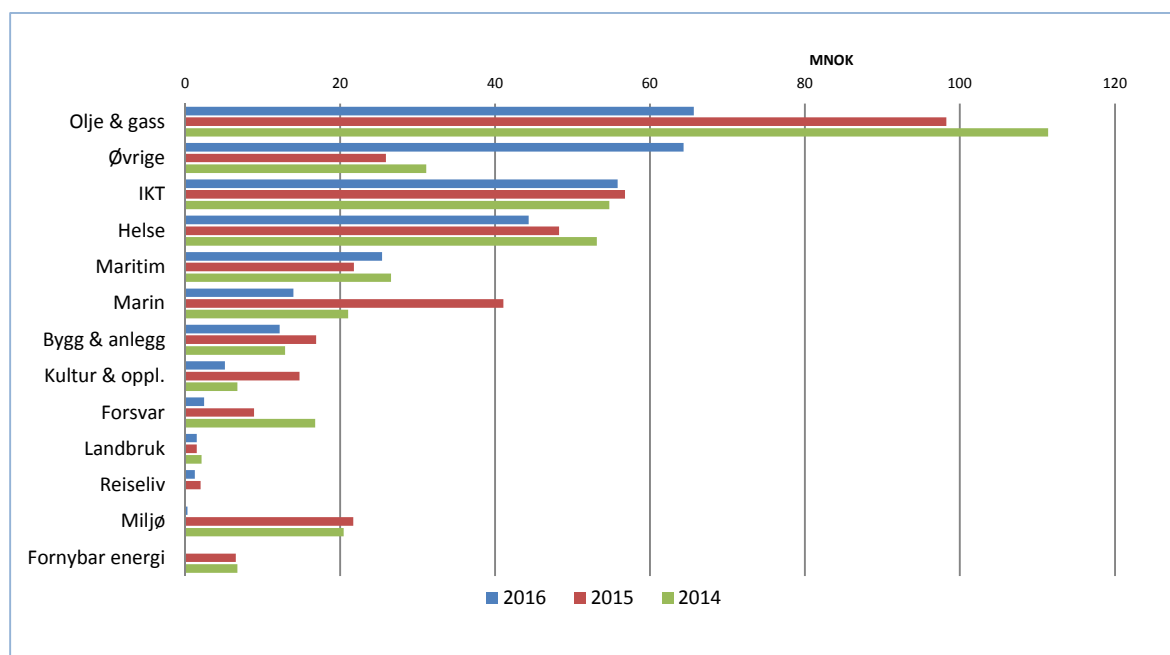
Aktiviteter/virkemiddel	Årets ramme (i mill. kroner)	Forbruk (i mill. kroner)	Antall tilsagn
OFU		60 (73,7)	42 (54)
IFU		234,3 (290,9)	177 (229)
Totalt	306,1	294,3 (364,7)	219 (283)

Tabell 12: Ramme, forbruk og antall tilsagn - Forsknings- og utviklingskontrakter 2016

Resultater og effekter

Brukes som omstillingsverktøy

Betydelig andel av prosjekteierne er fra Hordaland, Rogaland og Sør-Trøndelag tett fulgt av Oslo. Dette er i tråd med tidligere og gjenspeiler høy aktivitet og stort omstillingsbehov og -vilje i bedriftene her.

Figur 77: Innvilget beløp. Figuren viser hvilke markeder prosjektene (2014-2016) retter seg mot.

Olje og gass er fortsatt den største sektoren, med 65 mill. kroner i innvilget tilskudd i 2016. Likevel fortsetter nedgangen man har sett de to siste årene. I 2016 har Innovasjon Norge en betydelig forflytning av innsats, fra petroleum til kategorien «øvrige sektorer». Innovasjon Norge har 50 prosent færre saker i olje og gass, og ytterligere 33 prosent nedgang i innvilget tilskudd sammenliknet med fjoråret.

De 37 prosjektene i kategorien «øvrige» utgjør 65 mill. kroner i tilskudd, og preges av digitalisering og automasjon, for effektive, smarte løsninger både til offentlig og privat bruk. Her ser Innovasjon Norge flere prosjekter som ikke uten videre kan klassifiseres. De er en del av de nye markedstrendene – mange av løsningene er så nye, innovative og disruptive at de i dag ikke har konkurrenter. Mange av disse prosjektene har internasjonale pilotkunder.

IFU/OFU-prosjektene kjennetegnes ved at de i langt høyere grad enn øvrige finansielle instrumenter er IKT-rettete (44 prosent for IFU og 79 prosent for OFU, mot 15 prosent i snitt for alle tjenester 2016). IFU/OFU er altså et svært viktig verktøy for selskaper som vil utnytte digitalisering som konkurransefortrinn. Innvasjon Norge har prosjekter som for eksempel utnytter big data for å bygge samfunnsikkerhet og brukervennlige digitale løsninger mot kommune. Automatiserte, førerløse kjøretøyer og persontilpasset medisin er andre spennende eksempler.

Den store økningen i marin sektor i 2015 er i 2016 tilbake på tidligere nivåer.

Miljøteknologiordningen opplevde betydelig økning i søknader om prosjekter rettet mot luseproblematikken i næringen. Mange av disse prosjektene egnet seg også for IFU/OFU, og for å sikre balansert totalportefølje ble det gjennomført felles styrt beslutningsprosess for marine saker andre halvår 2016. Prosjekter innen miljø og fornybar energi er i stadig større grad finansiert gjennom miljøteknologiordningen som følge av rammesituasjonen. IFU/OFU-modellen kan med fordel brukes også med denne ordningen.

Tilskudd til helseprosjekter ligger på nivå med foregående år: 34 prosjekter har helse som hovedmarked og det er innvilget 44,4 mill. kroner (48 mill. kroner til 38 prosjekter i 2016). Innovasjon Norge har ett OFU-prosjekt der det er innvilget tilskudd også til offentlig samarbeidspartner, et helseforetak. Alle de fem internasjonale helse-IFU har pilotkunder i Nord-Amerika.

OFU-prosjektene preges av digitalisering, særlig med utdanning, samferdsel, kommunal forvaltning og helse som marked. Andelen OFU i forhold til IFU er relativt stabil, også i 2016.

Avvik

Det har ikke vært vesentlig avvik i 2016

Støttende analyser

Pilotkunder som viktig driver og kanal for eksport

Pilotkundernes nettverk, markedsandeler og renommé i sine markedssegmenter har stor betydning for leverandørbedriftenes suksess i markedene etter at IFU/OFU-prosjektene er fullført. Evaluering (2012) av IFU/OFU-ordningen viser at leverandørbedrifter med pilotkunder lokalisert i utlandet gjør det bedre markedsmessig og kommersielt enn leverandørbedrifter med pilotkunder lokalisert i Norge. Handelshøyskolen BI har gjennom forskning (2016) funnet at IFU-prosjekter med «nasjonale kundebedrifter med internasjonalt fokus» får de beste kommersielle resultatene, også bedre enn prosjekter med pilotkunder i utlandet.

Tabellen viser at over 50 prosent av IFU/OFU hovedprosjekter har pilotkunder med betydelig internasjonalt engasjement. For årene 2014, 2015 og 2016 utgjør det henholdsvis 59 prosent, 56 prosent og 61 prosent. I 2016 var 19 av 70 «nasjonale pilotkunder med internasjonalt fokus» eid av utenlandske bedrifter. De kommersielle resultatene av hovedprosjektene internasjonale profil kan vi først analysere når IFU/OFU prosjektene igangsatt i disse årene er fullført og kommersialiseringen har vart noen år. Men enn så lenge må vi forholde oss til evalueringer og forskningsresultater.

Def: nasjonal kundebedrift med internasjonalt fokus:

- Utenlandskeide bedrifter i Norge registrert som AS.
- Norske bedrifter med datterselskaper i utlandet eller med betydelig eierandeler i utenlandske selskaper beliggende i utlandet
- Norske bedrifter med betydelig eksport
- Norske institusjoner med betydelig internasjonalt nettverk (eks. etater og FoU-institusjoner)

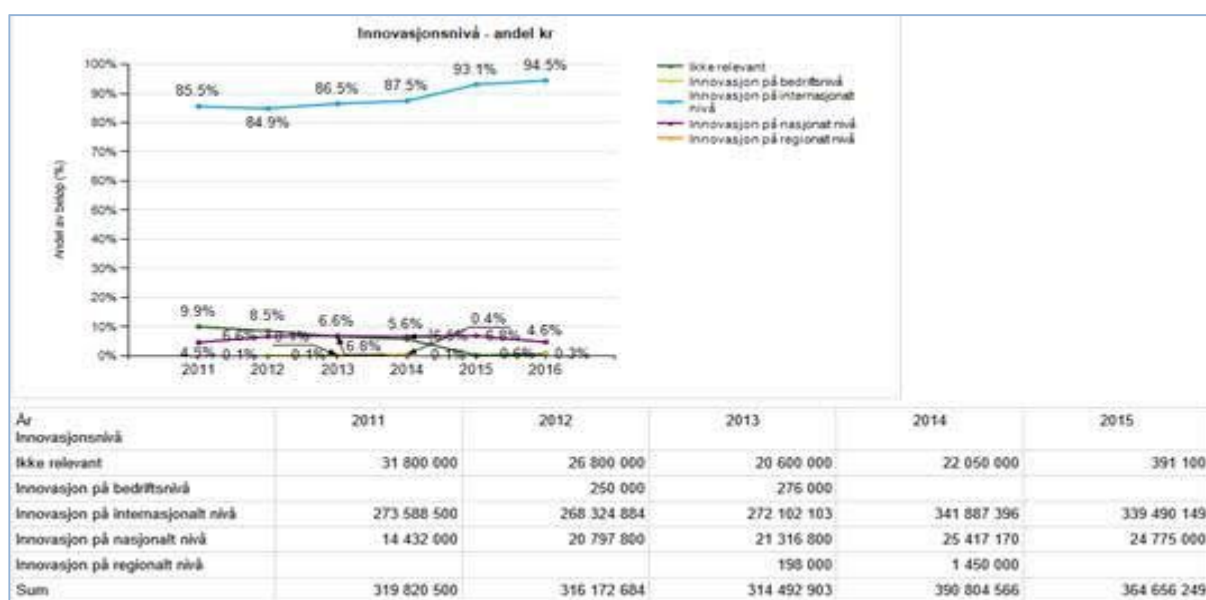
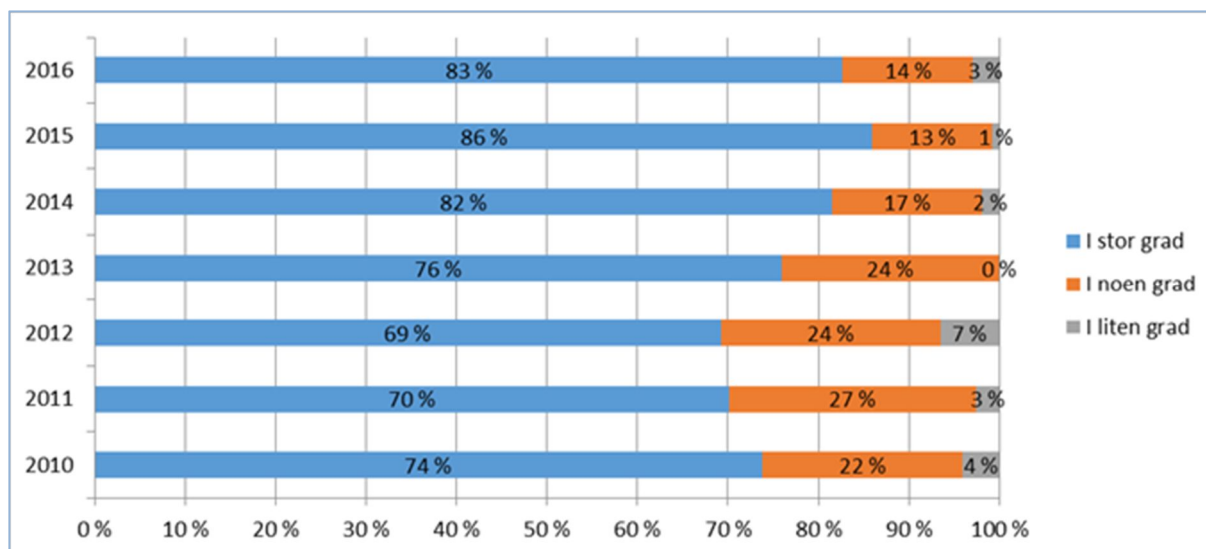
Type kundepartner (pilotkunder)	2014	2015	2016
Nasjonale pilotkunder med internasjonalt fokus	62	52	70
Utenlandske pilotkunder	29	32	33
Nasjonale pilotkunder uten internasjonalt fokus	63	66	65
SUM	154	150	168

Antall IFU/OFU hovedprosjekter

Funnene betyr at vi vil jobbe bredt med internasjonaliseringsbegrepet og se på store pilotkundeselskaper i Norge som egnede motorer for å komme raskt og effektivt ut i globale markeder.

Tall fra Kundeeffektundersøken gjennomført i 2016 viser at IFU/OFU fortsatt skårer blant de høyeste på addisjonalitet og innovasjonsnivå, begge oppunder 100 prosent

I etterundersøkelsen fra de som fikk tilskudd i 2012 svarer 90 prosent at IFU/OFU-prosjektet «I stor grad» eller «I noen grad» har bidratt til å øke kompetansen i selskapet.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Det henvises til tabell for Gjennomføringskostnader for virkemidler med høy andel av finansiering under Øvrig Rapportering. Tabell 40 side 429

2.7.5 Kap.2421, post 74 Reiseliv, profilering og kompetanse

Samlet fikk Innovasjon Norge i 2016 en bevilgning på til sammen 517,9 mill. kroner over post 74.

- 231,5 mill. kroner av midlene benyttes til Innovasjon Norges reiselivsarbeid og skal bidra til delmålene flere vekstkraftige bedrifter og flere innovative næringsmiljøer i reiselivsnæringen.
- 286,4 mill. kroner av midlene skal benyttes til Innovasjon Norges kompetansetjenester og annen profilering i 2016, og skal bidra til å få fram flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter.

Post 74 finansierer en stor del av Innovasjon Norges internasjonale virksomhet.

Innovasjon Norge fikk 286,4 mill. kroner til rådgivning, kompetansetjenester og annen profilering i 2016 med mål om å få fram flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter. Bedrifter med stort eksportpotensial skal stimuleres til å utnytte muligheter som finnes utenfor Norge gjennom programmer som bidrar til å fremme eksport, internasjonalisering og internasjonalt teknologisamarbeid.

Innovasjon Norge er en sentral aktør når det gjelder bred kompetanseutvikling i næringslivet med særlig sikte på innovasjon, og kan oppnå en større effekt av selskapets midler ved å tilby både økonomisk støtte og tilføre kompetanse til sine kunder. Aktivitetene omfatter rådgivning og kompetanse tjenester inn mot innovasjon og entreprenørskap, internasjonal rådgivning inn mot å mobilisere for vekst og eksport.

Innovasjon Norge skal også profilere norsk næringsliv i utlandet. Målet er å utvikle, forankre og styrke en unik og attraktiv posisjon for Norge som et fellesgode, og sikre at norske gründere, bedrifter og klynger får den drahjelpen som er helt nødvendig for å hevde seg i en sterkere internasjonal konkurranse. Dette skal bidra til økt eksport, men også til økt attraktivitet for utenlandske investorer, talenter og turister.

Et godt omdømme styrker vår internasjonale konkurranseevne og kan fungere som en strategisk merkevare. Direkte bedriftsrettede tjenester som Internasjonale fagmesser bidrar også til omdømmebygging, markedsposisjonering, økt eksport og verdiskapning.

Områder som har vært spesielt viktige i 2016 (inkludert et eksempel på resultat)

- **Forbedre tilbudet til bedrifter som vil gå internasjonalt**
I 2016 fortsatte Innovasjon Norge arbeidet med å harmonisere og forenkle tilbudet til bedrifter som vil gå internasjonalt bla. ved å opprette et eget eksportsenter, forbedre informasjon på nett og ved videreutvikling av tjenesteporteføljen.
 - Antallet bedrifter som fikk eksportbistand økte med 25 prosent fra 2015.
- **Levere på gründerplan**
I 2016 fikk Innovasjon Norge en rekke nye oppdrag som oppfølging av Regjeringens Gründerplan.
 - Gjennom satsingen «Økosystemet for kapital» så har vi bidratt med støtte og nettverk til prosjekter som bidrar til å øke tilgangen til privat risikokapital for gründere
- **Videreutvikle arbeidet med Merkevaren Norge**
Å bidra til å utvikle Norge som merkevare er en forutsetning for at vi kan levere på målet om flere vekstkraftige bedrifter i Norge samt tiltrekke flere investorer og turister. For å oppnå dette har videreutvikling av arbeidet med Merkevaren Norge vært høyt prioritert i 2016.

- Vi har igangsatt en pilot på merkevarebygging gjennom klyngene hvor målet er at ni klynger fra alle deler av Havrommet skal utvikle en overordnet posisjonering under Merkevaren Norge

Fordeling av statsbudsjett 2016 bevilgningen på de ulike tjenester, programmer og aktiviteter.

Innovasjon og gründerskap	107,9
Økt innovasjon og gründerskap	59,5
Grunderveiledning	5,0
Globalt entreprenørskap (herunder 8 mill. kroner fra Gründerplanen)	14,6
Rådgiving om immaterielle rettigheter	5,6
Horisont 2020, inkl EU rådgiving til indre marked	17,7
Mentortjenesten for gründere	5,5
Vekst og eksport	152
Internasjonal tilstedeværelse og samarbeid med utenriktjenesten	7,4
Utvikling av markedskompetanse og nettverk ved kontorene i utlandet	23,5
Formidling av internasjonale markedsmuligheter	26,9
Behovsavklaring og internasjonal markedsveiledning	46,0
Internasjonal markedsrådgiving	21,1
FRAM Marked – både post 74 og post 50	5,4
Eksportrådgiving (tidl Handelsteknisk rådgiving og Enterprise Europe Network - EEN)	5,9
NOREPS	2,4
Messer og Norske fellesstands i utlandet	7,3
Næringslivsdelegasjoner	6,1
Merkevaren Norge	250,0
Start in Norway ²⁸	-
Invest in Norway	2,5
Reiseliv - Visit Norway	231,5
Merkevaren Norge (Strategisk posisjonering)	15,5
Øvrige poster (adm.såknorn, forsvarsanskaffelser, analyser og evalueringe og IKT investeringer)	8,5

Tjenesten som tidligere har vært rapportert som EU rådgiving er i denne rapporten rapportert splittet. EU rådgiving til indre marked rapporteres under tjenesten Horisont 2020, mens rådgiving til Enterprise Europe Network (EEN) er rapportert som en del av den nye tjenesten Eksportrådgiving. Tjenesten som tidligere har vært rapportert som Handelsteknisk rådgiving rapporteres nå som en del av tjenesten Eksportrådgiving.

Tjenesten Strategisk posisjonering er nedlagt som ordinær tjeneste, men inngår som en del av arbeidet med Merkevaren Norge.

²⁸ Innovasjon Norge gis i tilleggsoppdrag å gjennomføre prosjektet «Start in Norway» og en tilleggsfinansiering på inntil 5 mill. kroner fra statsbudsjettet for 2016 kap. 900 post 21

Innovasjon og gründerskap

2.7.5.1 Gründerplanen

En av de store utfordringene for gründere og bedrifter i en tidlig fase er tilgangen på kapital. I 2016 fikk Innovasjon Norge en rekke nye oppdrag som oppfølging av Regjeringens Gründerplan: «Gode ideer – Fremtidens arbeidsplasser».

Oppdragene innebærer både styrking av eksisterende tjenester (Pre-så Kornkapital, Etablerertilskudd, IFU/OFU, Mentortjenesten, kompetansetjenester) og en rekke nye tiltak.

Nye tiltak rapporteres under denne posten (se nedenfor). Tiltakene som innebærer økt innsats på eksisterende tjenester rapporteres under disse.

Midlene som ble bevilget til oppdraget møteplasser for vekst har blitt fordelt på de internasjonale kompetanseprogrammene (*Global Entrepreneurship*), *Mentortjenesten* for gründere og *Økosystemet for Kapital*. Sistnevnte midler har blitt brukt til å utvikle og støtte viktige møteplasser, arenaer og nettverk hvor gründer har møtt investorer og kompetent kapital.

Midlene ble fordelt slik (mill. kroner):

	Mill kroner	Rapporteres i
Internasjonale kompetansetjenester - Global Entrepreneurship	8	2.7.5.4
Mentortjenesten for gründere	5	Omtales i KMD i sin helhet
Økosystemet for kapital	12	2.7.5.2.1
Vekst-programmet for kvinner og mangfold	5	2.7.5.2.3
Gründerskap i klyngene – Klyngeprogrammet	5	2.7.3.1
Sum	35	

2.7.5.2 Økt innovasjon og gründerskap

Innovasjon Norge forvalter flere oppdrag som har til hensikt å bidra til mer entreprenøriell aktivitet og gründerskap, disse omfatter mobiliseringsaktiviteter ved våre distriktskontorer sammen med finansiering og kompetansetjenester. Privat risikokapital og kompetent kapital er ofte avgjørende både for Innovasjon Norge støtte og for å kunne muliggjøre skalering og vekst i gründerselskapene, i 2016 har vi derfor har et spesielt fokus på å mobilisere mer privat kapital parallelt med å styrke gründeres kompetanse.

2.7.5.2.1 Økosystemet for kapital

Tilgangen til privat risikokapital for gründere har vært lav i Norge seneste år og informasjon om hvor og hvordan man tiltrekker seg kapital som gründer har vært manglende. Nettverk for forretningsengler og mennesker som ønsker å bidra med både kunnskap og kapital til gründere har vært få og lite aktive. Gjennom Gründerplanen og tiltaket «Møteplasser for vekst» har Innovasjon Norge bidratt med støtte og nettverk til prosjekter som løser disse utfordringene for å bygge et sterkere økosystem for kapital og innovasjon nasjonalt. Vi har kalt satsingen «Økosystemet for kapital».

Vi vurderer løpende de initiativer vi mottar nasjonalt, og støttebeløp er varierende og avhenger av initiativenes relevans og størrelse.

Tabellen nedenfor viser prosjekter som har mottatt støtte under tiltaket «Økosystem for kapital»:

Prosjekter Økosystem for kapital	Bevilget støttebeløp
Fintech Factory (Akselerator)	250 000
Startup Extreme 2016 (Bergen)	500 000
OHOI - Innovasjonsmiljø for engleinvestorer, gründere og «Corporates» i Oslo	500 000
BETT 2016 (Messe for Edtech i London)	400 000
Konkurranse rundt satellittnavigasjon med Norsk Romsenter ESNC	100 000
Cutting Edge (Oslo)	75 000
Oslo Innovation Week 2016	700 000
<i>Totalt 2016</i>	<i>2 525 000</i>
<i>Inkludert 2017 forpliktelser</i>	<i>4 275 000</i>

Av midlene til «Økosystemet for kapital» er det også satt av midler til gjennomføringskostnader da disse aktivitetene gjerne er samarbeidsprosjekter.

Beskrivelse av møteplasser og kompetansetiltak som er støttet med midler fra oppdraget:

Angel Challenge

Utdanningsprogrammet Angel Challenge for forretningsengler har ved hjelp av Innovasjon Norges støtte vært gjennomført i Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger og utdannet, gjennom reelle investeringer, til sammen 134 forretningsengler i hvordan man investerer i oppstartsselskaper. Selskaper som har vært med i konseptet har til sammen fått 33,4 mill. kroner i investeringer både gjennom programmet og i etterkant av nettverkssamlingene fordelt på 15 startups. Nettverket Angel Challenge er også valgt ut som en av Preså Korn miljøene og har i dag ca. 50 aktive investorer.

Støtten til programmet ble bevilget i 2015 basert på at vi antok at det kom et oppdrag på forretningsengler i 2016.

Startup Extreme 2016

Startup Extreme ble arrangert i Bergen og Voss for andre året på rad i 2016 sammen med Startup Norway og DNB. Konferansen samlet 490 deltakere og ble åpnet av Kronprins Haakon. Av deltakerne var 60 prosent gründere, 40 prosent internasjonale deltakere og 70 prosent av foredragsholderne var fra utlandet. Konferansen bidro til å sette Norge på kartet internasjonalt med 7 internasjonale artikler, 29 artikler totalt og hele 10 medier til stede. Arrangementet vil også gjennomføres i 2017.

Oslo Innovation week 2016

Rekordhøyt deltakerantall med hele 11.000 deltakere og 50 prosent internasjonal deltakelse blant foredragsholderne. Temaet for årets OIW var «Powercouples» og investorfokusert var stort med en heldags investorkonferanse hos DNB ved navn NXT. Arrangementet vil også gjennomføres i 2017.

Andre aktiviteter vi har støttet og vært samarbeidspartner på under tiltaket Møteplasser for vekst er:

- *SLUSH 2016* – Norsk delegasjon med Kronprinsen og norske oppstartsselskaper til Nordens største innovasjonskonferanse i Helsinki
- *Oslo House Of Innovation (OHOI)* – Innovasjonsmiljø for engleinvestorer, gründere og «Corporates» i Oslo
- *Cutting Edge 2016* – Teknologi og forskningskonferanse I Forskningsparken i Oslo under OIW

- «Join a startup» med Statoil – Koblingsarena for tidligere Statoil ansatte mot gründerskap i Bergen, Stavanger og Oslo
- BETT 2016 - Messe for utdanningsteknologi selskaper i London

Avvik

Det er brukt mindre midler enn antatt av rammen som er fordelt til «Økosystemet for kapital». Dette skyldes i noe grad at vi stilte strenge krav til prosjektene vi støttet for å sikre kvalitet samt at vi ønsket å sikre at vi hadde midler gjennom hele året. Vi forpliktet oss for oppfølging på møteplasser for 2017 uten å vite om Gründerplan midlene ble videreført, dermed kunne vi ikke bruke opp rammen for 2016 for å sikre at vi hadde midler til disse kommende år. Dette gjelder Oslo Innovation Week (Oslo), Startup Extreme (Bergen) og Technoport (Trondheim) med totalbudsjett på 1,75 mill. kroner for 2017.

2.7.5.2.2 Mobilisering til Skattefunn

SkatteFUNN (Skattefradrag for Forskning og Utvikling i et Nyskapende Næringsliv) er en rettighetsbasert skattefradragsordning. Ordningen skal stimulere til økt forskning og utvikling ved støtte til prosjekter som skal fremskaffe ny kunnskap, informasjon eller erfaring som igjen fører til nye eller bedre produkter, tjenester eller produksjonsmåter.

Ordningen administreres av Norges Forskningsråd i samarbeid med Innovasjon Norge og Skatteetaten. Innovasjon Norge er ansvarlige for markedsføring av, og bedriftsveiledning om SkatteFUNN, mot relevante målgrupper mens Forskningsrådet behandler og beslutter søknader.

Arbeidet knyttet til SkatteFUNN ligger svært tett opp til og blir en naturlig del av øvrige mobiliserings- og rådgivningsaktiviteter.

Aktiviteter og leveranser

Vi opplever en fortsatt betydelig vekst i søknadsinngangen og i 2016 ble det mottatt 4 570 søknader mot 3 662 året før. Dette representerer 25 prosent økning og følger en utviklingen med sterk vekst de siste fire årene.

En viktig del av forklaringen er aktivt og godt mobiliseringsarbeid gjennom våre distriktskontorer, Forskningsrådets regionansvarlige og relevante regionale samarbeidspartnere. SkatteFUNN er en naturlig del av virkemiddelporteføljen når Innovasjon Norge inviterer til næringslivsseminarer eller er i kundedialog om utviklingsprosjekter. Sammen med Forskningsrådet er det også gjennomført Åpen Dag arrangementer i alle landets fylke med god oppslutning fra næringslivet.

Avvik

Det er ingen vesentlige avvik å rapportere.

2.7.5.2.3 Mobilisering av kvinner og mangfold i næringslivet

Mange innovative gründermiljøer kjennetegnes av et mangfold av gründere. Dette kan gi et rikt tilfang av ulike ideer og synsvinkler og gjøre gründervirksomhet mer attraktivt, også for personer som i dag er underrepresentert blant gründere. Kulturelt mangfold og kulturell kompetanse bidrar også til å lette norske gründeres adgang til globale markeder.

Nytt for 2016 er *Vekst-programmet for kvinner og mangfold* som er et nytt oppdrag Innovasjon Norge har fått som oppfølging av regjeringens Gründerplan – «Gode ideer – fremtidens arbeidsplasser». Dette er et spisset mobiliseringstiltak for å fremme lovende gründerere med

flerkulturell bakgrunn, lovende kvinnelige gründere og andre grupper som er underrepresentert blant norske gründere.

Aktiviteter

VEKST programmet for kvinner og mangfold (oppfølging av Gründerplanen)

Store deler av 2016 ble brukt til å innhente erfaring fra land som er gode på mangfold samt knytte nettverk med aktuelle samarbeidspartnere både nasjonalt og internasjonalt før vi designet innholdet for satsingen. Canada er kjent for å ta i bruk mangfold som et konkurransefortrinn og mange erfaringer er hentet fra samarbeidspartnere i Toronto i forbindelse med første leveranse i programmet. Programmet og satsingen ble derfor lansert sammen med Kronprinsparet og næringsminister Monica Mæland i Toronto i november 2016.

Vi har også deltatt på og vært medarrangør på ulike arrangementer for å støtte opp under gode initiativer med eksterne aktører:

- Deltakelse og foredrag på «Give a job» event i Oslo, for å fremme entreprenørskap blant fremmedkulturelle.
- To arrangementer har blitt gjennomført i samarbeid med MAK

Første program med norske oppstartsselskaper finner sted i Toronto, Canada 24-28. april 2017. Her vil fem til åtte selskaper delta i et program rettet mot vekst og skalering i en oppstartfase, i tillegg vil man ha spesiell fokus på hvordan man kan bruke mangfold som et konkurransefortrinn. Selskapene vil i ettertid følges opp av en internasjonal mentor fra gründermiljøet i Canada.

En større konferanse med temaet mangfold er under planlegging i 2. kvartal 2017. Konferansen planlegges i samarbeid med MAK-nettverket og andre relevante organisasjoner innen feltet. MAK jobber for å styrke konkurranseevnen til norsk næringsliv gjennom fokus på mangfold og interkulturell kompetanse. Konferansen vil ha fokus på mangfold som konkurransefortrinn.

Female Entrepreneur

Prisen Female Entrepreneur 2016 ble delt ut på kvinnedagen 8. mars. Navnet på prisen ble endret fra Årets Gründerkvinne til Female Entrepreneur for å signalisere at internasjonalt potensial er viktig. Samtidig gir en engelsk tittel større mulighet til å bruke prisen som døråpner i et globalt marked. Kriteriene er også endret med større vekt på bærekraft og mindre vekt på omsetning.

I stedet for en regional modell med regionale kåring som tidligere, arrangerte vi en stor nasjonal kåring i samarbeid med DOGA (Norsk design- og arkitektursenter) i Oslo. Her var H.K.H. Kronprinsesse Mette-Marit prisutdeler. Den nasjonale modellen ble en suksess, med rekordhøyt antall søkere til prisen. Mens det var rundt 30 søkere de første årene, søkte 130 kvinnelige gründere på konkurransen i 2016 i håp om å vinne en halv million kroner til å utvikle sin gründerbedrift.

Målet med Female Entrepreneur er å profilere kvinner som vekstgründere, og bruke disse som gode rollemodeller for å inspirere og mobilisere flere kvinner til vekstgründerkap.

Emax

Emax er et årlig arrangement for unge talenter mellom 18 og 25 med interesse for entreprenørskap og ledelse. Arrangementet fant sted på Lillehammer for femte gang i 2016.

Vi vurderer unge kvinner og studenter som en særlig relevant målgruppe for å forsterke kvinners deltakelse og posisjon i næringslivet. Gründercampen Emax Norge ble arrangert for femte gang i 2016 og er et entreprenørskapstiltak som retter seg mot både kvinner og menn mellom 18-25 år fra hele landet. Formålet med arrangementet er å være en arena for nettverksbygging, læring og inspirasjon for unge ambisiøse gründerspirer. Kvinneandelen for Emax Norge 2016 var 40 prosent

Dette var noe lavere enn i 2015. Andelen flerkulturelle deltakere var på ca. 20 prosent og halvparten av disse var kvinner.

Forutenom Female Entrepreneurs og Emax har vi et samarbeid med Ungt Entreprenørskap (UE) om NM i Ungdomsbedrift, Studentbedrift og KAN programmet hvor vi deltar både med ressurser og finansielt. Distrikktorene har også samarbeidet med sine lokale UE-avdelinger.

Avvik

Det ble ikke levert noe på Vekst-programmet før 2. tertial 2016.

Vurdering av måloppnåelse

Norge har relativt lav kvinneandel blant gründere, ca. 30 prosent (aksjeselskap og enkeltpersonforetak, SSB 2013). Et kontinuerlig sterkt fokus på kvinneandelen er viktig for å nå målet om flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter. Det forutsetter en god kjønnsbalanse som muliggjør at næringslivet tar i bruk alle kompetente ressurser. Forskning viser at en slik kjønnsbalanse er viktig for verdiskapingen²⁹. DNB rapporten «En million ideer»³⁰ påpeker også viktigheten av å «heie» spesielt på kvinner som statistisk sett har flere enkeltpersonforetak enn AS og dermed færre vekstselskaper enn menn.

Innovasjon Norge arbeider primært med gründere som er i gang med oppstart og videreutvikling av bedriften. Vi vil her videreføre og forsterke arbeidet med å synliggjøre gode kvinnelige rollemodeller, og herunder synliggjøre at også gode kvinnelige gründere kan få tilgang til finansiering og kompetanse fra Innovasjon Norge. Dette kan være en viktig kilde til motivasjon og inspirasjon for andre kvinnelige gründere med vekstpotensial. Innovasjon Norge mener derfor det er viktig å fortsette med priser som «Female Entrepreneur» nettopp for å synliggjøre gode rollemodeller.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Se tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapittel for Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432

2.7.5.3 Gründerveiledning (Innovasjon Norges gründerportal)

I 2015 etablerte Innovasjon Norge «Gründersenteret» for å tydeliggjøre og effektivisere aktiviteten mot Gründere i tidligfase. Gründersenteret har tre roller:

- 1) *Gründertelefonen og esøknadssupport*
Gründertelefonen er en gratis telefontjeneste der gründere og potensielle gründere kan ringe for å diskutere sin idé og få veiledning og råd. På esøknadssupport bistår vi med teknisk hjelp rundt alle elektroniske søknader til Innovasjon Norge.
- 2) *Behandling av markedsavklaringsstilskudd fra hele landet fra 1. april 2016 (både landsdekkende og regionale)*
- 3) *Være en kunnskapsbank på tidligfase entreprenørskap* for resten av organisasjonen, der vi kapitaliserer på kunnskapen vi har gjennom dialog med rundt 10 000 gründere i året.

Samlet vurdering av måloppnåelse

²⁹ Why diversity matters, Vivian Hunt, Dennis Layton, and Sara Prince, McKinsey & Company 2015

Is Gender Diversity Profitable? Evidence from a Global Survey. Marcus Noland, Tyler Moran & Barbara Kotschwar, Peterson Institute for International Economics 2016

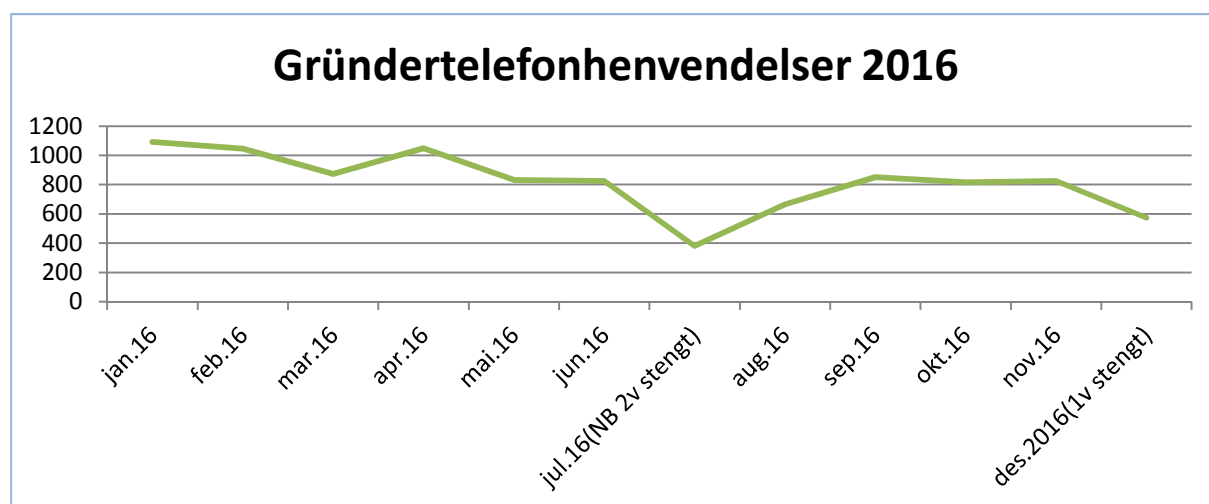
³⁰ <https://www.dnb.no/portalfront/nedlast/no/bedrift/nyheter/en-million-ideer.pdf>

Målet med å samle flere tjenester rettet mot gründere i tidligfase på Gründersenteret er å kunne tilby sømløse, raske og enkle avklaringer for kundene og en mer hensiktsmessig og effektiv organisering for Innovasjon Norge. Vi erfarer flere eksempler på at gründere opplever en smidigere prosess med Innovasjon Norge med denne organiseringen og terskelen for å ta kontakt med oss i en tidlig fase er blitt lavere. I 2016 lanserte vi nytt søknadsskjema (Min Side) saksbehandlingssystem på ny plattform for Markedsavklaringstilskudd. Dette har bidratt til enklere søknadsprosess for gründer, bedre interaksjon mellom gründer og Innovasjon Norge i prosessen og raskere og mer effektiv saksbehandling.

Aktiviteter

I 2016 har antall henvendelser til Gründertelefonen stabilisert seg på rundt 800 henvendelser i måneden. Dette er en ønsket reduksjon fra 2015 og starten av 2016, da vi gjennom tydeligere kommunikasjon på web og i søknadsskjema jobbar for å luke ut noen opplagt irrelevante henvendelser.

Like fullt ser vi at Gründertelefonen har en viktig funksjon, gründere i tidligfase trenger noen å snakke med for å få rettleiding i prosessen. Og med norsk næringsliv i omstilling tyder statistikken på at behovet er større enn noen gang.

Esøknadssupport hadde i 2016 totalt 2667 henvendelser.

Etter en pilot i region Vest i 2015 og første kvartal 2016 overtok Gründersenteret som nevnt behandling av alle Markedsavklaringstilskudd fra 1. april 2016. I perioden april til desember 2016 behandlet Gründersenteret totalt 1160 søknader om Markedsavklaringstilskudd.

Resultater og effekter

Målet vårt er å ha et strømlinjeformet og sømløst tilbud til gründere over hele landet. Et eksempel fra Hordaland i desember viser at vi er i ferd med å lykkes; En kunde ringer gründertelefonen og blir oppmodet om å være med på vårt seminar «Fra idé til marked» dagen etter. Han deltar der og samme uke får han møte IPR-rådgiver, som har kontordag i Bergen en dag i måneden. Dette gir kunden de avklaringene han trenger for å ta stilling til videre løp og er klar til å søke Markedsavklaringstilskudd (etableringstilskudd fase 1) i løpet av kort tid. Denne gode kundereisen er et resultat av at infrastrukturen og tilbudene er på plass og ikke minst at samarbeidet fungerer mellom ulike avdelinger i Innovasjon Norge.

Avvik

Innovasjon Norge har uttrykt en ambisjon om en vesentlig reduksjon av saksbehandlingstid på Markedsavklaringstilskudd, 4 dager har vært et hårete mål som vi strekker oss etter. I overgangsåret 2016 nådde vi ikke denne målsettingen. Dette forklarer vi med utfordringer knyttet til nytt søknadsskjema/saksbehandlingssystem og oppbygging /bemanning av Gründersenteret. Gründersenteret er nå godt etablert, har fått på plass bemanning og skal være rustet både bemanningsmessig og teknisk til å ta unna Markedsavklaringstilskuddene med redusert saksbehandlingstid i forhold til i 2016. Innledningen til 2017 (januar/februar) viser at målet er innenfor rekkevidde.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler i kapitel Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432

2.7.5.4 Global Entrepreneurship (GET, TINC, IN – piloter og Business Bootcamps)

For å bidra til at flere oppstartsbedrifter med vekstpotensial tenker stort og setter høye ambisjoner, har Innovasjon Norge de siste årene utviklet en portefølje av globale kompetanseprogrammer. Programmene gir mulighet for læring og trening i internasjonale markeder. Programmene, eller «lærings- og treningsarenaene», er samlet under tjenesten Global Entrepreneurship. Fellesnevneren er å lære internasjonal forretningsutvikling av noen av de beste markedene og miljøene i Norge og internasjonalt på innovasjon og entreprenørskap.

Global Entrepreneurship består i dag av følgende programmer:

- Business Bootcamp i byer i Norge
- Tech incubator (TINC) i Silicon Valley
- Tech incubator (TINC) i Singapore (Ikke gjennomført i 2016)
- Global Entrepreneurship Training (GET) ved Babson College i Boston
- Entrepreneurial Marketing i NYC
- Entrepreneurship in Emerging Markets i India (Ikke gjennomført i 2016)
- Tech City Executive Accelerator (TEA) i London
- Fashion Skills for Scale i Milano (Pilot)

Samlet vurdering av måloppnåelse

Mange gründere konsentrerer seg for mye om produkt og teknologi og er for lite opptatt av å finne sin forretningsmodell og tydeliggjøre sitt marked, noe som er avgjørende for å lykkes med vekst. Med utgangspunkt i oppstartsbedriftenes særtrekk, bidrar Innovasjon Norge til å øke gründernes kompetanse på markeds- og forretningsutvikling, og dermed øke sjansen for at gode ideer blir til vekst- og levekraftige bedrifter, både hjemme og i internasjonale markeder.

Kundeevalueringene for de enkelte programmene viser at våre internasjonale læringsarenaer bidrar til å skape flere gode gründere, flere globale gründere og gjøre det mer attraktivt å være gründer. Bedriftene sier selv at programmene får dem raskere ut i internasjonale markeder samt at de får bekreftet og avkreftet sine hypoteser og muligheter raskere. Mange av våre kunder sier at disse programmene har vært avgjørende for dem i å ta kloke beslutninger om vekst i internasjonale markeder og har stor effekt på deres økonomiske vekst.

Totalt trente 163 deltakere fra 130 selskaper på internasjonal forretningsutvikling i de overnevnte programmene i 2016. Dette er en nedgang på 39 deltakere, (202 deltakere i 2015), og en nedgang på 28 selskaper (158 selskaper i 2015). 46 av de 163 deltakerne var kvinner (ca 28 prosent). 18 av de 130 deltakende bedriftene (ca 14 prosent) har sin forretningsadresse i en distriktkommune. Dette har man klart ut fra et totalt budsjett på 9,2 mill. kroner for Global Entrepreneurship.

Nedgangen må i stor grad tilskrives sviktende rekruttering til våre programmer i Asia.

Alle bedrifter betaler en, ikke ubetydelig, avgift for sin deltakelse i programmene, samt sine egne reise- og oppholdskostnader. Vi kan derfor ha en ganske sterk antagelse om at læringen, treningen og kompetansen de mottar gjennom et Global Entrepreneurship-program verdsettes høyt, og at Innovasjon Norge har etablert et godt rennommé som tilrettelegger for denne typen kompetanseheving blant norske gründere.

TINC Silicon Valley og TINC Asia fikk en ekstra anerkjennelse i 2016, under den norske kåringen av Nordic Startup Awards, der begge programmene var nominert for «Best Accelerator».

Videreutvikling

I 2017 skal vi jobbe videre med å forenkle og tydeliggjøre kommunikasjonen rundt porteføljen for at interne og eksterne lettere skal forstå hvilket program som er relevant for den enkelte bedrift. Vi vil intensivere samarbeidet med inkubatormiljøene for å lette arbeidet med mobilisering og rekruttering. Det vil også være viktig å skape en økt oppmerksomhet for porteføljen internt.

Vi ønsker å styrke vår tilstedeværelse i Asia, og bygge arenaer for trening og læring også der. Dette kan skje gjennom å rekruttere en lokal ressurs i Singapore. Personen vil få ansvar for å bygge opp et program (som erstatning for TINC Asia) i tett dialog med Gründerdivisjonen og det norske oppstartsmiljøet, eller ved å trekke på våre kontorer i Shanghai og Beijing.

Vi vil i 2017 forsøke å holde aktiviteten oppe på 2016-nivå i programmene GET, TINC SV, Entrepreneurial Marketing NYC og TEA London. Piloten Fashion Skills for Scale i Milano vil ikke bli videreført som et Global Entrepreneurship-program, men vil gå inn som et Global Growth-prosjekt i 2017. Entrepreneurship in Emerging Markets i India vil ikke bli videreført, men vi vurderer muligheter for andre måter å la norske gründere få lære, trene og teste sine konsepter i dette markedet.

Business Bootcamp har vi besluttet å legge ned i dagens form. Vi ser nå på muligheter for å gjøre dette programmet i tettere samarbeid med inkubatormiljøer, og kommer til å gjennomføre to piloter på dette ila. 2017.

Aktiviteter

Programmet finansieres av NFD post 74 og KMD post 72. Andelen fra post 74 av disponibel ramme er om lag 67 prosent av totalbeløpet.

Business Bootcamp

Business Bootcamp er et seks dagers program (3x2 dager), for unge oppstartsbedrifter med internasjonale ambisjoner. Business Bootcamp gjennomføres inntil 2 ganger årlig per region (Nord, Midt, Vest, Sør, Øst). Programmet inkluderer intensive arbeidsøkter for å lære, og trene på, anvendelse av moderne verktøy og strategier for entreprenørskap. Dette kan gründerne bruke for å utvikle suksessrike produkter og gå inn i nye markeder. Gjennom arbeidsgrupper og hjemmeoppgaver får man brukt verktøyene direkte på sitt eget forretningskonsept, sine egne produkter og ovenfor kunder. Det legges opp til hyppig «pitch-trening» og muligheter for en rekke mentorsamtaler. Programmet ledes hver gang av en dyktig moderator som har dyp innsikt og kompetanse innen moderne entreprenørskap. Moderatoren har tung internasjonal erfaring og internasjonale perspektiver.

Business Bootcamp ble gjennomført i åtte kull i 2016. To planlagte kull ble avlyst grunnet lave søkertall eller manglende mobilisering (Ålesund og Tromsø). Totalt deltok 84 deltakere, gjennom 76 bedrifter.

TINC - Tech Incubator i Silicon Valley og Singapore

TINC er et fire ukers akseleratorprogram rettet mot internasjonale markeder for at bedrifter, blant annet, skal få testet og validert sine produkter, etablert nettverk og finne mulige samarbeidspartnere.

På TINC Asia får selskapene muligheten til å tilnærme seg det voksende, men svært fragmenterte markedet i Asia, med lavere risiko. På TINC i Silicon Valley deltar i tillegg noen svenske og islandske oppstartsselskaper som et ledd i et nordisk samarbeid, finansiert av svenske og islandske virkemidler.

TINC i Silicon Valley ble gjennomført i to kull i 2016, med totalt 11 deltakere i totalt 6 bedrifter. TINC Asia ble ikke gjennomført i 2016 grunnet manglende ressurser ved vårt kontor i Singapore.

GET (Global Entrepreneurship Training)

GET (Global Entrepreneurship Training) er et ett ukes akademisk program der fokus ligger på å løfte deltakerne «fra tech gründer til business-gründer». Dette er et lederprogram («mini-MBA»), levert av et av Bostons ledende universiteter, Babson College. Babson College har et renommé som et av verdens ledende utdanningsinstitusjoner under emnet innovasjon og entreprenørskap. Under oppholdet mottar deltakerne læring og trening i sentrale temaer, som er vesentlige for å lede en ung vekstbedrift i en internasjonal satsing. Undervisningen og treningen blir ledet av erfarne akademikere, som også er suksessrike gründere og har bygget opp store bedrifter. Det legges opp til delingsdynamikk innad i gruppen under hele programmet, og muligheter for nettverksaktiviteter under oppholdet i Boston. GET gjennomføres i ett kull årlig, og i 2016 deltok 25 deltakere fra 21 bedrifter.

Entrepreneurial Marketing i NYC

Entrepreneurial Marketing er et 10 dagers program, gjennomført i New York, med fokus på salg og markedsføring, der lederne i gründerbedriftene/vekstbedriftene trenes i egenskaper, verktøy og tenkesett som er viktige når man skal merkevarebygge, markedsføre og selge produkter og tjenester i et moderne internasjonalt marked. Gjennom programmet går deltakerne gjennom undervisning, praktisk arbeid, mentor-rådgivning og nettverksaktiviteter.

New York er kanskje verdens episenter når det kommer til kommersiell tenkning, markedsføring og merkevarebygging. Her finner vi mange av verdens dyktigste markedsførere, PR-folk og reklamebyrå. New York har også en raskt voksende VC-industri, med enorme summer investert i oppstartsbedrifter.

I 2016 ble programmet gjennomført i to kull, med totalt 21 deltakere gjennom 14 bedrifter.

Entrepreneurship in Emerging Markets

Entrepreneurship in Emerging Markets retter seg mot gründerbedrifter med teknologi som kan være relevante i verdens raskest voksende markeder. Programmet ble gjennomført for første gang i 2015, og arrangeres over 8 dager i regi av Innovasjon Norges kontor i New Delhi.

Programmet gir en kombinasjon av trening, nettverksaktiviteter, erfaringsdeling og kunde-/brukerkontakt. Målet er å gi dypere innsikt i utfordringer og muligheter i disse hurtigvoksende økonomiene, og komplekse markedene. Deltakerne skal bedre forstå vesentlige demografiske aspekter og kulturelle ulikheter, for igjen å kunne identifisere målgrupper, spesifikke behov, og slik bli bedre forberedt på å drive business i disse markedene.

Man har vurdert å justere fokuset noe for hvilke bedrifter som deltar her; fra relativt modne gründerbedrifter, til noe yngre bedrifter. Dette fordi man ser at det kan være fordelaktig å skaffe seg den demografiske og kulturelle kompetansen enda tidligere i utviklingen av teknologien.

Programmet ble ikke gjennomført i 2016 grunnet lave søkertall.

TEA – Tech City Executive Accelerator, London

TEA retter seg mot relativt modne tech-gründerbedrifter med globale vekstambisjoner. Programmet er videre noe spisset inn mot Fintech, ettersom dette feltet i særstilling preger gründer scenen og økosystemet i London. Programmet søker å trene deltakernes evner innen disipliner som er viktige å mestre i en internasjonal vekststrategi. Herunder PR og kommunikasjon, salg og forhandlingstaktikk, forretningsmodellering m.m. Programmet holdes i Tech City, London, en av Europas største klynger for teknologibedrifter.

I 2016 ble det gjennomført ett kull med 11 deltakere gjennom åtte bedrifter på TEA i London.

Fashion Skills for Scale, Milano

Fashion Skills for Scale ble gjennomført som et pilotprogram i partnerskap med Norwegian Fashion Hub og Norwegian Fashion Institute. Programmet har som mål å tilføre unge motebedrifter kompetanse og forretningsferdigheter som kreves for internasjonal skalering og vekst, og var skreddersydd ut i fra deltagerbedriftenes ståsted og behov. Programmet ble levert i samarbeid med det anerkjente Luxury & Fashion Knowledge Center ved Handelshøyskolen Università Luigi Bocconi i Milano. Gjennom fire samlinger, i Oslo og i Milano, ble det fokusert på hvordan det internasjonale motemarkedet fungerer i dag, samt ulike forretningsmodeller for internasjonal vekst.

Programmet ble gjennomført med ett kull i 2016. 12 personer deltok, gjennom 6 bedrifter.

Kompetanseprogrammene er en en til mange tjeneste som er meget verdifullt for selskapene i seg selv, men som også muliggjør nettopp å skape verdier for mange selskaper på en kostnadseffektiv måte. Kostnadmessig fordeler budsjettet på programmene seg i 2016 slik:

Aktiviteter	Forbruk * (i mill. kroner)
Business Bootcamp	2,1
TINC SV	2,1
TINC Singapore **	
GET	1,2
Marketing i NYC	2,2
Entrepreneurship in Emerging markets - India ***	
TEA London	1,0
Fashion Skills for Scale Milano	0,6
SUM	9,2

* Aktivitetene var budsjettet finansiert av NFD post 74 (12 mill. kroner) og KMD post 72 (4 mill. kroner)

** TINC Asia ble ikke gjennomført i 2016

*** Entrepreneurship in Emergin Markets i India ble ikke gjennomført i 2016

Resultater og effekter

I 2016 har det vært en nedgang i antall bedrifter som har deltatt på programmer i utlandet: fra 80 i 2015 til 54 i 2016. Antall bedrifter på Business Bootcamp i Norge gikk fra 78 til 77 bedrifter. Det ble gjennomført 8 kull med Business Bootcamp i 2016. To kull ble avlyst.

Global Entreprenørskapsprogrammene er ikke med i Kundeeffekt-undersøkelsen eller Serviceundersøkelsen, og det foreligger derfor ikke data på resultatindikatorerne. Det ble imidlertid gjennomført en ekstern evaluering av alle programmene i porteføljen. Dette arbeidet ble igangsatt mot slutten av 2015, og var klart sommeren 2016. Evalueringen ble utført av Oxford Research, og evalueringsrapporten er del av grunnlaget for den videre utviklingen av tjenesten. Sitat fra rapportens konklusjoner og anbefalinger:

«Evalueringen viser at GE-tjenesten fungerer godt. Tjenesten har fornøyde brukere og er godt begrunnet ut fra et samfunnsøkonomisk perspektiv. Det er god sammenheng mellom innsats, aktiviteter og resultater. Innovasjon Norge må imidlertid ha fokus på å omsette resultater til effekter. For å være i stand til å realisere Innovasjon Norges overordnede målsetninger, bør det tilstrebes å oppnå bedre kobling mellom GE-tjenesten, øvrige tjenester i Innovasjon Norge og privat og offentlig risikokapital. Om ansvaret for en slik kobling skal tillegges GE-tjenesten eller andre deler av Innovasjon Norge, må avklares.» (Evaluering av Global Entrepreneurship-tjenesten, av Oxford Research, september 2016).

Sammen med Innovasjonspolitisk avdeling (INNO) har vi sett nærmere på funnene i evalueringsrapporten og gjennomført en pilot der målet er å utvikle og implementere en forbedret læringsprosess i Innovasjon Norge i forbindelse med evalueringer. Resultatet og oppfølgingspunkter for tjenesten i 2017 med bakgrunn i evalueringen er følgende:

1. Utvikle GE-tjenestens innretning slik at kompetanseresultater naturlig omsettes til bedriftsøkonomiske resultater blant annet gjennom å bedre koblingen mellom GE-tjenesten og øvrige tjenester i Innovasjon Norge og til andre finansieringskilder
2. Administrative tiltak
 - a.) Effektivisere driften av tjenesten
 - b.) Etablere et program i Asia
 - c.) I større grad utnytte Yammer som intern kommunikasjonskanal
3. Legge til rette allerede nå for innsamling av data for senere effektmålinger av tjenestens påvirkning på bedriftenes faktiske økonomiske utvikling

I kjølvannet av denne evalueringen har det blitt løftet en debatt rundt hvordan man kan måle resultater og effekter av denne typen tjenester. Spørsmålet er like mye hva man kan og bør måle. Det overordnede målet er selvsagt økt eksport og internasjonal handel, men hvordan kan man trekke linjer mellom selskapets deltakelse ved f.eks. TINC i Silicon Valley i 2012, og det faktum at selskapet i 2016 har 40 millioner brukere månedlig? Hvordan kan man si at selskapet som fikk intensiv trening på pitching, salg og markedskommunikasjon i New York nøt godt av dette da de like ettero landet en avtale med en av verdens største leketøysprodusenter?

Tjenesteansvarlig og Gründerdivisjonen samarbeider tett med divisjon for Innovasjonspolitikk og Analyse for å finne enda bedre metoder for å gjøre evalueringer og målinger av effekter. En idé som drøftes er å legge til rette for mer kontinuerlig måling og oppfølging av selskapenes progresjon ved å be om rapportering på deres viktigste KPI'er og metrics.

Tilbakemeldinger fra gründerne i oppstartsselskapene viser følgende:

TINC Silicon Valley: "We have received valuable feedback that has challenged us to think new and bigger." Lars Flesland, Co-founder of FlowMotion.

"It influences your mindset and energy. Nothing seems impossible when you're here." Jon Anders Aas-Haug, Founder and CEO of Bluestone.

GET (Global Entrepreneurship Training) Boston:

"Amazing lectures throughout the whole week". Sitat fra survey.

"Very relevant to my business. Good program". Sitat fra survey.

"So many learnings - and I am already started to implement them into my business". Sitat fra survey.

"One of the most inspiring weeks in my life! I really would love a GET 2.0 next year". Sitat fra survey.

Vi finner ofte igjen deltakerbedrifter som vinnere eller finalister i forskjellige startup-kåringer og flere i kategoriene «In the spotlight» and «Next to watch» i www.norwaystartupscene.com

En av deltakerne fra TINC Silicon Valley ble intervjuet i Shifters podkast og snakket der varmt om programmet. Flowmotion AS, som også deltok på TINC Silicon Valley, gjennomførte en av tidenes mest vellykkede Kickstarter-kampanjer like etter sin deltakelse, og hentet mer en 1,3 mill. dollar gjennom folkefinansieringstjenesten. Bubbly Group AS, som deltok på Entrepreneurial Marketing i New York landet nylig en spennende avtale med LEGO. Marianne Hindsgaul i Bubbly Group er i skrivende stund også nominert som en av tre til prisen for årets Female Entrepreneur.

Samarbeidspartnere som co-working spaces, inkubatorer og næringshager sender ofte sine selskaper på tjenestene og de ble nevnt flere ganger som viktige tilbud til gründere under «Drømmeløft» mobiliseringen, gjennomført i 2015, samt under innspillmøtene NFD hadde i forbindelse med Gründerplanen de lanserte i 2015. Programmene er også lokalisert i mange av byene som er «ranket» som topp entreprenørskaps hub's i internasjonal kåringen Global Ecosystem Startup Ranking.

Avvik

Målet var å holde aktiviteten på samme nivå som i 2015. Da fikk 158 bedrifter «trening» gjennom de globale kompetanseprogrammene. Vi endte på 131. To avlyste Business Bootcamp-kull (Region Midt og Region Nord), samt avlysningen av Entrepreneurship in Emerging Markets i India og TINC Asia i Singapore er årsaken til at vi ikke nådde dette tallet.

Det var et mål for 2016 å tydeliggjøre kommunikasjonen og posisjonen rundt programmene. Vi har i løpet av 2016 klart å spisse posisjonen av programmene, blant annet gjennom en total restrukturering av nettsider, men det er fortsatt behov for en ytterligere forenkling av hvordan man kommuniserer programporteføljen, både internt og eksternt.

Støttende analyser

Det er fortsatt for få vekstselskaper i Norge og for få selskaper som går internasjonalt eller utvikler produkter og tjenester for et internasjonalt marked. Forskning viser at markedsorientering er en kritisk suksessfaktor for å lykkes med innovasjon og vekst³¹ samt at bedrifter som har operert kun på hjemmemarkedet de første årene etter oppstart, knapt har noen mulighet for å lykkes i en senere internasjonaliseringsprosess³². Det er derfor avgjørende å stimulere til at flere bedrifter retter fokus mot internasjonal tilstedeværelse og eksport, selv i den tidligste fasen av bedriftens livssyklus, for å lykkes med vekst i fremtiden.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Kostnadene inngår i linjen Kompetanse i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler i kapittel Øvrig rapportering. Tabell 42 side 432

2.7.5.5 Rådgivning om immaterielle rettigheter (IPR)

IPR arbeidet i Innovasjon Norge er organisert i et IPR team under Gründerdivisjonen på Hovedkontoret. Teamet på fire personer har kompetanse innenfor beskyttelse og forretningsmessig utnyttelse av IPR, og tilbyr objektiv veiledning i utvikling, implementering og sikring av IPR- tilpasset den enkelte bedrift.

Hensikten med tjenesten er å hjelpe kundene å kartlegge sin IPR-status og ta bedre beslutninger om beskyttelse og forretningsmessig utnyttelse av sine immaterielle verdier. Et bevisst forhold til

³¹ (Kilde: EU " Meeting the challenges of 2020" Report 2011/The Global Innovation 1000: How the Top Innovators Keep Winning)

³² (Kilde: Analyse av oppstartsbedrifter 20.6.11 NIFU-NTNU-SINTEF)

egen IPR vil styrke kundens posisjon i markedet ovenfor konkurrenter, samarbeidspartnere og potensielle investorer. Dette er spesielt viktig i internasjonale markeder som et stadig økende antall norske bedrifter må forholde seg til. Tjenesten er derfor også integrert med «en til mange» kompetanseprogrammene vi tilbyr både gründere og SMB'ere.

Innovasjon Norge bidrar til at gründere og SMB bedrifter får økt bevissthet og kunnskap om hvordan de kan beskytte og forvalte sine immaterielle verdier på følgende måter:

- Gjennom egen IPR rådgivningstjeneste som leveres som «1:1» rådgivning til kunder og er tilgjengelig for alle gründere og SMB bedrifter og næringsmiljøer, ikke bare kunder av Innovasjon Norge.
- Gjennom kompetanseprogrammer – FRAM, GET, TINC, Business BOOTCAMP - som er tilpasset gründere med internasjonale vekstambisjoner, samt på EMAX hvor deltakerne er unge som ønsker å lære om entreprenørskap. Her har IPR problemstillinger en naturlig plass. Både interne og eksterne ressurser benyttes for å øke kompetansen hos bedriftene.
- Gjennom websider www.innovasjonnorge.no/ipr som gir en god oversikt og veiledning i hvordan gründer kan gå frem.
- Gjennom www.iprhjelp.no, hvor bedrifter finner verktøy og sjekklister samt kobling mot ulike tilbydere av IPR relaterte tjenester
- Koble gründere og SMB bedrifter mot adekvate spesialiserte tjenesteleverandører etter at deres IPR behov er avdekket og konkretisert
- Gjennom gründertelefonen og deltagelse på «Fra idé til marked» seminarer

Samlet vurdering av måloppnåelse

IPR tilbudet vurderes å bidra til måloppnåelsen for de tre delmålene våre gjennom å bevisstgjøre kunder i hvordan de kan beskytte og utnytte sine immaterielle verdier i forretningsutviklingen.

Undersøkelser viser at det er naturlig for norsk næringsliv, inkludert gründere og SMB å henvende seg til Innovasjon Norge også vedrørende spørsmål om beskyttelse av sine nye innovative produkter.³³

Dette skyldes at tilbudet av tjenester fra private tjenestetilbydere og andre aktører i virkemiddelapparatet tar utgangspunkt i beskyttelse og i mindre grad forretningsmessig utnyttelse av IPR. De har også høy fokus på industrielle rettigheter. Men for gründere og bedrifter kan det være vel så viktig å utnytte andre deler av immaterialrettssystemet som reguleres gjennom annet lovverk, som for eksempel markedsførings- og åndsverksloven, når de skal velge en beskyttelsesstrategi. Det er også viktig å ikke se IPR som et mål, men som et middel for å nå forretningsmessige mål. IPR strategi må alltid ses i sammenheng med forretningsmodell og forretningsstrategi. Det er dette vi fokuserer på i vår rådgivning.

Det er fortsatt nødvendig med en nøytral aktør som kan veilede bedriftene innenfor hele immaterialrettssystemet med vekt på hvordan de kan utnytte dette i sine innovasjonsprosjekter/forretningsutvikling. Vår rolle er å bidra til at bedrifter og gründere tar gode beslutninger om beskyttelse og i større grad tar i bruk hele IPR systemet. Dette øker effekten av deres investeringer i innovasjon/FOU, som igjen gir en større samfunnsøkonomisk effekt enn uten offentlig engasjement. Vi vurderer at IPR rådgivningstjenesten til Innovasjon Norge fortsatt fyller et udekket behov i markedet. Dette mener vi understøttes av god score på kundeeffektundersøkelsene til Innovasjon Norge.

Videreutvikling

³³ Undersøkelser utført av Oxford reasearch 2014 og Perduco 2012

Vi vil fremover forsterke arbeidet på følgende områder:

- Tydeliggjøre INs rolle sett i forhold til andre IPR aktører både offentlige og private.
- Jobbe for en bedre koordinering av og samarbeid med private og offentlige aktører for å løse IPR relaterte utfordringer i norsk næringsliv.
- Tydeliggjøre INs egen IPR rådgivningstjeneste og kundebehov sett i forhold til de ulike fasene i oppstartsprosessen.
- Få IPR inn som tema i flere «en til mange» arrangementer og kompetanseprogrammer som Innovasjon Norge tilbyr bedrifter (f.eks. Fra idé til marked)
- I samarbeid med INs kontorer i Norge og utlandet vil vi prioritere bransjer og bedrifter som har et utstrakt behov for IPR rådgivning (ekstra sårbare for kopiering etc.)
- Videreutvikle våre egne websider og www.iprhjelp.no sammen med relevante samarbeidspartnere i offentlig og privat bransje.
- Styrke næringslivets forståelse og viktigheten av IPR i enda større grad og spesielt viktigheten når man skal ut i internasjonale markeder

Aktiviteter

I 2016 igangsatte IPR teamet i overkant av 580 nye IPR rådgivningsprosjekter. Dette er en signifikant økning fra 2015 hvor vi igangsatte totalt 500 leveranser. En forklaring på dette kan være økt fokus på temaet i media. 2016 var også første hele driftsår for portalen iprhjelp.no. Bedrifter og gründere som blir bevisst sitt IPR behov gjennom iprhjelp.no kan igjen føre til økt behov for tjenester fra offentlige og private tjenestetilbydere.

Vi mottok også cirka 130 henvendelser fra gründere og bedrifter som hadde spørsmål knyttet til beskyttelse, håndhevelse og utnyttelse av sine immaterielle verdier som kunne besvares i løpet av en telefonsamtale/epost. I tillegg til dette så besvarer også gründersenteret et stort antall henvendelser hvor IPR relaterte spørsmål er et tema.

IPR teamet bistår også distriktskontorene og kredittdivisjonen med vurdering av IPR status i finansieringssaker. Dette gjelder særlig saker hvor de immaterielle verdiene er kritisk for suksess og i lånesaker hvor det skal tas pant i immaterielle rettigheter.

For å øke bevissthet rundt forretningsmessig anvendelse av IPR har vi i 2016 holdt foredrag- og kurs rettet mot gründere, SMB bedrifter og bedriftsnettverk. Vi har også holdt foredrag og kurs rettet mot andre aktører i virkemiddelapparatet, blant annet ansatte ved inkubatorer, veiledere i førstelinjetjenesten og ansatte i Patentstyret.

2016 var første hele driftsår for portalen www.iprhjelp.no som Innovasjon Norge drifter sammen med Patentstyret. Dette er nettside med informasjon, verktøy og kontakter for innovative små og mellomstore bedrifter. www.iprhjelp.no ble evaluert i 2016 og resultatene viser begrenset kjennskap, men økende bruk av sidene. De som bruker sidene opplever de som brukervennlige og nyttige i stor grad.

Videre samarbeidet Innovasjon Norge og Patentstyret om kurset «Verdisikring ved produkt- og tjenesteutvikling» med deltakelse fra både gründere og SMB, og det ble igangsatt tiltak for å hjelpe bedriftene til å bli mer kompetente bestillere av forundersøkelser på patent og varemerker.

Statistikk for bruk av våre egne IPR sider og iprhjelp.no viser følgende tall for 2016:

Vi opplever at informasjons- og verktøysider for IPR bidrar til flere og mere bevisste kunder.

Innovasjon Norges internettsider, www.innovasjonnorge.no/ipr er godt besøkt med hele 33 164 sidevisninger for året. Sidene har i flere år vært blant de mest besøkte kompetanse- og rådgivningssidene på innovasjonnorge.no.

www.iprhjelp.no har vist en stigende tendens for antall besøk. Totalt antall sidevisninger for perioden 2016 ble ca. 28 114, antall brukere var 7 678 i perioden.

Mest brukt er sidene med kalkulator for å beregne kostnadene med patent, varemerke og design. Videre brukes «Finn en rådgiver» og «Rådgiverdatabasen» mye, samt «Hva finnes fra før?» med mulighet for søk i varemerke-, design- og patentdatabaser

Resultater og effekter

Vi har også i 2016 gjennom ulike tilskuddsordninger (etablerertilskudd, IFU/OFU m. fl.) støttet kostnader til ulike IPR-formål som for eksempel innlevering av nasjonale og internasjonale søknader om beskyttelse av immaterielle verdier. I tillegg til dette har vi i 2016 bevilget støtte, i form av mikrofinansiering inntil 25 000 kroner pr kunde, til innkjøp av IPR leveranser fra kommersielle leverandører som Patentstyret og private spesialister. Dette tilbudet er særlig rettet mot førstegangsbrukere av IPR systemet.

Førundersøkelsen måler også hvordan våre kunder bruker IPR systemet. For finansieringstjenester med flest innovasjonsprosjekter på internasjonalt nivå er tallene for 2016:

Tjeneste	Patent	Vare- merke	Design	Fortrolig- hetsavtale	Hemmelig- hold	Opphavs- rett	Kompleks utforming	Annet
Etablerertilskudd (NFD)	37,3 %	56,6 %	39,6 %	71,8 %	45,5 %	54,7 %	48,8 %	10,5 %
IFU/OFU	39,8 %	47,4 %	27,1 %	75,8 %	51,9 %	47,4 %	46,6 %	8,3 %
Miljøteknologi	50,0 %	35,6 %	23,7 %	75,9 %	51,7 %	44,1 %	53,4 %	11,9 %
Risikolån	44,1 %	54,4 %	20,3 %	72,4 %	54,4 %	44,1 %	53,4 %	8,5 %

Tabell 13: Andelen som har svart ja på spørsmål i KEU før – «Har eller tror du at virksomhetene din vil komme til å bruke noen av følgende metoder for å beskytte det nye som utvikles i prosjektet?»

Avvik

Ingen vesentlige avvik

Støttende analyser

Internasjonalt er det fortsatt en økning i registrering av industrielle rettigheter og mer handel med immaterielle rettigheter. Om en sammenlikner antall søknader opp mot folketall viser statistikken at norske bedrifter i mindre grad enn selskap i sammenliknbare land benytter industrielle rettigheter. Dette kan ha mange forklaringer, men for mange bedrifter vil registrering av industrielle rettigheter ofte være en naturlig del av en bredere IPR strategi.

Piratkopiering av produkter og varemerkeforfalskning skjerper kravene til håndtering av immaterielle rettigheter også i Norske bedrifter. Det er særlig når bedriftene møter internasjonal konkurranse fra IPR-bevisste virksomheter i Norge eller i utlandet at bevisst håndtering av egne immaterielle verdier blir viktig. Innovasjon Norges tjenester bidrar til at bedriftene er bedre forberedt i møte med utenlandske markeder og aktører. I 2016 ble det gjennomført en interessentanalyse rettet mot virkemiddelapparatet og tjenesteleverandører på IPR området. Undersøkelsen ble gjennomført sammen med Patentstyret som del av oppdraget «Vurder opprettelse av en samlet veilednings- og rådgivningstjeneste for immaterielle verdier og rettigheter».

De tjenestene som respondentene mener er udekket i størst grad er, i prioritert rekkefølge:

- «Råd om forretningsmessig utnyttelse av IPR i en innovasjonsprosess» (på klar første plass med mer enn 10 prosent over neste)
- «Råd om sikring av immaterielle verdier»
- «Bistand i utforming av en IPR-strategi»
- «Verdifastsettelse av immaterielle rettigheter»

- «Veiledning om regelverk, søknadsprosess og priser relatert til immaterielle rettigheter»

Når vi ser på hvem de ulike aktørene benytter for å dekke behovet for IPR-tjenester viser svarene at flest henviser gründere og bedrifter til Innovasjon Norge foran Patentstyret og de private aktørene. Næringshagene og næringsklyngene benytter først og fremst Innovasjon Norge for å dekke sitt behov for IPR-tjenester, mens vi ser at forskningsparker, kunnskapsparker og inkubatorene benytter i like stor grad Innovasjon Norge, Patentstyret og norske patentkontorer. Det kom også frem at TTO³⁴ene foretrekker utenlandske aktører fremfor norske for å dekke sitt behov for IPR-tjenester, noe som bekrefter inntrykket vi hadde fra før.

Mer enn utviklingen av helt nye tjenester, pekes det på en bedre synliggjøring og koordinering av eksisterende tiltak fra det offentlige. Det er nevnt tiltak som etableringen av en IPR-portal (evt. videreutvikling av iprhjelp.no). Uansett peker svarene på behovet for en målrettet innsats fra de offentlige aktørene for å gjøre IPR-tilbudet kjent og tilgjengelig der bedriftene er og når behovet oppstår.

Resultatene fra denne undersøkelsen bekrefter igjen at våre tjenesteleveranser stemmer med kundenes udekkede behov og at de dekker en imperfeksjon i markedet. Undersøkelsene viser også at vi ikke har overlapp med det private markedet og andre offentlige aktører.

Vi vurderer at IPR rådgivningstjenesten til Innovasjon Norge fyller et udekket behov i markedet som kompletterer det private markeds- og Patentstyrets tjenestetilbud.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Kostnaden inngår i linjen for Rådgivning i tabell for Gjennomføringskostnader Øvrige virkemidler i kapittel Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432

2.7.5.6 Horisont 2020

Innovasjon Norge har i 2016 skilt ut en dedikert rådgivningstjeneste på EU/Horisont 2020. Viktigste element i tjenesten er å sikre at norske bedrifter får mest mulig igjen for Norges tilknytning til EU gjennom EØS-avtalen og spesielt Horisont 2020-programmet. Programmet er mer markedsorientert enn tidligere programmer og har en rekke markedsnære aktiviteter og sterkt fokus på kommersialisering og innovasjon. Norsk næringsliv må i større grad på banen, men dette er komplekse programmer og bedriftene trenger bistand for å lykkes i konkurransen i EU.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Etterspørselen etter Horisont 2020-programrådgivning fra næringslivet øker. For å mobilisere de rette kundene jobbes det gjennom målrettede arrangementer og rådgivning, fremfor generell informasjon. Fra 2015 har det blitt lagt økende vekt på dybderådgivning for den enkelte bedrift, en strategi som er videreført for 2016. Målet er å oppnå ønsket effekt over tid og i større grad bidra til delmålet om vekst i bedrifter gjennom å løfte de beste kundene mot EU i en mer for færre tilnærming. Risikoavlastning gjennom «Seal of excellence» ordningen i SMB-instrumentet har bidratt til at flere bedrifter velger å søke.

Innovasjon Norge vurderer klyngene som en egnet arena for mobilisering og kvalifisering mot Horisont 2020. At vi i 2016 fikk på plass EU-rådgivere i 7 norske klynger er et viktig grep for å utløse dette potensialet.

I 2016 er det brukt mye ressurser på forhandlinger om garanti- og kontragarantiavtaler med Det europeiske investeringsfondet (EIF). De første avtalene innenfor finansielle instrumenter i Horisont 2020 ble signert i januar 2017 mellom Innovasjon Norge og EIF. Det er også økende interesse for finansielle instrumenter både på lån- og egenkapitalsiden. Innenfor egenkapitalinstrumenter er det

³⁴ TTO = Technology Transfer Offices

gjort flere initiativer for å koble potensielle norske aktører med EIF. Arbeidet har resultert i dialog mellom en rekke forskjellige fondsaktører og EIF. Det er også økt og økende interesse blant større norske bedrifter for direkte lån fra Den europeiske investeringsbanken og reelle forhandlinger og due diligence prosesser er gjennomført i 2016.

Videreutvikling

EU-tjenesten har blitt betydelig styrket i 2016. Gjennom en splitting av tjenesten mellom Horisont 2020 og Eksportrådgivning på indre markedsspørsmål har EU-rådgiverne blitt spesialisert for å kunne levere enda bedre mot kundens behov. I 2016 doblet Innovasjon Norge antallet EU-rådgivere ved å gi alle de regionale rådgiverne en 100 prosent Horisont 2020-rolle. Dette grepet har gitt oss kapasitet til å jobbe med bredden av hele rammeprogrammet og utvikle kompetanse og konsepter for å utløse økt næringslivsdeltakelse i samarbeidsprosjektene, sammen med Norges forskningsråds nasjonale kontaktpersoner innenfor Horisont 2020.

I 2017 vil det bli sentralt å tilpasse våre mobiliseringstiltak til endringer som står på trappene i EU. Fra 2018 starter pilotering knyttet til etableringen av European Innovation Council (EIC), og bedriftene vil trenge annen type kompetanse for å nå gjennom nåløyet der. Andre typer tiltak som for eksempel Digital Innovation Hubs og Start-up scale-up initiativet krevet at Innovasjon Norge må utvikle sine stimuleringsstiltak.

På kapitalsiden sikrer avtalene med EIF også mulighet for fremtidig utnyttelse av instrumenter på europeisk plan og er ventet å resultere i ytterligere avtaler i kommende år i tillegg til en oppskalering av eksisterende avtaler.

Aktiviteter

EU-tjenesten leveres primært gjennom kundeport, kursvirksomhet og individuell dybderådgivning til bedrifter. Til EU-programmet Horisont 2020 får bedriftene bistand både i søknadsfasen og i gjennomføringsfasen fra en dedikert Key Account Manager. I tillegg leveres tjenesten gjennom det europeiske nettverket Enterprise Europe Network (EEN) i sær partnersøk og matchmakingaktiviteter.

Resultater og effekter

I SMB-instrumentet har Norge i 2016 en retur på 2,8 prosent godt over regjeringens mål på 2 prosent. Innenfor klyngeprogrammet til EU har Norge en suveren retur på 21 prosent. Under samarbeidsprosjektene vurderes det at det fremdeles er mye uforløst potensial.

De første avtalene innenfor finansielle instrumenter i Horisont 2020 ble signert i januar 2017 mellom Innovasjon Norge og EIF. Signerte avtaler har et volum på totalt 1,2 mrd. kroner for 2017 og 2018, med opsjon om økning i perioden. Garantiavtalen med EIF vil i 2017 øke Innovasjon Norges utlånskapasitet av risikolån fra cirka 1 mrd. kroner i 2016 til 1,5 mrd. kroner i 2017.

Kontragarantiavtalen, på 300 mill. kroner, gir risikoavlastning for et nyutviklet instrument – Innovasjon Norges Vekstgaranti i partnerskap med DNB, Nordea og Sparebanken 1 Midt-Norge.

Avvik

For tilskuddsordningen «Seal of excellence» ble det gjort en overestimering for 2016 i forhold til antall bedrifter som kvalifiserte basert på evalueringene i EU. Innovasjon Norge har derfor benyttet under femti prosent av budsjettet i 2016.

Støttende analyser

EU-rådgivning er ikke med i kundeeffektundersøkelsen. Kundeundersøkelser som gjøres for EU-tjenesten, for eksempel i forbindelse med arrangementer, viser at bedriftene i stor grad er tilfredse med tjenestene som leveres.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Kostnadene inngår i linjen Rådgivning i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler i kapitel Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432.

Vekst og eksport

Vi gir mer eksportbistand enn noen gang

Bortfallet av eksportinntekter fra olje og gass innebærer at norsk fastlandseksport må dobles innen 2040. Dette krever omstilling, og det er et stort behov for å utvikle nye internasjonale produkter og virksomheter som sikrer sysselsetting og ikke minst finansierer våre velferdstjenester.

Norge er godt rustet med høykompetent arbeidsstyrke og avansert teknologi som kan utvikles til løsninger markedet etterspør, men mange norske bedrifter mangler internasjonal erfaring og kompetanse innen kommersialisering, merkevarebygging og skalering.

Dette leder til stor etterspørsel etter Innovasjon Norge fra bedrifter som er avhengige av å utforske nye forretningsområder og markeder globalt.

I 2016 leverte Innovasjon Norge mer eksportbistand enn noen gang.

Med utenlandskontorer i viktige internasjonale markeder og et landsdekkende kontornettverk i Norge, har Innovasjon Norge et godt utgangspunkt for å bidra til internasjonal ekspansjon for norsk næringsliv.

Vekstmuligheter i internasjonale markeder et gjennomgående tema i alt av selskapets kundedialog – hjemme og ute. For å styrke kundedialogen ytterligere, har vi spisset rådgivningsrollene ved distriktskontorene. Egne kunderådgivere på vekst og internasjonalisering skal kartlegge kundenes behov, og kvalifisere kunder før de går internasjonalt. I 2016 ble det også gjennomført et omfattende kompetanseløft, der hele rådgiverapparatet fikk trening i lean markedsutvikling. Dette er en kompetanse som bidrar til en mer markedsorientert kultur hvor kundefokus, høye ambisjoner og risikohåndtering muliggjør større vekst.

For å få flere norske bedrifter til å satse utenfor Norges grenser ble det i 2016 utviklet og gjennomført egne mobiliseringsarrangementer, Go Global frokostmøter. Møtene arrangeres av spesialiserte kunderådgivere rundt om i landet og har til hensikt å motivere og inspirere norsk næringsliv til å tenke internasjonalt tidlig.

Eksport byr på store muligheter, men fallgruvene er mange. Innovasjon Norge etablerte i 2016 et samlet fagmiljø for eksport. I Eksportsenteret samles vår ekspertise på internasjonale handelsregler, EU og EØS. Dette for å sette eksport høyere på agendaen, og ikke minst gjøre kompetansen lettere tilgjengelig for kundene. Eksportsenteret hjelper mange bedrifter til å lykkes internasjonalt fordi bedriftene gjør ting riktig fra første stund.

For å synliggjøre tilbudet til norske eksportører fra et samlet virkemiddelapparat, har Innovasjon Norge sammen med representanter for Eksportkreditt, Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK), GIEK Kredittforsikring etablert et eksport-team som i 2016 besøkte bedrifter over hele Norge. Målgruppen er bedrifter som allerede eksporterer og som mener å ha et vekstpotensial, og bedrifter som er i oppbyggingsfasen med nye eksportprodukter og som trenger arbeidskapital. Uansett hvilken av de fire ovennevnte virkemiddelorganisasjonene bedriftene henvender seg til, skal det sørges for at kunder blir koblet mot de tjenester og støtteordninger som er relevante i hvert enkelt tilfelle.

Å være aktive i markedet og tenke internasjonalt fra dag én, øker sjansen for å lykkes betraktelig. Et nytt Eksportprogram, Global Growth - som er en videreutvikling, forenkling og fornyelse av FRAM Marked, lar bedrifter som vil utnytte internasjonale markedsmuligheter delta i skreddersydde program i regi av Innovasjon Norges utekontorer.

Pilotering av Global Growth ble igangsatt i november 2016. Programmet tar med seg det beste fra Fram Marked, men er mer komplett på kompetanse, mer intensivt, og vil i mye større grad foregå ute markedene. Innsikt i konkurransedyktige forretningsmodeller, nettverks- og merkevarebygging, samt styrking av evnen til å tiltrekke seg kapital blir sentrale elementer i det nye Global Growth.

Innovasjon Norge opplever stor etterspørsel fra næringslivet, og i 2016 var det hele 200 deltakere med i et Fram Marked/Global Growth program. Dette er en dobling fra året før.

At bedrifter deltar sammen og lærer av hverandre er svært verdifullt for deltakerne, samtidig som det muliggjør nettopp å skape verdier for mange selskaper på en kostnadseffektiv måte. Nedtoningen av individuell rådgivning til fordel for flerbedriftsprogrammer, og en-til-flere aktiviteter fortsetter i 2017.

Innovasjon Norge skal også profilere norsk næringsliv i utlandet. Målet er å utvikle, forankre og styrke en unik og attraktiv posisjon for Norge som et fellesgode, og sikre at norske gründere, bedrifter og klynger får den drahjelpen som er helt nødvendig for å hevde seg i en sterkere internasjonal konkurranse. Dette skal bidra til økt eksport, men også til økt attraktivitet for utenlandske investorer, talenter og turister.

Et godt omdømme styrker vår internasjonale konkurranseevne og kan fungere som en strategisk merkevare. Direkte bedriftsrettede tjenester som Internasjonale fagmesser bidrar også til omdømmebygging, markedsposisjonering, økt eksport og verdiskapning. Med opp mot 100 000 besøkende, er messene en ypperlig plattform for strategisk markedsposisjonering og omdømmebygging for Norge og norsk næringsliv

I 2016 fortsatte Innovasjon Norge arbeidet med å harmonisere og forenkle internasjonaliseringstjenestene. For å øke digitalisering og selvbetjening, samt tilgjengeliggjøre informasjon, ble nettsiden «Sats Internasjonalt» utviklet og lansert sommeren 2016. Sidene har til hensikt å øke forståelsen for internasjonaliserings- og eksportprosessen ved å lede bedriften gjennom fire faser. Videre vil nettsidene bidra til å kvalifisere bedrifter, og å gjøre dem klare for å motta tjenester fra uteapparatet.

Målsetningen for 2017 er å forenkle hele kundereisen for norske eksportører i møtet med Innovasjon Norge. Det innebærer å forenkle arbeidsprosesser, fortsette digitalisering og skape én inngangsport for bedrifter som skal internasjonalt.

2.7.5.7 Internasjonal tilstedeværelse og samarbeid med utenriktjenesten

I 2016 hadde Innovasjon Norge 35 kontor i utlandet fordelt på 28 land med 170 årsverk, hvorav 36 årsverk er dedikert til reiselivsoppdraget og 22 årsverk er utsendte kontorledere og spesialutsendinger. Utekontorene er organisert i fire regioner:

- Europa: 16 kontor i 15 land hvorav ti kontorer med dedikerte reiselivsressurser. To av kontorene – er rene prosjektkontor (Romania og Bulgaria) som jobbet med Norway Grants. I tillegg hadde vi konsulentavtaler i Ungarn, Latvia, og Litauen. Fra høsten 2016 har Innovasjon Norge også en representant ved Kunnskapskontoret i Brussel.
- Asia: 10 kontor i åtte land hvor tre kontor har samarbeid med Forskningsrådet, tre med INTSOK, to med sjømatrådet, ett med Eksportkreditt Norge, ett med SIU og ett med NTNU og UiB. I tillegg hadde vi konsulentavtale i Thailand, som også dekket Myanmar.

- Americas: Seks kontor i tre land hvor ett kontor (New York) med dedikerte reiselivsressurser, ett kontor har forsknings- og teknologiutsending (Brasil), utover det har Forskningsrådet samarbeid med alle kontorene på prosjektbasis. Tre kontorer har samarbeid med INTSOK. Kontoret i Washington er et prosjektkontor for promotering av norsk forsvars- og sikkerhetsindustri.
- Afrika og Midt-Østen: Tre kontor i to land (Sør-Afrika og Kenya). I Sør-Afrika samarbeider vi med Forskningsrådet. I tillegg hadde vi konsulentavtaler i Uganda, Tanzania og i De forente Arabiske Emirater. Sistnevnte dekket hele gulf-regionen.

Kontorene er samlokalisert med norske ambassader i 16 land, med generalkonsulat i fire land. I 15 land er våre kontor ikke lokalisert sammen med utenriktjenesten.

Innovasjon Norge gjennomførte høsten 2016 en grundig vurdering av selskapets internasjonale rolle og tilstedeværelse.

Styret la følgende tre kriterier til grunn for vurderingen av tilstedeværelse:

- Tilstrekkelig interesse for vedkommende marked i norsk næringsliv
- Tilstrekkelig potensial for norsk næringsliv i vedkommende marked
- Der Innovasjon Norges gjennom tilstedeværelse kan utgjøre størst forskjell for norsk næringsliv/verdiskapingen i Norge

Innovasjon Norge har flere oppdrag med øremerket finansiering som hver for seg legger føringer for vår tilstedeværelse. Oppdragene kan deles inn i følgende områder; Export Norway (handel og samarbeid), Visit Norway (reiseliv), Invest in Norway (investeringer) og Business Partnerships (EØS-midler og bistand).

Både VisitNorway, EØS-opdraget og arbeidet med bistandsmidler har egen finansiering og legger egne føringer for tilstedeværelse. Disse oppdragene var derfor ikke i særlig grad omfattet av gjennomgangen som primært fokuserte på Export Norway. Vi har imidlertid sett på sammenhengen i de markedene der vi er til stede med flere oppdrag. Det gjelder spesielt koblingen mellom Export Norway og VisitNorway.

Det legges opp til en nedtoning av individuell rådgivning til enkeltbedrifter til fordel for flerbedriftsprogrammer og en-til-flere-aktiviteter. Gjennom digitalisering av markedsinformasjon og selvtesting på nett legger vi til rette for større grad av selvbetjening. Vi styrker vår internasjonale rådgivning ved distriktskontorene og arbeidet med å kvalifisere kundene før de går internasjonalt. Videre har vi etablert et samlet fagmiljø for eksport (Eksportsenteret) og vi legger opp til et styrket samarbeid med UD og andre partnere.

For å sikre relevant kompetanse og tilstrekkelig kapasitet til å kunne utgjøre en forskjell, velger vi å omdisponere ressurser slik at vi sikrer en bemanning på minimum tre årsverk der vi velger å være til stede.

Tilbakemeldingene fra næringslivet viser at vi stort sett allerede er til stede i de markedene hvor norsk næringsliv både har interesse og ser et potensial. I vurderingen ble det derfor primært lagt vekt på hvordan vi bør prioritere bruken av begrensede ressurser innenfor de markedene hvor vi allerede er til stede. Følgende endringer i vår tilstedeværelse skal implementeres i 2017:

- Nedleggelse av kontorene i Istanbul (Tyrkia), St. Petersburg (Russland) og Kuala Lumpur (Malaysia)
- Avvikling av Export Norway-aktiviteter i Estland (Tallinn).
- Opprettelse av eget Innovasjon Norge-kontor i Midtøsten (Dubai)
- Opprettelse av et nytt kontor i Tyskland (München)

- Styrking av vår tilstedeværelse i Norden og Frankrike
- Avvikling av konsulentavtaler med assosierte konsulenter (stringere)

Endringene innebærer at vi går fra tilstedeværelse i 30 til 29 land eksklusive de åtte markedene hvor vi i dag har assosierte konsulenter. Antallet kontorer reduseres fra 35 til 34. Sammen med andre omprioriteringer i fremfor alt Asia og Europa reduseres bemanningen ute med rundt 6 årsverk.»

Samarbeid med utenriktjenesten

Samarbeidet med utenriktjenesten er forankret i samarbeidsavtalen mellom UD og Innovasjon Norge. I de ulike markedene, der Innovasjon Norge har kontor, omfatter dette en rekke tiltak og arrangementer i regi av Team Norway lokalt eller bilateralt med ambassadene. Samarbeidet omfatter blant annet messer, fellesarrangementer for representanter for norsk næringsliv og for grupper av bedrifter, samt felles prosjekter for styrket omdømme for Norge og norsk næringsliv. Samarbeidet med utenriktjenesten fungerer meget godt.

Samarbeidet med UD har vært godt gjennom hele 2016, og det har vært lagt vekt på å ha jevnlig kontakt om saker av felles interesse. UD bidro blant annet med viktige innspill i forbindelse med videreutvikling av Innovasjon Norge's rolle internasjonalt og gjennomgangen av Innovasjon Norge's tilstedeværelse internasjonalt høsten 2016. Det har også vært en tett dialog med UD både når det gjelder Merkevarer Norge og Invest in Norway. Innovasjon Norge og UD har hatt et særlig samarbeid om FN- og humanitært marked gjennom utenriksstasjonene i Genève og København. Samarbeidsavtalen mellom UD og Innovasjon Norge går tilbake til 2007, og vil revideres første halvår 2017. Dette vil legge grunnlaget for enda tettere samarbeid med utenriktjenesten, både i markeder der vi begge er til stede – og i øvrige markeder som er særlig viktig for norsk næringsliv i dag og fremover.

2.7.5.8 Utvikling av markedskompetanse og nettverk ved kontorene I utlandet

Innovasjon Norges nettverk og innpass i de lokale økosystemene er en av Innovasjon Norges viktigste styrker internasjonalt. Innovasjon Norges medarbeidere kjenner det lokale markedet og forretningskulturen, og har de riktige kontaktene og nettverket lokalt – samtidig som de har en kobling til norske miljø og kjenner norske bedrifter og forstår deres behov. Ved å være en betrodd partner og kontakt ikke bare for Innovasjon Norges kunder, men også for det lokale nettverket, kan Innovasjon Norge åpne dører, introdusere norsk næringsliv til relevante aktører, delta i møter og assistere i å etablere kontakt mellom norske bedrifter, nøkkelpersoner og mulige kunder.

Å bygge, opprettholde og utvikle denne infrastrukturen krever både tid og ressurser, men er helt avgjørende for å kunne oppnå tillit og troverdighet i markedet, samt å levere tjenester og prosjekter av høy kvalitet. Innovasjon Norges ansatte ved utekontorene bruker derfor tid på å holde seg oppdatert og videreutvikle sin kompetanse innenfor relevante sektorer. De deltar på arrangementer som åpner for et bredere nettverk både opp mot fagmiljø, myndigheter og bedrifter, samt bidrar til å sette Norge på kartet i ulike nettverkssammenhenger.

Denne posten finansierer arbeidet til våre medarbeidere ved 35 utenlandskontorer og våre 12 distriktskontorer.

Eksempel på hvordan Innovasjon Norges utekontor utvikler markedskompetanse og nettverk:

I løpet av en lengre periode har Team Norway reist rundt i Spania og blitt kjent med spanske smartbyprosjekter. Etter å ha bygget opp et tilstrekkelig nettverk, fått innsikt i tilstrekkelig pågående prosjekter med relevans til norske selskaper, ble mulighetene formidlet i markedet i Norge. Dette ble formidlet gjennom direkte kontakt med norske selskaper og presentasjoner på diverse arenaer og samlingspunkter for norske selskaper i Norge. Eksempler på slike arenaer kan være Innovasjon Norges egne Internasjonale dager, klynger som har frokostmøter eller handelskammer som har samlinger. Denne formidlingsvirksomheten førte til at, det sammen med vårt kontor i UK, ble satt sammen et FRAM program med åtte norske selskaper som gjorde eksportfremstøt over ti måneder i det europeiske markedet. Flere av selskapene har i dag fått kontrakter i utlandet. Et annet resultat av denne mobiliseringen var en norsk paviljong under Smart City EXPO i Barcelona i november 2016. Noe som også ledet til utstrakt nordisk samarbeid.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Kostnadene inngår i linjen Rådgivning og formidling ved ute- og distriktskontorene, hjemhenting og nettverksbygging i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler i kapitel Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432.

2.7.5.9 Formidling av internasjonale markedsmuligheter

En viktig oppgave alle våre utekontor utfører, er å identifisere og formidle internasjonale markedsmuligheter til norske bedrifter. Iblant gjennomføres større markedsundersøkelser for å redegjøre for mulighetsrom i utlandet som norske bedrifter kan gripe. Slike prosjekt gjennomføres i tett samarbeid med fagmiljøer i Norge for å sikre forankring og relevans. De fleste formidlingsaktivitetene har et mindre omfang. Der våre medarbeidere i utlandet gjennom seminarer, frokostmøter, foredrag, sosiale medier, presseoppslag osv. formidler trender, utvikling og endringer i markedet som kan åpne for muligheter for norske bedrifter.

Iblant formidler vi markedsmuligheter til norsk næringsliv ved å gjennomføre arrangementer i det aktuelle markedet. Hovedmålet er å gi norske bedrifter et bilde av potensialet ved å få informasjonen direkte fra lokale aktører.

Bloggen Opportunities in Europe ble i 2016 relansert som Opportunities Abroad (www.opportunities-abroad.no) med nytt omfang og med ny redaksjonsmodell. Bloggen kommuniserer internasjonale markedsmuligheter for norske bedrifter. I løpet av 2016 ble det publisert hele 93 bloggposter, i tillegg til at bloggen fikk nytt design og et visuelt løft. Våre utekontorer beskriver nyheter, trender og muligheter, sortert både etter geografi og etter mulighetsområder der norske bedrifter har konkurransefortrinn. Bloggen har nå en innholdsmessig solid grunnplattform og markedsføringen av bloggen vil styrkes ytterligere i 2017.

Hensikten med disse aktivitetene er å motivere og inspirere norsk næringsliv. Det svarer både på bedriftenes behov for å velge riktig marked i prefasen og er viktig som input i vekstfasen.

Denne posten finansierer arbeidet til våre medarbeidere ved 35 utenlandskontorer og våre 12 distriktskontorer.

Eksempel på hvordan Innovasjon Norge formidler internasjonale markedsmuligheter:

I forbindelse med Monica Mælands besøk til London i september ble det gjennomført en konferanse med 150 deltager på Science Museum i London. Tema var muligheter og utfordringer knyttet til digital tidsalder og industri 4.0. Blant foredragsholderne var ledende aktører fra både fra Silicon Valley, Tyskland og UK, med særlig fokus på forretningsmuligheter innen big data, industriell IOT, kunstig intelligens og data lagring. I forbindelse med næringsministeren sitt besøk ble det gjennomført en studiereise til Coventry med besøk til bilprodusenten Aston Martin, Warwick Manufacturing Group og et besøk til Manufacturing Technology Centre (MTC).

Eksempel på hvordan Innovasjon Norge formidler internasjonale markedsmuligheter:

Mange norske selskaper innen helsesektoren er interessert i det britiske markedet og Innovasjon Norge samlet derfor 10 lovende norske helseteknologi-bedrifter i London i oktober. Formålet med workshopen var å hjelpe selskapene med de viktigste utfordringene i det britiske markedet: Finne de rette beslutningstakerne i National Health Service (NHS), skaffe seg oppmerksomhet blant investorer og beslutningstakere i NHS, samt hvordan man forhandler seg fram til en god avtale med NHS. Samarbeidspartnere/innleide eksperter omfattet MedCity, Department for International Trade, UK UKTI³⁵, Hume Brophy, London Business Angels og Sharp Practices. I tilknytning til workshopen ble det arrangert en nettverksmiddag, hvor blant annet NHS, UCLH ³⁶ and Sharp Practices deltok sammen med de norske deltakerne.

Eksempel på hvordan Innovasjon Norge formidler internasjonale markedsmuligheter:

I 2016 innledet Innovasjon Norge Washington et samarbeid mellom Oslo Medtech og lokal partner Norwegian-American Defense Industry Council (NADIC, startet av Innovasjon Norge Washington i 2012). Samarbeidet søker å utnytte Innovasjon Norges og NADICs nettverk innen USAs forsvarshelse-marked, Veterans Affairs, DoD³⁷, Navy/Army/Air Force til å åpne dører for flere av Oslo Medtechs medlemmer. Første instans av dette samarbeidet vil skje under årets Navy League SeaAirSpace konferanse/utstilling primo april i Washington, DC. Her vil Medtech-medlemmer få anledning til å stille ut på NADICs paviljong, samt bli introdusert til mange mulige samarbeidspartnere via dedikerte B2B Match-Maker møteserier.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Kostnadene inngår i linjen Rådgivning og formidling ved ute- og distriktskontorene, hjemhenting og nettverksbygging i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler i kapitel Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432.

2.7.5.10 Behovsavklaring og internasjonal markedsveiledning

Før det blir klart hvilke av Innovasjon Norges tjenester og tilbud som kan være relevant for den enkelte bedrift, er det viktig å foreta en behovsavklaring; finne ut hvor bedriften står hvilke muligheter og ambisjoner de har, og derav hvilke behov de har. Denne behovsavklaringen foretas gjennom møter med bedriften, hvor relevant kompetanse på tvers av vår organisasjon trekkes inn (utekontor, sektorspesialister, IPR-, design- og handelsteknisk kompetanse, osv.).

³⁵ UK Trade and Investment

³⁶ University College London Hospitals

³⁷ US Departement of Defence

Som verktøy brukes ofte Business Model Canvas, som er en enkel modell med ni komponenter som alle inngår som deler av bedriftens forretningsmodell. En bevissthet rundt nåværende situasjon (as-is) og en reflektert betraktning rundt mulige fremtidige situasjoner (to-be) er svært nyttig for bedrifter i deres forretningsutvikling.

Gjennom møter og workshops utfordrer vi bedrifter til å tenke nytt rundt sin forretningsmodell, enten deres videre vekst forventes å komme i Norge eller i utlandet. Spesielt for internasjonalt rettede bedrifter er det viktig å se på hvordan forretningsmodellen kan og bør endres for bedre å lykkes i nye markeder.

Som en del av denne prosessen oppfordrer vi bedriftene til å bruke Lean-tankegang, som innebærer raskt å teste hypoteser, få potensielle kunders reaksjon på bedriftens tjenester og produkter, for deretter å evaluere tilbakemeldinger og foreta endringer i henhold til markedets innspill for best mulig å matche kundenes behov og preferanser. Dette vil bidra til at bedriften blir mer markedsorientert og at deres produkter og tjenester bedre treffer det markedet de ønsker å nå.

For at bedrifter skal lykkes globalt, er det en fordel at de tenker internasjonalt så tidlig som mulig. Det er derfor ofte en god idé at en representant fra et våre utekontor deltar på video når våre rådgivere ved distriktskontorene har møter med bedrifter. Dette kan gi viktige innspill til bedriften i deres forretningsutvikling og utfordre dem både på ambisjoner og forutsetninger. På denne måten vil flere bedrifter være bedre rustet når de etter hvert tar skrittet ut i det internasjonale markedet.

I prefasen, når bedriften fremdeles vurderer hvilke(t) marked som er mest aktuelt å gå inn i, er våre utekontors veiledning og informasjon om markedene av avgjørende betydning for at bedriften skal ta rett valg. Ved å kunne besvare grunnleggende spørsmål, avdekke mulige barrierer på et tidlig tidspunkt og gi informasjon om markedsstrukturer og mulige inngangsstrategier, gir våre utekontor verdifull hjelp til bedriftene før de aktivt går ut i det internasjonale markedet, noe som øker sjansen for at de velger rett.

Underveis i internasjonaliseringsprosessen, gjennom alle fasene, vil våre kontor i utlandet kunne guide bedriftene i forretningskultur og språklige barrierer, sparre med dem om ulike alternativer, samt fungere som en god hjelper og en trygg havn i et nytt marked.

Denne posten finansierer arbeidet til våre medarbeidere ved 35 utenlandskontorer og våre 12 distriktskontorer.

Eksempel på hvordan Innovasjon Norge bidrar med behovsavklaring:

En norsk bedrift tok kontakt med vårt kontor i Madrid da de hadde fått en stor forretningsmulighet innenfor riggmarkedet på Kanariøyene. Det var viktig å avklare hvorvidt det ville være nødvendig å etablere eget datterselskap i Spania for å håndtere forretningsmuligheten, eller om de kunne håndtere denne fra sitt norske selskap. Saken er i ferd med å avklares, da dette avhenger noe av størrelsen på forretningen. Det norske selskapet er invitert til å delta på et møte mellom norske bedrifter på Tenerife i februar, som arrangeres av Team Norway. Der vil de lære mer av andre norske bedrifter i området. Etter dette vil det være tydeligere hvordan Innovasjon Norge kan bistå.

Eksempel på hvordan Innovasjon Norge bidrar med markedsveiledning, sparring og internasjonal forretningsutvikling:

Mange norske selskaper innen helsesektoren er interessert i det britiske markedet og Innovasjon Norge samlet derfor 10 lovende norske helseteknologi bedrifter i London i oktober. Formålet med workshopen var å hjelpe selskapene med de viktigste utfordringene i det britiske markedet: Finne de rette beslutningstakerne i NHS, skaffe seg oppmerksomhet blant investorer og beslutningstakere i NHS, samt hvordan man forhandler seg fram til en god avtale med NHS. Samarbeidspartnere/innleide eksperter omfattet MedCity, Department for International Trade, UKTI, Hume Brophy, London Business Angels og Sharp Practices. I tilknytning til workshopen ble det arrangert en nettverksmiddag, hvor blant annet NHS, UCLH & Sharp Practices deltok sammen med de norske deltakerne.

Eksempel på hvordan Innovasjon Norge bidrar med markedsveiledning, sparring og internasjonal forretningsutvikling:

Et IT selskap tok kontakt for å finne en lokasjon i Spania der de kunne etablere seg med en software utviklingsavdeling. Det var viktig å finne et sted med kompetent arbeidskraft og innovativt miljø. Innovasjon Norge kunne veilede med arbeidsmarkedskunnskap og kunnskap om øko-systemer som passet kunden, i ulike deler av Spania. Selskapet er i dag etablert med utviklingsavdeling i Malaga, hvor de dekker et internasjonalt marked.

Eksempel på hvordan Innovasjon Norge bidrar med markedsveiledning, sparring og internasjonal forretningsutvikling:

I 2013 tok Innovasjon Norge kontakt med tech-inkubatoren Level39, på Canary Wharf i London, for et mulig samarbeid for å løfte frem flere lovende norske vekstselskaper. Innovasjon Norge lanserte sitt vekstprogram Tech City Accelerator Program (TEA) ved Level39 i september samme år. For tiden er 14 norske vekst- og oppstartsbedrifter tatt opp som medlemmer, hvor de fleste av selskapene har vært eller er del av et vekstprogram i regi av Innovasjon Norge i London. Siden starten har Level39 vokst fra å huse en håndfull selskaper til over 200 bedrifter fra 40 ulike land innenfor områdene finans, sikkerhet, varehandel og smarte byer. Hvert år søker flere hundre bedrifter seg plass i den populære inkubatoren. En av de som kom seg gjennom Level39 sitt nåløye er Huddlestock, en investeringsplattform som skal gjøre investeringer i finansmarkedene forståelige og enkle å bruke for folk flest, uten hjelp fra banker og meglere. Huddlestock deltok ikke på TEA, men anbefalinger og rådgivning fra Innovasjon Norge sikret dem allikevel en plass hos inkubatoren.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Kostnadene inngår i linjen Rådgivning i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler i kapitel Øvrig Rapportering³⁸. Tabell 42 side 432.

2.7.5.11 Internasjonal markedsrådgivning

For å øke mulighetene for vekst er det en suksessfaktor at norske bedrifter tenker internasjonalt fra dag en. Internasjonalisering er også en viktig driver for innovasjon, og et næringsliv som tidlig orienterer seg internasjonalt har bedre forutsetning for å utvikle løsninger som har verden som marked.

Tjenesten Internasjonal Markedsrådgivning, består av ulike leveranser som tilpasses bedriftens behov. Tjenesten leveres hovedsakelig av uteapparatet og er relevant i alle faser av en internasjonaliseringsprosess.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Tjenesten Internasjonal Markedsrådgivning bidrar til at gründere og etablerte bedrifter styrker sin evne til å utnytte internasjonale markedsmuligheter, realiserer sitt vekstpotensial og raskere oppnår kommersielle resultater.

I 2016 hadde vi som mål å effektivisere leveransen av tjenestene gjennom digitalisering og å utvikle selvhjelpsverktøy for kundene. Den nye nettsiden Sats internasjonalt www.innovasjon norge.no/no/sats-internasjonalt/ er et resultat av dette. Nettsiden hjelper eksportører gjennom fire faser av en internasjonaliseringsprosess, gir relevant informasjon, sjekklister, tips og nyttige lenker.

Vi hadde også som mål å gjøre kundekommunikasjonen mindre produktorientert og tydeligere på hvilke av bedriftenes behov som løses. I 2016 er det gjennomført et omfattende treningsprogram for å løfte kompetansen til alle rådgivere, samt styrke kundedialogen.

Videreutvikling

Forenklingsarbeidet som ble påbegynt i 2015 for å harmonisere og forenkle internasjonaliseringstjenestene fortsatte i 2016 og vil videreføres i 2017. Vi har som målsetting å forenkle hele kundereisen for eksportører. Det innebærer å forenkle arbeidsprosesser, fortsette digitalisering og skape én inngangsport for bedrifter som skal internasjonalt. Innovasjon Norge vil dreie tjenesteporteføljen slik at den dekker behovet for å styrke kompetansen om nye internasjonale forretningsmodeller, og skaper kultur for å øke næringslivets internasjonale ambisjonsnivå.

I 2015 og 2016 ble det gjort en bevisst dreining mot å levere mer av såkalte en til mange tjenester, der flere bedrifter er mottakere av en tjeneste samtidig, fremfor å levere oppdrag for enkeltbedrifter. Blant annet ble det i 2016 brukt mer ressurser på FRAM Marked-prosjekter (nå Global Growth) og Bedriftsnettverk, da dette er mer effektivt og bedriftene får økt læringseffekt av å jobbe sammen. Vi har også fortsatt å utvikle leveranser til gründere og oppstartsbedrifter ved utvalgte kontor hvor det er særlig relevant, som for eksempel i San Fransisco, London og Singapore.

I 2017 vil vi se på mulighetene for å levere rådgivningstjenesten Internasjonal markedsrådgivning som en en-til-mange-tjeneste. Andelen bedrifter betaler for tjenester fra utekontor skal også vurderes i 2017.

³⁸ Omfatter postene Mobilisering av gründere og vekstbedrifter, Formidling av internasjonale markedsmuligheter, Behovsavklaring og internasjonal markedsveiledning, samt Utvikling av markedskompetanse og nettverk ved kontorene i utlandet.

Aktiviteter

Størrelsen og formen på leveransene av Internasjonal Markedsrådgivning varierer. I sin enkleste form består arbeidet i å besvare konkrete henvendelser fra bedrifter med behov for markedsinformasjon i forbindelse med en mulig internasjonal satsing. Dette kaller vi Business Information Service (BIS), og det er kostnadsfritt for bedriftene. Her gir vi rask informasjon og formidler kontakt til aktuelle informasjonskilder («Lettere rådgivningsoppdrag»). Mer kompleks rådgivning gir vi blant annet i form av markedsanalyser og opplegg hvor bedriftene får testet ut sin forretningsmodell i det aktuelle markedet, samt assistanse til å identifisere og komme i kontakt med aktuelle kunder eller partnere («Tyngre rådgivningsoppdrag»). Dette er tjenester hvor SMB-bedrifter betaler en 50 prosent egenandel. Store bedrifter betaler 100 prosent.

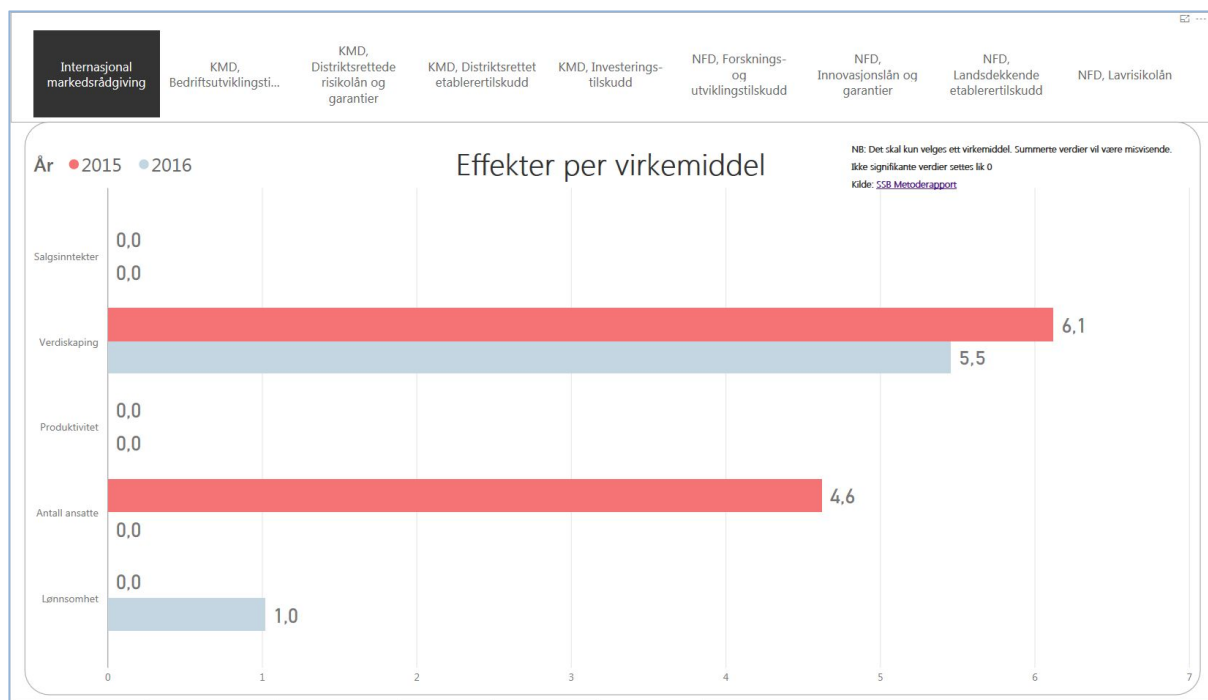
Resultater og effekter

I 2016 har vi levert mer Internasjonal markedsrådgivning enn noen sinne. Det er en markant økning i antall registrerte leveranser av Internasjonal Markedsrådgivning sammenlignet med 2015.

En del av denne økningen kan forklares med at vi i 2015 innførte et nytt CRM-system og endret rutinene for registrering slik at vi får gradvis bedre data og en mer korrekt oversikt over leveransene. Men vi har også hatt en reell økning i antall leveranser. Den økte etterspørselen antas blant annet å skyldes den gunstige effekten den lave kronkursen har for eksportører, samt at bedrifter i omstilling ser etter nye markeder og forretningsområder. Vår innsats for å mobilisere flere bedrifter til å tenke internasjonalt synes også å ha hatt effekt.

Type rådgivningsoppdrag	2014	2015	2016
Tyngre rådgivningsoppdrag	334	619	879
Lettere rådgivningsoppdrag	60	374	339
Totalt	394	993	1.218

Effektanalysen fra SSB viser at bedrifter som har mottatt Internasjonal markedsrådgivning har en signifikant mervest i verdiskaping og antall ansatte, noe som er i tråd med målsetningen om flere vekstkraftige bedrifter. Bedrifter ser ikke ut til å ha høyere vekst i salgsinntekter enn kontrollgruppen. Dette er litt overraskende, men kan skyldes at eksport kun utgjør en liten andel av salgsinntekten for disse bedriftene.

Figur 78: Effekter målt i prosentpoeng årlig mervekst over en treårsperiode, sett i forhold til en kontrollgruppe (Kilde: SSB).

I følge Kundeeffektundersøkelsen fra 2014 (siste tilgjengelige tall) var 98 prosent av kundene fornøyde med leveransen de fikk fra våre utekontor. Her har det også vært en gradvis økning de siste fire årene. Kundens opplevelse av at Innovasjon Norge har tilført nyttig kompetanse har også gradvis økt.

55 prosent mener kontakten med Innovasjon Norge i utlandet i stor eller svært stor grad gir virksomheten økt optimisme for økonomisk vekst. Tar vi også med kategorien «optimisme i noen grad», er andelen 82 prosent. 10 prosent mener det ikke har påvirket optimismen i det hele tatt. Andelen «optimistiske» kunder har økt fra 46 prosent til 55 prosent det siste året.

57 prosent var i kontakt med et kontor i Norge før de tok kontakt utenlands. Halvparten av disse 32 kundene mener det i stor eller svært stor grad virket å være et stort samspill mellom det norske og det utenlandske Innovasjon Norge-kontoret.

Avvik

Leveransen av Internasjonal markedsrådgivning har økt betraktlig i år. Vi har prioritert mer en-til-mange leveranser i 2016.

Støttende analyser

Våre kontorer i Europa står fortsatt for over 40 prosent av oppdragene (hovedsakelig i EU-land), ca. 1/3 utføres av våre kontor i Asia, Amerika har en økning fra fem prosent til tolv prosent og Afrika fra en prosent til fire prosent, Midt-Østen posisjonerer seg på nær syv prosent. Det er naturlig at vi har flest leveranser i Europa, da det å starte i nærmarkedene oppleves som enklere og forbundet med lavere risiko for bedriftene. Denne oversikten ser imidlertid kun på antall oppdrag, og tar ikke hensyn til omfanget. Da vi erfaringsmessig vet at prosjekter i markeder som Sør-Amerika og Afrika ofte går over lang tid, gir dette ikke noe entydig bilde av etterspørselen og behovet i de ulike markedene.

Gründere (etablert etter 2013) utgjør 23 prosent av bedriftene som har benyttet seg av internasjonal markedsrådgivning i 2015. Nye bedrifter (etablert fra 1990-2013) er den største brukeren, med ca 63 prosent av leveransene.

Geografisk er det flest bedrifter fra Oslo/Akershus som benytter seg av tjenesten Internasjonal markedsrådgivning, etterfulgt av vestlandfylkene og Sør-Trøndelag. I nederste del av listen finner vi Oppland/Hedmark, Agderfylkene, Nord-Trøndelag, og Finnmark.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Kostnadene inngår i linjen Rådgivning i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler i kapittel Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432.

2.7.5.12 Eksportrådgivning

Markedsforhold og handel er styrt av politikk, lover, avtaler og regelverk, som stadig er i endring. Når norske bedrifter kjenner sine rettigheter og plikter i EUs indre marked og på verdensmarkedet som helhet, styrker dette Norges globale konkurransevne. Innovasjon Norge ønsker å tydeliggjøre egen posisjon mht. internasjonal vekst og eksport og besluttet derfor i 2016 å opprette et Eksportsenter som samler nøkkelkompetansekompentanse innen EUs indre marked og handelsteknisk rådgivning. Eksportsenterets rådgivere er spesialister på EØS og internasjonale handelsregler, samt tilbydere av nettverks- og partnersøk tjenester gjennom det europeiske rådgivingsnettverket Enterprise Europe Network (EEN).

Innovasjon Norges eksportrådgivere bistår gründere, eksportbedrifter og klynger med risikovurdering av kunde, marked og produkt/tjeneste gjennom alle faser i internasjonaliseringsprosessen.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Det er stor etterspørsel etter handelsinformasjon, kurs og eksportrådgivning blant norske bedrifter. Antall leveranser økte noe fra i fjor. Trafikken på Eksportrådgivningsboken for antall sidevisninger viser hele 33 prosent økning fra 2015 til 2016. Tolldatabasen Mendel fikk gjennom 2016 ca. 300 registrerte brukere som til sammen hadde ca. 5.000 forespørsler omkring toll- og avgiftssatser og 700 henvendelser generelt for importregler. Hele 118 personer deltok på ett eller flere eksportkurs. Gjennom Enterprise Europe Network (EEN) har rådgiverne i Innovasjon Norge i løpet av 2016 organisert og vært med-organisator på 18 EEN-arrangementer rundt om i Europa. Mer enn 70 bedrifter har deltatt på ulike partnerskapsaktiviteter i nettverksregi noe som har resultert i rundt 250 B2B møter (speed-dates). Det ble utgitt nyhetsbrev fra Europe Enterprise Network og fra Eksportrådgivningsboken frem til Oktober 2016. Grunnet omrokkeringer av ressurser har ikke det blitt formidlet nyheter siden.

Videreutvikling

Omstillingsutfordringene i norsk næringsliv viser et større behov for internasjonal kompetanse for å kunne tette eksportgapet og vår handelsbalanse. Innovasjon Norge tro at spesialisering er fornuftig å fokusere på også i 2017 for å kunne levere mest mulig effektivt. Forenklingsarbeidet som ble påbegynt i 2015 for å harmonisere og forenkle internasjonaliseringstjenestene fortsatte i 2016 og vil videreføres i 2017. Målsetting om å forenkle hele kundereisen for eksportører omfatter også i tillegg til markedsavklaring og markedsrådgivning også eksportrådgivning fra ulike spesialister.

I tråd med Innovasjon Norges økte satsing på digitalisering vil handelsregler få økt synlighet gjennom den nye portalen «Sats internasjonalt» på Innovasjon Norges nettsider. De nye nettsidene samler all informasjon om internasjonale handelsregler fra Eksportrådgivningsboken og bedrifters rettigheter og plikter i EUs indre marked med øvrig informasjon om internasjonalisering og markedsmuligheter i utlandet. Den eksterne prosjektsiden til Enterprise Europe Network vil også få et løft i løpet av første kvartal 2017. Eksportrådgivningsboken vil bli full integrert i løpet av 2017.

Informasjon vedrørende netthandel oppgraderes og vil publiseres gjennom en egen nettguide i 2017. Det planlegges også et større seminar i samarbeid med NHO omkring samme tema.

Kursene Eksportsenteret tilbyr blir løpende videreutviklet, både for å tilby mer spisset kompetanse til etablerte miljøer innenfor klyngene og bedriftsnettverk samt gjennom å integrere kursporteføljen i Innovasjon Norges øvrige kompetansehevingstiltak.

Aktiviteter

Størrelsen og formen på leveransene av Eksportrådgivning varierer. I sin enkleste form består arbeidet i å besvare konkrete henvendelser fra bedrifter med behov for markedsinformasjon, handelsregler og risiko i forbindelse med internasjonal satsing. Her gir vi enklere informasjon og formidler kontakt til aktuelle informasjonskilder («Lettere rådgivningsoppdrag»).

Tyngre rådgivningsoppdrag for Eksportrådgivning leveres på rådgivning utover en halvtime der rådgiveren må sette seg spesiell inn i kundens behov. Betalbare rådgivningsoppdrag er enda mer omfattende og levers i stor grad av skreddersøm for bedriften. Dvs. å være seg i form av å fungere som en mentor over en viss tidsperiode; eksempel bistå bedriften å få innpass på et marked gjennom en tilpasning av egen produksjon. Det kan være gjennom egen opplæring på å benytte regelverk for leveringsbetingelser til egen konkurransefordel, eller større rapporter der vi går inn på rammebetingelser og regelverks funksjon mht. hvordan bygge egen internasjonaliseringsmodell basert på potensielle eksportmarkedet bedriften har. På betalbare oppdrag betaler SMB-bedrifter betaler en 50 prosent egenandel. Store bedrifter betaler 100 prosent.

Mange eksportrådgivere leverer innhold til FRAM Marked/Global Growth, til ulike klynger og bedriftsnettverk etter behov.

Kursene Eksportsenteret tilbyr blir løpende videreutviklet, både for å tilby mer spisset kompetanse til etablerte miljøer innenfor klyngene og bedriftsnettverk samt gjennom å integrere kursporteføljen i Innovasjon Norges øvrige kompetansehevingstiltak. I 2016 ble det arrangert fem ulike kursarrangementer; Forbered din eksport, kurs i frihandel og opprinnelsesregler samt EU tollbestemmelser.

Gjennom Enterprise Europe Network (EEN) har rådgiverne i Innovasjon Norge i løpet av 2016 organisert og vært med-organisator på 18 EEN-arrangementer rundt om i Europa. Mer enn 70 bedrifter har deltatt på ulike partnerskapsaktiviteter i nettverksregi noe som har resultert i rundt 250 B2B møter (speed-dates).

Alle disse aktivitetene er tiltak som først og fremst skal bidra til å tette eksportgapet.

Vår rådgivning, informasjon og sparring utføres gjennom digitale flater, via telefon, eller gjennom fysiske kundemøter.

Resultater og effekter

Betydningen av å gjøre riktige valg i ulike faser av internasjonalisering er avgjørende for å lykkes med eksport. Markedssvikten for SMB knyttet til informasjon om handelsregler og eksport er også godt dokumentert. Eksportrådgivning er en kostnadseffektiv tjeneste. Vi vet at mange kunder mottar kritisk informasjon med bruk av begrensede ressurser, og leveransene er med på å sikre lovlig og lønnsom eksport for norske tjeneste og vareeksportører.

Eksportrådgivning	2015	2016
Tyngre rådgivningsoppdrag	532	763
Lettere rådgivningsoppdrag	221	155
Totalt	753	918
Kurs (Forbered din eksport x2, Frihandel og opprinnelse x 1, EU tollbestemmelser x2)	135	118

Avvik

Det er ingen vesentlige avvik i 2016 utover økt antall leveranser.

Støttende analyser

Tallene for andel gründere er noe lavere på eksportrådgivning enn internasjonal markedsrådgivning der vi opplever at etablerte eksportbedrifter ofte er tilbakevendende ettersom de vokser og skal inn på nye markeder, skaffer nye kunder eller gjør justeringer i sin forretningsmodell. Geografisk fylkesvis fordeling av bedriftene er noenlunde lik som internasjonal markedsrådgivning med hovedfokus på markeder innen EU, USA, Kina og Mexico.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Kostnadene inngår i linjen Rådgivning, inkl internasjonal markedsføring i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler i kapittel Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432.

2.7.5.13 NOREPS (Norwegian Emergency Preparedness System)

Eksportbistand til nødhjelpsmarkedet (NOREPS): Gjennom denne tjenesten samarbeider Innovasjon Norge med et eget nettverk av norske bedrifter, frivillige organisasjoner og norske myndigheter for å forbedre global beredskap og humanitær respons samt å stryke norske næringslivs leveranser til det internasjonale FN- og nødhjelpsmarkedet. FN og de humanitære organisasjonene henvender seg i økende grad til norske bedrifter via Innovasjon Norge. De ønsker samarbeid om innovasjonsprosjekter og utvikling av nye løsninger for å sikre effektiv humanitær respons og bærekraftige utviklingsprosjekter.

NOREPS-nettverket i seg selv kan beskrives som et innovativt næringsmiljø og man ser god effekt av samarbeid mellom aktører i nettverket; blant annet i form av komplementære produkter i pakkøløsninger, og ved at små, nyere aktører får innpass i sektoren gjennom samarbeid med større, mer etablerte aktører.

Oppdragets karakter er todelt ved både å støtte UD ved humanitær seksjon i deres beredskapsansvar, samt NFD gjennom å tilby støtte til vekstbedrifter og til internasjonalisering. Administrasjon og gjennomføringskostnader til oppdraget deles mellom UD og NFD gjennom en 60-40 kostnadsfordeling. Over post 74 er det satt av 2,1 mill. kroner til arbeidet med NOREPS. Bedriftene som deltar i nettverket bidrar med en egenandel på kroner 10-20 000 per bedrift. Det vises til oppdragsrapporten til Utenriksdepartementet for detaljer og vurderinger.

2.7.5.14 Messer og norske fellestands i utlandet

Internasjonale fagmesser er effektive møteplasser for bedrifter og mennesker. Norsk næringsliv møter kunder, samarbeidspartnere, investorer og viktige beslutningstakere. Samtidig får bedriftene en god oppdatering på markedssituasjonen.

Messer er en viktig arena for å promotere norske produkter og norsk teknologi. Norge burde vært enda tydeligere på å få oppmerksomhet i forhold til de store nasjonene vi konkurrerer med. Økt

satsing på felles branding vil løftet de norske bedriftene i konkurransen med andre. Det er ikke nok å ha teknologi og produkter i verdensklasse, de må også være synlige.

Innovasjon Norge har gjennom 60 år tilrettelagt norske paviljonger. Innovasjon Norge tar hånd om hele prosessen med planlegging, gjennomføring og koordinering av tilleggsaktiviteter og nettverksmøter. Med opp mot 100 000 besøkende, er messene en ypperlig plattform for strategisk markedsposisjonering og omdømmebygging for Norge og norsk næringsliv. Det utgjør en forskjell for bedriftene at det står en uavhengig og pålitelig aktør bak de nasjonale paviljongene. I mange land betyr en offisiell aktør tilgang til lokale beslutningstakere.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Hovedmålet for messene er å bidra til økt eksport og verdiskapning for Norge. Messene bidrar godt til Innovasjon Norges delmål om flere vekstkraftige bedrifter. Hovedgruppen av deltakere er SMB bedrifter med stort internasjonalt vekstpotensial. De trenger en plattform å jobbe fra på internasjonale arenaer som er viktig for dem. Messer gir norske bedrifter tilgang til å pleie eksisterende kunder og finne nye samarbeidspartnere og kunder. Noen av de store selskapene i norsk næringsliv deltar på enkelte av paviljongene (som Statoil, Marine Harvest, DNV GL, Lerøy Seafood og Jotun). Der vi får en miks mellom de store bedriftene og SMB'erne, løftes de norske paviljongene ytterligere som på Seafood Expo Global i Brussel og på Abu Dhabi International Petroleum Exhibition and Conference i Emiratene.

Med dagens knallharde internasjonale konkurranse må gründerbedriftene raskt ut i verden for å få vekst. De trenger markedsforståelse og kompetanse på internasjonalisering. Innovasjon Norge tilrettelegger for at gründerbedrifter kan delta i fellesskap med andre gründerere der de lærer av hverandre, blir kjent med bedrifter som er kommet lengre i kommersialiseringsprosessen og får muligheten til å møte «verden» i nettverk med andre. Hele hensikten med Innovasjonsparken på ONS i Stavanger er å fremme gründerne. OTC Houston og Mobile World Congress er andre eksempler på steder der gründerne løftes. Dette er tiltak vi får gode tilbakemeldinger på.

Klyngene begynner også å se at de kan gi en merverdi for medlemmene ved å delta på messer. Både GCE NODE og GCE Subsea har deltatt. Dette kan utvikles etter hvert som GCE'ene blir flere og større.

I tillegg til en norsk paviljong, er kobling mellom bedrifter, nettverkssamlinger med lokale aktører og seminarer viktige tilleggstjenester på messene. Innovasjon Norges utekontorer deltar med markedskompetanse og sine nettverk, og vi samarbeider godt med bransjeorganisasjoner (eksempelvis Sjømatrådet og NORWEP) og ambassader. Dette gjør at vi kan tilby bedriftene en nyttig pakkedøsning for økt eksport.

Videreutvikling

Innovasjon Norge vurderer til enhver tid hvilke messer som er mest relevant for næringslivet.

Det kan være utfordrende å være på de rette stedene til rett tid når markedene skifter raskt. Kina kommer nå opp og flere bedrifter innen fremtidens samfunn og miljø retter blikket mot Europa.

Med store endringer i næringslivet både i Norge og internasjonalt, vil valg av tilstedeværelse kunne bidra til raskere omstilling. Messeplattformen gir en unik mulighet for bedrifter i ulike faser til å teste ut nye markeder, produkter og tjenester. Gledelig er det også at utlandet oppsøker norsk teknologi som kan bidra til raskt omstilling, effektivisering og grønnere løsninger. Nye arenaer prøves og tilbudet dreies etter hvert over mot flere av mulighetsområdene.

For vekstbedriftene er de viktigste tilleggstjenestene B2B møter og nettverkssamlinger. Vi må i sterkere grad bidra til å introdusere bedriftene for relevante partnere. Til det kan vi benytte nettverket til utekontorene og samarbeidspartnere. Enterprise Europe Network og Bedriftsnettverkene er andre tjenester i Innovasjon Norges portefølje vi kan trekke sterkere på.

Vi ønsker å gjøre mer for gründere gjennom studiebesøk og tilrettelegging for deltakelse på messer, konferanser ol. Gründerne har stor nytte av kontaktene de knytter på slike arrangementer og det øker kompetansen på internasjonalisering. Behovet for bistand er stort, men i skvisen mellom ressurser, bortfaller ofte aktiviteter som på sikt vil være gunstig for utvikling og vekst. Vi må vurdere nye tiltak, gjerne i kombinasjon med andre virkemidler for å løfte denne gruppen. Finansieringen av disse tiltakene er imidlertid et problem.

Messer egner seg godt til profilering og markedsføring av Norge som arena for utvikling av ny teknologi, produkter og smarte løsninger. Norske råvarer, norsk teknologi og evne til innovasjon har et godt omdømme slik at norske paviljonger bør være et naturlig sted å oppsøke. Norge er et lite land, og blir lett borte blant de store konkurrentene. Synlighet er derfor svært viktig for å tiltrekke seg kunder og beslutningstakere. Synlighet dreier seg om visuell synlighet, synlighet i medier og tilstedeværelse der det er viktig å være. Økt synlighet har en kostnad, men ville gitt mye tilbake.

Mange aktører vil gjerne fremme Norge i utlandet. Utviklingen av et sterkt Team Norway der alle aktører står samlet om å fremme norske produkter og tjenester er derfor viktig (Ambassadene, departementer, regioner/fylker, bransjeorganisasjoner, private aktører, samt Innovasjon Norge). Innovasjon Norge tar ofte en rolle i å koordinere dette, men har ingen formelle fullmakter. Systematisk omdømmebygging og markedsføring, må bli tydeligere og mer målrettet skal vi klare å vinne frem i nye markeder.

Aktiviteter

I 2016 hjalp Innovasjon Norge 346 bedrifter ut i eksportmarkedet gjennom messeaktiviteter. Det er noen flere enn året før. I tillegg kommer mange norske bedrifter innom paviljongene for å snakke med enten Innovasjon Norge eller bedriftene. Det er flest messer innen sjømat/fiskeritstyr og olje/gass. Fornybar energi, nødhjelpsutstyr/humanitær hjelp og IKT er også representert. I de «nye» vekstområdene tar det tid å etablere nye arenaer fordi selskapene enten ikke er kommet langt nok i kommersialiseringsprosessen til å gå internasjonalt eller har ikke definert markedene sine, men vi merker en økende etterspørsel etter Smarte byer, smale teknologimesser og noe på næringsmiddelindustri. Sjømat og aquakultur er etablerte bransjer med stort vekstpotensial og økende etterspørsel og humanitær utvikling gjennom næringsutvikling er også et spennende felt.

Resultater og avvik

Det gjennomføres brukerevalueringer av messene. De forteller at over 90 prosent av deltakerne er godt fornøyd eller svært godt fornøyd med messedeltakelsen. Mange av bedriftene oppgir at nettverksarenaen en paviljong bidrar til, er det viktigste for dem ved messedeltakelsen. De mener paviljongene får et ekstra løft når vi legger til rette med B2B møter, servering av norsk mat og sosiale arrangement. Når en stor andel kommer igjen over flere år, bekrefter det at de er fornøyd med tjenesten og oppfølgingen vi gir.

Messene omsetter for om lag 30 mill. kroner årlig i samlede inntekter fra kunder. Prosjektene går stort sett i balanse, men fra 2. halvår 2016 slo virkningene av svekket kronekurs inn for alvor på kostnadssiden. Terror og økt markedsusikkerhet slo også inn for messene i året som gikk. En måned før de to store messene innen sjømat og aquakultur i Brussel, smalt det. Til tross for stor uro og en litt uoversiktlig situasjon, ble så å si alle bedriftene med til messene. Brasil var preget av politisk utfordringer, korrupsjonsskandaler og økonomiske nedgangstider. Bedriftene som er i landet hadde ikke midler til å delta på den viktigste messen inne olje og gass, men siden Innovasjon Norge var bundet av kontrakten valgte vi å gjennomføre på et minimumsnivå, noe bedriftene satte stor pris på. Det er viktig å markere tilstedeværelse.

Paviljongene er primært brukerfinansierte. Svekkelsen av NOK mot USD og EUR ga kostnadsøkninger på 30-40 prosent for mange av arrangementene. Den delen av kostnadene som ikke kunne hentes inn på effektivisering og redusert tilbud, ble veltet over på bedriftene. Mange av dem er allerede i en

presset situasjon og melder at kostnaden for deltakelse er høy. Særlig bedrifter innen olje /gass/maritim uttrykker bekymring for ikke å kunne være tilstede på de viktigste møteplassene i markedene.

Vi erfarer at andre land støtter sine lands paviljonger og enkeltbedrifter, med 50 prosent eller mer av deltakerkostnaden. Norge gjør ikke dette. INs økonomiske rammer gir ikke rom for det. Vi ser at dette gir oss en ulempe konkurransen med andre land om å fremme norske varer og tjenester da færre bedrifter kan delta. Samtidig innebærer full brukerfinansiering også utfordringer med å bygge opp nye arenaer som gjerne koster litt ekstra i en startfase. Innovasjon Norge vil se på denne problemstillingen som en del av de strategiske diskusjoner om ambisjonene på dette området.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Kostnadene er inkludert i linjen Næringslivsprofilering i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432.

2.7.5.15 Næringslivsdelegasjoner

Innovasjon Norge har koordinerings- og gjennomføringsansvar for næringslivsdelegasjoner som følger statsbesøk og offisielle besøk til utlandet og ved større innkommende besøk til Norge. Program utvikles i samarbeid med NFD og UD, øvrige aktuelle fagdepartement, distriktskontorer, utekontorer og hovedkontoret, næringslivets organisasjoner samt aktuelle relasjoner i landet som besøkes. Innovasjon Norges utekontorer er ofte sentrale aktører i arbeidet i samarbeid med Norges ambassade.

I programmet kan inngå arrangement som feltbesøk, seminarer, rundbordskonferanser, B2B-møter og sosiale arrangement - alt etter hva som er hensiktsmessig i det aktuelle marked.

Innovasjon Norge inviterer norsk og utenlandsk næringsliv til deltakelse og er ansvarlig for gjennomføringen.

Delegasjonen bidrar til å bygge oppunder Brand Norway gjennom økt internasjonalisering, omdømmebygging, profilering og vekst hos bedriftene.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Aktivitetsnivået er basert på de enkelte bestillinger avdelingen får fra NFD. Sammen med NFD og næringslivets organisasjoner velges de tematiske områdene for besøket. På denne måten prøver man best mulig å sikre at bedriftenes behov møtes. Det er i all hovedsak større bedrifter samt SMB som deltar på delegasjonen. I de markeder det er hensiktsmessig er det også tilrettelagt for gründere og oppstarts bedrifter.

Videreutvikling

Sammen med UD og NFD har vi jobbet tett med få en åpen prosess knyttet til Stats- og offisielle besøkene. Vi har gjennomført to møter med næringslivets organisasjoner hvor de har hatt mulighet til å gi innspill på land og tematikk.

I tillegg har Innovasjon Norge Invest In begynt et strategisk arbeid om få brand Norway mer synlig under hver delegasjon. Her er det en pågående prosess.

I samarbeid med NFD jobber vi nå med å få et overordnet profil for alle besøk. Dette skal gjøres gjennom fagprogrammene og bruk av en gjennomgående Brand Norway profil.

Aktiviteter

Det ble i 2016 gjennomført seks delegasjonsbesøk på oppdrag av NFD:

- Italia – april 2016 Statsbesøk av Kongeparet
Sektorer: Olje/Gass, fornybar energi, mote og Seed Forum.
Seminarene ble holdt i Milano.
Totalt 32 representanter fra norsk næringsliv, 152 representanter fra italiensk næringsliv deltok.
- Finland – september 2016 Statsbesøk av Kongeparet
Sektorer: Gaming, Med Tech, Edtech, forsvar, Seed Forum.
Seminarene ble holdt i Helsinki og Oulu.
Totalt deltok 104 representanter fra norsk næringsliv, 226 representanter fra finsk næringsliv deltok på våre seminarer.
- Iran – september 2016 Offisielt besøk av Fiskeriministeren
Sektorer: Akvakultur, sjømat og maritim
Totalt 90 representanter fra Norsk næringsliv, usikker antall fra Iransk side, men mottakelse etter seminarer for næringslivet var det ca 250 personer fra Iransk næringsliv.
- Canada – november 2016 Offisielt besøk av Kronprinsparet
Sektorer: Akvakultur, forsvar, diversity (mangfold), Maritimt, Olje og Gass, Innovativ tunnel teknologi, Medtech og Fram Medtech og Social Innovation.
Totalt deltok det 125 personer fra norsk næringsliv, 408 personer fra canadisk næringsliv.

Inngående delegasjoner

Når det gjelder inngående delegasjoner så har Innovasjon Norge mindre påvirkning til fagprogrammene da det besøkende landet bestemmer dette. Vi har derfor ikke antall på hvor mange som deltok på de faglige delene i besøket.

- Polen – mai 2016 Statsbesøk fra Polen
Sektorer; Maritimt og forsvar
FSi hadde forsvarsutstilling på Akershus festning,
- Singapore – oktober 2016 Statsbesøk fra Singapore
Sektor: Maritimt
En liten delegasjon fra Singapore, fra norsk næringsliv deltok ca 50 representanter fra maritim sektor.

Kostnadene knyttet opp til seminarer deles 50 prosent med NFD. For de sosiale arrangementene som blir arrangert med ambassaden/UD deles hovedsakelig 50 prosent UD, 25 prosent NFD og 25 prosent Innovasjon Norge.

I tillegg har vi en brukerbetaling på 3 500 kroner.

Avvik

Ingen vesentlige avvik.

Støttende analyser

Vi gjennomfører en kundeundersøkelse etter hvert delegasjonsbesøk. Gjennomgående spørsmål er hvorvidt forventningene til den enkelte deltager møter deres overordnede mål med besøket. Gjennomsnittlig har deltageren svart «very satisfied» eller «satisfied» på dette punktet. Undersøkelsen viser også at næringslivsdelegasjonen er et viktig verktøy for å etablere og vedlikeholde kontakter i det aktuelle markedet.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Kostnadene er inkludert i linjen Næringslivsprofilering i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432.

Bygge merkevaren Norge

2.7.5.16 Merkevaren Norge

Arbeidet med Merkevaren Norge skal både bidra til at enkeltbedrifter blir mer markedsorienterte og at Norge og norske bedrifter blir mer kjent i utlandet. Målet er å bidra til en styrket posisjonering av Norge og norsk næringsliv i en økt global konkurranse, og derigjennom få fram flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter. I tillegg til det generelle arbeidet med merkevarebygging så har Innovasjon Norge spesifikke oppdrag innenfor reiseliv og å attrahere investorer og grundere til å satse på Norge (gjennom Investin Norway og StartIn Norway).

Aktivitetene innenfor Merkevaren Norge har følgende målgrupper:

- Målgruppe 1: Norske vekstbedrifter
- Målgruppe 2: Klynger, nettverk og sektorer
- Målgruppe 3: Norge: Merkevaren Norge

Samlet vurdering av måloppnåelse for arbeidet med Merkevaren Norge

I 2016 ble utviklingen av en nasjonal merkevare for Norge, «Merkevaren Norge», prioritert som en av Innovasjon Norges hovedstrategier, og det meste av midlene som tidligere ble brukt til tjenesten strategisk posisjonering ble dedikert til gjennomføring av dette prosjektet. Målet er å utvikle, forankre og styrke en unik og attraktiv posisjon for Norge som et fellesgode, og sikre at norske gründere, bedrifter og klynger får den drahjelpen som er helt nødvendig for å hevde seg i en sterkere internasjonal konkurranse. Dette skal bidra til økt eksport, men også til økt attraktivitet for utenlandske investorer, talenter og turister. Arbeidet er forutsatt å skje i nært samarbeide med UD, NFD, eventuelle øvrige aktuelle departement, næringslivet og andre interessenter.

Innovasjon Norge har, gjennom en offentlig anbudsrunde, inngått kontrakt med en ekstern leverandør for hjelp til fasilitering av en prosess som skal dekke følgende faser:

- Fase 1: Her settes fokus på mobilisering av relevante norske aktører, sikring av engasjement og innsamling av data og innspill til konkretisering av mulige attraktive og realistiske posisjoner for merkevaren.
- I Fase 2 skal Innovasjon Norge arbeide med mulige konsepter der dialog med sentrale samordningsaktører blir viktig. Produktet av denne fasen blir en forankret strategisk posisjon for merkevaren Norge, med en tydelig kommunikasjonsplattform.
- Fase 3 skal levere en visuell identitet og grafisk plattform, og
- Fase 4 eventuell oppfølging og ytterligere aktiviteter knyttet til prosjektet.

I 2016 har Innovasjon Norge hatt dialog med 30 av de største bedriftene i Norge, alle klyngene og flere næringslivsorganisasjoner.

Tilbakemeldinger fra disse bekrefter behovet for å utvikle en overordnet merkevarestrategi for Norge, og da med fokus på å oppnå økt eksport og økt attraktivitet hos utenlandske investorer, talenter og turister.

Innovasjon Norge har fått tilslutning til å foredle en posisjon med utgangspunkt i Norge som en del av Norden, Norges historie som pioner innenfor utviklingen av bærekraftige løsninger, og vår evne til å ta i bruk moderne teknologi for å utvikle innovative løsninger.

I dialogen med klyngene er det blitt fokusert på behovet for økt fokus på strategisk posisjonering og markedsorientering. Innovasjon Norge har støttet prosesser innenfor dette området for flere klynger, der spesielt igangsettingen av en Havromspilot i regi av de tre GCEene er spennende. Målet her er å samle 9 klynger fra alle deler av Havrommet til å utvikle en overordnet posisjonering under Merkevarer Norge, og å få innspill på hvordan vi skal utvikle strategier for økt eksport og vertskapsattraktivitet.

Videreutvikling

Merkevarer Norge er et prioritert strategisk prosjekt i Innovasjon Norge, og vi vil i 2017 fortsette arbeidet med forankring og konkretisering av Merkevarerplattform, grafisk profil og design manual, kommunikasjonsverktøy og vridning av vår tjenesteportefølje for økt internasjonal konkurransekraft for norske aktører.

Et viktig poeng blir samordning mellom det offentlige og private aktører, og hvordan Innovasjon Norge kan bruke Team Norway sentralt og lokalt for å prioritere og implementere konkrete tiltak i utvalgte markeder.

Aktiviteter

- Gjennomført mobiliseringsmøter med klyngene.
- Forankringsrunder med 30 av Norges største bedrifter
- Beste praksis besøk i Spania, UK, Sveits, Tyskland og Sverige.
- Profilerings på Arendalsuken
- Work-Shop med Norsk Industri
- Nullpunktsundersøkelse i 17 land
- Strategisk Posisjoneringsstøtte til klyngeprosjekter, herunder Havromspiloten
- Støttet Team Norway prosjekter som f.eks. Salone de Mobile
- Kommunikasjonspilot på det tyske markedet, med pressebesøk til Norge.

Resultater og effekter

Innovasjon Norge har fått forankret en tentativ merkevarerposisjon for Norge, og fått mobilisert private og offentlige aktører til å engasjere seg i et videre arbeide.

Innovasjon Norge har fått løftet opp en pilot innenfor noen av Norges mest lovende næringer (maritimt, marint og bio), og skapt engasjement rundt prosjektet.

Innovasjon Norge har fått utviklet strategiske posisjoner for flere klynger, der effekten på sikt skal være økt markedsorientering og konkurransekraft for klyngenes bedrifter.

Innovasjon Norge har bidratt til synliggjøring av norske bedrifter og produkter på den internasjonale scenen.

Avvik

Ingen vesentlige avvik

Støttende analyser

Det ble i juli og august gjennomført en kvalitativ undersøkelse i 17 markeder, der Innovasjon Norges utekontorer intervjuet næringsaktører om deres syn på Norge, nordmenn og norsk næringsliv. Dette for å identifisere positive assosiasjoner som vi kan bygge på, og også avklare persepsjonsgap som vi må angripe.

Resultatene fra undersøkelsen bekrefter at Norge og norske bedrifter til en stor del er ukjente internasjonalt. Det påpekes at norske bedrifter er produktorientert og lite markedsorientert, og at de må øke sin synlighet og sine merkevarer. Norske bedrifter blir sett på som troverdige, og som ledere innenfor nisjer, da spesielt innenfor Havrommet. Til tross for stor oljeeksport har Norge stor tillitt som bærekraftig forvalter.

Undersøkelsen vil bli viktig i Innovasjon Norges videre arbeide med merkevaren Norge.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Kostnadene er inkludert i linjen Rådgivning i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432.

2.7.5.16.1 Start In Norway

På vegne av NFD jobber Innovasjon Norge med en utredning av hvor vidt det bør implementeres en egen oppholdstillatelse (visumordning) for utenlandske gründere som ønsker å starte virksomhet i Norge, investorer som ønsker å investere i Norge og oppstartbedrifter som ønsker å ansette internasjonale talenter. Oppdraget er noe forsinket, men vi jobber nå med utredning i tett samarbeid med NFD, ASD, KD, UDI, IMDI, UD og JD i tillegg til målgruppen og i tett samarbeid med Invest in Norway.

Innovasjon Norge gis i tilleggsoppdrag å gjennomføre prosjektet «Start in Norway» og en tilleggsfinansiering på inntil 5 mill. kroner fra statsbudsjettet for 2016 kap. 900 post 21

2.7.5.16.2 Invest in Norway

Invest in Norway er et instrument og en funksjon for å bidra til at flere utenlandske selskap investerer i Norge. Selskaper med utenlandske eiere står for rundt 20 prosent av sysselsettingen i privat sektor og for 25 prosent av verdiskapingen. Utenlandske selskap bidrar med kapital, ny teknologi, FoU-virksomhet, de forsterker noen av våre klynger og bidrar også til økt, internasjonalt nettverk for de norske selskapene. Invest In Norway er en integrert del av Brand Norway og utnytter og videreutvikler den omdømmeposisjon Norge har internasjonalt.

Tjenesten består i hovedsak av å:

- Være en kobler mellom en utenlandsk investor og en norsk lokasjon
- Være et første kontaktpunkt for en internasjonal investor
- Bidra med informasjon om muligheter i Norge
- Koble investoren med relevante nettverk i Norge
- Være nasjonal koordinator for investeringer hvor flere land er aktuelle
- Kvalitetssikre leveranser fra norske nettverk til internasjonal investor

Samlet vurdering av måloppnåelse

Hensikten med Invest in Norway er å tiltrekke seg flere investorer til Norge og gjennom det bidra til Innovasjon Norges tre delmål; Flere gode gründere, Flere vekstkraftige bedrifter og Flere innovative næringsmiljøer. I dag måles dette direkte gjennom aktivitet. Indirekte vil dette ha en positiv effekt for våre målgrupper ved at norske gründere og vekstbedrifter får tilgang til kompetanse, kapital og markeder, herunder ligger også spill-over effekter gjennom spredning av ny kunnskap og teknologi. For klynger kan det også bety at miljøet styrkes ved at nye selskaper kommer inn, samt at «hull i verdikjeden kan dekkes».

Invest in Norway har opplevd færre innkommende henvendelser i 2016 enn i 2015. Samtidig har antall kundeprospekter som følge av mer proaktivt arbeid økt. Arbeidet med store

investeringsprosjekter, hvor Invest in Norway er nasjonal koordinator, har også styrket seg i 2016. Dette har latt seg gjøre ved en mer effektiv og målrettet ressursbruk. Blant annet har en omlegging av vår webside og tydeliggjøring av at vi har et industrielt fokus (f.eks. bioøkonomi, fornybar energi, energiintensiv industri, elektrisk mobilitet mv.) bidratt til langt færre «useriøse» henvendelser, noe som gitt rom for å styrke det proaktive arbeidet. Dette kan illustreres ved at i 2015 gikk 14 prosent av alle henvendelser inn i en analyse eller prosjektfase, mens i 2016 økte dette til 25 prosent. Færre henvendelser er således ikke et uttrykk for at Norge har blitt mindre attraktivt som investeringsland, snarere at de henvendelsene vi får i større grad representerer en ønsket utvikling.

Et eksempel på proaktivt arbeid i 2016 er satsingen mot Bayern, i samarbeid med vårt kontor i Hamburg og ambassaden. Her har vi gjennom ulike aktiviteter generert interesse fra Bayerske myndighetsorganer, klynger og enkeltbedrifter, og flere av disse kommer til Norge i 2017.

Gjennom arbeidet med store investeringsprosjekter har blant annet kontakten med norske lokasjoner (kommuner, industriparker, klynger) og større aktører økt betraktelig, noe som har styrket kjennskapen til og kunnskapen om Invest in Norway. Eksempler på dette er tett kontakt med viktige, norske organisasjoner som Statkraft, Norsk Industri, Bellona, Energi Norge og Elbilforeningen. Av industrilokasjoner og klynger vil vi spesielt fremheve kontakten med Herøya Industripark, NCE Eyde og Treklyngen/Follum. Dette arbeidet bidrar til at slike lokasjoner blir mer forberedt for å motta utenlandske investeringer. I denne sammenheng bør vi også nevne at vi i 2016 har forsterket samarbeidet med regionale «Invest-in»- organisasjoner som Invest in Bergen, Greater Stavanger og Invest in Agder (under utvikling).

Samarbeid med andre aktører knyttet til kundehenvendelser er et viktig mål for Invest in Norway. I 2016 økte dette til ca 35 prosent av tilfellene, mot 29 prosent i 2015. Der andre ikke involveres, skyldes det enten streng konfidensialitet eller at Invest in Norway håndterer det selv.

Ved utgangen av 2016 bestod Invest in Norway av 3,5 årsverk.

Videreutvikling

Invest in Norway er fortsatt en relativt ny oppgave for Innovasjon Norge og er således inne i en kontinuerlig læringsprosess, noe som innebærer stor oppmerksomhet på videreutvikling basert på erfaringer. Vi vil i den sammenheng nedenfor fremheve noen erfaringspunkter, som tidligere er kommunisert til NFD.

Invest in Norway er en effektiv koordinator ved at alle henvendelser vi har mottatt enten er prosessert, formidlet eller løst. Vi er en åpen portal og mottar fortsatt endel henvendelser med lavt potensial som må håndteres. Dette krever ressurser og går på bekostning av større kundeprosjekter med stort potensial. Det proaktive arbeidet blir også påvirket av dette. Invest in Norway vil derfor fortsette arbeidet med utvikling av vår strategi og webside, slik at en større andel av ressursene kan benyttes på større kundeprosjekter med høyt potensial og proaktivt arbeid.

Invest in Norway har ikke mulighet til å følge opp om alle henvendelser vi besvarer faktisk bidrar til at selskapet/aktøren etablerer seg eller investerer i Norge.

En ytterligere erfaring er at større kunde-/investeringsprosjekter er svært langsiktige prosesser som strekker seg over år. Dette krever mye av oss og ikke minst av lokale myndigheter og bedriftsmiljøer i Norge. Det er således viktig at lokale myndigheter og aktører klarer å legge til rette for investeringer og mobilisere sitt nettverk når investeringsmulighetene byr seg. Vår erfaring så langt er varierende. Mange klarer å mobilisere når de må, mens andre har en lengre vei å gå. Her finnes det et betydelig forbedringspotensial. Vi vil derfor fortsette arbeidet med å styrke kontakten med norske lokasjoner

samt videreutvikle nettverk både internt og eksternt. Arbeidet med å formidle sektor-, teknologi-, industriell- og forretningsutviklingskompetanse vil i den sammenheng være viktig.

Som tidligere nevnt, ser Invest in Norway et behov for å være enda mer proaktive. Dette for å tiltrekke flere og mer relevante investorer. Hovedfokus vil være muligheter knyttet til verdiskaping basert på overskudd av fornybar energi, muligheter i havrommet samt innenfor helse. Det vil kreve økt interaksjon med flere av innovasjon Norges kontorer og ambassader, spesielt i Tyskland, Kina og USA.

En oppgave Innovasjon Norge så langt ikke har prioritert er «after care». Med dette menes samtaler og oppfølging av bedrifter som allerede har etablert i Norge. Dette er blant annet viktig for å sikre at vi er kjent med de muligheter og utfordringer bedriften/eierne diskuterer, og at vi så tidlig som mulig kan være en del av en løsning hvis tilstedeværelsen i Norge revurderes.

En generell erfaring er at vi tidlig i møter med internasjonale investorer blir møtt med hva vi kan tilby av økonomiske incentiver for å etablere seg i Norge. Vi har derfor i 2016 satt i gang et benchmarkingsprosjekt for å sammenligne norske virkemidler for industriutvikling/industrietableringer med andre land. Analysen og funnene vil foreligge i første kvartal 2017.

Aktiviteter

- Besvart/prosessert/koblet 167 innkommende kundehenvendelser
- Involvert i 16 investeringsprosjekter hvor kunden investerte, kjøpte eller på en annen måte satte et fotavtrykk i Norge. I tillegg kommer noen store datasenterprosjekter samt andre prosjekter (kundene ønsker anonymitet, derfor beskrives ikke disse prosjektene mer detaljert)
- Deltatt på 6 messer for datasenter/datalagring
- Gjennomført 2 investeringskonferanser i Kina, samt bidratt/deltatt på diverse delegasjoner og messer
- Investeringskonferanse og aktivt kundearbeid i Tyskland, spesielt Bayern
- Ca. 20 møter med norske lokasjoner og kommuner

Avvik

Ingen vesentlige avvik.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Se tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432.

2.7.5.16.3 Visit Norway - Reiseliv

Program	Program (T)	Sum kostnader i mill. kr	Off. andel	Off. andel i %
301	Visit Norway - Reiseliv Hovedkontor	47,0	45,9	98 %
302	Visit Norway - Norgeskampanjen	89,8	54,6	61 %
304	Visit Norway - Vinterkampanje med ski	25,1	15,4	61 %
306	Visit Norway - Norgeskatalog	1,9	1,0	52 %
307	Visit Norway - Presse	20,6	20,3	99 %
308	Reiseliv - Brosjyredistribusjon	0,2	0,2	100 %
309	Visit Norway - NTW - Norwegian Travel Workshop	10,4	4,7	45 %
310	Visit Norway - Bransjebearbeidelse og int. workshops	22,5	17,6	78 %
312	Visit Norway - Visitnorway.com	28,2	24,3	86 %
314	Visit Norway - Tema-prosjekter	17,9	15,4	86 %
315	Visit Norway - Meetings (MICEE)	10,3	8,4	82 %
370	Visit Norway - Asia og utviklingsmarkeder	16,7	11,5	69 %
595	Innovasjon i reiselivsnæringen	10,8	10,8	100 %
Grand Total		301,4	230,0	76 %

Innovasjon Norge skal i sitt arbeid med reiseliv bidra til økt lønnsomhet i næringen og utviklingen av produkttilbudet i næringen gjennom rådgivning, bedriftsnettverk og kursvirksomhet. Som en del av arbeidet skal Innovasjon Norge profilere Norge som reisemål og legge til rette for kompetansebygging i reiselivsnæringen. Innovasjon Norge skal bidra med kunnskap og informasjon om markeder og internasjonale trender. Innovasjon Norge skal videre koordinere all internasjonal profilmarkedsføring av Norge om reisemål og sikre god koordinering mot salgsapparatet i utlandet for å kunne oppnå fullt utbytte av markedsføringsinnsatsen.

Innovasjon Norge skal med sin samlede kompetanse delta i Reiselivsutvalget.

2.7.5.16.4 Innovasjon i reiselivsnæringen

Innovasjon i reiselivsnæringen Innovasjon er viktig for å styrke konkurransekraften, bedre lønnsomheten og skape vekst i reiselivet. Det må utvikles helhetlige produkter med høy kvalitet som gir våre besøkende gjennomgående gode opplevelser. Utviklingen av produkttilbudet må skje ut fra oppdatert markeds kunnskap, trender, tilpasning til prioriterte målgrupper og ønske om helårs sysselsetting. Tjenesten innovasjon i reiselivsnæringen skal bidra til dette gjennom rådgiving, finansiering, kompetanse og nettverk. Tjenesten skal bidra mest til målet om flere vekstkraftige bedrifter, men også til målet om flere innovative næringsmiljø.

Samlet vurdering av virkemiddelet måloppnåelse

Brukerevalueringene fra kursene er gode og flere aktører melder om at de har utviklet nye produkter som en direkte følge av kursdeltakelse. Når det gjelder bedriftsnettverk i reiselivet så er det stor interesse for tjenesten. I 2016 ble det imidlertid kun finansiert hovedprosjekter. Ved utgangen av 2016 var det 37 aktive hovedprosjekter. Ti av disse ble finansiert via Innovasjon i Reiselivsnæringens ramme mens de øvrige finansieres via Innovasjon Norges øvrige ordninger. Beskjedne rammer gir begrensede muligheter til å finansiere nye bedriftsnettverk også i 2017. Ambisjonene må derfor holdes på et moderat nivå.

Videreutvikling

I 2016 er kurset Internasjonal markedsføring tatt ut av porteføljen på grunn av manglende etterspørsel. Det er gjort forarbeid for å se om det kan lages et kompetanseprogram for kvalitetssikring av opplevelser i samarbeid med bl.a NCE Tourism. I tillegg ble det gjort forberedelser til å tilby kurset Bygg bedrift for reiselivsnæringen fra 2017. Det vil i 2017 bli arbeidet med digitalisering av søknadsskjema for støtte til kurs samt et digitalt system for deltakerregistrering. Det ble i 2016 utviklet en pakke database der man søker å samle alle pakkene som lages på pakkekurs og tilgjengelig gjøre disse for turoperatører og agenter via Visitnorway.coms bransjesider i 2017.

Aktiviteter og leveranser

Rammen for 2016 var 10,5 mill. kroner. Hele rammen ble brukt med følgende fordeling:

Aktiviteter	Forbruk (i mill. kroner)	Antall tilsagn
Bedriftsnettverk	4,6	10
Kompetanse	3,0	20
Merket for bærekraftige destinasjoner	1,9	3
Andre utviklingsprosjekter	1,0	4

Tilsagnene har gått til:

Rådgiving

- Reismålsutvikling: Det er ikke gitt midler til reismålsutvikling i 2016. Dette grunnet at ny Håndbok for reismålsutvikling ble ferdigstilt i desember 2015, samt at det ikke var tilgjengelige midler til gjennomføring. Det har ikke blitt gitt midler til reismålsutvikling de siste årene da det ikke var ønskelig å kjøre disse samtidig med NFDs strukturprosjekt. Dette er nå avsluttet og det er igjen åpnet for å kjøre slike prosesser fra 2017.

Finansiering

- Bedriftsnettverk i reiselivsnæringen.

Kompetanse

- Bærekraft
- Vertskap
- Opplevelsesproduksjon
- Pakking, salg og distribusjon
- IKT for reiselivsnæringen
- Lokal mat
- Cruise
- Hvordan jobbe på kurs- og konferansemarkedet

Andre utviklingsprosjekter det er arbeidet med i 2016:

Landbasert produktutvikling for Cruisenæringen

Cruiseankomster til Norge økte i 2016 med 8 prosent i antall dagsbesøkene passasjerer til norske havner sammenlignet med 2015. I overkant av 2,7 millioner dagsbesøkende cruiseturister besøkte nærmere 40 ulike havner langs norskekysten. Passasjerforbruket var i 2016 på i overkant av 2,3 mrd. kroner, (omsetning som tilfaller norsk næring) og i tillegg kommer omsetning forbundet med statlige og kommunale avgifter og øvrig leverandørindustri som arbeider med cruise.

Innovasjon Norge har i sitt cruisearbeid i 2016 blant annet hatt fokus på følgende områder:

- Kompetanse & landbasert produktutvikling for å øke verdiskaping
- Bærekraftig destinasjonsutvikling på cruisedestinasjoner
- Profilering av norsk mat på verdens største cruisemesse
- Nettverksarrangement for lokale og regionale cruisenettverk
- Utvikling av pakkedatabase for norske cruiseprodukter
- Nøkkeltall Cruise rapport – En oversikt over norsk cruisenæring

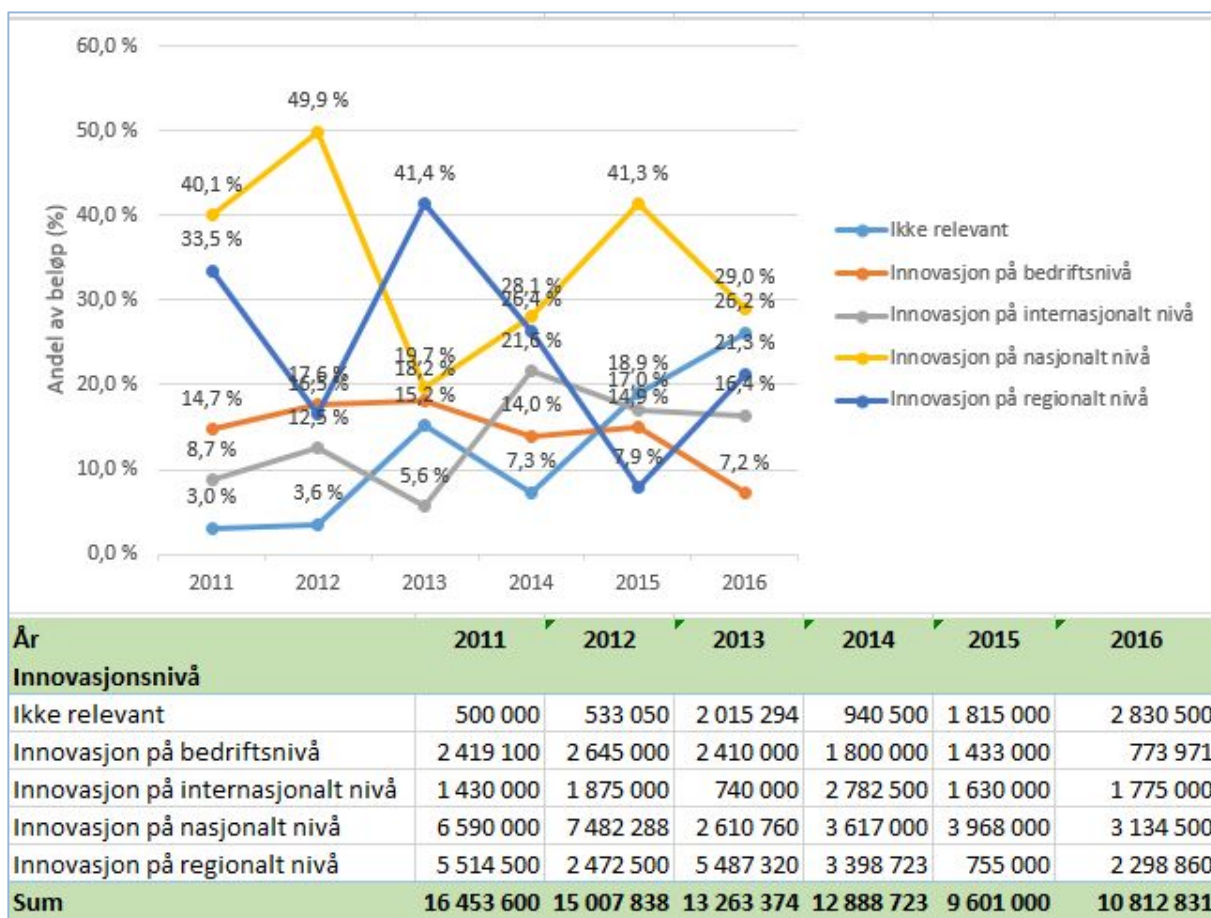
Merkeordningen for bærekraftige destinasjoner

Gjennom 2016 vokste antall godkjente reisemål i ordningen «Bærekraftig reisemål» til 8. Samtidig er 9 reisemål i gang med prosessen, hvorav 6 av disse godkjent for A og B-kriteriene ved utgangen av 2016.

En revisjon av standarden ble påbegynt høsten 2016 og forventes ferdigstilt tidlig 2017, og nye cruisekriterier ble samtidig påbegynt. Merkeordningen ble evaluert av Vista Analyse, og evalueringen fra reisemål som har gjennomført viser at ordningen gir økt samarbeid, et konkret innhold til bærekraft, og en tettere dialog mellom kommune og reiseliv.

Temasatsinger (sykkel, vandring og fiske)

Resultater og effekter

Innovasjon Norge har ansvar for utvikling og implementering av en rekke kurs for reiselivsnæringen. I 2016 ble det gjennomført 42 kurs for 598 reiselivsbedrifter over hele landet med god deltakertilfredshet. Brukertilfredsheten på en syvpunkts skala er gått fra 6,2 i 2015 til 6,1 i 2016. Det ble kjørt 16 færre kurs i 2016 i forhold til 2015. Erfaringsmessig blir etterspørselen etter kursene noe mindre når reiselivsnæringen er i vekst.

Kurs 2016	Antall kurs	Antall bedrifter	Gjennomsnitt tilfredshet per kurs
Bærekraft	1	11	5,2
Vertskap	14	181	5,9
Opplevelsesproduksjon	5	91	6,5
Pakking, salg og distribusjon	3	54	6,3
Ble god på nett	6	92	6,3
Bli god på nett Viderekommende	3	33	6,3
Lokal mat	4	58	6,3
Cruise	3	30	6,0
Hvordan jobbe på kurs/konferansemarkedet	3	48	5,7
Sum	42	598	6,1

Avvik

Ingen avvik å melde.

Støttende analyser

Interessen for kommersielle bedriftsnettverk innen reiselivsnæringen er fortsatt stor og finansieringsrammen ble fulltegnet i oktober 2016 og det var en rekke prosjekter som ikke fikk finansiering i 2016 fordi rammen ble fulltegnet. På bakgrunn av at fylkene stadig for mindre midler, blir det også langt færre midler hos Innovasjon Norge lokalt. Dette innebærer et enda større press på sentrale midler.

Sommeren 2014 ble kursprogrammet vurdert av Oxford Research og i undersøkelsen svarte blant annet 88 prosent at de var godt fornøyd med de kursene de hadde deltatt på. På spørsmål om de hadde brukt det de hadde lært i egen bedrift svarte 76 prosent bekreftende på dette. Hele 97 prosent ville anbefale kursene til andre og 84 prosent ønsket påbyggingskurs på bakgrunn av dette vil alle nye kurs bli forlenget med en samling der det er hensiktsmessig. Det er planer for utvikling av tre nye kurstilbud i 2016.

Administrasjons- og gjennomføringskostnader

Kostnadene inngår i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapittel Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432.

2.7.5.16.5 Profilering av Norge som reisemål

Formålet med tjenesten er å bidra til økt lønnsomhet i reiselivsnæringen og å øke Norges markedsandeler internasjonalt.

Innovasjon Norge skal utvikle og styrke markedsmulighetene for de norske reiselivsaktørene ute i markedene, gjennom langsiktig merkevarebygging, operative markedstiltak og tilrettelegging for salg.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Profilering av Norge som reisemål skal bidra til lønnsom utvikling i reiselivsnæringen og styrking av reiselivsnæringens konkurransekraft. Tjenesten bidrar til Innovasjon Norges delmål om *flere vekstkraftige bedrifter*.

Vi kan se tilbake på et år rekordår for norsk reiseliv, med en økning på to prosent norske gjestedøgn og ti prosent utenlandske gjestedøgn.

Antall utenlandske ankomster ved norske hotell økte med 12 prosent i 2016, mens gjennomsnittlig vekst i verden lå på fire prosent, viser tall fra UNWTO. Det betyr at Norge for andre år på rad økte sin andel av internasjonal turisme.

Trackerundersøkelsen til Innovasjon Norge viser at den samlede interessen for å besøke Norge fra viktige utenlandsmarkeder økte med ti prosent det siste året (2015-2016).

Den gode utviklingen ser ut til å fortsette inn i 2017. En indikator på dette er at antall forhåndssolgte flybilletter gjennom online bookingkanaler til Norge for første halvår 2017 er +26 prosent sammenlignet med 2016.

Turister som bor kommersielt la igjen nær 80 mrd. kroner i Norge i 2016. Forbrukstall fra Turistundersøkelsen tredje tertial 2016 foreligger ikke p.t, men tall for første og andre tertial viser en estimert forbruksøkning på 23 prosent i perioden, sammenlignet med samme periode i 2015. Deler av forbruksveksten kan tilskrives at den norske kronen var svakere i 2016 enn i 2015, men det som veier tyngst er økning i volum.

Videreutvikling

Reiselivet er og blir en svært viktig næring for Norge fremover, for å sikre økt verdiskaping og sysselsetting over hele landet. For å bidra til fortsatt vekst, flere arbeidsplasser og økt inntjening i næringen vil Innovasjon Norge intensivere arbeidet med å skaffe besøkende til landet, blant annet ved å spisse kommunikasjonen til prioriterte målgrupper og markeder, stimulere til mer effektivt samarbeid i næringen, øke fokus på digitalisering i bransjen og styrke Norges posisjon internasjonalt.

Høsten 2016 arrangerte Innovasjon Norge en møteserie med landsdels- og destinasjonsselskapene, samt bransjeorganisasjonene NHO reiseliv, Virke, Hanen og Forum for reiseliv. Formålet var å starte en strategisk dialog da reiselivsnæringen hadde etterlyst et forum for dette. I tillegg ble møteserien brukt til å få innspill til revisjon av Innovasjon Norges reiselivsstrategi, samt den varslede Stortingsmeldingen om reiseliv. Møteserien vurderes til å ha vært svært nyttig og Innovasjon Norge fikk både strategiske og konkrete innspill til hvordan selskapet kan være en relevant partner for reiselivsnæringen.

Innovasjon Norge ønsker de neste par årene å fokusere spesielt på:

- Å utvikle en ny, dynamisk strategi som gjør Visit Norway i stand til å kapitalisere på markedsstrømninger og rask utvikling i forbrukermønstre, bransje og segmenter.
- Å bidra til økt digitalisering av næringen– både i kundereisen og i forretningsmodeller
- Sentralisering og effektivisering av kampanjearbeid.
- Nye løsninger og forretningsmodeller for partnersamarbeid og kampanjedeltagelse i markedene
- Å stimulere til flere bærekraftige forretningsmodeller og produkter i næringen
- Å utvikle samhandlingsmodeller med kultur og kreative næringer

Aktiviteter

Nasjonal Kolleksjon

Funn fra våre undersøkelser peker på at natur alene ikke er nok for å overbevise utlendinger om å komme til Norge. Dersom vi gjennom opplevelseskonsepter og kommunikasjon klarer å vise et bredere og dypere innhold om hva Norge har å by på i tillegg til natur, er kjøps sannsynligheten for forbrukere og sannsynligheten for økt verdiskaping større.

Vår ambisjon er å utvikle et nytt verktøy for konseptutvikling som er knyttet til målgrupper og trender og som skal bidra til å øke kommersielt samarbeid i reiselivsnæringene og ikke minst mellom reiselivsnæringene og andre næringer.

Det har i 2016 vært gjennomført en pilotprosess på Rjukan i Telemark for å utvikle metode og verktøy i tett samspill med destinasjon og aktører. Erfaringene fra prosessen har vært gode og dokumentasjonen av prosessen avsluttes i første kvartal 2017. Dokumentasjonen skal tjene som et praktisk metodeverk og verktøy for tilsvarende utviklingsprosesser andre steder i landet. Innovasjon Norges mål er å skape etterspørsel etter denne formen for konseptualisering og tjenstedesign blant næringsaktører og destinasjoner og at det inngår som en naturlig del i Innovasjon Norges utviklingsportefølje.

Målet vårt er videre å utvikle opplevelseskonsepter sammen med næringen (Nasjonal Kolleksjon) som har en sentral plass i markedsføringen. Dette vil være konsepter som er synlige bærere av verdiene i den nasjonale merkevaren for Norge og som vil bidra til å ta en troverdig posisjon som et reisemål med mening og innhold. Konseptene vil også gjøre det mulig å skreddersy kommunikasjon og tiltak overfor nye målgrupper og segmenter.

Arbeidet med å utvikle de nasjonale konseptene starter opp første kvartal 2017.

Markedsaktiviteter

Det ble gjennomført ulike aktiviteter rettet mot definerte segmenter og målgrupper i våre prioriterte markeder.

Markeder

I våre *nærmarker* ble alle våre forbrukerkampanjer, bransjebearbeidelse og presseaktiviteter gjennomført.

I *vekstmarkedene* ble det gjennomført utvalgte forbrukerkampanjer, og det legges særlig vekt på bransjebearbeidelse og presse i vekstmarkedene.

I *prosjektmarkedene* gjennomføres aktivitetene (bransje og presse) via Scandinavian Tourist Board.

Vi hadde følgende kategorisering av markedene i 2016:

Nærmarkeder	Vekstmarkeder	Prosjektmarkeder (Via Scandinavian Tourist Board)
Norge	Frankrike (Sveits/Belgia)	Taiwan
Sverige	Italia (Sveits)	Hong Kong
Danmark	Spania	India
Tyskland (Sveits)	Russland	Sør-Korea
Nederland (Belgia)	USA (Canada)	Thailand
Storbritannia	Japan (via Scandinavian Tourist Board)	Indonesia
	Kina (via Scandinavian Tourist Board)	
	Brasil (GVA)	

Aktiviteter rettet mot ferie- og fritidsgjester i prioriterte markeder

Hovedtrykket i markedsføringskampanjene lå med fokus på sommersesongen. Nordlyskampanjen og alpinskikampanjen ble gjennomført høst/vinter. Kampanjene ble gjennomført i våre prioriterte markeder med destinasjons-/regionselskaper og kommersielle reiseaktører som partnere.

Det ble gjennomført forbrukerkampanjer i alle markeder i 2016. Av markedsmessige grunner ble det i Russland bare gjennomført en mindre kampanje mot sportsfiskersegmentet og mot skiinteresserte.

I Norge ble det gjennomført en sommerkampanje som i hovedsak er finansiert av LMD (bygdeturismekampanjen), Gjennom strategisk helårlig tilstedeværelse i sosiale medier og Google søkeord holdes også trykket oppe utenom de rene kampanjeperiodene.

For kampanjemålinger sommer/vinter 2016 i utvalgte markeder, se vedlegg 10.4 Støttende analyser - Profilerings av Norge som reisemål 2016 side 528.

Nordlyskampanjen ble i 2016/2017 løst på en ny måte. Aktivitetene ble utvidet til å inkludere ti markeder og en 'always on'-strategi ble valgt, hvor partnere er synlige på Visitnorway.com gjennom hele året, istedenfor kun i kampanjeperioden. Dette er også den første kampanjen som er bedre integrert i det redaksjonelle innholdet på Visitnorway.com. Som et resultat blir kampanjepartnere eksponert for økt trafikk både organisk og betalt.

Det ble også kjørt en digital kampanje i sosiale medier på tvers av markeder sommeren 2016. Hensikten med kampanjen var å skape oppmerksomhet og engasjement blant forbrukere til å dele sine norgesbilder på Instagram. Kampanjen #Sheepwithaview var et kreativt stunt for å overraske og vise en uventet og morsom side av Norge. Kampanjen nådde ut til 64 millioner brukere, engasjerte 830 000 brukere til å like, kommentere og dele kampanjen, og til 55 000 delinger av kampanjen. Den sørget for 14 300 nye følgere på Instagram. Kampanjen fikk omtale og utmerkelse internasjonalt, blant annet gjennom trend-nettstedet SKIFT.

Aktiviteter rettet mot turoperatører, agenter og reisebyråer

Med et eget definert prosjekt for bransjebearbeidelse (turoperatører, agenter, reisebyråer) legger Innovasjon Norge ekstra innsats i å profilere Norge mot utenlandsk reiselivsbransje og tilrettelegge for at norsk næring skal komme i kontakt med aktørene ute i markedene gjennom workshops, studie-/visningsturer, besøk hos turoperatører, e-learning, webinarer og seminarer.

Bransjebearbeidelsesprosjektet startet opp i 2014 og ble videreført i 2015 og i 2016 med god effekt. Se avsnitt for effekttall i vedlegget, 10.4 Støttende analyser - Profilering av Norge som reisemål 2016 side 528

Det ble arrangert lokale workshoper i Sverige, Danmark, Tyskland, Frankrike, Italia, Spania, Russland, USA, Nederland, Storbritannia, Kina, India, Sør-Korea, Japan, Indonesia og Singapore i 2016.

Det årlige Norwegian Travel Workshop (NTW) ble i 2016 arrangert i Bodø, hvor det blir tilrettelagt for salgs- og forhandlingsmøter mellom utenlandske turoperatører (kjøpere) og norske reiselivsaktører (selgere). Evalueringen viser at deltagerne er godt fornøyde med arrangementet og har god effekt av å delta. Se avsnitt for detaljer rundt effekt i vedlegget 10.4 Støttende analyser - Profilering av Norge som reisemål 2016 side 528

Innovasjon Norge jobber også med incoming-operatører i Norge. I 2016 ble det gjennomført tre visningsturer og tre workshops i hhv. Nord-Norge, Fjord Norge og Trøndelag. Det ble også gjennomført to fagdager. Deltagerne er godt fornøyde med prosjektet, og antall deltagere er økende.

Aktiviteter rettet mot presse

Internasjonalt pressearbeid er en viktig del av Innovasjon Norges markedsarbeid og en viktig kanal for norsk reiselivsnæring. Gode artikler, online synlighet, radio- og TV programmer gir norske reiselivsprodukter en god og verdifull synlighet i utenlandske medier.

I 2016 var det totalt ca. 15 700 artikler om Norge i utenlandske medier til en annonseverdi tilsvarende 1,5 MRD NOK. Antall artikler er stabilt i forhold til 2015, mens det er en nedgang i annonseverdien på 17 prosent. Nedgang i annonseverdi skyldes flere forhold, bl.a. flere online artikler som har en betydelig lavere annonseverdi, samt endringer i valutakurser.

Antall TV- og radioprogrammer har hatt en økning på henholdsvis 7 og 8 prosent.

Se avsnitt for resultater av pressearbeidet i *vedlegget* 10.4 Støttende analyser - Profilering av Norge som reisemål 2016 side 528

Aktiviteter rettet mot internasjonale kongresser, møter og incentives

Innovasjon Norge jobber sammen med Norway Convention Bureau (NCB) innenfor to områder: Internasjonale kongresser og møter/konferanser og belønningsreiser/incentives (MICE).

De to viktigste internasjonale bransjemessene for møtesegmentet er IMEX og IBTM. Dette er B2B-messer med forhåndsbookede møter mellom norske aktører (partnere i prosjektet) og internasjonale kjøpere.

I de fire prioriterte markedene Tyskland, Storbritannia, Sverige og Frankrike bearbeides kundene gjennom operative aktiviteter som workshops, events, kundebesøk og visningsturer. I 2016 gjennomførte vi en pilotaktivitet i Nederland og etter en evaluering vil vi også i 2017 gjennomføre operative aktiviteter i det markedet.

Arbeidet med kongress er et langsiktig arbeid, hvor NCB bearbeider både de internasjonale organisasjonene og de norske fag- og forskningsmiljøene.

Se avsnitt for resultater i vedlegget 10.4 Støttende analyser - Profilering av Norge som reisemål 2016 side 528

Aktiviteter rettet mot special interest - temabaserte ferier

Temakampanjene fokuserer på tre nisjer innen aktiv ferie: vandring, sykkel og fiske. Prosjektet finansieres delvis av LMD-midler.

Temakampanjene ble i 2016 gjennomført i Sverige, Danmark, Tyskland, Nederland (alle tre tema), Storbritannia og Frankrike (kun vandring) og Russland (kun fiske).

Prosjektet gjennomfører også temabaserte studieturer for utenlandske turoperatører til Norge. I 2016 har det blitt gjennomført tre studieturer med tema vandring, der til sammen 24 turoperatører deltok. Det ble også arrangert én studietur med tema sykkel, der fire operatører deltok.

Det ble i 2016 arrangert to internasjonale presseturer til Norge med tema vandring, og en internasjonal pressetur med tema sykkel, der det deltok seks journalister fra de prioriterte markedene. Det ble også arrangert en internasjonal fiskepressetur med syv journalister.

I tillegg ble det arrangert markedsspesifikke presseturer innen de tre temaene, både gruppeturer og individuelle. For eksempel arrangerte Tyskland tre gruppeturer med totalt 15 journalister i regi av vandreprosjektet, samt at det var et russisk TV-team i Norge som laget programmer om fiske.

Se avsnitt for resultater fra temakampanjene i vedlegget, 10.4 Støttende analyser - Profilering av Norge som reisemål 2016 side 528

Visitnorway.com

Nye visitnorway.com ble offisielt relansert på alle språk i januar 2016, der historiefortelling og bilde- og filmbruk står i sentrum. Detaljinformasjon og antall artikler er kuttet kraftig ned, noe som gjør arbeidet med portalen mer kostnadseffektivt og gir plass til mer produksjon og distribusjon av nytt og inspirerende innhold for å skape oppmerksomhet og interesse. Nettstedet ble lansert med elleve nye domenenavn, som en del av en langsiktig strategi for økt synlighet i søkemotorer.

Dette ga umiddelbart en nedgang i trafikken fra søkemotorer, noe som også resulterte i færre sidevisninger og færre klikk ut fra nettstedet. Mot slutten av 2016 så man tydelige tegn til at trafikken tok seg opp igjen.

Nordlys, fjorder og vandring var det mest etterspurte innholdet på Visitnorway.com i 2016, og Lofoten og Tromsø passerte Oslo som mest leste destinasjoner. Det er fortsatt sterk vekst i bruk av mobil.

Visitnorway.com hadde i 2016 partneravtale med ca. 90 prosent av norske destinasjoner og turistkontorer, og 17 destinasjoner hadde «Premium partner»-tilgang, det vil si full redaksjonell tilgang. Det var ca. 14 000 produktoppføringer i databasen.

Se avsnitt for trafikk tall og kommentarer til disse for visitnorway.com. i vedlegget 10.4 Støttende analyser - Profilering av Norge som reisemål 2016 side 528

Norgeskatalogen

Norgeskatalogen, nå kalt «Norway in Your Pocket», ble for 2016 produsert i et hendig lommeformat på 19 x 10,5 cm i engelskspråklig utgave. Opplaget var 90 000 eksemplarer, den inneholdt 216 sider og det var et innlimt Norgeskart til å brette ut bak i boken.

Relativt høye produksjons- og distribusjonskostnader og ikke minst miljøhensyn gjør det hensiktsmessig å forenkle konseptet til én språkutgave som kan benyttes i alle markeder. Produksjonen er selvfinansierende med innsalg av annonser til norske reiselivsaktører, vesentlig destinasjoner, hotellkjeder og transportører.

Største mottagergruppe var norske ambassader og konsulater i over 80 land som mottok 22 000 eksemplarer, 45 000 eksemplarer ble benyttet av våre utekontorer i ulike kampanjer og messer og resterende ble fordelt mellom norske destinasjoner, turistkontorer og privat etterspørsel.

Resultater og effekter

2016 var et rekordår for internasjonalt reiseliv, og Norges andel av internasjonal turisme økte. Norske gjestedøgn økte totalt med to prosent, mens antall utenlandske gjestedøgn økte med ti prosent.

Ser vi på antall utenlandske ankomster ved hotellene, økte det med 12 prosent. Veksten i Norge er større enn resten av verden, som betyr at Norge for andre år på rad, tar en større andel av internasjonal turisme.

I tillegg til å se på antall kommersielle gjestedøgn gjennomfører Innovasjon Norge ukentlige trackerundersøkelser i de fleste av markedene hvor Norge som turistdestinasjon markedsføres. Undersøkelsen inneholder spørsmål om sannsynligheten for å reise til Norge, og oppfatning av Norge som feriemål. Samtidig gir undersøkelsen svar på om markedsarbeidet som gjøres gir ønsket resultat.

Ved å se på utvikling det siste året fra 2015-2016 har den samlede interessen for å besøke Norge fra viktige utenlandsmarkeder økt med ti prosent. Dette viser at langsiktig merkevarebygging, operative markedstiltak og tilrettelegging for salg gir resultater.

Forbrukstall fra Turistundersøkelsen, tredje tertial 2016 foreligger ikke p.t, men tall for første og andre tertial viser en estimert forbruksøkning på 23 prosent i perioden, sammenlignet med samme periode i 2015. Selv med et lavere estimat for forbruksvekst i tertial tre, vil det estimerte samlede forbruket for 2016 være nærmere 80 mrd. kroner for turister som bor én eller flere netter på et kommersielt overnattingssted eller Hurtigruten.

Avvik

Ingen avvik å melde.

Støttende analyser

For detaljer rundt resultater og effekter, se vedlegget Støttende analyser - Profilerings av Norge som reisemål 2016 side 528.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Kostnadene inngår i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapittel Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432.

2.7.6 Kap.2421, post 76 Miljøteknologi (MILTEK)

Miljøteknologiordningen er en tjeneste som gir risikoavlastning i form av tilskudd til bedrifter som skal utvikle og gjennomføre pilot- og demonstrasjonsprosjekt innen miljøteknologi. Med miljøteknologi menes teknologier, prosesser, løsninger og tjenester som er bedre for miljøet enn det som brukes i dag. Det dreier seg både om teknologier til begrensnig av forurensning ved hjelp av rensing, mer miljøvennlige produkter og produksjonsprosesser, fornybar energi, mer effektiv ressurs håndtering og teknologiske systemer som reduserer miljøpåvirkningen. Hovedprinsippet er at finansiering tilbys de beste og mest støtteverdige pilot- og demonstrasjonsprosjektene, uavhengig av teknologiområder og bransjer.

Som del av Innovasjon Norges oppdrag på miljøteknologi skal «Innovasjon Norge ha et kompetansemiljø innen miljøteknologi, blant annet for å veilede søkere i det samlede tilbudet av

virkemidler med relevans for utvikling og kommersialisering av miljøteknologi.» Innovasjon Norge har valgt å løse oppdraget gjennom:

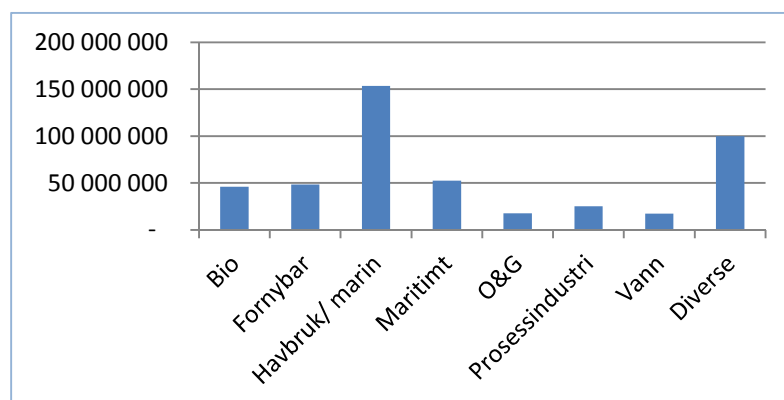
- Konkrete aktiviteter for å styrke samordning i virkemiddelapparatet
- Bygge et kompetansemiljø på sentrale fagområder internt i Innovasjon Norge
- Tilby kompetansehevende tilbud til bedrifter i målgruppa

Samlet vurdering av måloppnåelse

I 2016 ble det innvilget 461 mill. kroner i tilskudd fra miljøteknologiordningen. Årets ramme (inkludert annulleringer fra tidligere år) var på 501 mill kroner. Tilskuddene har utløst prosjekter i næringslivet til en samlet total kostnad på 3,27 mrd. kroner³⁹, og prosjektene skal gjennomføres i løpet av en to til tre års periode.

Også i 2016 økte søknadsmengden til ordningen og samlet søknadsmengde for året ble nesten 1,073 mrd. kroner (netto -hensyntatt overliggere fra 2015 og overliggere til 2017). Også i 2016 var det stor økning i søknadsmengde fra havbruksnæringen, mange prosjekter som retter seg mot ny teknologi som kan begrense og løse luseproblematikken i næringen. For å sikre en balansert portefølje, ble det satt i verk tiltak for å begrense andelen marine saker. Det ble gjennomført en styrt beslutningsprosess for marine saker fra og med 16. juni 2016. Vi innførte en «cutoff» for marine saker i september, der alle innkomne saker ble vurdert under ett, og deretter behandlet videre i vårt ordinære beslutningssystem. Dette var samordnet med IFU/OFU.

Likevel utgjorde marin sektor 1/3 av porteføljen i 2016:

Vi ser at diverse-posten er økende, det skyldes økende andel prosjekter innen bygg, transport, smart city og hydrogen, som utgjør nærmere halvparten av diverse-prosjektene i 2016.

Miljøteknologiordningen ble i 2016 styrket med 100 mill. kroner som del av «omstillingspakken» for olje- og

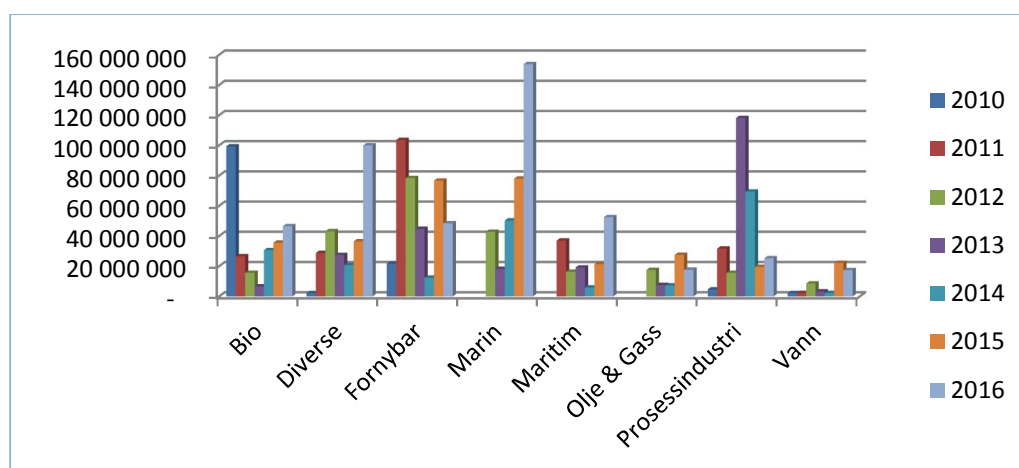
gass-sektoren. Det er i 2016 gjennomført konkrete tiltak for å mobilisere bransjen til nye prosjekter. Vi erfarer økt pågang fra virksomheter innen tradisjonell O&G-sektor som tidligere ikke har vært i kontakt med Innovasjon Norge. Vi stipulerer at rundt 80 mill. kroner fra ordningen har gått til leverandørbedrifter innen olje og gass som aktivt har søkt nye markedsmuligheter. I tillegg ser vi at mange leverandører til olje og gass nå snur seg mot oppdrettsbransjen, hvilket kan forklare den store økningen i saker på marint område i 2016.

I samarbeid med Forskningsrådet, Innovasjon Norge og Enova, ble det for første gang foretatt en felles, tematisk utlysning i et prosjekt kalt Pilot-E. Målet var å stimulere til et raskere utviklingsløp av nye løsninger der man ser et kommende marked. Tematikken for Pilot-E i 2016 var «utslippsfri maritim transport», fordi vi ser at det kommer et definert marked på dette i perioden fram mot 2020 (ferjekonsesjoner mv). Utlysningen resulterte i 15 søknader, hvorav 5 tilfredstilte kriteriene for utlysningen. En felles arbeidsgruppe fra de tre organisasjonene vurderte alle søknadene. De utvalgte

³⁹ Grunnet utfordringer i vårt saksbehandlersystem ifm flerbedriftsprosjekter, er det grunn til å tro at dette tallet er overrapportert med minst 215 mill kroner.

5 prosjektene vil motta finansiering fra miljøteknologiordningen dersom de innfrir predefinerte mål i prosjektet. Ingen av disse prosjektene ble tatt av 2016-rammen for miljøteknologiordningen, men vedtaket er gjort og sakene vil bli formelt besluttet i løpet av 2017. Erfaringene med Pilot-E viser at saksbehandlingsprosessen var krevende for Innovasjon Norge. Søknadene ble sendt inn i henhold til Forskningsrådets system, og Innovasjon Norge måtte tilpasse sin saksbehandling og beslutningsstruktur etter dette. Vi lyktes med å gjøre dette sømløst for næringslivet, men vi ønsker at prosessen blir smidigere for Innovasjon Norge ved framtidige utlysninger.

Miljøteknologiordningen er bransjenøytral og har derfor en spredning på prosjekttyper. Et enkelt sammenlignende diagram viser følgende spredning på prosjekttype: (NB ikke NACE-kode)
Diagrammet viser innvilget tilsagn fordelt på prosjekttype og år:

Videreutvikling

For å bedre evnen til gjennomføring og kommersialisering hos små bedrifter, ble det også i 2016 gitt mulighet for å tilby støtte til mentor til bedrifter som jobber med prosjekter i målområdet for miljøteknologiordningen. Mentor har vært eksterne konsulenter som bistår bedriftene med forretningsutvikling. Vi har benyttet eksterne kompetansemiljø til å koble bedrift og mentor. Vi ser at tilbudet benyttes i begrenset grad (kun 5 bedrifter i 2016), og grunnet administrative utfordringer, vil dette tilbudet bli fjernet fra 2017. Vi viderefører for øvrig tilbudet «Internasjonal mentor» til bedrifter. Dette er et tilbud som innebærer at bedrifter som tilbyr miljøvennlige løsninger får inntil 100 timer gratis rådgivning fra våre utekontor. Målet er å bidra til at norsk miljøteknologi blir fremmet i internasjonale marked. Dette er et tiltak som kommer bedriftene til gode, men er også en effektiv metode for å bygge kompetanse ved våre utekontor på nye forretningsområder knyttet til miljøteknologi.

For å bedre prosjektgjennomføringen ble det i 2016 gitt muligheter for å søke om forprosjekt. Til sammen 50 forprosjekt, alle under 0,5 mill. kroner, utgjorde 19,6 mill kroner av rammen i 2016. Målet er å ta ned risiko for bedrifter som må framskaffe nødvendig beslutningsunderlag knyttet til teknologi, organisering og økonomi før de igangsetter større utvikling-, pilot- og demonstrasjonsprosjekt. For miljøteknologiordningen åpnet vi for forprosjekt i 2015 og 2016. Høsten 2016 foretok vi en undersøkelse sammen med IFU/OFU for å få oversikt over hvor mange av forprosjektene (samlet sett) som videreføres i hovedprosjekt. Vi tok utgangspunkt i tall for 2015 og første halvdel 2016, og tallene indikerer at 25 prosent av prosjektene hadde gått videre til hovedprosjekt, 60 prosent var fortsatt uavklart og resten er skrinlagt. Et opplegg for å følge opp bedrifter som har mottatt forprosjektmidler er til uttesting i Rogaland i 2017. Tre workshop'er, fordelt over tre måneder i begynnelsen av året, tar for seg tema som forretningsmodellering, IPR og kapitalinnhenting. Bedrifter som er i ferd med å gjennomføre sitt forprosjekt, er invitert til workshopene, som et ledd i å forbedre resultatene av forprosjektene.

I 2016 har man også testet ut forprosjekt som et virkemiddel for å mobilisere til omstilling i etablerte bedrifter i Rogaland. Gjennom utlysning etter skisser, et tilpasset kompetansetilbud og tett oppfølging, mottok 10 utvalgte bedrifter tilbud om forprosjekt for å framskaffe underlag for et mulig hovedprosjekt. Resultatene fra 2016 har ført til at Rogaland velger å videreutvikle dette i 2017, og andre fylker ser på liknende tiltak. Dette er et mobiliseringstiltak der kompetansedelen er vel så viktig som finansieringen. For mer info, se: www.innovasjon Norge.no/rogalandskiskekonkurranse

Behovet for omstilling av norsk næringsliv innebærer at en del av rammen bør brukes på å stimulere til nye prosjekter i etablerte bedrifter. Det ble også i 2016 satt av 5 mill. kroner for å mobilisere miljøvennlige innovasjonsprosjekter i klyngene (Innovasjonsrammen). Målet er å få økt fokus på miljøteknologi i klyngene. Etter to år med «grønne prosjekter» som del av innovasjonsrammen, vurderer vi at det er behov for revidering av tilbudet i 2017. Vi mener at vi vil få mer effekt av å foreta en rettet «utlysning» overfor klyngene, innenfor definerte tema (sirkulærøkonomi, digitalisering, elektrisk mobilitet e.l) for å stimulere til konkrete forprosjekter. På disse områdene ser vi at klyngene kan fungere som en drivkraft i utviklingsarbeidet. Vi tenker å sette av inntil 10 mill kroner til slike utlysninger i 2017.

Enova utvider i 2017 sitt mandat til også å dekke FoU (piloting) innen energi- og klimateknologi for etablert industri. Dette kan gi en utfordring med tanke på grensegang mellom miljøteknologiordningen og Enova. Vi arbeider med å sikre god kommunikasjon rundt denne endringen overfor kundene og internt.

Aktiviteter

Det er gjennomført mange åpne informasjonsmøter for næringslivet over hele landet. Møtene har vært rettet mot hvordan Innovasjon Norge kan bidra med risikoavlastning for bedrifter som jobber med å utvikle morgendagens løsninger.

Det er også avholdt en rekke møter i samarbeid med øvrige virkemiddelaktører. Dette har vært både åpne informasjonsmøter, og også lukkede møter med enkeltbedrifter eller grupper av bedrifter.

Aktiviteter	Årets ramme (i mill. kroner)	Disponibel ramme (i mill. kroner)	Forbruk (i mill. kroner)	Antall tilsagn
Miljøteknologiordningen	504,5	501,2	460,5	189

Innvilget tilskudd utbetales etter at prosjektet er gjennomført. Eventuelt kan det avtales at vi kan gi delutbetalinger etter hvert som arbeidet går framover. Annulleringer av prosjekter helt eller delvis er bakgrunnen for at vi i enkelte år kan innvilge totale tilskuddsbeløp ut over årets bevilgning fra NFD. Annulleringer av tidligere års tilsagn og tilsagn gitt i 2016 utgjorde 18 prosent av bevilgningen i 2016. Dette er noe lavere enn året før.

I 2016 har vi 40 mill. kroner som kan overføres til 2017. Det skyldes at Pilot-E sakene (avsatt 30 mill. kroner) - som ble prioritert og besluttet 16. desember - først vil bli bevilget i 2017/2018. I tillegg ble en større sak (15 mill. kroner) vedtatt av hovedstyret før nyttår, men den formelle beslutningen ble gjort i 2017.

Arbeidet med samordning av virkemiddelapparatet har gått løpende gjennom hele året. Vi har identifisert åtte norske virkemiddelaktører som har tilgrensende aktiviteter mot Innovasjon Norge på området miljøteknologi; Forskningsrådet (både BiA og EnergiX), SIVA, Enova, Eksportkreditt, GIEK,

Miljødirektoratet, DIFI, Gassnova. For å sikre tett dialog og gjensidig informasjonsutveksling, samles mellomledere i alle disse organisasjonene to ganger årlig i et «Forum for Grønn Vekst».

Tillit og godt samarbeid mellom aktørene i virkemiddelapparatet er vesentlig for at bedriftene skal få de tjenestene de trenger. Dette er noe som må bygges og vedlikeholdes over tid. I 2016 ble det gjennomført flere felles utlysninger / mobilisering mot næringslivet: felles utlysning forprosjekt sammen med BIONÆR i Forskningsrådet, felles vurderingen av skisser innsendt til BIA (NFR), Pilot-E sammen med Forskningsrådet (EnergiX) og Enova. Målet er å bli mer sømløse overfor bedriftene, samt styrke båndene mellom de ulike virkemiddelaktørene. Dette har vært mulig å få til fordi Innovasjon Norge har utvist stor fleksibilitet gjennom å tilpasse våre rutiner, søknadsprosesser og beslutningssystemer. Responsen fra bedriftene har vært svært positiv.

Miljøteknologiportalen (www.miljoteknologi.no) og Fornybar.no har vært en del av samarbeidet. Fornybar.no ble besluttet avvirket i 2016, da NVE trakk seg fra samarbeidet. Miljøteknologi.no har lite besøk og vil bli avvirket. Det viser seg at portaler på internett ikke lenger har særlig relevans som informasjonskilde, og kost-nytte av å drive disse ikke er forsvarlig.

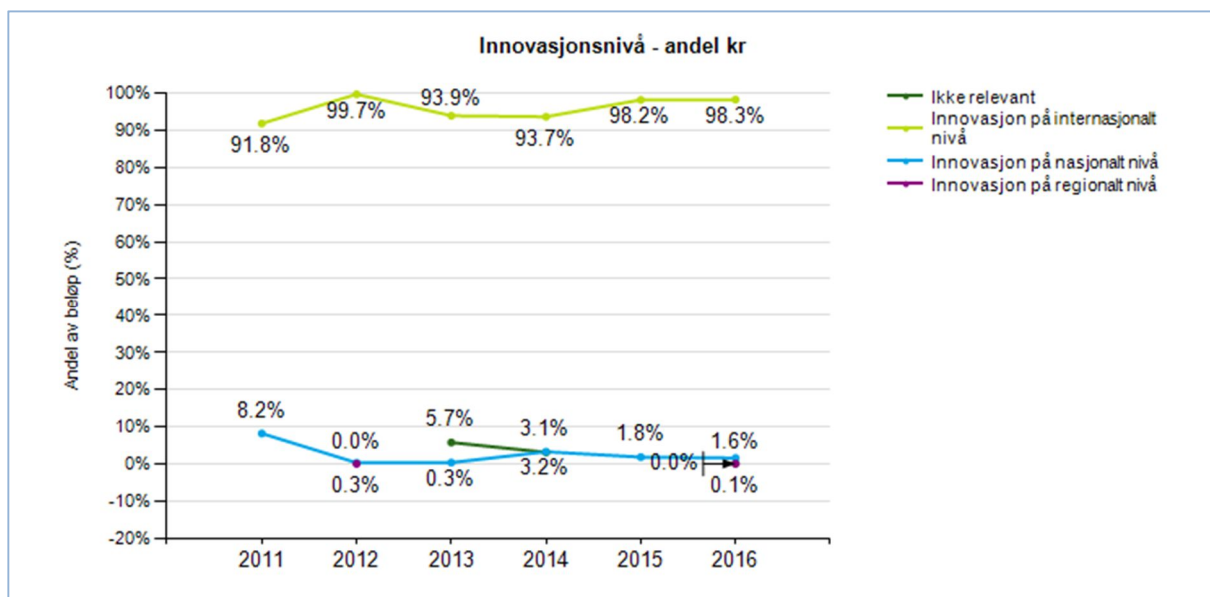
Også i 2016 ble det tilbudt kompetansehevende tilbud til bedrifter finansiert av Kompetanseoppdraget. Vi gjennomførte i 2016 to forprosjekt FRAM (Grønne løsninger til Baltikum/Polen og Energy Horizon). Forprosjektet mot Baltikum/ Polen resulterte ikke i noe hovedprosjekt, mens hovedprosjektet FRAM Energy Horizon er i gang med 11 deltagere. Også i 2017 vil vi sette av midler fra kompetanseoppdraget til to forprosjekt Global Growth (tidligere FRAM) på miljøteknologiområdet.

I løpet av 2016 ble det gjennomført ca 15 kunderettede arrangement i regi av utekontorene på temaet Miljøteknologi, med ca 15 norske organisasjoner på hvert arrangement, i tillegg til deltagere fra vertslandet. Det er også gjennomført en større markedskartlegging fra 8 ulike land på temaet Avfall som ressurs – i samarbeid med Avfall Norge, og vi har gjennomført flere arrangement i Norge i samarbeid med det øvrige virkemiddelapparatet og andre aktører (Klimapartner, OREEC, ONS, kommuner, osv.)

Gjennom 2016 har miljøteknologioppdraget vært tett knyttet til Innovasjon Norges generelle arbeid med å fokusere på bærekraftige forretningsmessige løsninger for norsk næringsliv. Miljøteknologioppdraget har en viktig funksjon i å følge om markedsmessige muligheter framover, blant annet i lys av FNs enighet om 17 bærekraftsmål og den internasjonale klimaavtalen i desember 2015. Opplæring av egne ansatte i forståelsen av hvordan bærekraft og trippel bunnlinje er sentral for framtidig konkurransekraft, integrering av bærekraft i egne kompetanseprogram (FRAM mv) og strategisk arbeid på ulike mulighetsområder (Smart Cities, Ren Energi, Havrommet) er gjennomført i 2016.

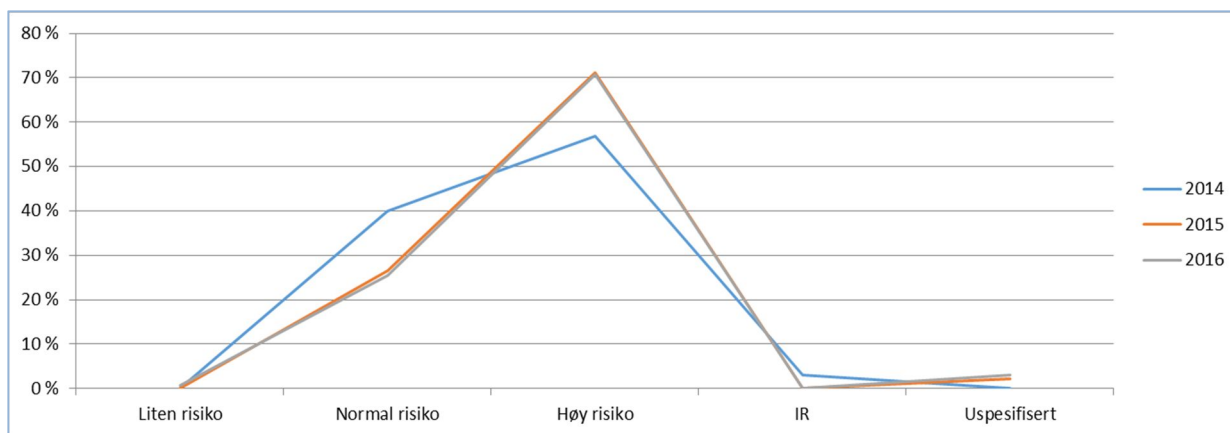
Resultater og effekter

Miljøteknologiordningen har oppnådd årets mål for bevilgning av rammen.

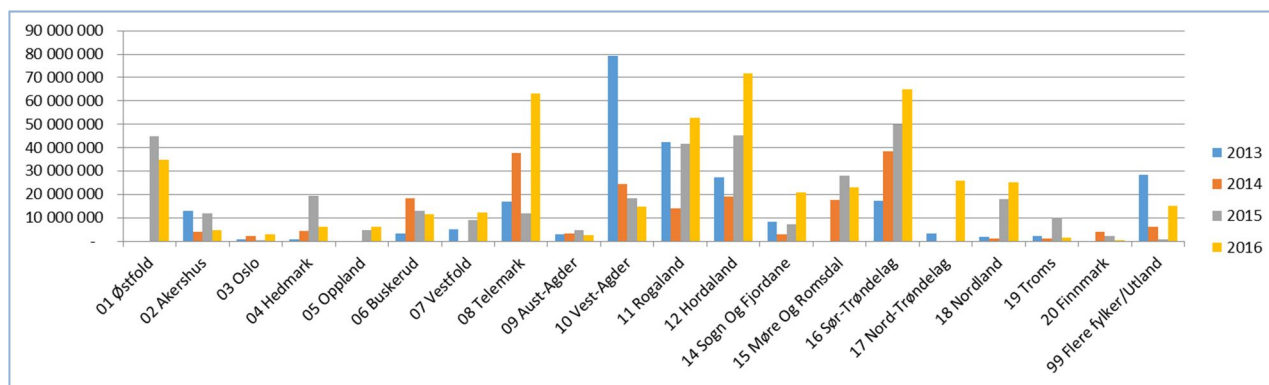
År	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Innovasjonsnivå						
Ikke relevant			14 493 000	6 100 000		505 000
Innovasjon på internasjonalt nivå	236 142 000	256 300 000	237 478 000	185 093 000	333 841 800	452 710 239
Innovasjon på nasjonalt nivå	21 000 000	700 000	800 000	6 390 000	6 120 000	7 207 000
Innovasjon på regionalt nivå						125 000
Sum	257 142 000	257 000 000	252 771 000	197 583 000	339 961 800	460 547 239

Innovasjonsnivået ligger på internasjonalt nivå.

Som figuren overfor viser er det gjennomgående høy risiko i prosjektene. Risikoprofilen i 2016 er nesten gjennomgående lik profilen for 2015. Høy risiko kan forklares ved at ny miljøteknologi ofte skal kommersialiseres i umodne markeder med stor markedssvikt. Offentlige reguleringer og offentlige incentiver kan være markedsdrivere, men markedene kjennetegnes gjerne av uforutsigbarhet. Teknologisk og økonomisk risiko samt markedsrisiko er derfor høy.

Det er årlige variasjoner i forbruket av ordningen fordelt på de ulike fylkene. Agder har hatt en markant nedgang siden 2013, mens Telemark, Rogaland, Hordaland og Trøndelag har tatt en større andel i 2016 enn tidligere år. Det er fortsatt størst aktivitet i og rundt de store byene.

Avvik

Det har ikke vært vesentlige avvik i 2016.

Støttende analyser

Det er ikke gjennomført eksterne evalueringer av ordningen i løpet av 2016. Vår egen evaluering av porteføljesammensetningen tidlig i 2016, der marine saker lå an til å dominere ordningen, resulterte i konkrete tiltak i 2016 og tett oppfølging av denne sektoren i 2017.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Se tabell for Gjennomføringskostnader for virkemidler med høy andel av finansiering under Øvrig Rapportering. Tabell 40 side 429

2.7.7 Kap.2421, post 77 Tilskudd til pre-så Kornfond

Ordningen skal være et supplement til Etablerertilskuddsordningen og såkornfondsordningen.

Hensikten med preså Kornkapital er å forberede bedriftene for vekst, gjennom å tilføre kapital og kompetanse, samt risikoavlaste og stimulere tidligfase investormiljøene. Preså Kornkapitalen skal matches 50/50 med ekstern privat kapital, fortrinnsvis fra forretningsengler. Målgruppen er innovative bedrifter med vekstambisjoner, og som er yngre enn 5 år. Preså Kornkapitalen forvaltes av mellomledd som består av TTO/inkubatorer og forretningsenglenettverk. I 2016 har vi hatt 18 mellomledd.

Samlet vurdering og måloppnåelse

Totalt har Innovasjon Norge bevilget 140 mill. kroner under preså Kornkapitalordningen, inkludert pilotmidler fra fjerde kvartal 2015. Utlysningen i første kvartal 2016 var totalt på 100 mill. kroner og resulterte i 49 søknader, noe vi vurderer som bra for et helt nytt virkemiddel.

Pr 31. desember 2016 er det gjort 52 investeringer, fordelt på 61,5 mill. kroner fra preså Kornkapitalen og matchet med 171,5 mill. kroner fra private investorer, som samlet gir 233 mill. kroner investert i oppstartbedrifter i tidligfase, hvor det tidligere har vært svært begrenset kapital tilgjengelig for bedriftene og få incentiv og møteplasser for private investorene.

Tre selskaper har fått investeringer fra to preså Kornaktører. Vi har godkjent samarbeid mellom miljøene så lenge de samlede preså Korninvesteringene pr bedrift ikke overstiger grensen på 3 mill. kroner, og så lenge den private matchingkapitalen totalt blir på minimum 50 prosent.

Geografisk spredning fordeler seg slik:

Fylke	Antall
Telemark	1
Oslo	19
Hordaland	9
Trøndelag	9
Troms	3
Østfold	2
Akershus	2
Møre og Romsdal	1
Oppland	2
Rogaland	3
Buskerud	1
Total	52

Innovasjon Norge vurderer geografiske spredning å være tilfredsstillende. Vi har ikke gitt føringer knyttet til dette i avtalen med mellomleddene, og vi deltar ikke i seleksjonsprosessen. Presåornkapitalen bør investeres i oppstartbedrifter med best forutsetning for vekst, uavhengig av geografi.

Hele 16 av bedriftene har kvinner på eiersiden eller i gründerteamet og 6 av bedriftene har internasjonale på eiersiden eller i gründerteamet.

Videreutvikling

I 2017 vil det jobbes for et tettere samarbeid mellom de ulike virkemidlene. Spesielt aktuelt for presåornkapitalen er å stimulere enda tettere samarbeid mellom presåornkapital, såkornfond og private investorer. Det nye oppstartlånet er også aktuelt å ta med i et større helhetlig bilde på kapital innen oppstart.

Aktiviteter

Aktiviteter	Årets ramme (i mill. kroner)	Disponibel ramme (i mill. kroner)	Forbruk (i mill. kroner)
Tilskudd	100	100	100

Resultater og effekter

Presåornkapital er et nytt virkemiddel, og det vil ta tid før vi ser fulle effekter og resultater. Virkemiddelet utløser betydelig privat kapital. I tillegg gir presåornordningen oss bedre mulighet til å tilrettelegge for at investorene på tidligfasekapital møtes, blir kjent og gjennom det kan diskutere seleksjon og syndikere investeringer på tvers av miljøene. Vi mener dette bidrar til å styrke økosystemet tidligfasekapital på en positiv måte. Alle miljøene som søkte om å forvalte presåornkapital ble invitert til en samling i august. Vi hadde vel 50 deltakere fra forretningsenglenettverk, TTO og inkubatorer. Både oppslutningen og tilbakemeldingene i etterkant er svært gode. I februar 2017 planlegges en samling for de 18 mellomleddene sammen med de aktive såkornfondene.

Avvik

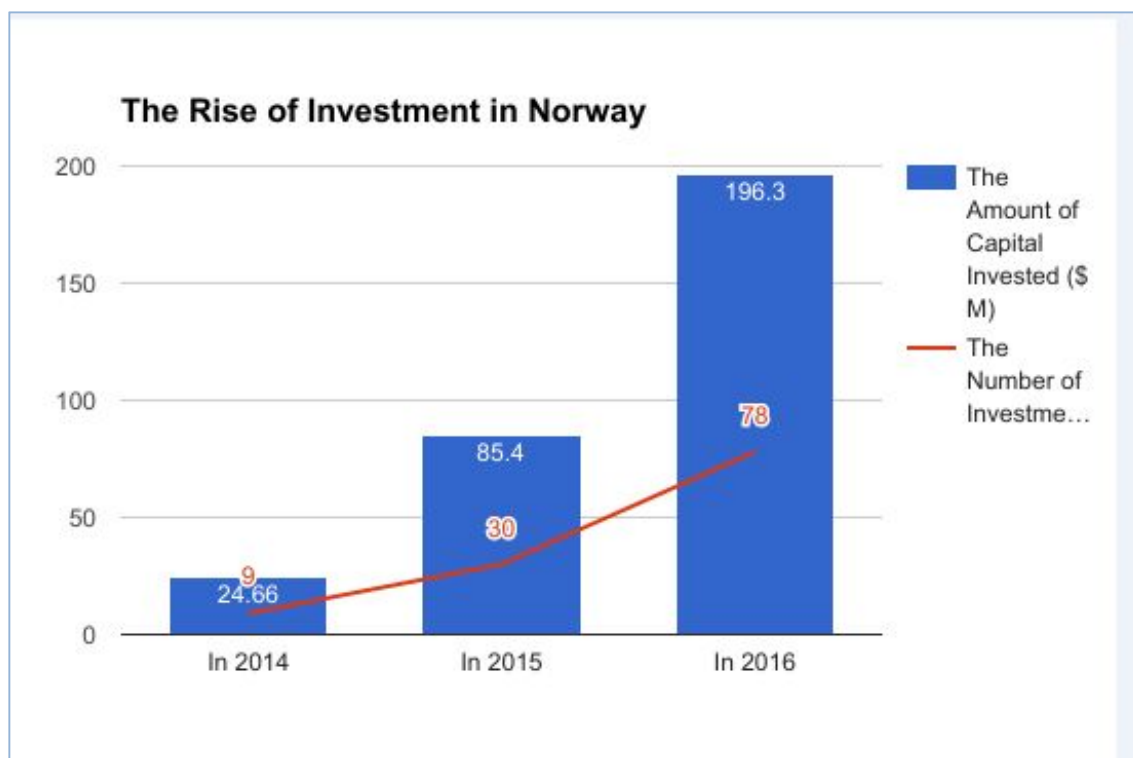
Av de 52 presåorninvesteringene som ble gjennomført i 2016 er det fire selskaper som har hentet mye matchingkapital. Det beløper seg fra 11 mill. kroner til 22 mill. kroner. Disse fire representerer

unntak og har vært med å dra opp gjennomsnittet betydelig. Innovasjon Norge forventer ikke at matchingkapitalen skal være tre ganger høyere enn preså Kornkapitalen i fremtiden. Her må vi forvente et naturlig lavere nivå de neste årene.

Støttende analyser

Foreløpig er det for tidlig å si hva effekten av preså Kornkapitalen blir, men vi kan se tendenser til at offentlig målrettet tiltak mot økte investeringer i tidligfase (englefase) har fungert.

Analyse gjennomført av The Nordic Web i januar 2017 viser at investeringstakten i tidligfase investeringer økte betraktelig i 2016 i Norden generelt og i Norge spesielt. Sverige er fortsatt det nordiske landet som ligger høyest på statistikken over tidligfaseinvesteringer. Analysen peker på flere sammenfallende grunner til økningen i Norge. Innovasjon Norge og preså Kornkapitalen tilskrives en viktig del av grunnen til økningen. Det kan tyde på at den risikoavlastingen som preså Kornkapitalen representerer bidrar positivt til å at flere private investorer velger å investere i oppstartbedrifter. Videre forventes det i 2017 at Sverige fortsatt vil toppe statistikken for investeringsbeløp og – antall, men at Norge kan komme til å ta posisjonen som det raskest voksende økosystemet for entreprenørskap og innovasjon, dersom denne tendensen fortsetter.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Kostnadene er inkludert i tabell for Gjennomføringskostnader under Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432

2.7.8 Kap.2421, post 51 og 53 Nye såkornfond, post 78 Administrasjonsstøtte for distriktsrettede såkornfond

En egen årsrapport om såkornfond leveres NFD. Denne er unntatt offentlighet. Det vises til denne for detaljer.

Administrasjonsstøtte for distriktsrettede såkornfond

I henhold til oppdragsbrevet av 28. januar 2016 fikk Innovasjon i oppdrag å utbetale administrasjonstilskudd til distriktsrettede såkornfond. Formålet med ordningen er å bidra til å bygge opp forvaltningsmiljøer i distriktene til forvaltning av såkornordningen, og å redusere kostnader for fondenes investorer. Det er i 2016 bevilget 4,4 mill. kroner til formålet. Midlene kan dekke lønnsutgifter og andre driftsutgifter i fondene. I 2016 er det utbetalt 1,1 mill. kroner hver til KapNord Fond AS, Fjord Invest SørVest AS, Nornnova Invest AS og Midvest I AS.

2.7.9 Kap.2421, post 80 (ny) Næringstiltak på Svalbard

I brev av 16. desember 2015 vedrørende endringer i bevilgninger for 2015 ble det i kapittel 2421 post 80 gitt Innovasjon Norge 20 mill. kroner for å arbeide med omstilling på Svalbard. Midlene var unntatt statsstøttereguleringen, og skulle benyttes til økt nærvær og mobilisering for et variert næringsliv. Innovasjon Norge har siden 16. mars 2016 hatt en person tilstede i Longyearbyen. Siste rapport på arbeidet var i september 2016, et halvt år etter opprettelse av stedlig representant.

Innovasjon Norge jobbar både mot store og små enkeltsselskaper, og mobiliserer for samarbeid og større satsinger spesielt i Longyearbyen. Det er opprettet samarbeid med dei lokale aktørene blant annet mellom Lokalstyret, Sysselmannsetaten og UNIS.

Byen har vært litt i dvale etter nedskjæringene i kullselskapet, men har nå begynt å våkne igjen med flere nye satsinger.

Reiseliv er unntaket. Denne næringen har hele tiden hatt stor vekst, og det har vært og er optimisme og satsing blant aktørene. De har vært og er, flittige brukere av Innovasjon Norge. Mobiliseringsaktivitetene siste året har derfor vært på andre næringer enn reiseliv.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Innovasjon Norge har vært en pådriver på flere områder i Longyearbyen. Ikke bare for å finansiere lovende prosjekter, men også i rollen som fasilitator for nettverksmøter, seminar, koblinger og generell bedriftsrådgivning. I tillegg har Innovasjon Norge tatt initiativ til et tettere samarbeid med UNIS.

Videreutvikling

Framover vil det være viktig å fortsette arbeidet med å samle de ulike initiativene som kommer opp, og også være en pådriver for de grupperinger av bedrifter som har startet opp et gryende samarbeid.

Innovasjon Norge har merka en stor etterspørsel etter hvordan det er å opprette en bedrift og drive næringsvirksomhet i Longyearbyen. Det har vært flere møter med både næringsrådgiver og Planavdeling i Lokalstyret vedrørende dette. Det er viktig for de bedriftene som vil starte opp her, at de har et sted å få all nødvendig informasjon.

Aktiviteter

Det er mange aktiviteter, store og små, som går parallelt fra Innovasjon Norge sin side. Men mest fokus har det vært på de områdene Longyearbyen har «naturgitte» fordeler, som for eksempel fiberkabel til fastlandet og et svært godt utbygd 4G nettverk. Dette er fordeler som norske ITK bedrifter kan dra nytte av. Og som vil kunne gjøre Longyearbyen til et «smartsenter» for heile Høg Arktis (internasjonalt).

Smart City/ samfunn

Innovasjon Norge har hatt innledende møter vedrørende Smart City, etter å ha tatt opp temaet i snart et år. Det var positiv stemning, og alle de store aktørene her ville være med videre. Det nevnes Telenor, LNS, Store Norske, Lokalstyret osv. Aktørene har identifisert fire samarbeidsområder:

Sensorteknologi: Der er en del utvikling som må gjøres på dette området for å kunne utnytte deler av 4G nettverket. Longyearbyen (og Svalbard) kan bruke dette til mange viktige og mindre viktige formål, både innenfor varsling av farer (eksempelvis snø og isbjørn) og andre tjenester (eksempelvis tømme søppel og temperatur). Telenor er en av drivkreftene i dette prosjektet som starter i februar 2017. I tillegg er Lokalstyret, FUNN as, Visit Svalbard og UNIS med i starten.

Droner: Det er økende interesse for bruk av droner og ubemanna fly i Høy-Arktis. Disse kan brukes i mange situasjoner som SAR, kartlegging, osv. Et selskap på fastlandet vil om litt få støtte fra Arktis 2030 midlene, og etter at det er offentliggjort, vil vi prøve starte opp et prosjekt for å samle aktørene. I tillegg til nevnte selskap er aktuelle bedrifter Telenor, FUNN as, Geobit as, KSAT, Pole Position og Reiselivsbedrift.

Bygg og energi: Energisituasjonen er nær knytt til bygningsmassen i Longyearbyen. Mange har med hell prøvd ut alternative energikilder for sine bygg. Det gjelder for eksempel solceller satt opp ved Svalbard Auto (LNS) og matrester brukt av Svalbard Permaculture. Det kan være aktuelt å ta i bruk en del av byen som en testplass for nye typer energi i bygg. Alternativene er enten Hotellneset, nytt byggefelt i sentrum eller i Sjøområdet. Deltakere er Statsbygg, Store Norske, LNS (Svalbard Auto), Lokalstyret, Svalbard Permaculture, Telenor, LPO arkitekter. Første møtet er planlagt i slutten av februar 2017.

Logistikk: Smartere måter å drive logistikk på har vært et tema lenge. Pole Position har tatt en posisjon når det gjelder dette. Men de vil være avhengig av å samarbeide med andre aktører i byen, som LNS, FUNN as, Bring, Avinor, Lokalstyret.

Samarbeid internasjonalt: Innovasjon Norge har hatt intern dialog mellom kontorer på Svalbard, Vadsø (arktisk 2030 midlene) og Toronto, for å vurdere på om det kan være grunnlag for å få til et smart- samarbeid mellom dei høyarktiske byene i Canada og Longyearbyen. Dette arbeidet har akkurat startet.

Reiseliv

Reiselivsbransjen har fullt belegg i den lyse årstida. Det jobbes derfor intenst med å få turister til å komme nordover også når her er mørkt, slik at sengene blir bedre utnyttet. Slike prosjekter blir derfor prioritert av Innovasjon Norge. Som for eksempel planene om et større samarbeid mellom flere aktører som produserer og serverer mat og drikke, der det også inngår en matfestival om vinteren.

Visit Svalbard ser for seg en dobling av antall reisende til Longyearbyen de nærmeste årene. Et stort planleggingsarbeide har derfor blitt lagt ned for å bedre forholdene i selve byen, slik at de fleste holder seg i Longyearbyen når de besøker Svalbard.

Fisk og sedimentære arter: På grunn av innsiget av varmt Atlanterhavsvann til Isfjorden, er det godt fiske rett ute i fjorden. Men manglende regelverk gjør det vanskelig for de som vil gjøre mer ut av dette i Longyearbyen. Det vil nok være avhengig av at det er en person eller flere, som er villig til å ta på seg et slikt arbeide som ble gjort av Svalbard Bryggeri i si tid. De brukte nesten 7 år på å få endret lovverket slik at de kunne begynne å brygge øl. Det er derfor ønskelig at det er et større fokus på å få et regelverk på plass.

Det er godt samarbeid mellom de ulike aktørene i byen vedrørende et eventuelt større fiskemottak. Og også mottak for snøkrabbe, selv om dette er som et «landdyr» å regne.

Günderrom

Seminar: Innovasjon Norge har arrangert seminarer for bedrifter og andre interesserte. Dette har vært «Frå ide til marked» i samarbeid med Lokalstyret, «Gjør ideer til verdier» i samarbeid med Patentstyret, Smart City og Skattefunn i samarbeid med Forskningsrådet. Det er i tillegg planlagt et seminar med Google i samarbeid med Innovasjon Norge Telemark. Planene fremover er å ha seminar som går på bedriftsnettverk og klynger, samt merkevarebygging.

Kontorplass gründere: I slutten av februar skal Innovasjon Norge ha møte med Materiallageret AS for om mulig å få til et sted der gründere kan møtes på kveldstid. Longyearbyen har gründere som ser til miljøet i blant annet Finland eller Kina, og vil gjerne være med å lage et slikt gründermiljø her i byen.

Resultater og effekter

Innovasjon Norge har hatt tilstedeværelse i Longyearbyen siden mars 2016. Å få til endringer i et lite lokalsamfunn tar gjerne lengre tid. Men det har likevel begynt å komme en positiv holdning til endring blant mange av bedriftene, og de ser at de faktisk kan tjene på dette.

Blant annet er mange svært positive til å være med i grupper med andre bedrifter for å diskutere hvordan man kan gå videre i sammen. Dette er svært viktig i en omstilling av et helt samfunn, det at en ser muligheter i fellesskap. Her har Innovasjon Norge spilt en viktig rolle.

Støttende analyser

Innovasjon Norge forholder seg til de planer som er gjort og er under utarbeidelse i Longyearbyen: Svalbardmeldinga, Strategisk Næringsplan for Svalbard, Masterplan for Svalbard mot 2025, Utviklingsplan 2040 (forskningsparken), Strategisk havneplan for Longyearbyen, Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Se tabell for Gjennomføringskostnader for virkemidler under Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432

2.7.10 Annen rapportering

2.7.10.1 Forenkling

Her vises det til styrets beretning for 2016

2.7.10.2 Samarbeid med andre virkemiddelaktører

Her vises det til styrets beretning for 2016

2.7.10.3 Redegjørelse om samfunnsansvar

Her vises det til styrets beretning for 2016

2.7.10.4 Målgruppen kvinner

Et vekstkraftig næringsliv er avhengig av å ta i bruk alle kompetente ressurser og er spesielt viktig i den omstillingsfasen Norge er i nå.

For å få bedre oversikt over egen portefølje, utarbeidet SSB kvinne-tall for oss i 2016. Tabellen under viser andelen kvinnelige gründere av alle etableringer av aksjeselskap i 2014 og 2015 og andelen kvinnelige gründere i vår egen portefølje blant etableringer i 2014 og 2015.

Undersøkelsen viser at prosentandelen kvinnelige gründere av aksjeselskap i Norge lå på 20 prosent i 2014 og 2015, mens kvinneandelen gründere hos Innovasjon Norge var 17 prosent i 2014 og 15 prosent i 2015.

Alder	2014		2015*	
	Andel Kvinner	Andel Kvinner (IN)	Andel Kvinner	Andel Kvinner (IN)
I alt	20 %	17 %	20 %	15 %
16-25 år	23 %	7 %	20 %	10 %
26-35 år	21 %	17 %	22 %	17 %
36-45 år	22 %	19 %	21 %	18 %
46-55 år	20 %	20 %	19 %	14 %
56-66 år	16 %	12 %	15 %	10 %
67 år og eldre	13 %	7 %	13 %	5 %

I den samme SSB-undersøkelsen finner vi at 40 prosent av de kvinnelige gründerne som har fått tilskudd av Innovasjon Norge jobber innenfor ikke-tradisjonelle næringer som informasjon og kommunikasjon og faglig, vitenskapelig tjenesteyting. Dette er kunnskaps- og kompetanseintensive, framtidsrettede næringer. Kvinneandelen hos Innovasjon Norge i disse næringene er over dobbelt så mange som landsgjennomsnittet. Kvinnelige gründere dominerer generelt tradisjonelle næringer som helse, sosial og personlig tjenesteyting.

Bevilgninger

Innovasjon Norge registrerer bevilgninger som «kvinnerettet» etter samme kriterier som tidligere.

	Antall		Beløp	
	2015	2016	2015	2016
Kvinneandel (u/rentestøtte)	34 %	34 %	24 %	24 %
Kvinneandel (m/rentestøtte)	34 %	34 %	27 %	24 %

Antall tilskudd og lån til kvinnerettede prosjekter i Innovasjon Norge 2016 ligger på samme nivå som i 2015, dvs 34 prosent.

Andel i beløp ligger også på samme nivå som i fjor og er på 24 prosent.

I 2016 ble det totalt brukt 1,5 mrd. kroner til kvinnerettede prosjekter, mens det i 2015 ble brukt 1,9 mrd. kroner. Nivået de to årene er allikevel omtrent likt ettersom det ble gitt rentestøtte til kvinnerettede landsbruksprosjekter på 533 mill. kroner i 2015. Denne støtten eksisterte ikke i 2016. Når rentestøtten tas ut, har beløpet til kvinnesprosjekter holdt seg nærmest konstant de to årene.

Etablerertilskudd KMD-midler

For KMD midler har det vært en positiv økning i kvinnerettede prosjekter som har fått Etablerertilskudd fase 1 og fase 2 sammen.

Tilsagn kvinnerettet ETIL har steget fra 37 prosent i 2015 til 47 prosent i 2016 målt i beløp (KMD).

Tilsagn kvinnerettet ETIL har steget fra 34 prosent i 2015 til 40 prosent i 2016 målt i antall (KMD).

Etablerertilskudd NFD-midler

For NFD-midler har det vært en svak nedgang i kvinnerettede prosjekter som har fått Etablerertilskudd fase 1 og fase 2 sammen.

Tilsagn kvinnerettet ETIL har sunket fra 20 prosent i 2015 til 19 prosent i 2016 målt i beløp (NFD.)

Tilsagn kvinnerettet ETIL har sunket fra 23 prosent i 2015 til 20 prosent i 2016 målt i antall (NFD)

Presåcorn

16 av 50 bedrifter som har fått presåcornmidler har kvinner på eiersiden eller i gründerteamet og seks av bedriftene har internasjonale på eiersiden eller i gründerteamet.

Miljøteknologi og IFU/OFU

Antall kvinnerettede prosjekt til IFU/OFU er nokså likt i 2015 og 2016, men andel i beløp har steget med 12 prosentpoeng til totalt 28 prosent i 2016. Utslaget skyldes trolig at vi har et stort helseprosjekt (medisinsk utvikling) med 24 mill. kroner i IFU-tilskudd, samt et prosjekt med 10 mill. kroner i OFU-tilskudd (digitalisering for kommunesektor) som begge er kvinnerettet.

Andel kvinnerettede prosjekt til miljøteknologiordningen ligger i 2016 på 14 prosent både i antall og beløp.

	Antall		Beløp	
	2015	2016	2015	2016
Kvinneandel				
IFU/OFU	18 %	19 %	16 %	28 %
MILTEK	12 %	14 %	16 %	14 %

Globale kompetanseprogram

Totalt trente 163 deltakere fra 130 selskaper på internasjonal forretningsutvikling i våre globale kompetanseprogram i 2016. 46 av de 163 deltakerne var kvinner, tilsvarende 28 prosent.

	Ant. Menn	Ant. Kvinner	Ant. Deltagere	% menn	% kvinner
TINC SV	8	3	11	72,73 %	27,27 %
ENTR. MARKETING	15	6	21	71,43 %	28,57 %
TEA	8	3	11	72,73 %	27,27 %
BUSINESS BOOTCAMP	60	23	83	72,29 %	27,71 %
GET BOSTON	21	4	25	84,00 %	16,00 %
FASHION MILANO (Pilot)	5	7	12	41,67 %	58,33 %
HELE GE	117	46	163	71,78 %	28,22 %

3 Rapportering av midler fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD)

3.1 Introduksjon

Budsjettpost	Virkemiddel	Årets ramme	Disponibel ramme	Forbruk ⁴⁰ (i mill. kroner)
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån, Garanti, tilskudd	375,0	561,0	37,4 ⁴¹ 0,4 ⁴² 403,9
KMD 551.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	111,1	179,2	147,8
KMD 551.61 Kompens. for økt arbeidsgiveravgift	Tilskudd	27,0	60,0	41,1
Sum		513,1	800,2	630,6

Tabell 14: Oversikt over forbruk for Kommunal- og moderniseringsdepartementets virkemidler. Årets ramme er bevilgninger fra oppdragsbrev 2015. Disponibel ramme inkluderer annulleringer fra tidligere års tilsagn og udisponerte bedriftsrettede midler fra tidligere år. Forbruk vises som netto beløp.

Midlene som rapporteres her omfatter både de regionale midlene som bevilges fra fylkeskommunene til Innovasjon Norge og de nasjonale som bevilges direkte fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Tabellen over omfatter ikke gjennomføringskostnader.

Rammene på kap. 551.60 er redusert kraftig de siste årene, og tabellen under viser utviklingen av de årlige rammene i hele mill. kroner:

2012	2013	2014	2015	2016
562	544	425	409	375

Fra 2012 til 2016 er de årlige rammene blitt redusert med om lag en tredel. Tilbake i 2010 var rammen på denne budsjettposten over 650 mill. kroner.

Alle virkemidlene under programkategori 13.50 skal stimulere til regional utvikling og styrke vekstkraften i områder hvor geografiske og topografiske forutsetninger gir utfordringer for vekst og utvikling. Bevilgningen fra KMD til Innovasjon Norge skal i henhold til oppdragsbrevet være knyttet til departementets hovedmål1: *Øke verdiskapingen, sysselsettingen og et internasjonalt konkurransedyktig næringsliv.*

Innovasjon Norges målstruktur er felles for alle selskapets oppdragsgivere. Den ligger til grunn for alle oppdrag som gis selskapet, og er overordnet øvrige føringer og styringssignaler. Dette gjelder også føringer i ulike oppdrag knyttet til satsinger på særskilte sektorer og målgrupper.

Departementets mål for de nasjonale midlene treffer delmålene for Innovasjon Norges hovedmål og delmål. Departementets resultatmål om å styrke konkurransekraften for etablerte bedrifter, treffer godt Innovasjon Norges delmål om å bidra til flere vekstkraftige bedrifter. Departementets resultatmål om å utvikle lokale og regionale næringsmiljøer treffer godt Innovasjon Norges delmål

⁴⁰ Beløpet omfatter kun lån og tilskudd innvilget til kunder. Administrasjons- og gjennomføringskostnader er ikke medtatt her. Disse rapporteres særskilt nedenfor.

⁴¹ Avsetning til tapsfond

⁴² Avsetning til tapsfond

om å utvikle flere innovative næringsmiljøer. Departementets resultatmål om å øke antallet lønnsomme etableringer treffer godt Innovasjon Norges delmål om å skape flere gode gründere.

Innovasjon Norges oppdrag fra fylkeskommunene er bedriftsrettet. Fylkeskommunene har selv aktiviteter knyttet til tilrettelegging gjennom mobilisering og infrastruktur. Samspillet og arbeidsdelingen regionalt avstemmes gjennom felles planprosesser og løpende dialog mellom alle de regionale aktørene.

Hovedfunn

1. Samlet finansiering i distriktene (sone III) har økt med nesten ¼ fra 2015 til 2016, mens den totale bruken av distriktsmidler har gått ned tilsvarende.
2. Landsdekkende innovasjonslån blir i økende grad brukt i distriktene (sone III), men de kompletterer mer enn de erstatter distriktsrettede risikolån.
3. Av de samlede distriktsrettede virkemidler er 29 prosent kvinnerettet målt i beløp, og 37 prosent målt i antall.

3.2 Om oppdraget 2016

I oppdragsbrevet for 2016 viser KMD til NFDs oppdragsbrev for fellesføringer knyttet til Mål- og resultatstyringssystemet. I tillegg fremheves følgende hensyn når det gjelder midlene som er tildelt direkte til Innovasjon Norge (kap. 552, post 72):

- Midlene skal i hovedsak nyttes innenfor det distriktpolitiske virkeområdet
- De skal være utløsende for prosjektene som får tilsagn og være i samsvar med regionale utviklingsstrategier
- Prosjektene skal vurderes etter kvalitet
- Det er et mål at 40 prosent av de direkte bedriftsrettede virkemidlene skal nå fram til kvinner
- Midlene skal prioriteres innenfor rammene av retningslinjene for bruk av kap. 552, post 72
- Nasjonale tiltak for regional utvikling og forvaltes på en effektiv måte
- Innovasjon Norge skal samarbeide aktivt med fylkeskommunene som regional utviklingsaktør og i partnerskapene på regionalt nivå, samt medvirke i omstillingsprosesser
- Departementet gir sin tilslutning til at Bioraffineringsprogrammet også i 2016 primært finansieres med overførte midler
- Etablerertilskudd på Svalbard kan finansieres innenfor rammen på kap. 552, post 72
- Departementet ønsker en dialog om en eventuell prøveordning for Innovasjon Norges satsingsforslag «Leverandørutvikling i distriktene» og åpner for at mellom to og fem pilotprosjekter kan finansieres med overførte midler

Innovasjon Norge ga i 2016 tilsagn for 897 mill. kroner over departements og fylkeskommunenes budsjettposter. Av dette gikk 344 mill. kroner (38 prosent) til gründere og 464 mill. kroner (52 prosent) til etablerte bedrifter eldre enn tre år. Annet (uspesifisert) utgjorde 89 mill. kroner (10 prosent). 77 prosent av midlene (692 mill. kroner) gikk til bedrifter innenfor det distriktpolitiske virkeområdet (sone III). 15 prosent (132 mill. kroner) lar seg ikke henføre til noen spesifikk sone, mens åtte prosent (69 mill. kroner) gikk til mottakere i sone I.

Forholdet mellom distriktsoppdraget og de nasjonale oppdragene

Behovet for en egen distriktsrettet risikolåneordning

Noen refleksjoner med basis i den støttende analysen om forskjeller og likheter mellom den landsdekkende Innovasjonslåneordningen og den distriktsrettede:

- Det er en større markedssvikt når det gjelder toppfinansiering av fysiske investeringer i distriktene enn i sentrale strøk. Risikolån, ev. i kombinasjon med lavrisikolån vil være avgjørende for fullfinansiering av mange slike investeringer i områder hvor de private bankene er mer tilbakeholdne på grunn av et dårligere annenhåndsmarked eller at verdien av engasjementet blir lavere enn anskaffelsesverdien for investeringen.
- Selv om også en stor del av midlene under distriktsordningen går til innovasjonsprosjekter og prosjekter som er internasjonalt rettet, er den gjennomsnittlige innovasjonshøyden lavere, færre av innovasjonsprosjektene er FoU-baserte og færre er internasjonalt rettet. Prosjekter i distriktene som ikke skårer høyt på det som er og bør være konkurransekriterier under den landsdekkende ordningen, kan imidlertid likevel være svært viktige for den framtidige verdiskapingen til de bedriftene som finansieres og for sysselsetting og bosetting i deres lokalsamfunn.
- I noen sammenhenger hvor det kan være samfunnsøkonomisk gode grunner for det offentlige å tilby finansiering for å bidra til realisering av bedriftsprosjekter, vil det være subsidier (tilskudd) som bidrar til å styrke lønnsomheten i investeringen som er utløsende for prosjektrealiseringen. I andre sammenhenger er det risikoavlastning for prosjekteier som er det avgjørende. I slike tilfeller vil et risikolån kunne være vel så nyttig for bedriften som et (vesentlig mindre) tilskudd, samtidig som belastningen på offentlige budsjetter blir mindre. Dette gjelder generelt, men også for mange prosjekter som bare kvalifiserer til finansiering med distriktpolitisk begrunnede ordninger.
- Ut fra de ovenstående refleksjonene framstår det som hensiktsmessig å ikke slå sammen innovasjonslån og distriktsrettede risikolån til én ordning, men kanskje gjøre dem enda mer komplementære. For å sikre nok fleksibilitet til å finne gode løsninger dersom for eksempel størrelsen på prosjektene eller på tilgjengelige rammer ellers vil være til hinder for dette, bør det i særlige tilfeller fortsatt være mulig med samfinansiering eller bruk av én av ordningene der det normalt ville vært naturlige å bruke den andre.
- På lik linje med de landsdekkende ordningene, er det gode grunner til på et mer generelt og prinsipielt grunnlag å diskutere om en større andel av de bedriftsrettede virkemidlene i det distriktpolitiske området burde gis som lån og ikke som rene tilskudd. Det vil si at mottakerne i utgangspunktet skal stilles overfor en forventning om at pengene de får fra Innovasjon Norge skal tilbakebetales med mindre særskilte grunner tilsier at det er tilskudd som er bør brukes. Slike lån bør kunne tilbys med betingelser som er tilpasset den enkelte bedrifts og det enkelte prosjekts karakter og behov. Det kan for eksempel gjelde rente- og/eller avdragsfrie perioder, krav til sikkerhet mv.

Tabellen viser årlig fordeling mellom risikolån og tilskudd de siste fem år (post 60):

	2012	2013	2014	2015	2016
Risikolån	273	258	277	370	290
Investeringstilskudd	179	189	166	144	119
Bedriftsutviklingstilskudd	333	274	252	230	209

Tabell 15: Årlig fordeling mellom risikolån og tilskudd de siste fem år

Vi ser at selv om tilsagnsnivået for lån, med unntak for 2015, er relativt stabilt, er det en kraftig økning i lånenes andel av den samlede finansieringen.

Innovasjon Norges samlede virkemiddelinnsetts innenfor det distriktpolitiske virkeområdet

Tabellen under viser beløp i mill. kroner og andel i prosent som er benyttet i sone III de tre siste årene av lavrisikolån, landsdekkende innovasjonslån, OFU-/IFU-tilskudd, miljøteknologitilskudd og landsdekkende etablerertilskudd:

	2014		2015		2016	
	Beløp i mill. kroner	Andel %	Beløp i mill. kroner	Andel %	Beløp i mill. kroner	Andel %
Lavrisikolån	1 449	61	1 117	57	1 826	73
Landsdekkende innovasjonslån	18	6	93	19	153	22
OFU/IFU	60	15	49	13	35	12
Miljøteknologi	77	39	94	28	126	27
Etablerertilskudd	11	7	43	16	35	12

Tabell 16: Beløp og andel som er benyttet i sone III de tre siste årene av lavrisikolån, landsdekkende innovasjonslån, OFU-/IFU-tilskudd, miljøteknologitilskudd og landsdekkende etablerertilskudd

Lavrisikolån

Andelen Lavrisikolån til industri og tjenesteyting i sone III økte fra 46 prosent i 2015 til hele 87 prosent i 2016. Også for lån til fiskeflåten og til landbruk økte andelen som gikk til virksomheter innenfor sone III, men mindre (fra hhv. 61 og 70 til 69 og 72 prosent).

Økningen i andelen av lån til industri og tjenesteyting til sone III gjør at innvilgningene i absolutte beløp opprettholdes, mens de går ned i sone I og II.

Ovenstående tall viser at Innovasjon Norges lavrisikolån har en særlig stor betydning i distriktene. Dette har dels en sammenheng med næringsstruktur, men den økningen i andelen lån som går til sone III kan også ha sammenheng med mer restriktiv utlånspraksis fra bankene det siste året.

Forsknings- og utviklingskontrakter:

Andelen av Industrielle (IFU) og offentlige (OFU) forsknings- og utviklingskontrakter som gikk til kunder i sone III falt fra vel 13 til knappe 12 prosent fra 2015 til 2016. Dette skjedde samtidig som det samlede tilsagnsnivået falt som følge av lavere rammer. En mulig forklaring er at denne ordningen sammen med Miljøteknologiordningen (se nedenfor) er det viktigste tilbudet for finansiering av utviklingsprosjekter Innovasjon Norge har utenfor sone III. Det har resultert i økt etterspørsel fra regioner innenfor sone I og sone II hvor omstillingsbehovet er særlig stort som følge av aktivitetsnedgangen i petroleumsrelatert næringsliv.

Miljøteknologiordningen:

Andelen av tilskudd under denne ordningen som gikk til bedrifter innenfor sone III holdt seg stabil fra 2015 til 2016 (henholdsvis 28 og 27 prosent). Siden samlede tilsagn økte med ca. 120 mill. kroner innebærer dette en betydelig økning i absolutte tilsagnsbeløp. Det viser at dette er en viktig ordning som også treffer mange innovative og utviklingsorienterte distriktsbedrifters behov.

Landsdekkende etablerertilskudd

Her er det en betydelig nedgang i tilsagn til sone III, både relativt (fra 16 til 12 prosent) og beløpsmessig (fra ca. 43 til ca. 32 mill. kroner).

Fallet i andelen av midler til sone III antas å ha sammenheng med en vesentlig økning i etterspørselen fra de delene av landet som har de største omstillingsutfordringene og storbyregionene generelt. Det ser også ut til å være en generelt lavere etablererfrekvens i de typiske distriktsfylkene. Dette vises også ved at det er en betydelig nedgang i bruken av midler fra kap. 551, post 60 til etablerertilskudd i 2016 sammenliknet med året før (fra ca. 116 til vel 65 mill. kroner). En betydelig del av disse etablerertilskuddene, som det i 2016 ikke var noen geografiske begrensninger på bruken av, gikk også til mottakere utenfor sone III.

3.3 Bidrag til å nå hovedmålet

Elementer fra oppdragsbrevet

Av rammene tildelt fra kap. 551, post 60 gikk 100 prosent av tilsagnene om risikolån og garantier (henholdsvis MNOK 290 og MNOK 1,25) og 80 prosent av tilskuddstilsagnene (MNOK 325) til mottakere innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Vel åtte prosent av tilsagnene om tilskudd er ikke henført til noen av de tre virkemiddelssonene. Dette antas primært å være flerbedriftsprosjekter med deltakere også utenfor sone III eller tilsagn til dekning av Innovasjon Norges egne timer. 11 prosent av tilskuddene (MNOK 45,4) gikk til mottakere med adresse i sone I. Dette er hovedsakelig etablerertilskudd, som det inntil 2017 ikke var satt noen geografiske begrensninger til bruken av.

Rammen for kap. 552, post 72 er fordelt med 59 prosent i kategorien uspesifisert, 25 prosent til sone III, én prosent til sone II og 15 prosent til sone I. Tilsvarende tall i 2015 var henholdsvis 23, 55, 1 og 21 prosent.

Addisjonaliteten for de bedriftsrettede tilsagnene under distriktsoppdraget har holdt seg stabilt høy over mange år, men særlig høy i 2016 og 2015. Henholdsvis 73 og 74 prosent av kundene svarer at Innovasjon Norges finansiering i stor grad har hatt betydning for gjennomføringen av prosjektet og for begge årgangene svarer 95 prosent at finansieringen i stor eller noen grad har hatt betydning.

Innovasjon Norge har også i 2016 hatt et jevnt over godt samarbeid med fylkeskommunene som regional utviklingsaktør og i de regionale partnerskapene i regi av fylkeskommunene. Også i de fylkene hvor Innovasjon Norge ikke har eller kun har små oppdrag med forvaltning av bedriftsrettede virkemidler fra fylkeskommunene, er det et godt strategisk samarbeid gjennom partnerskapene.

Med virkning fra 1. august 2016 ble ordningen med regionale styrever i Innovasjon Norge avviklet. Dette skjedde i nær forståelse med eierne. Tidligere samme år ble det innledet et samarbeid med fylkeskommunenes administrative eiergruppe med sikte på å finne en felles plattform for det strategiske samarbeidet og den årlige dialogen med fylkeskommunene som oppdragsgiver. Innovasjon Norge har ønsket dette både fordi det vil gi bedre forutsetninger for å kunne bidra inn i de regionale prosessene med kunnskap fra hele organisasjonen og mer effektive prosesser. Det er representantene fra fylkeskommunene som i slutfasen har hatt regien på arbeidet med plattformen. I denne fasen ble også Norges forskningsråd og Siva trukket inn i arbeidet. Et omforent forslag til plattform er nå sendt ut for signering til alle fylkeskommunene og de tre virkemiddelaktørene.

Plattformen er et rammeverk som gir rom for nødvendige regionale tilpasninger i implementeringen. For de fleste fylkeskommunene antas dette ikke å medføre store endringer i det strategiske utviklingsarbeidet. Det er imidlertid alle parter intensjon at det arbeidet som nå er gjort skal legge til rette for en bedre dialog mellom fylkeskommunen som den ledende regionale utviklingsaktøren og

de nasjonale aktørene. Dette er også utgangspunktet når Innovasjon Norge nå ønsker å styrke den løpende dialogen med fylkeskommunene som oppdragsgiver.

Den totale andelen av tilsagn innenfor distriktoppdraget som gikk til *kvinnerettede prosjekter* var i 2016 på 29 prosent. Det er den samme andelen som i 2015-årgangen av tilsagn. Splitter vi andelen opp i tilskudd, og risikolån og garantier finner vi at kvinneandelen for tilskudd var på 35 prosent, mens risikolån og garantier var på 16 prosent. Tilsvarende tall for landsdekkende midler brukt i sone III var på hhv 12 og 18 prosent.

Det ble i 2016 innvilget fire etablerertilskudd til Svalbard på til sammen 1,1 mill. kroner.

Etter dialog med departementet ble det våren 2016 besluttet ikke å arbeide videre med den aktuelle prøveordningen for Leverandørutvikling i distriktene.

Større oppdrag og aktiviteter som påvirker alle tre delmålene

De marine næringene kan kompensere noe for tapte oljeinntekter

Global produksjon av fisk og sjømat er i dag på 160 millioner tonn. Behovet er stort for investeringer i mer bærekraftige løsninger for å ivareta miljø, fiskebestander og for å redusere svinn. I tillegg må den globale produksjonen øke med min. 20 millioner tonn for hver milliard i befolkningsvekst.

Laksenæringen, gjorde en markert innsats i 2016 for å løse bærekraftutfordringene. Innovasjon Norge bidro tungt, bl.a. med 137 millioner kroner i tilskudd fra miljøteknologiordningen. Produksjonsvolumet har nå vært uendret i 4 år, videre vekst er utsatt inntil bærekraftutfordringer som utslipp, arealkonflikter, fôr og rømming er løst.

Det er en økende global interesse for norsk kunnskap og teknologi innenfor akvakultur. Innovasjon Norge følger bedriftene ut og er døråpner. I september besøkte fiskeriministeren Iran sammen med en næringslivsdelegasjon; *Med opphevelsen av sanksjonene står vi overfor en unik mulighet. Det er ikke hver dag et marked med 80 millioner mennesker åpner seg over natten*, uttalte Sandberg. I november besøkte kronprinsparet Canada. Under temaet «Sustainable Growth in Aquaculture», arrangerte Innovasjon Norge en workshop i St. Johns.

Biomarine muligheter er knyttet til nye råstoffkilder og bedre utnyttelse⁴³. Næringen har større fokus på utnyttelse av marine arter på lavere trofiske nivå, som mikroalger og raudåte. Selskapet Prosinotech AS har i samarbeid med det skotske selskapet Glycomar utviklet en ny prosess for produksjon av sukkererstatning fra marine mikroalger. Bioform AS satser på tang med ny og energieffektiv produksjonsprosess for tangmel. Kvalvik BlueBio prioriterer økt utnyttelse av snøkrabbe ved utvikle en metode for ekstraksjon av oljer fra restråstoff.

Vi har en moderne og effektiv fiskeflåte. I alle fartøygrupper bygges det nye fiskefartøy med større effektivitet, reduserte utslipp og forbedret fangsthåndtering. For å utnytte nye fartøyer best mulig investeres det betydelige beløp i strukturering. I 2016 innvilget Innovasjon Norge nesten 1,6 mrd. kroner til 185 fiskebåtrederier, det meste av dette i form av lavrisikolån. Innovasjon Norge er med på både små og store prosjekter; fra noen få hundretusener til investeringer på flere hundre mill. kroner. Store investeringer samfinansieres alltid med kundens bankforbindelse. I 2016 har flere fartøy i den havgående flåten satset på ombordproduksjon av høykvalitetsprodukt av hvitfisk. God kvalitet og sporing blir stadig viktigere i stadig flere markeder, og dermed får fartøy som produserer og fryser ned konsumentforpakninger i løpet av noen få timer, en fordel. Kystflåten har sin styrke når

⁴³ I Oxford Research AS sin førundersøkelse for 2016-årgangen «Mer innovasjon for pengene» har vi inkludert nye spørsmål knyttet til miljø- og samfunnsmessig bærekraft. Et av spørsmålene knytter seg «bedre utnyttelse av biologiske ressurser». I støttende analyser under trekker vi fram hovedfunnene.

det gjelder ferskfisk. For at fisken skal beholde god kvalitet helt frem til forbruker, er det imidlertid svært viktig med god logistikk og riktig håndtering i alle ledd.

Visit Norway – Innovasjon Norges reiselivssatsing

Visit Norway er Innovasjon Norges reiselivssatsing, der målet er å utvikle norsk reiselivsnæring og fremme Norge som reisemål internasjonalt. I tråd med oppdraget og bevilgningen fra Nærings- og fiskeridepartementet ble det i 2016 brukt 231,5 mill. kroner til formålet. I tillegg ble det innvilget 346 mill. kroner i form av lån og tilskudd til bedrifter innen reiselivsnæringen. 200 mill. kroner av de 346 (58 %) er finansiert over KMDs budsjett.

Målrettet markedsinnsats gir resultater for reiseliv. Nordlyssatsingen er et eksempel på det. Etter at Innovasjon Norge sammen med aktørene i reiselivet startet utviklingen av nordlyset som reiselivsprodukt i 2006 har antallet utenlandske gjestedøgn i Nord-Norge hatt en vekst på hele 378 prosent i perioden.

Samlet sett ble 2016 et rekordår for norsk reiselivsnæring, med en samlet økning i antall kommersielle gjestedøgn på fem prosent fra året før. Økningen i antallet utenlandske gjestedøgn var alene på 10 prosent, mens norske gjestedøgn sto for en økning på to prosent.

Gjennom 2016 vokste antall godkjente reisemål i ordningen «Bærekraftig reisemål» til 8. Samtidig er 9 nye reisemål i gang med prosessen. En revisjon av standarden ble påbegynt høsten 2016 og forventes ferdigstilt tidlig 2017, og nye cruisekriterier ble samtidig påbegynt. Merkeordningen ble evaluert av Vista Analyse, og evalueringen fra reisemål som har gjennomført viser at ordningen gir økt samarbeid, et konkret innhold til bærekraft, og en tettere dialog mellom kommune og reiseliv.

Noen få store aktører innen reiselivsnæringen står for største del av verdiskapningen, mens det er de små- og mellomstore bedrifter i distriktene som skaper de opplevelsene som er grunn til at turistene velger Norge som reisemål. Det er disse attraksjonene, opplevelsesbedriftene, unike hotellene og kulturaktørene som er «reason to go» – grunnen til at folk kommer til Norge.

Nye metoder for samarbeid og leveranser til kunder

Tall fra Kundeeffektundersøkelsene gir tydelige indikasjoner på at råd og veiledning fra Innovasjon Norge gir bedre resultater for bedriftene, målt på både de «harde» og de «myke» indikatorene. Innovasjon Norge utfordrer kundene allerede i den innledende dialogen på om løsningen er tilpasset kundens behov. De som har svart ja på dette spørsmålet i førundersøkelsen for 2016-kullet forventer bedre resultater både i forhold til samarbeid, kompetanseutvikling, innovasjon, overlevelse, konkurranseevne og lønnsomhet.

Om lag halvparten (48 %) oppgir i 2016 at de har mottatt veiledning og oppfølging etter positivt tilsagn om penger eller kompetanse og rådgivning i 2012. Kontrollgruppen når vi skal sammenlikne mot for å lete etter virkninger av vår veiledning, er ganske enkelt «den andre halvparten» - de som ikke opplever at de er fulgt opp. Det har vært en jevn økning i andel kunder som opplever at de får veiledning og oppfølging etter tilsagn fra 2010-nivået på 35 prosent og 42 prosent i 2011.

Denne gradvise økningen speiler intern organisasjonsutvikling som startet med «The INWay» i 2009, og intern opplæring i forretningsmodellering (Ostewalder) fra 2010, og senere oppfølging. Dette OU-arbeidet har over tid styrket våre leveranser til kunden. At vi nå også har gode indikasjoner på at en styrket kundedialog virker, er verdt å rapportere. Mer detaljert informasjon om analysen finner dere under støttende analyser under. Det blir spennende å se om veksten fortsetter i 2013-porteføljen.

I Oppland ble prosjektet Bedriftene i fokus avsluttet ved siste årsskiftet. Det har gitt gode erfaringer i bruk av øremerkede ressurser til proaktivt arbeid og en utvidet dialog knyttet til behovsavklaring og forretningsmodellering mot distriktsbedrifter. Det treårige prosjektet har vært følgeevaluert og sluttrapporten fra Oxford Research er positiv i sin oppsummering av resultatene og mener at arbeidsmetodikken kan og bør være relevant også i andre distriktsfylker og også i regioner med omstillingsutfordringer i etablert næringsliv.

Det er dessuten flere eksempler på utprøving av nye samarbeidsformer i 2016. For det første vil vi trekke fram et samarbeid mellom Forskningsrådet, Innovasjon Norge og Enova, hvor vi har foretatt en felles, tematisk utlysning i et prosjekt kalt Pilot-E. Målet var å stimulere til et raskere utviklingsløp av nye løsninger der man ser et kommende marked. Tematikken for Pilot-E i 2016 var «utslippsfri maritim transport», fordi vi ser at det kommer et definert marked på dette i perioden fram mot 2020 (ferjekonsesjoner mv). Dette er derfor behandlet nærmere under kapittelet om Miljøteknologiordningen. Det andre samarbeidsprosjektet vi vil trekke fram her er eksport-teamet som ble etablert for å synliggjøre tilbudet til norske eksportører fra et samlet virkemiddelapparat. Sammen med representanter for Eksportkreditt, Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK) og GIEK Kredittforsikring har vi etablert et eksport-team som i 2016 besøkte bedrifter over hele Norge. Målgruppen er bedrifter som allerede eksporterer og som mener å ha et vekstpotensial, og bedrifter som er i oppbyggingsfasen med nye eksportprodukter og som trenger arbeidskapital. Uansett hvilken av de fire ovennevnte virkemiddelorganisasjonene bedriftene henvender seg til, skal det sørges for at kunder blir koblet mot de tjenester og støtteordninger som er relevante i hvert enkelt tilfelle.

I 2016 er det arbeidet mye for å etablere et fornyet samarbeid med European Investment Fund (EIF) og norske banker med sikte på nye finansieringstjenester. Resultatet av dette vil bli rapportert i 2017.

Merkevaren Norge -prosjektet

Merkevaren Norge er et offentlig gode som skal bidra til norsk verdiskaping gjennom økt eksport av varer og tjenester samt å tiltrekke flere utenlandske bedrifter, turister og talenter. Dette skal gjøres gjennom utviklingen og forankringen av en felles nasjonal posisjonering som kan benyttes av norske bedrifter og næringsliv. Denne tankegangen følger OECDs oppfatning av at land som identifiseres med en tydelig internasjonal merkevare, har en rekke fortrinn.

I løpet av 2016 har det blitt gjennomført en nullpunktsanalyse basert på tilbakemeldinger fra bedriftsledere i 17 land fra hele verden. Resultatene viser at Norge er kjent for høy kvalitet, og særlig industrier som sjømat og olje. Videre viser den at norske selskaper er veldig produktorienterte, og mangler markedsorientering samt evne til å kommunisere hva de faktisk tilbyr. I tillegg til analysen har det blitt foretatt samtaler med klynger, bedrifter og departementer i Norge, og tilbakemeldingene tilsier at det er et klart behov for en samlet norsk merkevare.

I 2016 er arbeidet med forankring gjennomført, og arbeidet med definering av posisjon startet. I 2017 vil det bli arbeidet med å lansere et utstillingsvindu for grønne og bærekraftige norske løsninger som svar på globale utfordringer.

Invest in Norway

Invest in Norway skal bidra til å tiltrekke og tilrettelegge for utenlandske investeringer til Norge. Ansvarer omfatter også næringslivsdelegasjoner knyttet til utenlandsbesøk for Kongehuset og regjeringsmedlemmer, samt internasjonale fagmesser som Fiskerimessen i Brussel, Oljemessen i Houston, Matstreif og IGW.

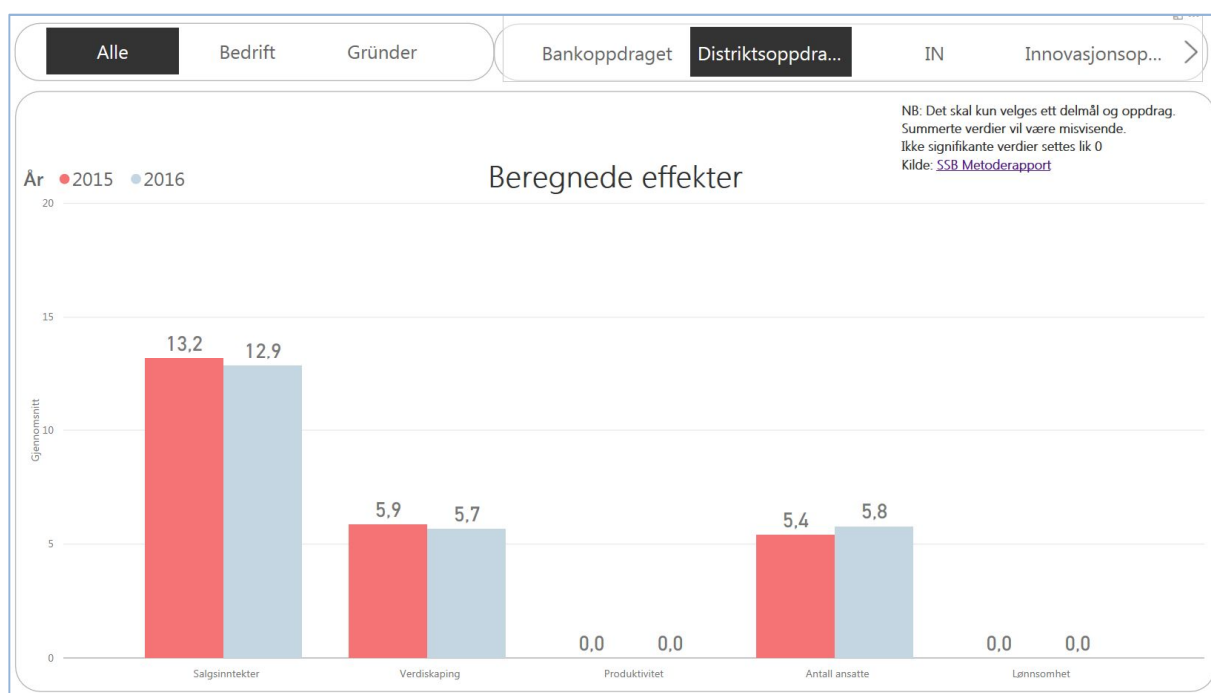
I 2016 fant Invest in Norway sin rolle som fasilitator mellom utenlandske kunder, investorer og norske bedrifter. 16 internasjonale selskaper etablerte seg i Norge med bistand fra Invest in Norway. 15 internasjonale fagmesser ble arrangert og avdelingen var ansvarlig for næringslivsinholdet for

seks delegasjoner i forbindelse med statsbesøk for Kongehuset og regjeringen. Canadabesøket i november er et godt eksempel hvor hele ni ulike sektorer deltok, og totalt 125 personer fra norsk næringsliv og 408 personer fra canadisk næringsliv deltok.

Hovedmålet for 2017 er å fortsette arbeidet med å tiltrekke seg investorer spesielt innen ren energi. Videre fortsetter arbeidet med å være relevant for næringslivet både med messer og delegasjoner.

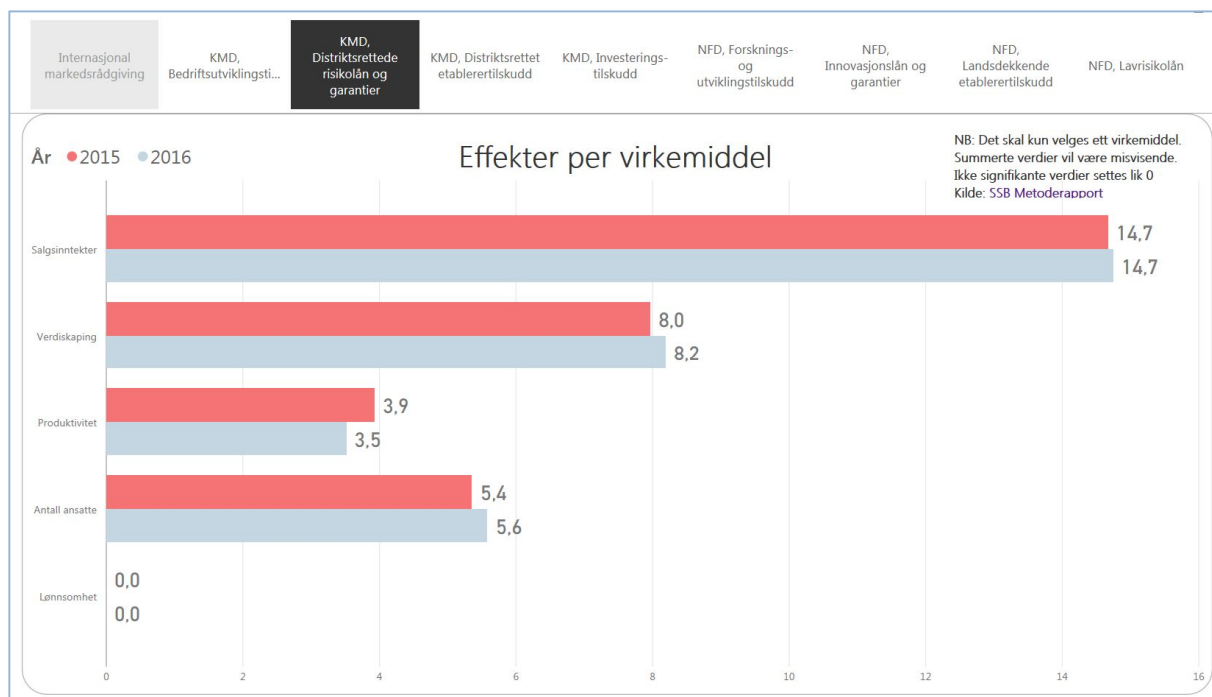
Overordnede resultater og effekter

Overordnet for KMD får vi følgende indikasjoner på effekter på de fire effektindikatorene overlevelse for gründerne (se egen omtale under), vekst i salgsinntekter, verdiskaping og produktivitet, samt de støttende analysene på vekst i antall ansatte og lønnsomhet.

Figur 79: Beregnede effekter Risikolån/garantier og distriktsutviklingstilskudd («Distriktsoppdraget») målt i årlig merkest i prosentpoeng

Estimatene er positive og signifikante på alle indikatorer som er gjenstand for økonometrisk analyse, bortsett fra produktivitet og lønnsomhet. Det betyr at lønnsomhet og produktivitet hos våre kunder i distriktene som har benyttet seg av disse finansieringsordningene har utviklet seg om lag på nivå med kontrollgruppen. Bak, i rapporten under delmål 1, «Flere gode gründerne», vil man imidlertid finne positive og signifikante indikasjoner på effekt for alle fem indikatorer.

Figur 80: Beregnede effekter Distriktsrettede risikolån og garantier målt i årlig mervekst i prosentpoeng

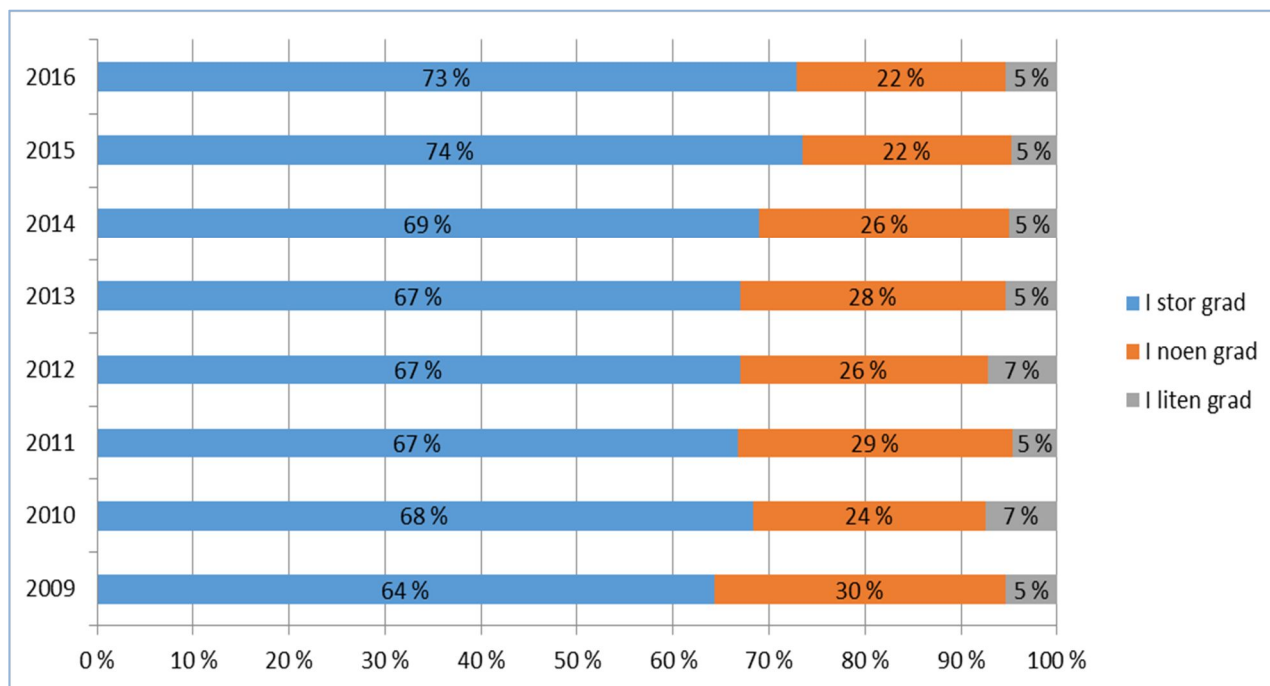
Det er klare indikasjoner på gode effekter for distriktsrettede risikolån og garantier. Vi vil spesielt fremheve de positive estimatene for årlig vekst i verdiskaping på 8 prosentpoeng mervekst og nær 4 prosentpoeng høyere produktivitetsvekst over en treårsperiode. Dette betyr for eksempel at i løpet av en treårsperiode vil disse kundene i gjennomsnitt ha en merverdiskaping på nær 25 prosentpoeng høyere enn kontrollbedriftene, og effekten vil i teorien være ved noen år. Det er uvisst hvor lenge, det vil avhenge av hvor fort den ervervede kompetansen forvitrer og selskapenes innovasjonsevne.

Figur 81 og Figur 82: Beregnede effekter Distriktsrettede bedriftsutviklingstilskudd og investeringstilskudd målt i årlig mervekt i prosentpoeng

Når det gjelder de to distriktsutviklingstilskuddene Investeringstilskudd og bedriftsutviklingstilskudd er det interessante forskjeller. Mens investeringstilskuddet ser ut til å ha dobbelt så stor effekt på vekst i salgsinntekter er effekten på verdiskaping ganske like. At de «myke», kompetanserettede tilskuddene også har signifikante estimater på produktivitet, mens investeringstilskuddet ser ut til å påvirke sysselsettingen mer, er også interessant. En forklaring kan være at investeringstilskuddet brukes til kapasitetsutvidende investeringer som ofte vil ha en umiddelbar sysselsettingseffekt. Når vi nå står foran en periode med økende digitalisering og automatisering, kan effektene bli noe annerledes. Her har vi et godt grunnlag for å gjøre dybdestudier og følge med på utviklingen.

Neste indikator er **addisjonalitet**⁴⁴. Den gir uttrykk for hvordan kunden vurderer Innovasjon Norges betydning for gjennomføring av prosjektet, eller om det har vært utslagsgivende om man vil.

Figur 83: Utviklingen i addisjonalitet totalt sett for bevilgningene fra KMD

Utviklingen i addisjonalitet har vært stabilt høye for KMD-midlene, men med en svak positiv trend fra 2011/2012. Det ser ut til at vi nærmer oss en grense for hvor få kunder vi kan ha uten innsatsaddisjonalitet⁴⁵ som følge av bidraget (0-effekt). På den annen side synes det kanskje som at det kan være mulig å redusere andel middels addisjonalitet («I noen grad») og øke andelen høy addisjonalitet («I stor grad») noe, men trolig ikke mye.

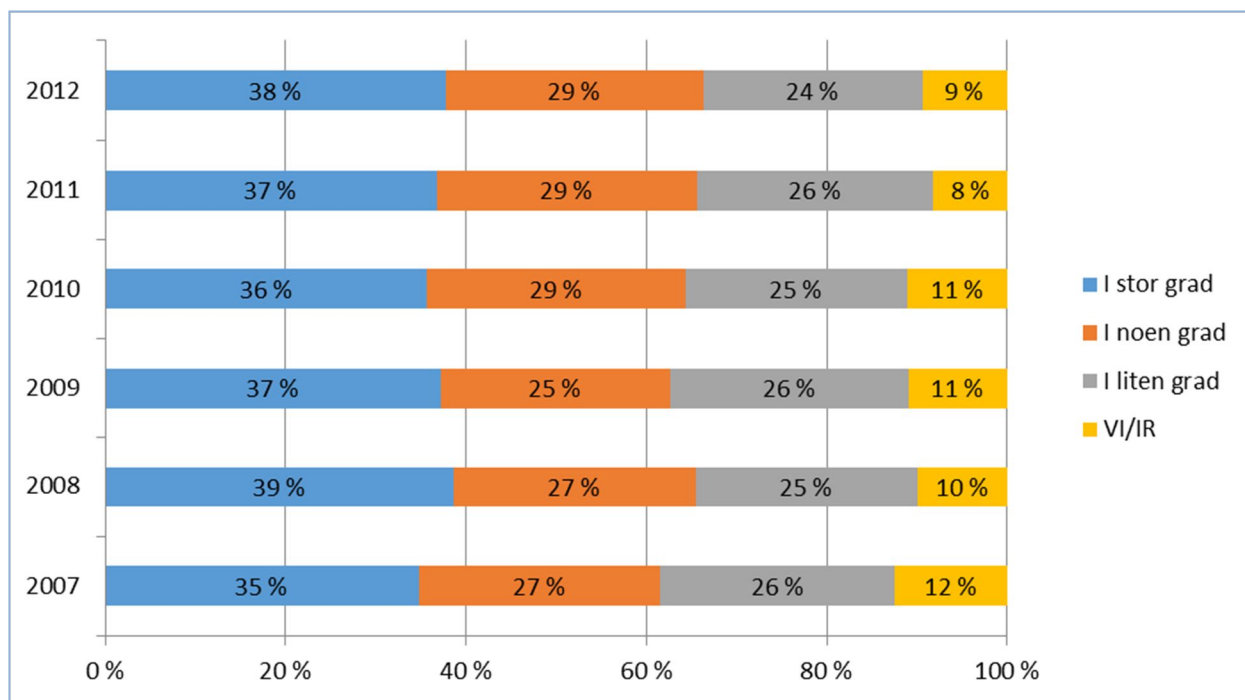
Neste figur er resultatindikatoren **kompetanseutvikling**⁴⁶.

Kompetanseindikatoren for KMD-midlene ligger ganske stabilt og godt. Om lag på gjennomsnittet for alle virkemidler i Innovasjon Norge. Totalt for Innovasjon Norge svarer 66 prosent at de i stor grad har fått økt kompetanse på minst ett kompetanseområde (av 10). Gjennomsnittlig har prosjektene ført til kompetanseøkning på 2,8 av 10 mulige områder.

⁴⁴ Denne indikatoren analyseres i de årlige Kundeeffektundersøkelsene, de såkalte førundersøkelsene. Det er Oxford Research som utfører disse for oss for tiden og som også skal gjennomføre KEU for årgangene 2017-2020.

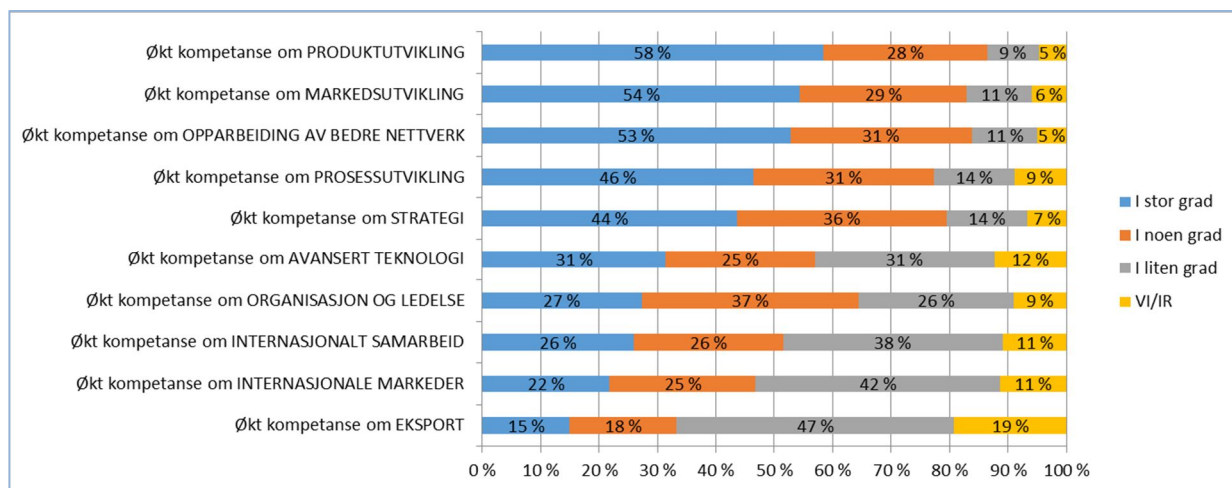
⁴⁵ Innsatsaddisjonalitet måles i førundersøkelsene. Den sier noe om hvorvidt tjenesten/støtten har ført til realisering av prosjektet eller ikke. Det er et begrep med en klar kontrafaktisk dimensjon. I etterundersøkelsene er det mer en resultataddisjonalitet som kartlegges.

⁴⁶ Indikatoren kompetanseutvikling hentes også fra Kundeeffektundersøkelsene, men disse fra etterundersøkelsene, dvs. fire år etter at de benyttet Innovasjon Norge. Årsaken er at man tror det vil gå en tid før man ser den fulle effekten av kompetanseheving.

Figur 84: Utviklingen i kompetanse totalt sett for bevilgningene fra KMD.

I Kundeeffektundersøkelsen «Mer innovasjon for pengene» - etterundersøkelsen for 2012-årgangen⁴⁷, melder kundene at de tre desidert viktigste kompetanseområdene er økt kompetanse om produktutvikling (58 %), markedsutvikling (54 %) og kompetanse om opparbeiding av nettverk (53 %).

Figur 85: Kompetanseområdene som i stor grad øker for bevilgningene fra KMD i 2012.

Oxford oppsummerer etterundersøkelsen for 2012-årgangen bl.a. med at det er en markant økning i prosjektenes samlede bidrag til samarbeid, kompetanseutvikling, innovasjonsadferd og faktisk innovasjon. I tillegg har innovasjonshøyden økt. Prosjektene bidrar i sterkere grad til radikale innovasjoner. Bidraget til utvikling av helt nye varer og tjenester har økt med hhv. 8 og 6 prosentpoeng målt i forhold til 2011-årgangen. Også de «harde» indikatorene som for eksempel bedret konkurransevne viser en svak positiv økning.

⁴⁷ «Mer innovasjon for pengene» Oxford Research 2016

Oxford tror forklaringen for bedre økonomiske resultater først og fremst skyldes den generelle konjunktursituasjonen i 2012 hvor vi hadde et lite oppsving, og at bedriftene derfor hadde større vilje til å ta risiko enn tidligere. En mer aktiv og systematisk veiledning og oppfølging (kundedialog) fra Innovasjon Norges side før, under og etter tilsagn om kapital eller kompetanse, kan også ha virket positivt inn på resultatene. Vi har derfor fått hjelp av Oxford til å analysere våre bidrag nærmere, og effekter av vår veiledning og oppfølging er redegjort for under støttende analyser.

I årets etterundersøkelse har Oxford gjort en egen analyse av «superinnovatører», som er de bedriftene som skårer høyest på alle «myke indikatorer» og således har høyest adferdsaddisjonalitet. Det er de som rapporterer samlet sett størst utbytte av hjelpen fra Innovasjon Norge. De utgjør en eksklusiv gruppe på 15 prosent av 2012-kundene. Det er verdt å nevne at disse er «overrepresentert» i de landsdekkende FoU-tilskuddene (IFU/OFU, Miltek, m.fl.), etablerertilskuddene, innovasjonslån og risikolån, distriktsutviklingstilskudd og lavrisikolån til industri og tjenesteyting samt kompetansetjenestene IPR og GET.

Superinnovatørene skiller seg tydeligst fra de andre bedriftene i KEU gjennom at de rapporterer langt større bidrag til innovasjon og kompetanse fra Innovasjon Norges støtte. Oxford Research hevder at Superinnovatørene benytter langt flere mekanismer enn de andre for å beskytte sine innovasjoner. Når vi i tillegg vet at Superinnovatørene i langt større grad enn de andre bedriftene benytter seg av patenter, underbygger dette at denne gruppen er den som i størst grad skaper nye varer og tjenester. De rapporterer også at støtten fra Innovasjon Norge i langt større grad bidrar til økt eksport og sysselsetting sammenlignet med de andre bedriftene.

Når samfunnsøkonomisk lønnsomhet skal vurderes er det en svakhet at vi vet lite om kompetanse-spredning som følge av prosjektene. I år har derfor Oxford Research for første gang spurt kundene i 2012-årgangen i hvilken grad kompetansen som er opparbeidet gjennom prosjektet har blitt spredd utenfor egen bedrift. 26 prosent av prosjektene har ført til kompetansespredning i stor grad. Men det er store variasjoner mellom ulike virkemidler. Landsdekkende utviklingstilskudd (de såkalte «frie midlene») var desidert høyest med hele 73 prosent av sakene. Dette samsvarer godt med at disse midlene, da vi hadde slike frie midler, ble brukt til «å smøre» prosesser og fremme fellesinitiativer i økosystemet for innovasjon og entreprenørskap. På de neste plassene følger Trebasert innovasjonsprogram (55 %), Miljøteknologi (47 %), Etablererstipend (45 %) og IFU/OFU (37 %).

Støttende analyser på overordnet/gjennomgående nivå

Antall ansatte og bedriftsøkonomisk lønnsomhet

SSBs støttende analyser knyttet til effekter på antall ansatte viser også gode resultater. Her ligger det stabilt om lag på samme nivå som verdiskapingen, noe som ofte vil samvariere siden lønn utgjør en betydelig andel av verdiskapingen. Når det gjelder bedriftsøkonomisk lønnsomhet målt ved totalkapitalrentabiliteten, er det ingen signifikante estimater. Dette betyr at det ikke er avvik på noen av disse parameterne under KMDs ordninger, og vi ser således ikke behov for videre oppfølging.

Positive effekter av Innovasjon Norges veiledning og oppfølging

Som omtalt i avsnittet «Nye metoder for samarbeid og leveranser til kunder» over, skal vi redegjøre nærmere for innholdet i den støttende analysen Oxford Research AS⁴⁸ har gjort for oss for å finne eventuelle virkninger av vår veiledning og oppfølging og sammenhenger mellom denne og vår finansieringsvirksomhet i tilgjengelige data fra Kundeeffektundersøkelsene. Bedre dokumentasjon på at Innovasjon Norge skaper verdi gjennom kundedialogen har vært etterspurt fra oppdragsgiverne.

Det har vært en kraftig økning i andel kunder som sier de har fått veiledning og oppfølging årgangene 2010-2012 har fått i årene etter at de benyttet Innovasjon Norges tjenester. Andelen som opplevde å bli fulgt opp av Innovasjon Norge økte suksessivt fra 35 prosent i 2010 til 48 prosent i 2012 av

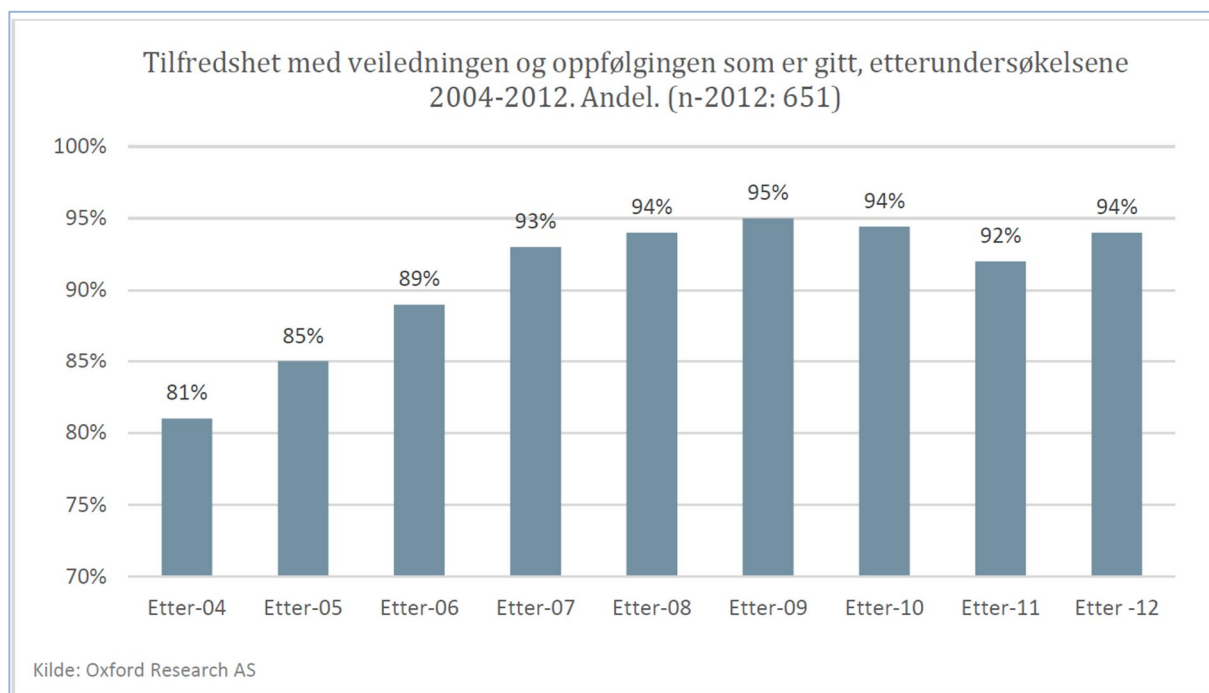
⁴⁸ Kun et notat som er produsert. Kan distribueres på forespørsel til Oxford Research AS (v/ forsker Bjørn Brastad)

kundene som har besvart Oxfords undersøkelser. Tidsmessig faller dette sammen med innføring av nye verktøy og opplæring av kunderådgiverne i markedsorientering og Ostewalders modell for innovasjon i forretningsmodellen i 2009 og 2010.

12 prosent av bedriftene oppgir at de hadde ønsket seg oppfølging, uten å få det. Andelen gründere som sier dette er vesentlig høyere enn andelen blant de eldre bedriftene (19 % vs 8 %). Alder på selskap betyr også noe når det gjelder andel som får veiledning og oppfølging. De yngste selskapene får noe oftere og etterspør mer. Men forskjellene er ikke så store. Andelen gründere (< 3 år) som fikk veiledning og oppfølging etter at de fikk en tjeneste i 2012, er på 52 prosent, mens tilsvarende andel var 45 prosent for de eldre selskapene. Gründerne vektlegger Innovasjon Norges veiledning og oppfølging litt mer positivt enn de eldre bedriftene. Særlig gir det seg utslag i bidrag til innovasjon.

Oxford finner at de Innovasjon Norge hadde fulgt opp har signifikant bedre resultater enn de som ikke fikk eller ba om slik oppfølging fra Innovasjon Norge. De fikk bedre resultater både på de «myke» indikatorene som kompetanse, samarbeid og innovasjon og de «harde» indikatorene, som konkurranseevne og lønnsomhet.

I årene etter fusjonen i 2004 har kundenes tilfredshet med Innovasjon Norges veiledning og oppfølging økt suksessivt de første årene og den holder seg fortsatt høyt. Det er verdt å merke seg at Innovasjon Norge har klart å opprettholde kvaliteten samtidig som andelen kunder som fikk aktiv oppfølging økte så kraftig i 2011- og 2012-årgangene.

Figur 86: Tilfredshet med veiledningen og oppfølgingen som er gitt, etterundersøkelser 2004-2012. Ande. (n-2012:651)

Variasjonen når det gjelder veiledning og oppfølging er store mellom tjenestene. I øvre del av skalaen finner vi rådgivningstjenestene, NAVIGATOR – forløper til FRAM Marked (Fra 2017: Global Growth), Internasjonal Vekst -forløperen til Internasjonal Markedsrådgivning, IPR-rådgivning og GET, der rådgivning er en helt sentral del av leveransen. Det er troligere vanskeligere for disse kundene enn for kunder av finansieringstjenestene å skille klart mellom hva som ble levert av veiledning og oppfølging som en del av tjenesten, og hva som er senere oppfølging.

I nedre del av skalaen når det gjelder veiledning og oppfølging fra Innovasjon Norge finner vi tjenester som bygdeutviklingsmidler til tradisjonelt landbruk, Lavrisikolån til Fiskeflåte og Business Matchmaking programmet. Over gjennomsnittet med veiledning og oppfølging finner vi i FoU-tilskuddene (IFU/OFU og Miljøteknologi), alle etablerertilskuddene og innovasjonslån/risikolån.

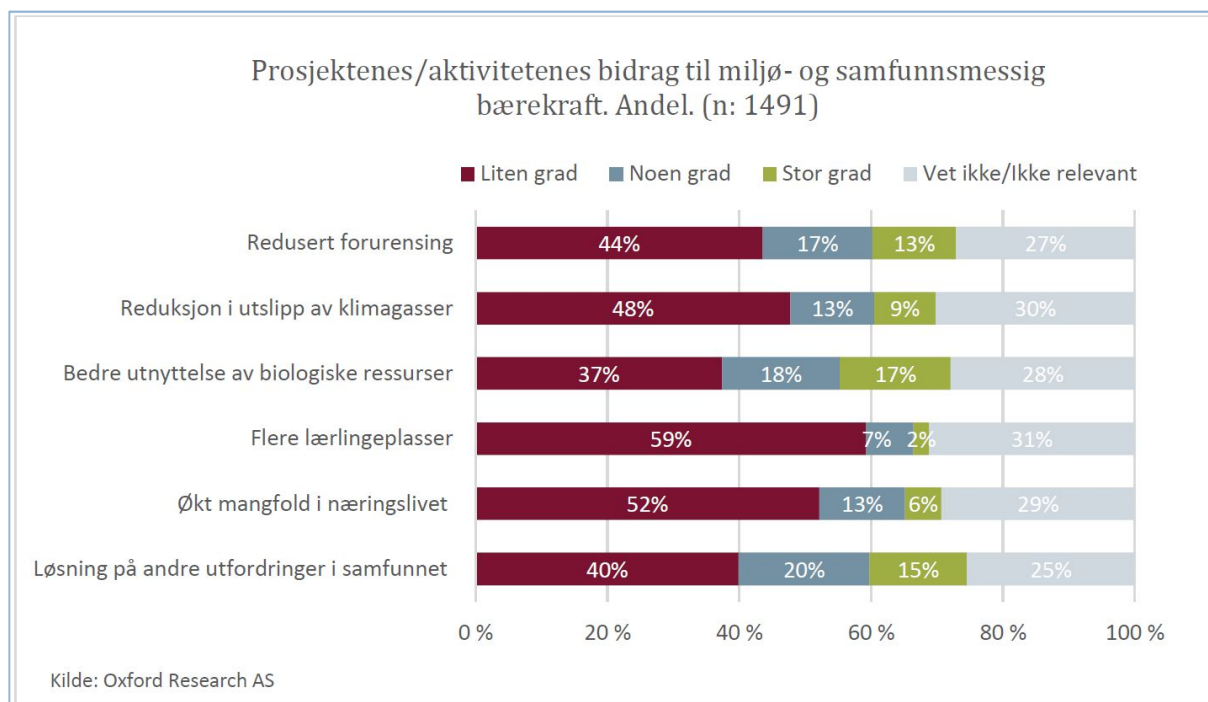
For å ta en av de «harde» indikatorene, bedret konkurransevne, finner vi at 10 prosentpoeng flere scorer høyt på dette blant de som har fått veiledning og oppfølging etter 2012. Utslaget er sterkest for de som har mottatt kompetanse- og rådgivningstjenester (23 pp). Blant disse rådgivningstjenestene peker IPR (52 pp) og Internasjonal Vekst (Markedsrådgivning) (23 pp) seg ut i positiv retning. Men det er også signifikant positive estimer av veiledning og oppfølging knyttet til finansielle virkemidler som distriktsrettede risikolån (12 pp) og IFU/OFU (36 pp).

Når det gjelder de «myke» indikatorene, bidrag til samarbeid, kompetanse, atferdsendring og innovasjon, finner vi positive signifikante estimer på alle grupper av virkemidler som ble undersøkt, bortsett fra lavrisikolån og risikolån (samlet). Virkemiddelgruppene med positiv score på alle fire indikatorer er Etablerertilskudd, Rådgiving/kompetanse, FoU-tilskuddene fra NFD, Investerings- og bedriftsutviklingstilskuddene fra KMD og Bygdeutviklingsmidlene og flere andre programmer og tilskudd fra LMD.

Forskjellene er i liten grad avhengig av næring eller geografi, det vil si at resultatene gjelder like mye for hele landet og i alle næringer.

Miljø- og samfunnsmessig bærekraft

Som nevnt foran har Oxford rapportert på nye spørsmål i etterundersøkelsen for 2012 i 2016 som belyser prosjektenes bidra til miljø og samfunnsmessig bærekraft. De tre første knytter seg til den miljømessige dimensjonen i bærekraftbegrepet, mens de tre siste er knyttet til den sosiale/samfunnsmessige dimensjonen.

Figur 87: Prosjektenes/aktivitetenes bidrag til miljø- og samfunnsmessig bærekraft.

Den miljømessige dimensjonen kommer noe sterkere ut enn den samfunnsmessige, og begge kommer vesentlig svakere ut enn bidraget til økonomisk bærekraft (se under):

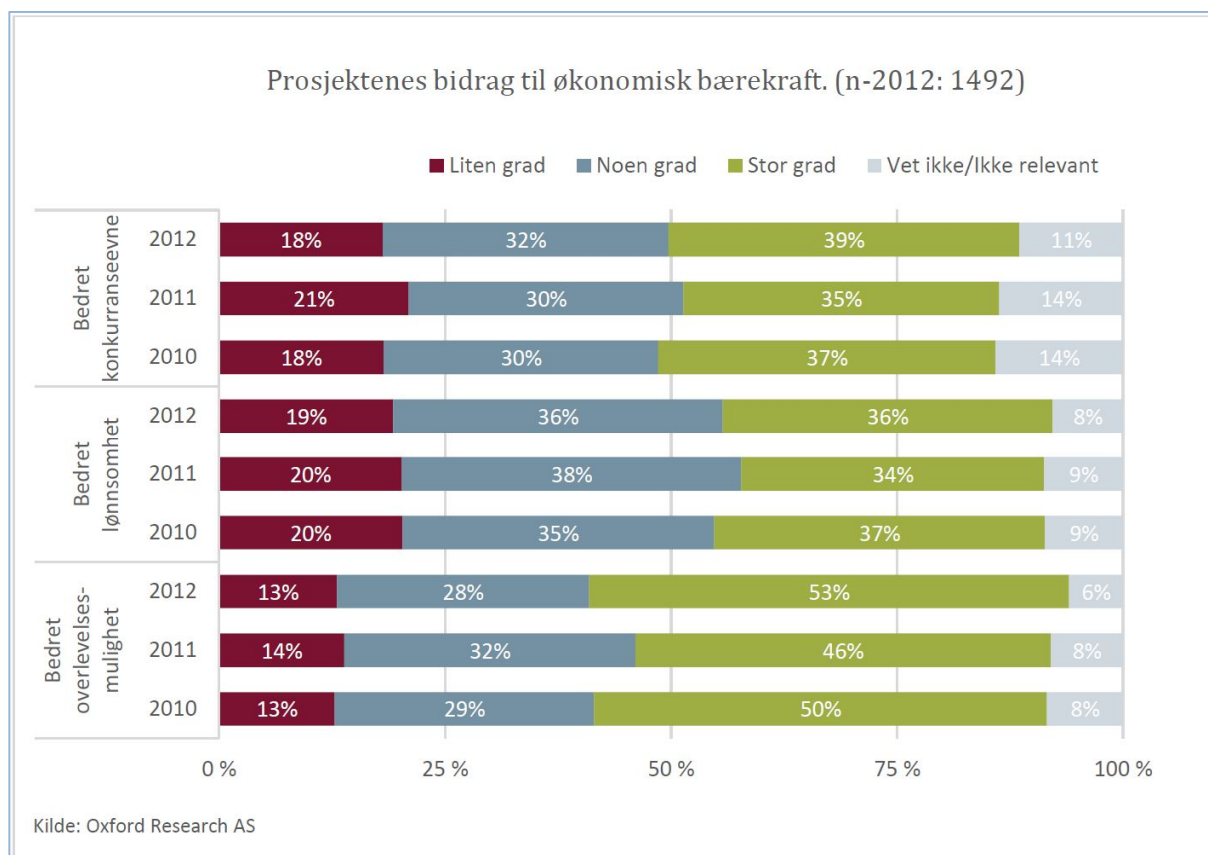
Ikke uventet og i tråd med tidligere undersøkelser viser prosjektenes bidrag til redusert forurensning at virksomheter som har deltatt i Miljøteknologiordningen (54 %), Bioenergiprogrammet (48 %) og Trebasert innovasjonsprogram (47 %), i størst grad rapporterer positive bidrag.

Når det gjelder reduksjon i klimagassutslipp er det Bioenergiprogrammet (55 %), Trebasert innovasjonsprogram (53 %), GET (44 %) og Miljøteknologi (43 %). Litt overraskende kanskje at GET kommer så høyt her, men Oxford tror at det kanskje skyldes at deltakerne i 2012 hadde en grønn profil.

Når det gjelder utnyttelse av biologiske ressurser kommer Bioenergiprogrammet godt ut (73 %), Trebasert innovasjonsprogram (56 %) og Miljøteknologi (38 %).

Når det gjelder prosjektenes bidrag til samfunnsmessig bærekraft, er det liten effekt på lærlingeplasser og mangfold i næringslivet. Når det gjelder lærlingeplasser er det GET og lavrisikolån som bidrar mest, mens når det gjelder mangfold er det Lokalmatprogrammet, ulike låneordninger og FRAM som bidrar mest.

Når det gjelder andre utfordringer i samfunnet, er det bedre resultater, og her skårer GET best (55 %), Innovasjonslån (43 %), IPR-rådgivning og risikolån (begge 35 %). Er det gjennom disse tjenestene Innovasjon Norge først og fremst oppdager og bidrar til nye løsninger på samfunnsmessige utfordringer innen helse, matsikkerhet og tryggere samfunn?

Figur 88: Prosjektenes bidrag til økonomisk bærekraft

Distriktsrettet risikolån vs. Landsdekkende innovasjonslån – forskjeller og fellestrekk

I 2016 økte Innovasjon Norges ramme for innvilging av landsdekkende innovasjonslån. Det resulterte i en økning i de totale tilsagnene på ca. 115 mill. kroner fra 2015. Tilsagnene av landsdekkende innovasjonslån til bedrifter innenfor det distriktspolitiske virkeområdet (sone III) økte med 60 mill. kroner. Samtidig var tilsagnene om distriktsrettede risikolån i 2016 ca. 80 mill. kroner lavere enn året før. Dette kan gi grunnlag for noen refleksjoner:

- Det totale nivået på tilsagn om risikolån til bedrifter i distriktene falt marginalt (ca. fire prosent) fra 2015 til 2016, fra ca. 461 til ca. 443 mill. kroner.
- Det har i noen grad vært en overlappning i bruken av de to variantene av risikolån Innovasjon Norge tilbyr og det har tidligere vært relativt sett mest midler tilgjengelig under den distriktsrettede ordningen.
- Innovasjon Norges oppdrag fra fylkeskommunene på kap. 551, post 60 brukes både til direkte tilskudd og til avsetning til tapsfond for de distriktsrettede risikolånene som innvilges. I 2016 var det en klar nedgang i størrelsen på det fylkeskommunale oppdraget. Økningen i rammene for landsdekkende innovasjonslån gjorde at det i mange regioner hvor det fortsatt er høy etterspørsel etter distriktsutviklingstilskudd til gode prosjekter, ble naturlig å bruke den nasjonale ordningen til prosjekter som tilfredstilte kriteriene for denne. Vi ser dette spesielt på Vestlandet og i Midt-Norge.

Det er noen bransjemessige forskjeller i bruken av de to låneordningene. Den distriktsrettede ordningen har en betydelig andel tilsagn til industri (45 prosent). For den landsdekkende ordningen er industriandelen 25 prosent. Distriktsordningen har en høyere andel tilsagn brukt til kjøp av fiskefartøy/fiskekvoter, mens når det gjelder andelen til kategorien *fiske og fiskeoppdrett* samlet er bildet motsatt (19 prosent av den landsdekkende og 15 prosent av den distriktsrettede ordningen). En annen iøynefallende, men ikke overraskende observasjon, er at den landsdekkende ordningen har en betydelig høyere andel tilsagn som går til bedrifter under næringskoder knyttet til programvareutvikling, andre IKT-relaterte utviklingsaktiviteter og tjenesteyting knyttet til IKT og annen teknisk konsulentvirksomhet (ca. 25 prosent mot tre prosent).

Innovasjonslån brukes som navnet tilsier til stort sett til finansiering av innovasjonsrettede prosjekter. Også den distriktsrettede ordningen brukes til å finansiere innovasjonsrettede prosjekter, men andelen prosjekter hvor innovasjon ikke er relevant er noe høyere for denne (14 mot fire prosent). For den distriktsrettede ordningen er ingen sentral føring at det skal være et innovasjonselement i prosjektene som finansieres. For denne ordningen er det prosjektene effekt på framtidig verdiskaping som er det sentrale vurderingskriteriet. For begge ordningene er produkt- og tjenesteinnovasjoner viktigste innovasjonsformål, men andelen til slike innovasjoner er størst under den landsdekkende ordningen (66 mot 41 prosent).

Et annet kjennetegn som skiller de to ordningene er i hvilken grad prosjektene som finansieres er internasjonalt rettet. Ikke overraskende er andelen høyest for den landsdekkende ordningen (86 prosent). Samtidig er det også en betydelig andel av de distriktsrettede risikolånene som har dette kjennetegnet (58 prosent). Mens 41 prosent av prosjektene under innovasjonslån karakteriseres som FoU-baserte, er den tilsvarende andelen for den distriktsrettede ordningen kun 11 prosent.

Den mest åpenbare forskjellen mellom de to ordningene er hvilke kostnadskomponenter som er viktigst i de prosjektene som finansieres. Under distriktsordningen er bygningsmessige investeringer klart viktigste kategori (26 prosent av kostnadsgrunnlaget). Tilsvarende andel under den landsdekkende ordningen var i 2016 fire prosent. Maskiner og utstyr utgjorde en omtrent like stor andel under begge ordningene (21 og 23 prosent). Mens fiskefartøyer og andre båter utgjorde 10 prosent av kostnadsgrunnlaget for distriktslånene, var andelen bare én prosent for

innovasjonslånene. Personalkostnader er en relativt sett viktigere kostnadskomponent i innovasjonslånene (seks prosent) enn i distriktslånene (én prosent).

Hvilke virkemidler omfatter sammenstillingen.

I sammenstillingen under ser vi på risikolån finansiert av NFD og KMD. Følgende virkemiddelkoder ligger inn under de to ulike gruppene:

NFD (inkludere også tidligere FKD):

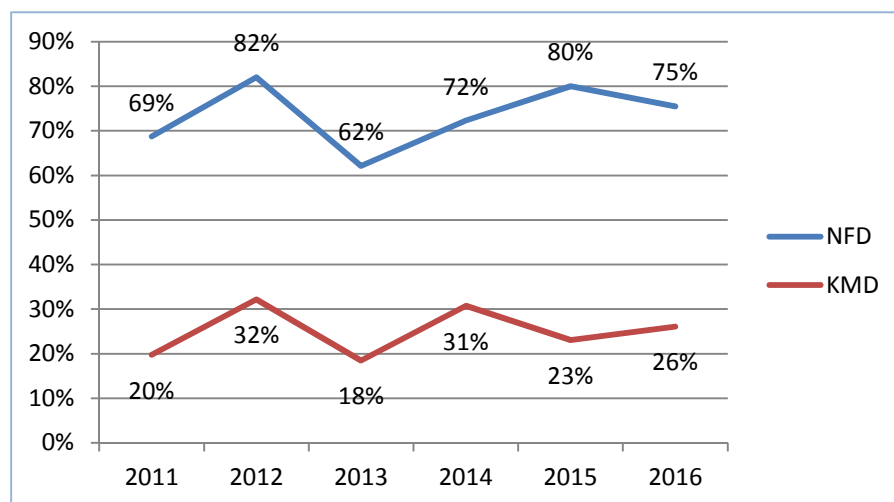
- 1083 - Betinget innovasjonslån (kun 2016)
- 1084 - Landsdekkende innovasjonslån gjeldsbrev (kun 2016)
- 1095 - Landsdekkende innovasjonslån, pant (kun 2016)
- 200 - Landsdekkende risikolån - Andre lån

KMD:

- 1085 - Distriktsrettet risikolån – betinget (kun 2016)
- 1097 - Distriktsrettet risikolån (kun 2016)
- 300 - Distriktsrettet risikolån - Andre lån
- 302 - Distriktsrettede risikolån-Vanylven (denne ble bare benyttet i 2011 og 2012)

Innovasjonsnivå

Her varierer andel innovasjon på internasjonalt kraftig mellom 18-32 prosent. Figuren for distriktsrettede risikolån ser mer urolig ut enn for innovasjonslån, men merk at skalaen er langt smalere her, så man kan bli lurt til å tro at det er mer volatil enn det egentlig er. En lettere tilgjengelig illustrasjon på nivåforskjellene er i følgende figur:

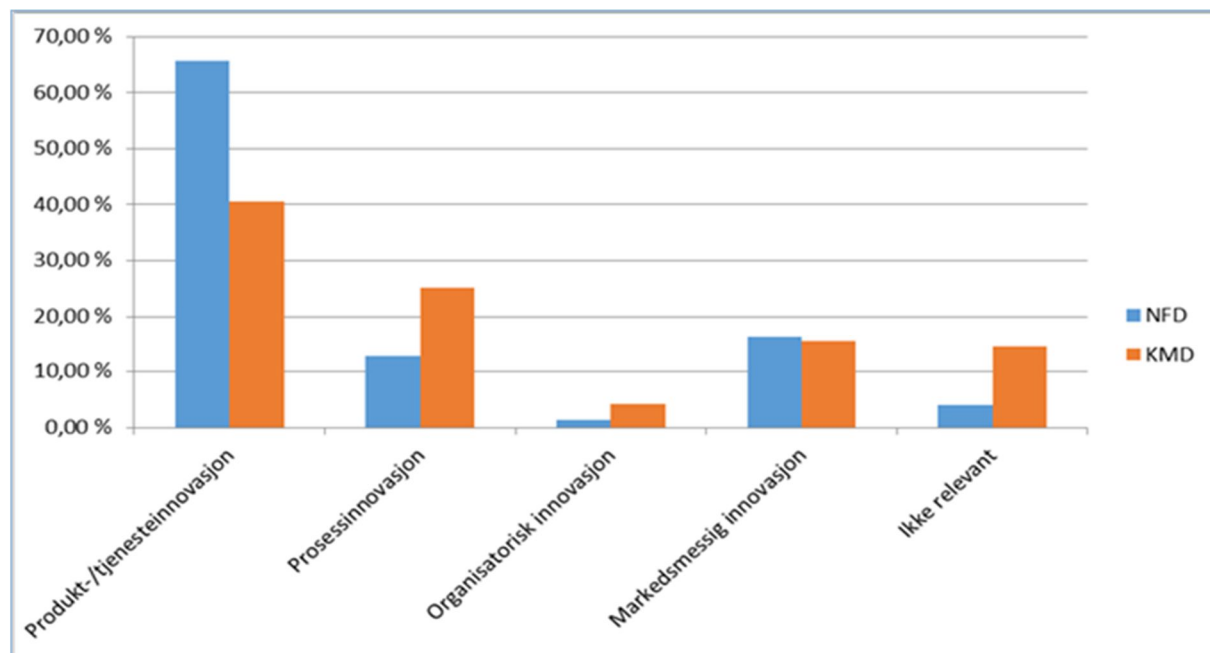
Figur 89: Nivåforskjeller i innovasjon på internasjonalt nivå - Innovasjonslån (NFD) og distriktsrettet risikolån (KMD).

Dette bildet skjuler imidlertid en kraftig økning innovasjon på nasjonalt nivå for distriktsrettede risikolån. Summerer vi de to høyeste innovasjonsnivåene, kommer de ut med hhv 53 prosent distrikt og 91 prosent landsdekkende.

Forskjeller i innovasjonstyper (ikke indikator i MRS)

Når vi ser på innovasjonstype er det et tydelig mønster. Største parten av landsdekkende innovasjonslånene går til innovasjon av produkter (varer og tjenester). Distriktsrettede risikolån blir

oftere brukt til prosessinnovasjon og organisatorisk innovasjon. En større andel av DRL lånene går også til prosjekter uten tydelig innovasjonstype.

Figur 90: Forskjeller i type innovasjon – Innovasjonslån (NFD) og distriktsrettet risikolån (KMD).

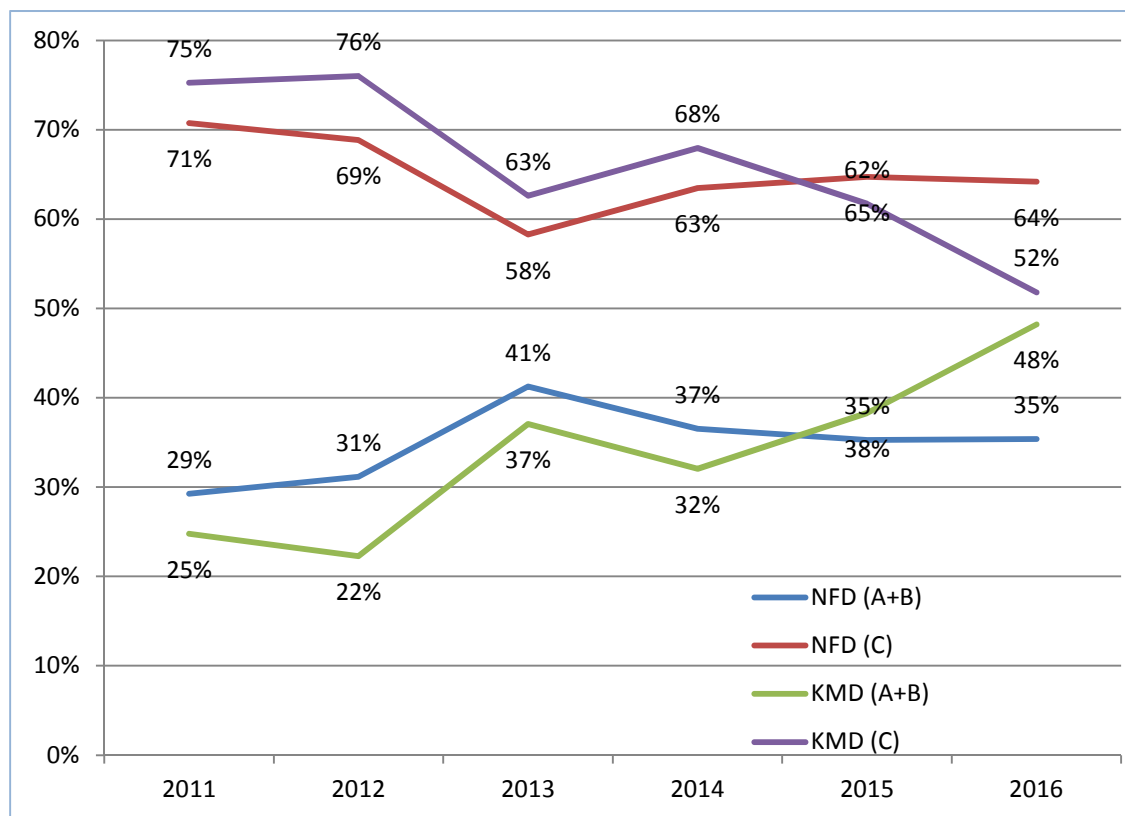
Om vi i tillegg legger på geografidimensjonen og ser kun på sone III hvor man kan bruke begge virkemidlene, finner vi igjen mye av det samme mønsteret. Innovasjonslånene blir brukt hovedsakelig til produktinnovasjoner, og mer enn den distriktsrettede risikolåneordningen. Imidlertid øker andelen markedsmessig innovasjon vesentlig opp her i sone 3.

	NFD	KMD
2016	700 240 125	290 257 770
- Innovasjon på internasjonalt nivå	528 600 000	75 770 000
- Innovasjon vare/tjeneste	459 470 125	117 599 770
- Sone III	152 900 000	290 257 770
- - Innovasjon vare/tjeneste	87 900 000	117 599 770
- - Innovasjon på internasjonalt nivå	127 000 000	75 770 000
- - - Produkt-/tjenesteinnovasjon	71 500 000	33 770 000
- - - Prosessinnovasjon	5 500 000	10 500 000
- - - Organisatorisk innovasjon	-	-
- - - Markedsmessig innovasjon	50 000 000	31 500 000
- - - Ikke relevant	-	-

127 mill. kroner (18 % av 700 mill. kroner) av Innovasjonslånene gikk til bedrifter i sone III, kodet innovasjon på internasjonalt nivå. Tilsvarende tall for distriktsrettede risikolån var kun 76 mill. kroner (26 % av 290 mill. kroner).

Dette bekrefter langt på vei at de prosjektene som tilfredsstillere «kravet» til innovasjon på internasjonalt nivå, får landsdekkende risikolån, og dette gjelder særlig om dette er knyttet til produktutvikling.

Driftsrisiko

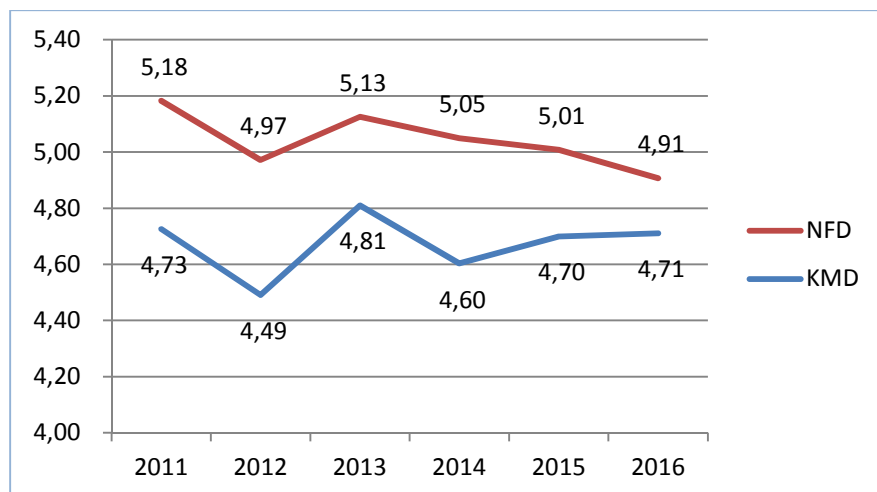
Figur 91: Driftsrisiko

Trenden er lavere driftsrisiko gjennom perioden. Spesielt gjelder dette distriktsrettede risikolån. Dette er ikke en utvikling som gjelder hele bedriftspopulasjonen i Norge.

Når det gjelder driftsrisiko er ikke forskjellene så store, men det skjer «et skifte» i 2015 og 2016, hvor det kan se ut til at vi tar mindre risiko i DRL-porteføljen, mens det er relativt stabil driftsrisiko i den landsdekkende innovasjonslåneporteføljen. C er høy risiko, mens A+B er lav driftsrisiko – eller om man vil, lavere risiko for konkurs. De landsdekkende ligger stabilt. Trolig er det slik at de landsdekkende «avlastet» DRL i 2016 og overtar en del av de mer risikoutsatte kundene.

Pantesikkerheter

For å komplettere bildet over mht risiko, må vi også studere utviklingen i pantesikkerheter. I figuren under ser vi på de samme risikolånene som over. Vi ser at det har vært en trend mot reduserte forskjeller. Pantesikkerhetene øker med lavere verdier. Skalaen går fra 1-7, der 1 er lån med full sikkerhet og 7 er uten dekning overhodet. Det er innovasjonslånene som beveger seg mot de distriktsrettede. Sikkerhetene for de distriktsrettede har blitt mindre volatile i perioden og ser ut til å stabilisere seg på nivåer rundt 4,7.

Figur 92: Pantesikkerhet

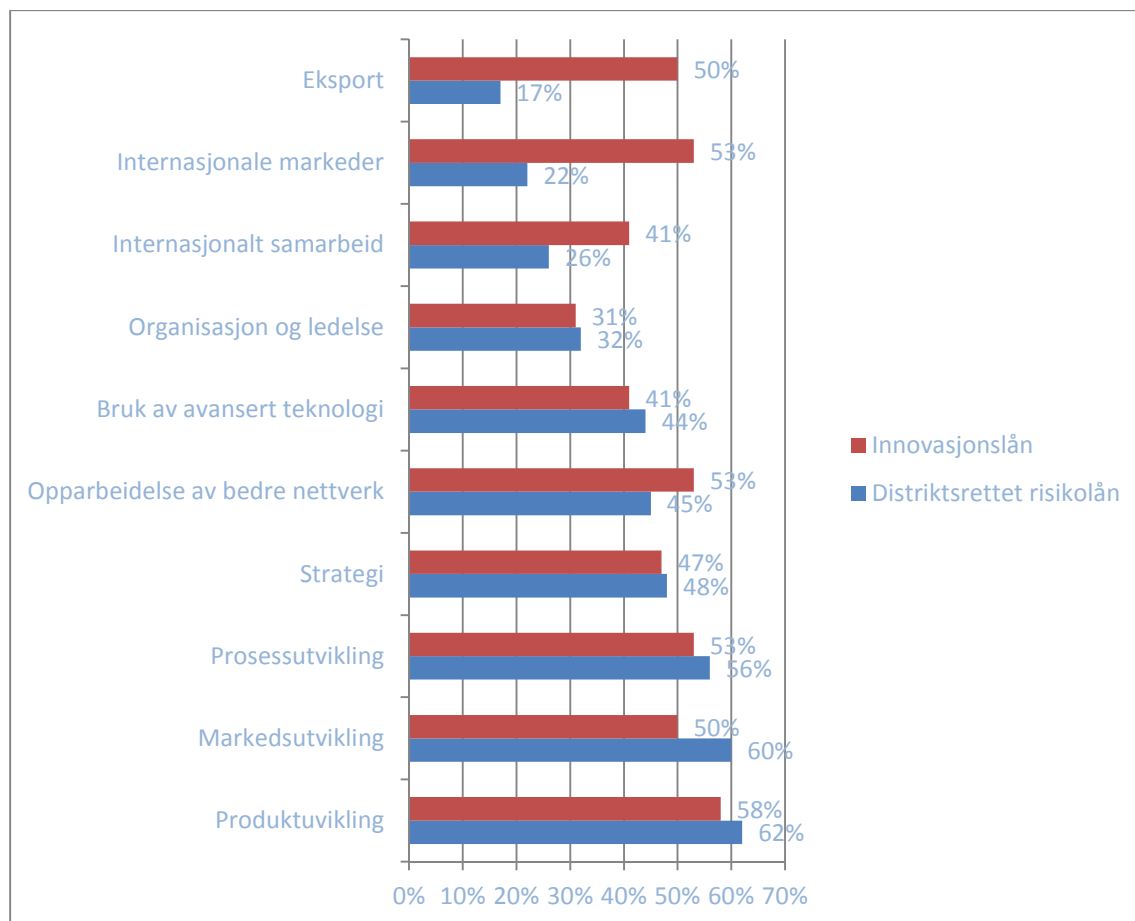
Driftsrisiko versus pantesikkerheter

Sammenlikner man driftsrisiko (risiko for konkurs) opp mot pantesikkerheter, ser det ut til at vi gradvis har tatt mindre risiko både for den landsdekkende og den distriktsrettede risikolåneordningen.

Forskjellen er imidlertid at man har redusert driftsrisikoen i den distriktsrettede ordningen, uten å endre særlig på pantesikkerhetene, mens situasjonene er motsatt for de landsdekkende innovasjonslånene der man har stabil driftsrisiko, men redusert pantesikkerhet for den landsdekkende ordningen.

Bidrag til økt kompetanse etter tjeneste (dette er bare underlag til en resultatindikator i MRS)

Fra Kundeeffektundersøkelsene – etterundersøkelsen for 2012-årgangen (Oxford 2016), finner vi følgende interessante forskjeller og likheter:

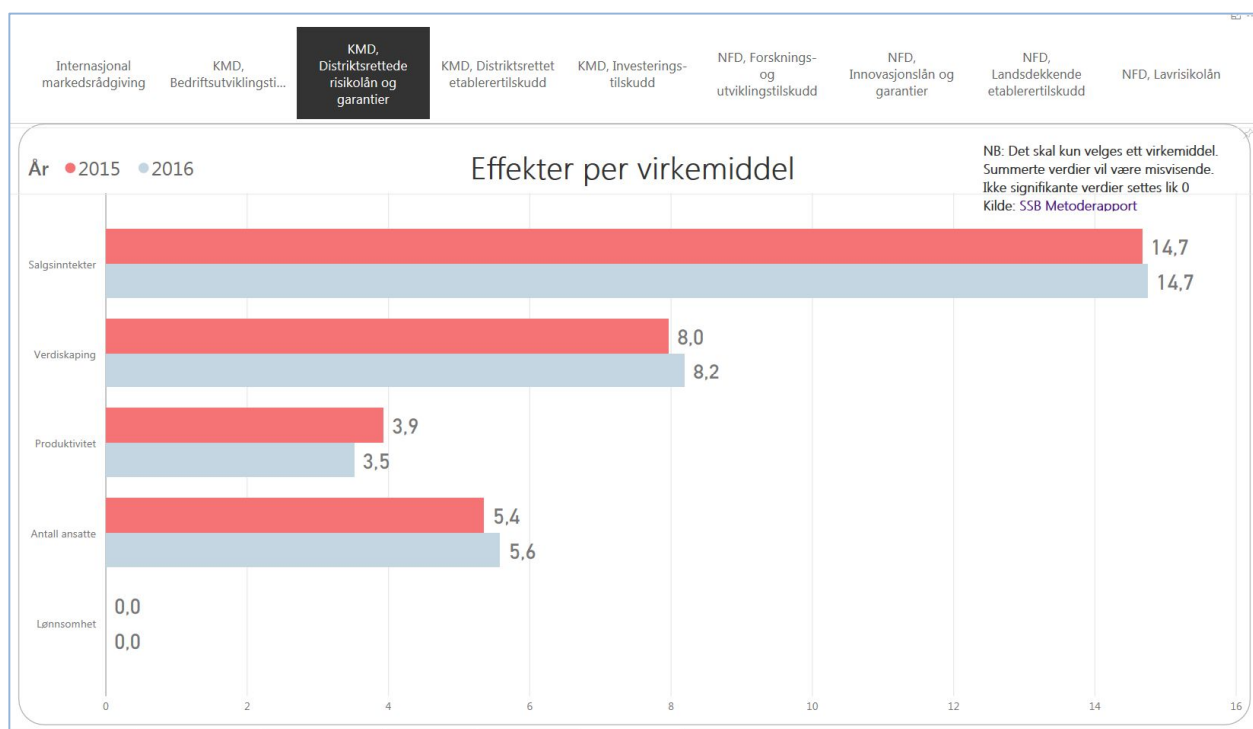
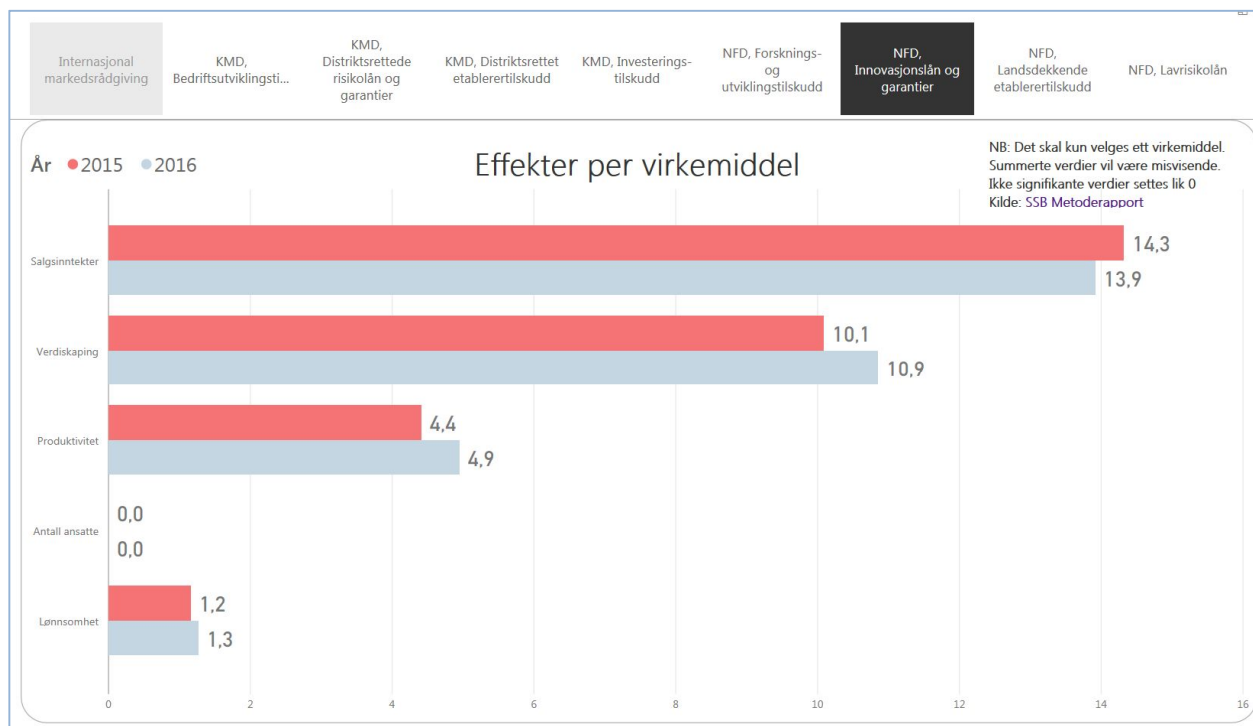
Figur 93: Andel bidrag til økt kompetanse i stor grad etter tjeneste

Rekkefølgen i figuren er etter hva slags typer kompetanse den distriktsrettede risikolåneordningen gir størst bidrag til. Det er ganske høy og lik uttelling på kompetanseområder nært knyttet til innovasjon, som produktutvikling og bruk av avansert teknologi (adopsjon), markedsutvikling, prosessutvikling og opparbeidelse av nettverk, mens forskjellene går langs den internasjonale dimensjonen der de landsdekkende innovasjonslånene i langt større grad gir økt kompetanse på internasjonale markeder og samarbeid, samt eksport. Det er kanskje litt overraskende at man svarer så entydig positivt på kompetanse knyttet til opparbeidelse av bedre nettverk. «Innovasjon i samarbeid» er ikke lenger bare et Innovasjon Norge-internt slogan, men har tydeligvis fått godt gjennomslag i bedriftenes bevissthet.

Kompetanse knyttet til markedsutvikling skiller seg fra de andre på samme tema ved at spørsmålet er stilt mer generisk, og ikke knyttet eksplisitt til internasjonale markeder slik de spørsmålene om markeder er.

Det er også små forskjeller når det dreier seg om bidrag til økt innovasjonskapasitet i form av OU-kompetanse, opparbeidelse av nettverk og strategi.

Effektindikatorer i MRS

Figur 94: Effekter per virkemiddel NFD og KMD

Effektindikatorerne i MRS er vekst i verdiskaping, produktivitet og salgsinntekter. Estimatene for landsdekkende innovasjonslån og distriktsrettede risikolån er veldig like. Innovasjonslånene ligger svakt over på verdiskaping og produktivitet, men det er nesten ubetydelige forskjeller, kanskje med unntak av produktivitet i 2016, hvor landsdekkende kommer ut neste 1,5 prosentpoeng bedre ut. Det er en del. På den andre siden er det signifikante resultater for distriktsrettede risikolån når det gjelder den støttende analysen knyttet til vekst i antall ansatte. Her er det ikke-signifikante estimater

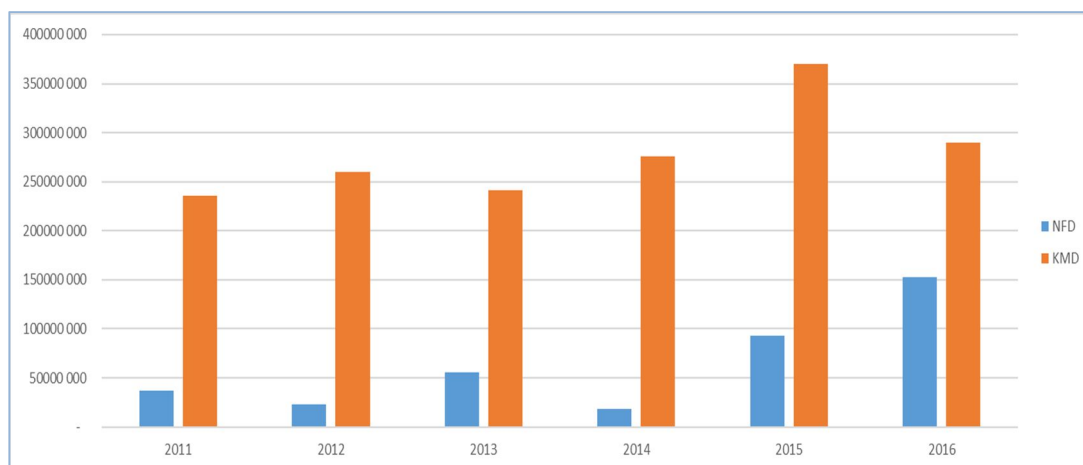
for innovasjonslånene. Og tilsvarende motsatt når det gjelder bedriftsøkonomisk lønnsomhet – her har innovasjonslånene signifikante estimater, mens distriktsrettede risikolån ikke har det.

Oppsummert kan vi konkludere med at det er meget positive estimater for begge ordningene, og forskjellene er relativt små. De forskjellene vi observerer knyttet til bl.a. vekst i sysselsetting, er som forventet. I et nøytralt samfunnsøkonomisk perspektiv er det likegyldig om økt verdiskaping kommer i form av avlønning av kapital eller arbeidskraft. Men om man legger til et mål om å ta hele landet i bruk, også distriktene, vil jo effektene av økt sysselsetting og ringvirkningene av denne være viktigere i distriktene. Og det kan se ut som om de distriktsrettede risikolånene treffer bra i dette perspektivet.

Bruk av risikolån i distriktene (sone III)

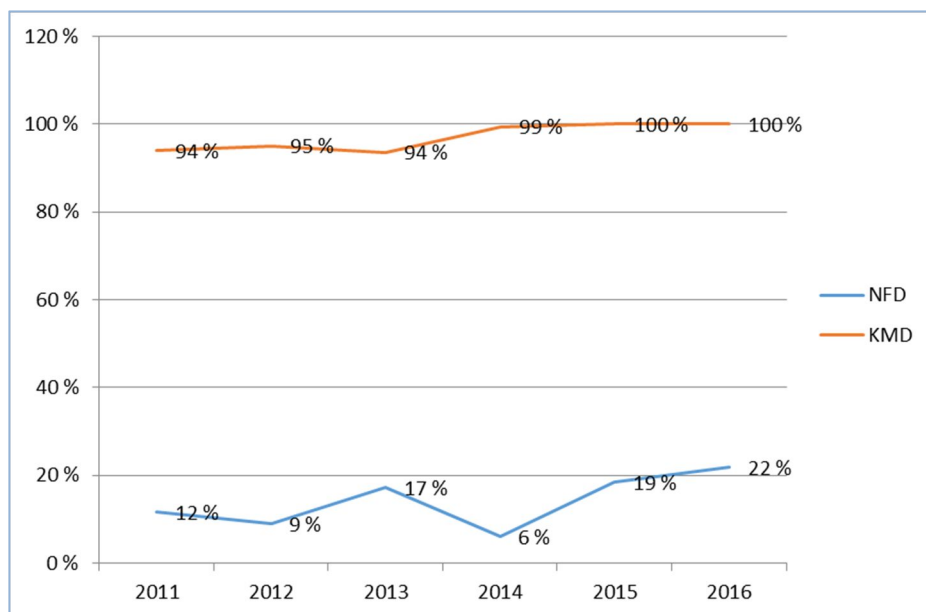
Dette er en kort gjennomgang av hvordan innovasjonslån blir brukt i distriktene (sone III), og om denne ordningen brukes annerledes i distriktene ift risikolån.

Figuren under viser utviklingen i risikolån gitt i sone III. Vi ser at mer av de landsdekkende innovasjonslånene blir gitt til prosjekter i sone III. Spesielt har utviklingen vært betydelig de siste tre årene fra 18 mill. kroner i 2014 til 153 mill. kroner i 2016.

Figur 95: Innovasjonslån (NFD) og distriktsrettet risikolån (KMD) brukt i sone III.

Når det gjelder andel av de totale rammene innenfor de to typene risikolån ser vi ikke uventet alle midlene fra KMD blir brukt i sone III, mens andelen av innovasjonslån brukt i dette området var 22 prosent av nye tilsagn i 2016.

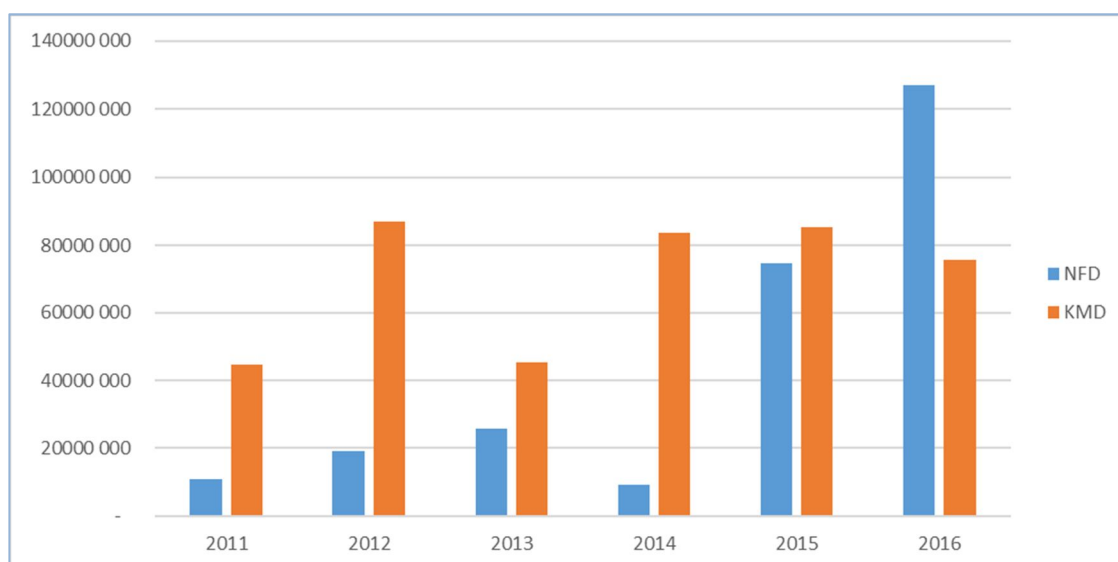

Figur 96: Andelen av innovasjons- og risikolån brukt i sone III

Innovasjonshøyde/-grad

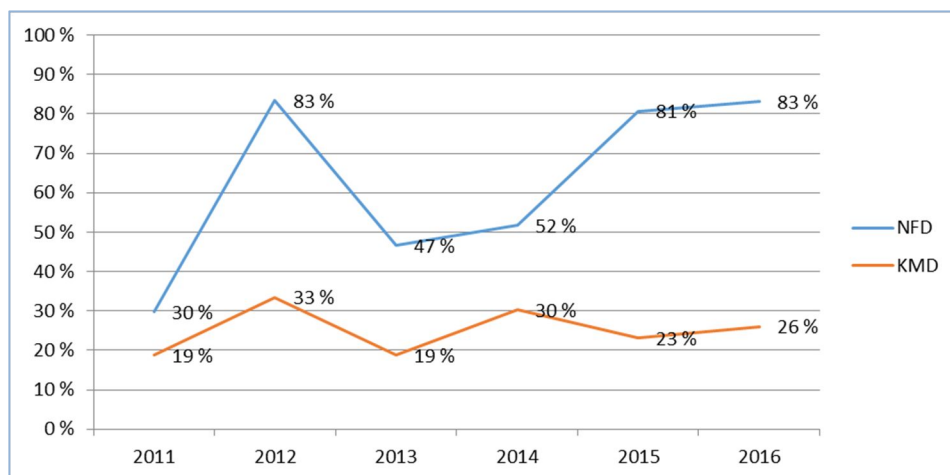
Vi har altså sett at stadig mer av innovasjonslånerammen blir brukt i distriktene. Finansieres de samme prosjektene eller finner vi en forskjell i hvilke typer prosjekter de finansierer.

Tar vi først og ser på innovasjonshøyden for de to lånegruppene finner vi at innovasjonslånene i stor grad blir brukt på prosjekter med innovasjon på internasjonalt nivå. Selv om tildelingene av risikolån i sone III er omtrent dobbelt så store som innovasjonslån blir det tildelt nesten 70 prosent mer innovasjonslån til prosjekter med innovasjon på internasjonalt nivå enn risikolån.

Figur 97: Innovasjons- og risikolån brukt i sone III på prosjekter med innovasjon på internasjonalt nivå.

Av figuren under ser vi at også innovasjonshøyden på innovasjonslånene gitt i sone III er betydelig høyere enn for risikolånene.

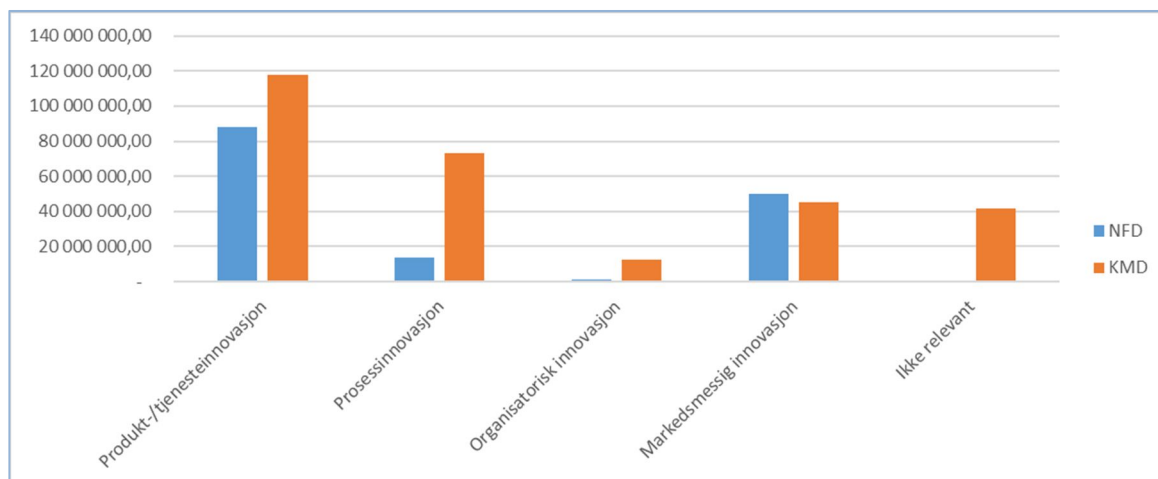
Figur 98: Andelen av innovasjons- og risikolån brukt i sone III til prosjekter med innovasjon på internasjonalt nivå.

Innovasjonstype

Vi har nå sett at de landsdekkende midlene som brukes i sone III, primært brukes til prosjekter med stor innovasjonshøyde. Finner vi også forskjeller i hva slags type innovasjon de brukes til? De ulike innovasjonstypene vi opererer med i innstillingene er som følge:

- Produkt-/tjenesteinnovasjon
- Prosessinnovasjon
- Organisatorisk innovasjon
- Markedsmessig innovasjon
- Ikke relevant

Sammenstill vi tallene for 2016 finner vi at for begge låneordningene er det produkt- og tjenesteinnovasjon som får brorparten av lånene. Innovasjonslån fordeler seg primært på forannevnte innovasjonstype og markedsmessig innovasjon. Risikolån derimot fordeler seg jevner på alle innovasjonstypene, også der hvor innovasjonstypen er uspesifisert.

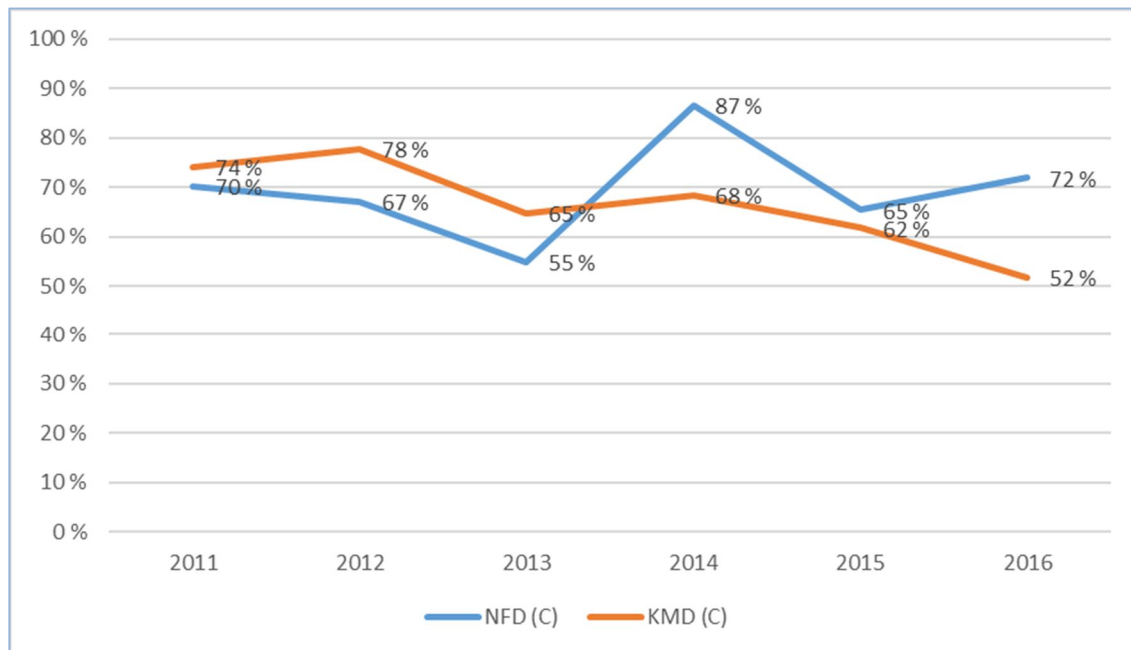

Figur 99: Fordeling av innovasjons- og risikolån på innovasjonstyper 2016 i sone III.

Driftsrisiko

Innovasjonslån blir i stor grad brukt til å finansiere de prosjektene med høyest innovasjonsgrad, men betyr det også at vi tar størst risiko med disse midlene. Driftsrisikoen for selskapene som får lån fra

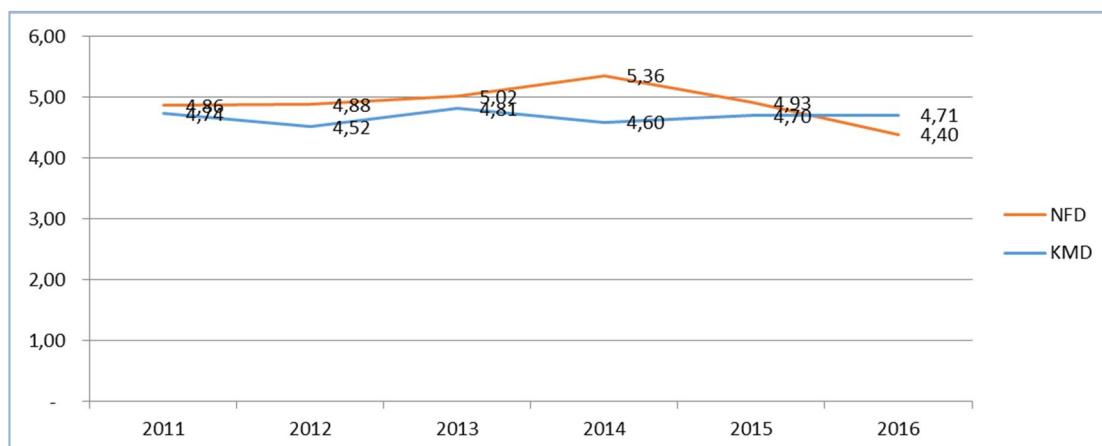
de to ulike låneordningene fordeler seg som vist i figuren under. Driftsrisikoen for risikolån i sone III har falt. De siste årene har driftsrisikoen for innovasjonslån ligget høyere enn for risikolån, og i 2016 var forskjellen på 20 prosentpoeng.

Figur 100: Andeler innovasjons- og risikolån gitt til selskaper med driftsrisiko C (høy driftsrisiko) i sone III.

Pantesikkerhet

Driftsrisikoen indikerer hvor solid økonomi kundene har, men for å få et mer komplett bilde av risikoprofilen for de to lånetypene må vi også se på pantesikkerheten. Figuren under viser gjennomsnittlig sikkerhetskode pr. kr utlånt av innovasjons- og risikolån. Høy sikkerhetskode betyr liten pantesikkerhet, og et fall i grafene betyr at pantesikkerheten stiger. Av grafen under leser vi at perioden 2014-2016 hvor vi hadde en solid økning i innovasjonslån til distriktene styrket vi også pantesikkerheten for disse lånene, mens risikolånene hadde en flat utvikling i samme periode.

Figur 101: Sikkerhetskode (pantesikkerhet) for innovasjonslån (NFD) og distriktsrettede risikolån (KMD) i sone III.

Samfinansiering

Avslutningsvis så vi også på antall saker hvor det var brukt både innovasjons- og risikolån i samme sak. Dette var imidlertid ikke veldig hyppig. Av de 735 bevilgningene av risikolån i tidsrommet 2011 til 2016 var det kun 19 saker hvor man hadde samfinansiert med innovasjonslån. Dette var til gjengjeld større saker. Gjennomsnittlig tilsagn av risikolån i 2016 var i underkant av kroner 900 000, mens tilsvarende tall for prosjekter hvor både innovasjons- og risikolån var benyttet var 11,7 mill. kroner risikolån, i tillegg til 11,3 mill. kroner i innovasjonslån.

Hva viser disse undersøkelsene?

Den største forskjellen på innovasjonslån og distriktsrettede risikolån er innovasjonshøyden der de landsdekkende innovasjonslånene i langt større grad er innovasjon på internasjonalt nivå. Videre er det langt mer produktutvikling i de landsdekkende midlene og langt mer prosessutvikling i de distriktsrettede.

Det kan til en viss grad se ut som om man i distriktene i større grad også favner hjemme-/importkonkurrerende bedrifter, ikke bare de som opererer i internasjonale markeder ute. Har man et potensial for vekst internasjonalt, ser det ut til at den landsdekkende innovasjonslåneordningen kan bidra til å dekke deres behov for risikoavlastning. Dette er kanskje en god «arbeidsdeling» mellom disse ordningene?

En nærliggende slutning er at distriktsrettede risikolån i større grad enn innovasjonslån benyttes til fysiske investeringer i maskiner og utstyr. Den vanligste måten små- og mellomstore bedrifter innoverer på er å ta i bruk ny teknologi (adopsjon) i produksjon og tilhørende kompetanseheving som styrker deres innovasjonsevne. Gitt de gode effektene skal ikke innovasjon gjennom adopsjon undervurderes.

Ser vi på analysene for sone 3 isolert, finner vi mye av det samme mønsteret som over. Fra 2014 til 2016 var det kraftig økning i bruk av innovasjonslån i sone 3, noe som har ført til at 35 prosent av risikolånene i sone III gitt som innovasjonslån i 2016. Innovasjonshøyden for innovasjonslånene er vesentlig høyere enn for risikolånene også i sone 3, og sikkerheten for disse lånene i 2016 er noe bedre, men vesentlig dårligere mhp driftssikkerheten til kundene.

Det viktigste funnet i sone 3-analysen er at økt bruk av innovasjonslån i 2015 og 2016 i sone 3, ikke ser ut til å «fortrengte» bruken av distriktsrettede risikolån, men snarere dekker et udekket behov knyttet til innovasjonsprosjekter klassifisert som innovasjon på internasjonalt nivå, og på det viset supplerer distriktsrettede risikolån som normalt ligger langt under dette i Innovasjonsnivå.

Hva betyr disse funnene?

Med liten overlapp og store forskjeller i innretning og om lag like gode effekter, er det grunn til å spørre om vi ikke vil miste noe viktig om man la om til én felles risikolåneordning.

Selv om det er begrenset med samfinansiering mellom disse to ordningene er det et poeng at man kan trekke på begge ordninger i større prosjekter med potensial, slik at man kan «dele» risiko mellom to separate ordninger med hver sine tapsfond.

Oversikt over aktivitetsnivået i 2016 og dreiningen i aktivitet fra 2015

I den fylkesvise oversikten under fordeles 1,13 mrd kroner Innovasjon Norge tilførte næringslivet i 2016 fra Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjetter. Tabellen er en komprimert oversikt over aktivitetsnivået og dreiningene i aktivitet fra 2015, totalt og fylkesvis. Som det fremgår var tilsagnene redusert med 21 prosent i 2016, og det er store fylkesvise forskjeller. Kun fem fylker hadde en økning fra 2015, og Hordaland og Aust-Agder peker seg ut blant disse.

Rapportering av midler fra KMD

	DRL/Garanti		Bedriftsutvikling (Post 60 og 61)		Investeringsstilskudd (Post 60 og 61)		Etablerertilskudd (Post 60)		Diverse tilskudd (Post 60 og 61)		Nasjonale tiltak for regional utvikling (Post 72)		SUM		
	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	%-vis
	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	MNOK	ending
01 Østfold	-	0,5	1,5	1,0	-	1,0	-	1,1	-	-	5,0	2,5	6,5	6,1	7%
02 Akershus	-	-	-	0,7	-	-	-	0,0	-	-	0,2	-	0,2	0,7	-67%
03 Oslo	-	-	-	-	-	-	-	1,3	-	-	1,5	1,3	1,5	2,6	-43%
04 Hedmark	26,4	8,8	16,4	17,3	5,2	6,2	9,3	8,3	-	0,8	1,1	2,0	58,3	43,5	34%
05 Oppland	4,3	26,0	14,5	9,1	9,4	14,4	2,3	5,2	0,3	0,2	4,7	13,3	35,5	68,2	-48%
06 Buskerud	2,9	-	3,1	3,1	0,5	2,3	0,5	2,5	0,6	0,2	2,5	2,5	10,0	10,4	-4%
07 Vestfold	-	-	0,8	-	-	-	2,1	2,8	-	-	-	0,4	2,9	3,1	-8%
08 Telemark	11,4	8,6	4,0	6,0	4,1	2,1	2,6	1,7	-	-	2,0	4,1	24,1	22,5	7%
09 Aust-Agder	5,1	3,9	5,5	4,7	0,4	-	-	1,7	-	-	6,2	2,7	17,2	12,9	33%
10 Vest-Agder	4,7	-	2,4	3,6	-	-	0,8	4,4	-	-	5,8	6,2	13,7	14,2	-4%
11 Rogaland	-	-	3,7	1,8	0,2	-	0,6	5,0	-	-	3,6	11,3	8,1	18,1	-55%
12 Hordaland	30,1	0,6	7,6	14,0	12,0	0,5	15,1	21,0	1,6	-	15,7	18,8	82,0	55,0	49%
14 Sogn Og Fjordane	26,4	43,2	26,4	22,8	4,2	7,0	3,4	7,3	-	-	2,7	11,5	63,2	91,7	-31%
15 Møre Og Romsdal	18,3	71,5	14,4	14,8	6,1	15,3	10,7	11,7	0,5	0,5	10,8	15,6	60,9	129,3	-53%
16 Sør-Trøndelag	16,3	6,4	14,2	13,8	5,2	6,7	5,1	10,6	-	-	3,6	5,0	44,4	42,5	5%
17 Nord-Trøndelag	31,3	40,3	18,9	18,7	15,2	10,8	10,0	16,4	-	0,1	2,7	10,2	78,0	96,4	-19%
18 Nordland	34,8	59,1	34,5	41,4	41,0	56,7	0,0	3,7	-	2,3	8,5	27,4	118,9	190,6	-38%
19 Troms	48,0	69,4	35,6	51,7	20,7	28,4	4,3	6,3	4,8	4,6	10,0	28,0	123,4	188,5	-35%
20 Finnmark	31,6	36,9	15,9	20,3	14,7	22,4	4,5	8,1	1,4	1,9	5,0	8,4	73,1	98,0	-25%
21 Svalbard	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,8	4,3	0,8	4,3	-81%
99 Flere fylker/Utland/ikke fordelt	-	-	16,2	18,3	-	-	0,1	0,5	2,6	1,5	55,6	11,6	74,4	31,8	133%
SUM	291,5	375,0	235,7	263,0	138,7	173,8	71,4	119,7	11,7	12,1	148,0	187,0	897,0	1 130,5	-21%

3.4 Delmål 1 – Flere gode gründere

Innledning

Gründer-Norge 2.0.

Gründerne er våre endringsagenter. De bidrar til å løse de store samfunnsutfordringene vi står ovenfor ved hjelp av innovasjon, kreativitet og et ønske om å gjøre en forskjell. Flere gode gründere er viktig for Norges omstillingsevne, og for å utvikle løsninger som verden har behov for, ikke bare i dag, men også i fremtiden.

Innovative gründermiljøer tiltrekker seg et mangfold av gründere på tvers av kjønn, etnisitet, alder og utdanning. Mangfoldet er viktig og bidrar til å gjøre gründerkap mer attraktivt også for personer som i dag er underrepresentert blant gründere. Kulturelt mangfold, samt internasjonal og interkulturell kompetanse kan også bidra til å lette norske gründeres adgang til globale markeder og tilgang på kompetanse om mulige eksportmarkeder og forståelsen av markedet.

Tilgangen på privat risikokapital i den tidlige oppstartfasen har vært lav de siste årene. I 2016 har derfor fokuset vårt vært å utløse mer privat risikokapital, gjennom nye og eksisterende virkemidler som presåcornkapital, såkornfondene og risikolån. Aktive eiere bidrar i stor grad med kompetent kapital og nettverk som er verdifullt i oppstart og vekstfase. Gjennom god virkemiddelbruk avlaster vi for risiko og bidrar til å utløse potensialet i selskaper med gode forutsetninger for vekst, i samspill med private investorer og innovasjonsmiljøer. Slik bidrar vi til at økosystemet for innovasjon og gründerkap blir styrket i Norge – og bidrar til at **Gode Gründere** enklere kan lykkes med sine forretningsidéer.

Med økte rammer på flere tjenester og nye oppdrag i regi av Regjeringens Gründerplan lansert høsten 2015 har Innovasjon Norge hatt høy aktivitet i 2016 mot delmålet. Styrkede oppdrag og økte rammer har gitt oss en unik mulighet til å jobbe mer målrettet og i økt omfang med å utløse mer privat kapital, kompetanse og synlighet på Norge som et attraktivt land å drive gründervirksomhet i.

Investeringsnivået i tidligfase gründer-selskaper ser ut til å være høyere enn tidligere år, og det kan se ut som Gründer-Norge er på vei til å modnes i form av bedre gründerprosjekter og en økt investeringsvilje fra private investorer med en økning på 160 prosent i antall pre-seed og seed investeringer i 2016 i forhold til 2015. Vi har grunn til å tro at disse tallene også er en effekt av økt statlig risikofinansiering og kompetanseløft gjennom Innovasjon Norges virkemidler.⁴⁹ Vi forventer den økte innsatsen kommer til å forbedre resultatene ytterligere i årene fremover.

“In just a few years Norway has gone from being a pretty bleak affair, to being a real – if nacent – startup ecosystem” - techcrunch.com

Mål for 2016

Med «gode» gründere mener vi gründere (bedrifter inntil tre år) som evner å realisere sine ambisjoner gjennom å skape verdier og vokse. Det må nevnes at mange bedrifter over 3 år også er å regne som gründerbedrifter, men at dette er definisjonen i MRS systemet.

⁴⁹ <https://thenordicweb.com/an-increase-in-early-stage-investments-is-helping-norway-become-the-fastest-growing-ecosystem-in-the-nordics/>

Innovasjon Norge skal stimulere gründere og oppstarts bedrifter til å utnytte sine muligheter for vekst. Målet er ikke å etablere flest mulig bedrifter, men at flest mulig lovende nyetableringer overlever og utnytter sitt vekstpotensial. I henhold til strategien prioriteres tre innsatsområder:

- Flere globale gründere, dvs. gründerbedrifter med internasjonalt markedspotensial og som satser internasjonalt fra første dag.
- Flere levedyktige gründere, dvs. gründerbedrifter som evner å vokse og overleve på sikt.
- En sunnere gründerkultur, dvs. å gjøre det mer attraktivt å være gründer.

Forskningen viser at entreprenørskap og nye bedrifter er drivere bak endring, innovasjon og omstilling i økonomien. Samtidig eksisterer markedssvikt i bedrifters tidlige oppstartsfaser, som resulterer i fravær av privat kapital til oppstartbedrifter i denne tidlige fasen. Markedssvikten fører i hovedsak til at verdien av entreprenørskap er høyere for samfunnet enn for de enkelte private aktørene, og at vi, sett fra et samfunnsøkonomisk perspektiv, får en underetablering av selskaper med muligheter til å vokse. Innovasjon Norges innsats inn mot målgruppen gründere begrunnes derfor i behovet for å styrke oppstartsbedriftenes evne til å overleve og realisere vekst. Innovasjon Norges målgruppe er derfor innovative gründere og prosjekter med høy risiko hvor oppsiden og potensialet kan være stort. Det vil si innovative prosjekter som kan skape store verdier i form av arbeidsplasser og inntekter i fremtiden.

Totalt ble det registrert 61 103 nye foretak i 2016, som er 3,0 prosent flere enn i 2015. Av disse nyetableringene var imidlertid 57 prosent enkeltpersonforetak og kun 40 prosent aksjeselskap. Blant sistnevnte finner vi gründerbedrifter med vekstambisjoner. Det er bekymringsfullt at for få gründerbedrifter vokser og blir vekstselskaper. Alt for mange forblir små, og få velger å ekspandere til internasjonale markeder⁵⁰.

Innovasjon Norge ga i 2016 tilsagn for til sammen 1,58 mrd. kroner til gründere som utgjorde 25 prosent av de samlede tilsagn over departements budsjettposter. Til sammenlikning ble 1,15 mrd. av dette tildelt av NFDs ramme, tilsvarende 25 prosent, og fra KMDs budsjettposter 344 mill. kroner, som utgjorde 38 prosent av tildelingene fra KMDs budsjettposter. I tillegg kommer verdien av Innovasjon Norges rådgivnings-, kompetanse- nettverks-, og profileringstjenester.

Hovedaktiviteter for 2016

Fokuset i 2016 har vært å videreutvikle, justere og øke innsatsen på eksisterende tjenester i tillegg til nye oppdrag i forbindelse med Regjeringens Gründerplan. Økt innsats på *Etablerertilskudd*, *Såkorfond*, og *Presåkor kapital* sammen med det nye oppdraget «*Møteplasser for Vekst*» har gitt en unik mulighet til å bidra til og bygge et sterkere økosystem for kapital i gründer-Norge. 2016 har vært et år hvor vi har fokusert spesielt på videreutvikling av eksisterende finansieringstjenester og nye for å møte kapitalbehovene gründere står ovenfor. Som signalisert i oppdragsgiverrapport i 2015 og SNS2017 har vi også pilotert *Oppstartlån* for gründere.

Vi mener fortsatt at suksessformelen for å nå målet om «Flere gode gründere» er kombinasjonen av *kapital, kompetanse og nettverk*.

Tjenester/virkemidler som i hovedsak er innrettet mot delmål 1:

- Etablerertilskudd - landsdekkende og distrikt
- Presåkor kapital
- Såkorfondene
- Mentortjenesten for gründere

⁵⁰ http://sikt2014.no/files/SIKT_Rapport_Final_22.09.14.pdf

- IPR rådgivning
- Satsning på kulturnæringen
- Internasjonalisering gjennom kompetansetjenestene «Global Entrepreneurship»
- Gründertelefonen og Gründerguiden
- Kontordager og kurs for førstelinjetjenesten i kommunene
- Satsing på kvinner og mangfold i næringslivet
 - Vekst programmet (Gründerplanen)
 - Mobilisering til entreprenørskap
 - Kvinner i næringslivet

Oppdrag i Regjeringens Gründerplan:

- Møteplasser for vekst
- Gründerskap i klyngene
- Satsing på kvinner og mangfold i næringslivet (Vekst)
- Start in Norway (En del av attraktivitetsprosjektet i Gründerplanen)

I tillegg benytter oppstartsbedrifter (inntil tre år gamle) også i stor grad øvrige finansieringstjenester som låneordningene, miljøteknologiordningen, forsknings- og utviklingskontrakter, bedriftsnettverk mm.

Videre gir vi en kort beskrivelse av aktiviteter hvor det har vært en spesiell innsats i 2016 for delmålet som er verdt å trekke frem, for mer utdypende informasjon om tjenestene henvises det til rapportering på enkelttjenester.

Distriktsrettede etablerertilskudd.

I 2016 har vi mottatt 442 søknader om distriktsrettet etablerertilskudd mot 778 i 2015. I 2016 har vi tilsynelatende hatt en vesentlig reduksjon i etterspørsel etter tjenesten, og dette skyldes at tilskudd til fase 1 – markedsavklaring i hovedsak er belastet landsdekkende rammer. Det ble i 2015 gitt 302 tilskudd til fase 1 av den distriktsrettede rammen, mens tallet for 2016 er 84. 12 prosent av tilsagnene gitt til fase 1 prosjekter over den landsdekkende rammen, gikk til bedrifter i sone III (8,1 mill. kroner).

Også i fase 2 er mange prosjekter som opprinnelig ble prioritert innenfor distriktsoppdraget, blitt finansiert med landsdekkende midler. I kommersialiseringsfasen står bedrifter i sone III for 27 mill. kroner av tilsagnene på den landsdekkende rammen. Dette utgjør, i likhet med fase 1, også 12 prosent av samlet tilsagnsbeløp på tjenesten.

Det er totalt gitt 271 tilsagn på ordningen, tilsvarende 72,5 mill. kroner. Dette er en reduksjon fra 2015 både i antall og i kroner. Den store reduksjonen ser vi når det gjelder fase 1 prosjektene, som utgjør 10 prosent av totalt tilsagnsbeløp, men disse er gitt på et tidspunkt hvor det kan være vanskelig å avgjøre innovasjonsnivå og man har gitt flere prosjekter en mulighet under den landsdekkende ordningen. Reduksjonen på fase 2 prosjekter er på 22 mill. kroner i forhold til 2015. Samlet sett er det innenfor de to etablerertilskuddsordningene gitt 1 364 tilsagn i 2016, tilsvarende 363 mill. kroner.

Tildelingen av etablerertilskudd i dette volum bygger samlet sett oppunder en hypotese om at Innovasjon Norge i 2016 har bidratt til at vi får flere gode gründere, i tråd med delmål 1. Det er derimot for tidlig å se de fulle effektene av 2016-tildelingene.

Vi kan imidlertid konstatere at 82 prosent av de distriktsrettede etablerertilskudd har gått til nye bedrifter som er tre år eller yngre, som er primærgruppen for ordningen. Målt etter antall tilsagn har 83 prosent gått til denne gruppen.

SSB-undersøkelsen for 2016 viser at de virksomheter som har fått slike tilskuddsmidler i første rekke har oppnådd vekst i omsetning, verdiskaping og en økning i antall ansatte. Tilskuddene har relativt liten effekt på lønnsomhet og produktivitet. Oversikten under viser hvordan tjenesten scorer sett i forhold til tilsvarende tall i 2015, og denne utviklingen er positiv.

Gründerskap i distriktene

Tilfanget av gründere i distriktet er variabelt og tilbudet til målgruppen fra det samlede virkemiddelapparatet varierer. Innovasjon Norge jobber med å tilby strømlinjeformede en-til-mange-tjenester til gründere i hele landet slik at vi kan tilby et bedre og mer enhetlig tilbud gjennom alle våre distriktskontorer. Dette mener vi vil øke kvaliteten på vårt tilbud over hele landet, men ulikheter i distriktene krever også lokale tilpasninger. Sentralisert saksbehandling av Etablerertilskudd 1 ved gründersenteret i Førde og kurset «Fra ide til marked» som arrangeres ved alle distriktskontorer er eksempler på standardisering. Samspillet mellom ulike virkemiddelaktører i kommunene rapporteres fra flere av våre distriktskontorer å være viktig, et samlet virkemiddelapparat er mer verdifullt for kundene.

Gründersenteret i Førde sitter med mye kunnskap om hva som rører seg i distriktene, og registrerer at i overkant av 50 prosent av kundene ikke er kjent med førstelinjetilbud i sitt distrikt. Det viser at tilbudet som gis gjennom det kommunale/regionale næringsapparatet er for lite kjent. Innovasjon Norge har som et tilleggsoppdrag i Regjeringens Gründerplan fått i oppgave å lage et nettbasert tilbud til veiledere i førstelinjen som vil være klart våren 2017.

For å gi et innblikk i ulikhetene mellom regioner og hvordan vi jobber i distriktene har vi nedenfor trukket frem tre eksempler fra distriktskontorer og kunderådgiveres perspektiv fra Innlandet, Rogaland og Nordland.

Innlandet

Fylkeskommunene i Innlandet har noe ulik tilnærming, men begge er opptatt av å stimulere til gründerskap og næringsutvikling. De arrangerer gründersamlinger og næringsstreff ute i regionene hvor de inviterer inn virkemiddelapparatet til å informere om sine ordninger. Januar/februar og august/september er aktive måneder hvor vi reiser mye ut i regionene og avholder kontordager for kunder og samarbeidspartnere.

Vi mener det er viktig at vi møter opp fysisk. Det gir oss bedre anledning til å vurdere gjennomføringsevne, til å drøfte gründernes idéer og forklare Innovasjon Norges sitt mandat sammen med de andre virkemiddelaktørene. Dette skaper tydelig rollefordeling mellom oss i «apparatet» og en strukturert mulighet for bedriftene til å få hjelp av rett aktør. Vi opplever at vi må arbeide mer proaktivt og bruke mer tid ute i regionene for å bidra til å utløse gode prosjekter enn i sentrale strøk. Det krever dialog/sparring, behovsavklaring, informasjon og koblinger til andre i vårt nettverk. Innovasjon Norge Innlandet holder «Fra idé til marked» hver måned. Det er mellom 12-25 bedrifter på hvert kurs. Utover dette arrangerer vi «Fra innsikt til lønnsom bedrift». Dette er et «fase II»-kurs over to dager. Kurset går i dybden på kundeinnsikt og forretningsmodellering. Dette tilbys utvalgte grundere med vekstpotensial. Vi har også vært med å skreddersy et opplegg hvor gründere kan presentere sin forretningside for et næringslivspanel og få tilbakemelding. Dette arrangeres av kunnskapsparken, men vi samarbeider om felles kunder og innhold. Slike møteplasser er viktig for kunnskapsdeling og nettverk.

Rogaland

I 2016 brukte Innovasjon Norge Rogaland mye ressurser på å være ute i distriktskommunene en gang i måneden. Våre distriktskommuner er Kvitsøy, Suldal, Hjelmeland, Lund, Sokndal, Utsira, Sauda. Kontordagene var bare delvis vellykkede da det var stor variasjon i oppmøtet. Vi har derfor for 2017 besluttet at vi heller skal forsøke å være mer tilstede på arrangementer som er i de ulike kommunene og gjerne da med vårt standardiserte kurs «Fra idé til marked». Arrangementer hvor

flere aktører stiller sammen er mer verdifullt for kundene og viser et samlet virkemiddelapparat. Å stimulere til innovasjon og næringsmessig mangfold gjennom nyetableringer er viktig i kommuner med et ensidig næringsliv, selv om det i dag er lav arbeidsledighet. Et eksempel er Lund kommune som har et næringsliv preget av høy sysselsetting innenfor trevareindustrien. Kommunen ser imidlertid at de trenger flere ben å stå på i fremtiden og ønsker allerede nå å stimulere til innovasjon og entreprenørskap. I kommunesenteret Moi har en lokal ildsjel sammen med Lund Næringshage og næringssetaten i kommunen derfor etablert en Gründerkafé. Lokalt engasjement i samspill med virkemiddelapparatet er også avgjørende for vellykket aktivitet.

Nordland

Nordland er et langt og annerledes gründerfylke enn de foregående. Derfor blir aktiviteter som retter seg mot målgruppen gjennomført enten region- eller kommunevis. Samarbeid med kommune og innovasjonsmiljøene (SIVA-systemet) er godt og viktig både for rekruttering og veiledning. Nordland fylkeskommune er opptatt av å få flere gode gründere. Dette reflekteres også i deres oppdragsbrev til Innovasjon Norge. Dialogen er god og samarbeidet godt.

I 2016 ble det gjennomført «Fra ide til marked» i alle regionene, 1-2 ganger i løpet av året. En del av effektivisering og forbedringstiltakene i Innovasjon Norge innebærer å gå fra 1:1 rådgivning til én til mange tilbud. I Nordland har vi fortsatt høy grad av 1:1 møter med kunder enn det vi ideelt sett skulle hatt, men med kombinasjonen av geografi og antall mennesker blir det mer rasjonelt enn å skulle arrangere større samlinger.

Som en del av oppdraget fra fylkeskommunen delfinansierer vi etablereroppfølgingen i fylket. Dette gjennomføres i alle regionene. Vi er tilstede på de som er relevante, informerer om Innovasjon Norge og forretningsutvikling. Vi deltar også på andre type gründerarrangementer, dette er en fin måte for oss å treffe gründere samt å holde oss oppdaterte på det som rører seg i fylket.

Det er forskjeller mellom regionene. På Helgeland, kanskje spesielt rundt Mo og Mosjøen, er det stor gründeraktivitet, og det er gode initiativ fra kommunene. Ofoten har flere spennende og store etableringer, men underskogen av gründere er liten. Lofoten og Vesterålen har stor aktivitet innen reiseliv, marint og landbruk. Også i Salten er det et rimelig godt samarbeid kommunene imellom for å støtte opp om gründere. I Bodø jobbes det med å gjøre virkemiddelapparatet mer synlig gjennom samarbeid og felles arrangementer. Et eksempel er Gnist gründeruke som ble arrangert i november 2016. Gründeruken var et samarbeid mellom Bodø kommune, NAV, skatteetaten, inkubator Salten, ungt entreprenørskap, Nord universitet, Start nord, Innovasjon Norge, Sparebank1 Nord-Norge og DNB.

Vår tilstedeværelse rundt i fylket er viktig. Noe av informasjonen vi formidler kan vi helt klart digitaliseres, men det erstatter ikke det fysiske møtet. Kombinasjonen fungerer godt i Nordland.

Presårnkapital

Presårnordningen har i 2016 tilført 100 mill. kroner til inkubatorer og forretningsenglenettverk nasjonalt. Midlene gis som et lån til miljøene og har utløst mer kapital enn forventet. Virkemiddelet har også bidratt til økt samarbeid mellom innovasjon og investormiljøer i hele landet samt erfaringsutveksling og co-investeringer på tvers av miljøer nasjonalt.

Pr. 31.12.2016 er det investert i 50 bedrifter, fordelt på 61,5 mill. kroner fra presårnkapitalen og 171.5 mill. kroner fra private investorer, som samlet gir 233 mill. kroner investert i oppstartbedrifter i tidligfase. Merk at disse tallene inkluderer presårnmidlene fra piloten i 2015 – 40 mill. kroner.

Til sammen har dette bidratt til å sette fokus på investeringer i oppstartsselskaper, mobilisert og skapt nye nettverk. Venturekapital miljøer, private investorer og sårnfond-forvaltere har vært aktive og sammen bidratt til kompetansedeling på arenaer hvor gründere og investorer har møttes.

Så Kornfondene

Fra august 2016 ble såkornfondene en del av divisjon for Gründere og Oppstartsbedrifter. Dette har bidratt til økt kompetanse og mer sammenheng mellom virkemidlene slik at vi er enda bedre rustet for å nå delmålet gjennom:

- Bedre tilgang på kompetent kapital i tidlig fase (pre-såkorn og såkornfondene bidrar med kapital, kompetanse og nettverk og tar en aktiv eierrolle i de bedriftene de investerer i).
- Utløse privat kapital i Norge (pre-såkorn og såkornfondene skal matches med privat kapital).
- Utløse kapital fra EU (European Investment Fund – EIF - kan investere i såkornfondene).
- Få andre utenlandske fond / investorer til å investere i Norge (EIF vil tiltrekke seg andre).
- Løse et tydelig behov for tidligfasekapital for bedrifter har stort potensial (EK og lån).

«Global Entrepreneurship» - Internasjonale kompetansetjenester

Skalering og vekst i internasjonale markeder er utfordrende for mange oppstartselskaper. Internasjonalisering krever økt kunnskap, ferdigheter, nettverk, kulturforståelse og ofte kapital.

«Global Entrepreneurship» består i dag av åtte programmer i Norge, USA, Asia og Europa. Tjenesten har i 2016 vært gjennom en større evaluering med gode tilbakemeldinger samt konstruktive forslag til forbedringer på tjenesten. Vi hadde håpet å øke antallet kompetanseprogrammer ytterligere i 2016 med økte midler fra «Gründerplanen», men grunnet en utfordrende bemanningssituasjon samt behov for restrukturering av tjenesten for å drifte den mer effektivt nådde vi ikke det antallet programmer vi ønsket oss, men opprettholdt samme nivå som i 2015. Et nytt program for kreativ næring og norske motebedrifter ble igangsatt i Milano som et nytt tilskudd til porteføljen. Vi jobber også for et økt tilbud med kompetansetjenester for gründere rettet mot det Asiatiske markedet.

Mentortjenesten for gründere (Gründerplanen)

Kompetansetjenesten er i utgangspunktet en KMD finansiert tjeneste men økte midler til tjenesten fra «Gründerplanen»⁵¹ har bidratt til pilotering av nye måter å koble gründere med mentorer gjennom gründermiljøenes (Gründerfelleskap og inkubatorer) egne nettverk. Kulturen for mentorskap til gründere har endret seg og vi ser et behov for å videreutvikle tjenesten i trend med markedet og utnytte midlene Innovasjon Norge har til tjenesten mer effektivt. Innovasjon Norge ønsker i større grad å foreta mentorkoblingene selv, eller gjennom eksisterende nettverk. For å kunne gjøre dette er det nødvendig å ha et mentorregister. Det planlegges et slikt register basert på vår styrekandidatbase, hvor man kan finne en passende mentor dersom kunderådgiver ikke finner dette i eget nettverk. Parallelt vil vi en tid fremover være avhengig av og samtidig kunne bruke eksterne samarbeidspartners mentornettverk. I tillegg til å oppfordre til mer «egenkobling» i 2017, ønsker vi å prøve ut flere metoder for mentoring ved f.eks. å samle gründere og gi mentoring gjennom at gründere kan få sparre med et panel av mentorer med spesialkompetanse. Her ønsker vi å benytte egne ressurser så langt det er mulig, i tillegg til å samarbeide med andre offentlige og private aktører som er sentrale i en oppstartsfase. For en mer komplett rapportering på denne tjenesten, se eget kapittel.

Satsing på kreativ næring

Satsingen på kreativ næring ble også en del av divisjon for Gründere og Oppstartsbedrifter. Kreativ næring er et område med stort vekstpotensial og store eksportmuligheter og Innovasjon Norge har siden oktober 2013 jobbet med et program for næringen for å stimulere til økt verdiskaping. Fra 2012-2015 har antallet tilsagn til kulturbedrifter økt fra 56 millioner til 180 millioner. Resultatene,

⁵¹ Se også en mer samlet rapportering på Gründerplanen i NFDs oppdragsrapport.

erfaringene og behov i markedet tilsier at vi må satse videre på næringen, ikke minst for å kapitalisere på det fortrinnet som nå er skapt.

Gründersenteret

Digitaliseringsprosjektet og ny finansieringsplattform for Etablerertilskudd fase 1 (Markedsavklaring) samt «Min side» til alle kunder har bidratt til økt kundetilfredshet og bedret kommunikasjonen med søkere, samarbeidspartnere og gründere.

En sentralisert saksbehandling av etablerertilskuddet i fasen «Markedsavklaring» ved Gründersenteret i Førde har bidratt til raskere og mer effektiv saksbehandling. Etter at Gründersenteret i år overtok saksbehandlingen av gründertilskudd, er 83 prosent av kundene fornøyde. Dette er en økning på 16 prosent fra 2015. Omleggingen sikrer samtidig en likere vurdering og behandling av kunder over hele landet, og vi forventer at det etter innkjøringsåret blir mer effektivt både for kundene og for Innovasjon Norge – og at vi når vårt mål om behandlingstid på 4 arbeidsdager.

Vurdering, resultater og effekter

Her en oppsummering av resultater, effekter og avvik under delmål 1, «Flere gode gründere⁵²».

Mål for virksomheten i 2016

Vi er godt fornøyd med å ha levert en stor innsats inn mot gründere og oppstartsbedrifter i 2016. Vi har satt nye virkemidler ut i live, forenklet søknadsprosessen ytterligere og bidratt til å synliggjøre norsk gründerskap gjennom flere mobiliseringstiltak som «Ide til Marked» på distriktskontorene i tillegg til større arrangementer (Møteplasser for vekst)⁵³ i samarbeid med gründermiljøer samt offisielle delegasjoner med gründerskap som tema.

Større rammer til den landsdekkende etablerertilskuddsordningen innebar at etablerertilskudd økte til 290 mill. kroner (+ 5,5 prosent), hvilket innebar at 1086 positive tilsagn (+15,8prosent) ble gitt til oppstartsbedrifter i 2016. Distriktsrettede ETIL var i 2016 på kr 71,4 mill (-40,4 prosent) fordelt på 267 tilsagn (-51,4 prosent). I tillegg til 4 tilsagn (-63,6 prosent) til Svalbard på til sammen 1,1 mill (-73,9 prosent).

Der vi har gjort størst endringer for gründere i 2016 er gjennom møteplasser, kompetansetiltak og virkemidler rettet mot private investorer og forvaltningsmiljøer. I sammenheng med videreutvikling av virkemiddelet *Pre-så Kornkapital*, planlegging av en låneordning for gründere og iverksettelse av tiltak i Gründerplanen, mener vi å ha bidratt til bedre vilkårene for et høyt antall kommende kommersialiseringsprosjekter med stort verdiskapingspotensial og samfunnsøkonomisk effekt.

Vi kan foreløpig ikke dokumentere effekten av endringene som er gjort, men vi ser at vår finansiering har utløst mer risikokapital enn forventet. Dette tallet gir gode signaler om at innretningen på virkemidler og måten vi har jobbet på har fungert godt.

Vi har over flere år fokusert på økt kompetansetilbud til gründere som vil ut i internasjonale markeder samt at vi har styrket økosystemet for innovasjon og entreprenørskap i Norge. Det er vanskelig å måle effekten av ulike initiativ, men vi får tilbakemeldinger på at programmer som Business Bootcamp og TINC har bidratt både til å løfte selskapers kompetanse, men også vært med på å øke kompetansen til innovasjonsmiljøer som inkubatorer, næringshager og akseleratorer. Vi vil i

⁵² Vurderinger med resultater og effekter av enkeltjenester /grupper av tjenester som hører inn under delmål 1 er omtalt i oppdragsgiverrapporteringen for hver enkelte tjeneste, kapittel eller post

⁵³ Eksempler: Oslo Innovation Week, Startup Extreme, Technoport, SLUSH i z, BETT I London

2017 utforske og teste ut nye evalueringsmetoder sammen med divisjon for innovasjonspolitik og analyse for å måle verdien av kompetanse.

I 2015 ga Innovasjon Norge fødselshjelp til initiativet «Angel Challenge» i regi av Startup Norway. Dette har resultert i at Angel Challenge nå har vært arrangert i flere store byer i Norge i 2016. Flere investeringer og forretningsenglenettverk er opprettet som en ringvirkning av dette og vi opplever at aktiviteten blant forretningsengler i Norge er mer synlig og høyere enn tidligere år.

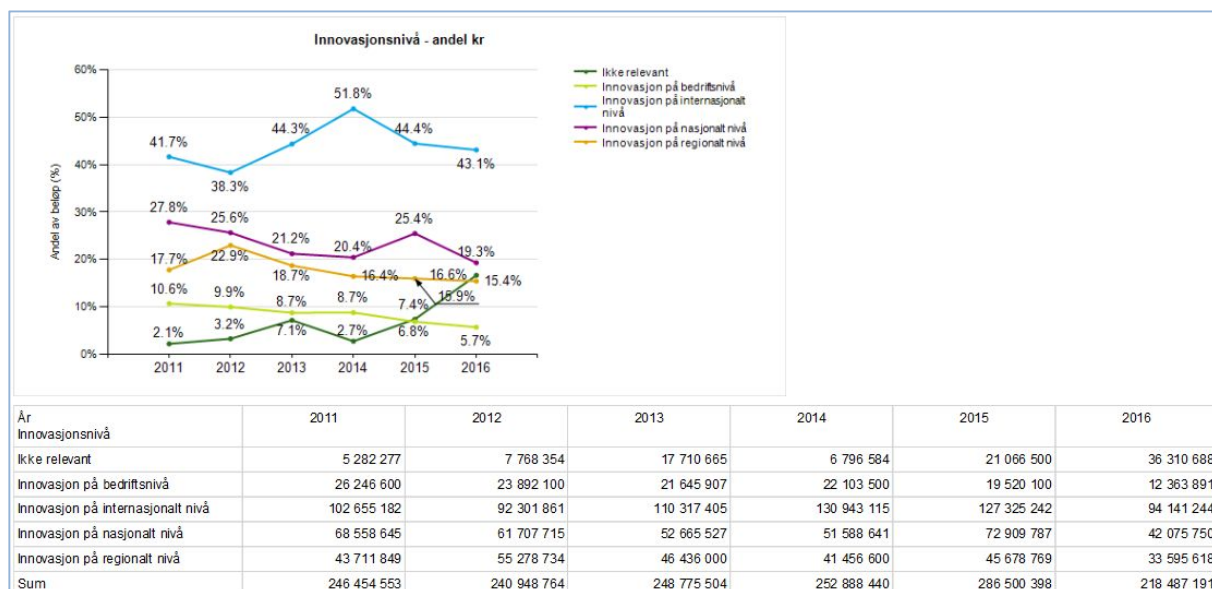
Den store pågangen av søknader til både finansieringstjenester, rådgivning (IPR) og kompetansetilbud fra 2015 har fortsatt i 2016, kvaliteten på prosjektene og nivået på selskapene oppleves også som bedret og høyere. Det er vanskelig å si akkurat hva dette skyldes, men vi ser en tendens til at høyt kvalifiserte mennesker velger å prøve seg som gründere i markeder de kjenner godt. Generelt har det også blitt flere kompetanse tilbud til gründere, møteplasser og nettverk. Innovasjon Norge mener derfor det er viktig å jobbe tett med økosystemet om slike initiativer for å opprettholde den tendensen vi nå ser. Utdanningen innen innovasjon og entreprenørskap ser også ut til å ha blitt bedret ved flere utdanningsinstitusjoner nasjonalt i tillegg til virkemidler rettet mot studenter i regi av Forskningsrådet.

Resultater

Nedenfor følger en gjennomgang av MRS indikatorene med kommentarer på sammenheng mellom innovasjonsnivå og prosjektrisiko, avvik og interessante funn.

Tilskudd

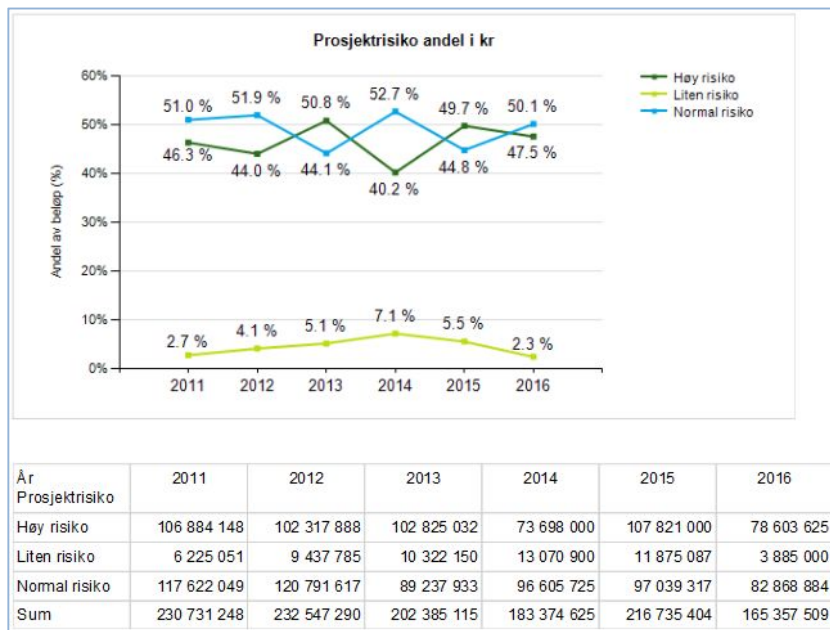
Innovasjonsnivået på tilskudd gitt til bedrifter tre år eller yngre har holdt seg høyt hele perioden, men med en svak tilbakegang fra 2015 til 2016. Fra 44,4 til 43,1 prosent. Etablerertilskudd, fase I og II, stod for 17 prosent av tilskuddsbevilgningene til disse unge bedriftene. Av andre betydelige virkemidler brukt på bedrifter i denne aldersklassen var investeringstilskudd (9 prosent) og bedriftsutviklingstilskudd (18 prosent). Bevilgninger til prosjekter der innovasjonsnivå ikke er relevant, inkluderte ordningens andel av finansiering av Innovasjon Norges digitaliseringsprosess.

Figur 102: Innovasjonsnivå - tilskudd

Prosjektrisikoen i 2016 er tilnærmet lik året før med en liten nedgang på høyrisiko og noe oppgang på normalrisiko. Tildelte beløp har hatt en betraktelig nedgang i 2016 i forhold til året før. Dette skyldes lavere rammer. Tilbakegangen i tildelinger var størst i etablerertilskudd (fase I+II), risikolån og

investeringstilskudd. Bevilgninger til prosjekter med liten risiko har de siste seks årene ligget lavt, og i 2016 var beløpet det laveste i hele perioden. Det er kun de prosjektene hvor prosjektrisiko er oppgitt som er tatt med i figuren og tabellen, derfor er ikke summene i de to tabellene sammenfallende.

Figur 103: Prosjektrisiko - tilskudd

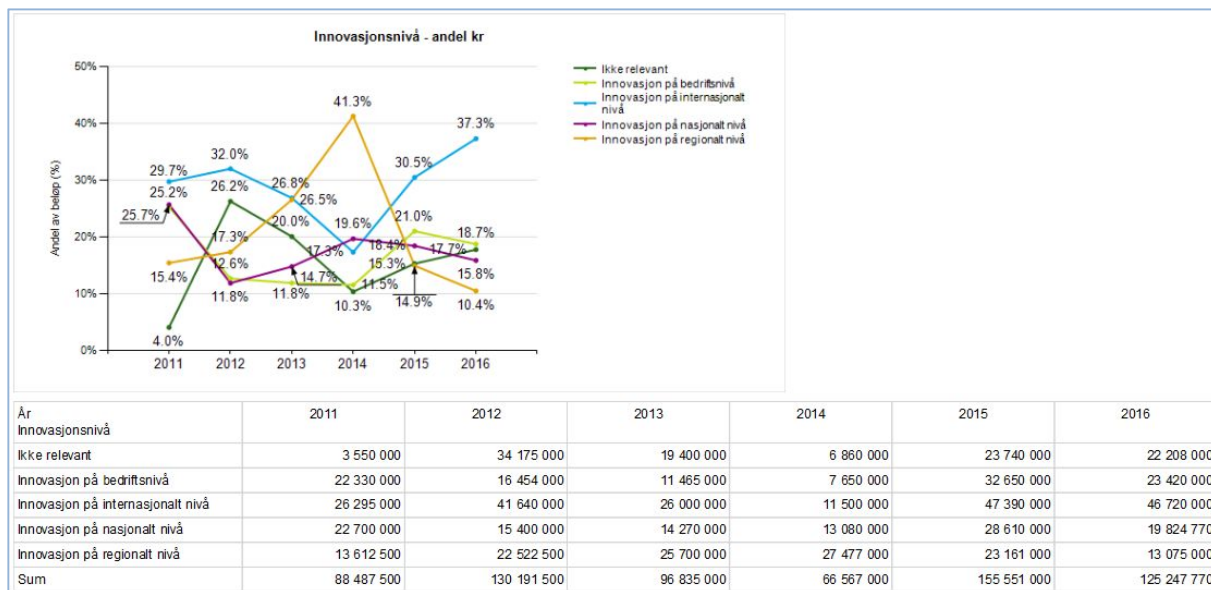
*:Prosjektrisiko «Uspesifisert» og «IR» er ikke tatt med.

Det er vanskelig å se noen klar sammenheng mellom utviklingen i innovasjonsnivå og prosjektrisiko.

Risikolån/garantier

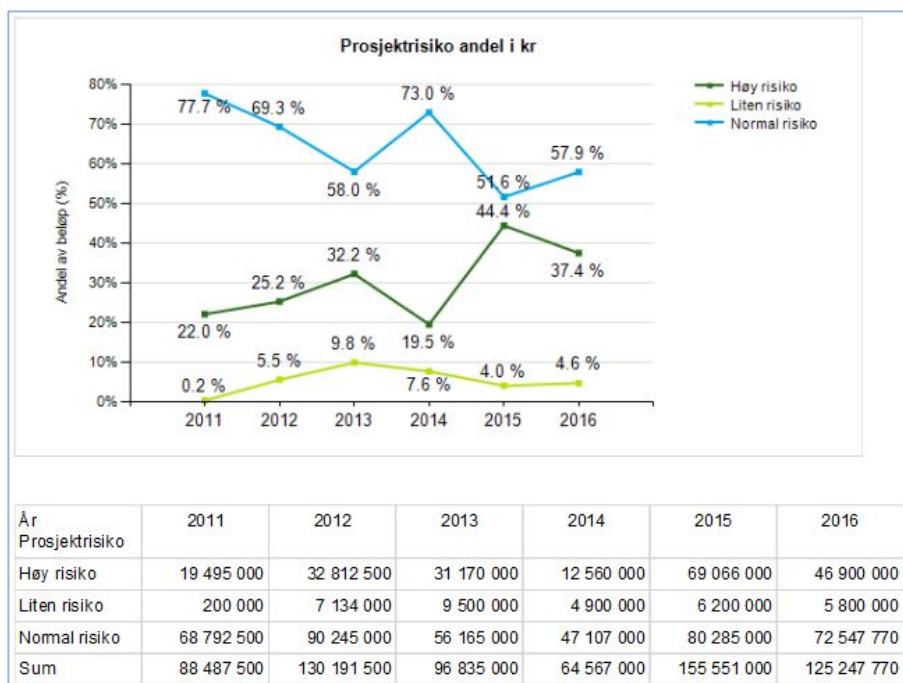
Innovasjonsnivået på tildelingene til gründere har variert kraftig i hele perioden. Fra 2014 til 2016 økte andelen innovasjon på internasjonalt nivå med nærmere 18 prosentpoeng. Om dette er en vedvarende trend gjenstår å se, men så langt viser tallene at innovasjonshøyden i distriktene har en god utvikling. De totale utlånene har gått tilbake i 2016, mens tildelingene til prosjekter med innovasjon på internasjonalt nivå har holdt seg omtrent på 2015-nivå.

Bevilgningene i denne kategorien er utelukkende distriktsrettede risikolån. Det ble i 2016 ikke bevilget garantier.

Figur 104: Innovasjonsnivå – risikolån/garantier

Prosjektrisikoen for risikolån og garantier har variert mye de seneste årene, men ser vi perioden under ett har prosjektrisikoen gradvis økt.

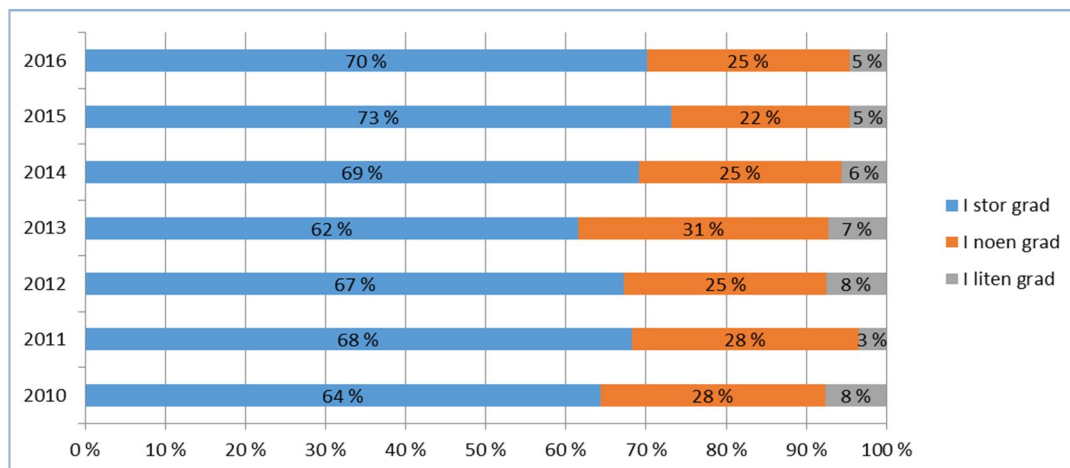

Figur 105: Prosjektrisiko – innovasjonslån/garantier

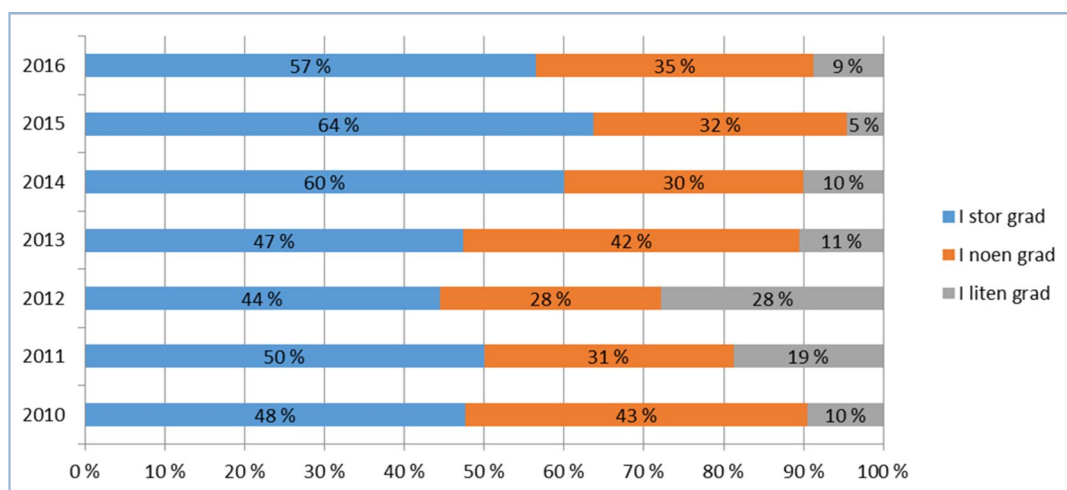
Setter vi de to indikatorene opp mot hverandre kan det se ut som økningen i prosjektrisiko blir fulgt av en økende andel risikolån og garantier til prosjekter med høy risiko, men noen klar konklusjon er vanskelig å trekke. Pantesikkerheten i samme perioden økt noe.

Addisjonaliteten for de distriktsrettede ordningene er fullt på høyden med alle virkemidler som rapporteres i Kundeeffektundersøkelsene. Nivået i 2016 er hele 95 prosent høy eller middels addisjonalitet. I den siste undersøkelsen ser vi imidlertid en svak nedgang i andelen med høy addisjonalitet. Addisjonaliteten til risikolån til gründere ligger 10-15 prosentpoeng bak tilskudd når vi ser på andelen med høy addisjonalitet de siste tre årene. Dette bildet finner vi i mindre grad igjen

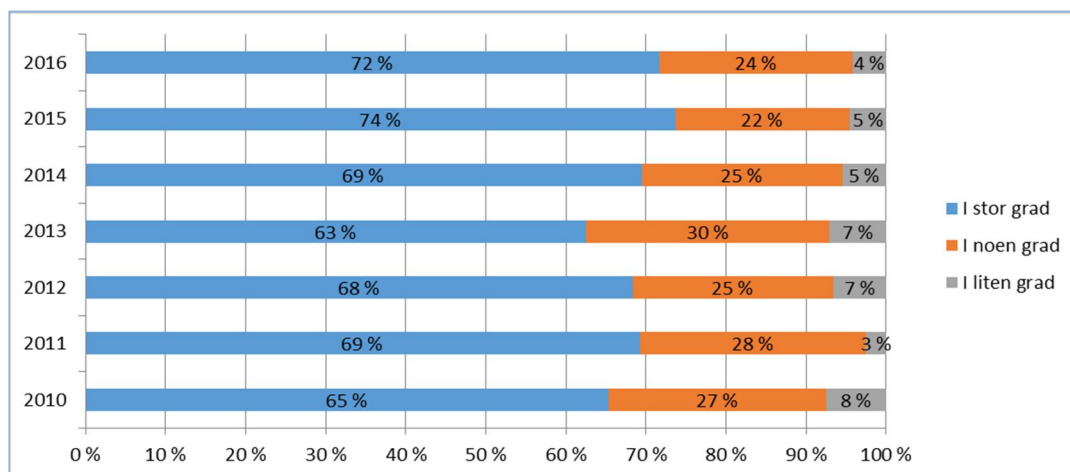
når det gjelder bedrifter eldre enn 3 år, der andelen med høy addisjonaltet for de to virkemiddelgruppene følger hverandre. Antallet respondenter for risikolån og garantier er rundt en tiendedel av tilskudd og forklarer deler av de store variasjonene fra år til år for denne virkemiddelgruppen.

Figur 106: Addisjonaltet – samlet KMDs virkemidler

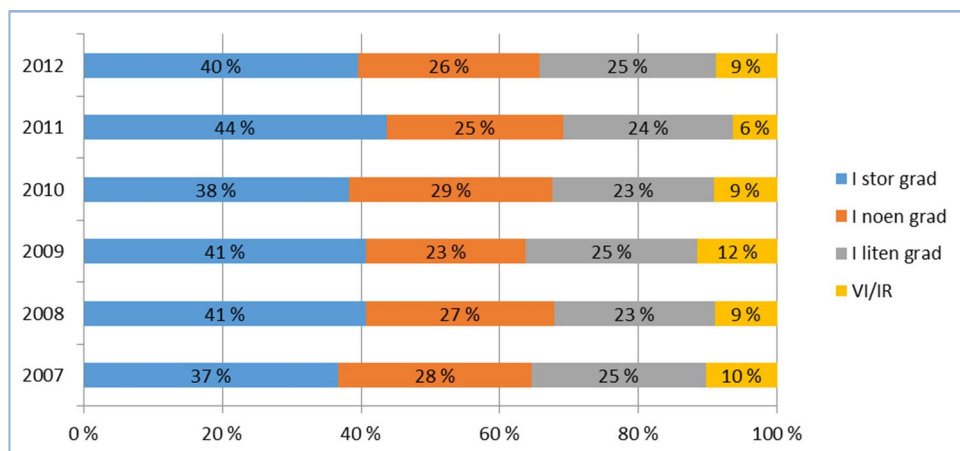

Figur 107: Addisjonaltet - risikolån og garantier.

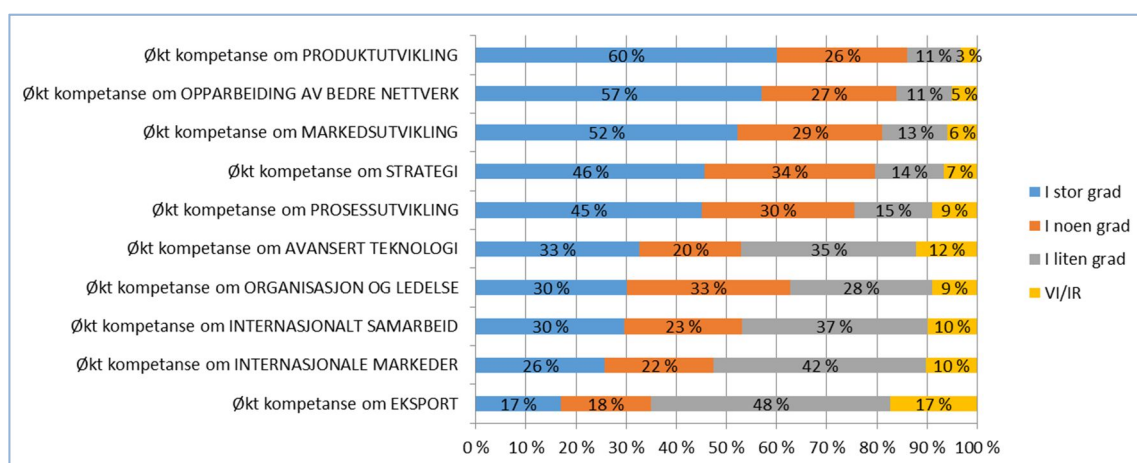
Figur 108: Addisjonaltet - tilskudd

Gründerne som fikk bistand fra Innovasjon Norge er jevnt over noe mer positive til hvilken effekt dette hadde på kompetansenivået til selskapet, enn hva de mer etablerte bedriftene er. Den siste undersøkelsen viser en svak nedgang i andelen som svarte at prosjektet hadde bidratt til økt samlet kompetanse i selskapet.

Figur 109: Kompetanseøkning

Vi har også undersøkt hvordan svarene på de ulike spørsmålene fordelte seg. Best ut kom produktutvikling, opparbeiding av bedre nettverk og markedsutvikling. I den andre enden av skalaen finner vi eksport og internasjonale markeder.

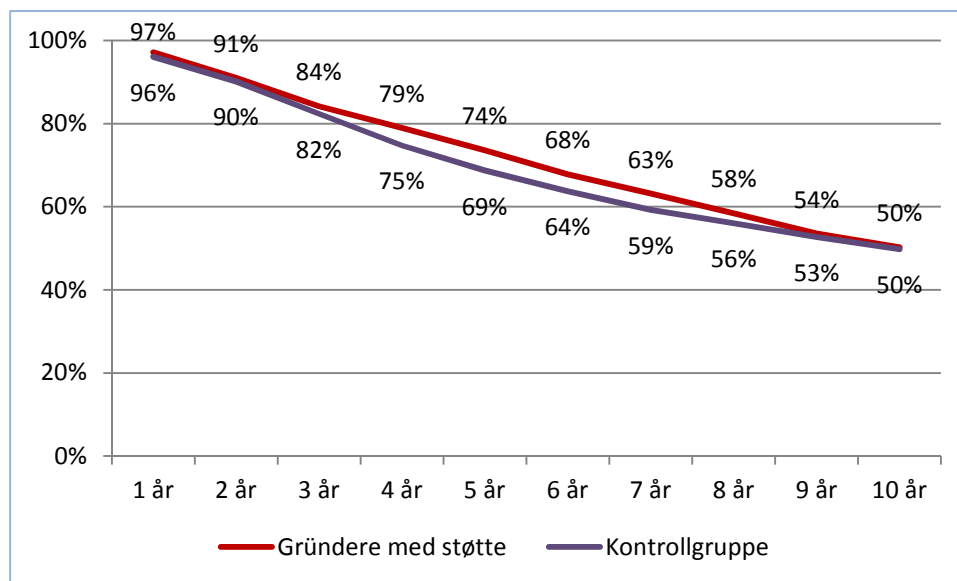

Figur 110: Kompetanseområder

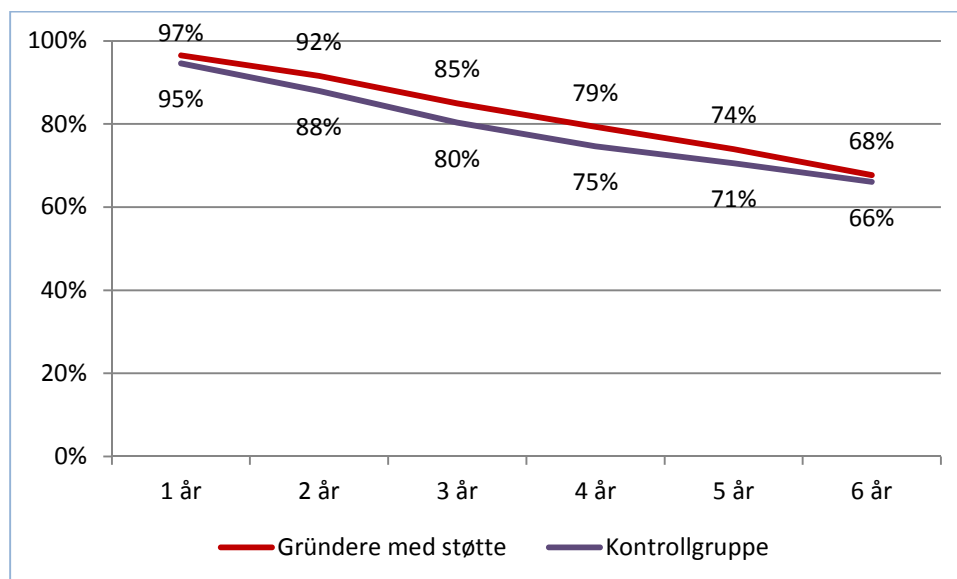
Effekter

Med omleggingen av MRS er indikatorer for verdiskaping og produktivitetsvekst effektindikatorer fra 2016 – også for delmål 1, i tillegg til overlevelse og vekst i salgsinntekter. Ansatte og lønnsomhet er støttende analyser.

Overlevelse

Figur 111: Overlevelse 2001-2004 årgangene

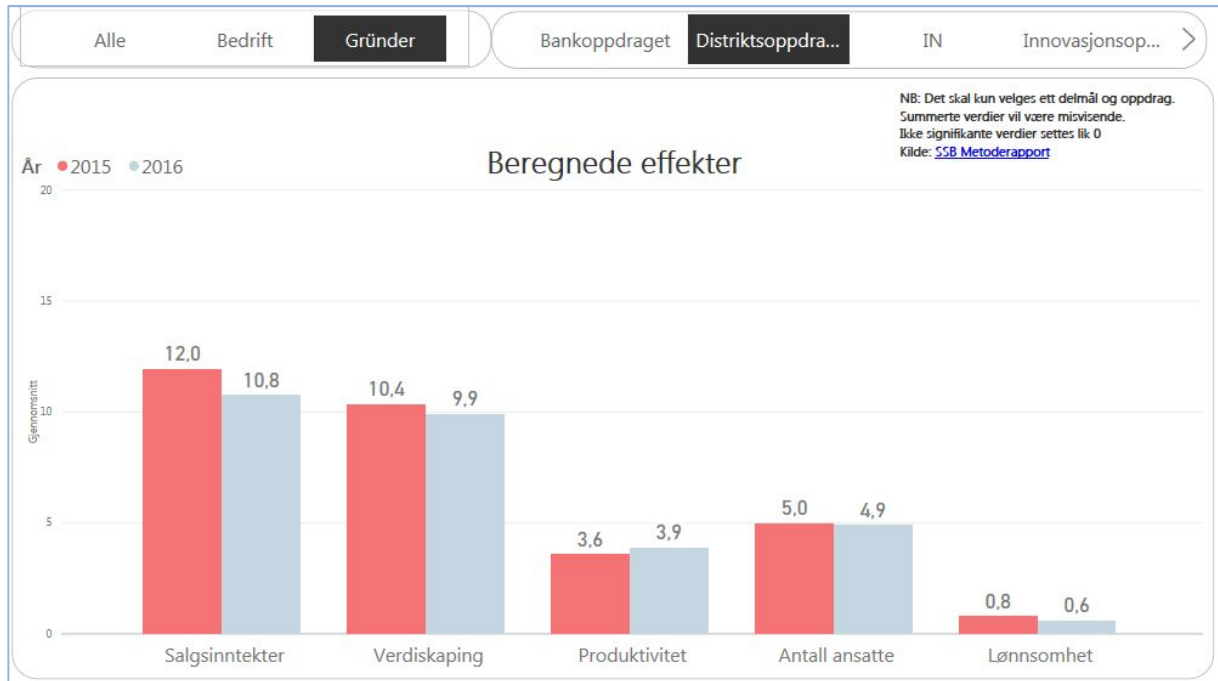
Figur 112: Overlevelse 2004-2008 årgangene

En effektindikator for delmål 1, overlevelsesrate de første fem årene, er svakt positive. Men det er relativt små forskjeller målt i forhold til kontrollgruppen, og det er ikke testet om det er signifikante forskjeller. En overlevelsesrate etter fem år på 74 prosent er imidlertid godt, og det faktum at det er små forskjeller fra kontrollgruppen sier kanskje like mye om at kontrollgruppen faktisk ser ut til å være sammenliknbar, enn at vi skulle forvente store forskjeller.

Sett i forhold til overlevelse for nyetablerte bedrifter generelt viser at knapt 30 prosent lever etter fem år. Sånn sett er det jo bra overlevelse. Det produseres årlig en statistikk om nyetablerte foretaks overlevelse og vekst og publiseres i oktober årlig på SSBs hjemmesider/statistikkbanken. Men i det grunnlaget inngår jo alt, og halvparten er borte allerede første år. Så det er jo heller ikke sammenliknbart.

Det har vært et ønske om å gjøre et dypdykk i dette i årets oppdragsrapport. Derfor vises det til støttende analyser under, der vi ser på ulike former for «exit», og drøfter dette nærmere. SSB har bidratt til å gjennomføre noen støttende analyser knyttet til overlevelse og årsaker til bortfall. Se under for nærmere analyser.

Omsetning

Figur 113: Beregnede effekter

Gründere under distriktsoppdraget scorer høyt på merkest i verdiskaping og produktivitet. Vekst i salgsinntekter er litt lavere enn for gründere under de landsdekkende ordningene, men likevel godt positive.

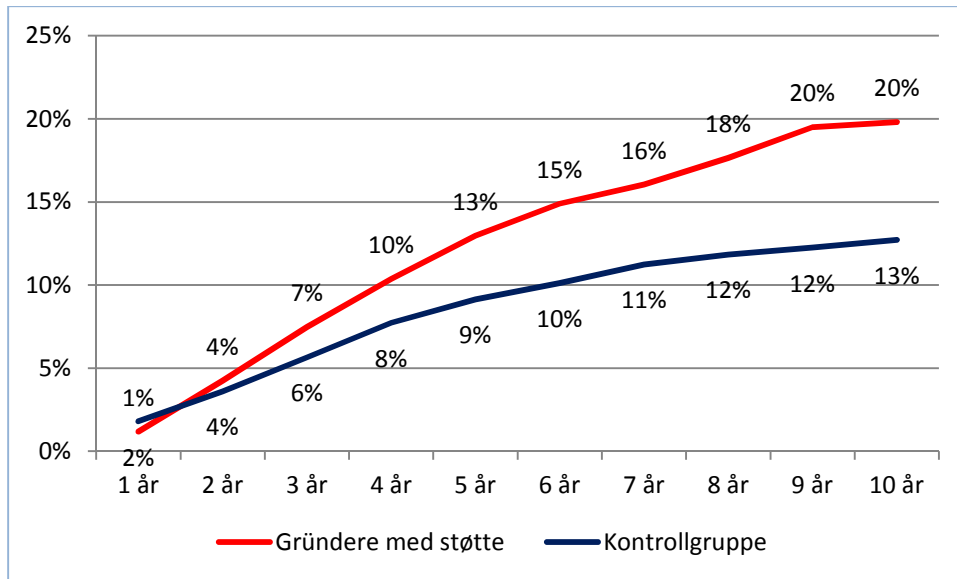
Støttende analyser

Som støttende analyse tok vi med score på merkest i antall ansatte og lønnsomhet. Det er positive verdier, og her er det til og med positiv signifikante estimer for økt bedriftsøkonomisk lønnsomhet. 0,6-0,8 prosentpoeng kan synes lite, men her må man se dette i forhold til et normalnivå på kapitalavkastning. Sett i forhold til dagens rentenivå er det ikke helt ubetydelig.

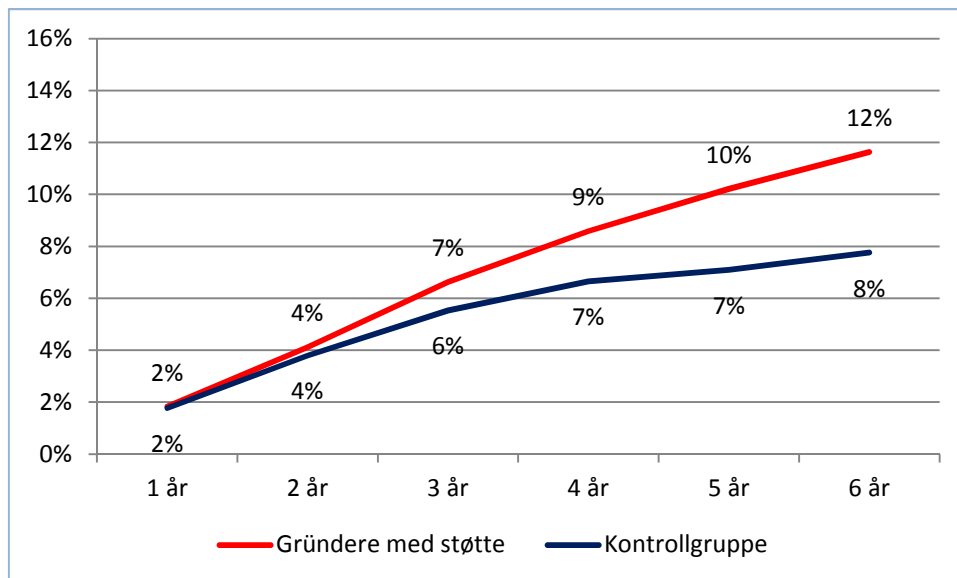
I oppdragsrapporteringen for 2016 har det vært et ønske å analysere arbeidet med gründere nærmere. Siden effektindikatoren overlevelsesrate har vært diskutert i MRS-utviklingsarbeidet, har vi bedt SSB om å bistå oss med dybdeanalyser rundt overlevelse og bortfall.

Vi har over sett at det er små, men positive, forskjeller i overlevelse, når det gjelder Innovasjon Norge-kundene. Også for kundene under «Distriktsoppdraget» (KMD).

Konkursratene for Innovasjon Norge-gründere er vesentlig høyere enn kontrollgruppen. Det ser imidlertid ut til at disse to gruppene av årganger utvikler seg litt forskjellig. Mens utviklingen blant de nyere årgangene ser ut til å ligge på et lavere nivå mht konkurser, og ser ut til å «flate ut» langt tidligere enn de eldre årgangene. Det kan være flere årsaker til dette. Kanskje har vi tatt noe mindre risiko sett ift. kundenes drift, eller det kan være at selskaper som er etablert under eller etter finanskrisen står på et tryggere grunnlag enn de som ble etablert noen år før.

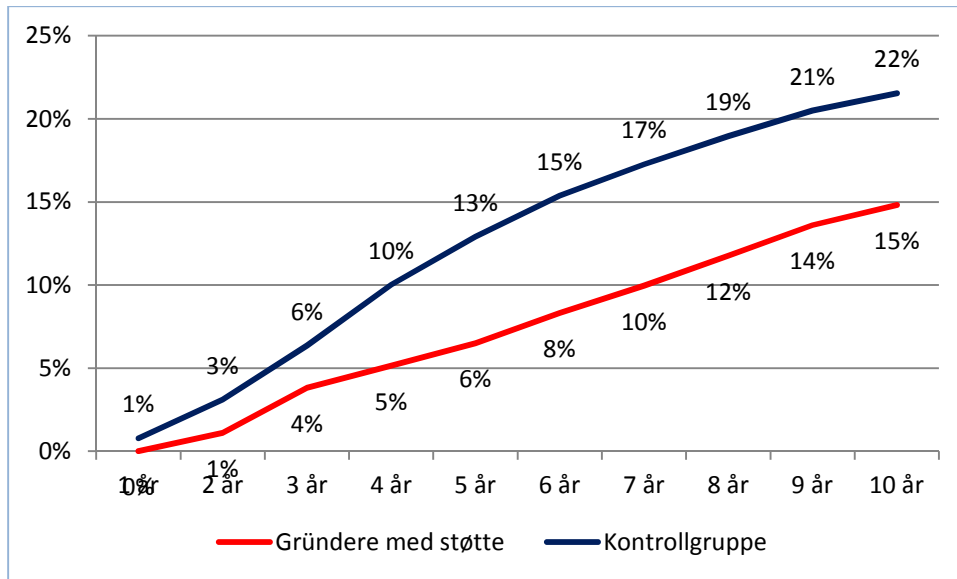

Figur 114: Konkurser – kumulative andeler for 2001-2004 årgangene gründere – år etter støtte/råd

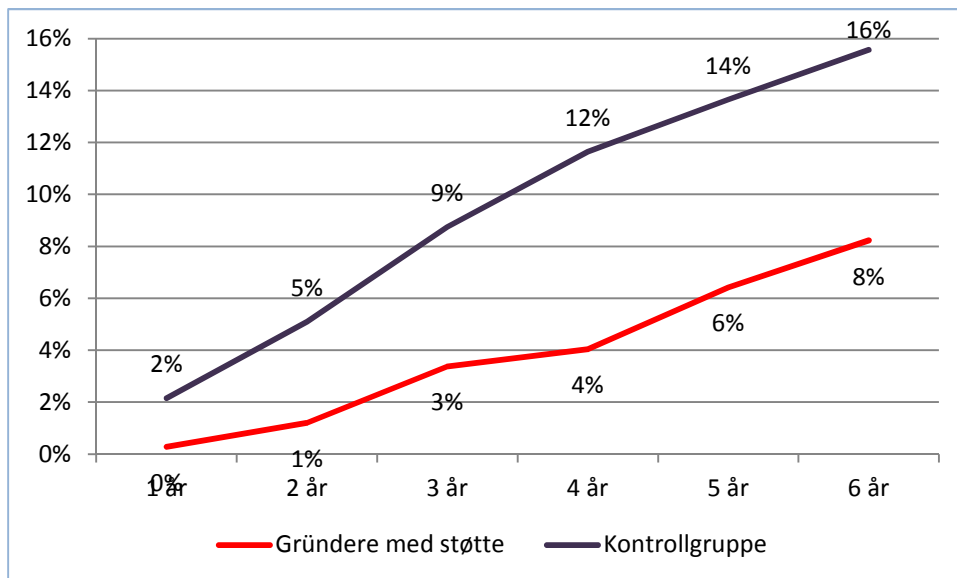

Figur 115: Konkurser – kumulative andeler for 2005-2008 årgangene gründere – år etter støtte/råd

Men en høyere konkursrate blant Innovasjon Norge-gründerne motsvares av en høyere rate for bortfall som følge av oppløsning blant kontrollbedriftene.

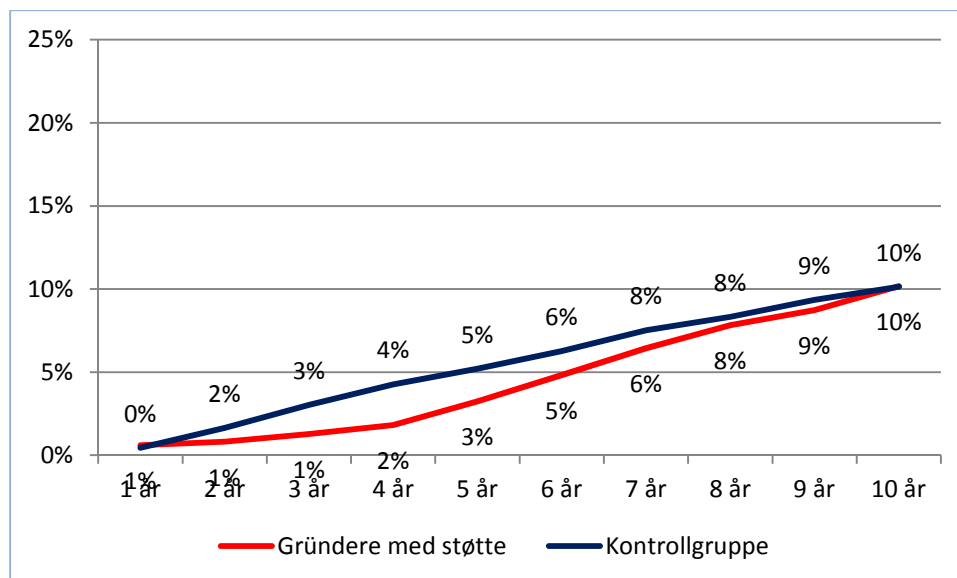
Figur 116: Oppløsning – kumulative andeler for 2015-2004 årgangene gründere – år etter støtte/råd

Figur 117: Oppløsning – kumulative andeler for 2005-2008 årgangene gründere – år etter støtte/råd

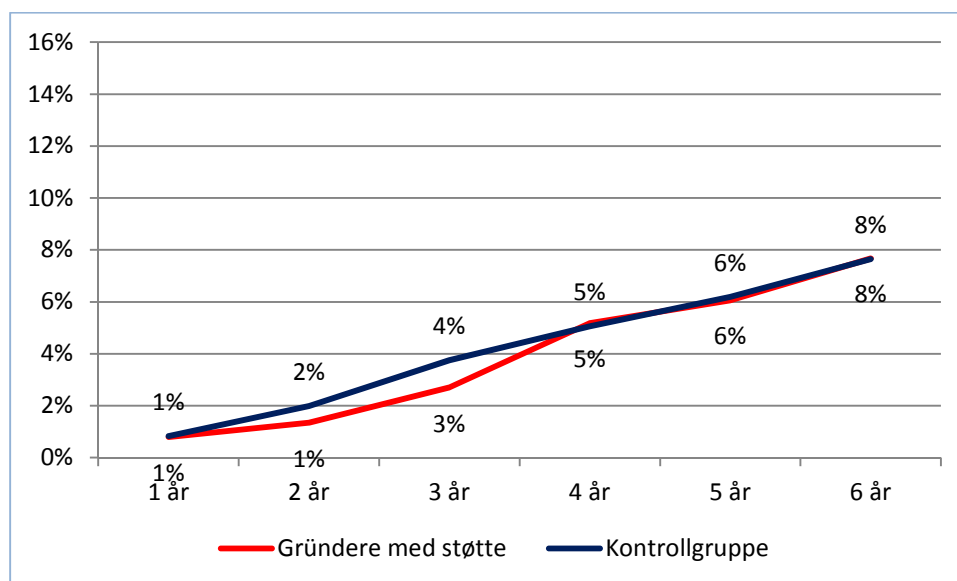
Dette er en interessant forskjell. Forholdet mellom exit årsakene konkurser og oppløsning er helt motsatt for Innovasjon Norge gründere versus kontrollbedriftene. Dette gir grunnlag for å stille en del hypoteser som bør testes ut.

Til slutt har vi studert andeler fusjoner/oppkjøp. I utgangspunktet anser vi oppkjøp og fusjoner som en suksess. Det vil i de fleste tilfeller være det. Men selvfølgelig ikke alltid. Vi finner imidlertid noen svært interessante forskjeller her også.

Figur 118: Fusjoner/oppkjøp – kumulative andeler for 2001-2004 årgangene gründere – år etter støtte/råd

Vi liker å tro at tiden betyr mye når det gjelder håndtering av risiko og risikovurderinger. Kan disse to kurvene understøtte en hypotese om at Innovasjon Norge er med å avlaste risiko der det tidsmessig er lenger vei fram til marked og skalering – og således bli oppkjøpskandidater senere enn kontrollgruppen? Det kan jo se slik ut. Det er jo vanskelig å konkludere basert på disse gjennomsnittsbetraktningene, men dette hjelper oss til å reise flere mulige hypoteser som bør testes ut.

Figur 119: Fusjoner/oppkjøp – kumulative andeler for 2005-2008 årgangene gründere – år etter støtte/råd

Med basis i disse interessante forskjellene mener vi at vi bør gjennomføre en «exit-analyse», der disse sammenhengene testes ut forskningsmessig. Et forslag til innretning i en slik analyse er redegjort for i NFDs oppdragsrapport. Analysene for gründere under de landsdekkende ordningene forteller stort sett samme historie som her for de distriktsrettede, men utslagene er enda tydeligere for de landsdekkende, blant annet på dette med senere oppkjøp/fusjon.

Avvik

Volumet av innvilgede tilskudd på distriktsrammen til gründere målt i både beløp og antall er lavere enn tidligere år. Reduserte innvilgningsrammer fra fylkeskommunene har de siste årene i noen grad dreiet tjenestebruken fra tilskudd mot lån, og i mange prosjekter er dette en tilfredsstillende deltakelse fra Innovasjon Norge, som også gjør at de årlige rammer strekker lenger.

27 prosent av innvilget beløp og 37 prosent av antall tilsagn har gått til kvinnerettede prosjekter, og under målsettingen på 40 prosent. Ser vi på Etablerertilskudd bevilget over distriktsoppdraget er hele 47 prosent av totalt tilsagnsbeløp på tjenesten er gått til kvinnerettede prosjekter i 2016. Målt i antall tilsagn er kvinneandelen 40 prosent. Det vises til kap 3.7.2.12 for særskilt omtale av Kvinner og mangfold i næringslivet.

Antall koblinger på tjenesten «Mentortjenesten for gründere» har gått kraftig ned i 2016 for distriktsrammen. Mens det i 2015 ble gjort 220 koblinger som ble finansiert med regional støtte, var tallet i 2016 nede i 108. I 2016 fikk mentortjenesten for første gang midler til mentor også i sentrale strøk. Det ble gjort 56 koblinger i sentrale strøk i 2016, slik at dersom man ser på totalt antall mentorkoblinger over hele landet, er nedgangen i 2016 om lag 25 prosent sett i forhold til året før.

Bemannings situasjon ved hovedkontoret etter omstillingsprosessen har medført noe lavere aktivitet på de *Internasjonale kompetanseprogrammene*, 2016 har vært et konsolideringsår for tjenesten med utviklingsfokus på hvordan tjenesten skal leveres mer effektivt fremover.

Mål for 2017

2016 har vært et år med mye videreutvikling, spesielt på finansieringstjeneste tilbudet til Innovasjon Norge og dette vil fortsette i 2017 med et nytt lånevirkemiddel for gründere som lanseres i 2017. Satsingen er en del av vridningen fra tilskudd mot lån som vi har signalisert at vi ønsker sammen med økte lånerammer som gjør dette mulig.

Målsettingene listet opp nedenfor går på tvers av distrikt og innovasjonsoppdraget. I og med at flere oppdrag fra KMD er kuttet for 2017 vil vi ikke ha like stort fokus på mobiliseringsarbeid knyttet til førstelinjen, satsing på flerkulturelle gründere og unge gründere som tidligere. Det må også nevnes at aktiviteten på tjenesten *Internasjonale kompetanseprogrammene* «Global Entrepreneurship» kan rammes av kuttet. Deler av de tidligere satsingene vil allikevel ivaretas i oppdrag fra NFD og Gründerplanen, men enkelttjenestene slik de er i dag vil utgå for 2017.

Vi har følgende mål for 2017:

- Øke tilgangen på risikokapital til gode gründerprosjekter, herunder å vri fra tilskudd til lån
- Stimulere til økt mangfold i norsk oppstartscene
- Styrke kompetanse internasjonalisering og vekst – Stimulere til raskere skalering og vekst i internasjonale markeder med et spesielt fokus på Asia
- Lansere engelsk nettsted om oppstartscenen i Norge med essensiell informasjon (samarbeid med Brand Norway og Invest in Norway)
- Ferdigstille utredning for «Start in Norway»
- Implementere fokus på bærekraft og det grønne skiftet

3.5 Delmål 2 – Flere vekstkraftige bedrifter

Innledning

Verden står overfor en rekke store utfordringer. FN har satt opp sine bærekraftsmål, innen områder som ren energi, helse og livskvalitet, urbanisering, matproduksjon og utnyttelse av havet og marine ressurser. Dette gir store muligheter for norske bedrifter med innovative løsninger.

Norsk økonomi må omstille seg til en fremtid der olje- og gass-sektoren spiller en langt mindre rolle. Norge må mer enn doble eksporten fra fastlandet innen 2040 for å kompensere for fallet i inntektene fra olje og gass.

Norge trenger bedrifter som har ambisjoner og evne til å vokse og skalere. Det gir mulighet til løse viktige problemer for kunder, brukere eller samfunnet og å bygge vekstbedrifter med bærekraftig bunnlinje. Samtidig bidrar det til verdiskapingen Norge trenger for å finansiere velferdstjenestene.

Norge har i utgangspunktet det som skal til. Vi kan bygge på det vi har av teknologi, kompetanse og et omstillingsdyktig næringsliv. Mange bedrifter tar kjernekompetanse og teknologi fra egen bransje og finner andre anvendelsesområder.

Omstilling og internasjonalisering er krevende og risikofylt. Det lykkes bare dersom bedriften tilegner seg rett kompetanse, svarer på markedets behov, og har finansielle ressurser til å stå løpet ut.

Innovasjon Norge skal støtte et Norge i omstilling og bistå utfordrerne og nye globale vekstbedrifter. Vi skal prioritere områder hvor Norge har internasjonale konkurranse-fortrinn.

Gitt behovet for økt eksport som er beskrevet ovenfor, mener Innovasjon Norge at vi må satse mer på områder der norsk næringsliv har relevant kompetanse og internasjonale konkurransefortrinn. Dette gjelder både for mulighetsområder, markeder, teknologier og kompetanseområder, på tvers av bransjer og innfor ulike former for innovasjon.

Innovasjon Norge ga i 2016 tilsagn for 464,5 mill. kroner til målgruppen bedrifter over 3 år, og dette utgjorde 52 prosent av de samlede tilsagn over departements budsjettposter. I tillegg kommer verdien av Innovasjon Norges rådgivnings-, kompetanse- nettverks-, og profileringstjenester.»

Mål for 2016⁵⁴

I 2015 endret vi utviklingsretningen for delmål 2-området og slo fast at vi ikke ville se de første resultatene av dette før i 2016. Vi utfordret etablert tankegang for å se helhetsbildet og sammenhenger mellom virkemidler og tjenester innenfor områdene finansiering, rådgivning og kompetanse.

Essensen i utviklingsarbeidet var å knytte sørgje for at våre finansieringstjenester, rådgivnings-/kompetanse-tjenester og EU-tjenester f.o.m. 2016 skulle ha en tydelig vinkling på at bedriftene skal tenke bærekraft, grønt skifte og samfunnsutfordringer - og at bedriftene med potensial blir utfordret til å øke sine internasjonale vekstambisjoner. Videre knyttet vi internasjonaliserings-tjenestene mer direkte opp mot kundenes behov i ulike faser av deres internasjonaliseringsprosjekt. Hensikten var å

⁵⁴ Mål, prioriteringer og retning som er gitt i oppdragsbrevet og som gjelder enkelttjenester /grupper av tjenester som hører inn under delmål 2 – utover det som er trukket frem her - omtales i oppdragsgiverrapporteringen for hver enkelte tjeneste, kapittel eller post. Det samme gjelder aktiviteter, resultater og vurdering av disse.

gjøre kundekommunikasjonen mindre produktorientert og tydeligere på hvilke av bedriftens behov som løses.

Med dette bakteppet, satte vi følgende mål for 2016:

- *Styrke tilgang på vekstkapital i alle deler av landet*
blant annet ved å bidra til at flere norske bedrifter øker utnyttelsen av EUs innovasjonsprogram Horisont 2020 og får EU-finansiering til sine prosjekter.
- *Løfte frem og styrke «en til mange»-tilbudet på internasjonale kompetansetjenester (FRAM Marked)*
inkludert pilotere globale læringsarenaer også for vekstforetak (slik vi har for gründere).
- *Forenkle og effektivisere internasjonaliserings-tjenestene generelt*
blant annet gjennom digitalisering og utviklings av selvhjelpsverktøy - slik at tjenestene tydelig tilfredsstiller de kompetanse-, koblings- og profileringsbehovene som bedriftene ga uttrykk for i kartleggingen i 2015.
- *Bidra til at vi får «power couples» i norsk næringsliv*
dvs. kobling mellom ressurssterke, store bedrifter og innovative oppstartsbedrifter. Dette som et ledd til å øke både innovasjons- og omstillingstakten i store bedrifter og for å øke oppstartsbedriftenes muligheter for vekst og skalering i internasjonale markeder. (ref. Gründerplanen: Skape møteplasser for vekst).
- *Synliggjøre og posisjonere Innovasjon Norge som en viktig aktør på internasjonal vekst og skalering.* Gjennom et systematisk arbeid de siste årene har vi stor grad lyktes med å posisjonere Innovasjon Norge som en viktig aktør overfor gründere og oppstartsbedrifter. Vi ønsket i 2016 å synliggjøre Innovasjon Norge som en like viktig aktør for den delen av etablert næringsliv som har internasjonal vekst- og skaleringsmuligheter, da disse spiller en helt sentral rolle i omstillingen fremover.

Hovedaktiviteter 2016

Mer eksportbistand enn før

Omstilling og internasjonalisering er krevende og risikofylt. Bedriftene lykkes bare dersom de tilegner seg riktig kompetanse, svarer på markedets behov, og har finansielle ressurser til å stå løpet ut.

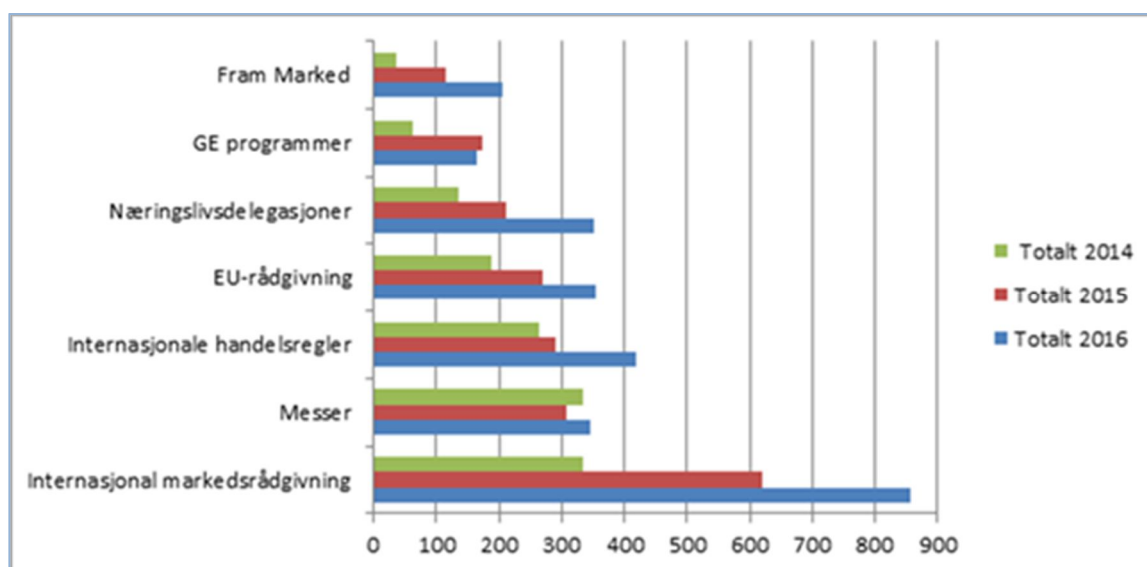
Næringslivet fremhever satsing på nye markeder og økt eksport som viktig for å lykkes. Eksport byr på store muligheter og mange fallgruver. Det er krevende å gå ut i internasjonale markeder, særlig for mindre bedrifter. Innovasjon Norges 35 kontorer i utlandet bidrar til å øke farten og senke risikoen når norsk næringsliv går ut i verden. Næringslivet etterspør kontakter og nettverk som gir tilgang til potensielle kunder og partnere. I 2016 bisto våre utekontorer mer enn 850 bedrifter med markedsrådgivning. Det er en økning på vel 25 prosent fra året før. I 2016 hjalp Innovasjon Norge 346 bedrifter ut i eksportmarkeder gjennom deltakelse på messer.

Høsten 2016 la vi til rette for pilotering av vekst- og eksportprogrammet Global Growth, hvor grupper av bedrifter får tilført kritisk kompetanse, internasjonal eksponering og kontakt med potensielle kunder og partnere. Slike felles programmer er mer kostnadseffektive enn individuell rådgivning, samtidig som bedriftene lærer mye om forretningsmodeller, skalering og

merkevarebygging av hverandre. I 2016 deltok nesten 200 bedrifter i forløperen FRAM Marked, en økning på 50 prosent fra 2015.

I 2016 samlet vi vårt fagmiljø for eksport i Norge, for å gjøre kompetansen lettere tilgjengelig for kundene våre. Eksportsenteret bistår med spisskompetanse om import- og eksportregler, krav til dokumentasjon, produktkrav, tollsatser, moms, leverings- og betalingsbetingelser. Senteret bisto ca. 600 bedrifter i 2016. Innovasjon Norges eksportrådgivere bistår gründere, eksportbedrifter og klynger med risikovurdering av kunde, marked og produkt/tjeneste gjennom alle faser i internasjonaliseringsprosessen. De bidrar dermed til at bedrifter unngår fallgruver pga. manglende kunnskap og at de lykkes med lønnsom eksport. Antall leveranser av eksportrådgivning økte noe sammenlignet med 2015. Vi har også vært med på å etablere et felles, oppsøkende eksportteam med Eksportkreditt, Garantiinstituttet for eksportkreditt og GIEK Kredittforsikring.

I 2016 leverte Innovasjon Norge mer eksportbistand enn noen sinne, med stor økning spesielt på Internasjonale rådgivningstjenester, og kompetanse- og eksportprogrammet (FRAM Marked/Global Growth), og på Internasjonale handelsregler og EU-rådgivning (de to siste er nå samlet i et nyopprettet Eksportsenter).⁵⁵

Figur 120: Økning i antall leveranser på de viktigste tjenestene som bidrar til internasjonalisering. Tjenestene er kort omtalt på neste side⁵⁶

Grønt skifte godt i gang

47 prosent av tildelte beløp i 2016 (totalt for alle virkemidler og alle departementer) er merket med positiv miljøeffekt og mottakerbedriftene kommer fra alle næringer. Av KMD/FKs tildelte beløp i 2016 er 39 prosent (337,5 mill. kroner) merket med positiv miljøeffekt, herav KMDs post 72 som hadde en andel på 44 prosent. Alle søkerne må gjøre rede for både miljøeffekten og samfunns-effekten av prosjektet, i tillegg til økonomiske opplysninger. Innovasjon Norge har de siste to årene satt fokus på bærekraft som konkurransefortrinn for å styrke norsk industri og næringsliv.

Miljøteknologiordningen støtter utprøving av ny, miljørettet teknologi på tvers av næringer og er et av de mest etterspurte tilbudene i Innovasjon Norge. I 2016 innvilget vi 461 mill. kroner i støtte, en

⁵⁵ Noe av økningen kan riktignok forklares med at vi i 2015 innførte et nytt CRM-system og endret rutinene for registrering slik at vi får gradvis bedre data og en mer korrekt oversikt over leveransene.

⁵⁶ Noe av økningen kan riktignok forklares med at vi i 2015 innførte et nytt CRM-system og endret rutinene for registrering slik at vi får gradvis bedre data og en mer korrekt oversikt over leveransene.

økning på 35 prosent fra 2015. Ordningen utløste totale investeringer, inklusive selve tildelingen, på 3,3 mrd. kroner, en dobling fra året før.

Vi har lagt grunnlaget for å kunne tilby mer risikokapital til vekstselskaper i 2017

Manglende tilgang til kapital i vekstfasen har vært et av de store hindrene for å skape nye vekstbedrifter og vekstnæringer i Norge.

I 2016 har Innovasjon Norge lagt grunnlaget for å kunne innvilge flere og større lån til små og mellomstore bedrifter i 2017, gjennom en strategisk allianse med Det europeiske investeringsfondet (EIF). Økningen i lånerammen vil bli på en halv milliard kroner, uten å belaste statsbudsjettet. Dette hadde ikke vært mulig uten Norges deltakelse i EUs rammeprogram Horisont 2020. Med garantiene fra EIF i ryggen kan Innovasjon Norge gi flere små og mellomstore bedrifter lån.

I 2016 har vi også lagt grunnlaget for et nytt instrument, Innovasjon Norges Vekstgaranti, som skal piloteres i 2017. Instrumentet tilbyr garantiavtaler til noen utvalgte kommersielle banker som gjør at de kan påta seg større risiko på lån til bedrifter i vekstfase som mangler tilstrekkelige sikkerheter for å få lån eller lån av tilstrekkelig størrelse.

Det har også vært stor pågang på tilskudd gjennom IFU/OFU-ordningen i 2016, og etterspørselen etter midler til gode prosjekter overstiger langt tilgjengelige ressurser. Forsknings- og utviklingskontrakter (tidligere IFU/OFU, nå Innovasjonskontrakter) skal realisere økt verdiskaping i norske bedrifter gjennom utviklingsprosjekter i samarbeid med norsk eller internasjonal kundepart (pilotkunde).

Det ble i 2016 innvilget 294,3 mill. kroner i Forsknings- og utviklingskontrakter til totalt 219 for- og hovedprosjekter. Av disse gikk 175,4 mill. kroner (60 %) i 128 prosjekter til bedrifter eldre enn tre år. Prosjektene utløser betydelig ekstern finansiering og totalt har tilskuddene utløst prosjekter i næringslivet til en samlet kostnad på 1.9 mrd. kroner.

Det er gledelig å konstatere at hele ni av ti IFU-prosjekter er internasjonalt rettet eller har internasjonale pilotkunder. En tidligere evaluering peker på at der hvor pilotkunden er internasjonalt rettet, er eksporten sterkere enn ved nasjonale prosjekter.

Små bedrifter, store beløp fra EU

Innovasjon Norge bidrar til at flere små bedrifter får EU-finansiering til sine prosjekter. I 2016 har vi trappet opp arbeidet med verdens største satsing på innovasjon og kommersialisering, Horisont 2020. Norske selskaper har for første gang klart å utnytte de mulighetene som ligger i programmet i stort omfang. Resultatene for SMB-virkemiddelet i Horisont 2020 viser at 23 norske selskaper mottok til sammen nesten 90 mill. kroner i støtte til sine prosjekter i 2016. Det er en markant økning fra 2015, da 11 selskaper mottok til sammen 50 mill. kroner.

Den gode uttellingen skyldes både forenkling fra EU og at vi har styrket veiledningskapasiteten betraktelig. Alle regioner i Norge har nå egne spesialister på Horisont 2020. Fordi interessen for EU som marked og kilde til finansiering av prosjekter øker, åpnet Innovasjon Norge kontor i Brussel i desember.

På bakgrunn av økt interesse for EU både som marked og som kilde til finansiering av prosjekter, åpnet Innovasjon Norge kontor i Brussel i desember. Vår satsing der er en del av Kunnskapskontoret, sammen med Norges Forskningsråd og Senter for internasjonalisering av utdanning.

Nye muligheter i offentlig-privat samarbeid

Den norske velferdsmodellen er under press, og offentlig sektor må innovere for å møte samfunnsutfordringene vi står overfor. Det offentlige kjøper varer og tjenester for 500 mill. kroner hvert år. Dessverre opplever mange bedrifter at det er svært krevende å selge nye og innovative løsninger til offentlig sektor. Vi trenger virkemidler som får fram flere banebrytende norske innovasjoner, som blir produkter og løsninger med internasjonalt potensial.

Innovasjonspartnerskap er et nytt rammeverk som legger til rette for bedre, tettere samarbeid mellom offentlige og private aktører. Hensikten er å kunne løse store samfunnsutfordringer og samtidig bidra til økt innovasjon og vekst i næringslivet. Det vil gi økt eksport av innovative løsninger fra oppstartsbedrifter, leverandørindustri og klynger.

Innovasjon Norge har tatt en ledende rolle for å komme raskt i gang med offentlig-privat samarbeid. Sammen med Stavanger kommune, Leverandørutviklingsprogrammet og Direktoratet for forvaltning og IKT kjører vi nå et av Europas første innovasjonspartnerskap. Med behovene i sentrum og tett samarbeid med næringslivet, skal det utvikles innovative løsninger for helse og velferd med potensial for å anvendes langt ut over Stavanger kommune.

Vurderinger, resultater og effekter

Her er en oppsummering de viktigste resultater, effekter og avvik under delmål 2, «flere vekstkraftige bedrifter» under KMDs virkemidler.⁵⁷

Resultater

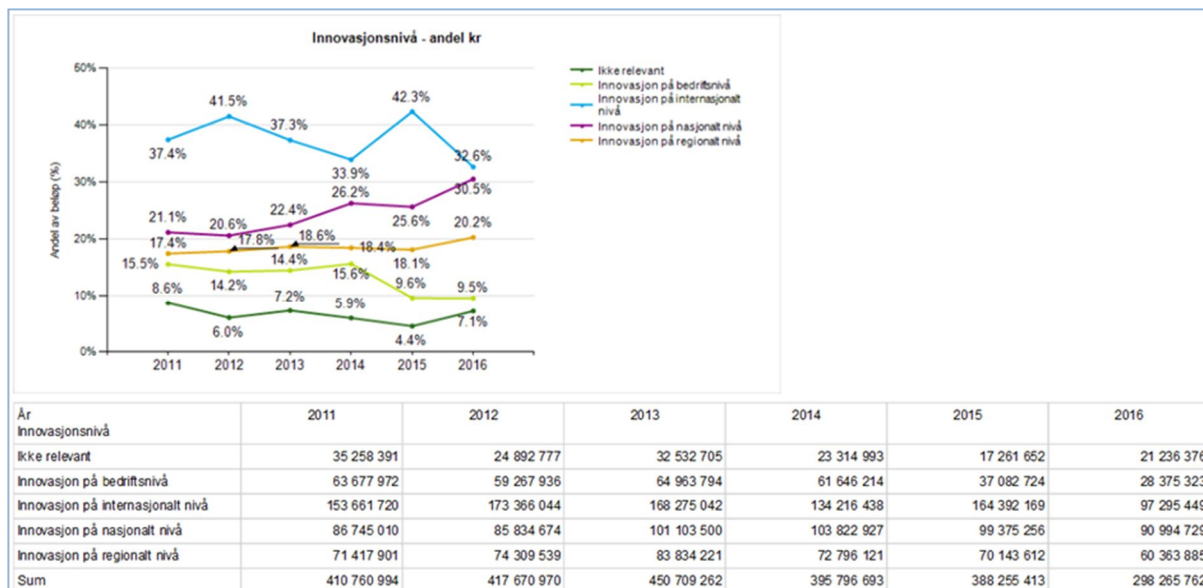
Her følger en gjennomgang av MRS indikatorene med kommentarer på sammenheng mellom innovasjonsnivå og driftsrisiko, avvik og interessante funn.

Tilskudd

Innovasjonsnivået for tilskudd har variert og ser vi kun på innovasjon på internasjonalt nivå har vi hatt en tilbakegang fra 2015 til 2016 både i andeler og beløp. De totale tilskuddene som ble tildelt i 2016 lå 90 mill. kroner under tildelingene for 2015, og den største reduksjonen kom som nevnt i prosjekter med innovasjon på internasjonalt nivå. Prosjekter med innovasjon på nasjonalt nivå gikk litt tilbake fra 2015 og andelen tilskudd til disse prosjektene økte med 5 prosentpoeng fra 2015 til 2016. Den eneste gruppen som økte i 2016 var prosjekter hvor innovasjonshøyden ikke var vurdert. Disse prosjektene var i stor grad tilskudd til kurs, kompetansehevingsprosjekter og sertifiseringer bl.a. innen reiseliv.

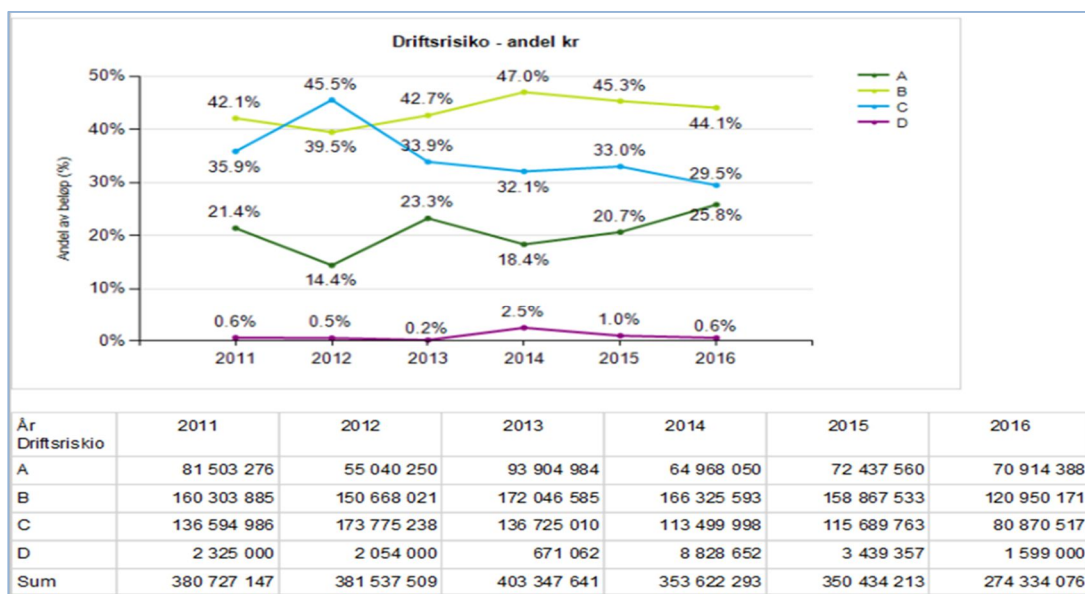
De virkemidlene som gikk mest tilbake og til sammen stod for litt over halvparten av reduksjonen var bedriftsutviklingstilskudd, samt avvikling av programmer.

⁵⁷ Vurderinger med resultater og effekter av enkelttjenester /grupper av tjenester som hører inn under delmål 2 er omtalt i oppdragsgiverrapporteringen for hver enkelte tjeneste, kapittel eller post.

Figur 121: Innovasjonsnivå - tilskudd

Driftsrisikoen⁵⁸ for tilskudd har gått marginalt ned i 2016, og andelen tilskudd til selskaper eldre enn 3 år med en lav driftsrisiko (A+B) lå på nesten 70 prosent av tilskuddene i 2016, hvilket er den høyeste andelen i perioden 2011-2016. Tilsvarende var andelen tilskudd til selskaper med høy driftsrisiko den laveste i 2016 sammenlignet med de fem foregående årene. Virkemiddelet som bidro mest til å senke driftsrisikoen og øke andelen til selskaper med driftsrisiko A, var investeringstilskudd.

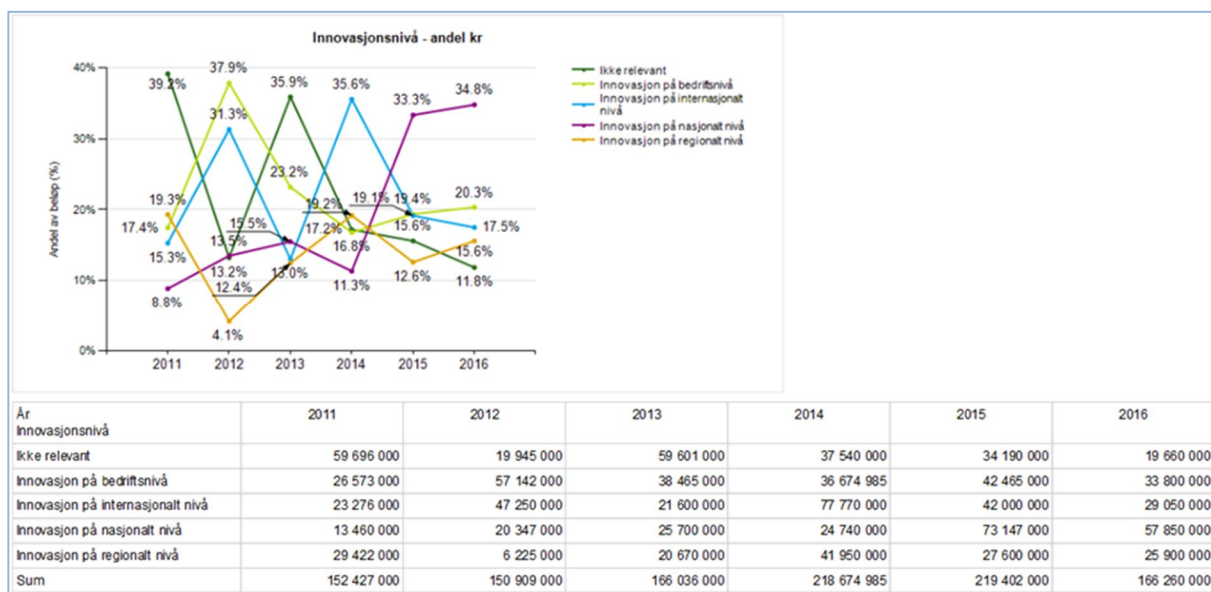
Figur 122: Driftsrisiko - tilskudd

Ser vi innovasjonshøyde og driftsrisiko sammen er det vanskelig å trekke opp en klar konklusjon. Det kan se ut som at innovasjonshøyden og driftsrisikoen har gått marginalt ned, men noen klar trend vil vi ikke si det har vært.

Risikolån/garantier:

⁵⁸ Driftsrisiko «Uspesifisert» er trukket ut, derfor er summene noe lavere for driftsrisiko enn for innovasjonshøyde

Innovasjonsnivået for risikolån og garantier varierer sterkt fra år til år. Denne gruppen består nærmest utelukkende av distriktsrettede risikolån, garantiene utgjorde i 2016 bare 1,25 mill. kroner. Lånetilsagnene i 2016 falt tilbake med 53 mill. kroner i forhold til 2015, hvilket er på nivå med utlånene i 2013. Noen store enkeltbevilgninger vil påvirke innovasjonshøyden og er noe av forklaringen på det uklare bildet, i 2016 stod 9 prosent av antallet tildelinger for 1/3 av beløpet. Det har, i 2016 som i 2015, vært en dreining mot økt bruk av landsdekkende innovasjonslån i distriktene. I 2016 stod disse for 42 prosent av risiko-/innovasjonslånene og garantiene i distriktene (sone III). Dette er forklaringen på at innovasjonshøyden på risikolån og garantier har sunket og lå på er relativt lavt nivå både i 2015 og 2016. I 2016 vokste volumet risikolån og garantier i sone III med 38 prosent fra 93,4 – 128,6 mill kroner, i samme perioden sank tildelingene av distriktsrettede risikolån og garantier fra 42 – 29 mill. kroner. Det er videre positivt å se at andelen bevilgninger til prosjekter der innovasjonsnivå ikke er relevant fortsatte å falle i 2016⁵⁹.

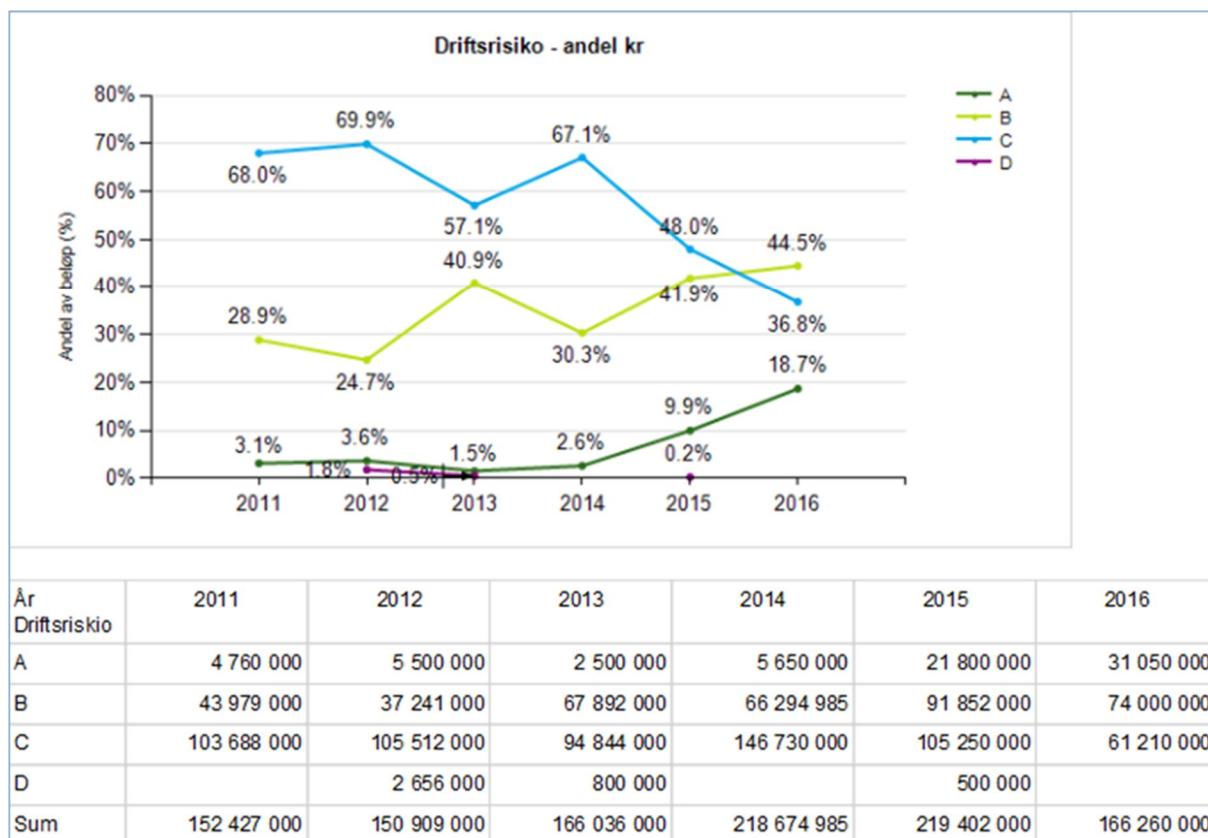

Figur 123: Innovasjonsnivå – risikolån og garantier

Driftsrisikoen for innovasjonslån og garantier var i 2016 det laveste i perioden. Siden 2014 har andelen risikolån og garantier gitt til selskaper med høy driftsrisiko (C) sunket med 30 prosentpoeng.

I samme periode har vi hatt en motsatt utvikling i lav driftsrisiko (A+B). Landsdekkende risikolån (innovasjonslån) og garantier har i økende grad blitt brukt i distriktene på prosjekter i bedrifter med høy driftsrisiko og gjerne de mest innovative.

⁵⁹ Prosjekter uten innovasjonshøyde for 2016 er i stor grad finansiering av fiskekvoter, fiskefartøy og andre investeringer knyttet til marin sektor.

Figur 124: Driftsrisiko –risikolån/garantier

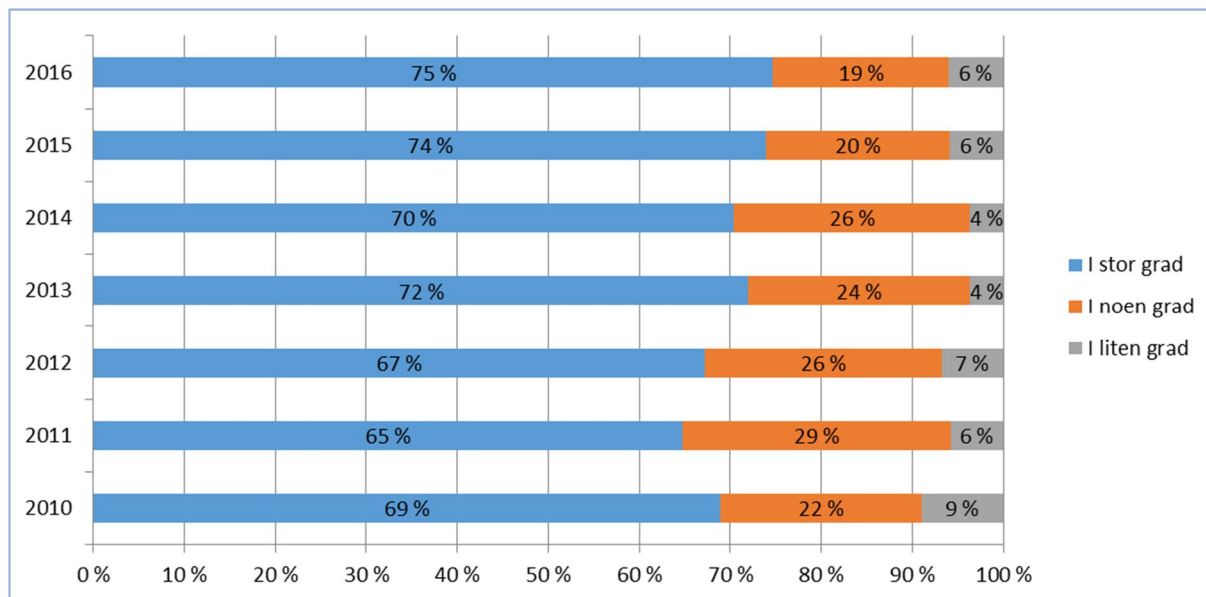
Sammenligner vi driftsrisiko og innovasjonshøyde ser vi at innovasjon på internasjonalt nivå har falt tilbake fra 2014 til 2015 og videre til 2016 (totalt 18 prosentpoeng), og i samme perioden har også andelen risikolån og garantier til selskaper med høy driftsrisiko sunket (30 prosentpoeng).

Vi viser til støttende analyse om sammenlikning mellom distriktsrettede risikolån og innovasjonslån. Der fant vi at innovasjonslån beveget seg mot høyere driftsrisiko, samtidig styrket pantessikkerheten seg. For distriktsrettede risikolån var utviklingen motsatt for driftsrisiko og stabil for pantessikkerhet.

Addisjonalitet og kompetanse

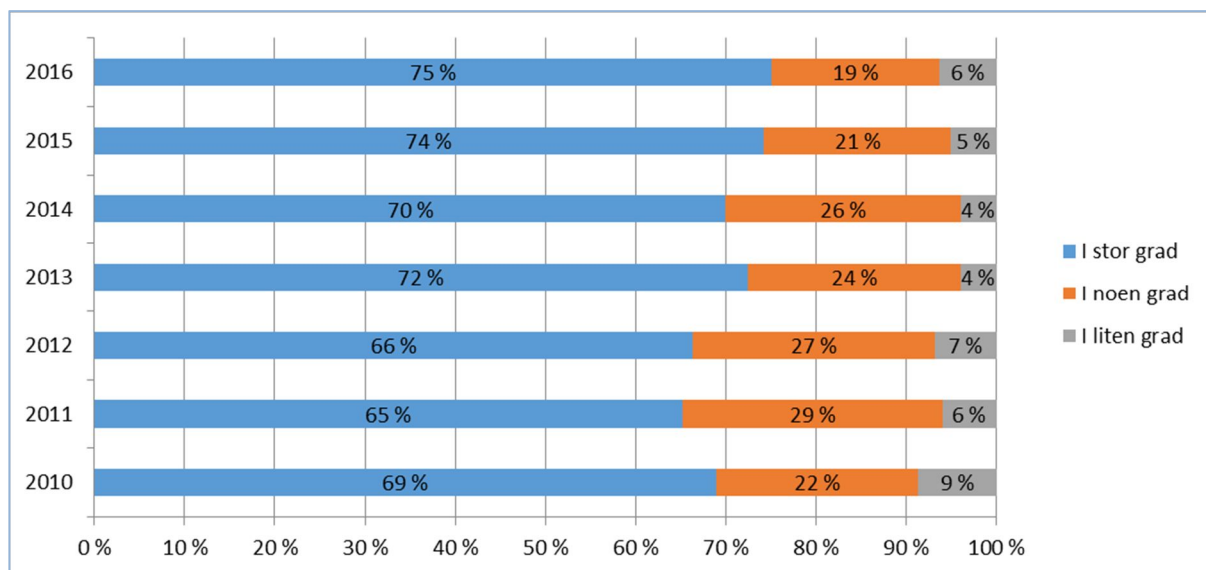
Det har vært en økende addisjonalitet. Fra 2011 og til 2016 har andelen vokst med 10 prosentpoeng blant de som svarer at vår medvirkning har vært svært utslagsgivende for gjennomføring av prosjektet.

Andelen som svarer at finansieringen fra Innovasjon Norge har hatt liten utløsende effekt, har imidlertid gått fra 4 prosent til 6 prosent fra 2014.

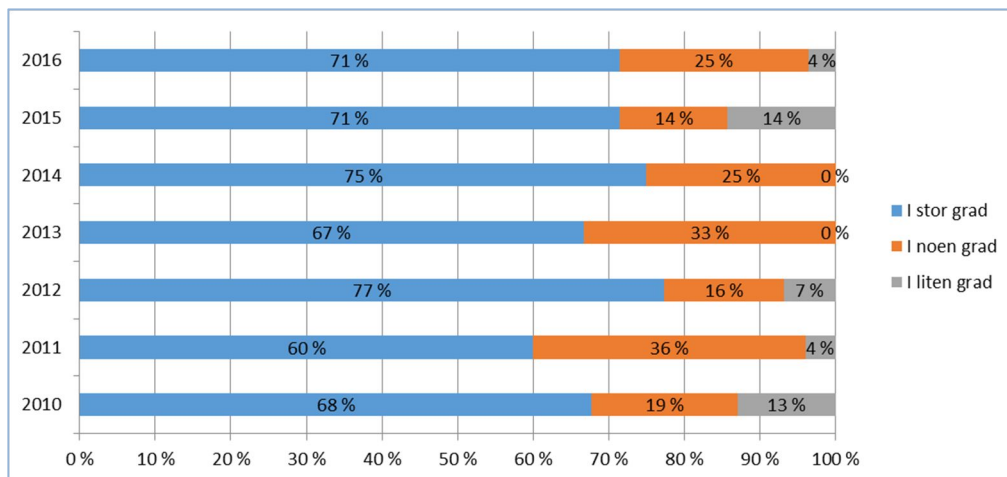
Figur 125: Addisjonalitet - samlet

Splitter vi tallene på tilskudd og risikolån/garantier finner vi at begge gruppene har hatt høy addisjonalitet. Det er verdt å merke seg at risikolån/garantier ikke har vesentlig lavere addisjonalitet enn tilskudd. Det er imidlertid betydelig flere respondenter for tilskudd enn risikolån og garantier, og vi finner derfor også noe mer variasjon fra år til år i den sistnevnte gruppen.

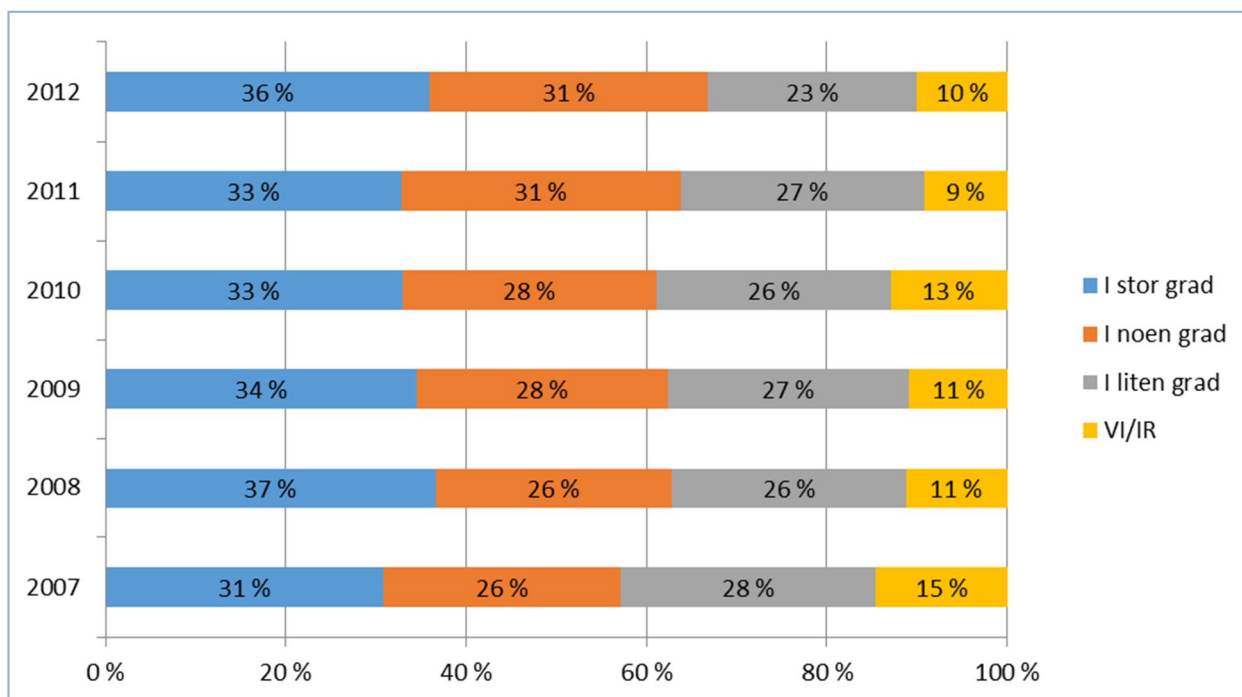
Figur 126: Addisjonalite - Tilskudd.

Delmål 2 – Flere vekstkraftige bedrifter KMD

Figur 127: Addisjonalitet - Risikolån og garantier.

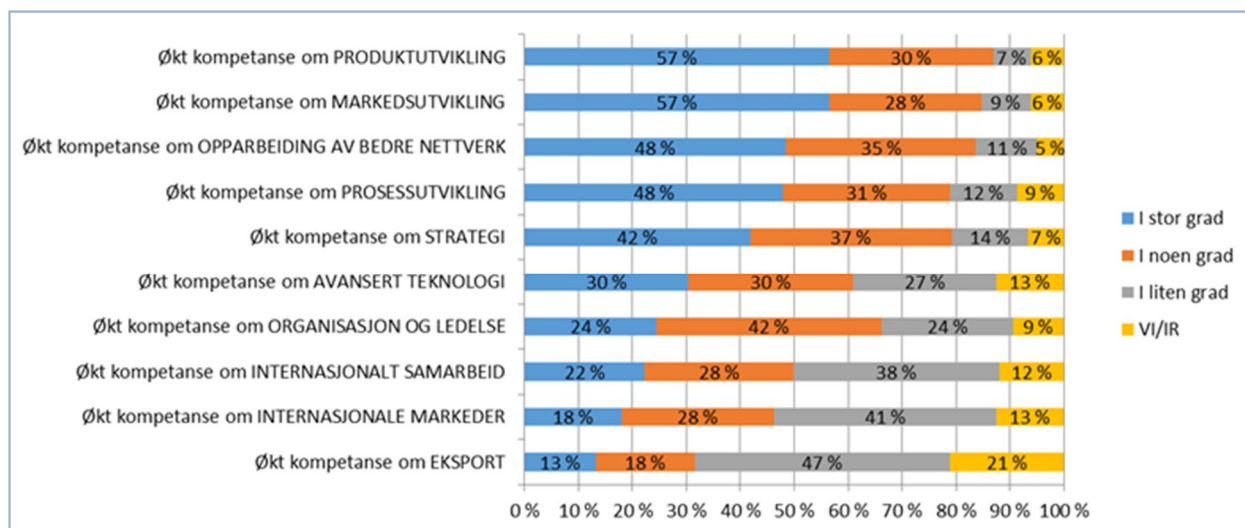
De etablerte bedriftene opplevde at prosjektene vi støttet bidro til å løfte kompetansen i selskapet. Gjennomgående svarer over 60 prosent, med unntak av 2007-årgangen, at prosjektene i stor eller noen grad økte kompetansen. Vi ser en svak positiv utvikling over perioden.

Figur 128: Utviklingen i kompetansetilførsel for bedrifter eldre enn tre år i bevilgningsåret.

Splitter vi svarene for 2016 på spørsmålene som stilles ser vi at det er store variasjoner mellom de ulike kompetanseområdene. Det er ikke bare nyetablerte bedrifter som opplever kompetansetilførsel på produktutvikling og markedsutvikling. Prosjektene har i mindre utstrekning bidratt med økt kompetanse på eksport og internasjonale markeder og -samarbeid.

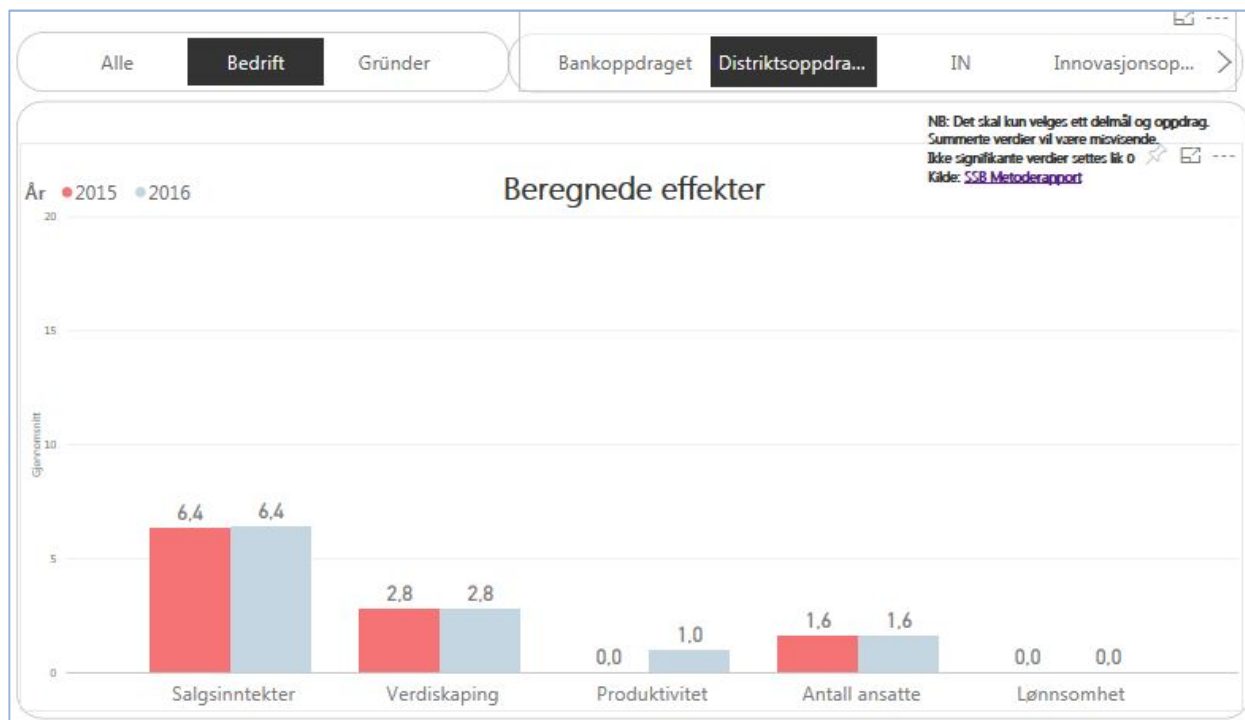
Delmål 2 – Flere vekstkraftige bedrifter KMD

Figur 129: Kompetansetilførsel for 2012 årgangen splittet på de 10 underliggende spørsmålene, for bedrifter eldre enn tre år i bevilgningsåret.

Effekter

For å nå målet om flere vekstkraftige bedrifter, er det viktig å øke andelen av små og mellomstore bedrifter med vekstambisjoner. Det er naturlig nok lavere estimater på omsetningsvekst for etablerte bedrifter enn gründere. Dette gjelder også kunder som har benyttet virkemidler under KMDs poster. I år har vi valgt å ta med estimater som ikke er signifikante, som for eksempel på produktivitet og lønnsomhet her for kunder med KMD-virkemidler som hovedvirkemiddel.

Figur 130: Effekter

Effekt estimatene er positive og om lag på samme nivå som i analysene for 2015.

Støttende analyser

Det er ingen endringer i estimatene, ei heller ift. signifikansnivå hva gjelder antall ansatte og lønnsomhet.

3.6 Delmål 3 – Flere innovative næringsmiljøer

Innledning

Innovasjon Norge skal stimulere bedrifter, kunnskapsmiljøer og offentlige aktører til samhandling for å forsterke evnen til innovasjon og omstilling. Selskapet skal forsterke samarbeidsrelasjonene i slike miljøer og igangsette aktiviteter som øker aktørenes nasjonale og internasjonale konkurransekraft. Selskapet prioriterer tre innsatsområder:

- Mer innovative, dynamiske og internasjonalt orienterte næringsmiljøer
- Mer samarbeidsorienterte bedrifter
- Mer innovative og vekstkraftige regioner

Delmålet omfatter tjenesten Bedriftsnettverk, Regional omstilling, Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljø og klyngeprogrammet Norwegian InnovationClusters hos KMD.

Klynger og nettverk spiller en viktig rolle i den omstillingen norsk næringsliv er godt i gang med. Strategisk samarbeid knyttet til omstilling, nye markeder og nye forretningsmodeller er mer etterspurt enn noen gang. Dette er kostnadseffektive virkemidler, som med begrensede ressurser når mange bedrifter, oppstartselskaper og kompetansemiljøer.

«I klynger og samarbeid ligger den største konkurransekraften» blir det slått fast i oppsummeringen av #Drømmeløftet. Innovative klynger og næringsmiljøer har meget gode forutsetninger for å ta en ledende rolle i omstilling og fornyelse av norsk næringsliv, og for å realisere en vesentlig andel av verdiskapingspotensialet i eksisterende næringsliv. I et samfunn med mange småbedrifter og få store lokomotiver, må bedrifter samarbeide – både for å lykkes internasjonalt, for å innovere og for å kunne ha troverdig og langsiktig dialog og samarbeid med forsknings og kompetansemiljøer.

Innovasjon Norge tilbyr flere tjenester som har som sitt viktigste formål å realisere målet om flere innovative næringsmiljøer:

- *Norwegian Innovation Clusters (Klyngeprogrammet)(KMD/NFD)*: Skal utløse og forsterke samarbeidsbaserte utviklingsaktiviteter i klynger, for å øke klyngenes dynamikk og attraktivitet og den enkelte bedrifts innovasjonsevne og konkurransekraft.
- *Bedriftsnettverk (NFD/KMD/LMD)*: Skal bidra til at flere små og mellomstore bedrifter etablerer forpliktende, strategisk, markedsrettet og kommersielt samarbeid med andre bedrifter. Målet er å styrke bedriftenes ressursgrunnlag, innovasjons- og omstillingsevne og konkurransekraft som igjen skal gi økt verdiskaping
- *Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer (KMD)*: Skal forsterke regionale næringsmiljøers tilgang på relevant kompetanse gjennom samarbeid med høyere utdanningsinstitusjoner.
- *Regional omstilling (KMD)*: Skal bidra til etablering av nye arbeidsplasser og sikring av eksisterende arbeidsplasser i kommuner hvor hjørnesteinsbedrifter legges ned eller det lokale næringslivet forvitrer. Innovasjon Norges rolle er å gi råd, veilede og kvalitetssikre kommuner/regioner med omstillingsstatus

Bedriftsnettverk og Norwegian Innovation Clusters er finansiert av NFD og KMD, mens *Regional omstilling og Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer* er kun finansiert av KMD. De to førstnevnte tjenestene er også omtalt under rapporten til NFD.

Mål for 2016

Klyngeprogrammet: Økt fokus på fornyelse og omstilling

Programmet hadde som målsetting å gjennomføre ny utlysning i 2016. På grunn av lave disponible rammer for nye klyngeprosjekter, ble utlysningen begrenset til prosjekter innenfor Arena og NCE, det vil si det ikke ble åpnet for nye GCE-prosjekter i denne runden.

Gjennom utlysningen for 2016 ønsket programeierne å ha enda sterkere fokus på klyngenes bidrag til viktige endrings- og omstillingsprosesser i norsk næringsliv. Gjennom et offensivt, langsiktig og strategisk samarbeid kan klyngene være viktige akseleratorer for nødvendige endringsprosesser, gjennom blant annet å arbeide med teknologisk fornyelse, økt nyskaping og utvikling av nye forretningsområder. Det var ønske om at de nye klyngeprosjektene vi henter inn, og de klyngeprosjektene vi følger opp, skulle ha ambisjoner om og potensial for å bidra til *fornyelse*.

Gjennom både klyngeprogrammet og innsats på relaterte områder ble det lagt økt vekt på å skape koplinger mellom klynger og bedrifter på tvers av sektorer og teknologier. Her er potensialer for både nye forretningsområder og for effektivisering av forretningsmodeller. Satsingen *Klyngene som omstillingsmotor* er ett sentralt bidrag til denne ambisjonen. For 2016 var ambisjonen om å teste ut konseptet gjennom igangsetting av tre piloter på de to utvalgte generiske områdene, digitalisering og økt produktivitet og innovasjonstakt.

Bedriftsnettverk: Økt fokus på internasjonalisering og omstilling

Ved inngangen til året ble det lagt opp til at 2016 skulle være et konsolideringsår på grunn av begrensede rammer til disposisjon. Målet for porteføljen ble derfor forsiktig satt til totalt 70 aktive løpende prosjekter og 600 bedrifter ved utgangen av 2016.

Det var videre et mål å ta inn et antall nye prosjekter tilsvarende antallet prosjekter som gikk ut. Det var et mål å øke antallet nye omstillingsrelaterte prosjekter og internasjonale prosjekter. Det er en generell ambisjon at nye prosjekter som tas inn, skal bidra til at den samlede prosjektporteføljen har en bred sektormessig tilhørighet og en god regional fordeling i alle deler av landet.

I revidert statsbudsjett for 2016 under NFD post 71 ble bedriftsnettverk tilført ekstramidler på 20 mill. kroner. Disse midlene er fordelt på 2016 og 2017 for å sikre jevn aktivitet og opptak av nye prosjekter. Dette ga mulighet og kapasitet til å ta inn flere nye prosjekt enn opprinnelig planlagt.

Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer

Formålet med satsingen er å forsterke regionale næringsmiljøers tilgang på relevant kompetanse gjennom et samarbeid med høyere utdanningsinstitusjoner (fagskoler, høgskoler og universiteter).

For 2016 har hovedmål vært:

- Revidere utlysningskriterier basert på erfaringer fra følgeevalueringens resultater.
- Gjennomføre en ny utlysning med mål om oppstart av prosjekter tidlig 2017.
- Følge opp og veilede de igangsatte prosjektene.
- Avslutte følgeevalueringen.

Regional omstilling

Mål for Regional omstilling er å kvalitetssikre, gi råd og veiledning til omstillingsorganisasjonene, slik at omstillingsarbeidet gjennomføres på en god måte. For 2016 har hovedmålet vært:

- Få igangsatt nye omstillingsområder i Sør-Varanger, Halden Fyresdal og Kragerø.
- Følge opp og veilede pågående omstillingsprogrammene.
- Gjennomføre programstatusvurderinger i alle omstillingsområder, hvor Innovasjon Norge vurderer og rapporterer fremdrift og resultater i omstillingsarbeidet.
- Igangsette evaluering av effekter av omstillingsprogram, samt organisering av programmet.
- Gjennomføre sluttevaluering av avsluttede omstillingsprogram og trekke lærdom av disse.
- Igangsette utviklingsprosjekter, eks. videreutvikling av Næringsvennlig kommune og igangsetting av Næringsvennlig region.
- Bidra inn i og medfinansiere 15 prosjekter med Regional omstilling sine verktøy som kan forsterke omstillingsarbeidet.

Økt fokus på resultater og målrealisering

De enkelte fylkeskommuner gir innspill til KMD om kommuner som har omstillingsutfordringer. Det vil bli en viktig oppgave for Regional omstilling å få nye omstillingsprogrammer etablert opp på en god måte, i tillegg til å forsterke det arbeidet som allerede gjøres i løpende omstillingsprogram.

Innovasjon Norge har også som mål å få ferdigstilt og implementert et målstyrings- og rapporteringssystem for alle omstillingsområder i 2017.

Hovedaktiviteter i 2016

Norwegian Innovation Clusters

Programmet har i 2016 blitt gjennomført med en økonomisk ramme på om lag 143 mill. kroner til klyngeutviklingsprosjekter. Midlene kanaliseres til fire hovedaktiviteter: 1) Utvikling og drift av klyngen; 2) Innovasjonssamarbeid; 3) Kunnskapskoplinger; 4) Klynge-til-klyngesamarbeid.

Programmets utlysning i 2016 resulterte i 52 skisser til nye klyngeprosjekter. Med grunnlag i tilbakemeldinger fra programledelsen ble 27 prosjektinitiativ videreutviklet til prosjektsøknader. Den store responsen på programmets utlysning indikerer at klyngeprogrammet anses som et godt tilbud til klynger med ambisjoner om å forsterke sin verdiskaping og attraktivitet.

Med bakgrunn i programmets krav og kriterier og økonomiske ramme ble fire nye klyngeprosjekter godkjent. I tillegg ble fem igangværende Arena-prosjekter forlenget for ytterligere to år. Tabellen under gir en oversikt over skisser, prosjektsøknader og godkjente prosjekter i 2016:

	Skisser	Prosjekt-søknader	Godkjente klyngeprosjekter
Arena -nye	39	16	<ul style="list-style-type: none"> • Arena Skognæringa i trøndelag • Norwegian Tunnel Safety Cluster • Solenergiklyngen
Arena - forlengede		3*	<ul style="list-style-type: none"> • Subsea Valley • Legasea • Designarena • Norwegian Rooms • Arktisk Maritime Klynge
NCE	13	8	<ul style="list-style-type: none"> • NCE AquaTech
Sum	52 nye	24 nye 3 forlengede	4 nye 5 forlengede

*3 klynger søkte NCE, alternativ Arena forlengelse

I utlysningen for 2016 ble det lagt større vekt enn tidligere på klyngeprosjektene planlagte bidrag til fornyelse av verdikjeden/ sektoren og utvikling av nye forretningsområder. De nye klyngene som kom til i sommer er gode eksempler på at omstillingen i næringslivet materialiserer seg i samarbeidsprosjekter.

NCE Aquatech kobler sammen miljøer innenfor vannteknologi og oppdrettsnæring for å levere verdensledende teknologi og utstyr som kan utnytte havrommet til å løse deler av verdens behov for mat. Solenergiklyngen samler norske aktører i den sterkt voksende fornybar energi-industrien. Treklyngen Trøndelag ønsker å snu den tradisjonelle trevareindustrien mot bioøkonomi og nye løsninger for å utnytte biomasse. Klyngen Norwegian Tunnel Safety ser nye forretningsområder innenfor tunnelsikkerhet, men henter kompetanse og teknologi fra olje- og offshoreindustri, som er ledende på sikkerhet og HMS.

Klyngeprogrammet har i 2016 vært engasjert i 39 klyngeprosjekter: 21 Arena-prosjekter, 15 NCE-prosjekter og tre GCE-prosjekter. To av Arena-prosjektene ble avsluttet i 2016: Arena Biotech North og Smart Water Cluster, som ble en del av NCE AquaTech. Fire NCE prosjekter nådde også 10 års grensen for basisfinansiering; NCE Instrumentation, NCE Micro and Nanotechnology, NCE Raufoss og NCE Systems Engineering. Ved inngangen til 2017 er programmet engasjert i 36 klyngeprosjekter hvorav 33 klyngeprosjekter er finansiert av programmet.

Klyngeprosjektene har en god fordeling på landsdeler men med hovedvekt på Vestlandet og Østlandet, se tabellen under. Det er en konsentrasjon av NCE- og GCE- klynger i sentrale områder i de respektive landsdelene. Dette er naturlig ut fra hvor de tyngste klyngekonsentrasjonene er lokalisert. Arena er et tilbud også til mindre klyngedannelser og til klynger med i hovedsak en regional posisjon. Innenfor Arena er en vesentlig større andel av klyngene forankret innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Vi ser imidlertid en tendens til at en større andel av nye klynger i programmet er lokalisert i sentrale strøk i regionene.

Region	Arena	NCE	GCE	Sum
Nord	7	1		8
Tr.lag	2	2		4
Vestlandet	6	5	2	13
Sørlandet	0	1	1	2
Østlandet	6	6		12
Sum	21	15	3	39

Tabellen under viser er det også en god bredde i klyngenes sektortilhørighetselv om de fleste klyngene i programmet er innenfor tunge og veletablerte næringer, som olje & gass, maritim, industri og sjømat. Med Norges behov for omstilling er det ennå viktigere at klyngeprogrammet også støtter klynger som er også engasjert i utviklingen av nye næringer. De nye klyngene som ble tatt inn i programmet 2016 preges som tidligere nevnt av fornyelse og kobling av kompetanser for å skape nye næringer eller nye produkter. Programmet vil underbygge det ytterligere i de kommende utlysninger. Samtidig skal klyngeprogrammet videreutvikle bedrifter i veletablerte næringer ved kobling av miljøene, økt anvendelse av nye teknologier og kompetansebygging.

Sektor	Arena	NCE	GCE	Sum
Biobaserte	5	3		8
O&G/Maritim	4	0	3	7
Energi/Miljø	1	1		2
Helse/velferd	1	2		3
Industri/Teknologi	6	5		11
Reiseliv	1	1		2
IKT/Media	1	2		3
Annet	2	1		3
Sum	21	15	3	39

Gründerskap i klyngene

Innovasjon Norge fikk i oppdrag fra NFD (post 71) å sørge for at klyngeprogrammet systematiserer knoppskytingsarbeidet og oppretter møteplasser der gründere deltar i kommersialiseringen av nye muligheter som er oppstått gjennom klyngens aktivitet. I den forbindelse gjennomførte Oxford Analyse en analyse av klyngeprosjektene arbeid med gründerskap for å få en oversikt over status i dag.

Analysen viste blant annet at enkelte klyngeprosjekter gav uttrykk for at arbeid for økt gründerskap frem til nå ikke har vært et prioritert satsingsområde for klyngeorganisasjonen. Årsaken til dette var at ressurser i form av personell (timer) er benyttet til andre former for klyngeutvikling, og et økt fokus på gründerskap i selve klyngeorganisasjonen ville kreve reallokering eller supplering av personellressurser.

Som et resultat av dette inviterte klyngene inn til en konkurranse der vi bad dem om å komme med forslag til metodeverk til hvordan de kunne strukturere arbeidet med gründerskap i klyngene. Se tjenesterapport for mer informasjon.

Utlysning av EU Rådgivere

Innovasjon Norge fikk i 2016 fem mill. kroner fra Kunnskapsdepartementet til å styrke klyngeprosjektenes strategiske arbeid mot EUs programmer. Midlene ble utlyst i andre kvartal, med hensikt å øke og fremme deltakelse av klyngens bedriftsmedlemmer i EUs program Horisont 2020 ved hjelp av en intern EU-rådgiver i klyngen. Klyngen skal ha en strategisk tilnærming til EU-arbeid og se koblinger mellom klyngens strategier og EUs, og rådgiveren skal bidra til dette. Seks klynger fikk tilslag i utlysningen, med et toårig engasjement. Vi merker allerede mer profesjonalisert arbeid mot EU gir tilslag på finansiering og samarbeidsprosjekter.

Innovasjonsrammen 2016

Formålet med Innovasjonsrammen er å stimulere til økt innovasjon gjennom flere felles innovasjons- og forskningsprosjekter mellom bedrifter. Klyngene prioriterer selv prosjektene, og en forenklet saksbehandling basert på en sjekklister i Innovasjon Norge bidrar til at samarbeidsprosjektene kan komme raskt i gang. Et samarbeid med Miljøteknologiordningen har ført til at grønne prosjekter prioriteres i Innovasjonsrammen. Den totale rammen var i 2016 på 15 mill. kroner med midler fra NFD post 50 og post 76.

I alt har 13 Arena-, NCE- og GCE-klynger fordelt tidligfinansiering gjennom Innovasjonsrammen i 2016 til ca 70 prosjekter.

Klyngene melder at Innovasjonsrammen gir god effekt. Det viser seg som et svært nyttig virkemiddel for å stimulere innovasjonsdynamikken, fordi det bidrar til at bedriftene søker samarbeid og løfter blikket utenfor egen kjernevirksomhet. Dette har vært viktig for klyngene i deres fornyelse- og omstillingsarbeid.

Noen av prosjektene finansiert fra Innovasjonsrammen er små i sin natur, mens de fleste er starten på større prosjekter som senere ofte får finansiering gjennom Forskningsrådets og Innovasjon Norges ordinære ordninger eller fra privat investorer. I noen tilfeller fører prosjektene frem til helt nye produkter og også selskapsetableringer.

Klyngene som omstillingsmotor

Innovasjon Norge startet høsten 2015 pilotprosjektet "Klynger som omstillingsmotor" på områdene 1. Økt produktivitet og innovasjonstakt, ledet av Kongsberg Innovasjon (NCE Systems Engineering, Kongsberg) og SINTEF Raufoss Manufacturing (NCE Raufoss), og 2. Digitalisering, ledet av Smart Innovation Østfold (NCE Smart Energy Markets). Erfaringen fra pilotprosjektet viser så langt at kompetanse i klyngene på en kostnadseffektiv måte kan bidra til raskere fornyelse og omstilling i SMB`er som står utenfor klyngen. Raske teknologiskift og økt global konkurranse gjør at bedriftene i større grad er avhengig av tilgang til den fremste kompetansen. Dette er utfordrende, særlig for SMB`ene. Et kompetanseløft for SMB`ene på fundamentale områder for omstilling anses derfor som kritisk for å skape flere vekstbedrifter i Norge.

Klyngene som omstillingsmotor skal i korthet sette fart på det vi allerede ser virker i våre fremste klynger, og gjøre dette tilgjengelig for bedrifter utenfor klyngene over hele landet. Pilotprosjektet avsluttes i februar 2017. Konkurranseutlysning forberedes med sikte på at hovedprosjektet kan starte våren 2017.

Internasjonaliseringsarbeidet

Innovasjon Norge har i 2016 styrket sitt arbeid med internasjonalisering av klyngeprosjekter gjennom å forsterke samarbeidet med Utenriksdepartementet og Forskningsrådet. Dette omhandler en koordinering av virkemidler, felles mobilisering og synliggjøring av muligheter for klyngeprosjektene, samt samkjøring av arrangementer.

I forbindelse med Innovasjon Norges satsing på Merkevarer Norge, har det blitt gjennomført en pilot med havromsklyngene i klyngeprogrammet. Totalt ni havromsklynger har deltatt og det har blitt gjennomført workshops i hver enkelt klynge, samt et fellesseminar. Resultatene av piloten vil være med på å legge premissene for utformingen av Merkevarer Norge.

Innovation Express

Innovasjon Norge var også i 2016 partner i *BSR Innovation Express*, som er et felles program i Østersjøregionen med formål å styrke internasjonalisering av SMB gjennom klyngesamarbeid. Programmet er initiert gjennom Nordisk Ministerråd. I 2016 fikk fem prosjekter med norsk deltakelse finansiering gjennom denne satsingen.

Programsamlinger

Det er gjennomført to samlinger for klyngelederne i henholdsvis Arena og NCE/GCE. Første samling var i hovedsak knyttet mot internasjonalisering. Det årlige Innovation Cluster Forum ble avholdt i Bergen i september med overskrift "Samarbeid - vår nye konkurransekraft». Nasjonale og internasjonale foredragsholdere var invitert for å snakke om hvilken rolle klyngene kan ha i omstilling og fornyelse av norsk næringsliv framover. På programmet sto blant annet statsråd Jan Tore Sanner, Harvard-professor Christian Ketels, næringslivsleder Kjersti Kleven og Menon-partner Erik W. Jacobsen. Siden det i 2016 også var ti års jubileum for NCE-programmet ble dette markert med en middag for spesielt inviterte gjester kvelden før konferansen.

Spesialiserte klyngerådgivere på Innovasjon Norges distriktskontorer:

Organiseringen med spesialiserte regionale klyngerådgivere er ytterligere utviklet i løpet av 2016. Det er 9 slike rådgivere som er administrativt tilknyttet INs distriktskontorer. Arbeidsoppgaver spenner fra mobilisering til løpende oppfølging av klynger i programmet, men også av andre nettverksinitiativ som kan utvikle seg til slagkraftige klynger etterhvert. Nærheten til klyngen og til regionalt virkemiddelapparat (fylkeskommuner kommuner, Forskningsrådet) gir merverdi og bedre oppfølging. Med spesialisert kompetanse innen klynge og nettverksutvikling blir disse svært viktig for utvikling av klynger i tiden som kommer. Programmet har i 2016 drevet med kompetanseutvikling av de regionale rådgiverne, og vil fortsette med det i 2017.

Bedriftsnettverk

Tjenesten har i 2016 hatt en økonomisk ramme på 48 mill. kroner til bedriftsnettverksprosjekter, herav 28 mill. kroner fra NFD og 20 mill. kroner fra KMD. Rammen fra NFD inkluderer 20 mill. i ekstra midler tilført over revidert statsbudsjett 2016. Disse ekstra midlene er fordelt på 2016 og 2017 for å sikre en jevn aktivitet og inntak av nye prosjekter. De ekstra midlene har hatt stor betydning for aktivitetsnivået i 2016 og har gjort det mulig å ta inn et større antall nye internasjonale og omstillingsrelaterte prosjekter enn det som ellers ville vært mulig. Det er tatt inn 34 nye prosjekter, mens 28 prosjekter er avsluttet dvs netto økning på 6 prosjekter. Uten tilleggsmidlene ville vi ha måttet bygge ned prosjektporteføljen og avvist en rekke gode prosjektsøknader.

I tillegg kommer 11 mill. kroner fra LMD som var øremerket til bedriftsnettverk under Utviklingsprogrammet - landbruks- reindriftsbasert vekst og verdiskaping.

Ved utgangen av 2016 var Bedriftsnettverk engasjert i 85 aktive prosjekter som i alt involverer over 800 deltakerbedrifter

	Nye prosjekter	Avsluttede prosjekter	Totalt antall prosjekter 31.12.16	Totalt antall deltakerbedrifter 31.12.16
Prosjekter finansiert fra NFD, KMD	34	28	71	630
Prosjekter finansiert fra LMD	8	4	14	180
Sum	42	32	85	810

Det kom inn 95 prosjektsøknader i de to utlysings- og opptaksrundene i 2016. Det er nettverksmidler fra NFD og KMD som lyses ut, ikke midlene fra LMD. Utlysningene var kun rettet mot hovedprosjekter, ikke forstudier og forprosjekter. 34 prosjekter ble godkjent. Dette tilsvarer ca. 35 prosent av totalt antall prosjektsøknader. Ett av tre fremlagte prosjekter ble således godkjent og tatt inn.

Av de 34 nye prosjekter som ble støttet i 2016 var 17 prosjekter finansiert fra NFD og 17 prosjekter finansiert fra KMD og lokalisert i distriktsområder. 28 prosjekter ble avsluttet i 2016. Ved inngangen til 2017 er Bedriftsnettverk engasjert i 71 prosjekter med i alt ca. 630 bedriftsdeltakere.

I tillegg kommer åtte nye landbruksrelaterte prosjekter finansiert fra LMD. Fire prosjekter ble avsluttet i 2016 slik at Bedriftsnettverk ved inngangen til 2017 var engasjert i 14 prosjekter med ca. 180 bedrifter.

Hovedfokus på internasjonalisering og omstilling

De nye prosjektene som er støttet i 2016 har dimensjoner av internasjonalisering eller omstilling i seg. Mer enn 90 prosent av de nye prosjektene finansiert fra NFD og KMD er internasjonalt rettet. To av de åtte nye landbruksrelaterte prosjekter er internasjonalt rettet. Bedriftsnettverk har i 2016 støttet flere store regionale og omstillingsrelaterte prosjekter langs kysten innen olje og gass og maritim.

Porteføljen omfatter totalt 85 prosjekter med i alt 810 bedrifter, finansiert fra NFD, KMD og LMD. Porteføljen økte netto med ti prosjekter i 2016, herav seks prosjekter finansiert fra NFD og KMD og 4 prosjekter finansiert fra LMD.

Godt spredt på sektorer.

Bedriftsnettverk støtter blant annet prosjekter innen fornybar energi og miljø, olje- og gass, maritim, marin, helse og velferd, IKT, reiseliv og kreative næringer samt landbruk. Reiseliv er største sektor med 35 prosent av totalt antall løpende prosjekter. Reiselivsprosjektene er i hovedsak lokalisert i distriktsområder og finansiert fra KMD. Reiselivet er en viktig næring i distriktene. Vi har holdt noe igjen på antall nye reiselivsprosjekter i 2016 for å kunne øke antall omstillingsrelaterte og internasjonalt rettede prosjekter i andre næringer som olje og gass, maritim, marin, fornybar energi og miljø og helse. Denne dreiningen var helt i samsvar med policy for 2016 og det vi sa vi skulle prioritere i oppdragsgiverrapporten for 2015.

Sektorer	Antall prosjekter
Fornybar energi og miljø	12
Olje og gass	7
Maritim	3
Marin	4
Helse og velferd	3
IKT	2
Reiseliv og kreative næringer	34
Landbruk og tilleggsnæringer	18
Forsvar	1
Trevare	1
Sum	85

Godt spredt på regioner over hele landet, med ett unntak

Prosjektene fordeler seg slik på regioner: Nord-Norge (15), Trøndelag (13), Vestlandet (21), Agder (3) og Østlandet (33). Den geografiske spredningen i 2016 er i grove trekk som i 2015. Agder har fortsatt færre prosjekter enn de andre regionene.

Regioner	Antall prosjekter
Nord-Norge	15
Trøndelag	13
Vestlandet	21
Agder	3
Østlandet	33
Sum	85

Forstudier og forprosjekter prioritert ned

Det ble ikke gitt støtte til nye forstudier og forprosjekter i 2016 finansiert fra NFD post 71 og KMD post 72. Dette henger sammen med begrenset basis ramme for 2016 og god tilgang på prosjekter klare for finansiering og iverksetting.

Ny metode for rekruttering av prosjekter

I 2016 endret vi metoden for rekruttering av nye prosjekter, fra løpende mottak og behandling av prosjektsøknader, til åpen utlysning hvert halvår og konkurranse mellom prosjektene. Erfaringene har vært gode. Utlysningene publiseres på Innovasjon Norges hjemmeside. Utlysningene henvender seg til *hele* næringslivet, uavhengig av om bedriftene allerede er kunder eller har en etablert kontakt med oss. Nedslagsfeltet er dermed utvidet. Utlysningene i 2016 var spisset mot internasjonale og omstillingsrelaterte prosjekter.

Aktive distriktskontorer

Alle distriktskontorene arbeider med bedriftsnettverk. Det gis faglig veiledning ved utvikling av nye nettverksinitiativ og ved oppfølging av eksisterende prosjekter. Det gis videre veiledning og sparring ved forberedelse og klargjøring av søknader og prosjekter i forbindelse med utlysning av midler til nye bedriftsnettverk.

Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer

Det er i 2016 foretatt utlysning som forutsatt. Det kom inn 26 skisser som ble vurdert gruppe med representanter fra Norges Forskningsråd, SIVA, Innovasjon Norge samt en vurdering fra fylkeskommunene. En av de som fikk positiv tilbakemelding på skisse valgte ikke å søke, og noen av de innsendte søknadene var ikke av tilfredsstillende kvalitet. Av den grunn fikk kun syv søkere

innvilget støtte. Og av disse var det en søker som har gjennomført forprosjekt, tre søkere som har benyttet tjenesten tidligere, samt tre nye næringsmiljø. Det er da gitt tilsagn til totalt 34 prosjektsøknader.

Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljø har gjennomført flere møteplasser for prosjektene med mål om kunnskapsformidling, erfaringsdeling og nettverksbygging. I 2016 ble det gjennomført en samling i Kristiansand etter invitasjon fra prosjektet i Eyde klyngen. I tillegg til generell erfaringsutveksling var tema framtidens kompetansebehov og bærekraft.

Som tidligere nevnt leverte evaluator Oxford Research AS en sluttrapport fra følgeevalueringen i 2016. En referansegruppe med representanter fra KMD, KD, Fylkeskommune, Brukerne, Forskningsrådet og Innovasjon Norge har gitt nyttige innspill til evaluator.

Tjenesten ble gjennomført i 2016 med en økonomisk ramme på ca. 20,8 mill. kroner. I denne rammen inngår en overføring fra 2015 på 3,2 mill. kroner. Fra utlysningene i 2013-15 gjennomføres det 27 utviklingsprosjekter. Ti av disse har ved årsskiftet 2016/17 avsluttet prosjektet, hvorav tre av disse var forprosjekt.

Regional omstilling

Regional omstilling har hovedfokus på utvikling av næringslivet i omstillingsområdene gjennom bl.a. bruk av verktøyet SMB Utvikling. SMB Utvikling skal bidra til å sikre og skape nye arbeidsplasser i eksisterende bedrifter, i tillegg til å skape nye bedrifter. I tillegg har det for 2016 vært fokus på kommunene som tilrettelegger for næringsutvikling, gjennom videreutvikling av verktøyet Næringsvennlig kommune og utvikling av verktøyet Næringsvennlig region. Målstyring og rapportering er sentralt for alle omstillingsområder for god strategisk styring, resultatoppfølging og rapportering av omstillingsarbeidet. Målet med det nye digitale verktøyet er å få bedre kvalitet på oppnådde resultater av omstillingsarbeidet.

Regional omstilling hadde i 2016 en budsjettamme på 13,5 mill. kroner, inklusive 2,5 mill. kroner til medfinansiering av prosjekter i omstillingsområdene. Ved delannullering av tidligere prosjekter ble denne rammen økte fra 2,5 til 3,045 for 2016. Omstillingsmidler som gikk via KMD til fylkeskommunene og videre til kommunene var på ca. 51 mill. kroner i 2016. Dette er for områder hvor Innovasjon Norge har et oppfølgingsansvar. I tillegg fikk Sør-Varanger kommune 20 mill. kroner og Lierne 15 mill. kroner over revidert Statsbudsjett.

I 2016 ble det bevilget 3,011 mill. kroner fordelt på 17 tilsagn direkte til omstillingskommunene. Midlene går til medfinansiering i forbindelse med bruk verktøyene som Innovasjon Norge tilbyr. I tillegg er det gitt ett tilsagn til Panda-gruppen og ett til PLP-kurs for omstillingsområdene. Bruken av midlene til omstillingsorganisasjonene fordeler seg slik:

- Fire tilsagn til SMB Utvikling for å etablere til utviklingsprosjekter i bedriftene og bygge nettverk mellom bedrifter.
- Tre tilsagn til gjennomføring av verktøyet Næringsvennlig kommune, hvor omstillingskommunene ser på forbedringstiltak for det lokale næringslivet.
- Tre tilsagn til verktøyet utviklingsanalyse i nye omstillingsområder. Målet med utviklingsanalysen er å beskrive omstillingskommunens konkurransefortrinn.
- To tilsagn for å planlegge arbeidet med næringsutvikling etter omstillingsperioden.
- Fire tilsagn til gjennomføring av verktøyet styreseminar for revisjon og rullering av omstillings- og handlingsplan.

Innovasjon Norge har i 2016 brukt 2,468 mill. kroner til utviklings- og kompetansetiltak på følgende områder: Igangsetting av evaluering av langtidseffekter av omstillingsprogram, Sluttevaluering av omstillingsprogram, Programstatusvurdering, Kontaktkonferansen i regi av KMD og samling for

programlederne og Tilbakeblikk (årlig virksomhetsbrosjyre). I tillegg kommer midler brukt til fire sentrale utviklingsprosjekter.

PANDA for Regional omstilling er ferdigstilt i 2016. PANDA er en økonomisk-demografisk modell for regionale analyser som er utviklet ved SINTEF og benyttes av landets fylkeskommuner. Målet er at alle fylkeskommuner gjennomfører arbeidet med konsekvensanalysen for potensielle omstillingsområder på en bedre og enhetlig måte. Analysen skal bl.a. dokumentere situasjonen for næringslivet og sysselsettingen i det aktuelle området.

Regional omstilling gjennomført på oppdrag fra KMD Kontaktkonferansen 2016. Dette er tredje gang konferansen blir gjennomført som er en møteplass for fylkeskommunene, KMD og Innovasjon Norge for å diskutere konkrete utviklingstiltak innenfor omstillingsarbeidet.

Næringsvennlig kommune er ferdigstilt i 2016. Næringsvennlig kommune er et verktøy for kommunene til å bli bedre på å tilrettelegge for næringslivet i kommunen. Næringsvennlig kommune er et analyse- og utviklingstilbud som hjelper kommunen å kartlegge hvor godt egne tjenester og service overfor næringslivet fungerer, hva som er de viktigste forbedringspunktene og hvilke tiltak som best kan gjøre kommunen til en bedre samarbeidspartner for næringslivet

Næringsvennlig region er startet opp i 2016 med en pilot i Fosen-regionen. Økt interkommunalt samarbeid og regionalisering, har skapt behov for å oppdatere verktøy og metode mot regioner og ikke kun enkeltkommuner.

Målstyring og rapporteringssystem for omstillingsorganisasjonene er igangsatt i 2016 og forventes implementert i omstillingsorganisasjonene i løpet av 2017. Resultatmålet av prosjektet vil være økt kvalitet på resultatindikatorer, mer effektiv gjennomføring, bedre målstyring og dokumentasjon av resultater av omstillingsarbeidet.

Vurdering, resultater og effekter

Vurdering av måloppnåelsen for 2016

De fire sentrale tjenestene har i 2016 blitt gjennomført i henhold til sine formål og planer. Det har vært en stor etterspørsel etter tilbudet fra de tre åpne tjenestene; klyngeprogrammet, bedriftsnettverk og kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer. Etterspørselen fra nettverks- og klyngeinitiativ i distriktsområdene har også vært god:

- Hele 17 av totalt 34 nye bedriftsnettverk som ble iverksatt i 2016, er lokalisert innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.
- 4 av 9 av de nye og forlengede Arena/NCE-prosjektene i 2016 har et distriktpolitisk nedslagsfelt.

De prosjektene som har blitt godkjent har en høy kvalitet og et godt grunnlag for å oppnå gode resultater. Slike samarbeidsprosjekter er særlig viktig nå når norsk næringsliv er i endring og har behov for omstilling, samtidig som teknologisk utvikling går stadig raskere. Å jobbe sammen skaper stordriftsfordeler og bidrar til spredning av kompetanse. Verdien av å ha en infrastruktur i klyngene og nettverkene er betydelig. Dette er et område der små virkemidler kan skape store resultater i form av vekst og utvikling.

Hovedtrekkene kan oppsummeres slik:

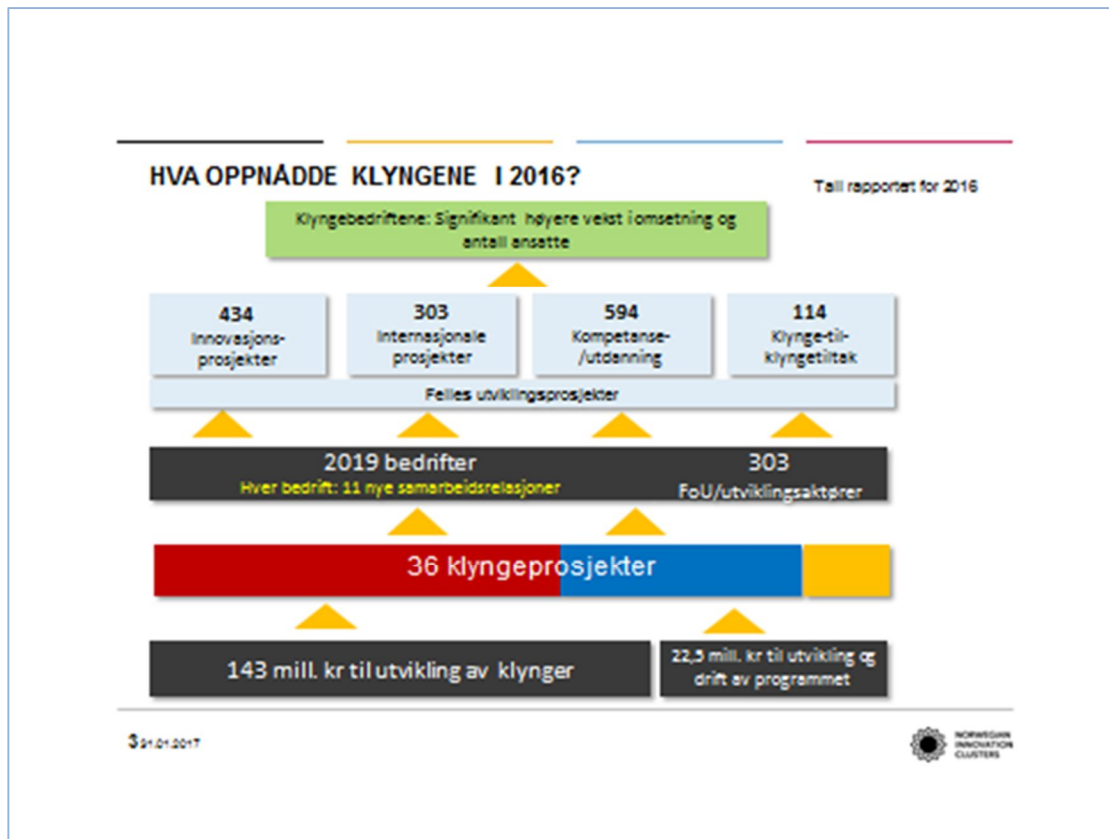
- Effektanalysene fra 2016 bekrefter at bedrifter som deltar aktivt i et klynge-samarbeid har en mer positiv utvikling enn sammenliknbare bedrifter. Det er 7,3 prosent høyere omsetning og 7,3 prosent høyere verdiskapning enn sammenliknbare bedrifter.

- Deltakelse i klynger og bedriftsnettverk gir bedriftene mange nye samarbeidspartnere, som igjen gir grunnlag for økt innovasjonssamarbeid, kunnskapssamarbeid og felles internasjonaliseringsinitiativ.
- Begge tjenestene har indikasjoner på at internasjonale aktiviteter er økende. Klyngene rapporterer flere internasjonale prosjekter enn i fjor og 90 prosent av nye prosjekter er internasjonalt rettet.

I tillegg bidrar

- Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljø med å oppnå målsetting om å forsterke regionale næringsmiljøers tilgang til relevant kompetanse.
- Regional omstilling med nye bedrifter og nye arbeidsplasser i kommuner med behov for en mer robust og variert næringsstruktur.

En illustrasjon av klyngenes aktiviteter i følgende figur:

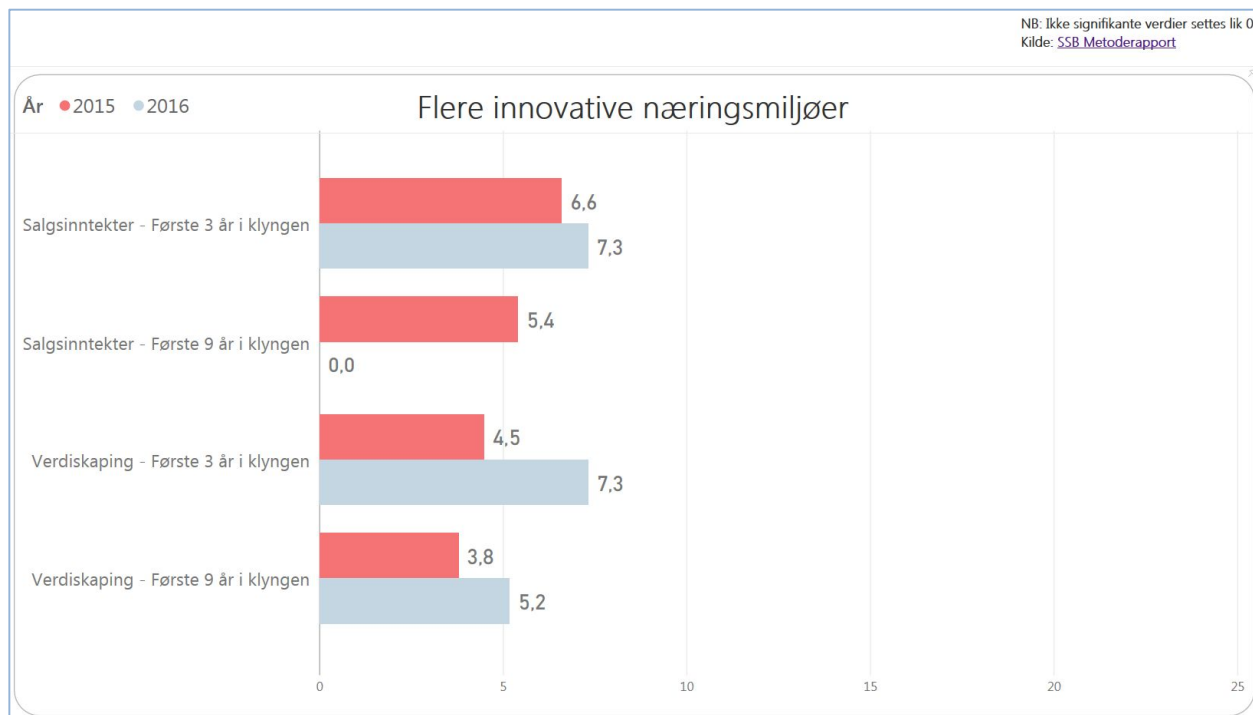
Begge tjenestene er samtidig i kontinuerlig utvikling for best mulig å møte næringslivets behov til omstilling og fornyelse. Utviklingsarbeidet i 2016 har bidratt til å gjøre den samlede innsatsen mer kraftfull og relevant i forhold til næringslivets utfordringer.

Effekter

Klyngedeltakelse forsterker bedriftenes vekst

Vurderinger av effekter er basert på MRS-indikatorene *vekst i omsetning og lønnsomhet* i bedrifter som deltar i klyngesamarbeidet. Effektanalysene gjennomføres av SSB og omfatter de bedriftene som er definert som kjernebedrifter og som har deltatt i minst tre år i klyngeprosjekter støttet av Arena, NCE og GCE.

Hovedresultatene fra analysene for 2016 går fram av denne sammenstillingen sammenlignet med 2015 analysen:

Figur 131: Flere innovative næringsmiljøer

Effektanalysene gjennomført i 2016 viser at det er signifikante forskjeller i omsetning og verdiskaping mellom bedrifter som deltar i et klyngeprosjekt og en kontrollgruppe. De første tre årene en bedrift er med i et klyngeprosjekt har de 7,3 prosentpoeng høyere vekst i salgsinntekter. Samme økningen (7,3 prosentpoeng) finner vi også på verdiskaping i bedriftene i klyngen sammenlignet med bedriftene i kontrollgruppen. Analysen viser videre at forskjellen mot kontrollgruppen opprettholdes også etter de tre årene. Sett under ett ser vi at verdiskapingen er signifikant høyere (5,2 prosentpoeng) enn kontrollgruppen.

Analysen viser gode resultater for de bedrifter som er i klyngene. De er jevnt over høyere enn i fjor, som er det året vi har mulighet til å sammenligne akkurat disse effektene. Samtidig vet vi at det skjer endringer i norsk næringsliv, så det skal bli spennende å følge salgsinntekter og verdiskaping framover.

Bedriftsnettverk

Pilotprosjekt gjennomført for å undersøke økonomiske effekter

SSB har i forbindelse med rapportering også sett på om det er mulig å benytte samme metodikk som for klyngene. Populasjonen har bestått av bedrifter som er definert som aktive bedriftsdeltakere og som har deltatt i minst tre år i bedriftsnettverk.

Resultatene fra effektanalysen for bedriftsnettverk viser dessverre at det foreløpig lar seg gjøre å påvise signifikante effekter av å være med i et bedriftsnettverksprosjekt. SSB peker på flere forklaringsfaktorer

- For lavt antall foretak som inngår i analysen. Det henger sammen med at et betydelig antall bedrifter har andre organisasjonsformer enn aksjeselskap. Regnskapsplikten for disse bedriftene inntreffer først når virksomheten overstiger visse størrelsesmessige terskler.
- Et betydelig antall bedrifter som har innmeldingsdato i bedriftsnettverket i 2016, har ikke vært med i analysen fordi de har vært medlem i for kort tid. I denne undersøkelsen er 2015 siste året med tilgjengelige regnskapsdata.
- For noen bedrifter har det ikke vært mulig å finne bedrift i kontrollgruppe som bedriften kan matches mot.
- Det er kort analyse periode og mange av foretakene som kan matches, ble medlemmer i 2014-2015, slik at det lar seg ikke gjøre å beregne noen effekter for disse enda.

Vi vil basert på erfaringene og i samråd med SSB vurdere hvordan vi skal gå videre.

Tjenesten ble sist evaluert i 2013/2014 (Damvad 2014). Evalueringen konkluderer med at tjenesten bidrar til at bedriftene i stor grad når sine mål i form av økt innovasjon i varer og tjenester, tilgang til nye markeder og bedre samarbeidsevner. Når det gjelder tjenestens overordnede mål, konkluderer evalueringen med at det er for tidlig å trekke entydige konklusjoner om effekt på omsetning og resultater i de deltakende bedriftene siden tjenesten kun har vært virksom i tre år. Evalueringen viser imidlertid til bedriftenes egne vurderinger om at tjenesten har en positiv virkning⁶⁰.

Resultater

Mål- og resultatstyringssystemet har to indikatorer for å vurdere resultater av klynge- og nettverksprosjekter:

3. Utvikling av bedriftsdeltakernes samarbeid med andre, internt og eksternt
4. Mobiliserte deltakere til næringsmiljøene

Indikatorene måles gjennom registreringer av antall deltakere både i klyngeprosjektene og bedriftsnettverksprosjektene, og en surveyundersøkelse til deltakerbedriftene i klynger og bedriftsnettverk.

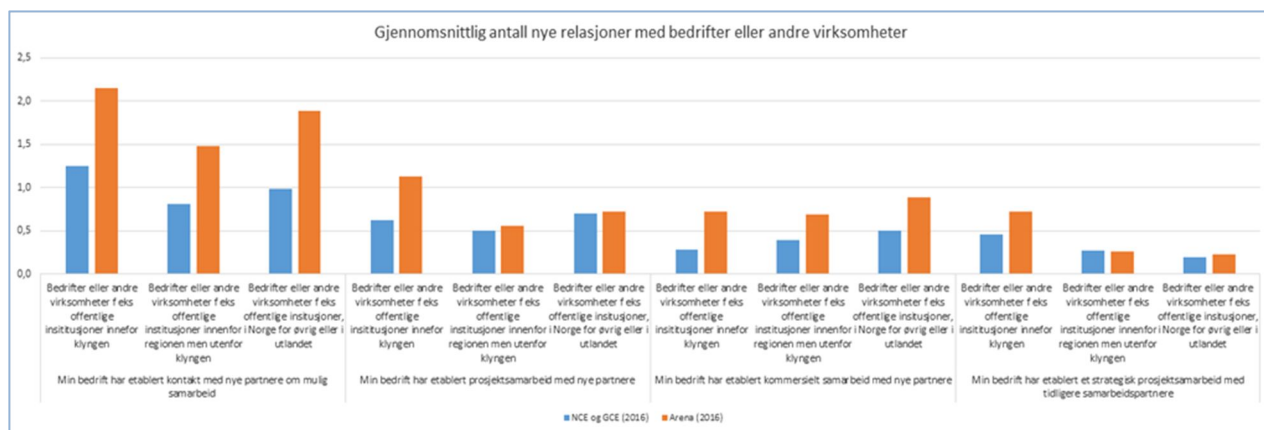
Deltakelse i klynger og nettverk gir mange nye samarbeidsrelasjoner

En sentral strategi i tjenestene er å forsterke samarbeidet mellom deltakerne i næringsmiljøene, og mellom disse og eksterne bedrifter og kunnskapsmiljøer. Antall nye og forsterkede samarbeidsrelasjoner er en viktig resultatindikator. Analysen av denne indikatoren er basert på en spørreundersøkelse til de bedriftene som deltok i klyngeprosjekter eller bedriftsnettverk i 2016.

De 433 klyngebedriftene som besvarte undersøkelsen rapporterte om i gjennomsnitt 11 nye samarbeidsrelasjoner med andre bedrifter eller kunnskapsmiljøer som følge av klyngedeltakelsen. Resultatet fra den tilsvarende undersøkelsen i 2014 var 14, og 15 i 2015. Undersøkelsene gir en bra indikasjon på at klyngedeltakelsen genererer nye koplinger.

Undersøkelsen fra 2016 bekrefter også det bildet vi har hatt tidligere år av samarbeidsmønsteret, men noe lavere:

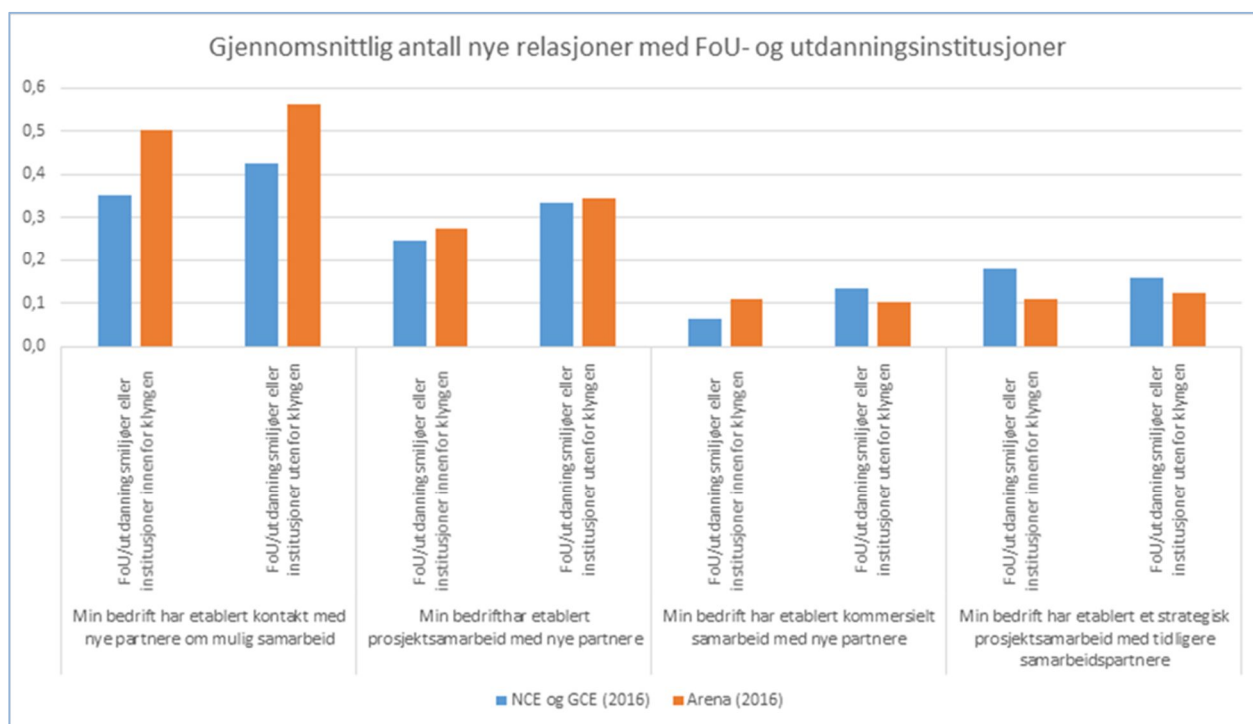
⁶⁰ Kilde: Damvad 2014

Figur 132: Gjennomsnittlig antall nye relasjoner med bedrifter eller andre virksomheter.

Samtidig som undersøkelsen viser at bedriftene har et betydelig antall nye relasjoner, kan nedgangen fra tidligere år være en indikasjon på at bedriftene i tider med hardere konkurranse konsentrerer seg om sin kjerneaktivitet. Nedgangen har vært størst i gruppen NCE/GCE hvor vi vet at mange bedrifter har vært rammet av nedtur i olje og offshoresektoren. Hos Arena klyngene er snittet på nye relasjoner nesten på samme nivå som tidligere (13,6), som må anses som positivt.

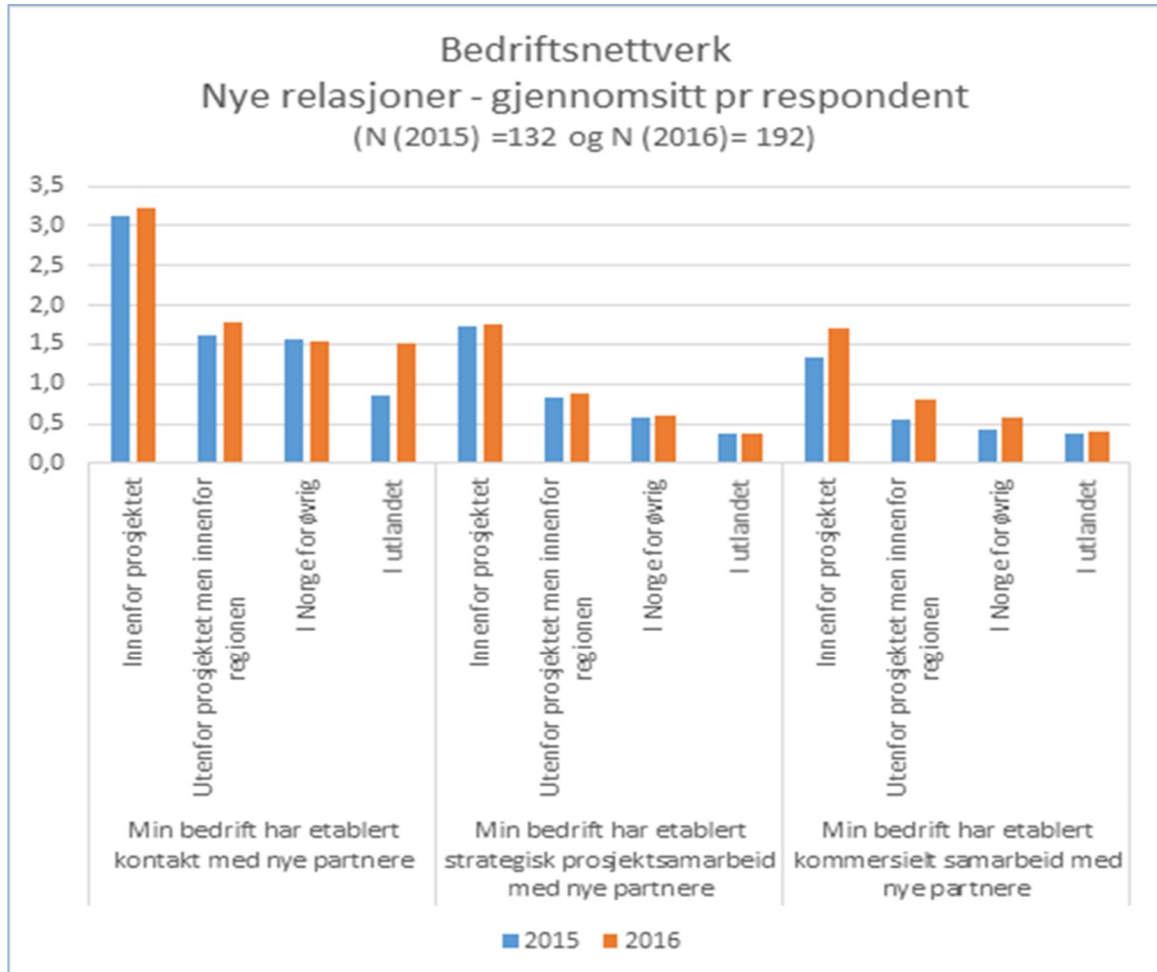
Også i kontakt med forsknings- og utdanningsaktører kan det se ut til at Arena klyngene er mer aktive i å etablere kontakt enn NCE/GCE. Når det imidlertid kommer til å etablere prosjektsamarbeid eller kommersielt eller strategisk samarbeid er forskjellen små. NCE/GCE klyngene rapporterer noe høyere etablering av strategisk samarbeid. Denne forskjellen er ikke overraskende når NCE/GCE klyngene nok er mer modne med lang erfaring med FoU samarbeid.

Figur 133: Gjennomsnittlig antall nye relasjoner med FoU- og utdanningsinstitusjoner.

Bedriftsnettverk gir mange nye samarbeidsrelasjoner

Spørreundersøkelsen til bedrifter som deltok i bedriftsnettverk i 2016 er basert på svar fra 192 bedrifter (132 i 2015). Disse bedriftene etablerte i snitt 15 nye relasjoner hver. Dette er noe over gjennomsnittet i den tilsvarende undersøkelsen i 2015 (13 nye relasjoner). Undersøkelsen viser dette samarbeidsmønsteret for 2015 og 2016:

Figur 134: Gjennomsnittlig antall samarbeidsrelasjoner per respondent som er etablert som følge av deltakelsen i bedriftsnettverksprosjektet i 2015 og 2016. Samarbeidsrelasjonene deles inn i kontakt med nye partnere, strategisk samarbeid med nye partnere og kommersielt samarbeid med nye partnere i henholdsvis innenfor og utenfor nettverket.

Det generelle bildet av samarbeidsmønsteret er omtrent det samme i 2016 som i 2015, med unntak av økningen i etablert kontakt med partnere i utlandet og etablert kommersielt samarbeid både innenfor og utenfor nettverket.

Antall respondenter er for få til å generalisere, men tallene tyder likevel på at Bedriftsnettverk bidrar til at bedriftene utvikler samarbeidsrelasjoner med partnere. Kommersielt samarbeid med nye partnere utenfor nettverket omfatter kunder og leverandører.

Bedriftene synes mest orientert mot samarbeidspartnerne *innenfor* bedriftsnettverket. De etablerer flest samarbeidsrelasjoner innenfor nettverket. Det er som forventet siden bedriftsnettverk retter seg mot strategisk, forpliktende, markedsrettet og kommersielt samarbeid med andre bedrifter som de har felles interesser med. Det er interessant at bedriftene også rapporterer at de i vesentlig grad har etablert kontakt, strategisk prosjektsamarbeid og kommersielt samarbeid med nye partnere *utenfor* bedriftsnettverket. Dette omfatter partnere utenfor bedriftsnettverket, *men innenfor regionen, i Norge for øvrig og i utlandet.*

Når det gjelder endringer fra 2015 til 2016 rapporterer bedriftene at de i økende grad etablerer kontakt med nye partnere *i utlandet*. Dette kan henge sammen med at internasjonalt rettede prosjekter iverksatt i 2014 og 2015 har kommet lengre i sitt internasjonaliseringsarbeid i løpet av 2016. Bedriftsnettverk prioriterer i økende grad internasjonale prosjekter. Utviklingen i antall nye internasjonale prosjekter har vært som følger; 15 prosjekter i 2014, 25 prosjekter i 2015 og 34 prosjekter i 2016.

Bedriftene rapporterer også at de i økende grad har etablert kommersielt samarbeid med nye partnere både innenfor nettverket og utenfor nettverket. Dette kan også henge sammen med at bedriftene har kommet lengre i prosessen fra dialog og til konkret kommersielt samarbeid.

I spørreundersøkelsen for 2014 var ikke partnere utenfor bedriftsnettverket spesifisert i undergrupper slik som i 2015 og 2016.

Mobiliserte deltakere i Bedriftsnettverk

De nye bedriftsnettverkene som ble etablert i 2016 involverer 375 bedrifter. Tilsvarende tall for 2015 var 310 bedrifter. Dette er en økning på 65 bedrifter (21 prosent) som har etablert strategisk samarbeid med andre bedrifter.

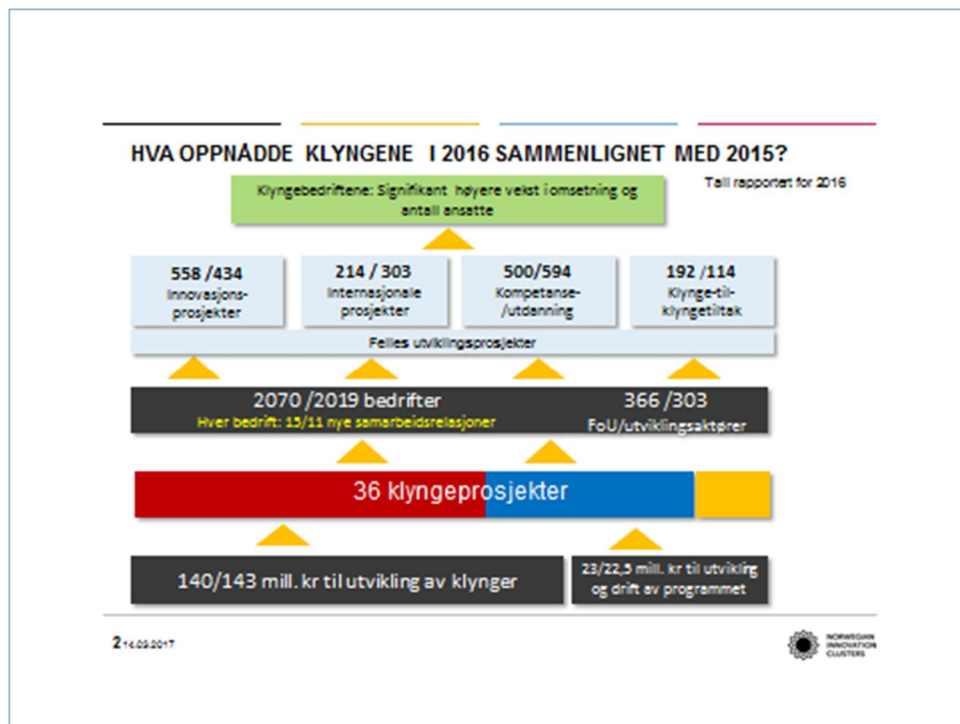
Totalt antall bedrifter involvert i alle eksisterende bedriftsnettverk pr. 31.12.16 var 810 bedrifter, mot 695 i 2015. Det gir en netto økning på 115 bedrifter (ca. 16 prosent) i antall involverte bedrifter.

Økningen i antall involverte bedrifter skyldes primært at antall prosjekter i porteføljen har økt. Det er ikke et mål i seg selv at hvert bedriftsnettverk har flest mulig deltakere. Det viktige er at det etableres gode samarbeidskonstellasjoner som effektivt bidrar til innovasjon, omstilling, økt konkurransekraft og verdiskaping hos deltakerbedriftene.

Støttende analyser

Klyngeprosjektene tilrettelegger for samarbeidsprosjekter

Årsrapportene fra klyngeprosjektene angir hvor mange nye samarbeidsprosjekter som er et resultat av klyngeprosjektets tilrettelegging. Rapportene er baserte på data fra klyngeprosjektene. Figuren nedenfor viser 2016 tall kontra 2015 tall:

Figur 135: HVA OPPNÅDDE KLYNGENE I 2016?

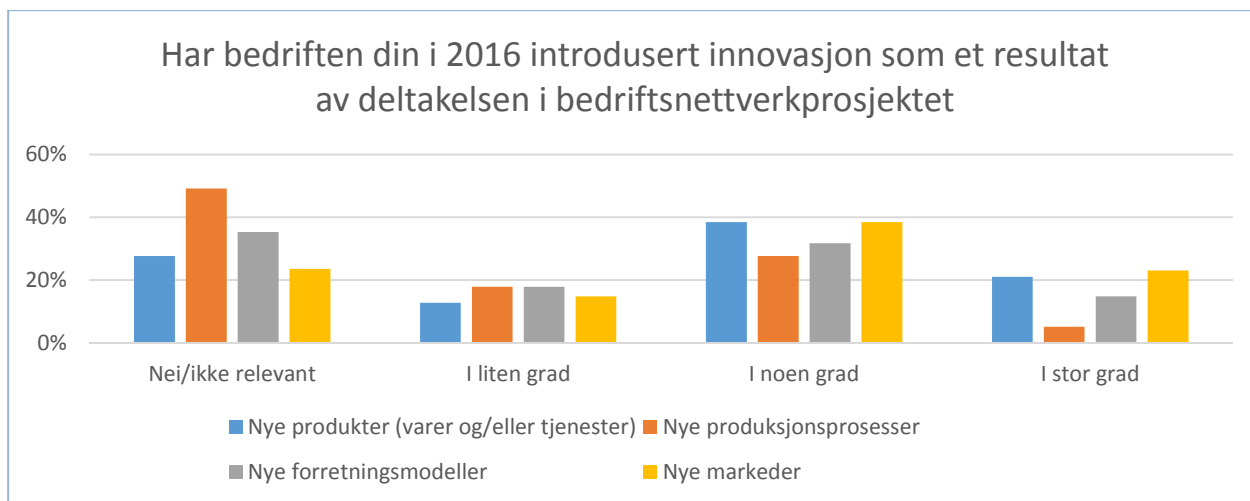
Antallet samarbeidsbaserte innovasjonsprosjekter og klynge til klyngetiltak er noe lavere enn i 2015. Tallene er ikke direkte sammenliknbare fordi porteføljen av klyngeprosjekter er endret. Korrigert for dette mener vi likevel at vi her kan se en indikasjon på at de markedsutfordringene mange av klyngebedriftene står overfor, reduserer mulighetene til å engasjere seg i krevende samarbeidsprosjekter som ikke ligger innenfor bedriftenes kjernevirksomhet.

Samtidig er det økning i antall internasjonale prosjekter. Dette er positivt hvis det betyr at bedriftene og klyngene arbeider aktivt med å finne nye markedsmuligheter. Næringlivet blir mer og mer globalt – klyngene går foran på vegne av bedriftene, og klyngeprosjektene blir brukt strategisk av bedriftene for å styrke internasjonale koblinger. Vi vet også at mange klynger har vært aktive med å finne internasjonale partnere for å søke EU midler. Et godt eksempel er Oslo Medtech som i løpet av de siste 2, 5 år har hentet hjem 220 mill. kroner til klyngen og bedriftene i klyngen. Av de 220 mill. kroner er 97 mill. kroner, INNOSUP og klyngeprosjekter, mens øvrige er støtte til bedrifter.

Klyngene har også rapportert inn et høyere antall kompetanse og utdanningsprosjekter samtidig som antall FoU aktører har gått ned. Det siste kan være resultat av en omfattende fusjonering av UoH sektoren i 2016. At det likevel er flere kompetansetiltak kan være et resultat av økt innsats på omstilling og fornyelse. Ny kompetanse inne digitalisering, effektiv produksjon, internasjonalisering nye forretningsmodeller m.m. er områder vi vet mange klynger har prioritert. Noen klynger har også bidratt konkret med kompetanse-påfyll til ansatte i overgang fra en jobb til den neste

Bedriftsnettverk bidrar til innovasjon

Spørreundersøkelsen til bedrifter som deltok i bedriftsnettverk i 2016 er basert på svar fra 192 bedrifter (132 i 2015). Bedriftene rapporterer om at samarbeid i bedriftsnettverk bidrar vesentlig til innovasjon på flere områder. Undersøkelsen viser dette mønsteret for 2016:

Figur 136: Bidrag til innovasjon som følge av deltakelsen i bedriftsnettverksprosjektet i 2016. Innovasjonsområdene er delt inn i; nye varer og tjenester, nye produksjonsprosesser, nye forretningsmodeller og nye markeder.

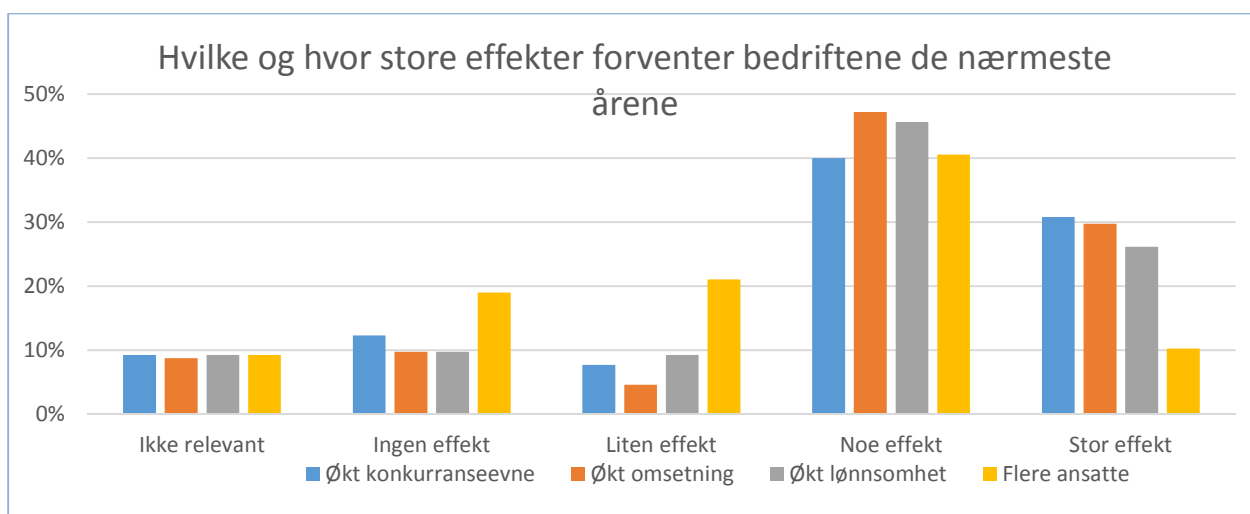
Det er interessant at bedriftene rapporterer om at samarbeid i bedriftsnettverk bidrar til innovasjon på flere områder. Særlig at bedriftene rapporterer innovasjon på nye forretningsmodeller og nye markeder er verd å merke seg. Andelen bedrifter som sier at samarbeidet i noen grad eller i stor grad har bidratt til innovasjon på de ulike områdene er; nye varer og tjenester (59 prosent mot 50 prosent i 2015), nye produksjonsprosesser (33 prosent mot 30 prosent i 2015), nye forretningsmodeller (47 prosent mot 43 prosent i 2015) og nye markeder (61 prosent mot 56 prosent i 2015).

Andelen bedrifter som sier at samarbeidet i noen grad eller i stor grad har bidratt til innovasjon har økt for alle de fire innovasjonsområdene fra 2015 til 2016.

Det generelle bildet er at bedriftsnettverk ser ut til å bidra vesentlig til innovasjon, og spesielt innen nye produkter og tjenester, samt nye markeder. Antall respondenter er for få til å generalisere.

Bedriftsnettverk bidrar til økonomiske effekter

I spørreundersøkelsen rapporterer bedriftene om at samarbeid i bedriftsnettverk forventes å bidra vesentlig til økonomiske effekter. Undersøkelsen viser dette mønsteret for 2016:

Figur 137: Effekter som følge av deltakelse i bedriftsnerkprosjektet i 2016. Effektområdene er delt inn i; økt konkurransevne, økt omsetning, økt lønnsomhet og flere ansatte.

Det er interessant at bedriftene rapporterer om at samarbeid i bedriftsnettverk forventes å ha vesentlig effekt på flere områder. Andelen bedrifter som sier at samarbeidet har noe effekt eller stor effekt på de ulike områdene er; økt konkurransevne (71 prosent mot 73 prosent i 2015), økt omsetning (77 prosent som i 2015), økt lønnsomhet (72 prosent mot 69 prosent i 2015) og flere ansatte (51 prosent mot 45 prosent i 2015).

Viktige resultater i forhold til distrikts- og regionalpolitiske mål:

- Tjenestene gir et effektivt bidrag til å utvikle innovative og omstillingsdyktige bedrifter og næringsmiljøer med utgangspunkt i lokale og regionale fortrinn.
- Klynge og bedriftsnettverksprogrammene har en fordeling av bedrifter innenfor distriktpolitisk virkeområde som er omtrent på samme nivå som fjoråret.
- Gjennom deltakelse i klynge- og bedriftsnettverksprosjekter har distriktsbaserte bedrifter fått gode muligheter til å utvikle samarbeidsrelasjoner til eksterne aktører; i andre regioner, nasjonalt og internasjonalt.
- Gjennom klyngeprogrammet og tjenesten kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer har et betydelig antall distriktsbaserte næringsmiljøer etablert et strategisk samarbeid med utdanningsmiljøer, og flere nye utdanningstilbud er etablert. Dette gir miljøene en bedre tilgang til relevant kompetanse. Også omstillingskommunene har gjennomført et stort antall kompetansehevende tiltak
- Regional omstilling har bidratt til å skape og sikre et betydelig antall arbeidsplasser

Klyngeprogrammet

I tillegg til vurdering av resultater og effekter i henhold til MRS- indikatorene i henhold til NFD, har vi som avtalt med KMD har en også i 2016 utvidet rapporterings- og analyseopplegget med sikte på å få bedre innsikt i klyngeprosjektens regionale nedslagsfelt og effekter. Vi presenterer her noen hovedtrekk i dette bildet:

Regionalt nedslagsfelt

Klyngeprogrammet har årlig oppdaterte deltakerlister for alle sine klyngeprosjekter. Ut fra disse kan en blant annet hente opplysninger om bedriftenes lokaliseringkommune. En stor del av klyngeprosjektene har deltakelse fra bedrifter både innenfor og utenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Klyngeprosjekter med et bredt geografisk nedslagsfelt finansieres ofte både med midler fra KMD og NFD. Finansieringsandelen fra KMD blir tilpasset det aktuelle distriktpolitiske nedslagsfeltet for deltakerne.

I tabell 17 gjengis bedriftenes fordeling på ulike soner i henhold til gjeldende distriktspolitisk virkeområde:

Arena-prosjekter	Sone I	Sone II	Sone III	Totalsum
Arena Arktisk Maritim Klynge	3 %	0 %	97 %	100 %
Arena BioTech North	12 %	0 %	88 %	100 %
Arena Innovasjon Torskefisk	5 %	0 %	95 %	100 %
Arena Skognæringa i Trøndelag	29 %	6 %	65 %	100 %
Arktisk Vedlikehold	47 %	0 %	53 %	100 %
Blue legasea	62 %	10 %	29 %	100 %
DesignArena	97 %	0 %	3 %	100 %
EdTech Cluster	100 %	0 %	0 %	100 %
Heidner	83 %	6 %	11 %	100 %
i4Plastic	36 %	9 %	55 %	100 %
iKuben	76 %	6 %	18 %	100 %
Lønnsomme vinteropplevelser	7 %	0 %	93 %	100 %
Mineralklynge Norge	6 %	0 %	94 %	100 %
Norwegian Fashion Hub	93 %	0 %	7 %	100 %
Norwegian Room Cluster	46 %	27 %	27 %	100 %
Norwegian Smart Care Cluster	99 %	1 %	0 %	100 %
Norwegian Tunnel Safety Cluster	93 %	2 %	5 %	100 %
Olje- og gassklynge Helgeland	11 %	0 %	89 %	100 %
Smart Water	59 %	0 %	41 %	100 %
Solenergiklyngen	95 %	0 %	5 %	100 %
Subsea Valley	92 %	1 %	8 %	100 %
Totalt for alle bedrifter	67 %	2 %	31 %	100 %

Tabell 17: Fordeling på ulike soner i henhold til gjeldende distriktspolitisk virkeområde

GCE/NCE prosjekter	Sone I	Sone II	Sone III	Totalsum
GCE Maritime	63 %	21 %	17 %	100 %
GCE NODE	88 %	1 %	10 %	100 %
GCE Subsea	85 %	7 %	8 %	100 %
NCE Aquaculture	33 %	0 %	67 %	100 %
NCE Culinology	90 %	10 %	0 %	100 %
NCE Eyde	75 %	13 %	13 %	100 %
NCE Instrumentation	89 %	2 %	9 %	100 %
NCE Maritime CleanTech	68 %	23 %	10 %	100 %
NCE Media	95 %	0 %	5 %	100 %
NCE Micro- and Nanotechnology	100 %	0 %	0 %	100 %
NCE Oslo Cancer Cluster	98 %	0 %	2 %	100 %
NCE Oslo Medtech	92 %	1 %	7 %	100 %
NCE Raufoss	41 %	0 %	59 %	100 %
NCE Seafood Innovation Cluster	70 %	20 %	10 %	100 %
NCE Smart Energy Markets	100 %	0 %	0 %	100 %
NCE Systems Engineering Kongsberg	76 %	0 %	24 %	100 %
NCE Tourism - Fjord Norway	45 %	3 %	53 %	100 %
Totalt antall bedrifter	82 %	6 %	13 %	100 %

Tabell 18: Fordeling på ulike soner i henhold til gjeldende distriktpolitisk virkeområde

Vi presiserer at «Totalt for alle bedrifter» gir fordelingen på soner for alle bedrifter innenfor henholdsvis Arena og NCE/GCE. Klynger med et stort antall bedrifter vil da påvirke sonefordelingen sterkere enn klynger med færre bedrifter. Dette gjelder blant annet Arenas prosjektportefølje. Hvis vi tar bort det klyngeprosjektet som har desidert flest deltakere; Subsea Valley, vil andelen bedrifter i sone II og sone III øke fra 33 til 39 prosent.

Oversikten viser, ikke uventet, at mange av de tyngste klyngemiljøene, som blir støttet gjennom NCE og GCE, har en stor andel bedrifter som er lokalisert utenfor det distriktpolitiske virkeområdet. En større andel av klyngene innenfor Arena har et nedslagsfelt innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. I disse områdene vil det være større muligheter for utvikling av mindre klyngedannelser, som kan ha stor regional betydning. Arena er et viktig instrument for å løfte fram slike miljøer.

De 4 nye klyngene som ble tatt inn i programmet består av to klynger som hovedvekt av bedrifter i sentrale strøk, og de to andre med hovedvekt i distriktene. Som tidligere nevnt har fornyelse og omstilling preget hvilke klynger som ble tatt inn i programmet.

Klyngesatsingen forsterker det regionale samarbeidet

Tunge klyngemiljøer med hovedtyngden av deltakere utenfor virkeområdet, har en viktig rolle i utviklingen av næringslivet i et større regionalt omland. Deltakerlistene viser at mange av disse klyngene har deltakere fra et stort omland. Dette betyr at bedrifter i periferien, som ofte ikke har tilgang til et velutviklet lokalt næringsmiljø, får mulighet til å knytte seg opp til et sterkere innovasjonsmiljø.

Data fra bedriftssurveyen viser også at deltakerbedriftene i klyngene etablerer nye samarbeidsrelasjoner med bedrifter som både er lokalisert innenfor klyngen, *i regionen for øvrig*, og i landet for øvrig eller internasjonalt. Av de ca. 11 nye bedriftsrelasjonene som bedriftene i

gjennomsnitt etablerte i 2016, var 2-3 med bedrifter i *regionen for øvrig*. Dette indikerer at klyngene også har betydning for utvikling av koplinger og samarbeidsrelasjoner for en større region enn klyngenes kjerneområde.

Gjennom tjenesten *Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer* har flere klyngemiljøer med nedslagsfelt i det distriktpolitiske virkeområdet fått støtte til utvikling av utdanningstilbud i samarbeid med en høyere utdanningsinstitusjon. Fem av de syv nye hovedprosjektene som fikk tilsagn i 2016, var koplet opp til pågående klyngeprosjekter. Dette har bidratt til å forsterke klyngenes kunnskapskoplinger.

Indikasjoner på regionale ringvirkningseffekter av klyngeprosjektene vil være en sentral del av evalueringen som gjennomføres i 2017. Vi vil derfor komme med betraktninger om dette i årsrapport for 2017.

Bedriftsnettverk lokalisert i distriktene (DPV) og finansiert fra KMD post 72

Det ble totalt støttet 34 nye prosjekter i 2016 finansiert fra NFD og KMD. Halvparten dvs. 17 prosjekter er lokalisert innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. 16 av disse 17 prosjektene er finansiert med nettverksmidler fra KMD post 72 (mot 22 prosjekter i 2015). Det siste prosjektet er finansiert med lokale midler fra KMD post 60.

To av de ovennevnte prosjektene ble finansiert dels med post 72-midler og dels med lokale midler fra post 60. Med bakgrunn i reduserte lokale rammer (post 60) hos distriktskontorene, kan det forventes at nye prosjektinitiativ i 2017 i liten grad vil bli finansiert fra post 60. Dette vil gi lavere mobilisering av nye initiativ og økt trykk på sentrale nettverksrammer.

I 2016 var det en god balanse (50/50) når det gjelder lokaliseringen av nye prosjekter innenfor og utenfor DPV. I 2015 var 22 av 32 nye prosjekter (68 %) lokalisert innenfor DPV. Dette var en relativ høy andel.

Bedriftsnettverk er godt egnet og høyt etterspurt av næringslivet i distriktene.

Deltakerbedrifter i bedriftsnettverk fordelt på soner i DPV

Tabellen under viser hvordan deltakerbedrifter i hovedprosjekter er fordelt på ulike soner i henhold til gjeldende distriktpolitisk virkeområde. Antallet bedrifter inkluderer også bedrifter i prosjekter som har vært aktive i 2016, men som er avsluttet ved utgangen av 2016.

	Sone 1 (utenfor)	Sone 2 og 3 (innenfor)	Totalt
Antall bedrifter	144	343	487
Prosentandel	30	70	100

Tabell 19: Tabellen viser at 70 prosent av bedriftene som har vært aktive deltakere i bedriftsnettverk i 2016 er lokalisert innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

Bedriftsnettverksporteføljen har en sterk og tydelig distriktsprofil. 70 prosent av bedriftene er lokalisert innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Dette er omtrent den samme profilen som i 2015. Totalt antall bedrifter som inngår i beregningsgrunnlaget var 487 bedrifter i 2016, mot 701 i 2015. Antallet bedrifter omfatter bare virksomheter organisert som aksjeselskap. Det var en økning i antall nye prosjekter relatert til landbruk i 2016. Deltakerbedriftene i disse prosjektene er i stor grad organisert som enkeltmannsforetak og inngår ikke i beregningsgrunnlaget.

Data fra spørreundersøkelsen for 2016 til bedrifter som har vært deltakere i bedriftsnettverk viser at bedriftsdeltakerne etablerer nye samarbeidsrelasjoner med andre bedrifter som både er lokalisert innenfor bedriftsnettverket, i *regionen for øvrig*, og i Norge for øvrig og i utlandet.

Bedriftsnettverk har fokus på komplementaritet og felles kommersielle interesser og har ikke krav om at bedriftene må være samlokalisert i samme region. Prosjekter kan derfor bestå av

deltakerbedrifter som er lokalisert både innenfor og utenfor DPV.

Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer

Det er litt tidlig å vurdere om tjenesten oppfyller de målsettinger for alle de prosjektene som er igangsatt. Imidlertid Oxford Research konkludert i sin sluttrapport fra følgeevalueringen at målsettingen om å forsterke regionale næringsmiljøers tilgang til relevant kompetanse er oppnådd, basert på opplysninger hentet fra 16 prosjekter som har igangsatt kompetansetiltak på det tidspunktet undersøkelsen ble gjennomført. Det viser at det er gjennomført 24 opptak av 530 studenter, hvor av 251 har fullført. Vi vet også at mange andre prosjekter snart leverer ytterligere utviklede tilbud.

Nye utdanningstilbud er etablert

Men fra de 27 prosjektene fra 2013-15 utlysningen er det pr årsskifte 2016/2017 rapportert inn følgende:

Tilbud	Ferdig utviklet	Under utvikling
Etter- og videreutdanning (EVU)	10	10
Fagskoletilbud	3	5
Tilbud Høyere nivå	8	6

Ikke alle tilbud er igangsatt ennå, men tabellen viser at det allerede er utviklet 21 tilbud, og minst 21 er under utvikling.

Læringspunkter fra følgeevalueringen

Følgeevalueringen konkluderer også med at innsatsaddisjonaliteten er høy, dvs at betydningen av virkemiddelet for å iverksette kompetanseutviklingsprosjektet er høyt. Evalueringen viser også at det er næringsrelevans; dvs at prosjektene har samsvar mellom næringslivets behov og de tilbud som utvikles. Erfaringsmessig ser vi at der hvor det er en god relasjon mellom næringsliv og utdanningsinstitusjoner fra før, og hvor det er en infrastruktur rundt gjennomføring av prosjekter, gir positiv effekt for gjennomføring. Dessverre slår dette negativt ut der hvor infrastrukturen ikke er på plass, ved at disse i mindre grad får opp gode prosjekter i den nasjonale konkurransen.

Evalueringen slår fast at god forankring både hos næringslivet og utdanningsinstitusjonene er viktig. Utdanningsinstitusjonene er som regel positiv til nyutvikling, men tilgang til ressurser og tid til arbeidet ikke alltid er tilrettelagt. Tjenesten gir ikke støtte til drift, og evaluator påpeker at mange prosjekter har en barriere med rekruttering og sementering av studiene når de iverksettes. Dette er nødvendig for å opprettholde overlevelse av de utviklede studier. Større endringer i markedssituasjonen for bedriftene i næringsmiljøene har selvsagt også påvirket attraktivitet for de nye tilbudene.

Dessverre er det ikke gitt ny bevilging til Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljø 2017. Men følgeevalueringen har gitt oss mange gode læringspunkter som bør tas med videre inn i arbeid med utvikling av nye kompetansetilbud.

Regional omstilling

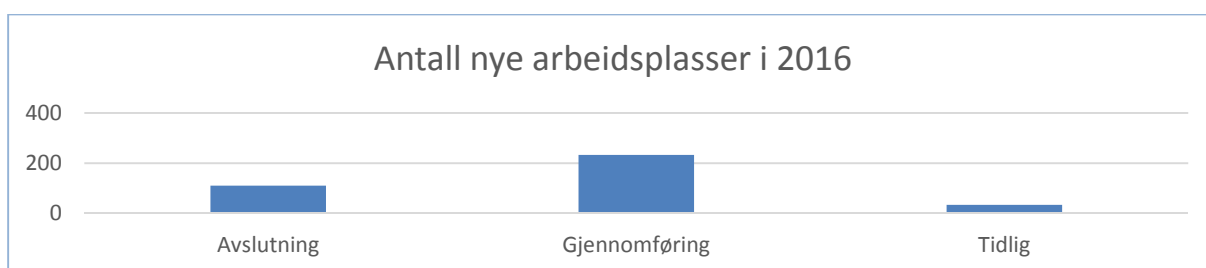
Regional omstilling er ikke en del av Innovasjon Norges ordinære kundeundersøkelse. Regional omstilling har derfor bedt omstillingsorganisasjonene rapportere til Innovasjon Norge på resultater og effekter hos omstillingsprogrammene. Narvik er ikke med i undersøkelsen, men kommentert under støttende evalueringer. Målstyrings- og rapporteringssystemet som er under utvikling og implementering vil bidra til omstillingsorganisasjonene på sikt rapporterer likt og med bedre kvalitet.

Resultater i 2016 fra nåværende omstillingsområder:

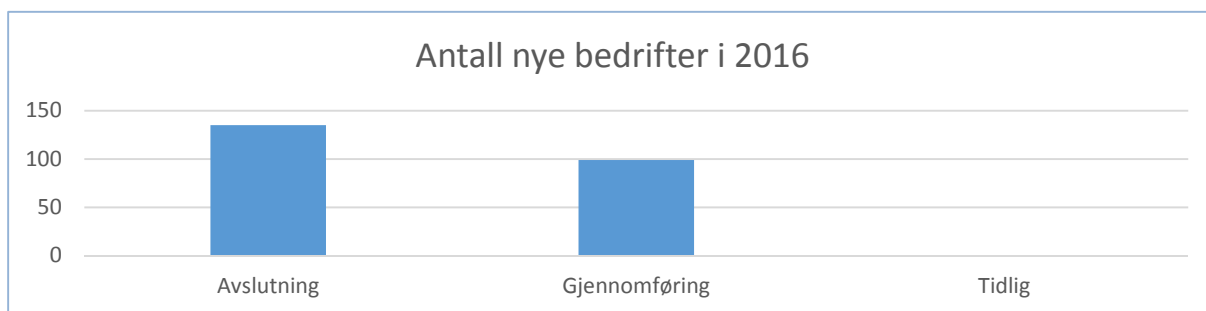
Nye arbeidsplasser 2016	Sikring arbeidsplasser 2016	Nye bedrifter 2016	Antall kompetansehevende tiltak 2016	Antall Nettverk 2016	Antall Programrelaterte tiltak 2016
379	281	234	90	78	134

Totale resultater fra nåværende omstillingsområder inkl. 2016:

Nye arbeidsplasser inkl. 2016	Sikring arbeidsplasser inkl. 2016	Nye bedrifter inkl. 2016	Antall kompetansehevende tiltak inkl. 2016	Antall Nettverk inkl. 2016	Antall Programrelaterte tiltak inkl. 2016
1572	895	849	432	273	496

Hvis vi sammenligner tallene med rapportering fra 2015 så ser vi en nedgang i antall skapte arbeidsplasser, men en økning i sikring av arbeidsplasser. Det er spesielt Mosse-regionen som rapporterer om sterk økning i sikring av arbeidsplasser som gir utslag på økningen fra fjorårets tall. For øvrig er det en økning i kompetansehevende tiltak og nettverksaktiviteter som på sikt kan bidra til økt verdiskaping i bedriftene, som igjen kan bidra til nye og sikrede arbeidsplasser.

Antallet nye bedrifter er økt betraktelig fra 2015 og spesielt i avslutningsfasen. Det er spesielt Ytre Namdal, som er i avslutningsfasen, som rapporterer en sterk økning i antall nye bedrifter i 2016. Evalueringen vurderer også at Ytre Namdal har potensiale også mht bedrifter og arbeidsplasser etter omstillingsperioden. Vi har vurdert årets portefølje av omstillingsområder, hvor kun Tinn kommune er vurdert i tidligfasen, 14 i gjennomføringsfasen og 6 i avslutningsfasen.

Mål for 2017

Det oppleves fremdeles en stor etterspørsel etter de tjenestene innenfor delmål 3. Samtidig er norsk næringsliv i endring, som også betyr at det er behov for å se på tjenestene. Gis det støtte til de beste prosjektene, og bidrar disse til fornyelse og omstilling av norsk næringsliv. Utvikling vil prege tjenestene i 2017 i tillegg til å levere gode kvalitative tjenester i nettverkene og klyngene.

Nærmere om de enkelte tjenestenes mål i 2017:

Klyngeprogrammet:

Programevaluering av klyngeprogrammet:

Klyngeprogrammet vil gjennomføre en programevaluering som vil gi nyttige innspill til videreutvikling av programmet. Det arbeides tett sammen med de andre eierne, Norges Forskningsråd og Siva, for å avklare roller og grensesnitt, og hvordan programmet best kan utvikle gode klynger som bidrar til utvikling og omstilling av norsk næringsliv.

Klynge som omstillingsmotor:

Klyngene som omstillingsmotor skal i korthet sette fart på det vi allerede ser virker i våre fremste klynger, og gjøre dette tilgjengelig for bedrifter utenfor klyngene over hele landet. Pilotprosjektet avsluttes i februar 2017. Konkurransautlysning forberedes med sikte på at hovedprosjektet kan starte våren 2017. Ordningen må ses i sammenheng med Sivas Katapult-virkemiddel.

Gründerskap i klyngene

Nytt metodeverk til hvordan de kunne strukturere arbeidet med gründerskap i klyngene skal utvikles av utvalgte klynger. Metodeverket skal ferdigstilles og bli presentert før de øvrige klyngene i oktober. Målet i 2017 er å videreutvikle metodeverkene, spre kompetansen og implementere metodeverkene gjennom å etablere møteplasser for klynger og gründere.

Internasjonalisering

Innovasjon Norge har fått oppdrag å markedsføre Norge som en dynamisk grønn leverandør av løsninger for det internasjonale markedet (se Brand Norway). Klyngene er i front på slike løsninger og vil bli benyttet i markedsføringen. Konkret vil det bli kjørt en pilot med havromsklyngene i 2017.

Bærekraftkompetanse hos klyngene

Mange klynger har bærekrafts-perspektivet i det arbeidet de gjør allerede. Men programmet ønsker i 2017 å øke kompetansen til alle klyngene ved å spre fra de beste.

Forsterke kompetansetiltak:

Målet er å kunne øke andelen kompetansetiltak til klyngene og bedriftene, men også for de som arbeider mot klyngene i VMA. Kompetansebygging er viktig for effektiv klynge-drift, men også for utvikling av klyngenes innovasjonsevne. Programmet har drevet kompetanseutvikling i alle år, men håper å kunne øke omfanget.

EU rådgiver utlysning

Innovasjon Norge skal fortsette arbeidet med å lyse ut midler fra Kunnskapsdepartementet til å styrke klyngeprosjektenes strategiske arbeid mot EUs programmer. Midlene her hensikt å øke og fremme deltakelse av klyngens bedriftsmedlemmer i EUs program Horisont 2020 ved hjelp av en intern EU-rådgiver i klyngen. Klyngen skal ha en strategisk tilnærming til EU-arbeid og se koblinger mellom klyngens strategier og EUs, og rådgiveren skal bidra til dette

Digitaliseringsprosjektet:

Med ønske om å effektivisere det administrative arbeidet i klyngene, har Innovasjon Norge igangsatt et digitaliseringsprosjekt. Målet er å lage en felles plattform for deling av informasjon, rapportering, samhandling med VMA og andre klynger. I tillegg til effektivisering er målet å kunne framskaffe data fra klyngene og bedriftene som ikke har vært mulig tidligere. Utviklingsarbeidet vil pågå utover 2017 med gradvis innføring mot 2018

Forsterke kompetansetiltak:

Målet er å kunne øke andelen kompetansetiltak til klyngene og bedriftene, men også for de som arbeider mot klyngene i VMA. Kompetansebygging er viktig for effektiv klynge-drift, men også for

utvikling av klyngenes innovasjonsevne. Programmet har drevet kompetanseutvikling i alle år, men håper å kunne øke omfanget.

Bedriftsnettverk: Fortsatt hovedfokus på internasjonalisering og omstilling

Bedriftsnettverk vil gjennomføre to utlysninger i 2017. Det er et mål å ta inn inntil 20 nye prosjekter. Målet er forsiktig satt. Det henger sammen med at *basis rammene* for bedriftsnettverk er relativt lave. Det gjør langsiktig planlegging krevende. Det er også slik at en stor del av den disponible rammen for 2017 er bundet opp i finansieringsforpliktelser knyttet til eksisterende/løpende prosjekter. Det henger sammen med at Bedriftsnettverk er treårige utviklingsprosjekter som i hovedsak finansieres for ett år av gangen.

Utlysningene i 2017 rettes mot internasjonalisering og omstillingsrelaterte prosjekter. Det er videre et mål at de nye prosjektene som tas inn, skal bidra til at den totale prosjektporteføljen har en god spredning på bransjer og sektorer og en bred geografisk spredning i alle deler av landet.

Bedriftsnettverk har vist seg høyt etterspurt og godt egnet for bedrifter som opererer i krevende markeder og står overfor omstillingsutfordringer. Gjennom strategisk samarbeid får bedriftene økt tilgang til kompetanse og andre ressurser. De kan derfor *raskere og mer kraftfullt* omstille seg til nye markeder eller utvikle nye markeds- og forretningsområder med større vekst- og verdiskapingspotensial.

Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping opererer ikke med kvantitative mål for nye landbruksrelaterte bedriftsnettverksprosjekter og prosjektporteføljen.

Evaluering av bedriftsnettverkstjenesten i 2017

Bedriftsnettverk vil få gjennomført en ekstern evaluering i 2017 som vil gi nyttige innspill til videreutvikling av tjenesten.

Regional omstilling: Økt fokus på resultater og målrealisering

De enkelte fylkeskommuner gir innspill til KMD på kommuner som har omstillingsutfordringer. Det vil bli en viktig oppgave for Regional omstilling å få nye omstillingsprogrammer etablert opp på en god måte. I tillegg til å forsterke det arbeidet som allerede gjøres i løpende omstillingsprogram.

Der hvor evalueringen av omstillingsarbeidet peker på forbedringer må disse tas inn i utviklingsarbeidet for 2017.

Innovasjon Norge har også som mål å få ferdigstilt og implementert et målstyrings og rapporteringssystem hos omstillingsorganisasjonene som skal bidra til bl.a. økt kvalitet på resultater av omstillingsarbeidet.

3.7 Rapportering på enkelttjenester fra KMD

3.7.1 Kap. 551, post 60 Tilskudd til regional utvikling og post 61 Tilskudd som kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift

Total ny budsjettramme post 60 var 375 mill. kroner. Innvilgede tilskudd og avsetning til tapsfond for risikolån og garantier utgjorde i 2016 totalt 442 mill. kroner. Overforbruket er dekket av overføringer fra tidligere år samt annulleringer gjennom året.

Budsjettrammen på post 61 var 27 mill. kroner.

De årlige innvilgningsrammene kommer fra fylkeskommunene. Innovasjon Norge står fritt til å disponere rammene til tilskudd eller tapsfond for lån og garantier.

3.7.1.1 Distriktsutvikling- og RDA-tilskudd

Tilskudd til bedriftsutvikling og investeringer (ekskl. tilskudd til etablerertilskudd)

Tjenesten skal bidra til å realisere nasjonale og fylkeskommunale mål for regional utvikling tilpasset regionale forutsetninger, og benyttes til prosjekter med sysselsettings- og verdiskapingspotensial som også kan bidra til å internasjonalisere næringslivet.

Tilskudd kan innvilges i de distriktpolitiske virkeområdene i sone III, og kan gis til finansiering av bedriftsutvikling (myke investeringer) og anleggsmidler for å sikre utviklingen av et nyskapende næringsliv. Tjenesten er viktig for å kunne skape flere gode gründere og vekstkraftige bedrifter.

Tilskudd som kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift (RDA tilskudd)

Innovasjon Norge har hatt forvalteransvaret for deler av de midlene som er bevilget som tilskudd som kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift i distriktene siden 2003. Tilskudd kan gis til bedriftsutvikling og investeringer i definerte kommuner. Tjenesten skal skape flere gode gründere og vekstkraftige bedrifter.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Oppdraget er preget av at tilgangen på midler er avtakende, selv om rammesituasjonen i 2016 har blitt godt hjulpet av overførte bevilgninger fra tidligere år og annulleringer på tidligere ubrukte tilsagn. I 2016 har vi mottatt totalt søknader om tilskudd til investeringer og bedriftsutvikling på post 60 på 804 mill. kroner mot 767 mill. kroner i 2015. På post 61 kom det søknader for 62 mill. kroner mot 102 mill. kroner i 2015.

Delmålene flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter måles etter omsetnings- og produktivitetsvekst, lønnsomhetsøkning, antall ansatte og bidrag til økt kompetanse.

Effektundersøkelser for 2015 og 2016 (se tabell under) viser at det er gode effekter av både investerings- og bedriftsutviklingstilskudd på de fleste indikatorene. Det er dog forskjeller, og disse er spesielt store på årlig omsetningsvekst og vekst i antall ansatte, hvor veksten for investeringstilskudd er nesten det dobbelte av hva som er tilfelle for bedriftsutviklingstilskudd. Begge typer tilskudd har relativt liten effekt på lønnsomhet og produktivitet, mens nesten alle prosjekt som har mottatt tilskudd, uavhengig av type, har et kompetansebidrag i seg.

Samtidig viser effektundersøkelsen at disse tilskuddene har en lavere score på effektmålene enn bruk av distriktsrettede risikolån. Dette underbygger at det det kan være riktig å dreie tjenesteb Bruken fra tilskudd mot lån i tiden fremover. Samtidig må en være klar over at tilskudd benyttes til prosjekter som har et misforhold mellom forventet avkastning og risiko, mens risikolån i utgangspunktet brukes

der prosjektene i seg selv har tilstrekkelig bedriftsøkonomisk lønnsomhet – og det samtidig er en låntaker som anses å være i stand til å betjene et lån.

Tabellen under, som er kommentert over, viser kort oppsummert noen effekter som er målt av SSB i 2015 og 2016 for Innovasjon Norges virkemidler sett i forhold en tilsvarende kontrollgruppe av bedrifter. Sammenliknbare tall for 2014 finnes ikke. Undersøkelsen viser følgende (angitt i prosentpoeng):

	Investeringsstilskudd		Bedriftsutvikling	
	2015	2016	2015	2016
Omsetning	13,27	12,51	6,05	5,80
Produktivitet	0,97	1,16	0,94	1,24
Lønnsomhet	-0,06	-0,02	0,17	0,16
Ansatte	3,54	3,25	1,94	1,81
Verdiskaping	3,50	3,79	3,40	3,33

Kundeeffektundersøkelsen^[1] viser at prosjektene som mottar investerings- eller bedriftsutviklingsstilskudd har et klart kompetansebidrag i seg. Nivået har ligget på 94 og 95 prosent de siste to årene.

Aktiviteter

Leveranse	Ramme	Innvilget (i mill. kroner)	Antall tilsagn
Investeringsstilskudd	Innenfor kap. 551.60	119,3 (144,3)	150 (179)
Bedriftsutviklingsstilskudd	Innenfor kap. 551.60	212.1 (230,2)	603 (609)
RDA tilskudd	Innenfor kap. 551.61	41,1 (61,8)	98 (127)
SUM		372,5 (436,3)	851 (915)

Aktivitetsnivået totalt på disse områdene er lavere i 2016 enn i 2015, noe som i hovedsak skyldes en reduksjon av nye årlige rammer over tid på budsjettpostene.

Resultater og effekter

I 2016 har innvilgingen av bedrifts- og investeringsstilskudd i økende grad blitt kanalisert mot gründere, og denne gruppen ble innvilget 43 prosent tilskuddene. Økningen er på om lag seks prosentpoeng fra 2015. Bakgrunnen for dette er trolig at tilskudd har stor utløsende effekt for bedrifter i en tidlig fase, hvor kontantstrømmene fra driften ikke alltid er stor nok til å kunne forsvare lånefinansiering.

77 prosent av distriktsutviklingsstilskuddene ble innvilget i sone 3, noe som er en reduksjon fra 81 prosent i 2015. Når dette ennå ikke er nærmere 100 prosent, skyldes det at statistikken på geografisk fordeling også inneholder etablerertilskudd, som i 2016 i noen grad også kunne gis i sone 1 og 2. Dette endres fra 2017.

Addisjonalitet på tilskuddsordningen er høy og har ligget stabilt på over 90 prosent de siste tre årene, noe som vurderes som et tilfredsstillende nivå.

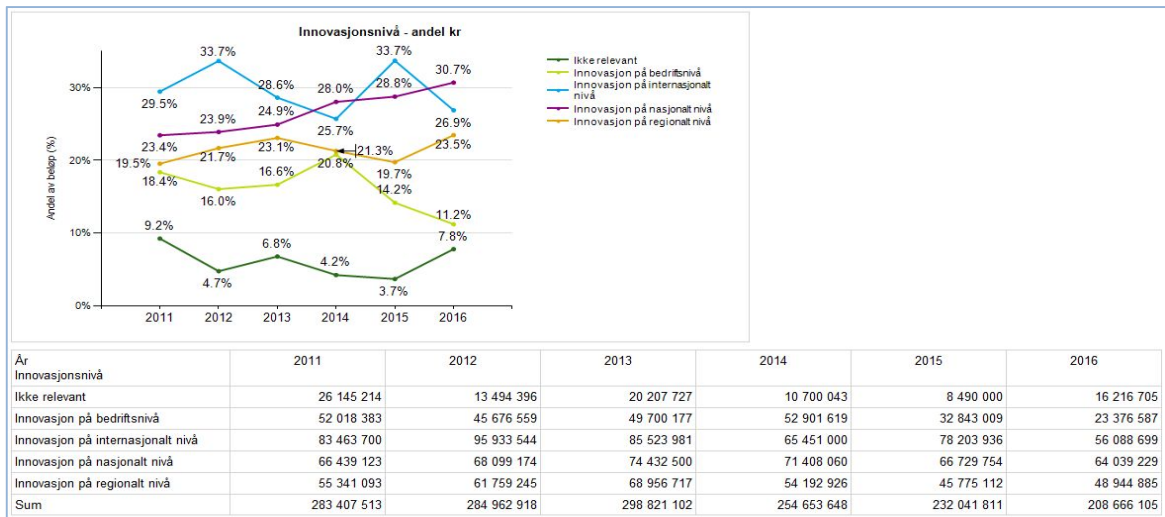
Når innovasjon på nasjonalt og internasjonalt nivå summeres, er dette på 53 prosent mot 64 prosent i 2015. Dette er lavere enn for tjenestene under NFDs budsjettposter, hvilket også er i forhold til forventning og Innovasjon Norges ulike vektlegging av kriteriene for disse ordningene, og i tråd med

^[1] Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelse 2015 – Førunderøkelse utført av Oxford Research.

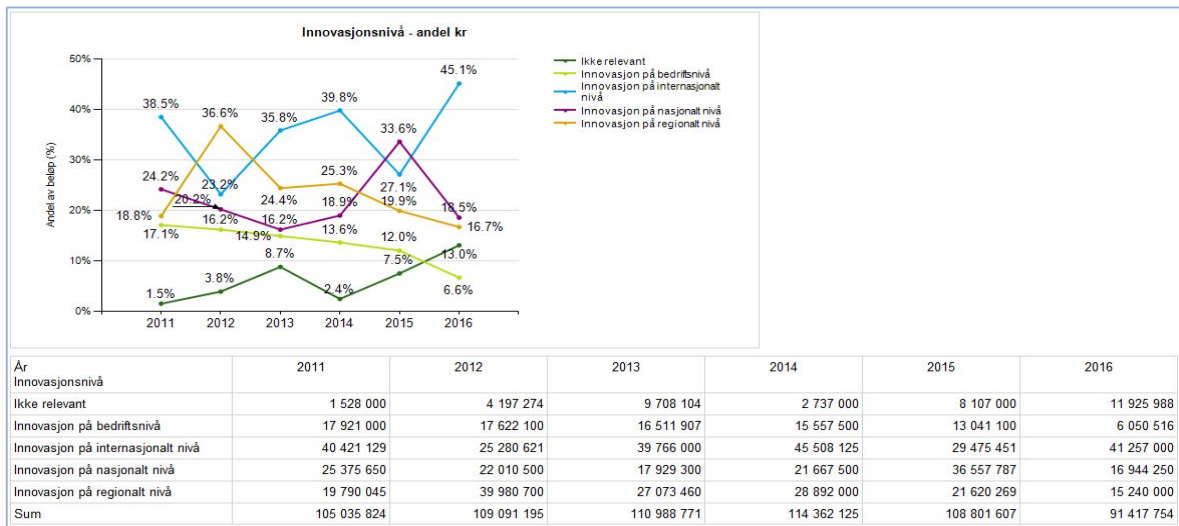
vår forståelse av oppdraget. Sett over 5-års-perioden har imidlertid trenden vært at andelen prosjekter som representerer innovasjon på nasjonalt nivå har gått opp og andelen prosjekter som er innovasjon på bedriftsnivå har gått ned. Denne utviklingen er villet og dels også styrt. Tjenestene benyttes for øvrig hovedsakelig til prosess- og produktinnovasjon – 71 prosent av innvilget beløp gikk til dette. 80 prosent av innvilgningene gikk til bedrifter med inntil 20 ansatte.

Resultat- og effektindikatorer fordelt på vekstkraftige bedrifter og gründere:

Innovasjonsnivå bedrifter:

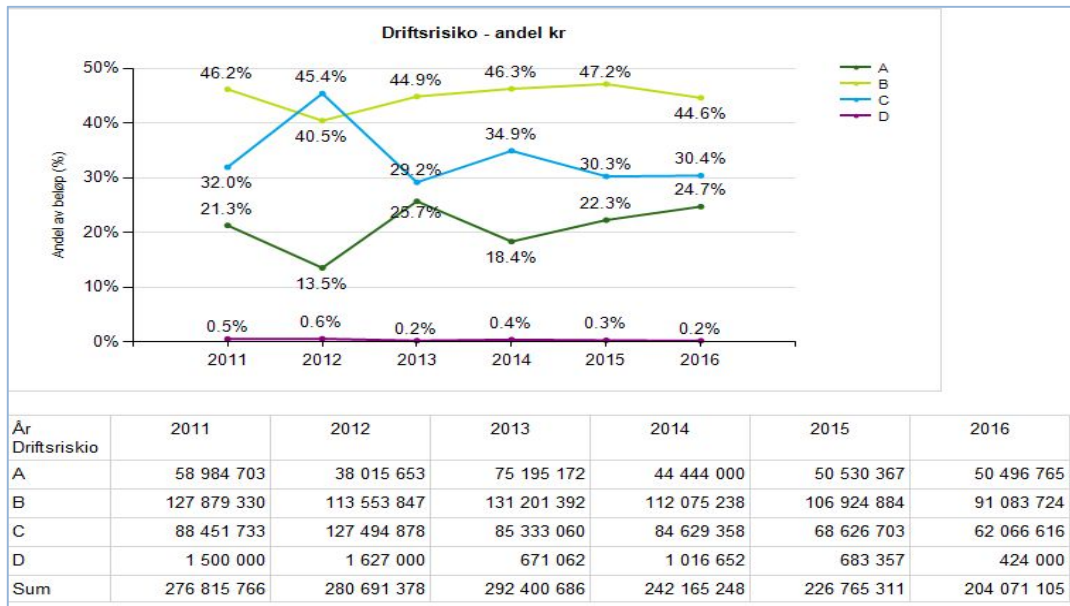

Innovasjonsnivå gründere:

Figurene over viser noe høyere og økende innovasjon på nasjonalt og internasjonalt nivå for gründere sammenlignet med vekstkraftige bedrifter. Samtidig viser tabellene at innovasjonsnivået for de to gruppene varierer fra år til år, men over tid ligger innovasjonsnivået på et stabilt høyt nivå for både gründere og bedrifter.

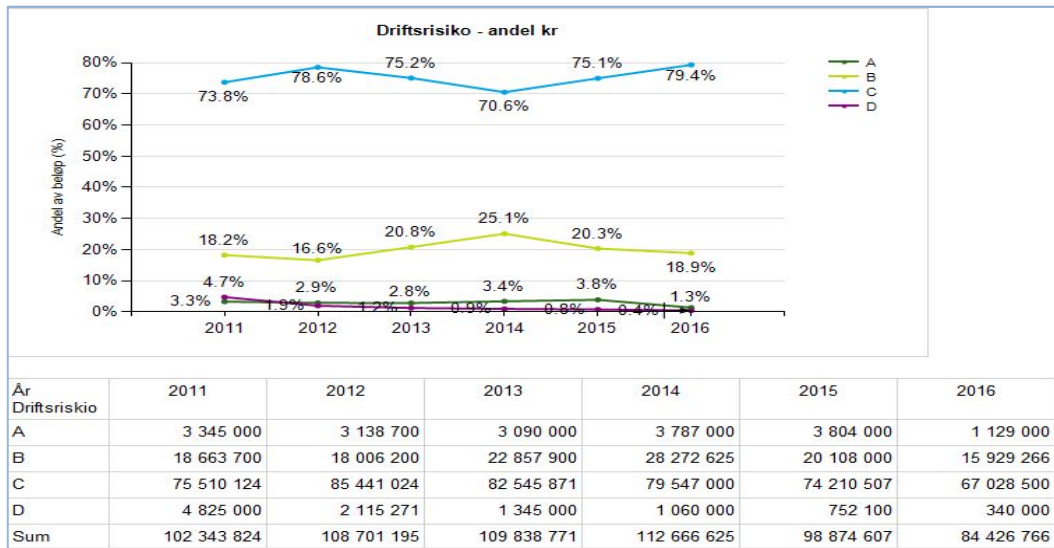
Driftsrisiko bedrifter:

Figur 138: Driftsrisiko bedrifter.

Driftsrisikoen for bedrifter er relativt stabil over tid, men det er noe overraskende at andelen tilskudd til bedrifter klassifisert med driftsrisiko A er økende den siste 3 års perioden. I teorien bør prosjekter i regi av A-bedrifter ha en høy prosjektrisiko for at det skal være grunnlag for å innvilge tilskudd. Dette er nærmere kommentert under «Forholdet mellom driftsrisiko og prosjektrisiko nedenfor». Dette er nærmere kommentert under «Forholdet mellom driftsrisiko og prosjektrisiko nedenfor»

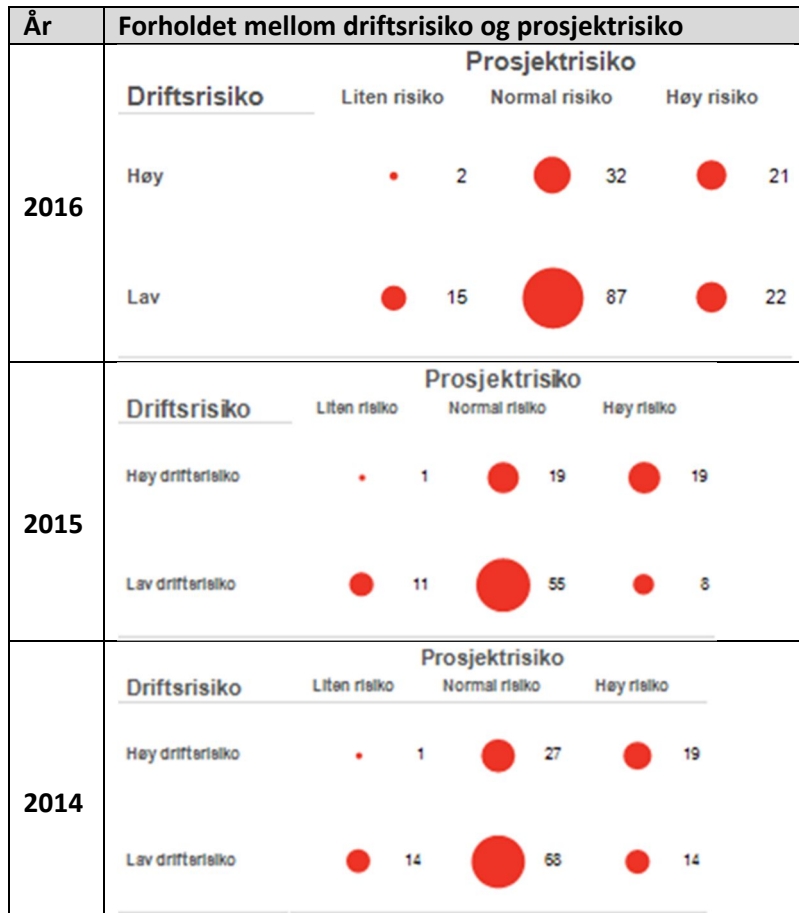
Driftsrisiko gründere:

Figur 139: Driftsrisiko gründere

Figurene viser at driftsrisikoen er høyere på prosjekter i regi av gründere sammenliknet med etablerte bedrifter. Bildet er stabilt over tid. Det må kunne sies å være overraskende at så stor andel som 18,9 prosent av gründerbedriftene yngre enn 3 år allerede er klassifisert med driftskode B. Spørsmålet som reises er om vurderingen kan være preget av optimisme knyttet til fremtid mer enn substansielle forhold.

Figuren under viser sammenhengen mellom driftsrisiko og prosjektrisiko for investerings- og bedrifts-utviklingstilskudd (fra post 60 og 61) i perioden 2014-2016 for bedrifter yngre enn tre år.

Figur 140: Sammenhengen mellom driftsrisiko og projektrisiko for investerings- og bedriftsutviklingstilskudd i perioden 2014-2016 for bedrifter yngre enn tre år.

Det fremgår at det er en høy konsentrasjon av prosjekter med lav driftsrisiko og normal projektrisiko som finansieres med tilskudd i alle de tre årene. Det er derfor grunn til å stille spørsmål ved om ikke flere av disse prosjektene kunne ha vært lånefinansiert fremfor å bruke tilskudd. Antallet prosjekter hvor både drifts- og projektrisiko er høy ligger stabilt på rundt 20 i året. De prosjektene som er tildelt tilskudd med både lav drifts- og projektrisiko, er i hovedsak prosjekter av mer infrastrukturell karakter og ikke rent bedriftsrettede prosjekter.

Avvik

Volumet av innvilgede tilskudd målt i både beløp og antall er lavere enn tidligere år. Reduserte innvilgningsrammer fra fylkeskommunene har de siste årene i noen grad dreiet tjenestebruken fra tilskudd mot lån, og i mange prosjekter er dette en tilfredsstillende deltakelse fra Innovasjon Norge, som også gjør at de årlige rammer strekker lenger.

27 prosent av innvilget beløp har gått til kvinnerettede prosjekter; en liten økning fra 25 prosent i 2015, men klart under målsettingen på 40 prosent. Dette er nærmere omtalt foran i innledningen av denne rapporten.

Rammesituasjonen rundt om i fylkene er noe forskjellig. Alle fylker har fått kutt i sine rammer gjennom flere år, men kuttene er forskjellige i størrelse. Fylkene Hordaland, Møre og Romsdal og Nordland har fremdeles relativt romslige rammer som følge av ubenyttede og annullerte tilsagn fra tidligere år.

Støttende analyser

Den siste kundeeffektundersøkelsen viser at distriktsutviklingstilskudd har en stabilt høy addisjonalitet, men de distriktsrettede risikolån er på om lag samme nivå. Tjenesten scorer høyt på andelen prosjekter som bidrar til innovasjon innen markedsutvikling, og kundene vurderer dessuten at tjenesten gir viktige bidrag til bedring av konkurransevne og kompetanseheving.

Administrasjon- og gjennomføringskostnader

Kostnadene er inkludert i linjen Driftsutvikling-, etablerings- og RDA tilskudd i tabell for Gjennomføringskostnader virkemidler med høy andel av finansiering under Øvrig Rapportering. Tabell 40 side 429

3.7.1.2 Distriktsrettede risikolån og garantier

Distriktsrettede risikolån skal bidra til å dekke særlig små og mellomstore bedrifters behov for risikoavlastning i investerings – og utviklingsprosjekter gjennom toppfinansiering.

Distriktsrettede garantier for driftskreditt gis til små og mellomstore bedrifter som mangler pantesikkerheter for lånefinansiering i bank.

Det legges vekt på at nye lån og garantier styres mot prosjekter som bidrar til økt verdiskaping regionalt og til å utvikle flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter.

Samlet vurdering av måloppnåelse

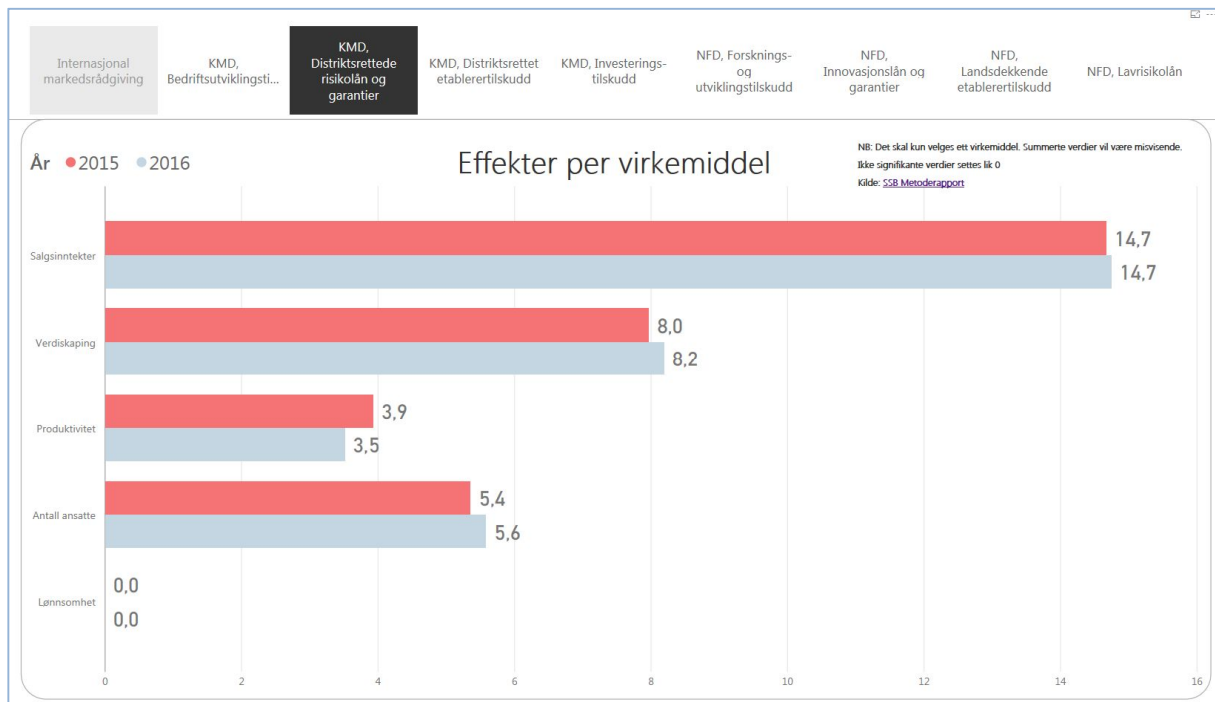
I 2016 har vi mottatt totalt søknader om 466 mill. kroner i lån under post 60 mot 403 mill. kroner i 2015.

De to delmålene måles etter omsetnings- og produktivitetsvekst, lønnsomhetsøkning, antall ansatte og bidrag til økt kompetanse.

Effektundersøkelser fra SSB for 2016 viser at lån og garantier har en meget god effekt i forhold til kontrollgruppen av bedrifter som ikke har fått slike lån, og har høyere score enn tilskudd på alle indikatorer nevnt over. Forskjellene er spesielt store på årlig utvikling i produktivitet og verdiskaping.

Noe av forskjellene kan trolig forklares med ulikheter i prosjektene, men vi mener også at dette underbygger at det kan være riktig å dreie tjenesteb Bruken ytterligere fra tilskudd mot lån i tiden fremover.

Undersøkelsen viser følgende:

Figur 141: Effekter målt i prosentpoeng årlig mervekst over en treårsperiode, sett i forhold til en kontrollgruppe (Kilde: SSB).

Andelen prosjekter med kompetansebidrag de to siste årene har vært hhv. 91 og 82 prosent.

SSB dokumenterer også i år gode effekter for risikolån i distriktene. Vi mener fortsatt at Menon sin evaluering av låneordningene «En statlig bro i kapitalmarkedet» i rapport 42/2013, hvor de konstruerte kontrollgrupper som besto av bedrifter som hadde fått finansiering i bank eller av investorer, hvor disse bedriftene ble sammenlignet med unge og nye kundeforetak som hadde fått finansiering i form av innovasjonslån/risikolån av oss, var for strengt. Derfor er det spesielt godt å se at SSB har kunnet dokumentere såvidt gode resultater for distriktsrettede risikolån sett i forhold til sammenliknbare foretak.

Aktiviteter

Leveranse	Ramme	Innvilget (mill. kroner)	Antall tilsagn
Risikolån	Innenfor kap 551.60	293,8 (369,7)	198 (129)
Garantier	Innenfor kap 551.60	1,2 (5,3)	2 (7)

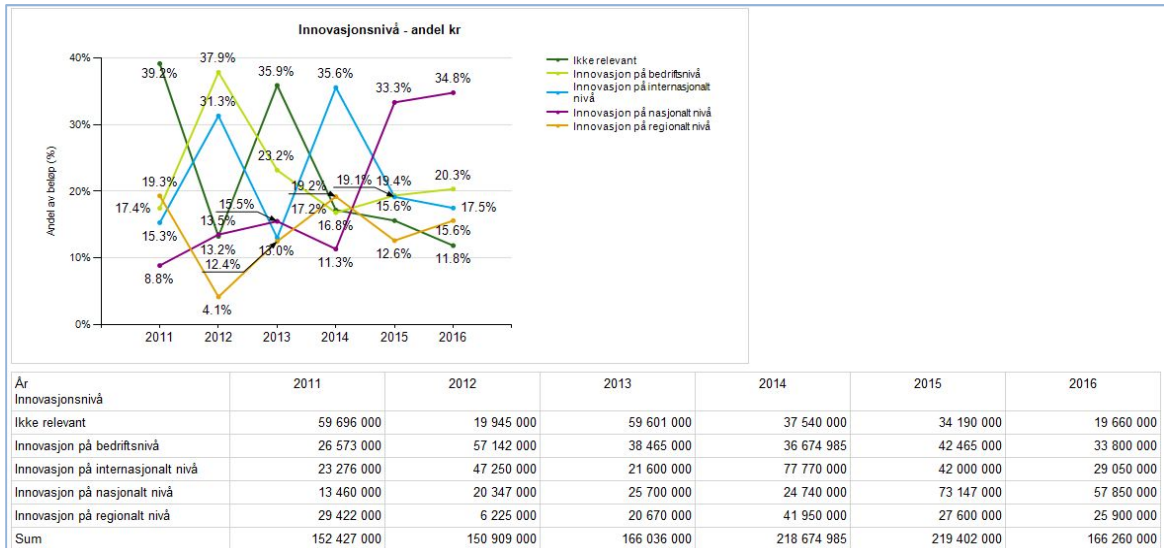
Som det fremkommer av tabellen over er aktivitetsnivået på lånesiden redusert målt i innvilget beløp sammenlignet med 2015. Antallet nye lån har imidlertid øket. Garantiordningen er lite benyttet, men er et nyttig supplement til tjenestetilbudet.

I 2015 ble det foretatt polymessige justeringer med sikte på å gjøre risikolåneordningene mer relevant. Endringer i krav til sikkerhet og nytt statsstøtteregime har gjort ordningene mer fleksible. Det ble også satt inn tiltak for å markedsføre ordningene bedre. Det er vanskelig å peke på noen enkelt årsak til at lånevolumet er redusert i 2016 i forhold til året før.

Resultater og effekter

I 2016 har innvilgingen av nye lån og garantier i økende grad blitt dreiet mot gründere. Mens andelen til gründere i 2015 var 40 prosent, økte denne til 43 prosent i 2016. Alle lån og garantier er i 2016 innvilget innenfor sone 3. Tjenestene benyttes hovedsakelig til prosess- og produktinnovasjon – 66 prosent av innvilget beløp gikk til dette. 69 prosent av innvilgingene gikk til bedrifter med inntil 20 ansatte. 23 prosent av innvilget beløp gikk dessuten til miljørettede prosjekter.

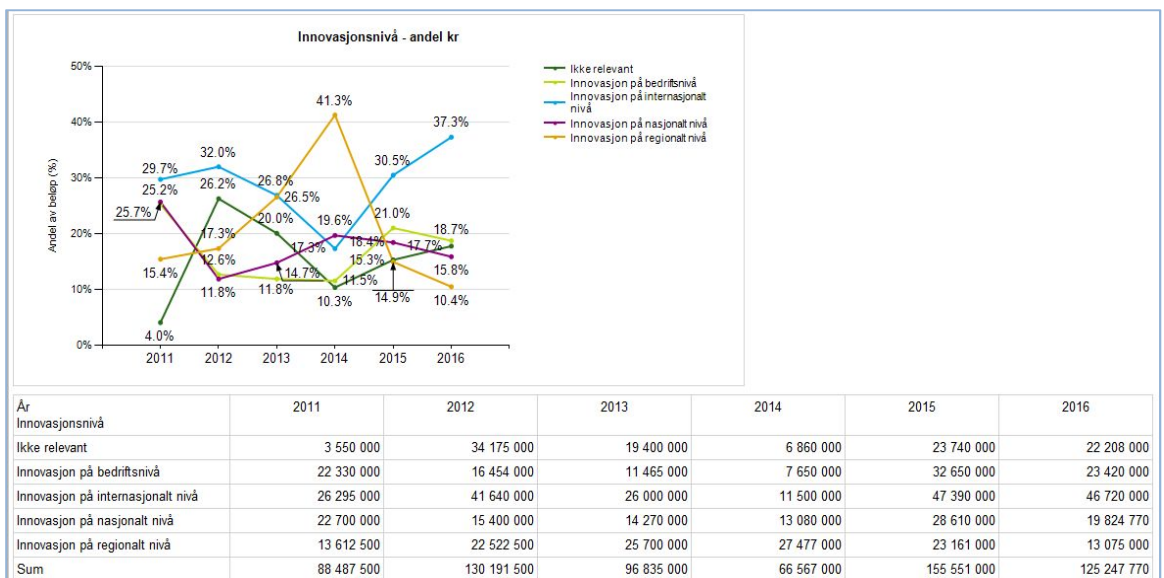
Innovasjonsnivå bedrift

Som det fremgår av figuren er innovasjonshøyden høyst varierende. Dette forteller også at innovasjonshøyde ikke benyttes som primærkriterium for sortering av søknader om distriktsrettet risikolån. Vi mener dette er innenfor rammen av oppdraget.

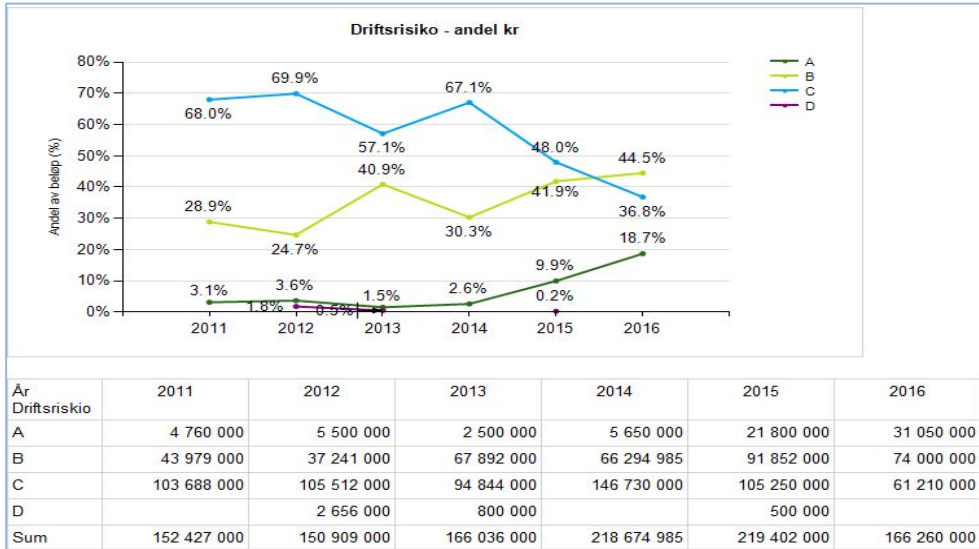
Når innovasjon på nasjonalt og internasjonalt nivå sees sammen, er innovasjonsnivået for tjenesten noe lavere i 2016 enn tidligere år. Samtidig viser figuren at andelen innovasjon på bedriftsnivå er synkende.

Innovasjonsnivå Gründer

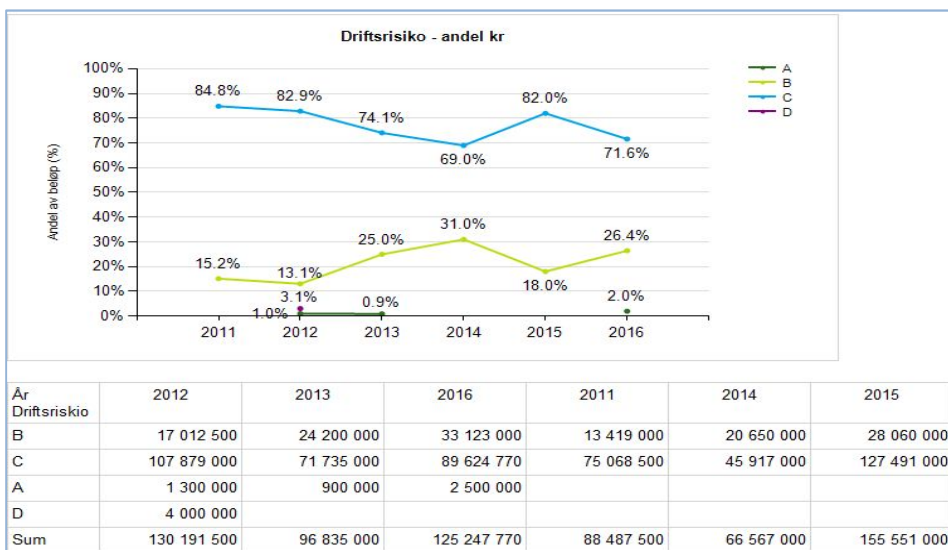
Innovasjon på nasjonalt og internasjonalt nivå er noe lavere for delmål gründere, men figuren viser en økning fra 2015. Totalt sett er innovasjonsnivået lavere på distriktsrettede risikolån sammenliknet med landsdekkende innovasjonslån. Dette skyldes trolig at distriktsrettet risikolån i mange tilfeller innvilges til mer tradisjonelle industribedrifter, hvor tradisjonelle fornyelser, kapasitetstilpasninger og omstilling er en vesentlig del av låneformålet.

Driftsrisiko Bedrift

Figuren viser at driftsrisikoen på de prosjekter som er finansiert er blitt marginalt lavere over tid. Dette kan ha sin årsak i gode tider for mange bedrifter i distrikts-Norge, om en ser bort fra de bedriftene som er direkte eller indirekte relatert til olje/gass. Vi ser av tapsbildet på risikolåneporteføljen at tapene innenfor den distriktsrettede risikolåneporteføljen er preget av mindre tap enn i den landsdekkende risikolånepordningen. Det er med andre ord ikke bare på nye tilsagn vi har lavere risiko i distriktene, men det synes for tiden også å være tilfelle for lån som er etablert tidligere.

Driftsrisiko gründere:

Figuren over viser at driftsrisikoen ble lavere i gründerprosjektene som ble lånefinansiert i 2016, men over tid har risikonivået ligget relativt stabilt. Forventningen her er for øvrig at gründerbedriftene er kategorisert i driftsrisikoklasse C.

Figur 142 viser sammenhengen mellom driftsrisiko og prosjektrisiko for distriktsrettede- risikolån og garantier til bedrifter over tre år for perioden 2014-2016. Det fremgår at det er en høy konsentrasjon av prosjekter med lav driftsrisiko og normal prosjektrisiko som finansieres i alle de tre årene. Antallet prosjekter hvor både drifts- og prosjektrisiko er høy var spesielt høyt i 2015 sammenliknet med de andre to årene.

År	Forholdet mellom driftsrisiko og prosjektrisiko			
	Driftsrisiko	Prosjektrisiko		
		Liten risiko	Normal risiko	Høy risiko
2016	Høy	1	47	13
	Lav	5	89	12
2015	Prosjektrisiko			
	Driftsrisiko	Liten	Normal	Høy
	Lav driftsrisiko	18	88	7
	Høy driftsrisiko	6	43	56
2014	Prosjektrisiko			
	Driftsrisiko	Liten	Normal	Høy
	Lav driftsrisiko	11	51	9
	Høy driftsrisiko	15	102	24

Figur 142: Viser sammenhengen mellom driftsrisiko og prosjektrisiko for distriktsrettede- risikolån og garantier til bedrifter over 3 år for perioden 2014-2016,

Avvik

Budsjettet utlån i 2016 var 400 mill. kroner, og faktiske utlån ble 105 mill. kroner lavere enn dette. Utlånene var over 80 mill. kroner lavere enn i 2015. En hovedårsak til dette er sannsynligvis at mange bedrifter i distriktene har ført en forsiktig investeringspolitikk blant annet som følge av nedgangstider innenfor olje- og gassnæringen. Bare 8 prosent av innvilget beløp er gått til kvinnerettede prosjekter mot 16 prosent i 2015.

Støttende analyser

Den siste kundeeffektundersøkelsen for distriktsrettede risikolån viser at tjenesten har en stabilt høy addisjonalitet, og at innovasjonshøyden for prosjekter som innebærer utvikling av nye varer,

tjenester og prosesser er på et høyt internasjonalt nivå. Tjenesten scorer for øvrig spesielt høyt på bidrag til kompetanseutvikling, bedring av konkurranseevnen, økt omsetning og overlevelsesmuligheter.

Administrasjon- og gjennomføringskostnader

Tabellen under viser en oversikt over kostnadsutviklingen på distriktsrettede risikolån de siste årene i forhold til årlige tilsagn og totalportefølje.

Risikolån	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Timekost	37	29	27	26	21	22	22
DPK ^[1]	2	3	2	6	6	6	6
SUM	39	32	29	32	27	28	28
Tilsagn – mill./antall	342/129	251/113	273/108	258/114	277/102	370/129	290/134
Portefølje 31.12	1 389	1 299	1 254	1 232	1 189	1 127	1 058

Tabell 20: Oversikt over kostnadsutviklingen på distriktsrettede risikolån de siste årene i forhold til årlige tilsagn og totalportefølje

Samlede bokførte tap på distriktsrettede lån og garantier i 2016 var 13,4 mill. kroner mot 15,1 mill. kroner i 2015. Tapene utgjorde 1,2 prosent av porteføljen og dette er lavt. I et normalår bør bokførte tap utgjøre mindre enn 5 prosent av porteføljen. For øvrig går ordningen med overskudd etter at administrasjonskostnader er dekket. Overskuddet på ordningen utgjorde 18,4 mill. kroner i 2016.

I likhet med de andre låneordningene er denne ordningen preget av gode tider hos de av våre kunder som ikke er direkte eller indirekte knyttet til olje/gass – og det er tilfelle for en stor del av risikolåneporteføljen, gode rentemarginer og lave tap.

Se for øvrig tabell for Gjennomføringskostnader for virkemidler med høy andel av finansiering under Øvrig Rapportering. Tabell 40 side 429.

3.7.1.3 Distriktsrettet etablerertilskudd

Formålet med etablerertilskuddsordningen er å bidra til å få frem flere gode gründere. Tjenesten er rettet mot innovative oppstartsselskaper med vekstambisjoner og tjenesten bidrar til risikoavlastning på gjennomføring av aktiviteter knyttet til markedsavklaring og kommersialisering. Oppstartbedrifter som er inntil tre år er i kjernemålgruppen, mens selskaper inntil 5 år kan få tilskudd til gjennomføring av kommersialiseringsaktiviteter.

Figuren under viser andelen prosjekter med tilskudd til markedsavklaring (fase 1) som også fikk tilskudd til kommersialisering (fase 2). Av de som mottok tilskudd til begge formål, fikk flesteparten tilskudd til kommersialisering året etter at de hadde fått tilskudd til markedsavklaring.

^[1] DPK = Direkte prosjektkostnader

		Landsdekkende etablerertilskudd - Fase 2				Etablerertilskudd - Fase 2				
<i>Andel fase 1 som også fikk fase 2</i>		2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016	Totalt
Landsdekkende etablerertilskudd - Fase 1	2013	6 %	24 %	8 %	3 %	1 %	4 %	2 %	0 %	48 %
	2014	1 %	3 %	23 %	7 %	0 %	4 %	2 %	0 %	40 %
	2015	0 %	0 %	8 %	13 %	0 %	0 %	2 %	2 %	25 %
	2016	0 %	0 %	0 %	10 %	0 %	0 %	0 %	1 %	11 %
Etablerertilskudd - Fase 1	2013	1 %	2 %	2 %	3 %	2 %	10 %	6 %	1 %	26 %
	2014	0 %	1 %	11 %	0 %	1 %	4 %	9 %	1 %	28 %
	2015	0 %	0 %	3 %	7 %	0 %	1 %	3 %	10 %	24 %
	2016	0 %	0 %	0 %	5 %	0 %	0 %	0 %	2 %	7 %
Totalt		1 %	2 %	6 %	8 %	0 %	1 %	3 %	2 %	24 %

Tabell 21: Andelen prosjekter med etablerertilskudd fase 1 som også fikk etablerertilskudd fase 2

De fleste som fikk landsdekkende etablerertilskudd fikk dette i to omganger. For de distriktrettede etablerertilskuddene, fordelte innvilgningene i fase 2 seg både på landsdekkende og distriktrettede midler. De mest innovative prosjektene ble prioritert finansiert med de landsdekkende midlene, fremfor å bli finansiert videre med distriktsmidler. Dette begrunnes primært med store rammer på landsdekkende etablerertilskudd i 2016. Totalt fikk 26 prosent av selskapene med distriktsrettet etablerertilskudd fase 1 også fase 2 tilskudd i årene 2013-2016 og 28 prosent i årene 2014-2016. Tilsvarende andel for de landsdekkende etablerertilskuddene var henholdsvis 48 og 40 prosent.

Etterspørselen etter etablerertilskudd var høy gjennom hele 2016. Fra april 2016 har alle etablerertilskudd fase 1 blitt behandlet av Gründersenteret i Førde. Dette har effektivisert leveransen av tjenesten og gitt mer lik behandling av like saker.

Policy ble revidert i 2016 for å tydeliggjøre kriteriene for tjenesten. Med en forventning om høy etterspørsel har maksbeløpene på tilskuddene vært 100.000 kroner for tilskudd til markedsavklaring og et samlet maksbeløp på tilsagn per bedrift (begge faser) på 500.000 kroner for prosjekter på nasjonalt nivå og 700.000 kroner for prosjekter på internasjonalt nivå.

Samlet vurdering av måloppnåelse

I 2016 har vi mottatt 442 søknader om distriktsrettet etablerertilskudd mot 778 i 2015. I 2016 har vi tilsynelatende hatt en vesentlig reduksjon i etterspørsel etter tjenesten, og dette skyldes at tilskudd til fase 1 – markedsavklaring i hovedsak er belastet landsdekkende rammer. Det ble i 2015 gitt 302 tilskudd til fase 1 av den distriktsrettede rammen, mens tallet for 2016 er 84. 12 prosent av tilsagnene gitt til fase 1 prosjekter over den landsdekkende rammen, gikk til bedrifter i sone III (8,1 mill. kroner).

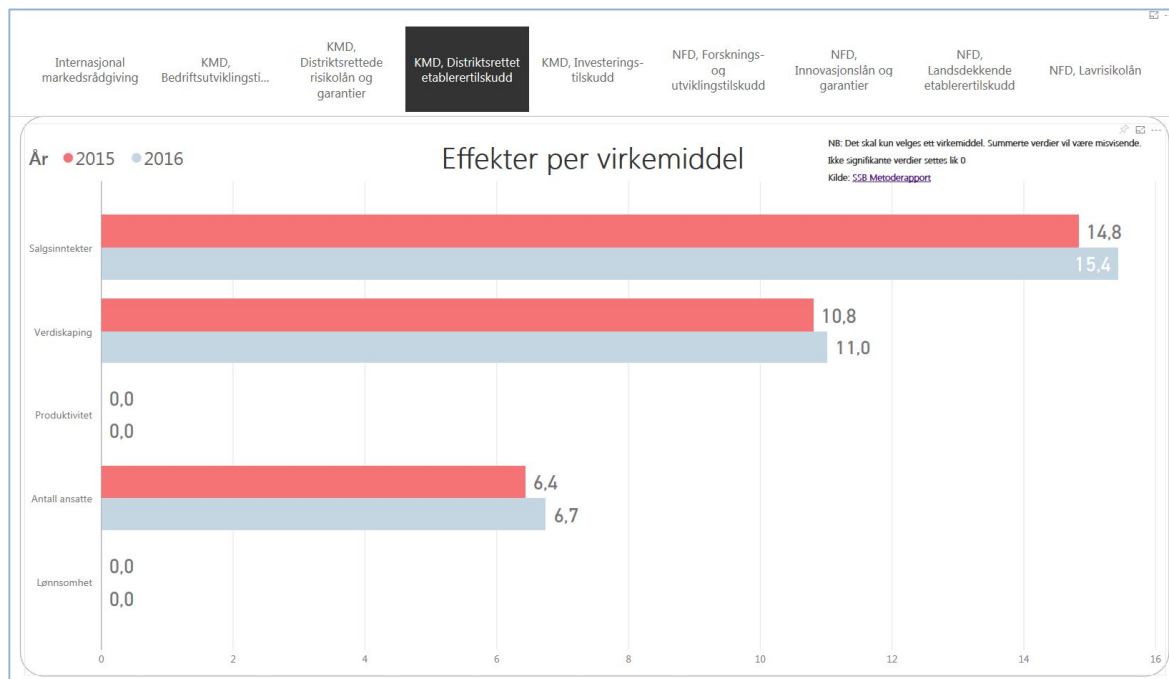
Også i fase 2 er mange prosjekter som opprinnelig ble prioritert innenfor distriktsoppdraget, blitt finansiert med landsdekkende midler. I kommersialiseringsfasen står bedrifter i sone III for 27 mill. kroner av tilsagnene på den landsdekkende rammen. Dette utgjør, i likhet med fase 1, også 12 prosent av samlet tilsagnsbeløp på tjenesten.

Det er totalt gitt 271 tilsagn på ordningen, tilsvarende 72,5 mill. kroner. Dette er en reduksjon fra 2015 både i antall og i kroner. Den store reduksjonen ser vi når det gjelder fase 1 prosjektene, som utgjør 10 prosent av totalt tilsagnsbeløp, men disse er gitt på et tidspunkt hvor det kan være vanskelig å avgjøre innovasjonsnivå og man har gitt flere prosjekter en mulighet under den landsdekkende ordningen. Reduksjonen på fase 2 prosjekter er på 22 mill. kroner i forhold til 2015. Samlet sett er det innenfor de to etablerertilskuddsordningene gitt 1 364 tilsagn i 2016, tilsvarende 363 mill. kroner.

Tildelingen av etablerertilskudd i dette volum bygger samlet sett oppunder en hypotese om at Innovasjon Norge i 2016 har bidratt til at vi får flere gode gründere, i tråd med delmål 1. Det er derimot for tidlig å se de fulle effektene av 2016-tildelingene.

Vi kan imidlertid konstatere at 82 prosent av de distriktsrettede etablerertilskudd har gått til nye bedrifter som er tre år eller yngre, som er primærgruppen for ordningen. Målt etter antall tilsagn har 83 prosent gått til denne gruppen.

SSB-undersøkelsen for 2016 viser at de virksomheter som har fått slike tilskuddsmidler i første rekke har oppnådd vekst i omsetning, verdiskaping og en økning i antall ansatte. Tilskuddene har relativt liten effekt på lønnsomhet og produktivitet. Oversikten under viser hvordan tjenesten scorer sett i forhold til tilsvarende tall i 2015, og denne utviklingen er positiv.

Figur 143: Effekter per virkemiddel distriktsrettet etablerertilskudd

Kundeeffektundersøkelsen⁶¹ viser at prosjektene som mottar etablerertilskudd har et klart kompetansebidrag i seg. Nivået har ligget godt over 96 prosent de siste to årene.

Aktiviteter

Fase	Ramme	Forbruk (mill.kroner)	Antall tilsagn
Markedsavklaring (fase 1)	Innenfor kap. 551.60	7,5 (33,1)	84 (302)
Kommersialisering (fase 2)	Innenfor kap. 551.60	63,8 (86,5)	183 (247)
Svalbard	Innenfor kap. 552.72	1,1 (4,2)	4 (11)
Totalt		72,5 (123,9)	271 (560)

Tabell 22: Fordeling av antall tilsagn og beløp til distriktsrettet etablerertilskudd fordelt på markedsavklaring (fase en) og kommersialisering (fase to). Tall i parentes gjelder 2015.

Med et mål om å finansiere de beste prosjektene og gründerne med størst ambisjoner, har det vært fokus på tydeliggjøre og spisse kriteriene for tjenesten. En tydelig kommunikasjon av tjenesten har vært en prioritert aktivitet. For å klargjøre hvilke aktiviteter som kan finansieres med tilskuddet har vi i 2016 gått bort fra å snakke om etablerertilskudd fase 1 og fase 2 til å snakke om markedsavklarings-tilskudd og kommersialiseringstilskudd.

⁶¹ Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelse 2015 – Førunderøkelse utført av Oxford Research

En viktig milepæl i 2016 har vært å legge om arbeidsstruktur og linje for virkemiddelet, og den store endringen har vært å sentralisere saksbehandlingen av tilskudd til markedsavklaring fase 1. Omleggingen skal sikre en enhetlig vurdering og behandling av kunder over hele landet. Prioriteringen av prosjekter finansiert med distriktsrammene, har skjedd i samråd med rådgiver på lokalt distriktskontor.

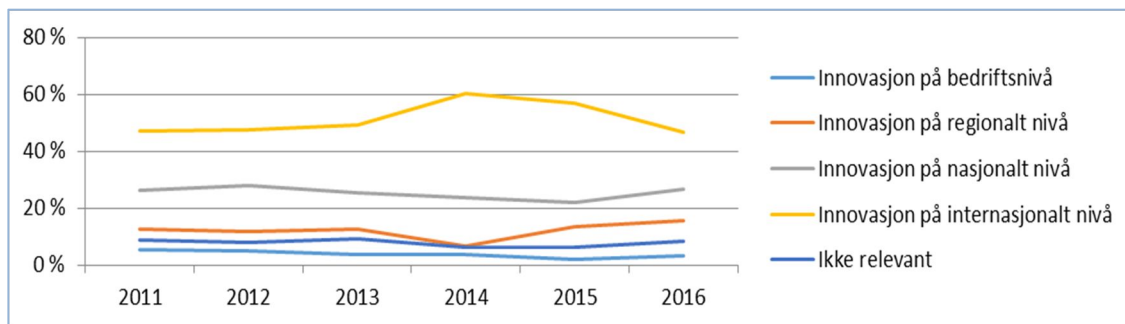
Fra 1.april 2016 har alle markedsavklaringstilskudd (cirka 1 100) blitt saksbehandlet av Grøundersenteret i Førde. Fokus i 2016 har vært på bygging av team og kompetanse for bedre, enhetlig og mer effektiv saksbehandling, og vi forventer å se en fortsatt reduksjon i saksbehandlingstid og økt kundetilfredshet i 2017. Den digitale plattformen «Min side» skal også bidra til å gjøre prosessene og samhandlingen lettere for både kunder og Innovasjon Norge.

Mobiliserings- og oppfølgingsaktiviteter er ytterligere satt i system over hele landet gjennom prosjektet «Fra ide til marked» og «Fra ide til marked 2». Vi tror dette bidrar til å gi flere og bedre gründere, samt at mange aktiviteter gjør oss mer effektive. Tidlig kompetansebygging, forventningsavklaring og «siling» er andre effekter av disse aktivitetene.

Resultater og effekter

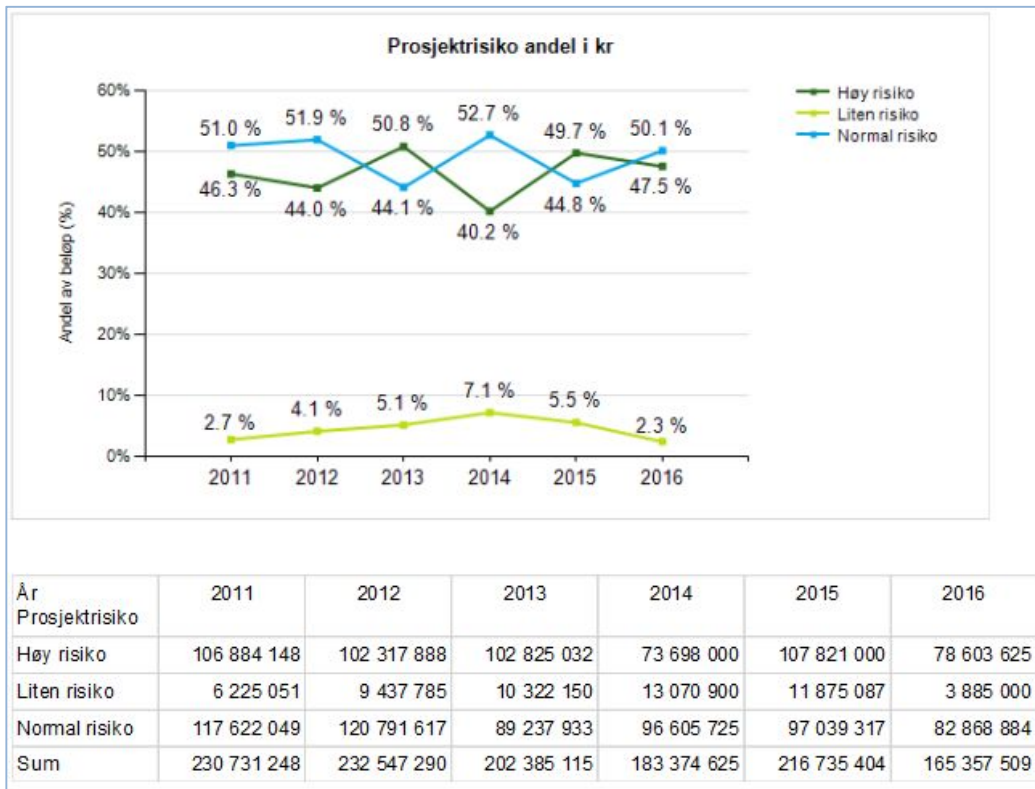
Figuren under viser at litt under halvparten av prosjektene som er finansiert er vurdert å representere innovasjon på internasjonalt nivå (47 prosent). Legger vi til de med innovasjon på nasjonalt nivå er vi oppe i 73 prosent. I forhold til 2015 er det en reduksjon på 10 prosent på prosjekter på internasjonalt nivå, mens vi har en liten økning på prosjekter på nasjonalt nivå (4 prosent). Ser vi på etablerertilskudd samlet sett (NFD og KMD) er andelen prosjekter på internasjonalt nivå 69 prosent; det samme nivå som i 2015.

KMD samlet (markedsavklarings-tilskudd og kommersialiseringstilskudd)

Figur 144: Innovasjonsnivå alle tildelinger distriktsrettet etablerertilskudd, ikke begrenset til delmål 1.

Prosjektrisikoen

Figur 145: Samlet prosjektrisiko for gründer og bedrift.

Prosjektrisikoen er tilnærmet uendret fra 2015, og dette betyr at vi opprettholder en lik risikoprofil i bruk av virkemiddelet til tross for reduserte innvilgninger på tjenesten. En liten reduksjon i høy risiko mot en liten økning i normal risiko kan imidlertid henge sammen med en liten endring i innovasjonsnivået på tjenesten.

Avvik

Volumet av innvilgede tilskudd målt i både beløp og antall er lavere enn 2015, og dette skyldes at tilskudd til fase 1 – markedsavklaring i hovedsak er belastet landsdekkende rammer.

Hele 47 prosent av totalt tilsagnsbeløp på tjenesten er gått til kvinnerettede prosjekter i 2016 mot 27 prosent i 2015. Målt i antall tilsagn er kvinneandelen 40 prosent mot 34 prosent i 2015.

Administrasjon- og gjennomføringskostnader

Kostnadene er inkludert i linjen Driftsutvikling-, etablerings- og RDA tilskudd i tabell for Gjennomføringskostnader virkemidler med høy andel av finansiering under Øvrig Rapportering. Tabell 40 side 429.

3.7.2 Kap 552, post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling

Oppdragsbrevet for 2016 fra KMD sier

«Regjeringa vil leggje grunnlaget for å styrkje vekstkrafta, og sikre gode levekår i alle delar av landet. Regjeringa fornyar regionalpolitikken gjennom å ha ei breiare tilnærming, der utvikling av samspelet mellom byane og regionane omkring og betring av næringslivet sine generelle rammevilkår blir prioritert. Dette skal medverke til ei berekraftig regional utvikling - økonomisk, sosialt og miljømessig. Vidare målrettast den distriktspolitiske innsatsen ved å prioritere nærings- og bedriftsretta tiltak.

I Prop. 1 S (2015-2016) har departementet presentert målstrukturen for dei regional- og distriktspolitiske virkemidlane under programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk. Dei nasjonale virkemiddelaktørane har ein sentral rolle i arbeidet med å realisere desse måla.

Virkemidla under programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk skal stimulere til regional utvikling og styrkje vekstkrafta i område der geografiske og demografiske føresetnader gir utfordringar for vekst og utvikling. Oppdraget til Innovasjon Noreg under denne programkategorien skal vere knytt til departementet sitt hovudmål 1: Auke verdiskapinga, sysselsettinga og eit internasjonalt konkurransedyktig næringsliv.

I hovudsak skal midlane nyttast innanfor det distriktspolitiske verkeområdet. Midlane skal vere utløysande for prosjekta som får tilsegn, samt vere i samsvar med regionale utviklingsstrategiar.»

I samråd med departementet prioriterte Innovasjon Norge de tildelte bevilgningsrammer for 2016 slik:

Resultatmål KMD	Delmål IN	2016	Programmer og satsinger	Detaljert 2016
Kap. 552. post 72		178,7	kap.552 post 72	178,7
1.1 Styrke konkurransekraften for etablerte bedrifter	Flere vekstkraftige bedrifter	24,7	Generell kundekontakt Designprogrammet Mobilisering for vekst i distriktene Kompetanseprogrammet (FRAM) Bioraffineringsprogrammet	0,0 0,0 11,5 3,2 10,0
1.2 Utvikle lokale og reginoale næringsmiljøer	Flere innovative næringsmiljøer	123,8	Klyngeprogrammet Bedriftsnettverk Regional omstilling Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljø	75,8 17,0 11,0 20,0
1.3 Øke antall lønsomme etableringer	Flere gode gründere	25,7	Mentortjenesten for gründere Førstelinje for utvikling av næringsliv i kommunene Global Entrepreneurshio regionalt Gründerguiden og Gründertelefonen Verdiskapingsprogram for kulturnæringene Kvinner i næringsliveet Møteplasser for vekst (EMAX Norge, etc) Profilering og mobilisering til entreprenærskap (inkl. mob. av forretningsengler) Pilotprosjekter vekstkapital og forretningsengler i Nord Pilotprosjekter flerkulturelle verdiskapere og innovasjonsnettverk	14,5 3,5 4,0 0,0 0,0 2,7 0,0 1,0 0,0 0,0
Analysar og profilering		4,5	Analysar, evalueringar og profilering Diverse/ufordelt	4,5 0,0
Sum		178,7	Sum	178,7

Flere vekstkraftige bedrifter (KMD: Styrke konkurransekraften for etablerte bedrifter)

3.7.2.1 Mobilisering for vekst i distriktene

I løpet av 2016 styrket Innovasjon Norge arbeidet med å identifisere og oppsøke distriktsbedrifter i alle deler av landet. Målet var å veilede og kvalifisere en større andel bedrifter for Innovasjon Norges brede tjenestetilbud. Denne innsatsen ble gjort mulig gjennom å omprioritere ressursinnsatsen på KMDs post 72. Vår spesialiserte innsats innen designrådgivning fram til 2016 ble avsluttet, og våre rådgivere ble omdisponert til en bredere kunderettet innsats.

Denne aktiviteten ga muligheten til å møte et større antall distriktsbedrifter og kvalifisere disse for langt flere distriktsrettede og landsdekkende virkemidler.

3.7.2.2 Kompetanseprogrammet FRAM

FRAM er et tilbud til små og mellomstore bedrifter med formål å styrke deltakernes konkurransekraft, lønnsomhet og innovasjonsevne. I 2016 har FRAM hatt to ulike tjenestevarianter: FRAM Strategisk ledelse og FRAM Marked. Eksport og internasjonaliseringsvarianten FRAM Marked vil fra og med 2017 være skilt ut som en egen tjeneste som piloteres med nytt navn – Global Growth.

Kompetansehevingen i FRAM skjer gjennom fellessamlinger med andre deltakerbedrifter, individuell rådgivning samt erfaringsutvekslinger med andre deltakere. Et FRAM-prosjekt har typisk 8 – 12 deltakerbedrifter og det etableres et tydelig målregime ved oppstart.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Gjennom systematisk innsats på fellessamlinger, sparring en-til-en og etablering av uformelle nettverk, bidrar FRAM til å løfte deltakerbedriftenes ambisjonsnivå og skape kultur for vekst i nye markeder.

Alle FRAM-prosjektene evalueres løpende. Tidligere evalueringer gjennomført av Damvad Norge (2014) og Telemarksforskning (2010), konkluderte begge med at programmet er relevant for å møte de utfordringene små og mellomstore bedrifter står overfor i dag.

FRAMs tradisjonelle innsats knyttet til deltakerbedriftenes driftsoptimalisering og bunnlinjefokus er i de senere årene erstattet av et målregime hvor siktet er stilt inn mot vekst og internasjonalisering.

Videreutvikling

I utviklingen av Global Growth har Innovasjon Norge tatt med oss mye fra FRAM Marked, men latt kundenes behov i større grad diktere hvordan tjenesten kan bli mest mulig relevant. Ved siden av en videreutvikling av det faglige innholdet er leveransemodellen betydelig endret:

- Prosjektene finansieres sentralt, og rekrutterer deltakere fra hele landet.
- Aktuelle utekontor i Innovasjon Norges er engasjert i alle prosjekter fra første dag.
- Gjennomføringsperioden reduseres betydelig fra 16 måneder til tre til åtte måneder
- Mindre bruk av eksterne konsulenter, mer bruk av interne krefter – særlig på utekontorene og deres nettverk og en halvering av de eksterne prosjektkostnadene.
- Større deler av prosjektet gjennomføres i aktuelt utemarked, mindre hjemme.
- Gjennom utstrakt dialog med klyngene og andre kompetansemiljøer eksternt og internt, vil vi sørge for at kun bedrifter med tydelig vekst og eksportambisjoner og -potensiale vil få tilbud om å delta.

Tre Global Growth-prosjekter finansiert i 2016 er i pilotering, og tilbakemeldingene så langt er meget gode.

Aktiviteter

Programmet er i 2016 samlet sett finansiert med ca. 26 mill. kroner. Midlene kommer fra både NFD post 50 og post 74, samt KMD post 72 og 60.

21 prosjekter med til sammen 206 bedrifter avsluttet sin FRAM-prosess i 2016. Disse prosjektene ble finansiert i perioden 2013 – 2015 fra flere ulike virkemidler og budsjettposter. Vridningen mot flere eksportorienterte prosjekter fortsatte gjennom 2016, og 19 av totalt 41 prosjekter i ulike faser av gjennomføring var, ved utgangen av året, internasjonalt rettet.

Resultater og effekter

Fordelingen på distriktpolitisk virkemiddelområde for deltakerne i FRAM-prosjektene som ble avsluttet i 2016 var samlet sett: 35 prosent i sone 1, 2 prosent i sone 2 og 63 prosent i sone 3. Strategisk ledelse: 13 prosent i sone 1, 2 prosent i sone 2 og 85 prosent i sone 3.

Marked/eksport: 86 prosent i sone 1, 1 prosent i sone 2 og 13 prosent i sone 3.

Kvinneandelen på samlingene var uforandret - ca. 40 prosent.

Avvik

En nedgang i rammene som finansierer FRAM Strategisk ledelse har som ventet ført til en nedgang i antall nye prosjekter i 2016. 30 prosjekter var i ulike faser av gjennomføring i FRAM Strategisk ledelse 1. januar 2016, mens tallet for 1. januar 2017 er 21.

FRAM Strategisk ledelse vil fra og med 2017 gå over til å være en regional tjenestevariant, og vi forventer at nedgangen i aktiviteten her vil fortsette. Alle igangsatte prosjekter gjennomføres i henhold til de opprinnelige planene. Pilotering av Global Growth vil langt på vei utligne den reduserte aktiviteten.

Støttende analyser

Damvad Norge evaluerte FRAM i 2014 og konkluderte med at programmet er relevant for å møte de utfordringene små og mellomstore bedrifter står overfor i dag.

Fra Damwads evaluering: *«Markedssvikten i FRAM er knyttet til asymmetrisk informasjon. Bedriftene investerer mindre enn det som kan sies å være samfunnsøkonomisk optimalt i kompetanse på forretningsutvikling fordi framtidig gevinst er vanskelig å se på investeringstidspunktet».*

Administrasjon- og gjennomføringskostnader

FRAM gjennomføres ved hjelp av et nettverk av medarbeidere på distrikts- og utekontorene samt dedikerte ressurser på hovedkontoret. Kostnadene er inkludert i linjen Kompetanse i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapitel for Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432.

3.7.2.3 Bioraffineringsprogrammet

KMD bidro med 27,1 mill. kroner (post 72) hvorav 10 mill. kroner var friske midler og 17,1 mill. kroner overførte midler. Det tilsvarer en andel av totalrammen på 77 prosent. Fra 2017 av vil KMDs andel av gjenstående midler inngå i den nye Bioøkonomiordningen.

For fullstendig rapportering på programmet, se rapportering under NFD kap Tilskudd til Bioraffineringsprogrammet side 102

Flere innovative næringsmiljøer (KMD: Utvikle lokale og regionale næringsmiljøer)

3.7.2.4 Klyngeprogrammet

Norwegian Innovation Clusters; videre omtalt som *klyngeprogrammet*, er et nasjonalt program som støtter utvikling av regionale næringsklynger. Programmet skal bidra til verdiskaping gjennom bærekraftig innovasjon. Dette skal skje gjennom å utløse og forsterke samarbeidsbaserte utviklingsaktiviteter i klyngene. Programmet gjennomføres i samarbeid med SIVA og Forskningsrådet.

Programmet støtter klyngeprosjekter på tre nivåer: **Arena**: Klynger med et umodent samarbeid; **Norwegian Centres of Expertise (NCE)**: Klynger med et modent samarbeid og en nasjonal posisjon; og **Global Centres of Expertise (GCE)**: Klynger med et modent samarbeid og en global posisjon.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Klyngeprogrammet har også i 2016 vært en sentral bidragsyter til realiseringen av delmålet *Flere innovative næringsmiljøer*. Som effekt- og resultatanalysene for 2016 viser, bidrar programmet til vekst i verdiskaping og omsetning sammenlignet med kontrollgruppe utenfor programmet. I tillegg utvikler klyngene mange nye relasjoner mellom bedrifter og mellom bedrifter og kunnskapsmiljøer, iverksette et stort antall nye samarbeidsprosjekter, og kompetansetiltak.

I 2016 har programmet fokusert på hvordan klyngene kan bidra til fornyelse og omstilling av norsk næringsliv. Gjennom utvelgelse av nye klynger, pilotering av klyngene som omstillingsmotor og økt innsats for å benytte EU midler, er eksempler på aktiviteter som understøtter dette. Omstilling og fornyelse er en langsiktig prosess. Men vår vurdering er at klyngene som støttes av klyngeprogrammet har arbeidet godt med fornyelse i 2016, som vi vil se resultater av framover.

Videreutvikling

Klyngeprogrammet vil fortsette det påbegynte arbeidet med fornyelse og omstilling i 2017. Kriteriene for utlysning 2017 vil bli ytterligere justert, og det vil bli gjennomført en programevaluering i løpet av 2017. Denne vil danne grunnlag for vurdering av programmet og justeringer fram mot 2018.

Klyngeprogrammet vil i løpet av 2017 iverksette klyngene som omstillingsmotor som et eget tilbud gjennom en egen utlysning. Sammen med Sivas ordning Katapult, vil dette bli gode supplement til klyngeprogrammet for å spre og utvikle kompetansen som finnes i klyngene til det beste for norsk næringsliv.

I 2017 skal det også utarbeides et metodeverk for hvordan klyngen kan arbeide med Gründerskap. Noen klynger har fått i oppdrag å utvikle metodeverket og spre denne kompetansen. På samme måte vil bærekraft bli satt på dagsorden. Klyngeprogrammet har også ambisjon om å styrke arbeide med kompetanseutvikling i klyngene, og effektivisere programmets relasjon til klyngene gjennom et digitaliseringsprosjekt. Internasjonaliseringsarbeidet; inklusive styrkede muligheter for deltakelse i EU prosjekter blir også et prioritert område for klyngeprogrammets arbeid mot klyngene.

Aktiviteter

Programmet har i 2016 blitt gjennomført med følgende budsjettammer og forbruk:

Aktiviteter	Årets ramme (i mill. kroner)		Disponibel ramme (i mill. kroner)		Forbruk (i mill. kroner)		Antall tilsagn	
	Post 72	Totalt	Post 72	Totalt	Post 72	Totalt	Post 72	Totalt
Tilskudd	64	138,8	68,5	143,3	59,9	132,2	24	58
Administrasjon timer og reiser	9,2	17,6	9,2	17,6	8,1	15,5		
Gjennomføring utvikling	2,6	4,9	2,6	2,6	2,5	4,8		
Sum	75,8	161,3	80,3	165,8	70,5	152,5		

Programmet finansieres med midler fra NFD post 71 og KMD post 72. Totalbeløpene i tabellen omfatter de samlede bevilgningene fra de to departementene. Andelen fra post 71 av disponible rammer og forbruk er om lag 52 prosent av totalbeløpene. Klyngeprogrammet har i tillegg disponert en ramme på 15,5 mill. kroner fra NFDs post 50 og post 76 til den såkalte *Innovasjonsrammen*, se omtale under NFD post 2.7.1.6. side 100

Tilskuddet til klyngeutvikling fra post 72 er disponert på følgende måte:

	Støtteformål	Beløp (i mill. kroner)	Antall tilsagn
1	Arena-prosjekter	19,6	12
2	NCE-prosjekter	25,8	9
3	GCE-prosjekter	14,5	3
	Sum	59,9	28

Nye klyngeprosjekter i 2016

Programmet gjennomførte en utlysning første halvår 2016. Det kom inn i alt 52 skisser til nye klyngeprosjekter. Med grunnlag i tilbakemeldinger fra programledelsen, ble 27 av disse videreutviklet til prosjektsøknader; 16 til Arena og åtte til NCE. Følgende nye klyngeprosjekter ble godkjent:

- *Arena*: Arena Skognæringa i trøndelag, Norwegian Tunnel Safety Cluster, Solenergiklyngen
- *NCE*: NCE AquaTech

I tillegg ble fem pågående Arena-prosjekter forlenget med to år:

- Subsea Valley, Legasea, Designarena, Norwegian Rooms, Arktisk Maritime Klynge

Programmet har i 2016 vært engasjert i utviklingen av 39 klynger; 21 innenfor Arena, 15 innenfor NCE og tre innenfor GCE. For oversikt over alle prosjektene, se: www.innovationclusters.no/

Avsluttede klyngeprosjekter

Programmet avsluttet i 2016 sitt engasjement i følgende klyngeprosjekter: Arena Biotech North og Smart Water Cluster, som ble en del av NCE AquaTech. Fire NCE prosjekter nådde også 10 års grensen for basisfinansiering; NCE Instrumentation, NCE Micro and Nanotechnology, NCE Raufoss og NCE Systems Engineering. Det gjennomføres nå sluttevalueringer av prosjektene.

Forprosjekter

Det ble for 2016 avsatt en mindre ramme som kunne disponeres til forprosjekter til nye klyngeprosjekter. Det ble gitt støtte til fem slike forprosjekter i 2016.

Innovation Express

Innovasjon Norge var også i 2016 partner i *BSR Innovation Express*, som er et felles program i Østersjøregionen med formål å styrke internasjonalisering av SMB gjennom klyngesamarbeid. Programmet er initiert gjennom Nordisk Ministerråd. I 2016 fikk fem prosjekter med norsk deltakelse finansiering gjennom denne satsingen.

Klyngene som omstillingsmotor

Innovasjon Norge startet høsten 2015 pilotprosjektet "Klynger som omstillingsmotor" innenfor fokus områdene 1) Økt produktivitet og innovasjonstakt, ledet av Kongsberg Innovasjon (NCE Systems Engineering, Kongsberg) og SINTEF Raufoss Manufacturing (NCE Raufoss), og 2) Digitalisering, ledet av Smart Innovation Østfold (NCE Smart Energy Markets). Erfaringen fra pilotprosjektet viser så langt at kompetanse i klyngene på en kostnadseffektiv måte kan bidra til raskere fornyelse og omstilling i SMB'er som står utenfor klyngen. Raske teknologiskift og økt global konkurranse gjør at bedriftene i større grad er avhengig av tilgang til den fremste kompetansen. Dette er utfordrende, særlig for SMB'ene. Et kompetanseløft for SMB'ene på fundamentale områder for omstilling anses derfor som kritisk for å skape flere vekstbedrifter i Norge.

Klyngene som omstillingsmotor skal i korthet sette fart på det vi allerede ser virker i våre fremste klynger, og gjøre dette tilgjengelig for bedrifter utenfor klyngene over hele landet. Pilotprosjektet avsluttes i februar 2017. Konkurransautlysning forberedes med sikte på at hovedprosjektet kan starte våren 2017.

Gründerskap i klyngene

Innovasjon Norge fikk i oppdrag å sørge for at klyngeprogrammet systematiserer knoppkytingsarbeidet og oppretter møteplasser der gründere deltar i kommersialiseringen av nye muligheter som er oppstått gjennom klyngens aktivitet. I den forbindelse gjennomførte Oxford Analyse en analyse av klyngeprosjektenes arbeid med gründerskap for å få en oversikt over status i dag.

Analysen viste blant annet at enkelte klyngeprosjekter gav uttrykk for at arbeid for økt gründerskap frem til nå ikke har vært et prioritert satsingsområde for klyngeorganisasjonen. Årsaken til dette var at ressurser i form av personell (timer) er benyttet til andre former for klyngeutvikling, og et økt fokus på gründerskap i selve klyngeorganisasjonen ville kreve reallokering eller supplering av personellressurser.

Som et resultat av dette inviterte klyngene inn til en konkurranse der vi bad dem om å komme med forslag til metodeverk til hvordan de kunne strukturere arbeidet med gründerskap i klyngene. Fire klynger fikk tilsagn:

- NCE Media
- Subsea Valley
- NCE Eyde & GCE NODE
- iKuben

Disse prosjektene skal i 2017 arbeide med å utvikle metodeverket som skal være ferdigstilt og bli presentert før de øvrige klyngene i oktober. Målet i 2017 er å videreutvikle metodeverkene, spre kompetansen og implementere metodeverkene gjennom å etablere møteplasser for klynger og gründere.

Internasjonaliseringsarbeidet

Innovasjon Norge har i 2016 styrket sitt arbeid med internasjonalisering av klyngeprosjekter gjennom å forsterke samarbeidet med Utenriksdepartementet og Forskningsrådet. Dette omhandler en koordinering av virkemidler, felles mobilisering og synliggjøring av muligheter for klyngeprosjektene, samt samkjøring av arrangementer.

I forbindelse med Innovasjon Norges satsing på Merkevarer Norge, har det blitt gjennomført en pilot med havromsklyngene i klyngeprogrammet. Totalt ni havromsklynger har deltatt og det har blitt gjennomført workshops i hver enkelt klynge, samt et fellesseminar. Resultatene av piloten vil være med på å legge premissene for utformingen av Merkevarer Norge.

Programsamlinger

Det er gjennomført to samlinger for klyngelederne i henholdsvis Arena og NCE/GCE. Første samling var i hovedsak knyttet mot internasjonalisering. Det årlige Innovation Cluster Forum ble avholdt i Bergen i september med overskrift "Samarbeid - vår nye konkurransekraft». Nasjonale og internasjonale foredragsholdere var invitert for å snakke om hvilken rolle klyngene kan ha i omstilling og fornyelse av norsk næringsliv framover. På programmet sto blant annet statsråd Jan Tore Sanner, Harvard-professor Christian Ketels, næringslivsleder Kjersti Kleven og Menon-partner Erik W. Jacobsen. Siden det i 2016 også var 10 års jubileum for NCE-programmet ble dette markert med en middag for spesielt inviterte gjester kvelden før konferansen.

Spesialiserte klyngerådgivere på Innovasjon Norges distriktskontorer:

Organiseringen med spesialiserte regionale klyngerådgivere er ytterligere utviklet i løpet av 2016. Det er 9 slike rådgivere som er administrativt tilknyttet INs distriktskontorer. Arbeidsoppgaver spenner fra mobilisering til løpende oppfølging av klynger i programmet, men også av andre nettverksinitiativ som kan utvikle seg til slagkraftige klynger etterhvert. Nærheten til klyngen og til regionalt virkemiddelapparat (fylkeskommuner kommuner, Forskningsrådet) gir merverdi og bedre oppfølging. Med spesialisert kompetanse innen klynge og nettverksutvikling blir disse svært viktig for utvikling av klynger i tiden som kommer. Programmet har i 2016 drevet med kompetanseutvikling av de regionale rådgiverne, og vil fortsette med det i 2017.

Utlysning av EU Rådgivere

Innovasjon Norge fikk i 2016 5 mill. kroner fra Kunnskapsdepartementet til å styrke klyngeprosjektenes strategiske arbeid mot EUs programmer. Midlene ble utlyst i andre kvartal, med hensikt å øke og fremme deltakelse av klyngens bedriftsmedlemmer i EUs program Horisont 2020 ved hjelp av en intern EU-rådgiver i klyngen. Klyngen skal ha en strategisk tilnærming til EU-arbeid og se koblinger mellom klyngens strategier og EUs, og rådgiveren skal bidra til dette. Seks klynger fikk tilslag i utlysningen, med et toårig engasjement. Ambisjonen er å kunne tilby ordningen til noen flere klynger i 2017.

Innspill Industrimelding og Katapult

Innovasjon Norge har bidratt med faglig bistand til departementene i arbeidet med Industrimeldingen. Arbeidet har vært koordinert fra klyngeprogrammet. Det har blitt levert en rekke innspill på bakgrunn av bestillinger fra departementet, og ut fra hva Innovasjon Norge har sett behovet for å løfte frem. Dette arbeidet har blitt utført i tett kontakt med Siva og Forskningsrådet.

Klyngene har lenge hatt et sterkt engasjement for å bygge sterkere innovasjons-infrastruktur for testing, simulering og visualisering for sine partnere. Siva har de siste årene tatt lederrollen for utviklingen av et Katapult program. Utviklingen av programmet gjøres i fellesskap mellom Siva, Forskningsrådet og Innovasjon Norge. Hos Innovasjon Norge koordineres dette arbeidet fra klyngeprogrammet.

Resultater og effekter

Det vises til omtalen av resultater og effekter under rapporten for delmål 3.

Avvik

Det samlede forbruket i form av tilskudd til klyngeprosjekter er om lag 11 mill. kroner lavere enn den disponible rammen. For post 72 er det et underforbruk på 8,5 mill. kroner Dette skyldes at bevilgningen til ett av NCE-prosjektene ble utsatt til 2017. Resten benyttes til høyere aktivitet i 2017

Støttende analyser

Det vises til omtale under rapporten for delmål 3.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Det vises til tabellen under aktiviteter. Bevilgningen til gjennomføring av programmet omfatter:

- Administrasjon av programmets tjenester
- Faglig oppfølging av klyngeprosjektene
- Felles lærings- og utviklingsaktiviteter

Det samlede forbruket i 2016 ble noe lavere enn budsjettet. Dette har sammenheng med at noen aktiviteter planlagt i 2016 først blir fakturert i 2017. Eksempler på dette er evalueringsarbeidet og digitaliseringsprosjektet.

Kostnadene er inkludert i linjen Nettverk i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapittel for Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432.

3.7.2.5 Bedriftsnettverk

Bedriftsnettverk skal bidra til at flere små og mellomstore bedrifter i alle bransjer, sektorer og deler av landet etablerer forpliktende, strategisk, markedsrettet og kommersielt samarbeid med andre bedrifter. Målet er å styrke bedriftenes ressursgrunnlag, innovasjons- og omstillingsevne og konkurransekraft, som igjen skal gi økt verdiskaping. Bedriftsnettverk tilbyr finansiering og faglig støtte til utvikling av flerårige samarbeidsprosjekter gjennom fasene; forstudie, forprosjekt og hovedprosjekt.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Stor etterspørsel, gode resultater og høy måloppnåelse i 2016. Ved starten av året la vi opp til at 2016 skulle være et konsolideringsår fordi budsjetterte basis rammer var relativt lave. Målet ble forsiktig satt til totalt 70 aktive løpende prosjekter og 600 bedrifter ved utgangen av 2016. Det var også et mål å ta inn nye prosjekter tilsvarende antall prosjekter som gikk ut. Det var videre et mål å øke antallet nye omstillingsrelaterte prosjekter og internasjonale prosjekter.

På grunn av økt etterspørsel og påtrykk fra næringslivet, ble det vinteren 2016 skaffet til veie 10 mill. kroner ekstra gjennom interne overføringer for å kunne ta inn nye prosjekter. Samtidig ble maksimal støtte til prosjektene redusert og det ble innført stopp i finansieringen av forstudier og forprosjekter. I revidert statsbudsjett 2016 (NFD post 71) ble bedriftsnettverk tilført ekstra midler på 20 mill. kroner. Disse midlene er fordelt på 2016 og 2017 for å sikre jevn aktivitet og opptak av nye

prosjekter. Dette har bidratt til økt forutsigbarhet da lav basis ramme gjør det krevende å planlegge langsiktig. Ekstramidlene ga kapasitet til å møte den økende etterspørselen på en god måte.

Bedriftsnettverk har økt sitt bidrag til delmål 3 vesentlig i 2016 ved at 375 nye bedrifter har etablert eller forsterket samarbeid med andre bedrifter. Resultatene i 2016 overstiger målene som ble satt ved inngangen til året. Dette skyldes i hovedsak de ekstra midlene som ble tilført over revidert statsbudsjett 2016 samt stor interesse og etterspørsel fra næringslivet.

Det betydelige omfanget av nye internasjonale og omstillingsrelaterte prosjekter og bedrifter gir viktige bidrag til omstilling og internasjonalisering i næringslivet. Det er godt i samsvar med policy for 2016 og det vi sa vi skulle prioritere i oppdragsgiverrapporten for 2015. Fordeling av prosjektene på sektor og geografi anses stort sett tilfredsstillende. Agder har fortsatt færre prosjekter enn de andre regionene. Det er et mål å få drevet frem enda flere støtteverdige prosjekter i Agder.

Halvparten av alle nye prosjekt i 2016 er lokalisert innenfor det distriktpolitiske virkeområdet (DPV). Disse prosjektene bidrar vesentlig til omstilling og internasjonalisering i næringslivet i distriktsområder.

Videreutvikling

Det planlegges utviklingsaktiviteter innenfor blant annet følgende områder

- Ytterligere effektivisering/optimalisering av prosessen for rekruttering av nye prosjekter, basert på den utlysningsbaserte metoden som ble innført i 2016.
- Systematisere, registrere og dokumentere leveranser av faglig støtte til bedriftsnettverk.
- Det planlegges gjennomført en evaluering av bedriftsnettverkstjenesten i 2017. I den forbindelse vil vi vurdere utviklingstiltak basert på evt. innspill og anbefalinger fra evalueringen.

Aktiviteter

Bedriftsnettverk finansieres fra NFD post 71 og KMD post 72. Ramme fra LMD post 50 er ikke tatt med i tabellen under. Rammer og forbruk i 2016 fra KMD post 72 har vært:

Aktiviteter	Årets ramme (i mill. kroner)		Disponibel ramme (i mill. kroner)		Forbruk (i mill. kroner)		Antall tilsagn	
	Post 72	Totalt	Post 72	Totalt	Post 72	Totalt	Post 72	Totalt
Tilskudd	14,0	22,5	20,0	47,5	14,9	28,5	33	60
Gjennomføring og utvikling	3,0	4,5	3,0	5,5				
Sum	17,0	27,0	23,0	53,0				

Disponibel ramme fra KMD post 72 var på 23 mill. kroner i 2016 som er på nivå med 2015. Det var et underforbruk i 2016 på 5,1 mill. kroner. Årsaken er at tre prosjekter har blitt avsluttet tidligere enn forventet, mens syv prosjekter er forsinket slik at finansieringen er forskjøvet til 2017. Midlene overføres og vil bli brukt tidlig i 2017. I praksis vil således det aller meste av rammen for 2016 bli anvendt.

Midlene til bedriftsnettverk fra KMD post 72 er disponert som følger i 2015 og 2016:

Støtteformål/prosjektfase (i mill. kroner)	2015		2016	
	Bevilget beløp	Antall tilsagn	Bevilget beløp	Antall tilsagn
Hovedprosjekter	13,9	21	14,9	33
Forstudier og forprosjekter	11,2	64	0,0	0
Sum	25,1	85	14,9	33

Midlene har vært prioritert til flere omstillingsrelaterte prosjekter og internasjonale prosjekter. Det har ikke vært gitt støtte til forstudier og forprosjekter. Det har vært god tilgang på vel kvalifiserte prosjekter.

Nye og avsluttede bedriftsnettverk i 2016 (antall)

Finansiert fra	01.01.16	Nye	Avsluttede	31.12.16
NFD og KMD	65	34	28	71
LMD	10	8	4	14
Totalt	75	42	32	85

Økning i antall bedriftsnettverk i 2016

Bedriftsnettverk har i 2016 støttet 34 nye prosjekter med ca. 300 bedrifter, finansiert fra NFD og KMD. Dette utgjør 35 prosent av totalt antall fremlagte søknader/prosjekter. I 2015 ble 32 nye prosjekter med ca. 260 bedrifter støttet. I tillegg støttet vi 8 nye landbruksrelaterte prosjekter med 75 bedrifter, finansiert fra LMD. I 2015 ble 4 nye landbruksrelaterte prosjekter med vel 50 bedrifter støttet.

Bedriftsnettverk har i 2016 totalt støttet 42 nye prosjekter med 375 nye bedrifter. Det er en betydelig økning fra 2015 da 36 prosjekter med 310 bedrifter fikk støtte. De nye prosjektene er alle på ulike måter relatert til omstilling og vekst i nye markeder i utlandet eller i Norge. 95 prosent av prosjektene finansiert fra NFD og KMD, er internasjonalt rettet. Det var også to internasjonalt rettede prosjekter blant de nye landbruksrelaterte prosjektene.

Ved utgangen av 2016 utgjorde porteføljen 71 prosjekter finansiert fra NFD og KMD og 14 prosjekter finansiert fra LMD, tilsammen 85 aktive prosjekter, mot 75 prosjekter i 2015. Porteføljen økte netto med 10 prosjekter, herav 6 prosjekter finansiert fra NFD og KMD og 4 fra LMD. To prosjekter iverksatt i 2013 og 2014 og finansiert fra LMD inngikk ikke i porteføljen rapportert i 2015. Disse prosjektene har både kommet inn - og blitt avsluttet i i løpet av 2016. De landbruksrelaterte prosjektene er finansiert fra LMD gjennom Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping.

Ved utgangen av 2016 omfattet porteføljen ca. 810 aktive bedrifter (695 bedrifter i 2015). Det kom inn 375 nye bedrifter, mens 260 bedrifter har gått ut. Netto økning utgjør 115 bedrifter. Endringene skyldes primært at nye prosjekter kommer inn og eksisterende prosjekter går ut etter fullført prosjektperiode eller fordi de termineres. Endringer i antall bedrifter innenfor løpende prosjekter har mindre betydning.

Overvekt av mindre bedriftsnettverk med færre enn 10 deltakere

Det er ikke noe mål i seg selv at prosjektene har flest mulig deltakere. Det viktigste er at antallet og sammensetningen er hensiktsmessig i forhold til formålet. Det er flest mindre bedriftsnettverk med 3-9 deltakere. 10 eller flere deltakere regnes som store bedriftsnettverk. De siste tre år har fordelingen i snitt vært; 60 prosent mindre bedriftsnettverk - og 40 prosent store bedriftsnettverk.

De mindre bedriftsnettverkene er gjerne rettet mot konkrete nye markeder og forretningsmuligheter, ofte i utlandet. Bedriftene er dels lokalisert i samme region, dels i ulike regioner i Norge. Samarbeidet preges av tette relasjoner, komplementaritet og gjensidig avhengighet. De store bedriftsnettverkene har ofte bestått av brede regionale prosjekter blant annet innen reiseliv og landbruk (lokalmat). I 2016 har vi imidlertid også støttet flere store regionale og omstillingsrelaterte prosjekter langs kysten innen olje og gass og maritim sektor.

God spredning på sektorer

Bedriftsnettverk støtter prosjekter innen blant annet fornybar energi og miljø, olje- og gass, maritim, marin, helse og velferd, IKT, reiseliv og kreative næringer samt landbruk. Reiseliv er største sektor med 35 prosent av totalt antall løpende prosjekter.

Reiselivsprosjektene er i hovedsak lokalisert i distriktsområder og finansiert fra KMD. Reiselivet er en viktig næring i distriktene. 10 nye reiselivsprosjekter ble støttet i 2016 mot 18 i 2015. Vi har holdt igjen på antall nye reiselivsprosjekter for å kunne øke antall internasjonale og omstillingsrelaterte prosjekter i andre næringer som olje og gass, maritim, marin, fornybar energi og miljø og helse. Denne dreiningen var helt i samsvar med policy 2016 og det vi sa vi skulle gjøre i oppdragsgiverrapporten for 2015.

Relativt god spredning på regioner

De 85 løpende prosjektene fordeler seg slik på regionene: Nord-Norge (15), Trøndelag (13), Vestlandet (21), Agder (3) og Østlandet (33). Agder har fortsatt relativt få prosjekter. Den geografiske spredningen i 2016 er i grove trekk som i 2015.

Forstudier og forprosjekter ikke prioritert i 2016

Det ble ikke gitt støtte til nye forstudier og forprosjekter i 2016 finansiert fra NFD post 71 og KMD post 72. Dette henger sammen med begrenset basis ramme for 2016 og god tilgang på prosjekter klare for finansiering og iverksetting. I 2015 ble det gitt støtte til mer enn 100 nye forstudier og forprosjekter. Vi vil løpende vurdere behovet for å gjenoppta støtte til forstudier og forprosjekter utover i 2017.

Ny metode for rekruttering av prosjekter

I 2016 har vi endret metoden for rekruttering av nye bedriftsnettverksprosjekter, fra løpende mottak og behandling av søknader, til en åpen utlysning hvert halvår og konkurranse mellom prosjektene. Det ble også utviklet et forenklet elektronisk søknadsskjema. Det gjør søknadsprosessen enklere for kundene.

Erfaringene har vært gode. Første konkurransebaserte opptaksrunde i mars 2016 var rettet mot allerede mottatte prosjektsøknader og prosjekter på vei inn. Den andre opptaksrunden i september 2016 var basert på en åpen utlysning, publisert på Innovasjon Norges hjemmeside. Denne utlysningen henvendte seg således til *hele* næringslivet, uavhengig av om bedriftene allerede var kunder eller hadde etablert dialog med oss. Nedslagsfeltet ble dermed utvidet. Utlysningene var spisset mot internasjonale og omstillingsrelaterte prosjekter.

Utvelgelse av prosjekter skjer nå i to trinn. Først vurderer og prioriterer distriktskontorene prosjektene utfra kriteriene i utlysningen samt regionale prioriteringer og hensyn. Deretter vil et internt og bredt sammensatt evalueringspanel velge ut og sette sammen en portefølje av nye prosjekter som treffer godt på prioriterte områder (internasjonalisering og omstilling), som holder gjennomgående god kvalitet og ivaretar hensyn til bred fordeling på geografi og sektor. Prosedyren bidrar til økt likebehandling og god rammestyring. På den måten knytter vi sammen regionale prioriteringer og nasjonale føringer og hensyn i en målrettet sammensetning og inntak av prosjekter. Prosedyren er enkel og effektiv. Fra søknadsfrist bruker distriktskontorene fem virkedager på sitt

arbeid og evalueringspanelet bruker tre virkedager på utvelgelse og allokering av midler. Deretter foretar distriktskontorene formell beslutning og informerer kundene.

Faglig veiledning fra distriktskontorene

Alle distriktskontorene over hele landet arbeider med bedriftsnettverk. Det gis faglig veiledning ved utvikling av nye nettverksinitiativ og ved oppfølging av eksisterende prosjekter. Det gis videre veiledning og sparring ved forberedelse og klargjøring av søknader og prosjekter i forbindelse med utlysning av midler til nye bedriftsnettverk. Alle distriktskontorene har kunderådgivere med betydelig erfaring og kompetanse innen bedriftsnettverk.

Resultater og effekter

Det vises til omtale av resultater og effekter under rapporteringen for delmål 3.

Avvik

Det var et underforbruk i 2016 på 5,1 mill. kroner. Årsaken er at tre prosjekter har blitt avsluttet tidligere enn forventet, mens syv prosjekter er noe forsinket slik at finansieringen er forskjøvet til 2017. I praksis vil således det aller meste av rammen for 2016 bli anvendt.

Støttende analyser

Bedriftene i Bedriftsnettverk har i 2016 inngått i et pilotprosjekt for analyse av økonomiske effekter i regi av SSB. Det vises til omtale under rapporteringen for delmål 3.

Bedriftsnettverk lokalisert i distriktene (DPV) og finansiert fra KMD post 72

Det ble totalt støttet 34 nye prosjekter i 2016 finansiert fra NFD og KMD. Halvparten av disse dvs. 17 prosjekter er lokalisert innenfor det distriktspolitiske virkeområdet. 16 av de 17 prosjektene er finansiert med nettverksmidler fra KMD post 72 (mot 22 prosjekter i 2015). Det siste prosjektet er finansiert med lokale midler fra KMD post 60.

To av de ovennevnte prosjektene ble delfinansiert med lokale midler fra post 60. På grunn av reduserte lokale rammer (post 60) hos distriktskontorene, forventes at nye prosjektinitiativ fremover i liten grad vil bli finansiert fra post 60. Dette gir økt trykk på sentrale nettverksrammer.

Bedriftsnettverk er godt egnet og høyt etterspurt av næringslivet i distriktene.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Det vises til tabellen under aktiviteter. Bevilgningen til gjennomføring av tjenesten omfatter:

- Administrasjon av tjenesten herunder budsjettering, oppfølging og rapportering
- Utvikling av kunnskapsgrunnlaget for tjenesten, opplæring og faglig veiledning.
- Distriktskontorenes mobiliseringsaktiviteter, faglige veiledning og oppfølging av bedriftsnettverkene

Kostnadene inngår i linjen Nettverk i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapittel Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432

3.7.2.6 Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer

Tjenesten Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer ble utviklet i 2013 og iverksatt i 2014. Formålet med satsingen er å forsterke regionale næringsmiljøers tilgang på relevant kompetanse gjennom et samarbeid med høyere utdanningsinstitusjoner (fagskoler, høyskoler og universiteter). Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer skal støtte utvikling av utdanningstilbud. Utdanningsinstitusjonene og bedriftene må i fellesskap finansiere selve driften av tilbudene.

Samlet vurdering av måloppnåelse

For 2016 har hovedmål vært:

- Revidere utlysningkriterier basert på erfaringer fra følgeevalueringens resultater.
- Gjennomføre en ny utlysning med mål om oppstart av prosjekter tidlig 2017.
- Følge opp og veilede de igangsatte prosjektene.
- Avslutte følgeevalueringen.

Alle de planlagte aktivitetene er gjennomført i 2016. Vridning i kriteriesett vil forhåpentligvis ende opp med gode relevante kompetansetiltak når prosjektene er ferdig. Det kom inn mange nye spennende prosjekt med en stor variasjon; fra masterprogram i global markedsføring til fagskoletilbud til «grønne» operatører. Dessverre var kvaliteten på søknadene ikke helt som ønsket, som bidro til at det ble gitt positivt tilsagn til færre prosjekter enn opprinnelig planlagt.

Oxford Research AS har også ferdigstilt sin følgeevaluering og Innovasjon Norge er glade for at den konkluderer med at målsettingen om å forsterke regionale næringsmiljøers tilgang til relevant kompetanse er oppnådd, basert på de 16 kompetansetilbud som er realisert og hvor det er tatt opp studenter til studiene. Samtidig er majoriteten av prosjektene fremdeles i utviklingsfase, og vil forhåpentligvis bidra til relevant kompetanse.

Videreutvikling

KMD har valgt å ikke prioritere en egen bevilgning til dette formål i 2017. Det blir derfor ikke en ny utlysning i 2017. Løpende prosjekter vil bli fulgt opp, og erfaringene fra tjenesten vil bli tatt med inn i annet arbeid med kompetanse for klynger og nettverk.

Aktiviteter

Det er i 2016 foretatt utlysning som forutsatt. Det kom inn 26 skisser som ble vurdert gruppe med representanter fra Norges Forskningsråd, SIVA, Innovasjon Norge samt en vurdering fra fylkeskommunene. En av de som fikk positiv tilbakemelding på skisse valgte ikke å søke, og noen av de innsendte søknadene var ikke av tilfredsstillende kvalitet. Av den grunn fikk kun syv søkere innvilget støtte. Og av disse var det en søker som har gjennomført forprosjekt, tre søkere som har benyttet tjenesten tidligere, samt tre nye næringsmiljø. Det er da gitt tilsagn til totalt 34 prosjektsøknader.

Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljø har gjennomført flere møteplasser for prosjektene med mål om kunnskapsformidling, erfaringsdeling og nettverksbygging. I 2016 ble det gjennomført en samling i Kristiansand etter invitasjon fra prosjektet i Eyde klyngen. I tillegg til generell erfaringsutveksling var tema framtidens kompetansebehov og bærekraft.

Som tidligere nevnt leverte evaluator Oxford Research AS en sluttrapport fra følgeevalueringen i 2016. En referansegruppe med representanter fra KMD, KD, Fylkeskommune, Brukerne, Forskningsrådet og Innovasjon Norge har gitt nyttige innspill til evaluator.

Tjenesten ble gjennomført i 2016 med en økonomisk ramme på ca. 20,8 mill. kroner. I denne rammen inngår en overføring fra 2015 på 3,2 mill. kroner. Fra utlysningene i 2013-15 gjennomføres det 27 utviklingsprosjekter. 10 av disse har ved årsskiftet 2016/17 avsluttet prosjektet, hvorav tre av disse var forprosjekt.

Nedenfor vises en oversikt over de 7 prosjektene som ble tatt opp i tjenesten som følge av utlysning 2016.

Kontraktspartner	Prosjekt	Fylke/r	Distrikt/ utenfor distrikt **	Innvilget (i mill. kroner)
Digin	Digitalisering av bedrifter I Agder og «IT-sikkerhet»	Agder	20/80	2,5
GCE Node	Miljø og bærekraftige forretningsmodeller	Agder	20/80	1,5
Kunnskapsparken Helgeland AS *	Mobilisering til kompetanseløft i mineralnæringen	Nordland	100/0	0,5
NCE Eyde	Eyde Operatør	Agder	30/70	1,4
Norwegian Rooms	Global branding and business model innovation	Møre og Romsdal	40/60	2,8
Smart Construction Cluster	Tilrettelegg for oppgradering av UiTs byggingeniør og masterutdanninger på området BIM	Finmark	100/0	9,0
VinterTroms AS	Utvikling og organisering av et tilrettelagt utdannings- og kompetanseutviklingsprogram for reiselivet i Nord-Norge	Troms/Finmark	100/0	2,0
Sum				11,6

Tabell 23: Oversikt over de 7 prosjektene som ble tatt opp i tjenesten i 2016 som følge av utlysningen

*kun Mobilisering/forprosjekt

** 60 prosent innenfor distriktpolitisk virkeområde

Tre av prosjektene (Agder) fikk først bevilgning tilsagnet i januar 2017

Resultater og effekter

Som tidligere nevnt er det p.t. for tidlig å vurdere om tjenesten oppfyller de målsettinger for alle de prosjektene som er igangsatt. Imidlertid Oxford Research konkludert med at målsettingen om å forsterke regionale næringsmiljøers tilgang til relevant kompetanse er oppnådd, basert på opplysninger hentet fra 16 prosjekter som har igangsatt kompetansetiltak på det tidspunktet undersøkelsen ble gjennomført.

Det viser at det er gjennomført 24 opptak av 530 studenter, hvor av 251 har fullført. Vi vet også at mange andre prosjekter snart leverer ytterligere utviklede tilbud.

Prosjektleder	Kompetansetilbud	Utdanningsinstitusjon	Antall opptak	Antall studenter påbegynt studium	Antall studenter uteksaminert
Proneo AS	EVU Praktisk ledelse	Nord Universitet	2	72	40
Skogmo Industripark	EVU Praktisk bedriftsledelse	Nord Universitet	1	22	22
	EVU Praktisk prosjektledelse	Nord Universitet	1	22	22
	Fagskoletilbud - Bygg og anlegg	Stjørdal fagskole	1	20	0
Legasea	EVU Marine ingredienser	NTNU	1	20	20
Visit Lillehammer AS	Emne Sports Management	Høgskolen i Lillehammer	1	25	25
Arena USUS	EVU Revenue Management og CSR	Universitetet i Agder	1	30	0
	Emne Studiepoeng for praksis	Universitetet i Agder	2	60	60
Eyde-nettverket	EVU Bærekraftig prosessindustri	Universitetet i Agder	3	70	50
Nasjonalt Senter for Komposittkompetanse	Fagskoletilbud	Fagskolen Innlandet	1	2	0
	Fagskoletilbud	Fagskolen Tinius Olsen	2	32	0
Kunnskapsparken Helgeland	Ingeniørutdanning (3 år)	Universitetet i Tromsø	3	45	0
	MBA Teknologiledelse	NTNU	2	60	0
	EVU Subsea	Universitetet i Tromsø	1	12	12
Atheno AS	Ingeniørutdanning (3 år)	Høgskolen	1	18	0
Molde Kunnskapspark	EVU Industrielt Internett	Høgskolen i Molde	1	20	0
Totalt			24	530	251

Tabell 24: Kilde: Oxford Research

Fra de 27 prosjektene fra 2013-15 utlysningen er det pr årsskifte 2016/2017 rapportert inn følgende:

Tilbud	Ferdig utviklet	Under utvikling
Etter- og videreutdanning (EVU)	10	10
Fagskoletilbud	3	5
Tilbud Høyere nivå	8	6

Ikke alle tilbud er igangsatt ennå, men tabellen viser at det allerede er utviklet 21 tilbud, og minst ytterligere 21 er under utvikling.

Følgeevalueringen konkluderer også med at innsatsaddisjonaliteten er høy, dvs at betydningen av virkemiddelet for å iverksette kompetanseutviklingsprosjektet er høyt. Evalueringen viser også at det er næringsrelevans; dvs at prosjektene har samsvar mellom næringslivets behov og de tilbud som utvikles. Erfaringsmessig ser vi at der hvor det er en god relasjon mellom næringsliv og utdanningsinstitusjoner fra før, og hvor det er en infrastruktur rundt gjennomføring av prosjekter, gir positiv effekt for gjennomføring. Dessverre slår dette negativt ut der hvor infrastrukturen ikke er på plass, ved at disse i mindre grad får opp gode prosjekter i den nasjonale konkurransen.

Evalueringen slår fast at god forankring både hos næringslivet og utdanningsinstitusjonene er viktig. Utdanningsinstitusjonene er som regel positiv til nyutvikling, men tilgang til ressurser og tid til arbeidet ikke alltid er tilrettelagt. Tjenesten gir ikke støtte til drift, og evaluator påpeker at mange prosjekter har en barriere med rekruttering og sementering av studiene når de iverksettes. Dette er nødvendig for å opprettholde overlevelse av de utviklede studier. Større endringer i markedsituasjonen for bedriftene i næringsmiljøene har selvsagt også påvirket attraktivitet for de nye tilbudene.

Følgeevalueringen har gitt oss mange gode læringspunkter som bør tas med videre inn i arbeid med utvikling av nye kompetansetilbud.

Avvik

Ingen vesentlige avvik. Gjenstående midler vil benyttes i oppfølgingen av prosjekt porteføljen.

Støttende analyser

I tillegg til følgeevalueringen, rapporterer prosjektene på status og antall tilbud som utvikles. Dette er redegjort for tidligere. Mange prosjekter ser ut til å være i rute, men endel er forsinket grunnet manglende involvering fra utdanningsinstitusjonene eller at drastiske endringer i sektoren krever konsolidering av prosjektene. Mange universitet og høyskoler har brukt mye tid på ny struktur og sammenslåing, som har gitt utfordring for en del prosjekter.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Hoveddelen av administrasjonskostnadene er knyttet til timekostnader for ansvarlig kundefølgger for tjenesten samt regionale kundekontakter som bruker tid på mobilisering saksoppfølging. Gjennomføringskostnader er i hovedsak knyttet til programsamlinger for prosjektene med mål om kunnskapsbygging, erfaringsdeling og nettverksbygging.

Kostnadene er inkludert i linjen Nettverk i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapittel for Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432

3.7.2.7 Regional omstilling

Hovedmålet med omstillingsmidlene er å bidra til å sikre og skape nye lønnsomme arbeidsplasser, sikre eksisterende arbeidsplasser, få en mer robust og variert næringsstruktur og styrke næringsutviklingsevnen.

Regional omstilling er en ordning på inntil seks år og retter seg mot kommuner/områder med sårbar næringsstruktur eller svikt i næringsgrunnet. Områder med avgrenset arbeidsmarked og ensidig nærings- og sysselsettingsgrunnlag er sårbare for endringer i internasjonale og nasjonale rammevilkår og har en særlig stor utfordring når det gjelder omstilling og nyskaping. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har gitt Innovasjon Norge rollen som Nasjonalt kompetansesenter for lokalt omstillingsarbeid.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Regional omstilling gjennomfører sluttevalueringer av alle avsluttede omstillingsprogram som gir læring for den aktuelle kommune og Regional omstilling. Erfaringer er at omstillingsarbeid bør ha et tidsperspektiv på inntil seks års varighet. Det gir nødvendig tid til å arbeide for oppnå resultater av omstillingsarbeidet for næringslivet og ønskede resultater for programaktiviteten.

Innovasjon Norge har bedt 22 omstillingsorganisasjoner rapportere på oppnådde resultater i 2016 og totalt i omstillingsperioden. Dette er områder som Innovasjon Norge har oppfølgings- og oppdragsansvar for. Av disse har 21 omstillingsområder svart, mens ett område (Sør-Varanger) startet arbeidet i slutten av 2016 og vi vurderte det som lite hensiktsmessig å innhente dokumentasjon fra disse. Innovasjon Norge har kun registrert resultater fra prosjekter, hvor omstillingsorganisasjonen har bidratt finansielt eller på annen måte bidratt. I tillegg til målbare resultater i form av verdiskaping og arbeidsplasser, trekker omstillingsorganisasjonene fram følgende resultater som sentrale: Nettverksbygging mellom bedrifter og mellom bedrifter og det offentlige og kompetanseheving i næringslivet.

Det vises til ytterligere informasjon nedenfor.

Videreutvikling

Regional omstilling arbeider kontinuerlig med forbedringer av eksisterende verktøy og utvikling av nye. Dette gjøres for at omstillingsorganisasjonene blant annet skal ha de administrative verktøyene de har behov for, samt verktøy for næringsliv og kommuneadministrasjonen for deres egen utvikling.

Aktiviteter

Regional omstilling har hovedfokus på utvikling av næringslivet i omstillingsområdene gjennom blant annet bruk av verktøyet SMB Utvikling. SMB Utvikling skal bidra til å sikre og skape nye arbeidsplasser i eksisterende bedrifter, i tillegg til å skape nye bedrifter. I tillegg har det for 2016 vært fokus på kommunene som tilrettelegger for næringsutvikling, gjennom videreutvikling av verktøyet Næringsvennlig kommune og utvikling av verktøyet Næringsvennlig region. Målstyring og rapportering er sentralt for alle omstillingsområder for god strategisk styring, resultatoppfølging og rapportering av omstillingsarbeidet. Målet med det nye digitale verktøyet er å tilby et enkelt og effektivt verktøy for omstillingsorganisasjonen.

Aktiviteter	Årets ramme (i mill. kroner)	Disponibel ramme (i mill. kroner)	Forbruk (i mill. kroner)	Antall tilsagn
Tilskudd	2,5	3,0	3,0	19
Utviklings- og kompetansetiltak	3,4	4,5	2,5	
Timer og reiser	8,5	8,5	7,6	

Regional omstilling hadde i 2016 en budsjetttramme på 14,4 mill. kroner, inklusive 2,5 mill. kroner til medfinansiering av prosjekter i omstillingsområdene. Ved delannullering av tidligere prosjekter ble denne rammen økte fra 2,5 mill. kroner til 3 mill. kroner for 2016. Omstillingsmidler som gikk via KMD til fylkeskommunene og videre til kommunene var på ca. 51 mill. kroner i 2016. Dette er for områder hvor Innovasjon Norge har et oppfølgingsansvar. I tillegg fikk Sør-Varanger kommune 20 mill. kroner og Lierne 15 mill. kroner over revidert Statsbudsjett.

I 2016 ble det bevilget 3 mill. kroner fordelt på 17 tilsagn direkte til omstillingskommunene. Midlene går til medfinansiering i forbindelse med bruk verktøyene som Innovasjon Norge tilbyr. I tillegg er det gitt ett tilsagn til Panda-gruppen og ett til PLP-kurs for omstillingsområdene. Bruken av midlene til omstillingsorganisasjonene fordeler seg slik:

- Fire tilsagn til SMB Utvikling for å etablere til utviklingsprosjekter i bedriftene og bygge nettverk mellom bedrifter.
- Tre tilsagn til gjennomføring av verktøyet Næringsvennlig kommune, hvor omstillingskommunene ser på forbedringstiltak for det lokale næringslivet.
- Tre tilsagn til verktøyet utviklingsanalyse i nye omstillingsområder. Målet med utviklingsanalysen er å beskrive omstillingskommunens konkurransefortrinn.
- To tilsagn for å planlegge arbeidet med næringsutvikling etter omstillingsperioden.
- Fire tilsagn til gjennomføring av verktøyet styreseminar for revisjon og rullering av omstillings- og handlingsplan.

Innovasjon Norge har i 2016 brukt 2,5 mill. kroner til utviklings- og kompetansetiltak på følgende områder: Igangsetting av evaluering av langtidseffekter av omstillingsprogram, Sluttevaluering av omstillingsprogram, Programstatusvurdering, Kontaktkonferansen i regi av KMD og samling for programlederne og Tilbakeblikk (årlig virksomhetsbrosjyre). I tillegg kommer midler brukt til fire sentrale utviklingsprosjekter.

- *PANDA for Regional omstilling* er ferdigstilt i 2016. PANDA er en økonomisk-demografisk modell for regionale analyser som er utviklet ved SINTEF og benyttes av landets fylkeskommuner. Målet er at alle fylkeskommuner gjennomfører arbeidet med konsekvensanalysen for potensielle omstillingsområder på en bedre og enhetlig måte. Analysen skal blant annet dokumentere situasjonen for næringslivet og sysselsettingen i det aktuelle området.
- *Regional omstilling gjennomført på oppdrag fra KMD Kontaktkonferansen 2016*. Dette er tredje gang konferansen blir gjennomført som er en møteplass for fylkeskommunene, KMD og Innovasjon Norge for å diskutere konkrete utviklingstiltak innenfor omstillingsarbeidet.
- *Næringsvennlig kommune er ferdigstilt i 2016*. Næringsvennlig kommune er et verktøy for kommunene til å bli bedre på å tilrettelegge for næringslivet i kommunen. Næringsvennlig kommune er et analyse- og utviklingstilbud som hjelper kommunen å kartlegge hvor godt egne tjenester og service overfor næringslivet fungerer, hva som er de viktigste forbedringspunktene og hvilke tiltak som best kan gjøre kommunen til en bedre samarbeidspartner for næringslivet

Næringsvennlig region er startet opp i 2016 med en pilot i Fosen-regionen. Økt interkommunalt samarbeid og regionalisering, har skapt behov for å oppdatere verktøy og metode mot regioner og ikke kun enkeltkommuner.

- *Målstyring og rapporteringssystem for omstillingsorganisasjonene er igangsatt i 2016* og forventes implementert i omstillingsorganisasjonene i løpet av 2017. Resultatmålet av prosjektet vil være økt kvalitet på resultatindikatorerne, mer effektiv gjennomføring, bedre målstyring og dokumentasjon av resultater av omstillingsarbeidet.

Resultater og effekter

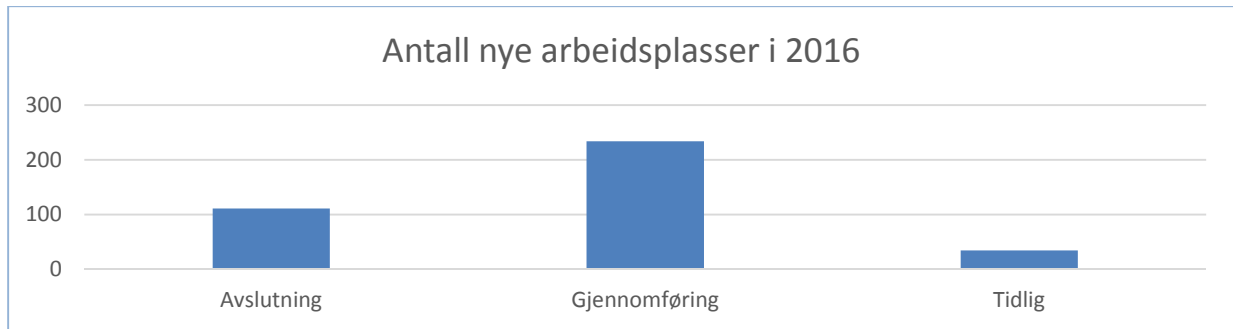
Regional omstilling er ikke en del av Innovasjon Norges ordinære kundeundersøkelse. Regional omstilling har derfor bedt omstillingsorganisasjonene rapportere til Innovasjon Norge på resultater og effekter hos omstillingsprogrammene. Narvik er ikke med i undersøkelsen, men kommentert under støttende evalueringer. Målstyrings- og rapporteringssystemet som er under utvikling og implementering vil bidra til omstillingsorganisasjonene på sikt rapporterer likt og med bedre kvalitet.

Resultater i 2016:

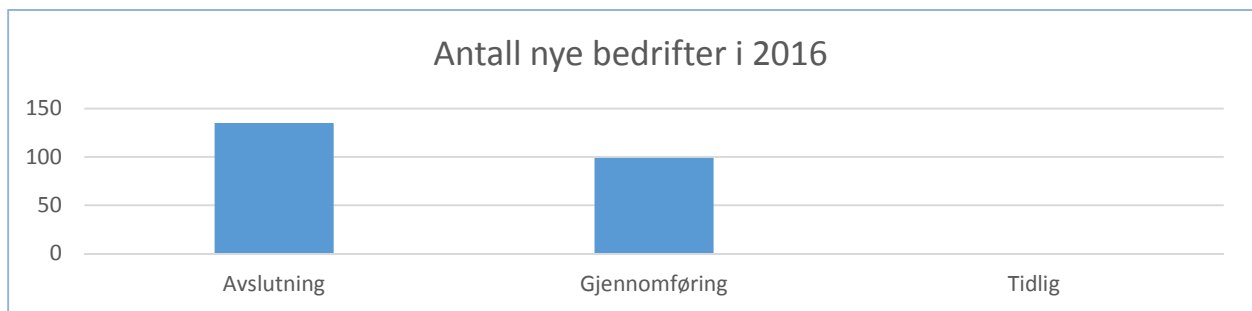
Nye arbeidspl. 2016	Sikring arbeidspl. 2016	Nye bedrifter 2016	Antall Kompetansehevede tiltak 2016	Antall Nettverk 2016	Antall Programrelaterte tiltak 2016
379	281	234	90	78	134

Totale resultater fra nåværende omstillingsområder inkl. 2016:

Nye arbeidspl. inkl. 2016	Sikring arbeidspl. Inkl. 2016	Nye bedrifter inkl. 2016	Antall Kompetansehevede tiltak inkl. 2016	Antall Nettverk inkl. 2016	Antall Programrelaterte tiltak inkl. 2016
1572	895	849	432	273	496

Hvis vi sammenligner tallene med rapportering fra 2015 så ser vi en nedgang i antall skapte arbeidsplasser, men en økning i sikring av arbeidsplasser. Det er spesielt Mosse-regionen som rapporterer om sterk økning i sikring av arbeidsplasser som gir utslag på økningen fra fjorårets tall. For øvrig er det en økning i kompetansehevende tiltak og nettverksaktiviteter som på sikt kan bidra til økt verdiskaping i bedriftene, som igjen kan bidra til nye og sikrede arbeidsplasser.

Antallet nye bedrifter er økt betraktelig fra 2015 og spesielt i avslutningsfasen. Det er spesielt Ytre Namdal, som er i avslutningsfasen, som rapporterer en sterk økning i antall nye bedrifter i 2016. Evalueringen vurderer også at Ytre Namdal har potensiale også mht bedrifter og arbeidsplasser etter omstillingsperioden. Vi har vurdert årets portefølje av omstillingsområder, hvor kun Tinn kommune er vurdert i tidligfasen, 14 i gjennomføringsfasen og 6 i avslutningsfasen.

Avvik

I 2016 har det ikke vært noe spesiell avvik for oppfølging av omstillingsarbeidet fra Innovasjon Norge sin side. Et tiltak var tenkt igangsatt i 2016, Intro-kurs for fylkeskommunene, har blitt nedprioritert på bekostning av andre ressurskrevende tiltak. Ellers har ressursbruken overfor omstillingsområdene blitt videreført på samme nivå som tidligere.

Støttende analyser

Innovasjon Norge initierer obligatoriske sluttevalueringer av avsluttede programmer. For 2016 er det kun gjennomført en fullstendig evaluering av omstillingsområdet Ytre Namdal. I tillegg er det gjennomført to midt-veisevalueringer i regi av fylkeskommunene for Narvik og Ringeriksregionen.

Kommunene Vikna, Leka og Nærøy i Ytre Namdal har i perioden 2010-16 gjennomført et regionalt omstillingsprogram. Omstillingsarbeidet ble organisert gjennom et Interkommunal selskap kalt Nyskaping og Utvikling i Ytre Namdal (NYN IKS).

Trøndelag Forskning og Utvikling (TFU) har på oppdrag fra Innovasjon Norge gjennomført en sluttevaluering av omstillingsprogrammet. Bakgrunn for omstillingsprogrammet var sårbar næringsstruktur og svak nærings- og samfunnsutvikling over tid.

TFU mener å kunne dokumentere at omstillingsarbeidet har bidratt til arbeidsplasser på mellom 150 og 200. Selv om resultatet er noe lavere enn 250 arbeidsplasser som var målet for

omstillingsarbeidet, har NYN bidratt til en mer robust næringsstruktur, vekst i befolkningen (4 prosent befolkningsvekst) og økt næringsutviklingsevne. I tillegg mener TFU at omstillingsarbeidet har bidratt til bedre samhandling mellom kommunene, bedre samhandling i næringslivet og økt fokus på verdiskapingsvekst i eksisterende næringsliv. TFU vurderer det som et potensial å realisere arbeidsplasser fremover i tid, spesielt innen marin og maritim sektor hvor det har blitt arbeidet grundig med kompetanse og samhandling mellom relaterte aktører. Innen TIFT-næringen har man få arbeidsplasser, men de fleste større satsingene har skjedd uten vesentlig rolle fra NYN.

En annen effekt av omstillingsprogrammet er at kommunene har utviklet tillit til hverandre og fått et bedre samarbeid. Kommunene besluttet videreføring av utviklingsselskapet i tre år, hvor NYN tar over regional næringsfondsforvaltning og skal følge opp felles satsingsområder men da med noe mindre ressurser enn under omstillingsperioden.

Oxford Research gjennomførte på oppdrag fra Nordland fylkeskommune en midt-veisevaluering av utviklingsprogrammet i Narvik kommune. Det er Oxford Researchs vurdering at Utviklingsprogram Narvik (UPN) er en vellykket virkemiddelsatsing, som er gjennomført i samsvar med planen og uten vesentlige utfordringer underveis. Programmet har en hensiktsmessig utforming gitt utfordringene i kommunen, og det er organisert og gjennomført på en god måte.

UPN kan vise til betydelige resultater sett i sammenheng med ressursinnsatsen i programmet, og har bidratt til mange suksesshistorier blant virksomhetene som har mottatt støtte. Programmet har mobilisert næringslivet og etablert en omfattende prosjektportefølje, og disse prosjektene har samlet sett generert 44,5 arbeidsplasser per juli 2016. Dette tallet vil høyst sannsynlig øke i tiden fremover, etter hvert som resultater fra prosjektene materialiseres.

Oxford Research gjennomførte på oppdrag fra Buskerud fylkeskommune en midt-veisevaluering av omstillingsprogrammet for Ringeriksregionen. Det er Oxford Researchs vurdering at omstillingsprogrammet i Ringeriksregionen er en vellykket virkemiddelsatsing, som kan forventes å gi god avkastning. Det er på dette stadiet for tidlig å dokumentere effekter i form av arbeidsplasser. Programmet har mobilisert en lang rekke sentrale næringslivsaktører til kompetanseheving og nettverksvirksomhet. Omstillingsprogrammet har som mål å etablere 250 arbeidsplasser gjennom kompetanseprogram som skal påvirke og endre innovasjons- og utviklingskulturen i næringslivet i regionen. Omstillingsprogrammet har solid forankring i næringslivet.

Oslo Economics og Agenda Kaupang er i slutfasen av evaluering av programmet Regional omstilling. Evaluering ser på effektene av regional omstilling. Her tar man utgangspunkt i alle omstillingsområdene fra 1993 frem til og med 2015. Man ser også på hvordan omstillingsarbeidet er organisert i dag herunder Innovasjon Norges rolle og ansvar.

Evaluator har gått gjennom alle tilgjengelige sluttevalueringer av omstillingsprogrammer siden 1993. man finner da at de ulike omstillingsprogrammer har oppnådd av resultater. Disse sluttevalueringene konkluderer med at mål om flere arbeidsplasser, flere bærekraftige bedrifter og verdiskaping er nådd. Men i sluttevalueringene har man vurdert «nettoeffekten» - hva ville skjedd om ikke man hadde blitt omstillingsområde.

I denne evalueringen forsøker man å besvare det spørsmålet dvs. hva har skjedd av resultater og effekter i omstillingsområde i og etter omstillingsperioden om ikke hadde bli omstillingsområdet. Det gjør man ved å sammenligne omstillingsområdet med en kontrollgruppe bestående av kommuner som ligner på omstillingsområdene men som ikke har vært det. Den statistiske analysen viser positive effekter mht. arbeidsløshet, sysselsetting, befolkningsvekst og kompetansenivået i området. Men hvor stor del av effektene knyttet til sysselsetting, befolkningsvekst og kompetansenivå som kan tilskrives at man har vært et omstillingsområde er så langt usikkert.

Utover effektene ovenfor ser man også på såkalte ikke-prissatt effekter som kompetanseheving knyttet til kommuners utviklingsevne, samarbeid og samhandling mellom bedrifter, stedsutvikling og økt bolyst, osv. Dette er effekter det er vanskelig å sette en verdi på, men som kan være svært viktige.

Når det gjelder organiseringen har det komme frem noen interessante funn så langt

- Kommuner som medfinansierer omstillingsarbeidet oppnår bedre resultater enn kommuner som i mindre grad har finansiert arbeidet.
- Innen sysselsetting og næringsutvikling har kommuner som har spisset arbeidet bedre resultater enn der hvor det er generelle tiltak.
- I kommuner som har organisert arbeidet eksternt oppnås mindre resultater enn kommuner som organiserer arbeidet internt i kommuneadministrasjonen.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Nasjonalt kompetansesenter for lokalt omstillingsarbeid har i 2016 hatt dedikerte personer på følgende distriktskontorer: Finnmark, Nordland, Nord-Trøndelag og Sogn og Fjordane som har fulgt opp omstillingsområder i henholdsvis Nord-Norge, Midt-Norge og Vestlandet. I tillegg har det vært to personer på hovedkontoret som ivaretar oppfølgingen av omstillingsområder på Østlandsområdet og utviklingsoppgaver.

Kostnadene er inkludert i linjen Regional omstilling i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapittel for Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432

Flere gode gründere (KMD: Øke antall lønnsomme etableringer)

3.7.2.8 Mentortjenesten for gründere

Mentortjeneste for gründere er en rådgivningstjeneste rettet mot gründerbedrifter i tidlig fase. Tjenesten består av to elementer; et *tilskudd* som gis gründer slik at gründer kan betale mentor et honorar for mentoringen, og en *koblingstjeneste* hvor eksterne samarbeidsparter finner en passende mentor iht bestilling fra Innovasjon Norge. Tjenesten skal bidra til å lukke kompetansegap hos gründere og kan bidra både i forhold til spesifikk bransjekunnskap eller innenfor generelle kompetanseområder som f.eks internasjonalisering. Mentor kommer inn i en fase hvor strategiske valg skal tas og aktiviteter må prioriteres nøye. Det presiseres overfor mottaker av tjenesten at mentor ikke skal bistå i den daglige drift, men være en bidragsyter og pådriver i forretningsutvikling og kommersialisering. Tjenesten leveres enten som Mentor I (inntil 30 timer mentoring) eller Mentor II (inntil 100 timer mentoring). Det foretas en behovsavklaring i hver enkelt sak, og mentortilbudet forsøkes å skreddersys i forhold til behovet som avdekkes. Alle distriktskontor har en mentoransvarlig, men saksbehandling og oppfølging av mentorsaker foretas av alle kundeansvarlige ved kontorene.

Tjenesten er egentlig to tjenester i en. Den «opprinnelige» mentortjenesten for gründere har fra starten av vært et oppdrag fra KMD og dermed hatt et regionalt fokus. I forbindelse med Gründerplanen som ble lansert i 2016 kom det midler til også å møte etterspørselen etter mentor i sentrale strøk. Derfor er det vanskelig å omtale oppdraget fra KMD uten å ta med det totale bildet, dvs også den mentortjenesten som retter seg mot gründere i sentrale strøk men som finansieres fra NFD.

Samlet vurdering og måloppnåelse

Evaluering av tjenesten viser at bedrifter som har mottatt tjenesten endrer adferd knyttet til bedre ledelse og samarbeid med andre bedrifter. Mottakere får bedre forståelse og økt kunnskap om sentrale områder i bedriftsutviklingsprosessen. Å få tilgang på læring fra erfaren bedriftsleder og/eller gründer, er uvurderlig i en oppstartsfase når man mangler slik erfaring selv.

Videreutvikling

En sentral ressurs i mentortjenesten er de eksterne samarbeidspartenes mentornettverk som er utviklet over flere år. Innovasjon Norge har i 2016 vurdert om det er mulig å levere tjenesten mer kostnadseffektivt ved å redusere bruken av eksterne koblermiljø.

Innovasjon Norge ønsker i større grad å foreta mentorkoblingene selv. For å kunne gjøre dette er det nødvendig å ha et mentorregister. Det planlegges et slikt register, hvor man kan finne en passende mentor dersom kunderådgiver ikke finner dette i eget nettverk. Parallelt vil vi en tid fremover være avhengig av og samtidig kunne bruke eksterne samarbeidsparters mentornettverk. I tillegg til å oppfordre til mer «egenkobling» i 2017, ønsker vi å prøve ut flere metoder for mentoring. Eksempelvis ved å samle gründerne og gi mentoring gjennom at gründerne kan få sparre med et panel av mentorer med spesialkompetanse. Her ønsker vi å benytte egne ressurser så langt det er mulig, foruten å samarbeide med andre offentlige og private aktører som er sentrale i en oppstartsfase.

I 2016 har det vært gjort en jobb med å rydde i tjenesten slik at den blir lettere å kommunisere til kundene og tjenesten mer tilgjengelig. Tjenesten har i hovedsak vært levert som en tilleggstjeneste til annen oppstartsbistand og det har f.eks ikke vært mulig å finne noe søknadsskjema til tjenesten. Det er også gjort en jobb med å rydde i det administrative rundt tjenesten, slik at saksbehandlingen internt skal bli enklere. Det ryddes også i avtalene som Innovasjon Norge har med eksterne koblere.

Innovasjon Norge er i gang med å se på hvordan man kan samarbeide bedre med utekontor for å tilby mentortjeneste til spesielt krevende prosjekter som satser internasjonalt. Som en start på dette har man tatt initiativ til et konkret samarbeid med vårt kontor i San Francisco

Aktiviteter

Tabellen under viser ramme for midler avsatt til mentortilskudd og hvor mye av dette som ble fordelt i 2016:

	Antall mentorkoblinger	Ramme 2016 (tall i mill. kroner)	Fordelt
N-MENTOR (distrikt) – KMD post 72	108	8,1	4,8
UT-MENTOR (sentral)* - NFD post 74	56	3,5	3,5
Totalt	164	11,6	8,3

Tabell 25: viser rammen for midler avsatt til mentortilskudd og hvor mye av dette som ble fordelt i 2016.

*Dette er midler over NFDs gründerplan til mentortjeneste i sentrale strøk

Resultater og effekter

En god mentor kan være avgjørende for gründerbedriften i tidlig fase. Tid er en viktig suksessfaktor og det er viktig å prioritere aktivitetene riktig. En god mentor tilfører kompetanse og kan gi tilgang til nettverk som ellers kan være vanskelig for gründer å komme i kontakt med. Mentortjenesten er en populær tjeneste og tilbakemeldingen fra kunderådgiverne er at de anser dette som et svært godt virkemiddel i deres arbeid med gründerne.

Tjenesten fungerer godt som tilleggsvirkemiddel når Innovasjon Norge gir oppstartsfinansiering. Det senker terskelen for å lykkes og gir gründeren en unik mulighet til å få gode råd i en særdeles viktig del av oppstartsprosessen. Men tjenesten har også god effekt i saker hvor det ikke er riktig å tilby oppstartsfinansiering, men hvor en god mentor kan være det som dekker gründerbedriftens behov best.

I 2016 fikk mentortjenesten, i tillegg til KMD finansiering, også midler til mentor i sentrale strøk over regjeringens Gründerplan. I vår rapportering ser på hele aktiviteten under ett.

Når man ser hele bildet og tar alle mentorsaker i 2016 med så er nedgangen i antall koblinger ca 25 prosent i 2016 sett i forhold til året før. Den største nedgangen er i Finnmark, i Sør-Trøndelag og i Troms. Mentoransvarlig i disse fylkene tegner et nokså klart bilde av hva dette avviket skyldes. En årsak er at man har strammet inn både på hvem som får tilbudet og hva man kan få mentor til. F.eks sier man i Finnmark at man tidligere i større utstrekning har gitt mentor med bransjekunnskap, mens man nå kun gir til utvikling av forretningside/modell

	2015	2016	Endring 2015-2016
Aust Agder	5	7	+2
Buskerud	2	0	-2
Finnmark	26	12	-14
Hedmark	15	10	-5
Hordaland	16	22	+6
Møre og Romsdal	16	24	+8
Nord Trøndelag	3	9	+6
Nordland	13	6	-7
Oppland	12	2	-10
Oslo og Akershus		17	+17
Rogaland	8	8	0
Sogn og fjordane	13	10	-3
Sør-Trøndelag	38	14	-24
Telemark	12	3	-9
Troms	24	8	-16
Vest Agder	11	7	-4
Vestfold	0	0	0
Østfold	0	0	0
	214	159	-55

Tabell 26: Oversikt over koblinger med virkemidlene som hører til mentortjenesten 2015-2016

Tabellen over viser kun mentor som er levert med virkemidlene som følger med mentortjenesten. Det betyr at f.ekst etablererstilskuddssaker hvor mentor er «bakt» inn i finansieringssaken, ikke er tatt med.

Avvik

Antall koblinger er redusert, men dette er ikke nødvendigvis et godt målekriterie for tjenesten. Dette handler mer om å finne den rette mentoren til de rette gründerne, og ikke å tilby tjenesten til flest mulig.

Støttende analyser

Tjenesten ble evaluert i 2014 og evalueringen ble sammenfattet i rapporten «Nok for de fleste, men lite for noen» (Oxford Research, 2014). Etter dette ble tjenesten endret slik at det kan gis inntil 100 timer mentoring, og at tjenesten nå finnes i to versjoner.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Administrasjon og gjennomføringskostnader dekker Innovasjon Norges egne timer, honorar til eksterne koblere, fellesaktiviteter rettet mot gründere/mentorer (nettverksamling), samt at vi for gründere som ikke har mulighet til å få en mentor i nærheten av der de selv bor, i en del tilfeller har dekket mindre reisekostnader for mentor. Dette gjelder i hovedsak gründerbedrifter i de nordligste fylkene hvor reiseavstander er store og kostnadene høye. Samtidig er det ofte utfordrende å finne mentor i nærmiljøet til disse gründerbedriftene.

Kostnadene er inkludert i linjen Rådgivning i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapittel for Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432

3.7.2.9 Kontordager og kurs for førstelinjetjenesten i kommunene

Førstelinjetjenesten i kommunene består av næringsrådgivere som enten er kommunalt ansatt, eller tilbyr denne tjenesten gjennom utviklings/innovasjonsselskap som har avtale med en eller flere kommuner. I hvilken grad man satser på tjenesten lokalt, varierer fra kommune til kommune.

Tilbudet Innovasjon Norge har hatt til denne gruppen i 2016, er todelt. Den ene delen ivaretas av de ulike distriktskontor og omfatter et tilbud med kontordager ute i kommunene, organisert som et felles tiltak rettet mot lokale gründerbedrifter. Den andre delen ivaretas av Gründerdivisjonen ved hovedkontoret og består av kursvirksomhet og fellessamling for førstelinjen. En kontordag kan ha ulikt innhold, fra ren møte/informasjonsvirksomhet, til nettverkssamlinger hvor mange gründere får møte hverandre og kommunen/Innovasjon Norge. Det har vært kjørt ulike «fra ide til marked» opplegg, for å gi kommunene kompetanse på forretningsutvikling. I tillegg til kurs og kontordager i regi av distriktskontorene, har Innovasjon Norge sentralt kjørt mange kurs/workshops i kommuner over hele landet, hvor fokus har vært innvandreres potensiale som etablerere.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Bedre samarbeid og dialog mellom førstelinjetjenesten og Innovasjon Norge er vesentlig for å kunne utnytte våre felles ressurser mest mulig effektivt. Førstelinjetjenesten er ofte det første kontaktpunktet til gründer og det er derfor uhyre viktig at gründer blir møtt av kompetente rådgivere med interesse og engasjement. Gjennom kontordager og kompetansetilførsel blir førstelinjetjenesten bedre til å vurdere hvilke gründere som kan sluses videre til Innovasjon Norge, og hvilke førstelinjen selv skal håndtere. Dette gir en bedre samlet ressursutnyttelse.

Nettbasert tilbud forventes å redusere behovet for fysiske kontordager ute i kommunene.

Videreutvikling

Det arbeides med å lage et nettbasert tilbud til førstelinjetjenesten finansiert over regjeringens gründerplan. Nettsidene skal ha som formål å redusere noe av behovet for fysiske kontordager/møter og gjøre førstelinjetjenesten til bedre veiledere. Nettsidene skal tilby ren informasjon og kompetanseheving. Nettstedet skal ikke «konkurrere» med Altinn.no som tilbyr informasjon om å starte og drive bedrift. På Innovasjon Norges nettsted er derfor fokuset å se på hvordan man kan gi god rådgivning og sparring knyttet til ide og forretningsutvikling.

Førstelinjetjenesten har spilt inn et sterkt ønske om et årlig møtested for førstelinjen. Dette eksisterer ikke lenger etter at Brønnøysundregistrene la ned «Etablererveilederkonferansen». Innovasjon Norge tror at et slikt møtested ville være et godt tiltak for nettverksbygging på tvers av

kommuner/regioner. Men også for å få til en bedre dialog med førstelinjen for å utvikle en felles rolleforståelse, forbedre og effektivisere veiledningen av gründere er dette viktig.

Konkret ser vi for oss et møtested som har mer preg av workshop med to-veis kommunikasjon og dialog, enn en konferanse. Det kan være nyttig både for førstelinjen og Innovasjon Norge med et forum for dialog, diskusjoner og innspill til hverandre, da det er mange uløste spørsmål knyttet til førstelinjen, ikke minst i forhold til hvordan man organiserer arbeidet. Videreutvikling av tilbudet i form av et slikt møtested er avhengig av at det finnes rom for dette i budsjettet. Ettersom den regionale finansieringen avsluttes fra og med 2017, legges det ikke konkrete planer for dette pr i dag.

Aktiviteter

Kontordager innebærer at Innovasjon Norge er fysisk til stede ute i kommunene og møter gründere sammen med kommunens førstelinjetjeneste. I tillegg arrangeres det mindre kurs, f.eks. «fra ide til marked». I regi av Innovasjon Norges hovedkontor har det vært arrangert flere workshops landet rundt for førstelinjetjenesten og andre som møter potensielle innvandregründere, hvor innvandreres potensiale som etablerere har vært tema. Ettersom det raskt ble klart at andre sentrale aktører i den sammenheng, f.eks. NAV og flyktingetjenesten, hadde liten kunnskap om hvilket tilbud som faktisk eksisterer for veiledning av gründere, ble også disse invitert med på workshops.

Ca 100 personer har deltatt i kurs/workshops i løpet av 2016. Workshops har vært holdt over hele landet fra Agder i sør til Finnmark i nord. I 2016 ble det igangsatt et arbeid med å lage et nettbasert tilbud til førstelinjetjenesten. Dette er et oppdrag som er kommet over gründerplanen. Arbeidet i 2016 har bestått i å kartlegge hvilket behov førstelinjetjenesten har og å utarbeide innhold til siden. Første versjon av siden skal publisere i starten av 2017.

Under Oslo Innovation Week inviterte Innovasjon Norge, sammen med Norsk Senter for flerkulturell Verdiskaping og Oslo International Hub, førstelinjetjenesten over hele landet til en samling i Oslo. Her fikk førstelinjen møte gründere og forretningsengler, utveksle erfaringer og gi innspill til Innovasjon Norge om hva de ønsker av tilbud fra oss.

Resultater og effekter

Å ha en kontinuerlig dialog mellom førstelinjetjenesten og Innovasjon Norge gir bedre kunnskap om hvilken retning gründere bør veiledes i. Ikke alle gründere skal videre til Innovasjon Norge, og det å ha kunnskap og innsikt i våre prioriteringer til enhver tid, gjør at gründer kan bruke sin tid mer effektivt. Det er også viktig at førstelinjen trenes opp til å se muligheter der hvor de kommer i kontakt med gründere som i utgangspunktet kanskje har en ide med beskjedent vekstpotensiale, men som gjennom god rådgivning og sparring kan utvikles til å bli noe mer. Gjennom kursing i forretningsutvikling får gründere kompetent veiledning allerede i første instans og førstelinjetjenesten trenes i å avdekke innovasjonsmuligheter.

Deltakere på workshops landet over har pekt på viktigheten av at man får en bedre oversikt over det samlede tilbudet til gründere og potensielle gründer selv om man til daglig ikke sitter plassert i det såkalte «virkemiddelapparatet». Saksbehandlere i NAV, flyktingetjenesten osv, kjenner ikke uten videre til at det finnes en gratis rådgivningstjeneste i førstelinje. Når de blir kjent med dette har de muligheten til å veilede potensielle gründere de møter i sitt system, til kommunens førstelinje. En effekt er derfor et mer effektivt «apparat» samlet sett.

Avvik

Distriktskontorenes aktivitet har vært lav i 2016 med hensyn til antall gjennomførte kontordager. Aktiviteten fra hovedkontoret har vært mer omfattende i 2016 enn året før, det er gjennomført workshops for om lag 100 deltakere fra kommunen gjennom workshop «flere gode flerkulturelle

gründere». Nettbasert løsning forventes å skulle redusere behovet for kontordager, men et nettbasert tilbud vil ikke kunne erstatte dette.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Se tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapitel Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432

3.7.2.10 Global Entrepreneurship (GET, TINC, IN – piloter og Business Bootcamps)

For å bidra til at flere oppstartsbedrifter med vekstpotensial tenker stort og setter høye ambisjoner, har Innovasjon Norge de siste årene utviklet en portefølje av globale kompetanseprogrammer. Programmene gir mulighet for læring og trening i internasjonale markeder. Programmene, eller «lærings- og treningsarenaene», er samlet under tjenesten Global Entrepreneurship. Fellesnevneren er å lære internasjonal forretningsutvikling av noen av de beste markedene og miljøene i Norge og internasjonalt, på innovasjon og entreprenørskap.

Global Entrepreneurship består i dag av følgende programmer:

- Business Bootcamp i byer i Norge
- Tech incubator (TINC) i Silicon Valley
- Tech incubator (TINC) i Singapore (Ikke gjennomført i 2016)
- Global Entrepreneurship Training (GET) ved Babson College i Boston
- Entrepreneurial Marketing i NYC
- Entrepreneurship in Emerging Markets i India (Ikke gjennomført i 2016)
- Tech City Executive Accelerator (TEA) i London
- Fashion Skills for Scale i Milano (Pilot)

Samlet vurdering av måloppnåelse

Mange gründere konsentrerer seg for mye om produkt og teknologi og er for lite opptatt av å finne sin forretningsmodell og tydeliggjøre sitt marked, noe som er avgjørende for å lykkes med vekst. Med utgangspunkt i oppstartsbedriftenes særtrekk, bidrar Innovasjon Norge til å øke gründernes kompetanse på markeds- og forretningsutvikling, og dermed øke sjansen for at gode ideer blir til vekst- og levkraftige bedrifter, både hjemme og i internasjonale markeder.

Kundeevalueringene for de enkelte programmene viser at våre internasjonale læringsarenaer bidrar til å skape flere gode gründere, flere globale gründere og gjøre det mer attraktivt å være gründer. Bedriftene sier selv at programmene får dem raskere ut i internasjonale markeder samt at de får bekreftet og avkrefte sine hypoteser og muligheter raskere. Mange av våre kunder sier at disse programmene har vært avgjørende for dem i å ta kloke beslutninger om vekst i internasjonale markeder og har stor effekt på deres økonomiske vekst.

Totalt trente 163 deltakere fra 121 selskaper på internasjonal forretningsutvikling i de overnevnte programmene i 2016. Dette er en nedgang på 39 deltakere (fra 202 i 2015). 46 av de 163 deltakerne var kvinner (ca. 28 prosent). 18 av de 130 deltakende bedriftene har sin forretningsadresse i en distriktskommune (ca. 14 prosent). Dette har man klart ut fra et totalt budsjett på 9,2 mill. kroner for Global Entrepreneurship.

Nedgangen må i stor grad tilskrives sviktende rekruttering til Innovasjon Norge sine programmer i Asia.

Alle bedrifter betaler en, ikke ubetydelig, avgift for sin deltakelse i programmene, i tillegg til sine egne reise- og oppholdskostnader. Innovasjon Norge kan derfor ha en ganske sterk antagelse om at

læringen, treningen og kompetansen de mottar gjennom et Global Entrepreneurship-program verdsettes høyt, og at Innovasjon Norge har etablert et godt rennommé som tilrettelegger for denne typen kompetanseheving blant norske gründere.

TINC Silicon Valley og TINC Asia fikk en ekstra anerkjennelse i 2016, under den norske kåringen av Nordic Startup Awards, der begge programmene var nominert for «Best Accelerator».

Videreutvikling

I 2017 skal vi jobbe videre med å forenkle og tydeliggjøre kommunikasjonen rundt porteføljen for at interne og eksterne lettere skal forstå hvilket program som er relevant for den enkelte bedrift. Innovasjon Norge vil intensivere samarbeidet med inkubatormiljøene. Dette vil lette arbeidet med mobilisering og rekruttering. Det vil også være viktig å skape en økt oppmerksomhet for porteføljen internt.

Innovasjon Norge ønsker å styrke vår tilstedeværelse i Asia, og bygge arenaer for trening og læring også der. I løpet av 2. kvartal 2017 vil det rekrutteres en lokal ressurs som vil få ansvar for å bygge opp et program, som erstatning for TINC Asia, i tett dialog med Gründerdivisjonen og det norske oppstartsmiljøet, eller ved å trekke på våre kontorer i Shanghai og Beijing.

Innovasjon Norge vil i 2017 forsøke å holde aktiviteten oppe på 2016-nivå i programmene GET, TINC SV, Entrepreneurial Marketing NYC og TEA London. Piloten Fashion Skills for Scale i Milano vil ikke bli videreført som et Global Entrepreneurship-program, men vil gå inn som et Global Growth-prosjekt i 2017, i regi av Divisjon for Vekstbedrifter og Klynger. Entrepreneurship in Emerging Markets i India vil ikke bli videreført, men vi vurderer muligheter for andre måter å la norske gründere få lære, trene og teste sine konsepter i dette markedet.

Business Bootcamp har også besluttet å legge ned i dagens form. Vi ser nå på muligheter for å gjøre dette programmet i tettere samarbeid med inkubatormiljøer, og kommer til å gjennomføre to piloter på dette i løpet av 2017.

Aktiviteter

Programmet finansieres av NFD post 74 og KMD post 72. Andelen fra post 74 av disponibel ramme er om lag 67 prosent av totalbeløpet.

Business Bootcamp

Business Bootcamp er et seks dagers program (3x2 dager), for unge oppstartsbedrifter med internasjonale ambisjoner. Business Bootcamp gjennomføres inntil 2 ganger per region (Nord, Midt, Vest, Sør, Øst) årlig. Programmet inkluderer intensive arbeidsøkter for å lære, og trene på, anvendelse av moderne verktøy og strategier for entreprenørskap, som gründerne kan bruke for å utvikle suksessrike produkter og gå inn i nye markeder. Gjennom arbeidsgrupper og hjemmeoppgaver får man brukt verktøyene direkte på sitt eget forretningskonsept, sine egne produkter og ovenfor kunder. Det legges opp til hyppig «pitch-trening» og muligheter for en rekke mentorsamtaler. Programmet ledes hver gang av en dyktig moderator som innehar dyp innsikt og kompetanse innen moderne entreprenørskap, med tung internasjonal erfaring og internasjonale perspektiver.

Business Bootcamp ble gjennomført i åtte kull i 2016. To planlagte kull ble avlyst grunnet lave søkertall eller manglende mobilisering (Ålesund og Tromsø). Totalt deltok 84 deltakere, gjennom 76 bedrifter.

TINC - Tech Incubator i Silicon Valley og Singapore

TINC er et fire ukers akseleratorprogram rettet mot internasjonale markeder for at bedrifter, blant annet, skal få testet og validert sine produkter, etablert nettverk og finne mulige samarbeidspartnere.

På TINC Asia får selskapene muligheten til å tilnærme seg det voksende, men svært fragmenterte markedet i Asia, med lavere risiko. På TINC i Silicon Valley deltar i tillegg noen svenske og islandske oppstartsselskaper som et ledd i et nordisk samarbeid, finansiert av svenske og islandske virkemidler.

TINC i Silicon Valley ble gjennomført i to kull i 2016, med totalt 11 deltakere i totalt 6 bedrifter. TINC Asia ble ikke gjennomført i 2016 grunnet manglende ressurser ved vårt kontor i Singapore.

GET

GET (Global Entrepreneurship Training) er et ett ukes akademisk program der fokus ligger på å løfte deltakerne «fra tech gründer til business-gründer». Dette er et lederprogram («mini-MBA»), levert av et av Bostons ledende universiteter, Babson College. Babson College har et rennommé som et av verdens ledende utdanningsinstitusjoner under emnet innovasjon og entreprenørskap. Under oppholdet mottar deltakerne læring og trening i sentrale temaer, som er vesentlige for å lede en ung vekstbedrift i en internasjonal satsing. Undervisningen og treningen blir ledet av erfarne akademikere, som også er suksessrike gründere og har bygget opp store bedrifter. Det legges opp til delingsdynamikk innad i gruppen under hele programmet, og muligheter for nettverksaktiviteter under oppholdet i Boston. GET gjennomføres i ett kull årlig, og i 2016 deltok 25 deltakere fra 21 bedrifter.

Entrepreneurial Marketing i NYC

Entrepreneurial Marketing er et 10 dagers program, gjennomført i New York, med fokus på salg og markedsføring, der lederne i gründerbedriftene/vekstbedriftene trenes i egenskaper, verktøy og tenkesett som er viktige når man skal merkevarebygge, markedsføre og selge produkter og tjenester i et moderne internasjonalt marked. Gjennom programmet går deltakerne gjennom undervisning, praktisk arbeid, mentor-rådgivning og nettverksaktiviteter.

New York er kanskje verdens episenter når det kommer til kommersiell tenkning, markedsføring og merkevarebygging. Her finner vi mange av verdens dyktigste markedsførere, PR-folk og reklamebyrå. New York har også en raskt voksende VC-industri, med enorme summer investert i oppstartsbedrifter.

I 2016 ble programmet gjennomført i to kull, med totalt 21 deltakere gjennom 14 bedrifter.

Entrepreneurship in Emerging Markets

Entrepreneurship in Emerging Markets retter seg mot gründerbedrifter med teknologi som kan være relevante i verdens raskest voksende markeder. Programmet ble gjennomført for første gang i 2015, og arrangeres over 8 dager i regi av Innovasjon Norges kontor i New Dehli.

Programmet gir en kombinasjon av trening, nettverksaktiviteter, erfaringsdeling og kunde-/brukerkontakt. Målet er å gi dypere innsikt i utfordringer og muligheter i disse hurtigvoksende økonomiene, og komplekse markedene. Dette for at deltakerne bedre skal forstå vesentlige demografiske aspekter og kulturelle ulikheter, for igjen å kunne identifisere målgrupper, spesifikke behov, og slik bli bedre forberedt på å drive business i disse markedene.

Man har vurdert å justere fokuset noe for hvilke bedrifter som deltar her; fra relativt modne gründerbedrifter, til noe yngre bedrifter. Dette fordi man ser at det kan være fordelaktig å skaffe seg den demografiske og kulturelle kompetansen enda tidligere i utviklingen av teknologien.

Programmet ble ikke gjennomført i 2016 grunnet lave søkertall.

TEA – Tech City Executive Accelerator, London

TEA retter seg mot relativt modne tech-gründerbedrifter med globale vekstambisjoner. Programmet er videre noe spisset inn mot Fintech, ettersom dette feltet i særstilling preger gründer scenen og økosystemet i London.

Programmet søker å trene deltakernes evner innen disipliner som er viktige å mestre i en internasjonal vekststrategi. Herunder pr og kommunikasjon, salg og forhandlingstaktikk, forretningsmodellering m.m. Programmet holdes i Tech City, London, en av Europas største klynger for teknologibedrifter.

I 2016 ble det gjennomført ett kull med 11 deltakere gjennom åtte bedrifter på TEA i London.

Fashion Skills for Scale, Milano

Fashion Skills for Scale ble gjennomført som et pilotprogram i partnerskap med Norwegian Fashion Hub og Norwegian Fashion Institute. Programmet har som mål å tilføre unge motebedrifter kompetanse og forretningsferdigheter som kreves for internasjonal skalering og vekst, og var skreddersydd ut i fra deltagerbedriftenes ståsted og behov. Programmet ble levert i samarbeid med det anerkjente Luxury & Fashion Knowledge Center ved Handelshøyskolen Università Luigi Bocconi i Milano. Gjennom fire samlinger, i Oslo og i Milano, ble det fokusert på hvordan det internasjonale motemarkedet fungerer i dag, samt ulike forretningsmodeller for internasjonal vekst.

Programmet ble gjennomført med ett kull i 2016. 12 personer deltok, gjennom 6 bedrifter.

Kompetanseprogrammene er en èn-til-mange tjeneste som er meget verdifullt for selskapene i seg selv, men som også muliggjør nettopp å skape verdier for mange selskaper på en kostnadseffektiv måte. Kostnadmessig fordeler budsjettet på programmene seg i 2016 slik:

Aktiviteter	Forbruk * (i mill. kroner)
Business Bootcamp	2,1
TINC SV	2,1
TINC Singapore	**
GET	1,2
Marketing i NYC	2,2
Entrepreneurship in Emerging markets - India	***
TEA London	1,0
Fashion Skills for Scale Milano	0,6
SUM	9,2

* Aktivitetene var budsjettet finansiert av NFD post 74 (12 mill. kroner) og KMD post 72 (4 mill. kroner)

** TINC Asia ble ikke gjennomført

*** Entrepreneurship in Emergin Markets i India ble ikke gjennomført

Resultater og effekter

I 2016 har det vært en nedgang i antall bedrifter som har deltatt på programmer i utlandet: fra 80 i 2015 til 54 i 2016. Antall bedrifter på Business Bootcamp i Norge gikk fra 78 i 2015 til 77 bedrifter i 2016. Det ble gjennomført 8 kull med Business Bootcamp i 2016. To kull ble avlyst.

Global Entreprenørskapsprogrammene (GE) er ikke med i Kundeeffekt-undersøkelsen eller Serviceundersøkelsen og det foreligger derfor ikke data på resultatindikatorerne. Det ble imidlertid gjennomført en ekstern evaluering av alle programmene i porteføljen. Dette arbeidet ble igangsatt mot slutten av 2015, og var klart sommeren 2016. Evalueringen ble utført av Oxford Research, og evalueringsrapporten er del av grunnlaget for den videre utviklingen av tjenesten. Sitat fra rapportens konklusjoner og anbefalinger:

«Evalueringen viser at GE-tjenesten fungerer godt. Tjenesten har fornøyde brukere og er godt begrunnet ut fra et samfunnsøkonomisk perspektiv. Det er god sammenheng mellom innsats, aktiviteter og resultater. Innovasjon Norge må imidlertid ha fokus på å omsette resultater til effekter. For å være i stand til å realisere INs overordnede målsetninger, bør det tilstrebes å oppnå bedre kobling mellom GE-tjenesten, øvrige tjenester i Innovasjon Norge og privat og offentlig risikokapital. Om ansvaret for en slik kobling skal tillegges GE- tjenesten eller andre deler av Innovasjon Norge, må avklares.» (Evaluering av Global Entrepreneurship-tjenesten, av Oxford Research, september 2016).

Sammen med Innovasjonspolitisk avdeling (INNO) har vi sett nærmere på funnene i evalueringsrapporten og gjennomført en pilot der målet er å utvikle og implementere en forbedret læringsprosess i Innovasjon Norge i forbindelse med evalueringer. Resultatet og oppfølgingspunkter for tjenesten i 2017 med bakgrunn i evalueringen er følgende:

1. Utvikle GE-tjenestens innretning slik at kompetanseresultater naturlig omsettes til bedriftsøkonomiske resultater blant annet gjennom å bedre koblingen mellom GE-tjenesten og øvrige tjenester i Innovasjon Norge og til andre finansieringskilder
2. Administrative tiltak
 - a.) Effektivisere driften av tjenesten
 - b.) Etablere et program i Asia
 - c.) I større grad utnytte Yammer som intern kommunikasjonskanal
3. Legge til rette allerede nå for innsamling av data for senere effektmålinger av tjenestens påvirkning på bedriftenes faktiske økonomiske utvikling

I kjølvannet av denne evalueringen har det blitt løftet en debatt rundt hvordan man kan måle resultater og effekter av denne typen tjenester. Spørsmålet er like mye hva man kan og bør måle. Det overordnede målet er selvsagt økt eksport og internasjonal handel, men hvordan kan man trekke linjer mellom selskapets deltakelse ved f.eks. TINC i Silicon Valley i 2012, og det faktum at selskapet i 2016 har 40 millioner brukere månedlig? Hvordan kan man si at selskapet som fikk intensiv trening på pitching, salg og markedskommunikasjon i New York nøt godt av dette da de like ettero landet en avtale med en av verdens største leketøysprodusenter?

Tjenesteansvarlig og Gründerdivisjonen samarbeider tett med divisjon for Innovasjonspolitikk og Analyse for å finne enda bedre metoder for å gjøre evalueringer og målinger av effekter. En idé som drøftes er å legge til rette for mer kontinuerlig måling og oppfølging av selskapenes progresjon ved å be om rapportering på deres viktigste KPI'er og metrics.

Tilbakemelding fra gründerne i oppstartsselskapene viser følgende:

TINC Silicon Valley: "We have received valuable feedback that has challenged us to think new and bigger." Lars Flesland, Co-founder of FlowMotion.

"It influences your mindset and energy. Nothing seems impossible when you're here." Jon Anders Aas-Haug, Founder and CEO of Bluestone.

GET (Global Entrepreneurship Training) Boston: "Amazing lectures throughout the whole week".

Sitat fra survey.

"Very relevant to my business. Good program". Sitat fra survey.

“So many learnings - and I am already started to implement them into my business”. Sitat fra survey.

“One of the most inspiring weeks in my life! I really would love a GET 2.0 next year”. Sitat fra survey.

Man finner forøvrig ofte igjen deltakerbedrifter som vinnere eller finalister i forskjellige startup-kåringer og flere i kategoriene «In the spotlight» and «Next to watch» i

www.norwaystartupscene.com/

En av deltakerne fra TINC Silicon Valley ble intervjuet i Shifters podkast og snakket der varmt om programmet. Flowmotion AS, som også deltok på TINC Silicon Valley, gjennomførte en av tidenes mest vellykkede Kickstarter-kampanjer like etter sin deltakelse, og hentet mer en 1,3 mill. dollar gjennom folkefinansieringstjenesten. Bubbly Group AS, som deltok på Entrepreneurial Marketing i New York landet nylig en spennende avtale med LEGO. Marianne Hindsgaul i Bubbly Group er i skrivende stund også nominert som en av tre til prisen for årets Female Entrepreneur.

Samarbeidspartnere som co-working spaces, inkubatorer og næringshager sender ofte sine selskaper på tjenestene og de ble nevnt flere ganger som viktige tilbud til gründere under «Drømmeløft» mobiliseringen gjennomført i 2015 samt under innspillsmøtene NFD hadde i forbindelse med Gründerplanen de lanserte i 2015. Programmene er også lokalisert i mange av byene som er «ranket» som topp entreprenørskaps hub's i internasjonal kåringen Global Ecosystem Startup Ranking.

Avvik

Målet var å holde aktiviteten på samme nivå som i 2015. Da fikk 158 bedrifter «trening» gjennom de globale kompetanseprogrammene. Tilsvarende tall for 2016 var 131. To avlyste Business Bootcamp-kull (Region Midt og Region Nord), samt avlysningen av Entrepreneurship in Emerging Markets i India og TINC Asia i Singapore er årsaken til at vi ikke nådde dette tallet.

Det var et mål for 2016 å tydeliggjøre kommunikasjonen og posisjonen rundt programmene. Innovasjon Norge har i løpet av 2016 klart å spisse posisjonen av programmene, blant annet gjennom en total restrukturering av nettsider, men det er fortsatt behov for en ytterligere forenkling av hvordan man kommuniserer programporteføljen, både internt og eksternt.

Støttende analyser

Det er fortsatt for få vekstselskaper i Norge og for få selskaper som går internasjonalt eller utvikler produkter og tjenester for et internasjonalt marked. Forskning viser at markedsorientering er en kritisk suksessfaktor for å lykkes med innovasjon og vekst⁶² samt at bedrifter som har operert kun på hjemmemarkedet de første årene etter oppstart knapt har noen mulighet for å lykkes i en senere internasjonaliseringsprosess⁶³. Det er derfor avgjørende å stimulere til at flere bedrifter retter fokus mot internasjonal tilstedeværelse og eksport selv i den tidligste fasen av bedriftens livssyklus for å lykkes med vekst i fremtiden.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Kostnadene inngår i linjen Kompetanse i tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler i kapittel Øvrig rapportering. Tabell 42 side 432

⁶² Kilde: EU “ Meeting the challenges of 2020” Report 2011/The Global Innovation 1000: How the Top Innovators Keep Winning

⁶³ Kilde: Analyse av oppstartsbedrifter 20.6.11 NIFU-NTNU-SINTEF

3.7.2.11 Verdiskapingsprogram for kulturnæringer

Hovedmålet med verdiskapingsprogrammet er økt profesjonalisering, innovasjon og kommersialisering i kulturnæringen. De langsiktige målsetningene er å bidra til (1) økt verdiskaping og eksport i kulturnæringen, (2) at flere aktører i kulturnæringen skal kunne leve av egen virksomhet, (3) flere attraktive lokalsamfunn og steder for innbyggere, arbeidskraft og bedrifter i hele landet (Handlingsplan «Fra gründer til kulturbedrift» 2013). Innsatsen skal være rettet mot kulturgründere, vekstbedrifter og nyskapende næringsmiljøer med vekstpotensial. Arbeidet med å styrke kunnskapsgrunnlaget om kulturnæringene og fremme kultur som innovasjonsdriver står sentralt.

Med kulturnæringer mener vi bransjene musikk, film, foto og spill, tv og radio, arkitektur, design (inkl. mote), trykte medier, annonse og reklame, kulturarv og kunstnerisk virksomhet. Innovasjon Norges tjenester er kun rettet mot bedrifter og prosjekter som har en kommersiell målsetting. Det gjelder også denne satsingen.

Satsingen startet oktober 2013 og et samarbeid mellom Kulturrådet og Innovasjon Norge hvor målet er å utforske hvordan virkemiddelapparatet best kan fungere i samarbeid for utvikling av sterke kulturbedrifter. Fire virkemidler er valgt ut som satsingsområder: (1) Kompetanseprogrammet Bygg Bedrift, (2) Mentortjeneste, (3) Bedriftsnettverk og (4) Samlokalisering, hvor Innovasjon Norge har ansvar for de tre første, Kulturrådet for det siste.

I tillegg til oppdraget har vi initiert flere tiltak og aktiviteter. (1) En til ti – web veileder for kulturbedrifter med 1-10 ansatte, et samarbeid med Kulturrådet. (2) Creative Business Cup Norway – kåring av Norges beste kreative næring som er et samarbeid med CBC internasjonalt og 657 Oslo. (4) FRAM Marked for musikk, som er et samarbeidsprosjekt mellom Music Norway og Innovasjon Norge. Og til slutt (5) Spill ut i verden, et eksportprogram for spillbransjen som er et nyetablert samarbeid med Kulturdepartementet og Norsk Filminstitutt (10 mill. kroner totalt, 50 prosent KUD, 50 prosent Innovasjon Norge).

I 2016 er disse aktivitetene finansiert av KMD (overførbare midler 3,8 mill kroner), NFD og KUD.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Innen eksisterende ramme er det en ambisjon:

- Å styrke satsingen på flere gode KULTUR gründere
- Å styrke satsingen på flere vekstkraftige KULTUR bedrifter
- Å styrke satsingen på fler innovative KULTUR næringsmiljøer

Resultatene fra arbeidet er meget positive. Aktiviteten har vært høy i forhold til investeringen, og vi har høstet et godt kunnskapsgrunnlag til å jobbe videre med bransjene. Oslo Economics gjennomførte i august 2015 en evaluering av verdiskapingsprogrammet. Denne viser at satsingen etter allerede 1,5 år bidrar positivt til å nå målene.

Videreutvikling

Potensialet for å få frem gode prosjekter er større enn det vi kan innfri, og det er størst behov for midler i sentrale strøk. For 2016 har vi hatt meget små rammer for sentrale strøk. Beklageligvis har vi derfor måttet si nei til mange gode prosjekter.

- Resultatene, erfaringene og behov i markedet tilsier at vi må satse videre på næringen, ikke minst for å *kapitalisere på det fortrinnet som nå er skapt*.
- Evalueringen viser at vi har satt inn riktige tiltak som bør videreføres. Dette gjelder spesielt *Bygg Bedrift - forretningsutvikling for kulturbedrifter* som har fortreffelige resultater og tilbakemeldinger. Det eksisterer heller ikke andre liknende tilbud som dekker behovet for denne type kompetanse.

- Videre er det et uttalt *behov for flere internasjonale tjenester samt etablering av et økosystem for eksportmodne bedrifter*. Vi initierte derfor Spill ut i verden, et helt nytt pilotprogram for spillbransjen. Her er potensialet for videreutvikling godt, både for å etablere dette som et fast tilbud, og utvide tilbudet til flere bransjer.
- Både innspill fra næringen gjennom Drømmeløftet Kultur samt innspillnotatet fra Næringspolitisk råd for kulturell og kreativ næring peker på *lånutfordringen samt behovet for privat kapital*. Det oppleves generelt utfordrende for selskaper innen næringen å kvalifisere for lån. Vi ser et behov for kompetanseheving både hos potensielle investorer i den kreative næringen og hos selskapene som ønsker å tilknytte seg private investorer.
- *Behovet for en mer langsiktig tankegang rundt Innovasjon Norges satsinger er viktig*. Både erfaringene med og evalueringen av denne satsingen bekrefter at kulturnæringen har et stort potensial, og at vi fortsatt må ha økt fokus på næringen.

Aktiviteter innen verdiskapingsprogrammet

Vi er nå ferdige med verdiskapingsprogrammet for kulturnæring og går inn i en ny periode med en satsing på kulturell og kreativ næring med 30 mill. kroner fra Kulturdepartementet, en satsing som bygger på de gode resultatene fra arbeidet med verdiskapingsprogrammet.

Totalt har det fra oktober 2013 til desember 2016 blitt innvilget 22,8 mill. kroner til kunder direkte gjennom fordelte rammer fra KMD og NFD (12 mill. kroner fra KMD og 10,8 mill. kroner fra NFD). I tillegg kommer 2,5 mill. kroner fra KUD til Spill ut i verden. Satsingen har hatt en utløsende effekt på tilgangen kulturgründere har til andre virkemiddel i Innovasjon Norge, mye på grunn av kompetanseheving og bransjekunnskap. Dette er en meget gledelig ringvirkning av satsingen.

Under følger en kort beskrivelse aktivitetene som er gjennomført for å nå målene. Fokuset på kapital og kompetanse hånd i hånd er en rød tråd. Disse gode resultatene viser at det er viktig å fortsette med en spisset satsing mot kreativ næring for å hente ut hele verdiskapingspotensialet.

Fordelt ramme 2016 KMD post 72 (N-KULT 787): 3,8 mill. kroner

Aktiviteter KMD post 72	Antall tilsagn	Forbruk
Bygg Bedrift	1 (8 program)	1,3
Bedriftsnettverk	10 nettverk	1,7
Filmfond Nord	1 (20 bedrifter)	0,6
Kulturnettverk Reykjavik	1 (18 bedrifter)	0,2
Innvilget 2016	13	3,8

1,7 mill. kroner har gått til bedriftsnettverk i distriktpolitisk virkeområde, hovedsakelig Troms. I tillegg har kompetanseprogrammet Bygg Bedrift, forretningsutvikling for kulturnæringen, blitt gjennomført 8 steder i Norge og har kommet bedrifter fra hele regionen til gode.

0,2 mill. kroner er innvilget til Kulturnettverk Reykjavik, hvor 18 bedrifter innen kreativ næring, alle med potensielle samarbeidsprosjekter med tilsvarende aktører på Island, deltok på studietur til Reykjavik og Iceland Airwaves. Vi ser allerede resultater av turen, da flere av selskapene har fått oppdrag hos nye aktører. Innovasjon Norge Troms tok initiativet til turen, for å sikre at våre bedrifter får et større fokus på et internasjonalt marked.

Innovasjon Norge Troms har jobbet målrettet med filmbransjen over en periode. I 2015 og 2016 har bedriftsnettverket Filmverftet vært den viktigste satsingen. Parallelt med dette har vi i samarbeid med Nordnorsk Filmsenter, samt en rekke bedrifter, startet et arbeid med et større fokus på merkevarebygging for filmbransjen i Nord Norge, i første omgang knyttet til dokumentarfilm. Denne satsingen har på kort tid vært så vellykket at vi har inkludert spillefilm/ TV-serier, samt lokasjonsutvikling i et større prosjekt ledet av Filmfond Nord. Det er ventet at man i tillegg vekst i filmbransjen, også vil oppleve store ringvirkninger i andre næringer. Tildelingen ble gjort i slutten av 2016, og prosjektperioden starter 1. januar 2017, Prosjektet er finansiert av Innovasjon Norge og Sparebank1 Nord-Norge (50/50). I forprosjektet i 2016, deltok 20 selskaper, og noen av disse har hatt betydelig vekst.

Fordelt ramme 2016 NFD post 71 (UT-KULT 1042): 4,9 mill. kroner (reservert fra 2015)

Aktiviteter NFD post 71	Antall tilsagn	Forbruk
Mentor	2	0,06
Spill ut i verden (5 mill reservert fra 2015)	6	4,9
Innvilget 2016	8	4,9

Fordelt ramme 2016 NFD post 71 (UT-DIV NY 1066): 0,6 mill. kroner

Aktiviteter NFD post 71	Antall tilsagn	Forbruk
Bygg Bedrift	1 (4 program)	0,6
Innvilget 2016	1	0,6

Det er således gjennomført 12 Bygg Bedrift program totalt i 2016 med 142 deltakende bedrifter med midler fra både KMD og NFD. Programmene er gjennomført i samarbeid med landets beste kreative hubber i Molde, Tromsø, Drammen, Lillehammer, Oslo (vår), Trondheim, Porsgrunn, Bergen, Oslo (høst), Hallingdal, Stavanger og Verdal og kommer bedrifter fra hele regionen til gode.

Fra oppstart i 2014 har det blitt gjennomført 25 program totalt for 275 bedrifter over hele landet. Bedriftene ga programmet meget god evaluering med snittscore for tilfredshet for på seks av sju mulige (nytte ift. egen bedrift) og samlet snitt fra 2014-2016 er også seks fra 196 evalueringer.

Lanseringen av Spill ut i verden i januar 2016 med påfølgende utlysning har gått etter planen og de 8 beste bedriftene i Norge er nå deltakere i det nye eksportprogrammet. Bedriftene har fått tilskudd og deltar samtidig på kompetanseaktiviteter. Programmet er et samarbeid mellom KUD, NFI og Innovasjon Norge og avsluttes i 2017.

På grunn av små rammer har vi ikke fått finansiert så mange mentortilskudd og bedriftsnettverk som behovet tilsier.

Resultater og effekter

Se omtale under videreutvikling og aktiviteter

Avvik

Ingen vesentlige avvik.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Se tabell Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapitel Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432

3.7.2.12 Kvinner og mangfold i næringslivet

I 2016 har vi samlet omtalen av alle tiltak som handler om kvinner og mangfold i næringslivet.

Mange innovative gründermiljøer kjennetegnes av et mangfold av gründerne. Dette kan gi et rikt tilfang av ulike ideer og synsvinkler og gjøre gründervirksomhet mer attraktivt, også for personer som i dag er underrepresentert blant gründerne. Kulturelt mangfold og kulturell kompetanse bidrar også til å lette norske gründeres adgang til globale markeder.

Vi erfarer fra tidligere arbeid med kvinnesatsing at det er viktig med en integrert satsning i bredden av alle Innovasjon Norges virkemidler i tillegg til mer spissede virkemidler når fokus, kulturendring og rollemodeller skal synligjøres. Samlet gir dette bedre effekt.

I dette kapittel ser vi på oppdragene og tjenestene:

- Integreert satsing i bredde av alle virkemidler
- VEKST-programmet (Gründerplanen)
- Generell profilering og mobilisering for kvinner og unge
 - Female Entrepreneur 2016
 - Emax

Nytt for 2016, blant tiltak/tjenester rettet mot gruppen, er Vekst-programmet for kvinner og mangfold i forbindelse med regjeringens Gründerplan – «Gode ideer – fremtidens arbeidsplasser». Dette er et spisset mobiliseringstiltak for å fremme lovende gründerne med flerkulturell bakgrunn, lovende kvinnelige gründerne og andre grupper som er underrepresentert blant norske gründerne.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Det overordnede målet er å bidra til økt verdiskaping og innovasjon gjennom å styrke deltagelsen og posisjonen til kvinner og underrepresenterte i gründerkap og næringsliv. Satsingen skal bidra til å nå målet om flere gode gründerne og flere vekstkraftige bedrifter.

KMD har, som eneste oppdragsgiver, fastsatt et mål knyttet andel kvinnerettede prosjekter. I oppdragsbrevet fremkommer «*Departementet legg vekt på at prosjekta skal vurderast etter kvalitet. Innanfor desse rammene, er målsettinga at minst 40 pst. av dei direkte bedriftsretta virkemidlane skal nå fram til kvinner.*»

I 2016 ble det totalt brukt 1, 49 mrd. kroner til kvinnerettede prosjekter, mens det i 2015 ble brukt 1,86 mrd. kroner. Andel kvinnerettede prosjekter (uten rentestøtte) utgjør i 2016 34 prosent av tilsagnskroner og 24 prosent av antall tilsagn. Dette tilsvarer 2015 tallene.

I 2015 ble det gitt rentestøtte til kvinnerettede landsbruksprosjekter på 533 mill. kroner i 2015. Denne støtten eksisterte ikke i 2016. Når rentestøtten tas ut, har beløpet til kvinneprosjekter holdt seg nærmest konstant de to årene.

For KMD midlene samlet sett er andel kvinnerettede prosjekter 37 prosent av antall og 29 prosent av samlede tilsagnskroner.

	2016	
	Andel av tilsagnskrone for departementet	Andel av antall tilsagn for departement
NFD	19%	20%
KMD	29%	37%
LMD	49%	51%
Innovasjon Norge samlet	24%	34%

Aktiviteter

Integrert satsing i bredde av alle virkemidler

Innovasjon Norge erfarer fra tidligere arbeid med kvinnesatsing at det er viktig med en integrert satsning i bredden av alle Innovasjon Norges virkemidler. Det overordnede resultatet av dette er besrevet i avsnittet ovenfor.

Det vises også til statistikkvedlegg for en spesifisering for de enkelte budsjettposter for hvert departement.

VEKST programmet (Gründerplanen)

Store deler av 2016 ble brukt til å innhente erfaring fra land som er gode på mangfold samt knytte nettverk med aktuelle samarbeidspartnere både nasjonalt og internasjonalt før vi designet innholdet for satsingen. Programmet og satsingen ble lansert med Kronprinsparet og næringsminister Monica Mæland i Toronto i november 2016. Canada er kjent for å ta i bruk mangfold som et konkurransefortrinn og mye erfaringer er hentet fra samarbeidspartnere i Toronto til første leveranse i programmet.

Første program med norske oppstartsselskap finner sted i Toronto, Canada 24-28 april 2017. Her vil 5-8 selskaper delta i et program rettet mot vekst og skalering i en oppstartfase, i tillegg til spesiell fokus på hvordan man kan bruke mangfold som et konkurransefortrinn. Selskapene vil i ettertid følges opp av en internasjonal mentor fra gründermiljøet i Canada.

En større konferanse med temaet mangfold er under planlegging i 2. kvartal 2017. Konferansen planlegges i samarbeid med MAK-nettverket og andre relevante organisasjoner innen feltet. MAK jobber for å styrke konkurransevnen til norsk næringsliv gjennom fokus på mangfold og interkulturell kompetanse». Konferansen vil ha fokus på mangfold som konkurransefortrinn.

Ellers har vi deltatt på og vært medarrangør på ulike arrangementer for å støtte opp under gode initiativer med eksterne aktører.

- Deltakelse og foredrag på «Give a job» event i Oslo, for å fremme entreprenørskap blant fremmedkulturelle.
- To arrangementer har blitt gjennomført i samarbeid med MAK (Rådhuset og workshop hos Innovasjon Norge i 2016).

Generell profilering og mobilisering for kvinner og unge

Female Entrepreneur

Prisen Female Entrepreneur 2016 ble delt ut på kvinnedagen 8. mars. Navnet på prisen ble endret fra Årets Gründerkvinne til Female Entrepreneur for å signalisere at internasjonalt potensial er viktig. Samtidig gir en engelsk tittel større mulighet til å bruke prisen som døråpner i et globalt marked. Kriteriene er også endret med større vekt på bærekraft og mindre vekt på omsetning.

I stedet for en regional modell med regionale kåring som tidligere, arrangerte vi en stor nasjonal kåring i samarbeid med DOGA (Norsk design- og arkitektursenter) i Oslo. Her var H.K.H.

Kronprinsesse Mette-Marit prisutdeler. Den nasjonale modellen ble suksess, med rekordhøyt antall søkere til prisen. Mens det var rundt 30 søkere de første årene, søkte 130 kvinnelige gründere på konkurransen i 2016 i håp om å vinne en halv million kroner til å utvikle sin gründerbedrift.

Målet med Female Entrepreneur er å profilere kvinner som vekstgründere, og bruke disse som gode rollemodeller for å inspirere og mobilisere flere kvinner til vekstgründerkap.

Emax

Emax er et årlig arrangement for unge talenter mellom 18 og 25 år med interesse for entreprenørskap og ledelse. Arrangementet fant sted på Lillehammer for femte gang i 2016. Vi vurderer unge kvinner og studenter som en særlig relevant målgruppe for å forsterke kvinners deltakelse og posisjon i næringslivet. Gründercampen Emax Norge ble arrangert for femte gang i 2016 og er et entreprenørskapstiltak som retter seg mot både kvinner og menn mellom 18 og 25 år fra hele landet. Formålet med arrangementet er å være en arena for nettverksbygging, læring og inspirasjon for unge ambisiøse gründerspirer. Kvinneandelen for Emax Norge 2016 var 40 prosent. Dette var noe lavere enn i 2015. Andelen flerkulturelle deltakere var på ca. 20 prosent og halvparten av disse var kvinner.

Forutenom Female Entrepreneurs og Emax har vi et samarbeid med Ungt Entreprenørskap (UE) om NM i Ungdomsbedrift, Studentbedrift og KAN programmet hvor vi deltar både med ressurser og finansielt. Distriktkontorene har også samarbeid med sine lokale UE avdelinger.

Resultater og effekter

Et vekstkraftig næringsliv er avhengig av å ta i bruk alle kompetente ressurser og er spesielt viktig i den omstillingsfasen Norge er i nå.

For å få bedre oversikt over egen portefølje, utarbeidet SSB kvinne-tall for oss i 2016. Tabellen under viser andelen kvinnelige gründere av alle etableringer av aksjeselskap i 2014 og 2015 og andelen kvinnelige gründere i vår egen portefølje blant etableringer i 2014 og 2015.

Undersøkelsen viser at prosentandelen kvinnelige gründere av aksjeselskap i Norge lå på 20 prosent i 2014 og 2015, mens kvinneandelen gründere hos Innovasjon Norge var 17 prosent i 2014 og 15 prosent i 2015.

Alder	2014		2015*	
	Andel Kvinner	Andel Kvinner (IN)	Andel Kvinner	Andel Kvinner (IN)
I alt	20 %	17 %	20 %	15 %
16-25 år	23 %	7 %	20 %	10 %
26-35 år	21 %	17 %	22 %	17 %
36-45 år	22 %	19 %	21 %	18 %
46-55 år	20 %	20 %	19 %	14 %
56-66 år	16 %	12 %	15 %	10 %
67 år og eldre	13 %	7 %	13 %	5 %

I den samme SSB-undersøkelsen finner vi at 40 prosent av de kvinnelige gründerne som har fått tilskudd av Innovasjon Norge, jobber innenfor ikke-tradisjonelle næringer som informasjon og kommunikasjon og faglig, vitenskapelig tjenesteyting. Dette er kunnskaps- og kompetanseintensive, framtidsrettede næringer. Kvinneandelen hos Innovasjon Norge i disse næringene er over dobbelt så mange som landsgjennomsnittet. Kvinnelige gründerer dominerer generelt tradisjonelle næringer som helse, sosial og personlig tjenesteyting.

Bevilgninger

Innovasjon Norge registrerer bevilgninger som «kvinnerettet» etter samme kriterier som tidligere.

	Antall		Beløp	
	2015	2016	2015	2016
Kvinneandel (u/rentestøtte)	34 %	34 %	24 %	24 %
Kvinneandel (m/rentestøtte)	34 %	34 %	27 %	24 %

Tilskudd og lån til kvinnerettede prosjekter i Innovasjon Norge 2016 ligger antallmessig på samme nivå som i 2015, dvs. 34 prosent.

Andel i beløp ligger også på samme nivå som i fjor og er 24 prosent.

I 2016 ble det totalt brukt 1,49 mrd. kroner til kvinnerettede prosjekter, mens det i 2015 ble brukt 1,86 mrd. kroner. Nivået de to årene er allikevel omtrent likt ettersom det ble gitt rentestøtte til kvinnerettede landsbruksprosjekter på 533 mill. kroner i 2015. Denne støtten eksisterte ikke i 2016. Når rentestøtten tas ut, har beløpet til kvinneprosjekter holdt seg nærmest konstant de to årene.

	2016	
	Andel av tilsagnskrone for departementet	Andel av antall tilsagn for departement
NFD	19%	20%
KKMD	29%	37%
LMD	49%	51%
Innovasjon Norge samlet	24%	34%

Etablerertilskudd KMD-midler

For KMD midler har det vært en positiv økning i kvinnerettede prosjekter som har fått Etablerertilskudd fase 1 og fase 2 sammen.

Tilsagn kvinnerettet ETIL har steget fra 37 prosent i 2015 til 47 prosent i 2016 målt i beløp (KMD).

Tilsagn kvinnerettet ETIL har steget fra 34 prosent i 2015 til 40 prosent i 2016 målt i antall (KMD).

Etablerertilskudd NFD-midler

For NFD-midler har det vært en svak nedgang i kvinnerettede prosjekter som har fått Etablerertilskudd fase 1 og fase 2 sammen.

Tilsagn kvinnerettet ETIL har sunket fra 20 prosent i 2015 til 19 prosent i 2016 målt i beløp (NFD).

Tilsagn kvinnerettet ETIL har sunket fra 23 prosent i 2015 til 20 prosent i 2016 målt i antall (NFD).

Presåcorn

16 av 50 bedrifter som har fått presåcornmidler har kvinner på eiersiden eller i gründerteamet og seks av bedriftene har internasjonale på eiersiden eller i gründerteamet.

Miljøteknologi og IFU/OFU

Antall kvinnerettede prosjekt til IFU/OFU er nokså likt i 2015 og 2016, men andel i beløp har steget med 12 prosentpoeng til totalt 28 prosent i 2016. Utslaget skyldes trolig at vi har et stort helseprosjekt (medisinsk utvikling) med 24 mill. kroner i IFU-tilskudd, samt et prosjekt med 10 mill. kroner i OFU-tilskudd (digitalisering for kommunesektor) som begge er kvinnerettet.

Andel kvinnerettede prosjekt til miljøteknologiordningen ligger i 2016 på 14 prosent både i antall og beløp.

Kvinneandel	Antall		Beløp	
	2015	2016	2015	2016
IFU/OFU	18 %	19 %	16 %	28 %
MILTEK	12 %	14 %	16 %	14 %

Globale kompetanseprogram

Totalt trente 163 deltakere fra 130 selskaper på internasjonal forretningsutvikling i våre globale kompetanseprogram i 2016. 46 av de 163 deltakerne var kvinner, tilsvarende 28 prosent.

	Antall menn	Antall kvinner	Antall deltagere	% menn	% kvinner
TINC SV	8	3	11	72,73 %	27,27 %
ENTR. MARKETING	15	6	21	71,43 %	28,57 %
TEA	8	3	11	72,73 %	27,27 %
BUSINESS BOOTCAMP	60	23	83	72,29 %	27,71 %
GET BOSTON	21	4	25	84,00 %	16,00 %
FASHION MILANO (Pilot)	5	7	12	41,67 %	58,33 %
HELE GE	117	46	163	71,78 %	28,22 %

Prioritert målgruppe

Kvinner er fortsatt en prioritert målgruppe i Innovasjon Norge, og en viktig kompetanseressurs for norsk næringsliv, både i dag og i fremtiden. Vi vil i tiden framover jobbe målrettet for å øke kvinneandelen i vekstprosjektene. Vi vil også se på hvilke nye tiltak som kan igangsettes for økt verdiskaping og innovasjon gjennom å styrke kvinners deltakelse og posisjon i næringslivet.

Avvik

På grunn av utfordrende bemanningssituasjon 1. tertial 2016 ble det ikke levert noe på Vekst programmet før 2. tertial 2016.

Støttende analyser/videreutvikling

Norge har relativt lav kvinneandel blant gründere, ca. 30 prosent (aksjeselskap og enkeltpersonforetak, SSB 2013). Basert på dette rettes aktiviteter og tiltak mest mot delmålet: Flere gode gründere.

Vi fortsetter arbeidet med å integrere kvinneperspektivet i alle våre tilbud. Mye tyder på at målrettet, integrert tilnærming er mest hensiktsmessig og at det er i tråd med den generelle samfunnsutviklingen og næringsutviklingen at alle tilbud rettes både mot kvinner og menn. Vår vurdering er derfor at vi i fremtiden ikke lenger har egne tjenester rettet kun mot kvinner. Det er en målsetting å øke kvinneandelen blant gründere og da særlig for vekstgründere. Måloppnåelsen her er avhengig av mange forhold i samfunnsutviklingen, holdninger og politikkutforming.

Innovasjon Norge arbeider primært med gründere som er i gang med oppstart og videreutvikling av bedriften. Vi vil her videreføre og forsterke arbeidet med å synliggjøre gode kvinnelige rollemodeller, og herunder synliggjøre at også gode kvinnelige gründere kan få tilgang til finansiering og kompetanse fra Innovasjon Norge. Dette kan være en viktig kilde til motivasjon og inspirasjon for andre kvinnelige gründere med vekstpotensial. Innovasjon Norge mener derfor det er viktig å fortsette med priser som «Female Entrepreneur» nettopp for å synliggjøre gode rollemodeller.

Et kontinuerlig sterkt fokus på kvinneandelen er viktig for å opprettholde målet om en god kjønnsbalanse og muliggjøre at næringslivet tar i bruk alle kompetente ressurser. Forskning viser at en slik kjønnsbalanse er viktig for verdiskapingen⁶⁴.

DNB rapporten «En million ideer»⁶⁵ påpeker også viktigheten av å «heie» spesielt på kvinner som statistisk sett har flere enkeltpersonforetak enn AS og dermed vekstselskaper enn menn.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Se tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapittel for Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432

3.7.2.13 Evalueringer og analyser

I tråd med oppdragsbrev mv er det avsatt midler til gjennomføring av evalueringer og kunde effekt undersøkelser. Se egne kapitler om evalueringer og analyse

⁶⁴ Why diversity matters, Vivian Hunt, Dennis Layton, and Sara Prince, McKinsey & Company 2015

Is Gender Diversity Profitable? Evidence from a Global Survey. Marcus Noland, Tyler Moran & Barbara Kotschwar, Peterson Institute for International Economics 2016 : <http://qz.com/612086/huge-study-find-that-companies-with-more-women-leaders-are-more-profitable/>

⁶⁵ <https://www.dnb.no/portalfront/nedlast/no/bedrift/nyheter/en-million-ideer.pdf>

r

4 Rapportering av midler fra Landbruks- og matdepartementet (LMD)

4.1 Introduksjon

Kapitel/post	Ordning	Total beløp	Kundepengar/ eks. gjennomføring
1149/72	Trebasert innovasjonsprogram	19,5	15,4
1149/74	Program for industriell bioraffinering	2,75	2,45
1150/50	Bioenergiprogrammet	65,5	59,4
1150/50	Midler til investering og bedriftsutvikling i landbruket	548	503,78
1150/50	Utviklingsprogrammet, jordbruksavtalen	90	79,9
1151/51	Utviklingsprogrammet, reindriftsavtalen	8,2	6,7

Tabell 27: Oversikt over budsjettpostene fra LMD og fordeling av disse på de ulike virkemidlene.

De overordnede målene for landbruks- og matpolitikken er matsikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk. Midlene til landbruket som forvaltes av Innovasjon Norge er stilt til disposisjon gjennom jordbruksforhandlingene, reindriftsavtalen og statsbudsjettet og skal bidra til å styrke økonomien i næringen. I juni 2015 la Landbruks- og matdepartementet fram Stortingsmelding nr. 31 (2014-2015) «Gården som ressurs – markedet som mål. Vekst og gründerskap innan landbruksbaserte næringer». I denne meldingen legges det ekstra vekt på behovet for utvikling av ny næringsvirksomhet i tilknytning til gården.

Til landbrukssektoren har Innovasjon Norge tilskudd og lån. Prosjektene som finansieres omfatter investeringer i produksjonsanlegg for tradisjonelt landbruk, bygdenæringer på gården, bioenergi og utviklingsprosjekter innenfor lokalmat, reiseliv, trebasert industri og bioraffinering. Prosjekter innenfor tradisjonelt landbruk og bioenergi er i hovedsak knyttet til vekst i eksisterende bedrifter og rapporteres derfor under delmål 2, mens midlene til investering og utvikling av bygdenæringer rapporteres under delmål 1.

Landbruksbaserte bedrifter som vil utvikle noe nytt i med utgangspunkt i landbrukseiendommen har ofte tradisjonell landbruksdrift i bunnen. For eksempel har de fleste som starter med osteproduksjon allerede melkeproduksjon som basis. Derfor har gründerskap ofte en litt annen form i landbruket enn i andre næringer. Hovedregelen for en gründerbedrift innenfor landbruket er at det startes ny næring på gården som utfyller den tradisjonelle gårdsdriften og bidrar til økt verdiskaping, lønnsomhet og sysselsetting.

Prosjekter innenfor tradisjonelt landbruk er i stor grad investeringer knyttet til modernisering av gårdsdriften som bidrar til økt produktivitet og effektivitet. Bruk av ny teknologi, for eksempel melkeroboter, står sentralt i denne moderniseringen. Prosjekter til bygdenæring er i stor grad knyttet til økt verdiskaping med utgangspunkt i gårdens ressurser for eksempel foredling av lokalmat, bygdeturisme, Inn på tunet.

Hovedfunn

1. Innovasjon Norge opplever fortsatt stor etterspørsel etter lån og tilskudd innen landbruk. I 2016 ble det innvilget 509 mill. kroner til 959 prosjekter, omsøkt beløp i disse prosjektene var på 1.236 mill. kroner.
2. Prosjekter finansiert av LMD gir like god effekt på verdiskaping som prosjekter finansiert av andre departement. Prosjektene viser også god effekt på sysselsetting og lønnsomhet. En analyse gjort av Menon Economics viser betydelige ringvirkninger av investeringer i landbruket.
3. Prosjekter i distriktpolitiske virkeområder blir fortsatt prioritert. 72 prosent av tilskuddene innen tradisjonelt landbruk gikk til kommuner i disse områdene i 2016.

4.2 Om oppdraget 2016

Landbruket rår over et betydelig ressursgrunnlag, og optimal utnyttelse av disse er sentrale både for å ta ut potensialet i eksisterende næringer, og som grunnlag for innovasjoner og ny næringsvirksomhet. En helhetlig tilnærning til bioøkonomien skal bidra til å løse samfunnsutfordringer knyttet til matsikkerhet, klima, miljø, energi og ressurstilgang.

Midler til investeringer og bedriftsutvikling i landbruket skal hovedsakelig prioritere delmål 2 vekstkraftige bedrifter (tradisjonelt landbruk), og noe delmål 1 (andre næringer).

Rentestøtteordningen ble avvirket i 2016.

Regionalt næringsprogram utarbeidet av Fylkesmannen i samarbeid med Innovasjon Norge, fylkeskommunen, næringa m.fl., legger strategiske føringer for bruken av midlene regionalt.

Endringer fra og med 2017

Fra og med 2017 er bioraffineringsprogrammet og trebasert innovasjonsprogram en del av bioøkonomisatsingen. Alle ordningene vil dermed bli sett under ett.

4.3 Bidrag til å nå hovedmålet

Landbruket utløser investeringer i andre sektorer

Støtte til investeringer i innen melkeproduksjon og storfekjøtt utgjør hele 61 prosent av støtte til tradisjonelt landbruk. Gjennomsnittlig investeringskostnad for prosjekter som mottok støtte fra investerings- og bedriftsutviklingsmidlene var i 2016 totalt 3,36 mill. kroner per prosjekt og prosjektene mottok i gjennomsnitt 0,54 mill. kroner (16 prosent) i investeringsstøtte. Dette innebærer at prosjektene i gjennomsnitt utløste ca. 2,8 mill. kroner i annen kapital. Totalt utløste investeringsprosjektene innen melke- og storfekjøttproduksjon i 2016 nærmere 1,4 mrd. kroner i annen kapital. Mye av kapitalen går til lokale entreprenører som bidrar i byggeprosjektene.

Tabellen under viser fordelingen mellom de ulike investeringstypene når det kommer til prosjektkostnader, innvilget beløp og utløst kapital.

	Prosjektkostnader	Innvilget beløp	Utløst kapital
Tilskudd ved generasjonsskifte, tradisjonelt jord- og hagebruk	120,1	27,5	92,6
Tilskudd ved generasjonsskifte, tilleggsnæring	4,7	1,5	3,2
Investeringsstilskudd til tradisjonelt jord- og hagebruk	2 784,5	430,4	2 354,0
Investeringsstilskudd til tilleggsnæring	289,7	49,0	240,7
Total	3 199,0	508,4	2 690,5

Tabell 28: Fordeling av prosjektkostnader, innvilget beløp og utløst kapital mellom de ulike investeringstypene. Beløp i mill. kroner

Investeringene i landbruket gir også verdiskaping og sysselsettingseffekter innen andre sektorer, for eksempel bygg- og anleggsbransjen. På oppdrag fra Innovasjon Norge har Menon Economics utarbeidet en rapport som synliggjør hvordan tilskudd og lån til investeringer innen tradisjonelt landbruk bidrar til verdiskaping, sysselsetting og skatt i alle ledd i verdikjeden. Rapporten gjelder investeringsmidlene, og resultatet viser at midlene bidro til å utløse investeringer som genererte 1170 sysselsatte på årsbasis i selve byggeprosessen. Den direkte verdiskapingen av disse investeringene er 920 mill. kroner, og i tillegg kommer sysselsetting og verdiskaping hos leverandørene av bygningsmateriale og tilhørende tjenester. Ringvirkningene er omtrent like store som de direkte effektene, med 790 mill. kroner i verdiskaping, og står ikke tilbake for ringvirkninger av investeringer i andre næringer.

Et bærekraftig landbruk i framtiden forutsetter god rekruttering

Rekruttering er en forutsetning for økt matproduksjon og verdiskaping, men i mange områder av Norge er rekruttering til landbruket en utfordring. Målrettet prioritering av unge er derfor viktig for å legge et godt grunnlag for videre utvikling av landbruk og landbrukstilknyttet virksomhet. Andelen IBU-midler til unge er derfor en viktig indikator på rekruttering til framtidens matproduksjon.

Tilskudd			
Tilsagn totalt	Alders gruppe < 35 år	Andel < 35 år	Andel 35-50 år
472,7	136,1	29 %	47 %

Tabell 29: Fordeling av tilskudd mellom de ulike aldersgrupperingene. Alle beløp i mill. kroner

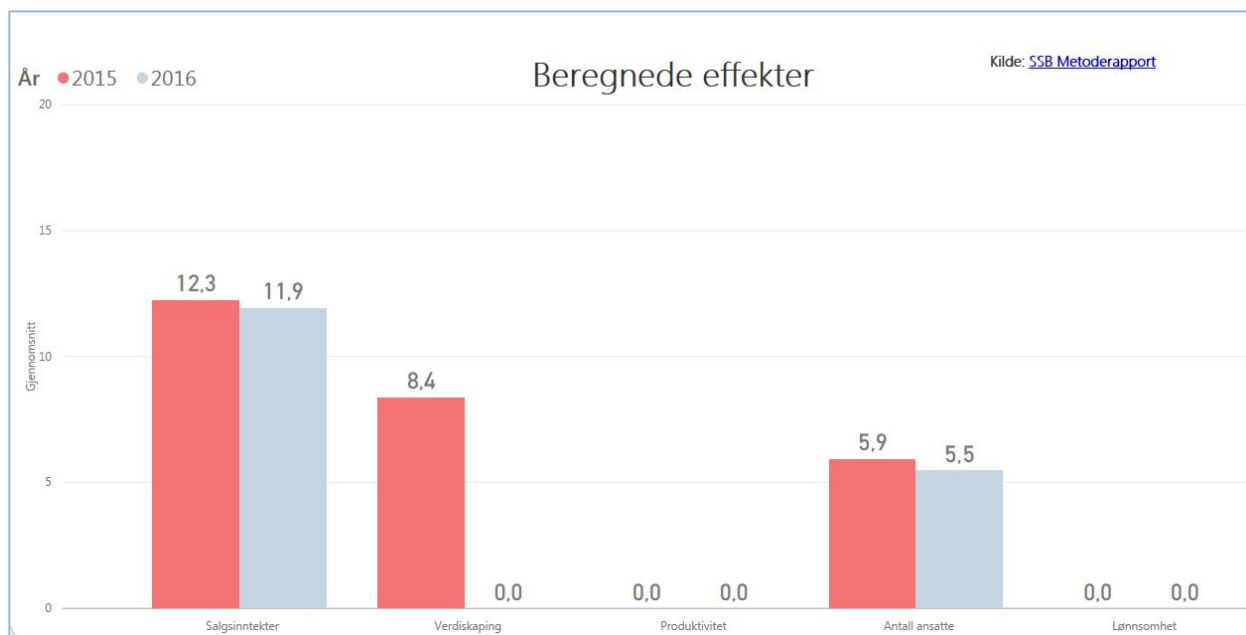
I 2016 gikk 29 prosent av IBU-tilskuddet til aldersgruppen under 35 år. Dette er en økning med en prosent fra 2015. Andelen til aldersgruppen under 35 år har hatt en markert økning siden 2011 da den lå på 19 prosent for tilskudd. Aldersgruppen 35-50 år er fortsatt dominerende med 47 prosent av tilskuddet. Dette til tross for en nedgang på syv prosent fra 2015.

En viktig forklaring på det er at en stor andel av midlene går til investeringer innen tradisjonelt jord- og hagebruk der søker ofte er eldre enn 35 år.

Statistisk Sentralbyrå (SSB) sin aldersgruppering for siste landbrukstelling viser at 17 prosent av bøndene er under 40 år, 27 prosent av bøndene er mellom 40 og 50 år, i sum er 44 prosent av bøndene <50 år. Gjennomsnittsalderen for bøndene er 51 år.

Effekter av Innovasjon Norges virkemidler

De fleste landbrukskundene innen tradisjonelt landbruk er enkeltpersonforetak eller personkunder hvor regnskapstall ikke er tilgjengelig på samme måten som for aksjeselskaper. Mangel på regnskapsdata gjør at det ikke er mulig å måle effekten av midlene til tradisjonelt landbruket med samme metode som for midler til øvrige tjenester. For de andre tjenestene innen landbruksoppdraget er det gjort beregninger av effekt fra SSB.

Figur 146: Effekter knyttet til landbruksopdraget

Effektestimatene er positive. Prosjekter finansiert av LMD gir like god effekt på verdiskaping som prosjekter finansiert av andre departement. Prosjektene viser også god effekt på sysselsetting og lønnsomhet.

Beregningene viser at effekt på salgsinntekter og antall ansatte er omtrent det samme for 2015 og 2016 i effektmålingene fra SSB. Når det gjelder verdiskaping derimot er det en vesentlig reduksjon fra 2015 til 2016. En bedrift som har fått tilsagn fra våre tjenester hadde hele åtte prosentpoeng høyere årlig vekst i verdiskaping i 2015 enn hva som er tilfellet i 2016.

Estimater på forskjeller i forholdstallene produktivitet og bedriftsøkonomisk lønnsomhet er langt sjeldnere signifikante enn indikatorer som er basert på kun én faktor som omsetning, ansatte og verdiskaping. Likevel er det greit å få en bekreftelse på at ikke Innovasjon Norge kundene er signifikant dårligere på disse to indikatorene enn kontrollgruppen. Innovasjon Norge tar høy risiko, det betyr lavere lønnsomhet enn gjennomsnittet i utgangspunktet. Så lenge våre kunder utvikler seg likt med kontrollgruppen på disse parameterne, må det derfor være tilfredsstillende. Dersom indikatoren for lønnsomhet og produktivitet var signifikant negativ, kunne man spørre om vi var med på å opprettholde liv i bedrifter kunstig. Produktivitet er brøken av verdiskaping delt på ansatte.

Kreative møteplasser

I 2016 startet Innovasjon Norge med en ny type arrangementer som vi har kalt GoBio. I GoBio-serien ønsker Innovasjon Norge å bidra til innovasjon innen bioøkonomi ved å skape en innovasjonsarena der ulike kompetanser kobles sammen, der muligheter, markedsbegreper, kompetanse og nye løsninger møtes. GoBio er gjennomført i samarbeid med institutter, bransjeorganisasjoner og klynger som Nofima, Norsk Landbrukssamvirke og Arena Heidner, noe som har vært viktig for å rekruttere relevante bedrifter og rett kompetanse.

Det er hittil gjennomført tre slike arrangementer:

- På GoBio på Hamar i mai satte vi fokus på SMART LANDBRUK- kobling og bruk av Big data.
- På GoBio på Ås i november var rammen for arrangement Merverdi fra sidestrømmer fra jordbruket.

- På GoBio i Oslo i januar 2017 satte vi fokuset på insektdyrking som nye proteinkilde for fôrindustrien.

GoBio møtene i 2016 har medvirket til etableringen av minst tre samarbeidsprosjekt. Bedrifter knyttet til avl på den ene siden og sentrale aktører innen næringsmiddelindustrien har opprettet samarbeid med IKT selskaper og kompetansemiljøer som SINTEF og NOFIMA.

Innovasjon Norge vil, sammen med NL, NFR og NFA, inviterer til den første nasjonale konferansen om robotisering og digitalisering i landbruket den 26. oktober 2017. Konferansen har fått navnet «LandTek 2017». Innovasjon Norge ser muligheten for at dette kan bli et årlig arrangement med fokus på smarte løsninger i landbruket.

Gjennom et samarbeid mellom Landbrukssamvirke, Forskningsrådet, NMBU og Innovasjon Norge ble det i januar 2017 iverksatt en 48-timers innovasjonscamp. Campen ble gjennomført på «Mat og landbruk», hvor 26 personer med forskjellig fagbakgrunn ble delt inn i fem grupper for å finne en eller flere løsninger knyttet til digitalisering i landbruket for grønn konkurransekraft. Resultatet ble tre forprosjekter som finansieres gjennom Forskningsrådet og Innovasjon Norge.

Kunnskapsinnhenting

I arbeidet med å videreutvikle bioøkonomien er det behov for å innhente ny og oppdatert kunnskap om tilgjengelige bioressurser og prosesser. I 2016 ble det prioritert å finne ut hvor mye landbasert restråstoff som produseres i Norge og som er tilgjengelig for verdiskaping. Oppdraget ble gitt til Nofima som vil lansere en rapport sammen med Innovasjon Norge i april 2017.

Norsk næringsliv trenger oppdatert tilgang på kompetanse hvis ikke taper vi i den globale konkurransen. Som et ledd i å understøtte denne kunnskapsutvekslingen og nettverksbyggingen arrangerte Innovasjon Norge og Norsk Landbrukssamvirke våren 2016 en studietur med deltagere fra sentrale norske landbrukskretser til Wageningen, Nederlands mest kompetente og innovative landbruksmiljø. Studieturen har gitt inspirasjon til spennende nytenking som blant annet kan resultere i at vi om noen år finner kylling produsert på norske ressurser som gress og mikroalger i butikkhyllene her hjemme.

Eksport

I forbindelse med LMDs «Strategi for eksport av jordbruksprodukter» (2015) gjennomførte Innovasjon Norge i 2015 en kartlegging i 11 marked⁶⁶ ved hjelp av sitt uteapparat. I 2016 ble det også gjennomført et lignende prosjekt i Singapore. Kartleggingene identifiserte markedsområder/segmenter med potensial for lønnsom eksport av norske landbruksbaserte produkter. Både nye muligheter og muligheter for økt salg av eksisterende eksport ble kartlagt. Kartleggingene bygget på erfaringer fra eksisterende salg, tidligere forsøk og ideer fra andre land.

Det konkluderes med at i en eventuell satsing på økt eksport av landbruksvarer vil nisjeprodukter være å anbefale. Norge er et høykostland og det vil være viktig å identifisere produkter med høy kvalitet. Evt eksporttiltak må være basert på kommersielle vurderinger. Bedrifter som ønsker å satse på eksport tilbys porteføljen Innovasjon Norge har innenfor internasjonalisering.

Oppsummeringene av hvert enkelt land sin rapport er tilgjengeliggjort på Innovasjon Norges nettsider.

⁶⁶ Kina, Korea, Japan, Russland, Forente Arabiske Emirater, Canada, USA, Italia, Tyskland, Frankrike og Storbritannia

4.4 Delmål 1 - Flere gode gründere – bygdenæring på gården

Innenfor delmål 1 rapporteres ordningene *etablerertilskudd, bedriftsutvikling og investering i bygdenæring* som alle er en del av tjenesten «Midler til investering og bedriftsutvikling i landbruket». Innenfor bygdenæringene er det en målsetting å øke verdiskapingen og sysselsettingen, mens målsettingen t i tradisjonelt landbruk (rapporteres under delmål 2) er effektivisering og økning i produktivitet, samt økt matproduksjon.

Bidra til nyskaping, markedsorientering og utnyttelse av synergier i verdikjeden

Bygdenæringer er arbeid på gården som kommer i tillegg til selve gårdsdriften, eller kan utvikle seg til hovednæring. Gårdsturisme, jakt og fiske, foredling av lokalmat og Inn på tunet er eksempler på bygdenæringer.

Trenden med at en økt andel av midlene som går til tradisjonelt landbruk fortsetter i 2016, tilskudd til bygdenæringer har en beløpsmessig tilbakegang på om lag 6 mill. kroner (7 prosent) fra 2015 til 2016. Dette skyldes en kombinasjon av justering av fylkesvise kronetak på investeringsstøtte og pågangen etter midler fra de to virkeområdene. Med tanke på å utvikle gårdsbruk og lokalsamfunn med mangfold, kunne det kanskje vært ønskelig med en noe høyere interesse for bygdenæringer, jfr. stortingsmeldingen om vekst og gründerskap innen landbruksbasert næringsutvikling. Samtidig er utviklingen forståelig ut fra det fokuset som har vært på løsdriftskravet, økt matproduksjon og effektivitet.

Det er i 2016 bevilget 85,6 mill. kroner i IBU-tilskudd til prosjekter innen bygdenæring (2015: 91,0 mill. kroner). Tabellen nedenfor viser noen av de næringsgruppene som har mottatt støtte i 2016 (beløp i mill. kroner):

Bransje	Tilskudd (beløp i mill. kroner)	Andel av total bevilgning til bygdenæringer
Jordbruk og tilknyttede tjenester	36,2	42 %
Skogbruk, innlandsfisk og tilknyttede tjenester	1,0	1 %
Produksjon av næringsmidler og drikkevarer	18,2	21 %
Handel med næringsmidler og drikkevarer	4,3	5 %
Trelast og trevarer (ekskl. møbler)	0,5	1 %
Hotell og restaurantvirksomhet	11,3	13 %
Undervisning, helse og sosialtjenester	2,9	3 %
Andre	11,2	14 %
Sum alle bygdenæringer	85,6	

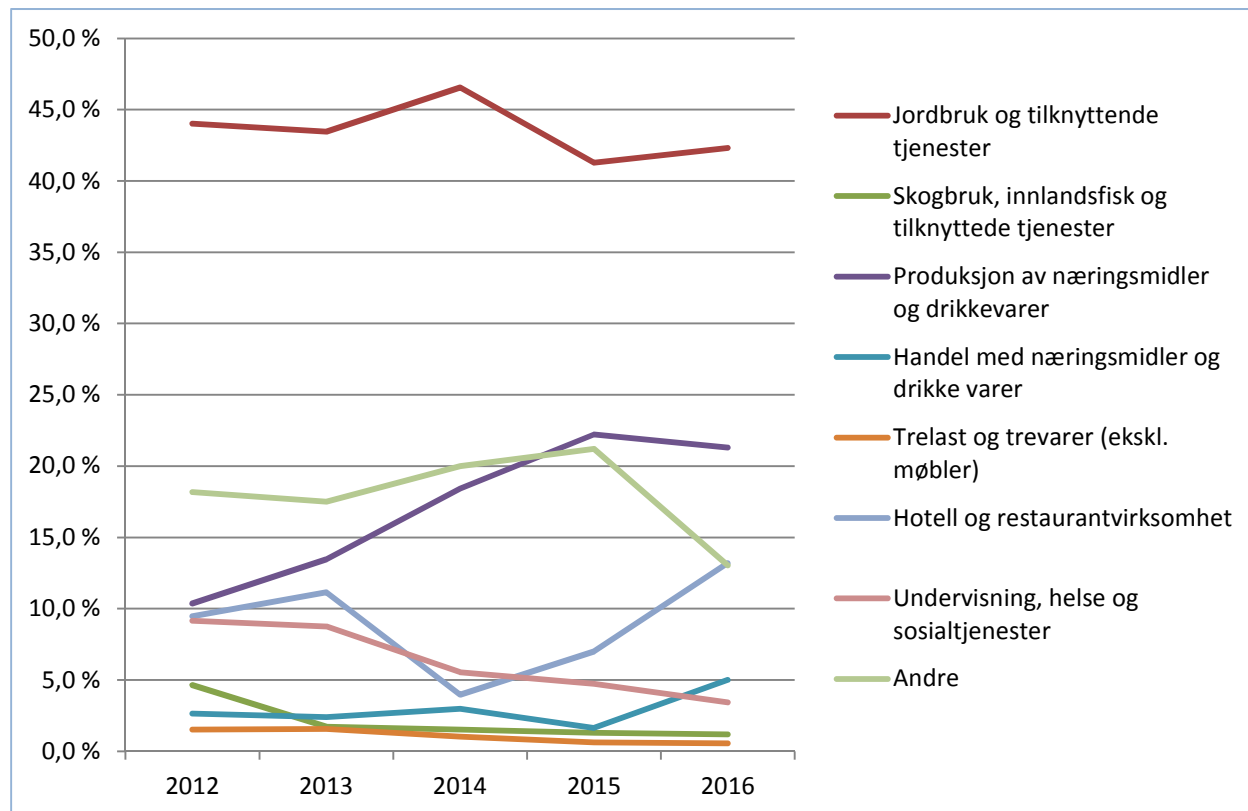
Tabell 30: Fordeling av støtte mellom næringsgrupper.

Inn på tunet inngår i grupperingen *undervisning, helse og sosialtjenester*.

Delmål 1 – Flere gode gründere – bygdenæring på gården - LMD

Tilskudd til hotell og restaurantvirksomhet har økt fra 6,4 mill. kroner til 11,3 mill. kroner, mens tilskudd til undervisning, helse og sosialtjenester er nesten halvert fra 4,5 mill. kroner til 2,9 mill. kroner. Ellers er det bare små endringer fra 2015.

Utviklingen av prosentvis andel tilskudd av totalen til de ulike bransjene kan sees i grafen under.

Figur 147: Utviklingen av prosentvis andel tilskudd til de ulike bransjene

Skogbruk og trelast har hatt små endringer de siste fem årene. Produksjon av næringsmidler og drikkevarer har hatt en markant økning i perioden sett under ett, og de siste to årene kan det samme sies om hotell og restaurantvirksomhet. Dette henger sammen med trenden med økt fokus og interesse for lokalmat. I tillegg kan noe forklares med at støtte til ordinær bedriftsutvikling er flyttet fra Utviklingsprogrammet til andre finansieringstjenester, herunder IBU midlene.

Videre ser vi at undervisning, helse og sosialtjenester (Inn på tunet tjenester) har en reduksjon. Årsaken er at det har vært en utfordring med å få leveringsavtaler med kommunene.

Sikre/øke sysselsetting i bygdene, særlig for kvinner

Det er et sentralt mål at IBU-midlene skal føre til flere arbeidsplasser innen, og i tilknytning til landbruket. Sysselsettingsveksten gjelder bygdenæring og er målt ut fra *søkernes* forventede økning i antall årsverk som oppgis på søknadstidspunktet.

Sysselsettings-effekt, årsverk	Herav kvinner, Årsverk	Innvilget tilskudd	Tilskudd pr årsverk	Innvilget tilskudd, kvinner	Tilskudd pr årsverk, kvinner
462	266	79 090 158	171 206	60 359 352	226 702

Tabell 31: Forventet sysselsetting i bygdenæring og støttebeløp.

Delmål 1 – Flere gode gründere – bygdenæring på gården - LMD

Til sammen forventer *søkerne* en sysselsettingsvekst på 462 årsverk. Dette er søkers antagelser, så tallene er beheftet med en betydelig usikkerhet. Tilsvarende tall i 2014 var 641 årsverk og for 2015 var den på 455 årsverk. Antall årsverk kvinner er økt fra 260 i 2015 til 266 i 2016, og kvinnes andel av den forventede sysselsettingsveksten ligger stabil i overkant av 50 prosent de siste to årene. En forklaring på økning i kvinneandel kan være at for noen ordninger kan kvinner oppnå høyere støtteutmåling enn menn. Tilskuddet per årsverk til kvinner har hatt en reduksjon fra 241.616 kroner i 2015 til 226.702 kroner i 2016. Dette kan forklares med at det er flere årsverk av mindre antall kroner.

I tillegg til den direkte sysselsettingseffekten, kan disse tiltakene sammen med øvrige tiltak ha en indirekte sysselsettingseffekt. Ringvirkninger som økt aktivitet lokalt er av stor betydning og gir direkte innvirkning på den distriktpolitiske målsettingen om å opprettholde bosettingen i distriktene.

For etablerertilskudd ble det i 2016 innvilget 111 tilskudd med til sammen 13,7 mill. kroner. 86 av tilskuddene og 10,7 mill. kroner av beløpet gikk til kvinner. 28 av tilskuddene og 3,7 mill. kroner av beløpet gikk til unge under 35 år.

Om lag halvparten av både antall tilskudd og beløp gikk til ideavklaringsfasen og etableringsfasen.

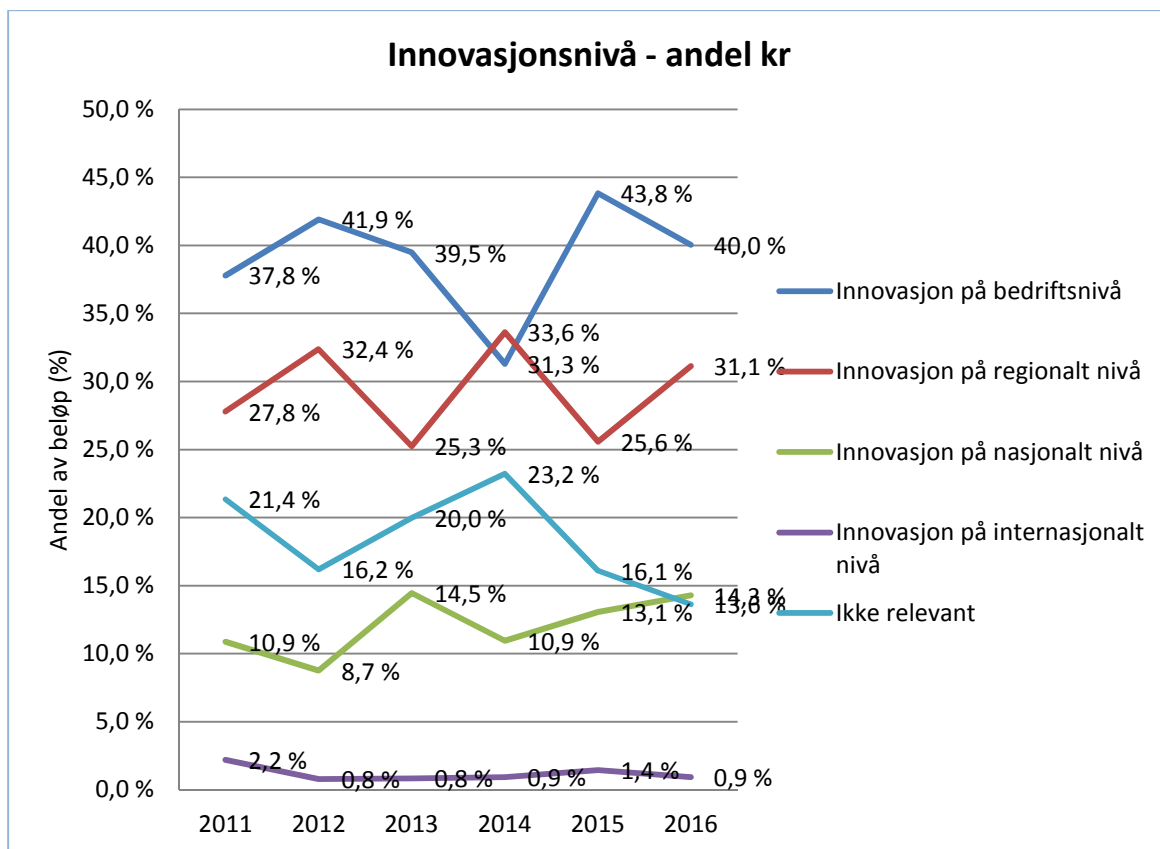
I flg. Kundeeffektundersøkelsen (Etterundersøkelsen 2012) er det 13 prosent av prosjektene som bidrar til økt sysselsetting. Dette er muligens et lavt tall, men det er litt avhengig av hva som forventes, ofte er det snakk om å sikre den som er sysselsatt på gården. Andelen ligger der hvor snittet for alle tjenester ligger.

Resultatindikatorer

Innovasjonsnivå

Innovasjonsnivå er en vurdering av hvordan prosjektet er. Innebærer prosjektet noe nytt for bedriften, nytt i regionen, nytt i Norge eller nytt i verden eller har prosjektet andre formål enn innovasjon (ikke relevant innovasjonsnivå).

Delmål 1 – Flere gode gründere – bygdenæring på gården - LMD

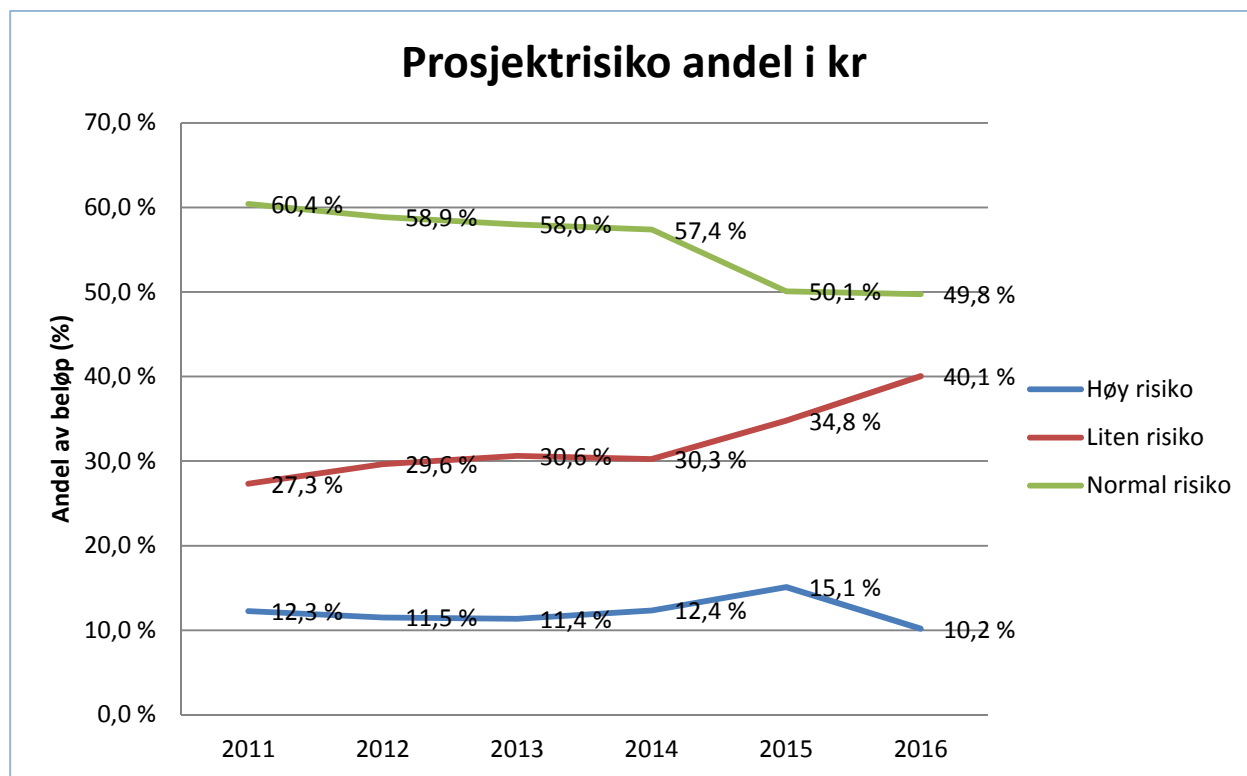
Figur 148: Innovasjonsnivå –andel kroner

År	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Innovasjonsnivå						
Innovasjon på bedriftsnivå	35 720 205	34 426 200	38 975 350	31 543 000	39 904 500	34 268 409
Innovasjon på regionalt nivå	26 262 446	26 594 500	24 939 987	33 886 000	23 287 500	26 646 028
Innovasjon på nasjonalt nivå	10 276 000	7 185 000	14 280 000	11 036 500	11 882 500	12 217 306
Innovasjon på internasjonalt nivå	2 082 000	645 000	830 000	937 000	1 310 000	790 000
Ikke relevant	20 183 269	13 301 710	19 722 064	23 409 188	14 660 000	11 663 000
Sum	94 523 920	82 152 410	98 747 401	100 811 688	91 044 500	85 584 743

Figur 149. Fordeling av innvilget beløp til bygdenæringer fordelt på innovasjonsnivå.

Oppstart av ny næring i tilknytning til landbruket innebærer i hovedsak innføring av teknologi, prosesser eller forretningsmodeller som er ny for bedriften eller i regionen. I 2016 hadde 85 prosent av prosjektene innovasjon på bedrift, region eller nasjonalt nivå. Denne andelen er stabil fra 2015. Andelen med innovasjon på nasjonalt nivå har det siste året økt med cirka 1 prosent. Andelen prosjekter med innovasjon på bedriftsnivå har sunket fra 2015, men er høyere enn det var i 2014. Andelen med innovasjon på regionalt nivå har variert veldig gjennom hele perioden, mens internasjonalt nivå holder seg stabile.

Prosjektrisiko

Figur 150: Prosjektrisiko andel i kroner

År	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Prosjektrisiko						
Høy risiko	10 714 000	8 876 000	10 337 525	10 998 500	11 547 000	7 588 000
Liten risiko	23 871 916	22 850 600	27 830 495	26 940 950	26 600 000	29 814 843
Normal risiko	52 787 629	45 380 600	52 711 581	51 100 614	38 294 500	37 035 806
Totalt	87 373 545	77 107 200	90 879 601	89 040 064	76 441 500	74 438 649

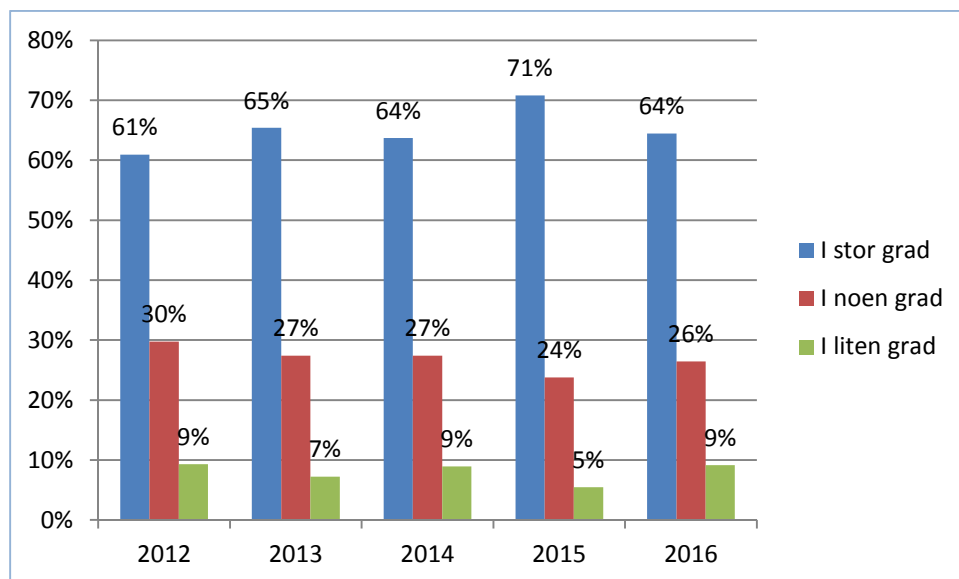
Figur 151: Fordeling av innvilget beløp til bygdenæringer (tilskudd IBU og lånebeløp rentestøtte) på ulike prosjektrisiko. Prosjekter hvor risikoen i prosjektene ikke er angitt er ikke inkludert derfor er beløpet lavere enn totalbeløpet til bygdenæringer.

Rentestøtten er borte fra og med 2016, figur og tabell er derfor oppdatert for hele perioden med tall som utelater rentestøtten. Derfor vil tallene avvike fra tidligere år.

Andel med høy risiko er det siste året redusert med 4,9 prosent, mens andelen liten risiko har økt cirka tilsvarende. Prosjekter med normal risiko er på samme nivå som i 2015.

Delmål 1 – Flere gode gründere – bygdenæring på gården - LMD

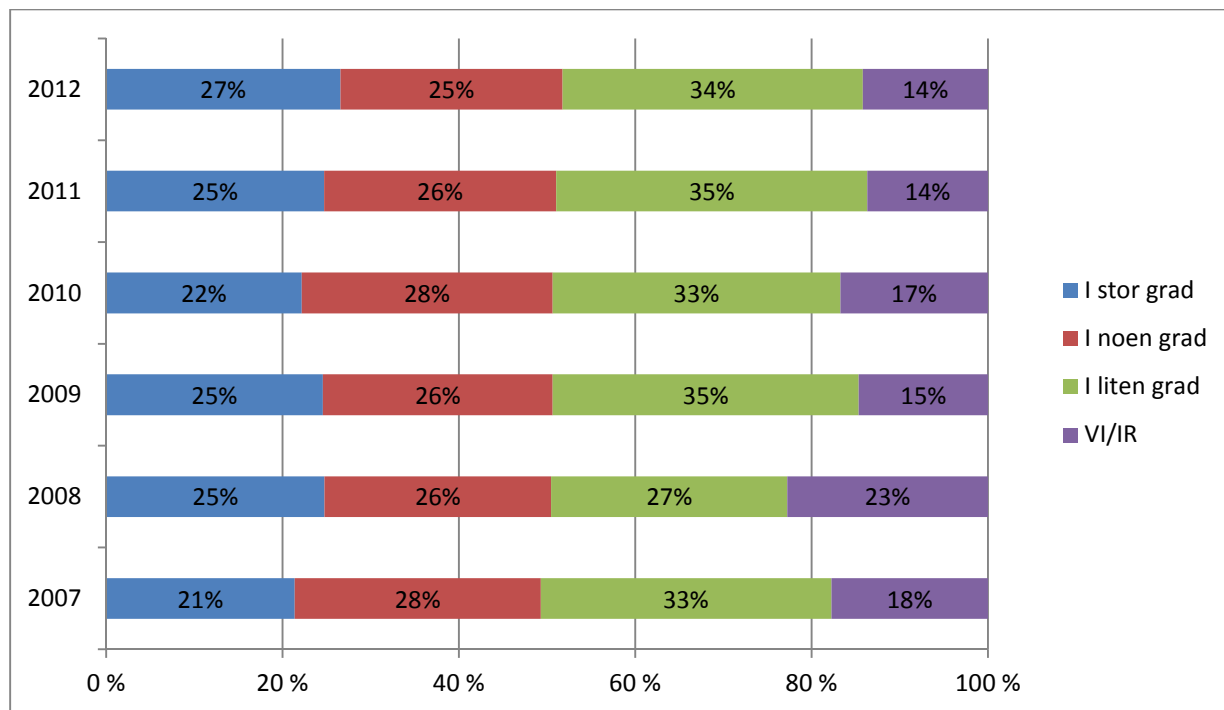
Addisjonalitet

Figur 152: Utviklingen i addisjonalitet innen bygdenæring 2012 – 2016.

Prosjekter innen bygdenæring har hatt en stabil utvikling hva gjelder addisjonalitet. Fra 2012 og til 2016 har andelen som har svart at vår finansiering har vært svært utløsende for prosjektet ligget stabilt i overkant av 60 prosent, med en topp i 2015. Det samme gjelder andelen som mener at finansiering fra Innovasjon Norge i noen eller liten grad har vært utløsende, med henholdsvis i underkant av 30 prosent og 10 prosent.

Kompetanse

Figur 153. Utvikling i svar på spørsmålet om hvorvidt prosjektet har bidratt til kompetanse hos kunder som har fått IBU tilskudd til bygdenæringer. Kundene blir spurt 4 år etter at prosjekttildeing.

Som vi ser av figuren over er andelen prosjekter som har bidratt til kompetanse i stor eller noen grad hos våre kunder ligget stabilt på cirka 50 prosent de siste årene. Innovasjon Norge tilbyr

Delmål 1 – Flere gode gründere – bygdenæring på gården - LMD

forretningsmessig kompetanse til Utviklingsprogrammets målgrupper gjennom sine generelle ordninger, og i 2016 var hele 6 av 11 FRAM-prosjekter innen landbruk og mat. Tabellen under viser en oversikt over de ulike FRAM-prosjektene som går nå innen landbruk.

Navn	Fylke	Antall deltagere	Kort info
Tilleggsnæringer i landbruket	Nordland	14	Hjelp til gårdsbruk som planla eller var i gang med tilleggsnæringer med forretningsmodellering, innovasjon og markedsutvikling herunder markedsorientering og salg.
Agro	Troms	13	Unge Bønder med fokus på generasjonsskifte og bønder som har nylig overtatt gård.
Reiseliv, opplevelse og mat	Hordaland	12	Utvikling av tilleggsnæring i form av reiseliv og matproduksjon. Det er bakerier, jordbærprodusenter, øl-bryggeri, ysteri, is-produsent, kjøttprodusenter og urteprodusenter med i prosjektet.
Agro	Nordland	11	Forbedre økonomien i melkebruk som har gjennomført store investeringer
Mat	Oppland/Hedmark/Sør-Trøndelag	13	
Matnav	Vestfold +++	7	Prosjektet er en tilpasset variant for å kunne tilby et godt prosessverktøy for 7 ulike matnettverk. Matnettverkene har mange enkeltbedrifter i sin portefølje igjen, så prosjektet har egentlig favnet veldig stort mtp. forbedringspotensial for mange. Prosjektet har hatt fokus på de eksisterende forretningsmodeller for disse matnettverkene.

Tabell 32: Oversikt FRAM-prosjekt innen landbruk

I tillegg har Innovasjon Norge gjennom Utviklingsprogrammet og regionale midler finansiert ni mentortjenester til Inn På Tunet-tilbydere i 2016, fem «Lokalmat - tilby bedre matopplevelser»- kurs og tre designkurs i region Midt i 2016. For mer info, se tjenesterapport for Utviklingsprogrammet.

4.5 Delmål 2 – Flere vekstkraftige bedrifter – Utviklingsprogrammer og investering i tradisjonelt jordbruk

Delmålet vekst i bedrifter er delmålet med desidert størst omfang i landbruksoppdraget. De fleste prosjekter innen tradisjonelt landbruk og bioenergi og utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping, trebasert industri og bioraffinering er knyttet til dette delmålet.

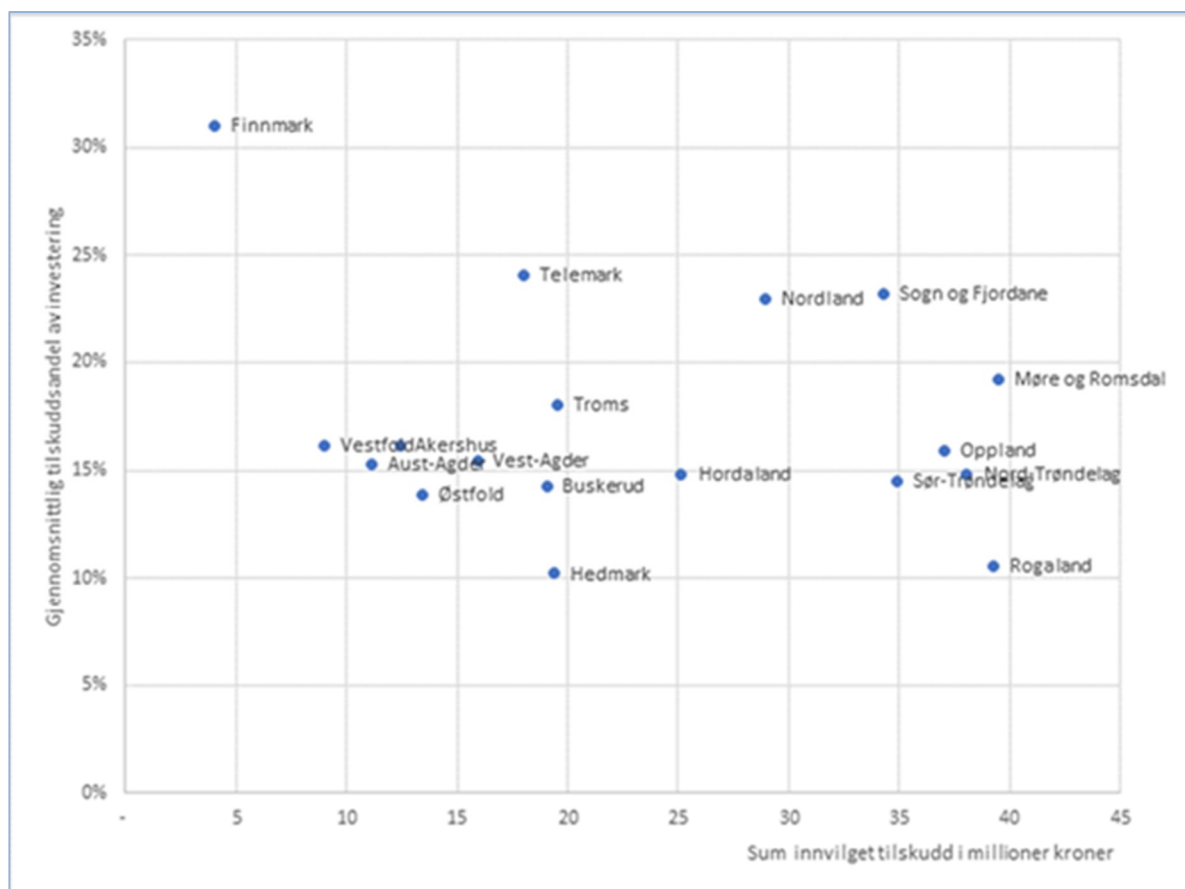
Investeringsmidler til tradisjonelt landbruk

Under delmål 2 skal IBU midlene til investering i det tradisjonelle landbruket primært bidra til økt produktivitet og lønnsomhet.

Økt produktivitet gjennom effektivisering av det tradisjonelle landbruket

Det var svært stor etterspørsel etter investeringstilskudd det tradisjonelle landbruket i 2016, noe som viser den store investeringsviljen i landbruket. Det var imidlertid store forskjeller mellom fylkene. Flere fylker gikk i praksis «tomme» for tilskuddsmidler før sommerferien og måtte gå ut med signaler om at det ikke var mulig å sende inn søknad.

Figuren under viser tildelte investeringstilskudd og gjennomsnittlige tilskuddsandel av investeringene per fylke.

Figur 154: Oversikt over tildelte investeringstilskudd og gjennomsnittlige tilskuddsandel av investeringene per fylke

Vi ser at Møre og Romsdal var fylket med høyest samlet tilskuddsbeløp, fulgt av Rogaland og Nord-Trøndelag. Dette er en direkte følge av fordelingsnøkkelen for IBU-midlene. Samtidig er Finnmark, Telemark, Sogn og Fjordane og Nordland de fylkene med høyest gjennomsnittlig tilskuddsandel av investeringene. Flere fylker har et tak på tilskudd per prosjekt, og med økende investeringskostnader vil prosentsatsen for gjennomsnittlig tilskuddsandel per investering gå ned. I tillegg ser vi at fylker med stor pågang av søknader får føringer fra partnerskapet som gjør at de ikke benytter maksimal utmåling på 33 prosent. Det er det kun Finnmark som har gjort i 2016.

Rammen for IBU-tilskuddene var i 2016 på 503,78 mill. kroner. I tillegg ble det i jordbruksforhandlingene i 2016 bestemt at Innovasjon Norge får anledning til å gi tilsagn om støtte fra neste års ramme i 2016. Begrunnelsen for dette var at man regner med å få bedre planleggings- og byggeprosesser, her under bedre avtaler med entreprenører og leverandører. I samråd med LMD ble det bestemt at inntil 20 prosent av neste års ramme kunne brukes inneværende år. Dvs. at man i 2016 hadde ca. 120 mill. kroner mer til disposisjon enn i 2015. Økningen i tilsagn fra 2015 til 2016 er imidlertid på kun 15 mill. kroner. Det viser at tiden det tar for den enkelte bonden til å planlegge og å utarbeide søknad er lengre enn tiden man hadde til disposisjon for ekstra søknader i 2016. Videre har en del partnerskap ikke ønsket å benytte seg av muligheten, bl.a. ut fra at man ønsker å opprettholde velfungerende prioriteringsprosesser.

Tilskudd til investeringer i tradisjonelt jordbruket økte fra et gjennomsnitt på rundt 0,53 mill. kroner per prosjekt i 2015 til cirka 0,60 mill. kroner per prosjekt i 2016.

Tilskuddet innenfor melkeproduksjon ligger stabilt på cirka 0,75 mill. kroner fra 2015 til 2016. Det er to områder som viser en relativt stor økning fra 2015 til 2016, og dette er storfekjøtt og potet. Storfekjøtt går fra et tilskudd på 0,55 mill. kroner til 0,61 mill. kroner, mens potet øker fra 0,35 mill. kroner til 0,42 mill. kroner. Utover dette ligger de ulike produksjonene relativt likt i gjennomsnittlig tilskudd fra 2015 til 2016.

Tabellen nedenfor viser bevilgningene av tilskudd til ulike husdyrproduksjoner og andel av innvilgede søknader med produksjonsøkning.

Hovedproduksjon	Innvilget 2016		Tiltak med produksjonsøkning		Endring produksjon
	Antall søkn.	Tilskudd	Antall søkn.	Andel av antall i %	
Melkeproduksjon (ku)	320	244,8	258	81	3 890
Melkeproduksjon (geit)	7	3,2	4	57	207
Storfekjøtt (slakt pr år)	163	100,3	126	78	5 751
Sauehold	119	49,4	104	87	10 946
Smågrisproduksjon	1	0,07	0	0	0
Slaktegris, 1)	6	5,0	1	17	9 600
Kombinert svinehold, 2)	4	1,5	1	25	14
Korn	26	6,6	20	77	6 713
Potet	12	5,0	9	75	3 493
Andre husdyr, 3)	16	10,9	9	56	15 266
Totalt	674	426,9	532		

Tabell 33: Innvilget beløp per hovedproduksjon, beløp i mill kroner

For melkeproduksjon er det stabil produksjonsøkning fra 2015 til 2016. Økningen innen storfekjøttproduksjon kan sees i sammenheng med markedssituasjonen med underdekning på norsk storfekjøtt. Sau har fortsatt en økning i produksjonen, men økningen er halvert fra 2015 til 2016.

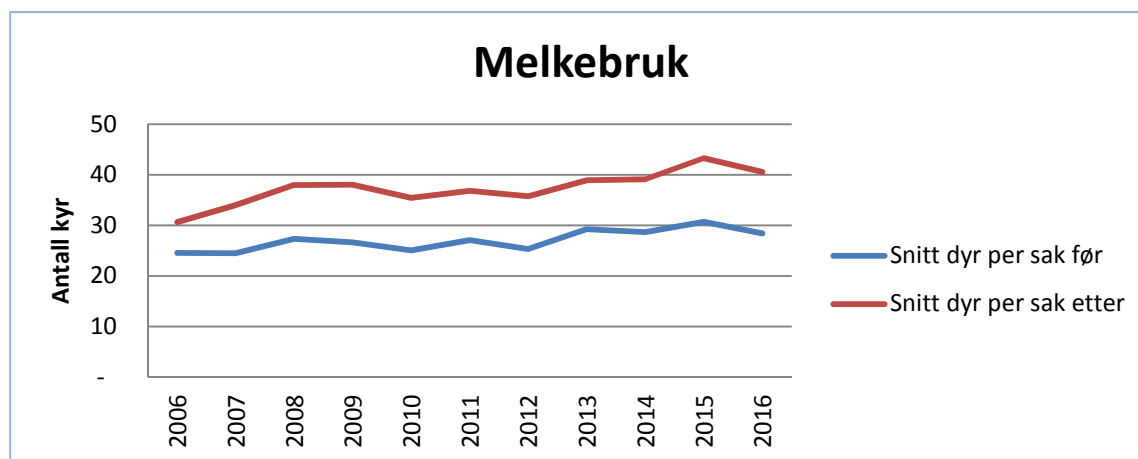
Dette innebærer at innvilgede tilskudd fra Innovasjon Norge i 2016 vil bidra til en produksjonsøkning av storfekjøtt med 2.000 tonn, og for sau vil det gi en økning med 220 tonn.

Melkeproduksjonsbrukene utvider i gjennomsnitt produksjonen fra vel 28 årskyr til knapt 40 årskyr, tilsvarende tall i 2015 var en økning fra 30 årskyr til 43 årskyr. Det viser at brukene som søker støtte i Innovasjon Norge er mindre i 2016, og økningen er lavere enn i 2015 (fra 13 årskyr til 12 årskyr). Økningen gir bedre grunnlag for å ta i bruk ny og effektiv teknologi som bl.a. automatiserte melkings- og fôringsanlegg. I Innovasjon Norges undersøkelse av store utbygginger for melk i Nordland kommer det i tillegg tydelig fram hvor viktig teknologi er for mer ordnet arbeidstid og fritid, trivsel og rekruttering.

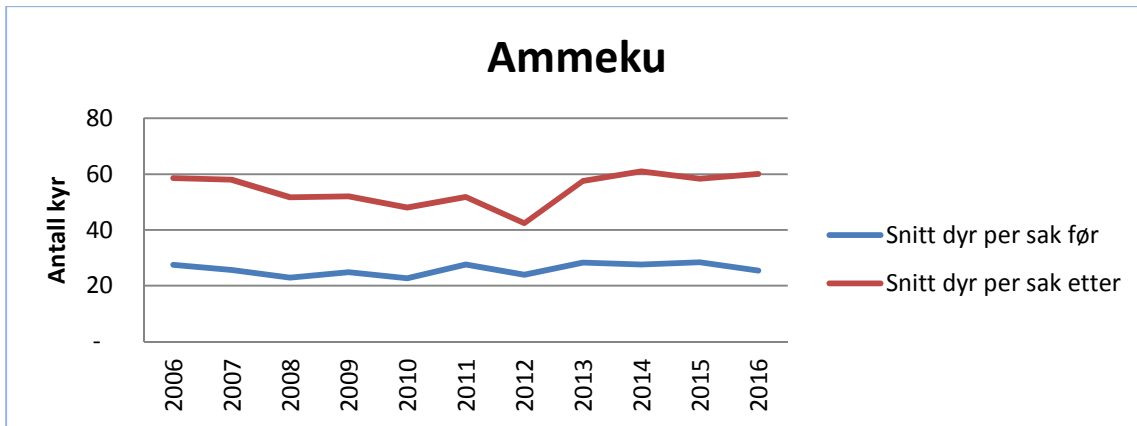
Det er verdt å merke seg at storfekjøttprodusentene som søker tilskudd hos Innovasjon Norge i snitt utvider sin produksjon fra 25 kyr til 60 kyr. For grovforbasert kjøttproduksjon er det betydelig markedspotensial for økt produksjon, og dette er i samsvar med føringene i oppdragsbrevet om å prioritere investeringsprosjekt som gir økt matproduksjon.

For sauehold sier markedsregulator Nortura at «Markedssituasjonen for sau og lam er svært alvorlig». Innovasjon Norge anbefalte i 2016 og 2017 å innføre begrensninger for kapasitetsutvidelser, men fikk ikke gjennomslag for dette hos oppdragsgiver.

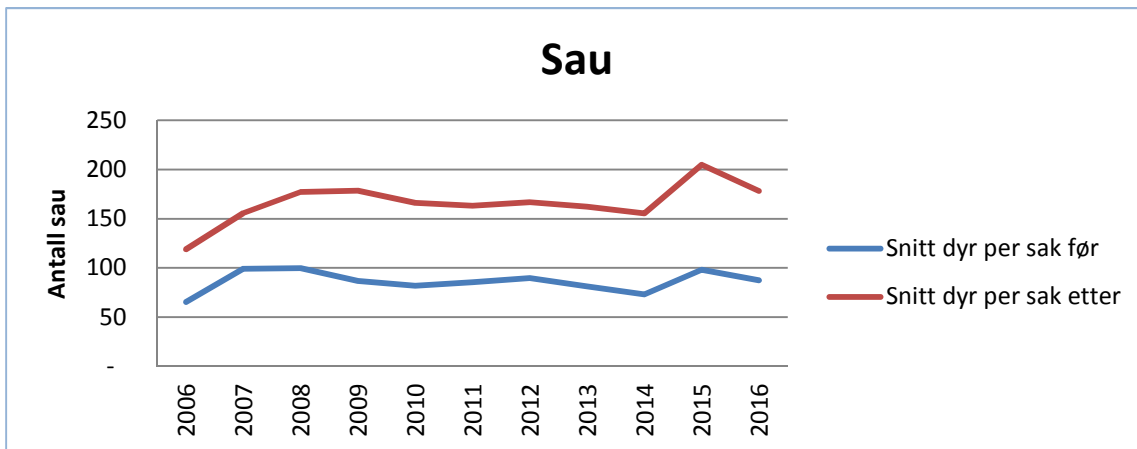
Grafene under viser utviklingen i de tre største husdyrproduksjonene når det gjelder gjennomsnittlig antall dyr per produsent før og etter investeringen.

Figur 155: Utvikling av gjennomsnittlig produksjon før og etter investering på melkebruk

Figur 156: Utvikling av gjennomsnittlig produksjon før og etter investering på ammekubruk

Figur 157: Utvikling av gjennomsnittlig produksjon før og etter investering på sauebruk

Differansen mellom antall dyr før og etter investering er så å si lik for alle tre produksjonene de siste ti årene. Dette betyr at utvidelsen i prosjektene har ligget jevnt gjennom hele perioden. For melkeku har hvert prosjekt økt med ca. 10 dyr, for storfekjøtt/ammeku har økningen ligget på cirka 35 dyr, mens for sau har økningen vært på om lag 80-90 dyr.

Lønnsomhet i tradisjonelt landbruk

Betydningen av investeringsmidler på lønnsomheten til brukene har økt kraftig de siste årene. I 2015 oppga 63 prosent av brukene som fikk finansiert et prosjekt av Innovasjon Norge at prosjektet i stor grad bedret lønnsomheten til gården. Dette er en økning på 15 prosentpoeng fra 2012 og reflekterer betydningen av investeringer for å få lønnsomme gårdsbruk.

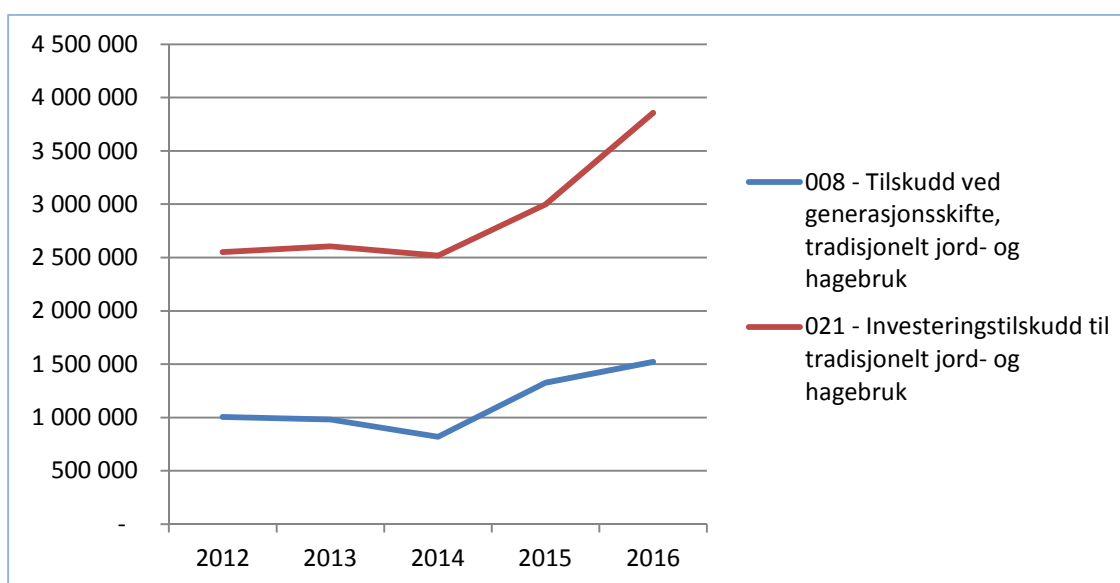
Innenfor tradisjonelt landbruk er tendensen tydelig med færre og større prosjekter, noe som stiller større krav til lønnsomhet gjennom inntjening for å kunne betjene høyere lån. Et lite prosjekt er definert som investeringer på mellom 0 og 1,9 mill. kroner. Middels prosjekt er mellom 2 mill. kroner og 4,9 mill. kroner, mens stort prosjekt er fra 5 mill. kroner og oppover. Tabellen under viser andelen prosjekter i de ulike kategoriene per år.

	Lite (0-2 mill. kroner)	Middels (2-5 mill. kroner)	Stort (5 mill. kroner)
2014	65 %	23 %	12 %
2015	54 %	28 %	18 %
2016	45 %	30 %	25 %

Tabell 34: Andel prosjekter fordelt ut i fra prosjektstørrelse

Prosentfordelingen mellom de tre kategoriene viser en økning i antall store prosjekter fra 2014 til 2016. I 2014 var 65 prosent av prosjektene mindre enn 1,9 mill. mens i 2016 er redusert til 45 prosent. Økningen har kommet både i middels og store prosjekter. Middels store prosjekter utgjør 30 prosent av alle prosjektene i 2016. De store prosjektene har økt sin prosentandel fra 12 prosent i 2014 til 25 prosent i 2016.

Utviklingen i størrelsen på investeringene innen tradisjonelt landbruk vises i grafen under.

Figur 158: Utviklingen i størrelsen på investeringene innen tradisjonelt landbruk

Det har de siste fem årene vært en markant økning i gjennomsnittlig prosjektstørrelse innen tradisjonelt landbruk. Særlig har prosjektene det søkes tilskudd til blitt større fra 2014 og fram til i dag. Dette gjelder både tradisjonelle investeringer, og investeringer innen generasjonsskifte. Denne utviklingen betyr at produsenten får en større risiko med tanke på lønnsomhet i prosjektet sitt, og at kravet om inntjening og inntekt blir skjerpet. Utviklingen samsvarer med den generelle strukturutviklingen.

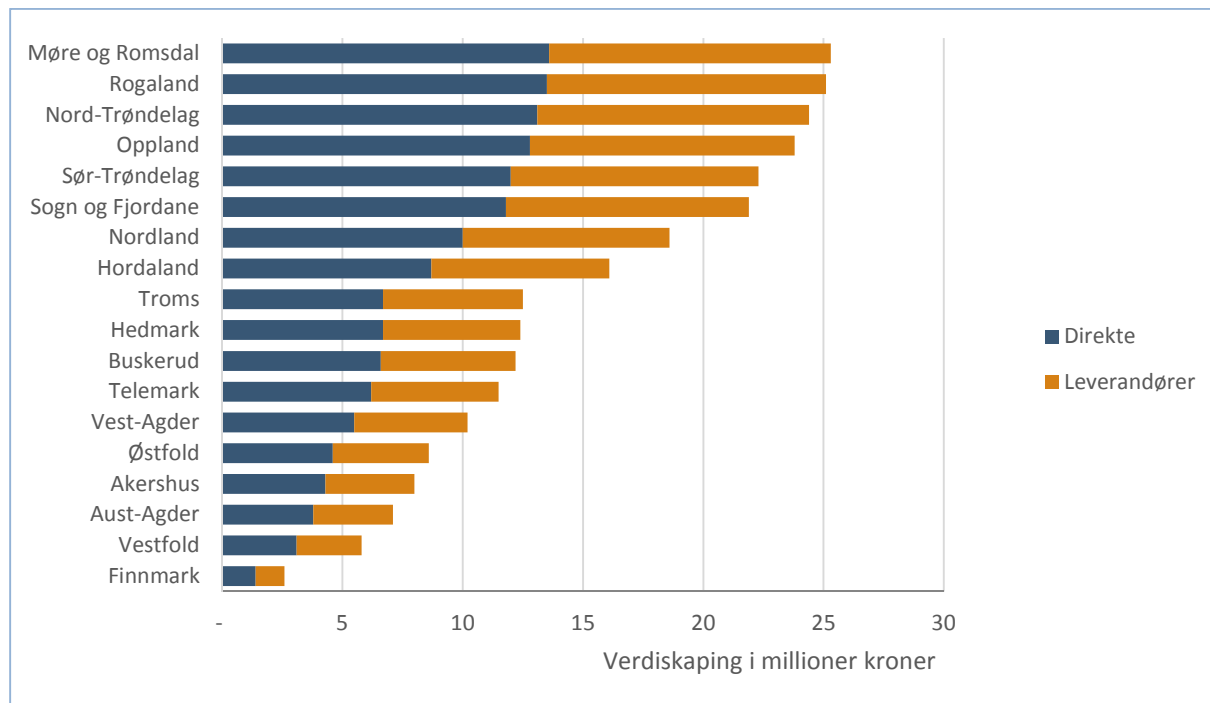
Bidra til sysselsetting i distriktsområder

Investeringer i tradisjonelt landbruk bidrar både direkte og indirekte til sysselsetting i distriktene.

På oppdrag fra Innovasjon Norge utarbeidet Menon Economics en rapport for å synliggjøre hvordan støtte og lån til investeringer innen tradisjonelt landbruk bidrar til verdiskaping, sysselsetting og skatt i alle ledd i verdikjeden. Resultatet viste at tilskudd til investeringer i tradisjonelt jord- og hagebruk bidro til å utløse investeringer på til sammen 2.675 mill. kroner i 2016. Disse genererte ca. 1,5 millioner timeverk (1.170 sysselsatte på årsbasis) i selve byggeprosessen. Det tilsvarer også en direkte verdiskaping på ca. 920 mill. kroner.

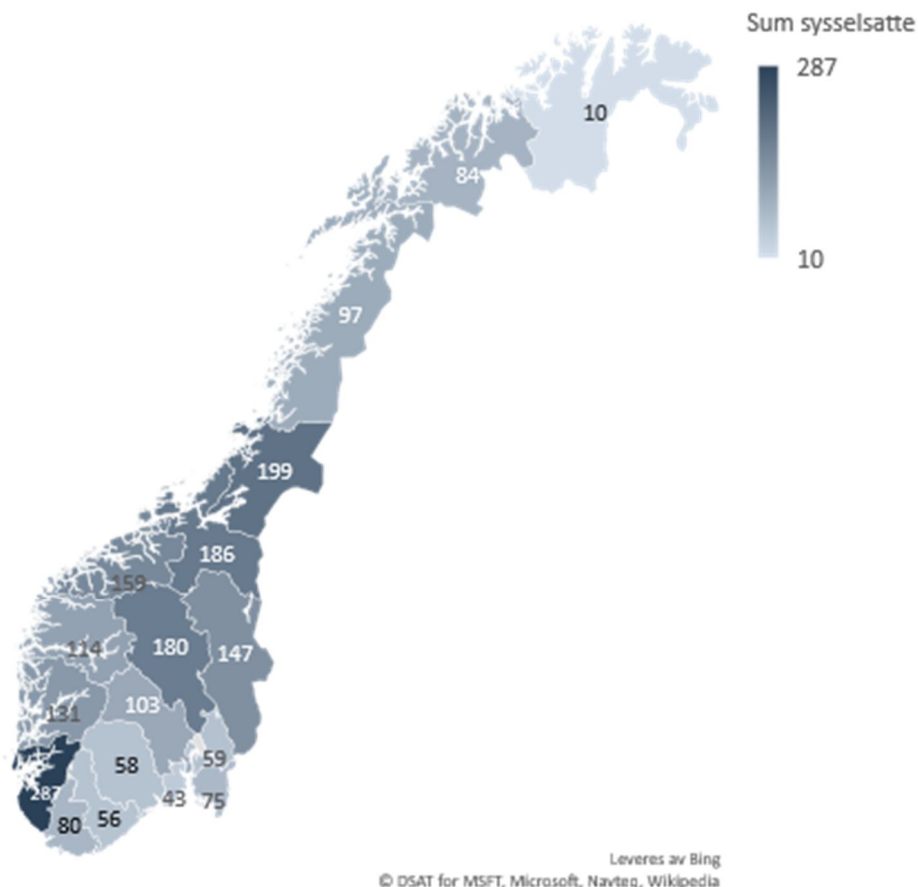
I tillegg kommer sysselsetting og verdiskaping hos leverandørene av bygningsmateriale og tilhørende tjenester. Ringvirkningene er omtrent like store som de direkte effektene, med ca. 900 sysselsatte (1,9 millioner timeverk) og 790 millioner i verdiskaping.

Figuren under viser den geografiske fordelingen av verdiskapingen som utløses direkte av tilskuddene. Forskjeller mellom fylkene er naturlig siden det er ulike rammer for hvert enkelt fylke.

Figur 159: Geografisk fordeling av verdiskapingen som utløses direkte av tilskudd fra Innovasjon Norge

Figuren under viser fylkesvis effekt på antall sysselsatte av de totale investeringene (inkludert leverandørleddet) som tilskuddene er med på å utløse. Dette tilsvarer ca. 2100 sysselsatte eller ca. 2,8 millioner timeverk totalt. I underkant av halvparten av dette kommer hos leverandører.

Figur 160: Fylkesvis effekt på antall sysselsatte av de totale investeringene tilskudd fra Innovasjon Norge utløser

Investeringene medfører skatteinntekter til det offentlige på ca. 360 mill. kroner, når man inkluderer leverandørindustrien.

Vi har ikke gode tall på kostnadsandelen av investeringene i driftsbygninger som går til utlandet, men vet at noen bruker utenlandske byggleverandører og/eller utenlandsk arbeidskraft. Bygge- og anleggsvirksomheten totalt sett har en importandel på 17 prosent, men man kan anta at investeringer innen primærnæringen ligger noe lavere.

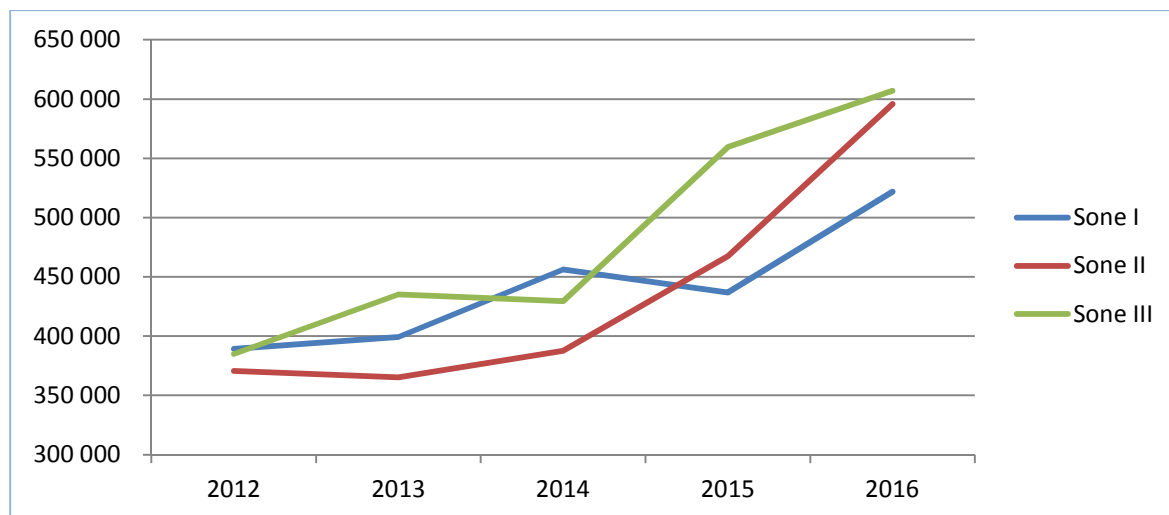
Distriktpolitisk virkeområde

Av de totale bevilgningene av tilskudd til tradisjonelt landbruk 72 prosent gått til kommuner som ligger innenfor DPV-området. Dette er en liten reduksjon fra 2015 hvor andelen DPV-kommuner var på 75 prosent.

	Tilskudd		
	Totalt	DPV kommuner	% DPV kommuner
Tradisjonelt jord- og hagebruk	458,8	328,4	72 %

Tabell 35: Andelen tilskudd til distriktpolitiske virkeområder - Beløp i mill. kroner

Andelen til det distriktpolitiske virkeområdet varierer fylkene imellom avhengig av hvor stor andel av fylkets kommuner som inngår i virkeområdet. Generelt viser fordelingen at tiltak innenfor det distriktpolitiske virkeområdet prioriteres.

Figur 161: Gjennomsnittlig utmåling per prosjekt for de ulike distriktspolitiske virkeområdene

Grafen viser gjennomsnittlig utmåling per prosjekt for de ulike DVP-sonene per år. Vi ser at det de siste to årene har vært en økning i gjennomsnittlig tilskudd til prosjekter innenfor sone III. Tilskudd i sone II har også økt, mens det i sone I var en nedgang fra 2014 til 2015 som har snudd og økt igjen. For 2016 ser vi at gjennomsnittstilskuddet er høyest i sone III, litt mindre i sone II og lavest i sone I. Dette kan henge sammen med flere forhold, som f.eks. at man vurderer tilskudd som mer utløsende og risikoavlastende i det distriktspolitiske virkeområdet.

Landbruk i hele landet

Norsk storfehold er i endring, mange norske melkeproduksjonsbruk vil få utfordringer med løsdriftskravet som inntreffer i 2034, og betydelige teknologiske endringer. Dette vil kreve store investeringer på det enkelte bruk framover.

På oppdrag fra Innovasjon Norge har Agri Analyse tatt utgangspunkt i et scenario der alle melkeprodusenter med båsfjøs og færre enn 25 årskyr i Oppland «legges ned», og sett på hvilke ringvirkninger dette vil ha for andre næringer. Analysen viser at det er stor forskjell i landbrukets relative betydning med hensyn til sysselsetting og verdiskaping mellom for eksempel fjellkommunen Skjåk og bykommunen Gjøvik.

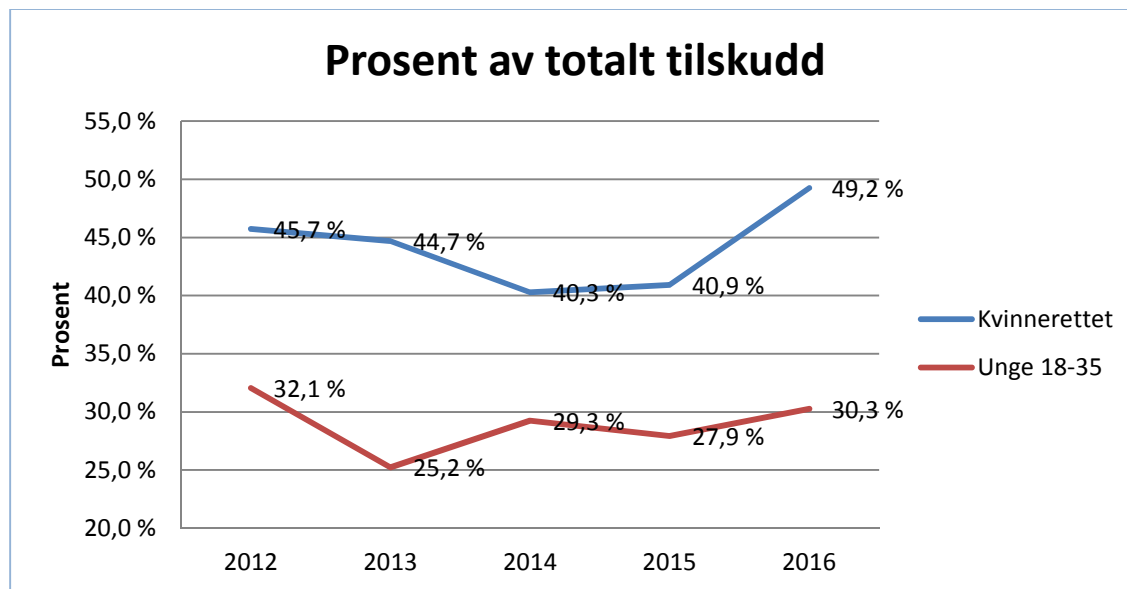
Rapporten viser at scenarioet har avgrensede ringvirkninger for sysselsettingen i andre næringer med en samlet reduksjon på 115 sysselsatte i hele Oppland. Imidlertid vil trenden med nedgang i folketall og sysselsetting i Skjåk og Valdres kunne bli forsterket som følge av bruksnedleggelse og færre alternative arbeidsplasser enn i Gjøvik, der mulighetene for alternativ sysselsetting er mye bedre.

Hvorvidt melkeproduksjonen i fylket opprettholdes avhenger i stor grad av hvor mange melkebruk som får anledning til å vokse på den ledige jorda som oppstår når andre avvikler, eller om avstandene blir for store til at det er lønnsomt å ta den i bruk. For å nå målsettingen om økt matproduksjon og landbruk over hele landet er det derfor fortsatt nødvendig å ha landbrukspolitiske virkemidler som tar hensyn til de geografiske og topografiske forutsetningene en større investering som omlegging til løsdrift gjerne representer.

Modellen tar ikke hensyn til at deler av ledige melkekvoter blir overtatt av andre bønder i samme område, noe som vil slå ut i mindre ringvirkninger. Den fanger heller ikke opp effekt for evt. redusert sysselsetting i foredlingsindustri for landbruksvarer som ligger utenfor Oppland, samt andre effekter som bruksnedleggelse har på kulturlandskap, opprettholdelse av matproduksjon og kritisk masse av produksjonsmiljø mv.

Kjennetegn

Innovasjon Norge har fire områder hvor vi har et ekstra fokus i forhold til prosjekter. Dette er prosjekter som er rettet mot kvinner, unge søkere mellom 18 og 25 år, samarbeids- og flerdriftsprosjekter og økologisk landbruk. Grafene under viser hvordan to av disse satsingsområdene fordeler seg i prosent ut i fra det totale tilskuddet som gis ut.

Figur 162: Prosent av totalt tilskudd

Grafen viser at det i 2016 var nesten 50 prosent av alle tilskudd gitt til tradisjonelle investeringer som er en kvinnerettet satsing. Enten som eier/med- eier eller oppstart, kompetanseøkning for kvinner, > 30 prosent styre eller ledelse, eller øke kvinners deltagelse.

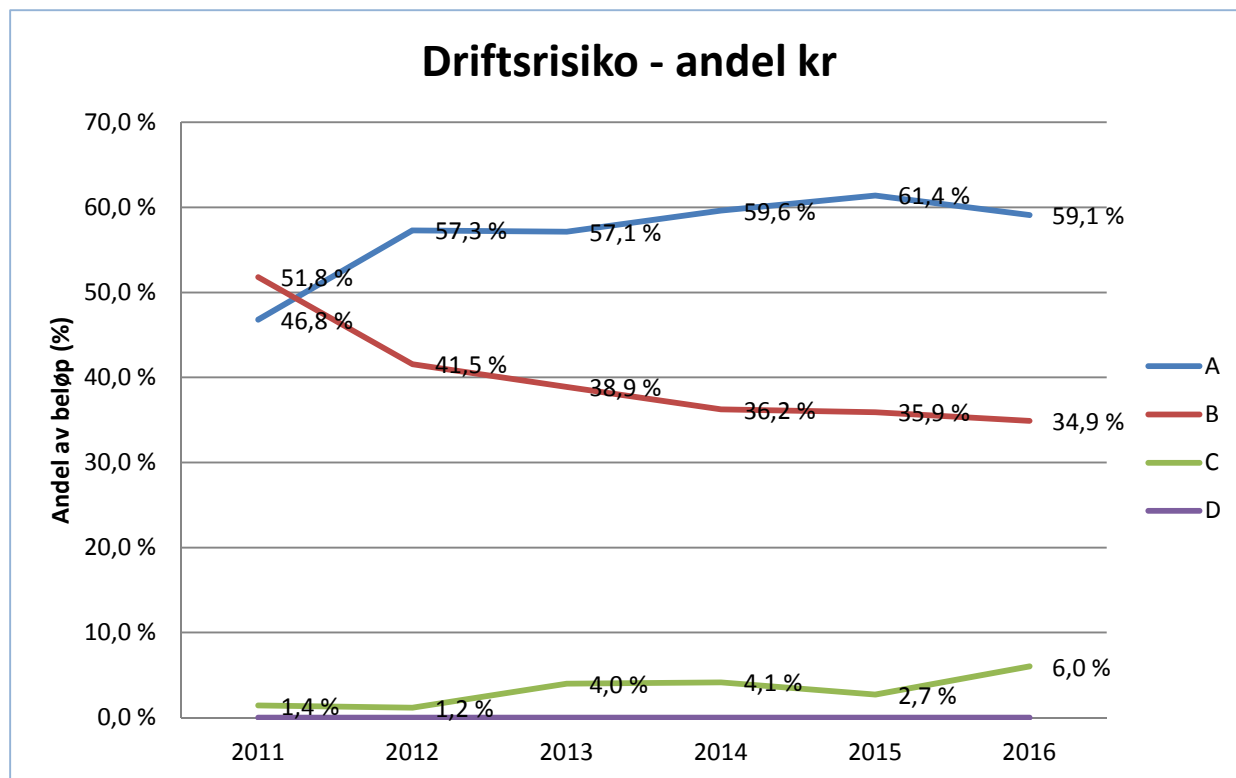
Utviklingen av tilskudd gitt til unge bønder ligger ganske likt de siste fem årene, cirka 30 prosent av tilskuddet innen tradisjonelle investeringer går til bønder under 35 år.

Andelen tilskudd som går til økologisk produksjon er i underkant av 4 prosent i 2016. Dette er en nedgang fra 5,3 prosent i 2016. Innovasjon Norge prøver gjennom sin policy å motvirke tilbakegangen.

I 2013 var i underkant av 4 prosent av tilskuddet som gikk til samarbeidsprosjekter, mens det i 2016 er bare 1 prosent. Dette skyldes i hovedsak endringer i kvotereguleringen for melk.

Resultater

Driftsrisiko gir uttrykk for vår vurdering av kundens historiske resultater og fremtidige gjeldsbetjeningsevne.

Figur 163: Driftsrisiko – andel i kroner

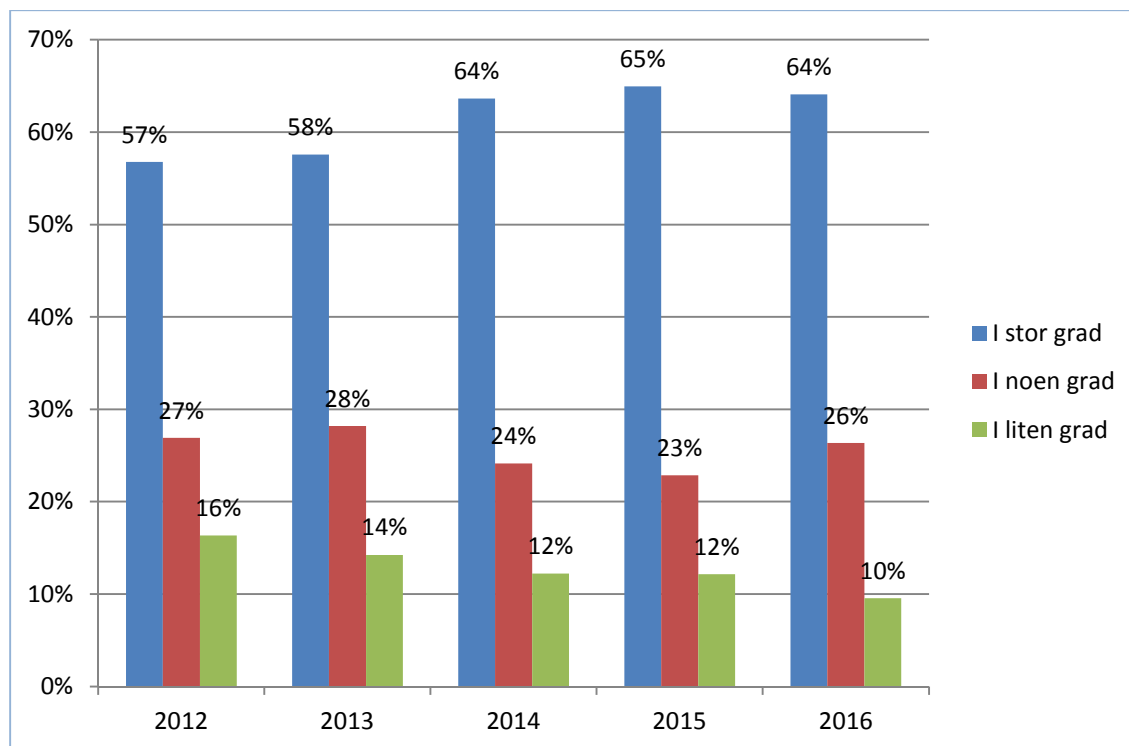
År	Driftsrisiko			
	A	B	C	D
2011	562 566 741	622 832 388	16 928 500	
2012	806 739 310	585 113 926	16 498 800	
2013	815 615 134	554 915 990	56 795 550	150 000
2014	782 864 870	475 812 500	54 483 000	
2015	1 019 386 549	596 420 250	44 660 000	
2016	270 548 084	159 830 000	27 466 250	
Sum	4 257 720 688	2 994 925 054	216 832 100	150 000

Figur 164: Fordeling av innvilget beløp til tradisjonelt landbruk fordelt på driftsrisiko.

Det er kun små endringer i driftsrisikoen til kunder som har fått tilsagn om prosjekter innenfor tradisjonelt landbruk. En liten økning i driftsrisikogruppe C (høy risiko), og en liten reduksjon i gruppe A (lav risiko), men stort sett likt. Det er verdt å merke seg at ingen av prosjektene innen tradisjonelt landbruk havnet i kategori D (ekstra høy).

Addisjonalitet

Vi ser en positiv utvikling i addisjonalitet hos Innovasjon Norge sine kunder innen tradisjonelt landbruk. Av de som har fått finansiering fra Innovasjon Norge svarer 64 prosent at finansieringen har hatt en høy utløsende effekt. Som følge av at flere svarer at vår finansiering hadde høy utløsende effekt, krymper andelen som svarer liten eller ingen utløsende effekt fra 2012 til 2016.

Figur 165: Utvikling i addisjonalitet for prosjekter som har fått innvilget tilskudd eller rentestøtte til tradisjonelt landbruk.

Utviklingsprogrammer

I tillegg til investeringsmidlene, tilbyr Innovasjon Norge tjenester som skal skape økt vekst og verdiskaping innen lokalmat, reiseliv, reindriftsnæringen, trebearbeidende industri og bioenergi. I tillegg kommer bioraffineringsprogrammet som skal bidra til at flere norske bedrifter tar markedsposisjoner innen avansert foredling av fornybare bioråvarer. Bioraffineringsprogrammet er en samfinansiering mellom LMD, KMD og NFD.

Resultater og effekter

Det var god etterspørsel etter midler fra alle programmene i 2016. For bioenergiprogrammet ser vi en liten nedgang i etterspørselen som en følge av en lang periode med lave priser på energi. Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping opplever stor interesse for vekstordningen og bedriftsnettverk.

Vekstsatsingen

Vekstsatsingen ble etablert for lokalmatprodusenter i 2009, i dag gjelder satsingen for alle målgrupper i Utviklingsprogrammet. Oxford Research evaluerte ordningen høsten 2016.

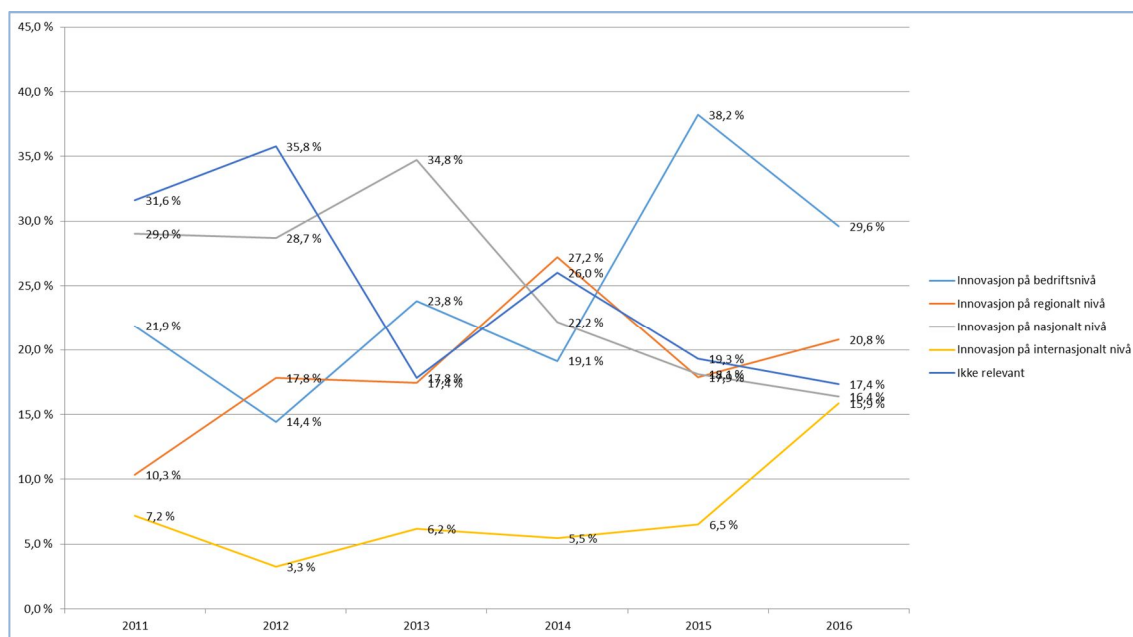
Resultatene fra undersøkelsen viser at 79 prosent av bedriftene rapporterer om høy addisjonalitet, noe som innebærer at vekststøtten har en svært høy utløsende effekt og er svært viktig for bedriftens økonomiske utvikling. 87 prosent påpeker at prosjektet i stor grad har bidratt til økt omsetning, 82 prosent sier at det har forbedret overlevelsesmuligheten og 75 prosent sier det har bidratt til økt overskudd.

Ved å se på regnskapstall for de 53 av bedriftene som er registrert som AS/SA, viser det at gjennomsnittlig omsetning i perioden 1-3 år etter tilsagn har vokst med 35 prosent. Noen av disse bedriftene er relativt store, derfor er det mer naturlig å se på medianen for omsetningen som er på 25 prosent og 32 prosent for verdiskapingsveksten, dette vil innebære at en har nådd eller sannsynligvis vil nå målsetningen for satsingen.

For mer info, se tjenesterapport for Utviklingsprogrammet.

Innovasjonsnivå

I 2016 hadde over 80 prosent av prosjektene i utviklingsprogrammene innovasjon som kjennetegn. Cirka halvparten av prosjektene bidrar til innovasjon på bedriftsnivå eller regionalt nivå. 15,9 prosent av tilsagnene som går til prosjekter med innovasjoner på internasjonalt nivå. Dette er prosjekter fra bedrifter som utvikler teknologi eller tjenester som er nye i verden. Vi finner slike prosjekter f.eks. innenfor trebruk, mikroalger, biogass og prosessering av næringsmidler.

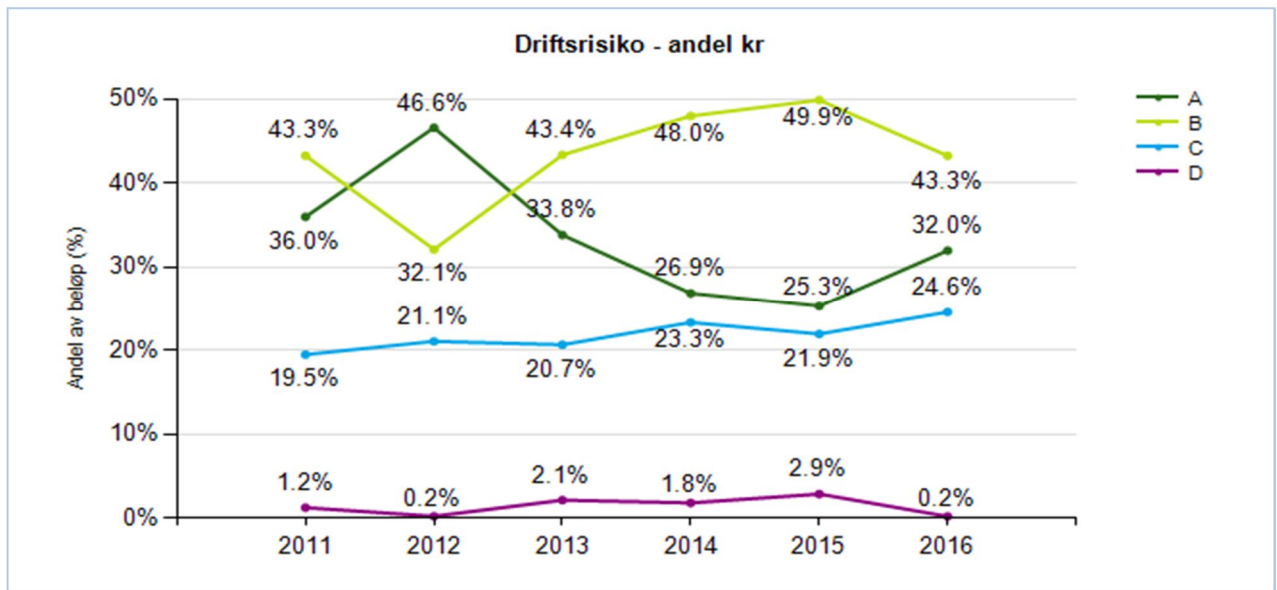
Figur 166: Innovasjonsnivå – andel i kroner

År	Innovasjon på bedriftsnivå	Innovasjon på regionalt nivå	Innovasjon på nasjonalt nivå	Innovasjon på internasjonalt nivå	Ikke relevant
2011	42 660 554	20 164 850	56 615 850	13 996 200	61 661 284
2012	26 131 201	32 234 625	51 930 800	5 882 500	64 754 470
2013	33 030 800	24 154 500	48 175 500	8 580 000	24 676 345
2014	25 621 200	36 413 571	29 681 500	7 329 000	34 827 282
2015	72 258 300	33 753 500	34 198 999	12 335 550	36 506 400
2016	50 264 700	35 305 500	27 774 500	26 907 250	29 458 500

Figur 167: Fordeling av innvilget beløp til utviklingsprogrammene fordelt på innovasjonsnivå.

Vi ser en økning i innovasjon på internasjonalt nivå fra 6,5 prosent til 15,9 prosent fra 2015 til 2016. Samtidig er det en reduksjon i innovasjon på nasjonalt nivå fra 38,2 prosent til 29,6 prosent fra 2015 til 2016. Noe av grunnen til økningen på internasjonalt nivå ligger i at Innovasjon Norge sin satsing på Grühne Woche er lagt inn i denne posten. Men det finnes også store prosjekter bl.a. innen biokull, bioraffinering og IT-prosjekter som er med på å dra prosentsetsen opp.

Driftsrisiko

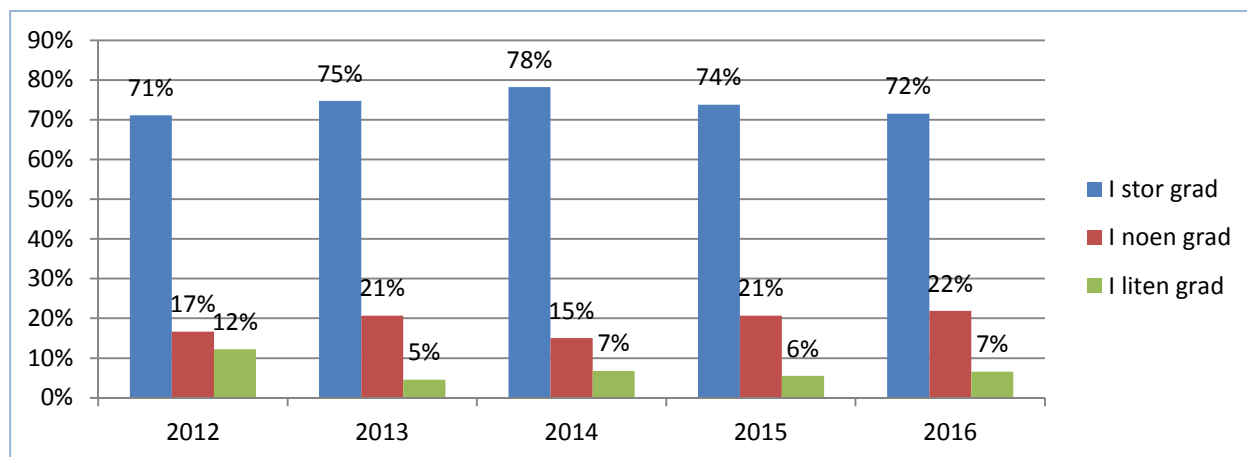
Figur 168: Driftsrisiko – andel i kroner

År	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Driftsrisikio						
A	56 143 733	68 733 897	48 045 275	34 868 500	34 885 849	40 124 700
B	67 501 595	47 366 800	61 557 750	62 292 971	68 791 000	54 282 500
C	30 388 630	31 061 000	29 324 000	30 267 000	30 259 000	30 822 500
D	1 947 000	324 000	3 050 000	2 352 000	3 961 000	257 000
Sum	155 980 958	147 485 697	141 977 025	129 780 471	137 896 849	125 486 700

Figur 169: Fordeling av innvilget beløp til utviklingsprogrammene fordelt på driftsrisiko.

Det er kun små endringer i driftsrisikoen til kunder som har fått tilsagn om prosjekter innenfor utviklingsprogrammer. En liten økning i driftsrisikogruppe A (lav risiko), og en liten reduksjon i gruppe B (middels risiko), men stort sett likt. Det er verdt å merke seg at så å si ingen av prosjektene innen utviklingsprogrammene havnet i kategori D (ekstra høy).

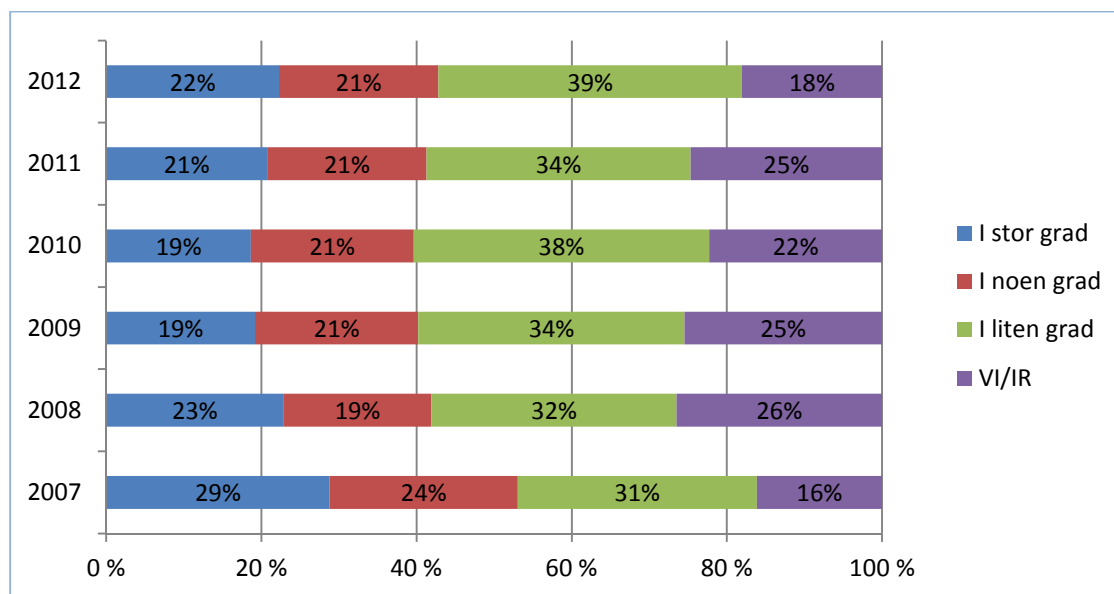
Addisjonalitet

Figur 170: Utvikling i addisjonalitet for utviklingsprogrammene innenfor lokalmat, reindrift, trebasert og bioenergi. Bioraffineringsprogrammet er ikke med fordi det er for få respondenter.

Bioenergiprogrammet har høyest addisjonalitet av alle tjenester og programmer i Innovasjon Norge. Der er det 75 prosent av prosjektene som har fått tilskudd som har høy addisjonalitet, og ville altså ikke blitt realisert uten støtte fra Innovasjon Norge. I gjennomsnitt for alle utviklingsprogrammene har svarprosenten for addisjonalitet «i stor grad» gått noe ned fra 2014.

Kompetanse

Figur 171: Utvikling i svar på spørsmålet om hvorvidt prosjektet har bidratt til kompetanse hos kunder om har fått tilskudd fra utviklingsprogrammene. Kunde blir spurt fire år etter prosjekttildeling.

Fordelingen ligger stabil de siste årene. Rundt 40 prosent av kundene sier at prosjektene har bidratt til økt kompetanse i stor eller noen grad.

4.6 Delmål 3 – Flere innovative næringsmiljøer

Innledning

Innovative næringsmiljøer er en samlebetegnelse for grupperinger av bedrifter, kunnskaps- og utviklingsvirksomheter, der aktørene samspiller og samarbeider ut fra felles interesser. Dette gir grunnlag for økt innovasjons- og omstillingsevne, økt produktivitet og konkurransekraft. Innovasjon Norge skal utløse og forsterke samarbeidsrelasjonene i slike miljøer og iverksette aktiviteter som øker aktørenes nasjonale og internasjonale konkurransekraft.

Innovasjon Norge tilbyr flere tjenester som har som sitt viktigste formål å realisere målet om flere innovative næringsmiljøer:

- **Norwegian Innovation Clusters (Klyngeprogrammet):** Skal utløse og forsterke samarbeidsbaserte utviklingsaktiviteter i klynger, for å øke klyngenes dynamikk og attraktivitet og den enkelte bedrifts innovasjonsevne og konkurransekraft.
- **Bedriftsnettverk:** Skal bidra til at flere små og mellomstore bedrifter etablerer forpliktende, strategisk, markedsrettet og kommersielt samarbeid med andre bedrifter. Målet er å styrke bedriftenes ressursgrunnlag, innovasjons- og omstillingsevne og konkurransekraft, som igjen skal gi økt verdiskaping.
- **Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer:** Skal forsterke regionale næringsmiljøers tilgang på relevant kompetanse gjennom samarbeid med høyere utdanningsinstitusjoner.
- **Regional omstilling:** Skal bidra til etablering av nye arbeidsplasser og sikring av eksisterende arbeidsplasser i kommuner hvor hjørnesteinsbedrifter legges ned eller det lokale næringslivet forvirrer. Innovasjon Norges rolle er å gi råd, veilede og kvalitetssikre kommuner/regioner med omstillingsstatus.

For delmål 3 i landbruksoppdraget er det spesielt bedriftsnettverk som finansieres med midler fra Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping som er relevant. I tillegg finansieres klynger innenfor landbruk fra generelle virkemidlene til bedriftsnettverk og klynger.

Dette er et bredt partnerskap som i dag består av 46 deltakere, hvorav 15 kjernebedrifter, 10 klyngebedrifter, 12 FoU-partnere, 9 samarbeidspartnere samt flere internasjonale klynger.

For utfyllende opplysninger om dette, se under delmål 3 for NFD side 65 og KMD side 251.

Mål for 2016

Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping

Utviklingsprogrammet har som mål å skape flere vekstkraftige bedrifter, med hovedfokus på vekstfinansiering og samarbeid mellom flere bedrifter. Utviklingsprogrammet har ikke etablert egne mål for antall nye bedriftsnettverk (hovedprosjekter), porteføljen av løpende prosjekter eller involverte bedriftsdeltakere, men programmet har et budsjett for utviklingen.

Utviklingsprogrammet har i 2016 hatt en økonomisk ramme på 11 mill. kroner til bedriftsnettverk, mot 14,7 mill. kroner i 2015. Det har vært stor interesse og etterspørsel etter faglig veiledning og støtte.

Nye bedriftsnettverk finansieres med utgangspunkt i kriterier i Utviklingsprogrammet og Innovasjon Norges overordnede policy for bedriftsnettverk.

Hovedaktiviteter i 2016

Skognæringen fikk i 2016 sin første klynge med Arena-status; Arena Skognæringa i Trøndelag. Den har satt seg som mål å ta en ledende rolle i utviklingen av bioøkonomien, og består av et bredt partnerskap med virksomheter fra blant annet næring, FoU og forvaltning. Klyngeprosjektets hovedformål er å styrke klyngebedriftenes konkurransefortrinn gjennom økt innovasjonsevne og markedsutvikling rettet mot nasjonale og internasjonale markeder.

Innen utviklingsprogrammet ble det iverksatt 8 nye bedriftsnettverk (hovedprosjekter) med 75 involverte bedrifter i 2016. I 2015 ble det iverksatt 4 nye prosjekter med vel 50 bedrifter. Ved utgangen av 2016 omfattet porteføljen 14 løpende og aktive prosjekter med ca. 180 bedrifter, mot 10 prosjekter og ca. 150 bedrifter i 2015.

Tabellen under viser en oversikt over alle bedriftsnettverk (hovedprosjekter) innen utviklingsprogrammet som er iverksatt i perioden 2013-2016. Tabellen viser også hvilke prosjekter som er avsluttet og hvilke som var aktive pr. 31.12.16.

Oppstartsår	Prosjektnavn	Administrator	Fylke	Status
2013	Bondens Butikk Oslo	Bondens Butikk Oslo SA	Oslo	Avsluttet 2016
2013	Namnamdalen	Namnamdalen AS	Nord-Trøndelag	Avsluttet 2016
2013	Nordlandsmat	Nordlandsmat AS	Nordland	Avsluttet 2016
2014	Trøndelagmat	Trøndelagmat SA	Nord-Trøndelag	Aktivt
2014	Drinks of Norway	Vin og Brennevin-leverandørens Forening	Oslo	Avsluttet 2016
2014	Matopplevelser i Numedal	Matopplevelser i Numedal	Buskerud	Aktivt
2015	Lokalmat Nordvest	Lokalmat Nordvest SA (tidl. Nordvestmat SA)	Møre og Romsdal	Aktivt
2015	Ringeriksmat	Ringeriksmat AS	Buskerud	Aktivt
2015	Inn på Tunet Akershus	Inn på Tunet Akershus SA	Akershus	Aktivt
2015	Den Gode Maten	Den Gode Maten AS	Møre og Romsdal	Aktivt
2016	Fenalår fra Norge	Fenalår fra Norge SA	Oslo	Aktivt
2016	Oslofjorden Frukt og Bær	Oslofjorden Frukt og Bær SA	Akershus	Aktivt
2016	4640 Søgne	4640 Søgne SA	Vest-Agder	Aktivt
2016	Smaken av Setesdal	Smaken av Setesdal SA	Aust-Agder	Aktivt
2016	Rymat	Rymat SA	Rogaland	Aktivt
2016	Inn på Tunet Telemark	Inn på Tunet Telemark SA	Telemark	Aktivt
2016	Røyse Frukt og Bær	Røyse Frukt og Bærpresseri AS	Buskerud	Aktivt
2016	Oppdalsmat	Oppdalsmat AS	Sør-Trøndelag	Aktivt

Tabell 36: Bedriftsnettverk i Utviklingsprogrammet 2013-2016

I perioden 2013-2016 er det iverksatt 18 bedriftsnettverk. Fire prosjekter er avsluttet i 2016 etter endt prosjektperiode. Pr. 31.12.16 består porteføljen av 14 aktive bedriftsnettverk.

De 14 aktive bedriftsnettverkene er lokalisert i Nord-Trøndelag (1), Sør-Trøndelag (1), Møre og Romsdal (2), Rogaland (1), Agder (2), Telemark (1) Buskerud (3), Oslo og Akershus (3).

12 av de 14 samarbeidsprosjektene er knyttet til satsingsområdet lokalmat, mens to prosjekter er innenfor området «Inn på Tunet» som er rettet mot helse og omsorgsektoren.

Følgende prosjekter iverksatt i 2014 vil utgå etter endt prosjektperiode i 2017

- Trøndelagmat
- *Matopplevelser I Numedal*

Rekruttering av nye prosjekter

Utviklingsprogrammet rekrutterer nye bedriftsnettverksprosjekter gjennom Innovasjon Norges distriktskontorer. Nye prosjektsøknader tas imot og behandles løpende.

Det ble i 2016 iverksatt og støttet én ny forstudie og syv forprosjekter. Disse fordeler seg slik på innsatsområder:

Område/ prosjektfase	Lokalmat	Reiseliv	Reindrift	Inn på tunet	Innlands- fiske	Annet	Totalt antall
Forstudie	1	0	0	0	0	0	1
Forprosjekt	5	1	0	1	0	0	7
Totalt	6	1	0	1	0	0	8

Tabell 37: Fordeling av forstudier og forprosjekt

Dette er en betydelig nedgang fra 2015 da hele 23 forstudier og forprosjekter ble iverksatt. Grunnen til denne nedgangen er at det ble besluttet stopp i inntak av nye bedriftsnettverkprosjekt i 2016 som en følge av stort press på rammen i 2015. I tillegg var prognosene for 2016 langt over budsjett. Det viste seg at pågangen ikke var så høy som først antatt og rammen ble åpnet opp igjen høsten 2016 uten at det ga de store effektene på etterspørselen.

Vurdering, resultater og effekter

Vurdering av måloppnåelsen for 2016

Ved utgangen av 2016 omfattet porteføljen 14 aktive hovedprosjekt med ca. 180 bedrifter, mot 10 prosjekter og ca. 150 bedrifter i 2015. Dette gir en god utvikling i antall hovedprosjekt. Samtidig viser inntaket av forstudier og forprosjekt en nedgang fra 23 studier og prosjekter i 2015, til 8 studier og prosjekter i 2016.

Hovedtrekkene i resultatene fra undersøkelsen er at bedriftene synes mest orientert mot samarbeidspartnerne *innenfor* bedriftsnettverket, og de etablerer flest samarbeidsrelasjoner innenfor nettverket. Det er som forventet siden bedriftsnettverk retter seg mot strategisk, forpliktende, markedsrettet og kommersielt samarbeid med andre bedrifter som de har felles interesser med. Det er interessant at bedriftene også rapporterer at de i vesentlig grad har etablert kontakt, strategisk prosjektsamarbeid og kommersielt samarbeid med nye partnere *utenfor* bedriftsnettverket. Dette omfatter partnere utenfor bedriftsnettverket, *men innenfor regionen, i Norge for øvrig og i utlandet.*

Det henvises til delmål 3 i oppdragsgiverrapporten under NFD side 65 og KMD side 251 for nærmere omtale av resultatene fra undersøkelsen.

Pilotprosjekt gjennomført for å undersøke økonomiske effekter

For mer informasjon om pilotprosjekter, se oppdragsgiverrapport delmål 3 til NFD side 65 og KMD side 251. for nærmere omtale av resultatene fra undersøkelsen.

Mål for Utviklingsprogrammet 2017

Bedriftsnettverk har vist seg høyt etterspurt og godt egnet for bedrifter som opererer i krevende markeder og står overfor omstillingsutfordringer. Gjennom strategisk samarbeid får bedriftene økt tilgang til kompetanse og andre ressurser. De kan derfor *raskere og mer kraftfullt* omstille seg til nye markeder eller utvikle nye markeds- og forretningsområder med større vekst- og verdiskapingspotensial.

Det forventes at interessen og etterspørselen etter støtte til bedriftsnettverk vil øke i 2017. Det ligger blant annet et stort markedspotensial i å knytte lokalmat tettere mot reiselivet. Bedriftsnettverk er aktuelt og benyttes i økende grad inn mot «Inn på Tunet» tilbydere. Innenfor tilgjengelige rammer er det et mål i 2017 å videreutvikle og løfte flere allerede iverksatte nettverksinitiativ - med sikte på å iverksette og finansiere flere hovedprosjekter rettet mot nye markedsmuligheter i vekstmarkeder.

Budsjettet for 2017 er på 14 mill. kroner. Gitt at eksisterende prosjekt går videre i 2017, er store deler av rammen allerede bundet opp i løpende prosjekter. Det henger sammen med at støtte til etablering av nye bedriftsnettverk skaper forventninger om oppfølgingsfinansiering også til neste fase i prosjektet. Dette er ikke en juridisk forpliktelse, men viktig for å sikre forutsigbarhet for kundene. I og med at det er igangsatt relativt mange nye prosjekter i 2015 og 2016, kan det vurderes å begrense igangsettelsen av helt nye nettverk framover - med mindre rammene økes. Samtidig er det viktig å huske at begrensningene gjort på grunnlag av prognoser i 2016, viste seg å slå feil ut, som igjen førte til at den totale aktiviteten på finansieringssiden for Utviklingsprogrammet gikk ned.

Evaluerings av bedriftsnettverkstjenesten i 2017

Bedriftsnettverk tar sikte på å få gjennomført en ekstern evaluering i 2017 som vil gi nyttige innspill til videreutvikling av tjenesten.

4.7 Rapportering på enkelttjenester fra LMD

4.7.1 Kap. 1149, post 72 Trebasert Innovasjonsprogram

Trebasert Innovasjonsprogram arbeider for økt bruk av tre og økt verdiskaping for trebearbeidende bedrifter over hele landet gjennom tilskudd og mobilisering. Hovedmålgruppen er byggsektoren med tilgrensende aktører. Gjennom programmet støttes utviklingsprosjekter i næringslivet, både rettet mot utvikling av nye bruksområder for tre og utvikling av nye og eksisterende bedrifter.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Virkeområdet for programmet er innenfor alle Innovasjon Norge sine delmål, men størst vekt på vekstkraftige bedrifter. Internasjonalisering har økt betraktelig siste år, og andel prosjekter som er rettet mot eksport og kunnskapsinnhenting er på 41 prosent av programmet.

I 2016 har de fleste (75 prosent av totalt innvilget beløp i programmet) prosjektene rettet seg mot produkt/konseptutvikling i bedrifter og utvikling i retning av høyere industrialiseringsgrad. De resterende prosjektene er definert som prosessutvikling.

Vi har i 2016 fulgt opp mobiliseringen til innovasjon i samspill gjennom å være utløsende for Arenastøtte til ArenaSkog i Trøndelag. Videre arbeider vi med det nasjonale nettverket i industrialisert bruk av tre og oppfølging av Arenasøknad i Innlandet. I tillegg har det vært støttet forprosjekter til bedriftsnettverk, blant annet innen trevare/interiør og utvikling i bruk av massivtre.

Pågangen på virkemidlene har vært høy i 2016 selv med sterkere prioritering. Midlene ble disponert medio august.

Det har vært mer fokus på internasjonalisering og eksport rettede prosjekter i 2016 enn tidligere.

Videreutvikling

Programmet har endret seg kontinuerlig de siste årene fra bransje/felles tiltak for næringen til bedriftsrettede tiltak og markedsrettede tiltak (oppbygging av kompetanse i markedet som øker bruk av tre). Denne utviklingen har blitt enda sterkere i 2016 med prioritet på industrialisering i bedriftene.

Gjennom 2016 har vi arbeidet videre med integrering og forenkling av støttemuligheter og mobilisering innenfor Bioøkonomi. Dette er en oppfølging av SNS Bioøkonomi (2017-2021) og indentifiseringen av mulighetsområdet Bioøkonomi for Innovasjon Norge. I 2016 ble flere strategier og analyser innen bioøkonomi og virkemiddelbruk brakt på banen, blant annet regjeringens bioøkonomistrategi og analysen «Grønn konkurransekraft» (bestilling fra regjeringen). Begge analyser peker i retning av større integrering og koordinering av tiltak. I 2017 vil vi derfor lansere Bioøkonomiordningen som blant annet bygger på erfaringene fra mobiliseringsarbeid og viderefører tilskuddsmulighetene i Trebasert Innovasjonsprogram.

Aktiviteter

33 prosjekter til totalt 14,1 mill. kroner ble i 2016 benyttet som bedriftsrettede prosjekter, 10 prosjekter til totalt 2,7 mill. kroner som bransjeprosjekter og 5 saker til totalt 7,5 mill. kroner benyttet til mobilisering og administrasjon.

Ca 70 prosent av programmet ble benyttet til tilskudd i utviklingsprosjekter i bedrifter og mellom bedrifter (bransjesaker). Resterende 30 prosent av programmet er benyttet til målrettet mobilisering gjennom utvalgte temaer (se tabell under) og administrasjon av ordningen. Dette er 10 prosent lavere enn i 2015. I mobiliseringsprosjektene informeres det om muligheter og man arbeider proaktivt for dialog og workshops med interessenter. Gjennom mobiliseringsprosjektene

identifiseres innovasjonsområder, og man sikrer at bedrifter igangsetter og gjennomfører utviklingsprosjekter som bidrar til økt verdiskaping og økt bruk av tre.

Mobiliseringsområder 2016	Tema	Samarbeidspartner
Tre og By	Økt bruk av tre i urbane bygg - Leverandørutvikling	Norske Arkitekters Landsforbund (NAL)
Tredrivernetverket	Landsdekkende nettverk av regionale pådrivere for økt bruk av tre og økt verdiskaping i bruk av tre - Leverandørutvikling	Regionale prosjekter i regi av fylkesmenn, fylkeskommuner, skogeierlag og Innovasjon Norge.
Bærekraftige offentlige bygg	Økt innovasjon gjennom offentlige anskaffelser - Leverandørutvikling	Næringslivets Hoved Organisasjon (NHO)

I 2016 har hovedfokus vært rettet på bedriftsprosjekter og man har ikke igangsatt nye mobiliseringsprosjekter. Tredrivernetverket er et mobiliseringsnettverk som bidrar til fangst av gode utviklingsprosjekter i næringen og til utvikling av forbildebygg.

Hovedsatsingen innen mobilisering i 2016 har skjedd gjennom vår modul «bærekraftige offentlige bygg» i Leverandørutviklingsprogrammet i NHO. Her har man aktivt benyttet offentlige anskaffelser til å løfte frem forbildeprosjekter.

Aktiviteter	Årets ramme (i mill. kroner)	Disponibel ramme (i mill. kroner)	Forbruk (i mill. kroner)	Antall tilsagn
Tilskudd	19,5	22,2	24,3*	48

*inkludert annulleringer i 2016.

Resultater og effekter

I år bruker Møre og Romsdal størst del av tilskuddspotten, mye grunnet satsing på bedriftsnettverk. Hedmark, Telemark og Oppland følger tett etter og følger tidligere fordeling mellom fylker med store volum skogråstoff og flest tre bearbeidende industri. Det er ikke gitt tilskudd i Buskerud, Troms og Finmark.

Nivå innovasjon	2014	2015	2016
Innovasjon på bedriftsnivå	0,8 %	5,1 %	7 %
Innovasjon på regionalt nivå	15,7 %	5,9 %	8 %
Innovasjon på nasjonalt nivå	66,8 %	61,7 %	41 %
Innovasjon på internasjonalt nivå	13,9 %	23,4 %	44 %
Ikke relevant	2,9 %	3,7 %	0

Innovasjonsgraden i prosjekter støttet av trebasert innovasjonsprogram er høy. I 2016 er andelen av prosjekter med internasjonale innovasjoner økt til hele 44 prosent fra 23,4 prosent i 2015. Det er en betydelig dreining i fokus på banebrytende innovasjoner med eksportpotensial fra et mer nasjonalt fokus.

Trenden sier at prosjektene som har fått støtte i svært høy grad fører til økt samarbeid mellom bedrifter og miljøer, i tillegg til stor grad av kompetanseøkning (100 prosent i kundeeffektundersøkelsen 2014). En økende andel av prosjektene menes å bidra til økt antall sysselsatte, bedret konkurransevne, økt lønnsomhet, bedre overlevelsesgrad, økt omsetning og økt eksport.

Avvik

Etterspørselen etter tilskudd fra trebasert innovasjonsprogram har vært svært høy i 2016, programmets tilskuddsdel var benyttet medio august. Strategien er spisset mot prosjekter med høy industrialiseringsgrad og begrenset tilskudd til konseptutvikling av bygg.

Støttende analyser

Trebasert innovasjonsprogram er en del av Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelser. Programmet scorer høyt på flere av Innovasjon Norges måleparametre: Addisjonalitet, innovasjonsgrad, samarbeidsbidrag og kompetanse for å nevne de parametrene med høyeste score fra førundersøkelsene fra 2012, 2013 og 2014.

Siste evaluering av programmet ble gjort i 2011 av Pöyry. Konklusjonen var at trebasert innovasjonsprogram bidrar til at målene nås, og er et fleksibelt virkemiddel som gir resultater. Det er besluttet å gjennomføres en evaluering av programmet i 2017.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Se tabell for Gjennomføringskostnader virkemidler med høy andel av finansiering under kapitel Øvrig rapportering, Tabell 40 side 429

4.7.2 Kap. 1149, post 74 Program for industriell bioraffinering

LMD gikk i 2016 inn med 2,74 mill. kroner som er gått til 3 kundeprosjekt (2,47 mill. kroner), det resterende er gått til programadministrasjon og mobilisering. Fra 2017 vil LMDs andel av gjenstående midler inngå i den nye Bioøkonomiordningen. For fullstendig gjennomgang av programmet, se rapportering under NFD kap Tilskudd til Bioraffineringsprogrammet side 102

Samlet vurdering av måloppnåelse

Formålet med midlene fra LMD er at flere norske bedrifter skal ta markedsposisjoner innen avansert foredling av biobaserte råvarer. Programmet skal blant annet gi støtte til utvikling og verifisering av nye produksjonsprosesser og stimulere internasjonalt samarbeid.

Bioraffineringsprogrammet er viktig for Innovasjon Norges innovasjonsarbeid innen bioøkonomien med et særlig fokus på tverrsektorielt samspill. Det har i 2016 bidratt til flere mulighetsstudier og dialog med næringslivet gjennom bruk av både interne og eksterne ressurser. Mobiliseringen har resultert i stor tematisk bredde innen kundeprosjektene og har gitt kunnskap som er videreformidlet til departementet gjennom våre innspill til nasjonal bioøkonomistrategi.

Resultater og effekter av LMD's midler

Av LMD's midler på 2,740 mill. kroner (post 74), er 2,468 mill. kroner bevilget til 3 kundeprosjekter. De øvrige midlene er gått til programadministrasjon og mobilisering.

To av kundeprosjektene er knyttet til markedsverifisering og pilotering av ny teknologi for utnyttelse av restråstoff fra kylling. Dette har i løpet av året gitt grunnlag en stor investeringsbeslutning om nytt foredlingsanlegg ved Norilias anlegg på Hærland og et strategisk samarbeid mellom Norilia og Felleskjøpet. Kunnskapen i dette prosjektet er hentet fra marin sektor og prosjektet er et meget godt

eksempel på tverrsektorielt samspill. Det tredje kundeprosjektet finansiert av LMD's midler dreier seg om verifisering av en ny konserveringsmetode for mat, som kan bidra til å øke ernæringsmessig verdi og holdbarhet (Orkla).

For øvrig omfatter programmets prosjektportefølje 5 andre prosjekter fra jordbrukssektoren på til sammen 1,9 mill. og 4 prosjekter på til sammen 5,9 mill. innen skogbruk.

Avvik

Ingen vesentlige avvik.

Støttende analyser

Bioraffineringsprogrammet har ikke vært del av kundeeffektundersøkelsen. Basert på en individuell vurdering og dialog med bedriftene i porteføljen anses programmet å bidra på en god måte til oppnåelsen av delmålene, flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter.

Administrasjon- og gjennomføringskostnader

Administrasjon og gjennomføringskostnadene for Bioraffineringsprogrammet vises i Tabell 42 side 432

4.7.3 Kap. 1150, post 50 Bioenergiprogrammet

Programmet er finansiert av Landbruks- og matdepartementet, med formål å stimulere jord- og skogbrukere til å produsere, bruke og levere bioenergi i form av brensel eller ferdig varme. Programmet skal bidra til verdiskaping i landbruket basert på lokale bioenergiressurser og at det skal skapes aktivitet i hele landet. I tillegg til de økonomiske faktorene skal det også legges stor vekt på at tiltakene er et bidrag til reduserte klimautslipp, og bidra til å nå Norges forpliktelser til CO₂-reduksjon i tråd med internasjonale forpliktelser.

Bioenergiprogrammet gir primært investeringsstøtte, men yter også støtte til, og gjennomfører informasjons- og utviklingsaktiviteter, som kan generere flere investeringsprosjekter.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Formålet med programmet er å få flere bedrifter i landbruket å ta i bruk mer bioenergi for å fase ut fossil energi og gjøre landbrukets energiforbruk mer klimanøytralt. I 2016 ligger planlagt produksjon noe under 2015. Dette skyldes at strømprisen fortsatt er lav. Dette til tross, vurderes det at målet for oppdraget er godt oppnådd for 2016.

Totalt er det siden oppstarten av programmet i 2003, planlagt en produksjon på 383,9 GWh. Effektundersøkelsene viser at dette stemmer godt med faktisk produksjon i de etablerte anleggene. Med basis i effektundersøkelsene har omleggingen til bioenergi spart utslipp 72 000 tonn CO₂ ekvivalenter.

Profilen i bioenergiprogrammet bidrar til at ordningen er godt tilrettelagt for bedrifter med vekst som mål. I tillegg bidrar programmet med kompetanse og nettverk innen fornybar energi, som også ligger i forventningene fra oppdragsgiver. Programmets etterspørsel er sterkt knyttet til informasjon og kompetanseoverføring om biovarme- og biogassproduksjon. Programmet har gitt gode resultater både med hensyn til målgruppen vekst i bedrifter og miljø/klima og lokal verdiskaping engasjement.

Videreutvikling

For 2017 er det gjort endringer i retningslinjene for programmet. Satsen for tilskudd for varmesalgslanlegg er øket med 5 prosent til 45 prosent. Det er gitt åpning for at biokullanlegg for jordbruksformål og for kraft/varmeanlegg (CHP) kan støttes etter reglene for støtte til biogassanlegg.

I tillegg kan solcelleanlegg gis støtte under forutsetning av at de bygges og driftes sammen med biovarme-, biogass- eller kraft/varme anlegg. Det er en forutsetning at solcelleanleggene er lønnsomme. Det registreres en stor interesse for solcelleanlegg, men det trengs innhenting av driftsdata for å beskrive ytelse over tid, driftsdata- og vedlikeholdskostnader.

Ellers er retningslinjene for programmet uendret.

Aktiviteter

Tabellen viser aktiviteten på programmet fordelt på de ulike prosjektypene.

Aktiviteter/Prosjekttype	Årets Ramme (i mill. kroner)	Disp. ramme (i mill. kroner)	Forbruk (i mill. kroner)		Antall Prosjekter		Energimengde i GWh	
	2016	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Biogass			3,6	5,0	4	4	3,6	1,7
Brenselproduksjon			0,6	0,3	3	4		
Forprosjekt			0,3	0,8	3	10		
Forstudie			0,2	0,4	5	8		
Gårdsvarmeanlegg næring			26,4	23,0	88	73	16,2	11,9
Gårdsvarmeanlegg bolig			0,4	0,3	12	10	0,4	0,3
Kompetanse og utredning			1,6	2,5	8	7		
Varmesalgсанlegg			30,4	24,2	23	14	21,5	19,2
Veksthus			2,6	0,5	3	2	3,1	0,2
Totalt	59,9	70,4	66,1	57,0	149	132	43,9	33,3

Generelt er det stor aktivitet og 95 prosent av årets ramme.

Varmesalgсанleggene har økt i størrelse og gårdsvarme ligger på samme nivå som tidligere.

Det er også i 2016 gjennomført studietur til Østerrike med 35 deltakere fra hele Norge for å lære mer om produksjon av biovarme og besøk på World Sustainable Energy Days (Energisparmesse) i Wels i Østerrike. Deltakerne var i hovedsak varme- og brenselprodusenter. Turen opplevdes som svært nyttig fra deltakerne. Foruten egen læring fikk flere av deltakerbedriftene gode kontakter i Østerrike som kan komme til nytte senere. I tillegg fikk deltakerne anledning til å diskutere bioenergispmåål med hverandre, og etablerte kontakter som vil være verdifullt i deres eget nettverk.

Resultater og effekter

Programmets tilsagn er noe under 2015. For 2016 ser vi at det er en nedgang i tilsagnene og planlagt produksjon. Alle prosjektene er miljørettede, igjennom at de tar i bruk fornybare energiressurser.

Resultatene fra etter – og forundersøkelsen viser at prosjektene ville ikke blitt gjennomført uten at det var gitt støtte fra programmet. Målingene for 2016 viser en addisjonaltet (høy+middels) på 95 prosent. Dette viser at investeringer i fornybar energi må gis investeringsstøtte da den generelle energiprisen er lav.

Avvik

Antall prosjekter på programmet er gått noe ned i 2016, muligens som et resultat av vedvarende lave strømpriser. For varmesalg er det en økning i størrelsen på prosjektene, mens størrelsen på gardsvarmeanleggene ligger på samme nivå.

Støttende analyser

Det ble i 2016 gjennomført effektundersøkelser på varmesalgсанlegg. Undersøkelsen så på hvilke og hvor store ringvirkninger som følge av investering og drift av varmesalgсанleggene, som har fått støtte gjennom Bioenergiprogrammet førte til. 81 av 122 varmesalgсанlegg svarte, som tilsvarer er en svarprosent på 66,4. Varmesalgсанleggene var lokalisert i 16 fylker.

Undersøkelsen viser at utbygging av biovarmeanlegg for salg av varme gir økt sysselsetting, lokal verdiskaping og reduserte klimautslipp

Denne undersøkelsen støtter funnene i tidligere undersøkelser og viser at investeringer i biovarmeanlegg gir en lokal verdiskaping på 410 000 kroner pr GWh pr år.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Se tabell for Gjennomføringskostnader virkemidler med høy andel av finansiering under kapitel Øvrig rapportering, Tabell 40 side 429

4.7.4 Kap. 1150, post 50 Investering og bedriftsutvikling i landbruket

Virkeområdet er utvikling av næringsvirksomhet på og i tilknytning til landbrukseiendommer, både tradisjonelt landbruk og tilleggsnæringer.

Det kan gis støtte til fysiske investeringer for tradisjonelt landbruk og tilleggsnæringer, samt etablerertilskudd og bedriftsutvikling for tilleggsnæringer. Ordningen med rentestøtte for lån som tas opp i forbindelse med fysiske investeringer innen tradisjonelt landbruk og tilleggsnæringer ble avvirket fra 2016.

Det gis en mer utfyllende rapport om ordningen til Landbruks- og matdepartementet i forbindelse med jordbruksforhandlingene.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Innen tradisjonelt landbruk bidrar Investering og bedriftsutvikling i landbruket (IBU) i stor grad til vekst i bedrifter. Dette er også i samsvar med føringene fra oppdragsgiver om å prioritere prosjekter som bidrar til økt matproduksjon, det vil si vekst i bedrifter.

Innen tilleggsnæringer bidrar IBU både til entreprenørskap og vekst i bedrifter.

Videreutvikling

Ordningen er hjemlet i forskrift som fastsettes av Landbruks- og matdepartementet, og er etter siste endring uttømmende med tanke på hvilke typer prosjekter som kan støttes og støtteutmåling. Innovasjon Norge har derfor begrensede muligheter til å videreutvikle ordningen utover det som ligger i policy og innspill til LMD om å endre forskriften.

Med bakgrunn i for tiden betydelig overproduksjon innenfor sauehold, har Innovasjon Norge anbefalt LMD om at det innføres begrensninger i kapasitetsutvidelse for sauehold. LMD har valgt ikke å følge rådene fra Innovasjon Norge. Ut over dette er ordningen tilstrekkelig fleksibel til å kunne fange opp behov.

Ordningen er viktig innen bioøkonomiområdet og matproduksjon.

Aktiviteter

Vel 84 prosent av tilskuddsmidlene går til fornying av produksjonsanlegg for tradisjonelt landbruk. Trenden med økt andel tilskudd til tradisjonelt landbruk fortsatte i 2016 med en økning på ca. 1,5 prosent i forhold til 2015. Dette skyldes både at investeringene har blitt større og at kronetaket for investeringsstøtte er opphevet eller hevet. Tilskudd til bygdenæringer fortsetter også trenden med beløpsmessig tilbakegang, i 2016 var den på over 6 prosent. Dette gjenspeiler pågangen etter midler fra de to virkeområdene.

Støtte til tradisjonelt landbruk er i hovedsak knyttet til delmål vekst i bedrifter, mens en betydelig del av de vel 16 prosent som går til andre bygdenæringer er knyttet til delmål entreprenørskap.

Aktiviteter	Årets ramme (i mill. kroner)	Disponibel ramme (i mill. kroner)	Forbruk (i mill. kroner)	Antall tilsagn
Tilskudd	504	640	544	1060

Forbruket har vært større enn årets ramme på grunn av udisponerte midler fra tidligere år. Antall innvilgede tilsagn for tilskudd er noe mindre enn i 2015 til tross for at disponible ramme er større. Dette henger sammen med at prosjektene er større og at kronetaket på investeringsstøtte er fjernet eller hevet.

I tillegg ble det i jordbruksforhandlingene i 2016 bestemt at Innovasjon Norge får anledning til å gi tilsagn om støtte fra neste års ramme allerede fra høsten 2016. Begrunnelsen for dette er at man da regner med å få bedre planleggings- og byggeprosesser, her under bedre avtaler med entreprenører og leverandører. I samråd med LMD ble det bestemt at inntil 20 prosent av neste års ramme kunne brukes inneværende år. Dvs. at man i 2016 hadde ca. kr 120 mill. kroner mer til disposisjon enn i 2015.

Økningen i tilsagn fra 2015 til 2016 er imidlertid på kun kr 15 mill. kroner. Det viser at tiden det tar for den enkelte bonden til å planlegge og utarbeide søknad er lenger enn tiden man hadde til disposisjon for ekstra søknader i 2016. Videre har en del partnerskap ikke ønsket å benytte seg av muligheten, bl.a. ut fra at man mener man har velfungerende prioriteringsprosesser.

Resultater og effekter

Som nevnt gis det en mer utfyllende rapport om ordningen til Landbruks- og matdepartementet i forbindelse med jordbruksforhandlingene.

Midlene er fordelt i fylkesvise rammer av Landbruks- og matdepartementet.

Sentrale føringer er midlene skal bidra til økt effektivisering og økt produksjon av mat der det er markedsmessig grunnlag for det, samt bidra til flere lønnsomme arbeidsplasser innen bygdenæringer.

Innen for husdyrhold er de viktigste produksjonene med markedsmuligheter melkeproduksjon og storfekjøttproduksjon. For sauehold er det for tiden overproduksjon, men Innovasjon Norge har ikke fått gjennomslag hos oppdragsgiver til å innføre begrensninger på kapasitetsutvidelser. For disse produksjonene har ordningen bidratt til et planlagt økt produksjonsomfang på knapt 3 900 årskyr, 5 750 storfeslakt pr år og knapt 11 000 vinterfora sauer.

Innen bygdenæringer regnes det med at prosjektene vil bidra til i overkant av 460 nye årsverk, dette er om lag på samme nivå som i 2015.

For tradisjonelt landbruk er andelen prosjekter med lav driftsrisiko er stabil, middels driftsrisiko er litt redusert mens høy risiko har økt noe. For bygdenæringer er det en økning på 5 prosent for lav driftsrisiko, en reduksjon på 5 prosent for middels driftsrisiko mens høy driftsrisiko er stabil.

Både for tradisjonelt landbruk og bygdenæringer øker andelen med høy addisjonalitet og som bidrar til økt omsetning noe, mens andelen som bidrar til økt lønnsomhet og overlevelsessevne er mer stabil.

Avvik

Innovasjon Norge har aldri tidligere opplevd større etterspørsel etter IBU-midlene, og i flere fylker var rammen i realiteten disponert allerede første halvår. Som nevnt ovenfor maktet man hovedsakelig av tidsmessige årsaker ikke å benytte muligheten som lå i å benytte deler av 2017-rammen høsten 2016.

Antall klagesaker er stabilt på rundt 30 fra 2015 til 2016.

Støttende analyser

Midler til investering og bedriftsutvikling inngår i Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelser. De siste årene er kundeeffektundersøkelsene delt etter virkeområdet for midlene.

Etterundersøkelsen av bedrifter som fikk støtte i 2012 viser at andelen med høy addisjonalitet er like for de to virkeområdene og har økt markert fra 2015. Andelen er fortsatt litt lavere enn for snittet av Innovasjon Norges tjenester.

Ordningen kommer bedre ut enn gjennomsnittet for Innovasjon Norges tjenester for andel prosjekter som er viktige for bedret lønnsomhet, overlevelsesmulighet, økt omsetning og at forventede effekter i hovedsak er innfridd. Tradisjonelt landbruk kommer bedre ut enn tilleggsnæringer med hensyn til økt omsetning og at forventede effekter i hovedsak er innfridd.

Forundersøkelsen av bedrifter som fikk støtte i 2015 bygger i hovedsak opp under resultatene fra etterundersøkelsen av bedrifter som fikk støtte i 2012.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Se tabell for Gjennomføringskostnader virkemidler med høy andel av finansiering under kapittel Øvrig rapportering, Tabell 40 side 429

4.7.5 Kap. 1150,50/Kap.1151,51 Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping, midler fra jordbruksavtalen

Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping ble etablert i begynnelsen av 2015 og er en videreføring av flere tidligere enkeltstående program. Utviklingsprogrammet skal skape økt vekst og verdiskaping innen lokalmat, reiseliv, reindriftsnæringen, Inn på tunet, innlandsfiske og andre bygdenæringer basert på landbrukets ressurser. Programmet skal stimulere til økt lønnsomhet og konkurransevne gjennom de tre tiltaksområder: finansiering (vekst og samarbeid), kompetanse og omdømme. Midlene kommer fra jordbruks- og reindriftsavtalen med ulike målgrupper, derfor rapporteres det på de ulike budsjettpostene der det er behov dette.

Programmet har en styringsgruppe bestående departementsråden i LMD (leder), representanter fra Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Norske Reindriftsamers Landsforbund, bransjeorganisasjonen Hanen, samt Fylkeskommunen og Fylkesmannen. Matmerk er observatør. Styringsgruppen foretar strategiske veivalg og beslutter fordelingen av midler til de ulike tiltaksområdene i programmet.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Utviklingsprogrammet har som mål å skape flere vekstkraftige bedrifter, hovedfokus ligger på vekstfinansiering og samarbeid mellom flere bedrifter. Gründere innenfor målgruppene ivaretas innen de generelle virkemidlene i Innovasjon Norge og av IBU (midler til investering og bedriftsutvikling i landbruket) spesielt. Vekstordningen har hatt en stabil vekst i etterspørsel de siste årene. Etterspørselen av bedriftsnettverksordningen var meget stor i 2015 og prognosene tilsa at den ville overstige budsjetttrammene i 2016. På bakgrunn av dette ble det besluttet at det ikke skulle bevilges midler til nye nettverksprosjekter i 2016. Prognosene for 2016 viste seg å være høyere enn faktisk etterspørsel. Til tross for at bedriftsnettverksrammen ble åpnet for alle prosjekter høsten 2016 ble saksinngangen noe lavere enn i 2015, lavere saksinngang skyldes også at sum overførte midler var lavere i 2016 enn i 2015. Mange av prosjektene som allerede var inne i Utviklingsprogrammets bedriftsnettverks-portefølje har gått videre, antall hovedprosjekt har økt fra 8 i 2014, til 10 i 2015, og 13 i 2016.

Videreutvikling

- Rammen for bedriftsnettverk vil gjenåpnes for alle prosjekter i 2017. Bedriftsnettverk som tjeneste ble evaluert i 2013 av Damvad. Effektene av bedriftsnettverkene som har fått støtte var ikke tema for evalueringen, det tas sikte på å evaluere effektene i løpet av høsten 2017.
- I løpet av 2016 er det gjennomført to evalueringer. Innovasjon Norge vil arbeide videre med de anbefalingene evalueringene gir, se kapittel om støttende analyser for mer informasjon.
- LMD publiserte Reiselivsstrategien «Oppløvingar for ein kvar smak» i januar 2017, denne vil ha implikasjoner på programnivå.
- For å treffe målgruppen i enda større grad vil Bygdeturismekampanjen bli 100 prosent digital i 2017

Aktiviteter

Utviklingsprogrammet får hvert år tildelt en ramme fra LMD (fordelt på jordbruksavtalen og reindriftsavtalen), mens Utviklingsprogrammets styringsgruppe fordeler midlene på programmets ulike handlingsområder.

Aktiviteter gjennomført med midler fra jordbruksavtalen

	Årets ramme (i mill. kroner)	Disponibel ramme (i mill. kroner)	Forbruk (i mill. kroner)	Antall tilsagn
Finansiering		37,0	32,4	43
Herunder vekst		23,0	19,4	20
Herunder bedriftsnettverk		11,0	7,5	21
Herunder mobilisering		3,0	5,5	2
Kompetanse		15,2	18,5	24 ⁶⁷
Omdømme		30,0	29,8	22
Totalt	80,0	82,2	80,7	89

Disponibel ramme har vært større enn årets ramme på grunn av udisponerte og tilbakeførte midler fra tidligere år. Totalt ble det bevilget 80,7 mill. kroner fordelt på 89 saker i 2016

⁶⁷ Av de 37 sakene på kompetanse er 3 av dem bevilgninger til kompetansenettverkene for 2017. Disse var klare til behandling i desember 2016 og kunne besluttes pga gjenstående midler på rammen

Finansiering

Utviklingsprogrammet finansierte 43 saker for 32,4 mill. kroner i 2016. 20 av disse var vekstsaker og utgjorde 19,4 mill. kroner, fra 2015 er dette er en liten nedgang på 9 saker og 5 mill. kroner. De siste årene har antall vekstsaker økt betraktelig hvert år, men kan se ut til å ha stabilisert seg på totalt tilskuddsnivå 20-25 mill. kroner pr år. I 2015 kom den første store økningen (over 200 prosent) på bedriftsnettverk og som følge av høye prognoser for 2016 ble det kun bevilget midler til prosjekter som allerede hadde fått tilsagn fra Utviklingsprogrammet. Som følge av stopp i inntak av nye prosjekter ble forbruket lavere enn årets ramme. Det ble bevilget 7,5 mill. kroner fordelt på 21 bedriftsnettverkssaker, fasene fordelte seg på følgende måte:

- Forstudie: 1
- Forprosjekt: 7
- Hovedprosjekt: 13 (fire i år en og to i år to, tre i år tre)

13 hovedprosjekt utgjør en stor andel med hensyn til størrelsen på Utviklingsprogrammets målgrupper.

Bransjefordeling av finansieringssaker (jordbruksavtalemidler)

Finansieringssaker fordelt på bransjer (2016)	Lokalmat	Reiseliv	Inn på tunet	Innlands-fiske	Totalt antall
Forstudie	1	0	0	0	1
Forprosjekt	5	1	1	0	7
Hovedprosjekt	11	0	2	0	13
Vekst	18	2	0	0	20
Totalt	35	3	3	0	41

Geografisk fordeling av finansieringssaker (jordbruksavtalemidler)

Fylke	Vekst	Bedriftsnettverk			Sum
		Forstudie	Forprosjekt	Hovedprosjekt	
Finnmark	0	0	0	0	0
Troms	0	0	0	0	0
Nordland	2	0	0	1	3
Nord-Trøndelag	3	0	1	0	4
Sør-Trøndelag	3	0	0	1	4
Møre og Romsdal	0	0	0	1	1
Hordaland	1	0	1	0	2
Rogaland	1	0	0	1	2
Sogn og Fjordane	2	0	0	0	2
Agder	2	0	0	2	4
Telemark	0	0	0	1	1
Buskerud	1	0	0	3	4
Vestfold	1	0	0	0	1
Akershus	1	1	1	1	4
Østfold	2	0	1	0	3
Oppland	1	0	2	0	3
Hedmark	0	0	0	0	0
SUM	20	1	7	13	41

Kompetanse

Det tilbys et bredt spekter av **matfaglige kompetanseaktiviteter** gjennom de fem matfaglige kompetansenettverkene. Det brukes ca. 13 mill. kroner årlig til dette tilbudet. I snitt holder kompetansenettverkene årlig ca. 60 matfaglige kurs og gjennomfører ca. 140 besøksordninger. For mer informasjon, vises det til egne årsrapporter for kompetansenettverkene som kommer i mars hvert år. I 2016 ble det utviklet en felles visuell profil for kompetansenettverkene, dette i tråd med anbefalingen evalueringen fra 2012⁶⁸ ga. Matmerk har ansvaret for **markedsmessig kompetanse** gjennom tilbudet «Markedstjenester».

Innovasjon Norge tilbyr **forretningsmessig kompetanse** til Utviklingsprogrammets målgrupper gjennom sine generelle ordninger, noen eksempler på disse er:

- **FRAM-program:** to FRAM-program hentet finansiering fra Utviklingsprogrammet i 2016, begge med oppstart primo 2017. Et FRAM-program for mat- og reiselivsbedrifter⁶⁹ hentet finansiering i 2015, men med oppstart primo 2016. I løpet av 2016 er to FRAM-program avsluttet⁷⁰
- **Mentor:** Utviklingsprogrammet har finansiert 9 mentortjenester til Inn På Tunet-tilbydere i 2016
- Kurs som i utgangspunktet er tilpasset reiselivsbedrifter er også tilgjengelig for programmets målgrupper. Det er gjennomført fem «**Lokalmat - tilby bedre matopplevelser**»- kurs i 2016 med programmets midler i 2016

⁶⁸ Oxford Research og Vista Analyse, «Kompetansespredning i nettverk», 2012

⁶⁹ Oslo, Akershus, Østfold

⁷⁰ FRAM for matnettverk (Østlandet), FRAM for større matbedrifter (Oppland og Sør-Trøndelag)

- Det er gjennomført tre **designkurs** (lavterskeltilbud) i region Midt i 2016. Kursene har fokus på marked, merkevarebygging og strategisk design. 35 stk fra bedrifter innen mat og reiselivsbransjen (mindre bedrifter) har deltatt. Kursene er finansiert med regionale midler, men er åpne for Utviklingsprogrammets målgruppe.

Omdømme

Innovasjon Norges turistundersøkelse viser at det er en interesse for lokalmat og reiselivsopplevelser blant norske og utenlandske turister. Fokuset har i flere år vært å knytte maten opp mot aktiviteter og verdier som er av mer varig karakter. De største omdømmeprojektene er **Matstreif og Grüne Woche**, disse får høy score som kompetansearena. I tillegg har Utviklingsprogrammet finansiert 8 **regionale matfestivaler** i løpet av 2016. Bondens Marked (enkelmarkeder)⁷¹ har mottatt støtte til utviklingsarbeid og mobilisering av nye utstillere. Konkurransen Det Norske Måltid og Bocuse D'Or mottok støtte på kroner 500.000 hver i 2016.

Tema

Innovasjon Norge har siden 2009 jobbet med internasjonale temakampanjer (nisje/special interest). Kampanjene fokuserer på tre nisjer: vandring, sykkel og fiske. For 2016 var det satt av 5 mill. kroner til disse kampanjene gjennom Utviklingsprogrammet. På overordnet nivå gjennomføres kampanjene i Sverige, Danmark, Tyskland, Nederland, Storbritannia og Frankrike.

De internasjonale kampanjene i 2016

Sykkelkampanjen oppnådde gode resultat i 2016 i alle fire satsingsmarkeder⁷², det samme gjorde Vandrekampanjen i sine seks satsingsmarkeder⁷³ og fiskekampanjen i fem satsingsmarkeder⁷⁴. I gjennomsnitt økte trafikken til kampanjesidene for de tre kampanjene med mellom 75 prosent og 100 prosent sammenlignet med trafikk tall fra 2015. For sykkel ble det gjennomført en internasjonal pressetur, en internasjonal visningstur og to individuelle visningsturer. For vandrekampanjen ble det gjennomført to internasjonale presseturer, tre internasjonale visningsturer og to individuelle visningsturer. For fiskekampanjen ble det arrangert en internasjonal pressetur.

Aktive ferier i er i vinden, og Norge har meget gode forutsetninger for å ta en del i den internasjonale veksten. Kampanjene henvender seg til kunder der valget av ferie er hovedsakelig basert på å dyrke en aktivitet. Dette gjør målgruppen og kanalene enklere å identifisere, samt at disse målgruppene er veldig like på tvers av markeder, noe som betyr at kampanjen kan koordineres og gjennomføres på en relativt kostnadseffektiv måte.

Temakampanjene har også hatt som formål å skape nettverk og bidra til kompetanseheving hos kampanjepartnerne. Partnerne i kampanjen er små og mellomstore reiselivsaktører, som de senere år stort sett har deltatt via landsdelsselskapene. Investeringsnivået i temakampanjene fra partnere har falt de senere år grunnet reduserte midler i næringen (særlig Nord-Norge og Fjell Norge-regionen), samt sammenslåing og nedlegging av destinasjoner.

Innovasjon Norges temasatsing ble evaluert av Epinion våren 2016, se evalueringens hovedkonklusjoner i delkapittel 1 under «Støttende analyser». Som følge av evalueringen vil Innovasjon Norge gjøre tre hovedgrep:

1) I større grad å inkludere tematiske opplevelser gjennom innholdsproduksjon i egne og andres kanaler, samt i den generelle Norgeskampanjen. Dette skal gjøres i samarbeid med landsdelsselskapene.

⁷¹ Hedmark, Aust-Agder, Oslo, Buskerud og Telemark

⁷² DK, SE, NL og DE

⁷³ DK, SE, NL, DE, FR og UK

⁷⁴ DEM NL, SE, DK og RU

2) Videreutvikle dagens profileringstjenester innen sykkel, vandring og fiske, men på et noe lavere investeringsnivå enn tidligere. Det skal legges vekt på:

- Bedre innblikk effekt av markedstiltakene.
- Bedre oppfølging av deltakerne fra Innovasjon Norge.
- Mer rådgiving på både produktutvikling og kommunikasjon.

3) Starte opp en ny tematisk satsing med fokus på mat og måltidsturisme (2017).

Bygdeturismekampanjen

I 2016 ble det satt av 5,7 mill. kroner til Bygdeturismekampanjen. Brukerundersøkelsen⁷⁵ gjennomført i 2016 viser 87 prosent av deltakerne i Bygdeturismekampanjen var fornøyde, kampanjen anses derfor som å ha betydning og bidra til økt salg og lønnsomhet blant deltakerne. De kvalitative og kvantitative mål som var satt for kampanjen synes i stor grad å ha blitt nådd:

- Antall deltagere i kampanjen i 2016 var 160 stk (ned fra 208 stk i 2015), der 32 stk deltok i kampanjen for første gang. Samtlige fylker var representert med størst antall fra Hordaland (31) og Oppland (29). I kampanjen deltok også Sykkelturisme i Norge (STIN) med separate, tilpassede annonser knyttet til temaet sykling. Andre sentrale aktører i årets kampanje var Hanen og Norske Bygdeopplevelser, samt noen grupperinger som representerte flere lokale aktører
- Det er stor grad av *gjenkjøp* blant deltakerne samtidig som kampanjen stadig når nye aktører
- Deltagerne har fått økt synlighet og profilering også knyttet til den overordnede Norgesprofileringen, gjennom flere mediekkanaler så vel som på VisitNorway. Ad-streets⁷⁶ ble benyttet i årets kampanje. Totalt ble det rykket inn 20 ad-streets fra april til august. Av disse var to på åtte sider, de resterende på seks⁷⁷. Alle deltagere i kampanjen fikk to print-annonser hver, hovedsakelig i en landsdekkende og en regional avis.
- Visitnorway.no har vært kampanjens responskanal for alle aktiviteter knyttet til kampanjen for å styrke kjennskapen både til Norge som reisemål og kampanjedeltagerne konkrete tilbud. Samtlige deltakere har vært søkbare på *visitnorway.no* og på *app'en* i kampanjeperioden. Gjennomsnittlig lesetid i kampanjeperioden har økt⁷⁸. Antall lesere som har klikket seg videre til deltagers hjemmeside o.l. har også økt⁷⁹
- Kampanjen øker oppmerksomheten om og interessen for reiseliv basert på landbukets ressurser i Norge samt bidrar til økt benyttelse av disse tilbudene

Foto- og filmmateriell produsert i 2015 har blitt benyttet aktivt på Visitnorway.no for å gjøre sidene levende og skape oppmerksomhet og interesse.

Det er i løpet av 2016 gjennomført nye grep i forbindelse med kampanjen. Print-annonseringen har vært av en nyere form, som er blitt godt tatt i mot av store grupper lesere. Filmer på VGTV og YouTube har gitt ekstra oppmerksomhet omkring ferie i Norge generelt og bygdebaserte tilbud spesielt. Både disse og Facebook-poster har bidratt til økt trafikk til deltagerne på VisitNorway og derigjennom også økt oppmerksomhet om disse. Kampanjen gjennomføres i to deler; hovedkampanjene og høstkampanjen, sistnevnte ble gjennomført heldigitalt med så gode erfaringer at det er valgt å gå over til heldigitalt også for hovedkampanjen. Videre vil det også vurderes å tilby deltagelse på tre ulike prisnivå ut i fra hva den enkelte bedrift ønsker og evner å satse økonomisk.

⁷⁵ 77 respondenter, det vil si en svarprosent på 48

⁷⁶ Bilagslignende annonser, med en forside, en bakside og en generell profilerende inspirasjonstekst i tillegg til rubrikkannonsene for de respektive deltagerne.

⁷⁷ Annonsene ble rykket inn fredager og lørdager i avisene VG, Dagbladet, Aftenposten, Bergens Tidende, Adresseavisen, Stavanger Aftenblad og Fædrelandsvennen.

⁷⁸ Fra 1 min, 43 sek til 2 min, 8 sek

⁷⁹ Fra 8,78 prosent til 11,87 prosent

Aktiviteter gjennomført med midler fra reindrifftsavtalen

	Årets ramme (i mill. kroner)	Disponibel ramme (i mill. kroner)	Forbruk (i mill. kroner)	Antall tilsagn
Finansiering	8,0		6,9	11
Herunder vekst	3,0		4,0	4
Herunder bedriftsnettverk	0,0		0,0	0
Herunder bedriftsutvikling	5,0		2,3	8
Kompetanse	1,0		1,0	6
Omdømme	1,0		1,7	3
Total	6,7	16,0	9,6	21

Disponibel ramme har vært større enn årets ramme på grunn av udisponerte og tilbakeførte midler fra tidligere år. Totalt ble det bevilget 9,55 mill. kroner fordelt på 21 saker i 2016.

Finansiering

Antall innvilgede vekstsaker økte fra en i 2015 til fire i 2016. Det er i 2016 mindre bruk av bedriftsutviklingsmidler, da satsningen på å øke bruk av vekstordningen har lyktes. Flere av de mindre bedriftene har et vekstpotensial som Innovasjon Norge tror er lettere å utløse ved at man forplikter bedriftene til å jobbe konkret med å realisere veksten fremfor å støtte mindre delprosjekter som kommer underveis. Herunder også muligheten til å avkorte tilskudd ved manglende vekst for å sikre at midlene ikke går rett inn i drift og resultatforbedring. Bedriftsnettverk har vist seg ikke å egne seg godt for denne målgruppen. Da bedriftene er få, geografisk svært spredt, samt ulike i størrelse og sesong viser erfaringen at bedriftene ikke alltid kommer langt med sine planer om nettverk. Det stimuleres fortsatt ikke til nyetableringer da råvaretilgangen ikke er stor nok. Unntaket er hvis prosjektene søker å finne nye produkter av reien og dens biprodukter.

Innovasjon Norge følger utviklingen innen det reieneiereide reiselivet tett og ønsker å stimulere næringen til ytterligere vekst. Det er en oppblomstring av aktører som vil starte, utvikle seg og øke lønnsomheten. Økt tilfang av turister gjør prosjekter mer lønnsomme på skissestadiet og vi ser en klar utvikling i samarbeidsprosjekter hvor disse aktørene gjerne leverer produkter som mat- og kultur i samarbeid med etablerte aktører. Prosjekt Samisk Reiseliv som ble vedtatt videreført i 2015 med nasjonalt omfang er ennå ikke operativt. Nord-Norsk Reiseliv er organisasjonen som har ansvaret for prosjektet i denne fasen og Innovasjon Norge vil følge prosjektet på flere måter når det operasjonaliseres i 2017.

Geografisk fordeling av finansieringssaker (reindrifftsmidler)

Fylke	Vekst	Bedriftsutvikling (kun rein)	Sum
Finnmark	2	2	4
Troms	1	3	4
Nordland	1	0	1
Nord-Trøndelag	0	1	1
Sør-Trøndelag	0	2	2
SUM	4	8	12

Kompetanse

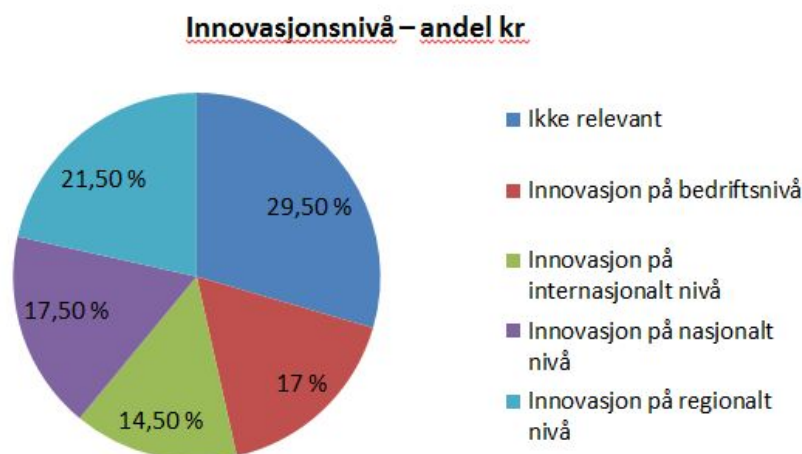
Det ble bevilget kroner 380 000 til Kompetansenettverket i Nord, som har et nasjonalt spesialoppdrag på å tilby kompetansetjenester gjennom kurs og besøksordning. I 2016 ble det gjennomført tre kurs og tre besøksordninger. Målgruppen står også fritt til å delta på andre relevante kurs i regi av kompetansenettverkene. Fire bedrifter mottok mentortjeneste i 2016. Videre er det på tampen av 2016 bevilget kroner 440 000 til konferanse for reinkjøttneringen i mai 2017.

Omdømme

I 2016 ble det bevilget 450 000 til Matstreifdeltakelse for 4 reinkjøttbedrifter. Det ble også bevilget kroner 1,2 mill. til Tråante 2017 (100-års jubileum for samenes første landsmøte i Trondheim i 1917). Her bidrar Innovasjon Norge med en tredjedel av finansieringen sammen med Reindriftnes utviklingsfond og Markedsutvalget for reinkjøtt.

Resultater og effekter

Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelse viser at 96 prosent av respondentene angir høy addisjonalitet i snitt. Dette er en nedgang på 2 prosent fra 2015.

Figur 172: Innovasjonsgrad på bedrifts-, regionalt, nasjonalt og internasjonalt nivå (gjelder jordbruks- og reindriftsavtalemidler)

Figur 172 viser innovasjonsgrad på fire nivå: bedrift, regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Fra 2015 – 2016 ser vi følgende utvikling:

- Bedriftsnivå: en nedgang på 9,5 prosent
- Regionalt nivå: ingen endring
- Nasjonalt nivå: en økning på 4,5 prosent
- Internasjonalt nivå: en økning på 11 prosent

Avvik

Jordbruksavtalemidler: disponibel ramme i 2015 var 88,7 mill. kroner sammenlignet med 82,2 mill. kroner i 2016. Som følge av stort trykk på bedriftsnettverksrammen i 2015 ble det besluttet kun å gi tilsagn til prosjekter som hadde fått bevilgning fra programmet tidligere. På grunn av disse forholdene har aktivitetsnivået innenfor finansieringstiltakene derfor vært noe lavere i 2016 enn i 2015. Når rammen for bedriftsnettverk gjenåpnes for alle prosjekter i 2017 antas det at aktiviteten igjen vil øke.

Reindriftsavtalemidler: 2016 har vært et år med en økning i antall saker og slik sett mer et normalår enn 2015. Innovasjon Norge har fokusert på utvikling i de mindre bedriftene da de store er langt

fremme både markedsmessig og økonomisk. Reiselivet er i medvind på nasjonal basis og Innovasjon Norge opplever en økning i antall reineiereide bedrifter som både ønsker etablering og utvikling. Bedriftene har i 2016 jevnt over vist vilje til investering og Innovasjon Norge opplever næringen som i en positiv trend.

Støttende analyser

Dagligvarebutikkene har de siste årene vært med på å gjøre lokalmaten tilgjengelig og vi ser at nye arenaer for omsetning av lokalmat vokser fram. AC Nielsen måler omsetning av lokalmat gjennom dagligvarehandelen. Tallene fra oktober 2016 viser at norske forbrukere vil ha mat med identitet. Fra 2015 til 2016 har omsetningsveksten av lokalmat og drikke i butikk vært på hele 8,8 prosent. Det utgjør i underkant av en halv milliard i rene kroner. Sammenlignet med veksten i mat og drikke generelt, vokser lokalmatmarkedet ca. 2,5 ganger raskere. Tallene til Nielsen omfatter ikke omsetningen på Bondens Marked (omsetningsvekst på 11 prosent i 2016), eller gjennom matfestivaler og HoReCa-bransjen. Det betyr at tallet garantert er høyere enn det som fremgår av tabellen. Innovasjon Norge estimerer at omsetningen av lokalmat utenfor dagligvare er på om lag en mrd. kroner.

Innovasjon Norges turistundersøkelse som er basert på intervjuer av over 4 700 norske og internasjonale gjester, peker tydelig på det er ikke bare et ønske fra norske og utenlandske gjester å nyte lokalmat og -drikke, men faktisk også gjør det. Hele 48 prosent av våre internasjonale gjester spiste lokal mat og drakk lokal drikke mens de var på ferie i Norge. Turistundersøkelsen viser også at de også har et 50 prosent høyere døgnforbruk.

1. Evaluering av temasatsingen – gjennomført av Epinion våren 2016

Temasatsingen er delvis finansiert fra Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping. Våren 2016 ble det gjennomført en evaluering av temasatsingen av Epinion.

Overordnet sett skulle evalueringen gi svar på i hvilken grad temasatsingen har bidratt til måloppnåelse. Målene for temasatsingen er:

- Få flere og bedre produkter
- Øke antallet aktivitetsturister
- Øke lønnsomheten hos aktører i aktivitetsturismen

Evalueringen består av en kvalitativ del og en kvantitativ del. Gjennomføringen av undersøkelsene og resultatene kommenteres hver for seg i avsnittene nedenfor.

1) Den kvalitative delen

Om undersøkelsen

Den kvalitative delen av evalueringen tar for seg perspektivet til de deltakende reiselivsbedriftene og -organisasjonene⁸⁰. Det ble gjennomført 10 dybdeintervjuer av bedrifter og organisasjoner innenfor de tre ulike kategoriene.

Funn

Overordnet er deltakerne fornøyd med utbytte og organiseringen av temasatsingen. Temasatsingen oppleves som en helt nødvendig kanal ut mot det utenlandske markedet.

Innovasjon Norge oppleves som en profesjonell aktør som har oversikt over og er flinke på målrettet markedsføring mot det utenlandske segmentet. Deltakelse i temasatsingen bidrar produktutvikling i kraft av kunnskapsutveksling og med andre destinasjoner og direkte tilbakemeldinger fra turoperatører og presse i forbindelse med presse- og visningsturer.

Evaluator peker på følgende forbedringspunkter:

⁸⁰ Deltagere i 2015-kampanjen.

- Bedre innblikk i utbytte og effekt
- Bedre sammenheng med de generelle Norgeskampanjene
- Mer proaktivitet fra Innovasjon Norge
- Mer rådgiving på både produkt og kommunikasjon
- Mindre tidspress på innspill til kampanjemateriale

2) Den kvantitative delen

Den kvantitative delen av undersøkelsen er todelt:

- a. Del en ser på perspektivet til aktivitetsturistene i noen av de viktigste markedene ved hjelp av analyser av trackingdata
- b. Del to tegner et bilde av etterspørselen i markedet ved hjelp av kartlegging av søk innenfor de tre kategoriene på nett

a. Perspektivet til aktivitetsturisten

Om undersøkelsen

Datainnsamlingen er hentet gjennom Innovasjon Norges løpende tracker av reiseatferd blant utvalgte målgrupper i åtte land i perioden september 2014 til april 2016. Alle svar er samlet inn via webpanel. Bakgrunnen for valgt tidsperiode er at trackingundersøkelsen fra september 2014 fikk tilføyd spørsmål som gikk ut på hvorvidt deltagerne⁸¹ ville sykle, fiske eller gå på tur på en ferie i utlandet. Det er samlet inn minst 100 besvarelser hver måned for hvert land, bortsett fra i Russland og Frankrike hvor det er samlet inn minst 40 svar hver måned.

Funn

Utviklingen i Norges posisjon blant aktivitetsturistene:

Det er en tendens til en svak økning i den egenangitte sannsynligheten for å reise til Norge og i reklameoppmerksomheten blant aktivitetsturistene over perioden, mens utviklingen i vurderingen av Norge som fiske-, sykkel- og fotturland er ganske konstant.

- Aktivitetsturistene utvikler seg stort sett parallelt med de øvrige turistene
- Turister i de tre aktivitetsgruppene sykkel, vandring og fiske har generelt litt større sannsynlighet for å besøke Norge, litt større reklameoppmerksomhet og bedre vurdering av Norge enn turister som ikke befinner seg i de tre aktivitetsgruppene
- Den største positive endringen ses blant turister i landene utenfor Skandinavia – og den er størst på sykling og fotturer

b. Etterspørsel etter de tre aktivitetene på nett

Om undersøkelsen

Analysene av nettsøk er gjennomført av byrået Bloom Consulting for Innovasjon Norge. Nettsøk kan tolkes til etterspørsel etter å gjøre disse aktivitetene i Norge. Markedsføring av Norge knyttet opp til disse aktivitetene skal helst føre til en økt etterspørsel. Derfor er disse analysene relevante i en vurdering av utbyttet av temasatsingen.

Bloom Consulting har gjort analyser på de tre områder; fotturer, sykling og fiske. De har gjort globale søk på 13 ulike språk⁸². I tillegg til de globale søk er det fokusert på 5-6 markeder utvalgt av Innovasjon Norge. Analysene har blitt gjort på data fra hhv. april 2014-mars 2015 og april 2015-mars 2016. Disse to tidsperiodene sammenlignes for å vurdere utviklingen over tid.

⁸¹ Deltakerne som er kartlagt holder til i følgende land: England, Danmark, Nederland, Frankrike, Tyskland, Norge, Russland, Sverige

⁸² Kinesisk, engelsk, fransk, tysk, italiensk, japansk, portugisisk, russisk, spansk, norsk, dansk, svensk og nederlandsk

Funn

Det har vært en positiv utvikling på søk på fotturer i Norge når man sammenligner de to periodene. Også på sykling ser man en positiv utvikling, dog mindre markant. Samme positive utvikling ser man ikke på fiske, hvor det er mer stabilt mellom periodene. Norge har likevel en ganske suveren posisjon på fiske, med markant flere søk enn de nærmeste konkurrenter i Europa, Sverige og Island. Island har en noe større økning enn Norge på de tre områdene.

Tyskland er det markedet som i suverent størst grad søker på og etterspør aktivitetene fotturer, sykling og fiske i Norge. UK kommer på andre plass når det gjelder sykling og fiske, mens det for fotturer er USA og Sverige som kommer på andre og tredjeplassen.

Sesongvariasjonene i etterspørsel etter de tre aktivitetene er veldig lik i de to periodene som har blitt sammenlignet. Etterspørselen er på alle aktivitetene størst rundt januar og lavest omkring september og oktober.

Det store vekst på etterspørsel etter fotturer (opp 28 prosent fra 2014/2015 til 2015/2016). I det tyske, svenske og britiske marked er det stor vekst, så vel som i samlegruppen «andre markeder». På sykling er det også vekst i etterspørselen, dog ikke så markant som på fotturer. Her er det Sverige, USA, Frankrike og «andre markeder», hvor man ser den største veksten. Etterspørselen etter fiske er relativt konstant. I Tyskland, Sverige, Russland og Danmark er det en nedgang, mens det i Nederland er en vekst på 3 prosent. Også i «andre markeder» er det en liten vekst.

Konklusjon

Evalueringen konkluderer med følgende på de enkelte målene som er satt for satsingen:

- Det har blitt flere og bedre tilrettelagte opplevelsesprodukter, men det er fortsatt et forbedringspotensial blant annet innen bedre samarbeid mellom opplevelsesprodusentene/destinasjon og Innovasjon Norge
- Antall aktivitetsturister har økt spesielt innen vandresegmentet
- Det er vanskelig å bevise en direkte bedriftsøkonomisk lønnsomhet blant opplevelsesprodusentene

2. Evaluering av vekstsatsingen – gjennomført av Oxford Research høsten 2016

Vekstsatsingen ble etablert for lokalmatprodusenter i 2009, i dag gjelder satsingen for alle målgrupper i Utviklingsprogrammet. Evalueringen ble gjennomført av Oxford Research høsten 2016 ved bruk av dokumentstudier, 17 dybdeintervju, spørreundersøkelse til alle tilsagnsmottakere og registerdata.

Evalueringen deles inn i fire arbeidspakker;

1) Vekstsatsingens relevans og rasjonale

Evalueringen konkluderer med at man kan begrunne satsingen med markeds- og systemsvikt samt at det er et samfunnsøkonomisk rasjonale for tjenesten til stede

2) Vekstsatsingens innretning, organisering og effektivitet

Bedriftene er godt tilfredse med vekstsatsingen i seg selv; de mener den dekker behovet, er fleksibel og gir mulighet til å tenke langsiktig med stabile rammer. Videre er bedriftene fornøyd med det samspillet satsingen har med andre tjenester/tilbud i og utenfor Innovasjon Norge. Evalueringen finner at det er stor variasjon i bedriftenes kjennskap til satsingen og antall tildelinger pr fylke, dette skyldes både bedriftsgrunnlaget som eksisterer, men også en variasjon i måten Innovasjon Norge jobber på både i proaktivitet og oppfølging av bedriftene, men også i samarbeidet med eksterne aktører. Satsingens måloppnåelse er tett koblet til hvilke bedrifter som blir valgt ut til å motta støtte, dette gjøres ved å vurdere om de formelle kriteriene er oppfylt, i tillegg vurderes søkerens erfaring og

gjennomføringsevne. Pr i dag er de fleste bedriftene som har mottatt vekststøtte innenfor lokalmatsegmentet, noe som i hovedsak skyldes at satsingen opprinnelig var utviklet for bedriftene innenfor denne kategorien. Alle saker som skal finansieres med Utviklingsprogrammets midler er oppe til diskusjon i interne fora; vekstgruppen (for jordbruksavtalemidler) og rådgivende utvalg (reindriftsavtalemidler). Gruppene består av representanter fra Innovasjon Norges distriktskontor og hovedkontor, gruppene avgir en vurdering på om sakene ligger innenfor retningslinjene for ordningen.

3) Resultat og effekter

Siden prosjektene er treårige tar det tid å påvise de fulle resultatene og effektene av prosjektene. For bedriftene som fikk tilsagn fra 2013 og senere innebærer det at evaluator ikke har vært i stand til å få frem det fulle bildet, men kun det som er oppnådd så langt. Resultatene fra spørreundersøkelsen viser at 79 prosent av bedriftene rapporterer om høy addisjonalitet, noe som innebærer at vekststøtten har en svært høy utløsende effekt og er svært viktig for bedriftens økonomiske utvikling. Vekstsatsingen har bidratt til å styrke bedriftens utviklingsfundament på sentrale områder; økt samarbeid med sentrale aktører, tilførsel av kompetanse innenfor potensielle kundesegmenter og kundebehov, forbedring av produksjonsprosesser samt strategiprosesser og veivalg. Videre sier bedriftene at de har endret måten å jobbe på ved økt fokus på hvordan driften kan bli mer effektiv, på utviklings- og endringsprosesser samt utvikling og innovasjon slik at de har fått realisert konkrete innovasjoner. 87 prosent påpeker at prosjektet i stor grad har bidratt til økt omsetning, 82 prosent sier at det har forbedret overlevelsesmuligheten og 75 prosent sier det har bidratt til økt overskudd. Ved å se på regnskapstall for de 53 av bedriftene som er registrert som AS/SA viser det at gjennomsnittlig omsetning i perioden 1-3 år etter tilsagn har vokst med 35 prosent, noen av disse bedriftene er relativt store, derfor er det mer naturlig å se på medianen for omsetningen som er på 25 prosent og 32 prosent for verdiskapingsveksten, dette vil innebære at en har nådd eller sannsynligvis vil nå målsetningen for satsingen. Evalueringen har også gjennomført en enkel samfunnsøkonomisk analyse som viser at kostnadene er 63 mill. kroner høyere enn inntektssiden, imidlertid er verdien av blant annet levende bygder ikke tatt med i regnestykket.

4) Forslag til videreutvikling

- **Fokus på bedriftenes utgangspunkt og sammensetning av tjenester som er best egnet i ulike faser:** de minste bedriftene utgjør ca 1/3 av de som har fått støtte, evalueringen konkluderer med at disse ikke når målene i samme grad som de større bedriftene. For bedrifter med under 3 mill. kroner i omsetning bør det diskuteres om de har et tilstrekkelig ressursfundament for å lykkes med vekstprosessen, gjennom f.eks. å gjennomføre en enkelt forretningsmodelleringsprosess. På denne måten vil det være lettere for bedriftene å bli klar over hvor skoen trykker og kunne gjøre prioriteringer ut fra det. Dersom de ikke har godt nok ressursfundament anbefaler Oxford at det gis en annen form for bistand først, slik at de får etablert en mer solid grunnmur. Senere kan de vekstfinansiering som gir dem forutsetninger for å lykkes og kunne gi programmet økt måloppnåelse. For bedrifter med omsetning mellom 3 mill. kroner og 10 mill. kroner er det avgjørende å finne en god balanse mellom støtte til ren oppskalering og støtte som går til kompetanseutvikling og profesjonalisering, spesielt på områder som er knyttet til det å lede og utvikle en bedrift. For mindre bedrifter vil kompetansebehovet være større.
- **Utjevning av forskjeller i den geografiske fordelingen av saker** ved at distriktskontorene i de fylkene hvor det er få bedrifter som har fått tilsagn så langt arbeider mer aktivt for å markedsføre vekstsatsingen, men også ved å samarbeide mer med det øvrige virkemiddelapparatet. Det anbefales å legge til rette for tettere samarbeid mellom distriktskontorer med mange saker/bredt samarbeid i virkemiddelapparatet og distriktskontorer som har færre saker/ikke så utstrakt samarbeid med virkemiddelapparatet vil kunne gi gode læringseffekter. Distriktskontorene oppfordres til å skaffe seg en systematisk oversikt over hvilke bedrifter som kan være aktuelle for vekstsatsingen fremover og benytte disse proaktivt.

- **Fokus på utnyttelse av koblingen til aktører i reiselivsnæringen:** evaluatør mener dette vil gi et bredere fundament for verdiskaping samtidig som det vil komme flere aktører innen landbruks- og reindriftsnæringen til gode.
- **Vekstgruppen:** hyppigere rullering av deltagere

3. Rapport om IGWs langtidseffekt – gjennomført av Aniara AS høsten 2016

Rapporten omfatter kartlegging av langtidseffekter som følge av regional nettverksbygging i forbindelse med Norges deltagelse på IGW. Kartleggingen ble gjennomført høsten 2016 av Aniara AS, funnene fra kartleggingen er sammenstilt med resultat fra tidligere undersøkelser/evalueringer og tall på blant annet omsetning av lokalmat- og drikke.

Kartleggingen som ble gjennomført høsten 2016 består av en spørreundersøkelse blant prosjektledere i alle regioner som har deltatt på IGW, i tillegg ble det laget illustrerende case på effekt av deltagelse på IGW.

IGWs sentrale målsettinger er å:

- 1) styrke profileringen av norsk landbruk og reiseliv som er basert på landbrukets og reindriftens ressurser
- 2) etablere samarbeidsrelasjoner
- 3) teste norske mat- og reiselivsprodukter i Tyskland
- 4) øke internasjonaliseringskompetansen på regionsnivå og hos de deltagende bedriftene

Rapporten konkluderer med at målene beskrevet i de to første punktene er oppnådd. Den tredje målsettingen «teste norske mat- og reiselivsprodukter i Tyskland» består av dimensjonene økt kompetanse, innsikt og inspirasjon der den sistnevnte faktoren scorer høyest. I forbindelse med dette målet rapporteres det om at det har skjedd produkt- og tjenesteinnovasjon på bakgrunn av deltagelse i fire av de fem regionene som har deltatt. Oppsummert viser resultatene fra undersøkelsen at måloppnåelsen ifm punkt tre tilsvarer bedriftenes forventningsnivå. Effekten av det fjerde målet er noe blandet på regionsnivå, deler av målet kan sies å være nådd gjennom uttesting av produkter på det tyske markedet og økt kunnskap om den tyske turisten.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Fra jordbruksavtalen fikk Innovasjon Norge en økning i vederlag fra 2014 (8,4 mill. kroner) til 2015 (10 mill. kroner) på grunn av økning i rammen for programmet fra 63 mill. kroner til 90 mill. kroner. Fra reindriftsavtalen er vederlaget på samme nivå i 2015 som for 2014.

Se tabell for Gjennomføringskostnader av virkemidler under kapitel Øvrig rapportering. Tabell 42 side 432

5 Rapportering av midler fra Utenriksdepartementet (UD)

5.1 Introduksjon

Innovasjon Norge utfører ulike oppdrag med finansiering fra Utenriksdepartementet.

NOREPS, the Norwegian Emergency Preparedness System, er etablert som et nettverk av norske bedrifter, ledende frivillig organisasjoner og norske myndigheter. Formålet er å bidra til en forbedret global beredskap og humanitær respons. En annen viktig oppgave for NOREPS er å koble FN og andre humanitære aktørers behov for nye og bedre produkter og løsninger med relevante norske bedrifter.

Business Matchmaking Program (BMMP) som er finansiert av Norad har bistått norske bedrifter med å identifisere forretningspartnere for å etablere seg i utvalgte markeder. For 2016 har Innovasjon Norge forvaltet programmer i Bangladesh og Øst-Afrika. Dette er ett av Norads utviklingspolitiske virkemidler for å bekjempe fattigdom og skape arbeidsplasser i sør.

Visjon 2030 er et program som administreres av Innovasjon Norge på oppdrag fra Norad. Det overordnede målet med Visjon 2030 er å stimulere til bekjempelse av fattigdom ved å fremme utviklingen av innovative løsninger og tjenester innen helse og utdanning i utviklingsland. Dette er en ny finansieringsmekanisme med en ramme på opptil 150 mill. kroner over tre år som hadde oppstart i 2016.

Norad er ansvarlig for finansieringsmekanismen med Forskningsrådet og Innovasjon Norge som viktige partnere i forvaltning av midlene. Innovasjon Norge bidrar med kompetanse og nettverk. I første omgang forvalter Innovasjon Norge 20 mill. kroner. Ordningen gjelder for små, mellomstore og store bedrifter registrert i Norge. Første oppdragsbrev ble signert i slutten av 2016, og midler ble utlyst i desember 2016.

ØS-midlene beskriver programmene som Innovasjon Norge er involvert i gjennom avtaler med UD, i flere tilfeller knyttet til forvaltning av midler.

Midlene skal bidra til sosial og økonomisk utjevning hovedsakelig i nye EU-medlemsland, samt øke det bilaterale samarbeidet med Norge. Eksempler på sektorer innen norsk næringsliv er grønn IKT, avfallshåndtering, resirkulering, transport, prosessindustri, bygg, energieffektivisering og fornybar energi. Norske bedrifter og organisasjoner kan delta og få finansiering i prosjekter i samarbeid med partnere i mottakerlandene.

De fleste avtalene løper ut i 2017. Hittil er signert tre nye avtaler som beskriver Innovasjon Norges rolle i de nye programområdene Næringsutvikling, Innovasjon og SMBer; Anstendig Arbeid og Trepertssamarbeid; Fornybar Energi, Energi-effektivitet og -sikkerhet.

I Romania og Bulgaria fortsetter Innovasjon Norge i en tilsvarende rolle som i utgående programperioden (den nye betegnelsen fondsoperatør tilsvarende programoperatør i programperiode 2009-2014). Disse oppdragene betyr en økning i forvaltningsansvar for Innovasjon Norge fra 650 mill. kroner i 2009-2014 perioden til cirka 1,2 mrd. kroner i 2014-2021 perioden (prosjektgjennomføring 2018-2024). I Slovakia fortsetter Innovasjon Norge som programpartner (Donor Programme Partner).

Arktis2030 og ProRus er midler til nærings samarbeid i Arktis og med Russland som Innovasjon Norge forvalter på vegne av Utenriksdepartementet. Formålet med Arktis 2030 og ProRus er å støtte opp om norsk nordområde politikk og norsk russlandspolitikk og bidra til å fremme et bredt næringsrettet samarbeid i nordområdene og med Russland med vekt på gjensidig utveksling av erfaring, kunnskap og kompetanse. Prosjekter som kan støttes av Innovasjon Norge skal legge til rette for, føre til eller inneholde økt nærings samarbeid og nettverk mellom Norge, arktiske stater og Russland.

Alle UD-midlene bidrar til å utløse bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling, og til å utløse regionenes næringsmessige muligheter. Fra prioriteringer og fellesføringer i oppdragsbrevet til Innovasjon Norge 2016 bidrar UD-midlene spesielt til følgende:

- Tilrettelegging for langsiktig omstilling
- Programmer for profilering og omdømmebygging
- Kompetanse og profilering (rapporteres under delmål 2)
- Eksport, internasjonalisering og internasjonalt teknologisamarbeid (rapporteres under delmål 2)
- Styrking av arbeidet med bedrifters samfunnsansvar og forebygging av korrupsjon, både internt i selskapet og hos selskapets kunder.

Tilrettelegging for langsiktig omstilling

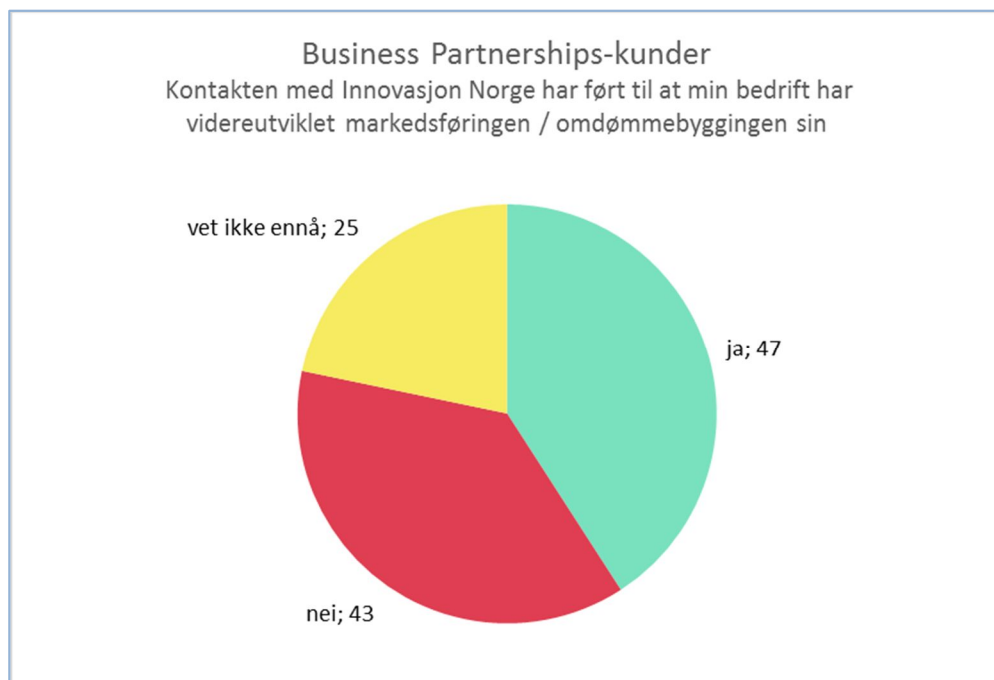
Norsk økonomi står overfor krevende omstillinger de neste tiårene. Norsk næringsliv trenger fornyelse og flere nye, innovative bedrifter. Innovasjon og utvikling av produkter og tjenester, samt etablering av ny partnerskap er en viktig faktor i alle programmene som ligger under UD-midlene.

Alle oppdragene tilrettelegger for omstilling av norsk næringsliv ved å åpne opp for nye markeder for samhandel og partnerskap. Ifølge en pilotundersøkelse gjennomført i desember 2016 har hver tredje kunde foretatt endringer i forretningsmodellen som følge av kontakten med Innovasjon Norge.⁸³ Disse endringene er typisk forretningsutvikling og internasjonaliseringsstrategi.

Programmer for profilering og omdømmebygging

Programmene har ikke spesifikke mål for profilering eller omdømmebygging av norske bedrifter. Likevel sier over 40 prosent av kundene i disse programmene at kontakten med Innovasjon Norge bidro til at bedriften videreutviklet markedsføringen / omdømmebyggingen. 90 prosent av disse som videreutviklet markedsføringen ser resultater av nevnte endringer, som f.eks. økt synlighet innenfor target-markedet, økt kundetilfredshet eller økt pressedekning.

⁸³ Tjenestene levert under Business Partnerships-avdelingen har hittil ikke vært omfattet av INs kundeeffektundersøkelse. I 2016 ble det utviklet en ny undersøkelse rettet mot kompetanse og rådgivningstjenester til kunder, som ble pilotert hos kundene av BMMP, EØS-midlene og NOREPS. Resultatene ble brukt i denne rapporteringen.

Figur 173: Antall kunder som mener at Innovasjon Norge har bidratt til videreutvikling av markedsføringen/omdømmebyggingen

Bærekraft – en komponent som påvirker alle tre delmålene

Bærekraft

Bærekraft er den viktigste komponenten i alle programmene. Målsettingen for EØS-midlene der Innovasjon Norge er operatør, er miljøvennlig, innovativ industriutvikling. I flere land foreligger nå dokumentasjon av effekter, som reduksjon av utslipp og andre miljøeffekter. Egen rapportering tyder på at 66 prosjekter under Grønn Industri Innovasjon Polen, Bulgaria og Romania gir en ekvivalent av redusert utslipp på nesten 360 000 tonn. Dette tilsvarer årlig utslipp av 167 000 norske personbiler. Tilsammen har 38 prosjekter under GII Romania og Bulgaria spart eller produsert 3428 megawatt-timer grønn energi. Dette tilsvarer et årlig energiforbruk for 225 husholdninger i Oslo.

NOREPS-initiativene bidrar til utvikling av nye og bærekraftige løsninger med både sosial – og miljømessig effekt. Dette gjelder særlig knyttet til fornybar energi, husly, helse inkludert vann og sanitær.

Støttende analyser på overordnet nivå

Endringene i UD-midlenes markeder for import og eksport det siste året (se tabell under) spenner fra en nedgang på 39 prosent (eksport til Bangladesh) til en økning på 58 prosent (eksport til Bulgaria).

Av disse markedene samlet har eksporten til fem land blitt redusert, antallet hvor eksporten har økt er ni. Innovasjon Norge opplever en økende interesse blant norske bedrifter for disse markedene, handelstallene er generelt økende, til dels sterkt, men gir heller ikke et fullstendig bilde av omfanget av næringslivssamarbeid.

Endring i eksport 2012-2016 og 2015-16

Marked	Eksport endring 2012-2016	Eksport endring 2015-2016	Tjeneste
Bangladesh	-79,28 %	-39,42 %	BMMP
Kenya	-1,53 %	27,46 %	BMMP
Tanzania	-87,79 %	6,20 %	BMMP
Uganda	561,91 %	28,83 %	BMMP
Bulgaria	121,87 %	57,50 %	EØS
Estonia	62,98 %	-10,75 %	EØS
Hungary	49,96 %	-10,30 %	EØS
Latvia	8,94 %	-0,02 %	EØS
Lithuania	82,08 %	16,90 %	EØS
Poland	73,12 %	16,20 %	EØS
Romania	-43,14 %	-31,62 %	EØS
Slovakia	101,55 %	9,70 %	EØS
FN	135,61 %*	76,92 %	NOREPS
Russia	-74,70 %	26,35 %	Arktis2030 og ProRus

* FN statistikk for 2016 vil først være tilgjengelig i juni 2017. Tallene for FN representerer derfor prosentvis endring fra 2012 til 2015 og fra 2014 -2015.

5.2 Delmål 1 – Flere gode gründere

Oppdragene retter seg ikke spesifikt mot gründere, men NOREPS stimulerer til at flere gründere kan få innsikt i og dermed møte behovene i humanitærsektor. Kompetansehevende tiltak, koblinger mot relevante aktører, fagseminarer, fasilitering og finansiering av pilottesting er viktige aspekter i dette.

EØS-midlene i Latvia har spesielt støttet oppstartbedrifter i en bilateral næringsinkubator i samarbeid med norske mentorbedrifter.

Gjennom Arktis2030 arbeides det for at gründere skal få tilgang til ekstra risikoavlastende kapital gjennom tilskudd for å kunne utvikle ideer og teknologier som er viktige for utviklingen av internasjonalt nærings samarbeid i Arktis. Russland er definert som et utfordrende marked der det unngås å løfte gründere inn for tidlig.

5.3 Delmål 2 – Flere vekstkraftige bedrifter

Oppdragene og programmene har alle fokus på små og mellomstore bedrifter, som får støtte til å realisere vekstpotensialet gjennom tilgang og partnerskap i nye markeder.

Illustrasjonene nedenfor viser at både NOREPS, BMMP og EØS-ordningene har deltagende bedrifter fra så å si hele landet.

-Bedrifter i programmene fordelt på norske fylker

fylke	Antall kunder
Ikke tilordnet	34
Oslo	26
Akershus	12
Sør-Trøndelag	12
Møre og Romsdal	9
Østfold	9
Hordaland	8
Oslo Akershus	8
Buskerud	6
Telemark	6
Nord-Trøndelag	5
Rogaland	5
Oppland	4
Vest-Agder	3
Nordland	2
Troms	2
Vestfold	2
Agder	1
Asker	1
Hedmark	1
Sogn og Fjordane	1
Total	155

Kompetanse og profilering

Innovasjon Norges kompetansetiltak overfor næringslivet skal bidra til å fremme eksport, internasjonalisering og internasjonalt teknologisamarbeid. Tjenestene under UD-midlene omfatter kompetanseheving som workshops, markedsbesøk, informasjons- og mobiliseringsarrangementer, og arrangementer som styrker bedrifters samfunnsansvar og forebygging av korrupsjon.

Kunder til UD-midlene bekrefter dette. I følge pilotundersøkelsen mener 75 prosent av respondentene at kontakten med Innovasjon Norge førte til økt kompetanse, de fire kompetanseområdene som er nevnt oftest er forretningskultur i andre land, internasjonalisering, markedsinnsikt / kunnskap og forretningsstrategi.

Programmer for profilering og omdømmebygging skal bidra til å gjøre norsk næringsliv og teknologi bedre kjent i utlandet og bidra til at utenlandsk næringsliv investerer og etablerer ny virksomhet i Norge. Dette gjør tjenester levert under UD-midlene bl.a. gjennom norsk humanitær innovasjon og salg av nødhjelpsprodukter til FN-markedet, og promotering av EØS-midlene – særlig av disse med involvering av norske partnere – i internasjonale prosjekter som får finansiering fra EØS-midlene.

Eksport, internasjonalisering og internasjonalt teknologisamarbeid

Gjennom NOREPS, BMMP, Arktis2030, ProRus og EØS-finansieringsordningene får norske bedrifter tilgang og støtte til prosjektutvikling og nye markeder.

En pilot-undersøkelse rettet mot bedriftene av Business Partnerships-avdelingen viser UD-midlenes viktige rolle i å koble norske bedrifter mot internasjonale samarbeidspartnere.⁸⁴ To av tre respondenter bekrefter at de har inngått nytt samarbeid eller utvidet eksisterende samarbeid som følge av kontakten med Innovasjon Norge.

Samarbeidspartnerne er internasjonale i de fleste tilfellene (83 prosent), og ofte er det bedrifter (46 prosent), offentlige aktører (14 prosent), forskningsinstitutter eller NGOer (begge 13) som er partnere. Samarbeidet handler typisk om eksport av varer eller tjenester (49 ganger nevnt), kompetanseoverføring (39 ganger nevnt) og teknologisamarbeid (33 ganger nevnt).

Gjennom støtte fra NOREPS har etablerte bedrifter tilnærmet seg nye, krevende markeder og flere har oppnådd betydelige avtaler og salg til FN/nødhjelpsmarkedet. 40 prosent av respondentene mener at de oppnådde målbare økonomiske resultater som følge av kontakten med Innovasjon Norge, ifølge pilotundersøkelsen.

Hovedvekten av tilsagn gitt over ordningene Arktis2030 og ProRus er gitt til vekstkraftige bedrifter fordi en økning i antall vekstkraftige bedrifter vil gi størst uttelling på målet om økt verdiskaping.

5.4 Delmål 3 – Flere innovative næringsmiljøer

Alle programmene/oppdragene har inkorporert læringsplattformer. Innenfor programmene ble det i 2016 avholdt 29 arrangementer i ni land, med 2170 deltagere totalt, derav 436 norske aktører som mottager av tjenesten. Formålet var oftest kunnskaps- og kompetanseheving, læringsutveksling og i noen tilfeller partnersøk eller messedeltagelse. Aktivitetene har hatt høy deltagelse fra prosjekteiere og fått gode tilbakemeldinger.

Blant arrangementene har EØS-midlene og Enterprise Europe Network sammen organisert et matchmaking-event, blant annet for å støtte etablering av nye partnerskap som kan være aktuelle for

⁸⁴ UD-midlene med unntak av Arktis2030 og ProRus er organisert i Business Partnerships-avdelingen.

prosjekter i nye EØS-programmer og Horisont 2020. Dette samarbeidet mellom EØS-midlene, Enterprise Europe Network og Horisont2020-rådgivning skal intensiveres i 2017.

EØS-programmene samler også bedrifter som samarbeider i nettverk. Dette kan være interesseorganisasjoner som Green Business Norway, medlemsorganisasjoner som IKT-Norge, Oslo Renewable Energy and Environment Cluster (OREEC), maritime bedrifter eller nettverk innen rammen av virksomheten til Enterprise Europe Network (EEN). Slike bedriftsnettverk og nettverk av mer uformell karakter er viktige formidlere av muligheter og partnerskap med støtte av EØS-midler. Det kan være en målsetting å videreutvikle «EØS-bedriftsnettverk» som skal bidra til etablering av strategisk og kommersielt samarbeid mellom bedrifter, med sikte på å styrke bedriftenes konkurransekraft og realisere markedsmuligheter i nye EU-medlemsland.

NOREPS-nettverket representerer i seg selv et innovativt næringsmiljø der det legges til rette for og oppnås god effekt av samarbeid mellom de ulike aktørene i nettverket. Eksempler på dette er utvikling av komplimenterende produkter satt sammen pakkelsninger og samarbeid mellom etablerte og nye bedrifter, der førstnevnte bidrar til at nye aktører får innpass i markedet.

Gjennom både Arktis2030 og ProRus er det finansiert en rekke nettverk av flere bedrifter som arbeider sammen for bedre å nyttiggjøre seg den samlede kompetansen og de mulighetene som finnes i Arktis og Russland. I Arktis ser vi verdien av å samarbeide fordi det er få bedrifter og langt mellom dem, sammenlignet med resten av verden.

5.5 Rapportering på enkelttjenester fra UD

5.5.1 EØS-midlene

Tjenesten "EØS-midlene" leverer finansiering, kompetanseheving, partnersøk og rådgiving rettet mot aktører i Norge som ønsker å satse internasjonalt i samarbeid med små og mellomstore bedrifter i EØS-partnerlandene. Overordnede formål i oppdragene er å øke det bilaterale samarbeidet mellom Norge og de 15 land som mottar EØS-midler. Dette skal bidra til sosial og økonomisk utjevning i EUs nyere medlemsland.

Søkerne til ordningen er bedrifter fra mottakerland av EØS-finansieringsordningene, men for hvert prosjekt som får støtte fra EØS-midlene, har i snitt mellom 800.000 kroner og én mill. kroner gå til den norske partneren eller leverandøren.

Grønn Industriell Innovasjon - programoperatør

Under EØS-programmet «Grønn Industriell Innovasjon» er Innovasjon Norge programoperatør i Bulgaria, Romania og Polen. Målsettingen er miljøvennlig og innovativ industriutvikling i små- og mellomstore bedrifter i disse tre partnerlandene. Også store bedrifter kan delta.

Som programoperatør har Innovasjon Norge ansvar for alle sider ved et program: utarbeide forslag til program, administrere og informere om søknadsprosess, behandle og godkjenne søknader, samt foreta den løpende vurdering i prosjektenes gjennomføringsfase og utbetalinger av tilskudd.

Totalt har Innovasjon Norge forvaltet 650 mill. kroner i denne rollen i utgående programperiode som gjennomføres 2012-2017. Støttegraden har vært på ca. 50 prosent, varierende med statsstøtteregele. Resten egenfinansieres fra prosjektdeltakerne. Samlet prosjektportefølje er ca. 1,2-1,3 mrd. Kroner, og halvparten av prosjektene har norske partnere. Bedrifters samfunnsansvar og bærekraftig utvikling er en fellesnevner for prosjektene.

Grønn Industriell Innovasjon – norske prosjektpartnere

I ytterlige seks land – de baltiske landene, Ungarn, Slovakia og Spania – har Innovasjon Norge vært involvert som programpartner under «Grønn Industriell Innovasjon» -programmet. Her bidrar Innovasjon Norge med god forvaltningspraksis og «grønn» sektorekspertise som rådgivere for programforvaltere i gjennomføring av tilsvarende program og sikrer deltagelse fra norsk næringsliv. Mulighetene for norsk næringsliv er de samme som i landene der Innovasjon Norge har en rolle som programoperatør.

Blant prosjektene i de seks landene der Innovasjon Norge er programpartner for Grønn Industriell Innovasjon er det 60 prosjekter med norske partnere. Det utgjør ca. 25 prosent.

«Grønn Industriell Innovasjon» -programmene avsluttes i løpet av 2017.

Anstendig arbeidsliv – programoperatør

Innovasjon Norge har også vært operatør for programmet «Anstendig arbeidsliv og tre-partsdialog». Programmet er gjennomført i de 13 nyeste EU-medlemslandene som mottar norske EØS-midler.

Programmet ble avsluttet i 2016.

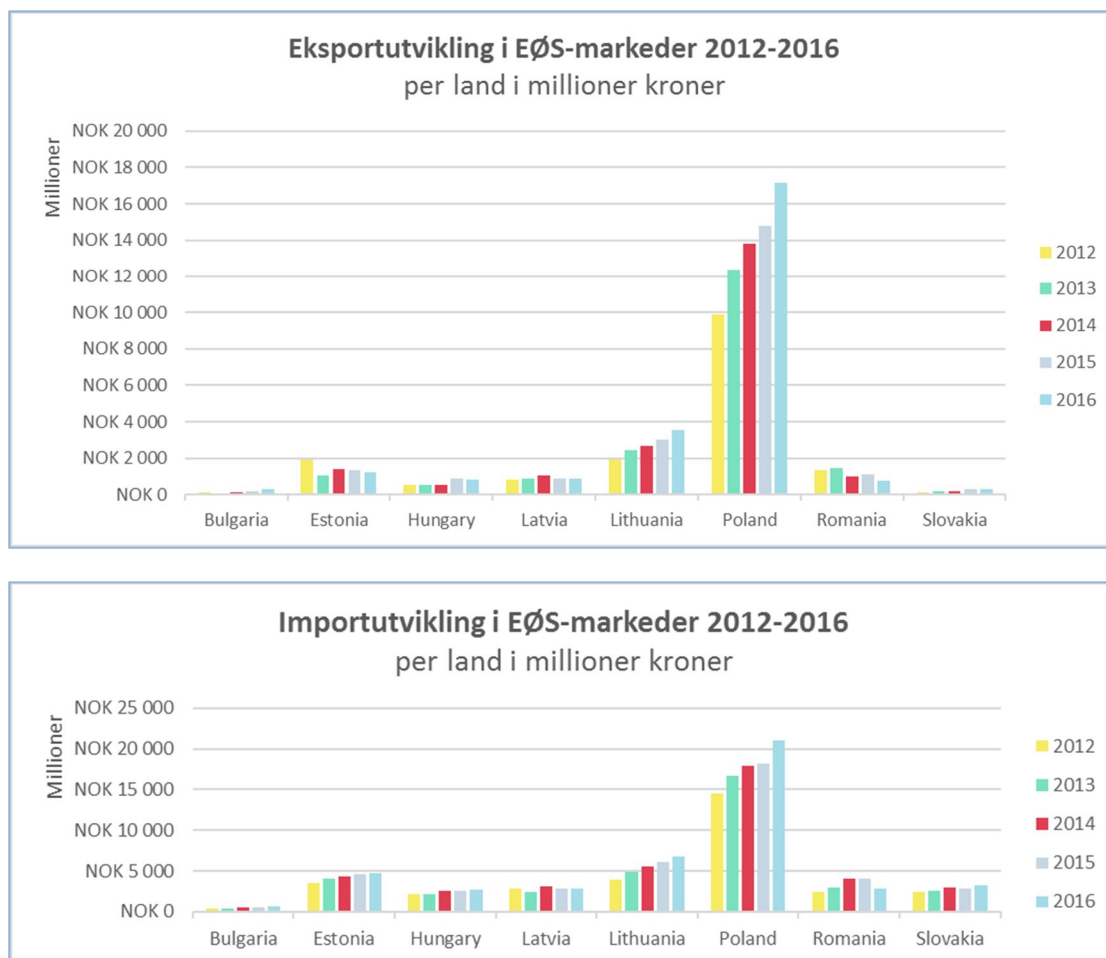
Tabell: EØS-kunder per fylke

#Kunder	fylke
15	Oslo
10	Sør-Trøndelag
8	Oslo Akershus
7	Østfold
5	Akershus
5	Møre og Romsdal
5	Telemark
4	Buskerud
4	Nord-Trøndelag
2	Rogaland
2	Vest-Agder
1	Asker
1	Hedmark
1	Hordaland
1	Oppland
1	Sogn og Fjordane
1	Troms
71	

Samlet vurdering av måloppnåelse

Innovasjon Norge opplever en sterk etterspørsel hos bedriftene i partnerlandene for finansiering, kunnskap og kompetanseheving. Måloppnåelsen vurderes som god med tanke på andel suksessrike prosjekter gjennomført, resultater oppnådd og spesielt den norske deltagelsen som overgår måltallene i flere land.

EØS-midlene er også et viktig verktøy for norske bedrifter som ønsker å satse på baltiske eller sentraleuropeiske markeder. For de norske bedriftene er dette en god mulighet for pilotering av nye løsninger i et nytt marked eller generell adgang til baltiske og sentraleuropeiske markeder. Ni av ti norske kunder som har vært involvert i EØS-midlene sier at de vil involvere seg i et EØS prosjekt gjen, om de får mulighet. Like mange vil anbefale andre å benytte seg av dette tilbudet.

Figur 174: Eksport til og import fra EØS-markeder 2012-2016

Prosjekter med norske partnere har ført til økt interesse og forretningsmuligheter fra norsk næringsliv som ikke er med i Grønn Industriell Innovasjon programmet. Denne synergien er særlig merkelig i markeder som Bulgaria og Litauen og blir tydelig når man ser på hvordan eksporten til EØS markeder har utviklet seg fra 2012 til 2016.

Samtlige land har hatt en positiv utvikling i eksport og import i utgående programperioden. Tallene viser at norske selskaper har fått økt innsikt i produksjonsmuligheter særlig i markeder som Bulgaria og Litauen.

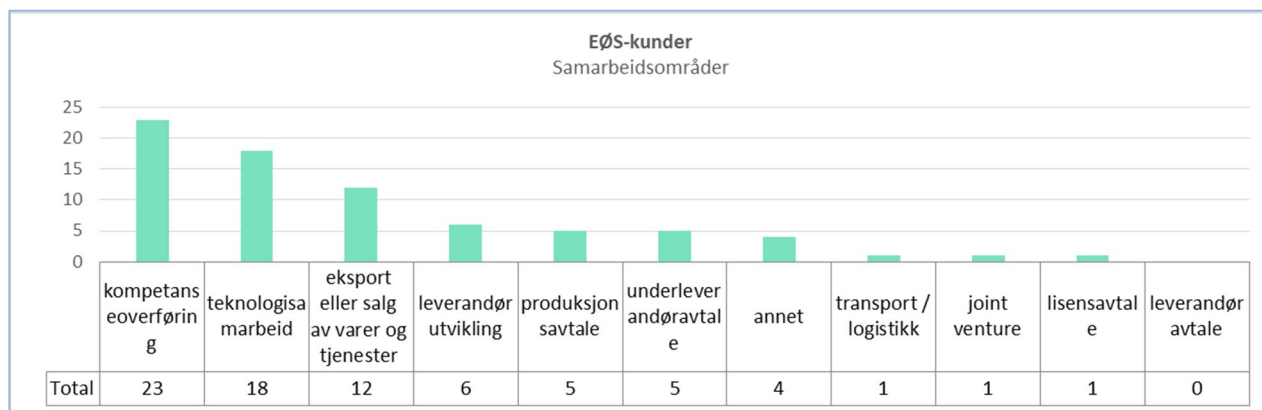
Til tross for god deltagelse av norske aktører i programmene vurderes det som ønskelig å mobilisere enda flere norske bedrifter til neste programperiode. De fleste av de rundt 70 norske kundene som er involvert i Green Industriell Innovasjon-prosjekter er lokalisert mellom Oslo og Trøndelag. Det vil vurderes hvorledes deltagelse kan økes fra andre regioner.

Måloppnåelse for oppdragsspesifikke mål

Grønn Industriell Innovasjon-prosjektene bidrar til EØS-midlenes overordnede målsetting: sosial og økonomisk utvikling i mottakerlandet og økt bilateralt samarbeid. En spørreundersøkelse ved norske kunder av EØS-midlene viser at ni av ti har inngått et nytt samarbeid eller utvidet eksisterende samarbeid som følge av kontakten med Innovasjon Norge.

Samarbeidspartnere er oftest bedrifter (31 ganger nevnt), forskningsinstitutter (17), klynger (7) og NGOer (5). Mer enn halvparten av de norske partnerne sier at deltagelsen i EØS-midlene har ført til målbare økonomiske resultater, knapt en tredjedel synes det for tidlig å si.

Samarbeidet handler typisk om kompetanseoverføring (23 ganger nevnt), teknologisamarbeid (18) og eksport av varer eller tjenester (12).

Aktiviteter

For 2016 har Innovasjon Norge som programpartner for Grønn Industriell Innovasjon innvilget 90 mill. kroner tilskudd til 42 prosjekter (hvorav 50 prosent har norske partnere) i Romania, Bulgaria og Polen. Alle tilskudd var reallokeringer. De øvrige midlene i programperioden, ca. 560 mill. kroner, ble innvilget i 2013-2015.

I 2016 som sluttår for de fleste av programmene ble det også brukt en god del ikke-finansielle virkemidler. Som tabellen nede viser lå hovedvekten på bilaterale samlinger, erfaringsutveksling, bistand til prosjekter i avslutningsfase, bistand til rapportering av resultater og kompetanseheving og partnersøk med tanke på videreutvikling av prosjektresultater.

På grunn av at rammene var brukt opp og programmet ble avsluttet ble det ikke innvilget noen prosjekttilskudd under Programmet Anstendig arbeidsliv og trepartssamarbeid i 2016.

Aktiviteter for EØS-finansieringsordningene 2016

Type Program	Type aktivitet	Land	Aktivitet	Antall deltagere totalt	Antall norske kunder
GII Bulgaria	Training / workshop	Bulgaria	Occupational Health and Safety workshop	18	2
GII Bulgaria	Information event	Bulgaria	Round table "Green Innovation Business Opportunities"	62	3
GII Bulgaria	Information event	Bulgaria	Business Breakfast, ICT as topic	22	2
GII Bulgaria	Training / workshop	Bulgaria	Experience exchange workshop	12	0
GII Bulgaria	Market visit/ study visit	Norge	Best practice sharing between Innovasjon Norge and the Bulgarian Ministry of Economy, Min. of Environment and Waters and Min. of Energy	10	0
GII Bulgaria	Market visit/ study visit	Norge	Bulgarian Ministry of Economy, General Directorate "European Funds for Competitiveness"	13	0
GII Bulgaria	Information event	Bulgaria	Participation at Global Entrepreneurship Monitor	454	0
GII flere land	Consultation event	Norge	Erfaringsworkshop med norske bedrifter	39	26
GII flere land	Matchmaking	Norge	Bilateral experience workshop	107	40
GII flere land	Training / workshop	Bulgaria	Experience exchange workshop	15	0
GII Polen	Matchmaking	Polen	Horizon 2020 – initiative for bilateral cooperation	100	12
GII Polen	Matchmaking	Polen	Cluster Workshop	20	5
GII Polen	Information event	Polen	Conference on POL-ECO	150	15
GII Polen	Market visit/ study visit	Polen	Study visit under	35	8
GII Polen	Information event	Polen	Stand on POL-ECO	1000	15
GII Romania	Training / workshop	Romania	Occupational Health and Safety workshop	30	8
GII Romania	Training / workshop	Romania	Training of Romanian Cluster Managers I	33	0
GII Romania	Information event	Romania	Horizon 2020 – initiative for bilateral cooperation	69	15
GII Romania	Information event	Romania	Final Conference Green Industry Innovation	146	15
GII Romania	Training / workshop	Romania	Training of Romanian Cluster Managers II	28	0
Grand total				2363	166

Resultater og effekter

Et viktig målekriterie for effektiv gjennomføring av programoperatørrollen er i hvilken grad programrammen (pengene) er allokert til støtteberettigede prosjekter i innenfor programperioden. Midlene er ikke overførbare utover programperioden. Som antydnet i rapporteringen 2015 er tilskuddsrammene til prosjektene blitt brukt opp der Innovasjon Norge er programoperatør. Dette viser gjennomgående bedre rammeutnyttelse der Innovasjon Norge er ansvarlig.

EØS-prosjektene i land der Innovasjon Norge er operatør, og som har norsk partner eller leverandør har totalt fått et støttebeløp på cirka 250 mill. kroner. En femtedel - altså 50 mill. kroner – gikk til norske partnere. Det vil si at for hvert prosjekt som får støtte fra EØS-midlene, vil i snitt mellom 800.000 og én mill. kroner - gå til den norske partneren eller leverandøren

For enkelte prosjekter under Grønn Industriell Innovasjon ble prosjekters omfang redusert. Som følge ble cirka 90 mill. kroner som ikke ble brukt, reallokert i 2016 til tilleggsaktiviteter som understøttet måloppnåelsen i 42 andre bestående prosjekter.

Resultater knyttet til miljø - Norge

Initiativer pågår for å tallfeste de miljørelaterte resultatene for Grønn Industriell Innovasjon. Per i dag fører 66 prosjekter under Grønn Industriell Innovasjon Polen, Bulgaria og Romania til en ekvivalent av redusert utslipp på nesten 360 000 tonn. Dette tilsvarer et utslipp av 167 000 norske personbiler over et år.

Tilsammen har 38 prosjekter under GII Romania og Bulgaria innspart eller produsert 3428 megawatt-timer grønn energi. Dette tilsvarer energiforbruket av 225 husholdninger i Oslo i løpet av et år.

Norske bedriftsdeltakere rapporterer ved nesten én av tre at bedriften oppnådde resultater innen miljø som følge av kontakten med Innovasjon Norge og EØS-midlene.

Utløsende effekt

Kredittmarkedet i mottakerlandene er tynt og dermed blir tilgang til finansiering et meget viktig kriterium for bedrifter som vil investere i ny teknologi. Tilsvarende er det kostbart å finansiere prosjekter på grunn av at rentenivået er meget høyt. Programmet dekker derfor et behov i markedet og den finansielle støtten vurderes som utløsende.

Videreutvikling

Forhandlingene mellom Norge og mottakerlandene for ny periode EØS-finansieringsordningene går nå inn i slutfasen. Innhold og omfang av nye bedriftsrettete program gir nye muligheter for norske bedrifters omstilling, vekst og internasjonalisering. Etablering av nye program og involvering av norsk næringsliv er en viktig og krevende prosess.

Innovasjon Norge har fått en rolle som operatør i Romania med ansvar for programmene Næringsutvikling og innovasjon (400 mill. kroner), og Fornybar Energi (600 mill. kroner). Innovasjon Norge har også fått en rolle som operatør Bulgaria (250 mill. kroner) for næringsutvikling og innovasjon.

Videre er det blitt allokert 180 mill. kroner til næringsutvikling og innovasjon i Slovakia. Her vil Innovasjon Norge ha en rolle som partner for fondsoperatøren og være ansvarlig for mobilisering av norske aktører inn i programmene.

Dette vil i praksis bety at Innovasjon Norge fortsetter i en lik rolle som under utgående programperiode i Bulgaria og Romania og Slovakia, og for Anstendig Arbeid (100 mill. kroner, den nye betegnelsen fondsoperatør tilsvarer programoperatør i programperiode 2009-2014). Omfang av

fondsforvaltningen tredobles i forhold til forrige programperiode. Det er stor mulighet for at det kommer oppdrag i flere land i løpet av året 2017.

Det vil være en åpenbar fordel å bruke etablerte strukturer og nettverk til å få til enda bedre måloppnåelse.

Erfaringer og resultater fra modellen med Innovasjon Norge som programoperatør er gjennomgående meget positive. Innovasjon Norge mener derfor oppdragene som er gitt er et viktig virkemiddel for internasjonalisering av norske bedrifter.

Avvik

Til tross for tidkrevende forberedelser for en ny programperiode er det ingen avvik i rapporteringsåret når det gjelder rammeforbruk eller avvik på de vedtatte indikatorer som oppdragene måles på.

Utfordringer

Det ansees som helt nødvendig å være tilstede med kontor og lokalansatte der Innovasjon Norge er operatør, slik som v i Polen, Bulgaria, Romania. Det pågår en prosess i samråd med UD om organisasjonsform og lokalisering. Dersom det blir aktuelt å være operatør/forvalter for næringsutviklingsprogrammer i flere land, vil dette bety tilsvarende tilstedeværelse.

Prosjektmidler og bilaterale aktiviteter fungerer som risikoavlastende tiltak for bedriftene. Bakenforliggende faktorer som etablert forretningsvirksomhet og type næring og teknologi som etterspørres påvirker størrelsen på norsk deltagelse i programmene.

Der Innovasjon Norge er programoperatør (Polen, Romania, Bulgaria) og har eget kontor, har dette gjort det lettere å utnytte Innovasjon Norges nettverk av norske bedrifter for å trekke dem med i prosjekter, og de norske bedriftene har større tillitt til at samarbeidet ikke preges av usikkerhet og korrupsjon.

Mot bakgrunnen av stort omfang av programmer og oppgaver som tillegges Innovasjon Norge, kan økt digitalisering og andre tiltak benyttes for å effektivisere arbeidsprosessene som programoperatør. Det er imidlertid en utfordring at det er store variasjoner i graden av digitalisering i mottakerlandene.

Støttende analyser

Mot slutten av 2016 er det blitt gjennomført en pilotundersøkelse med målsetting å videreutvikle Innovasjon Norge sin kundeeffektundersøkelse, spesielt for rådgivnings- og kompetansetjenester. Resultater fra denne pilotundersøkelsen er blitt brukt i rapporteringen.

Dette støtter Innovasjon Norges videre arbeid med bedriftenes samfunnsansvar, helse-miljø-sikkerhet, likestilling, dialog arbeidstakere-arbeidsgivere-myndigheter i mottakerlandene.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

For oppdragene med EØS-midlene er alle administrasjons- og gjennomføringskostnader som påløper ved planlegging og gjennomføring av aktivitetene, dekket innenfor bevilgningen til de respektive ordninger.

Se tabell over Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapitel Øvrig Rapportering, Tabell 42 side 431.

5.5.2 Business Matchmaking Program (BMMP)

BMMP-kunder i 2016

På oppdrag fra Norad drifter Innovasjon Norge et program for å bistå norske bedrifter med å identifisere lokale forretningspartnere til norske bedrifter som ønsker å etablere seg i utvalgte markeder. I 2016 har det blitt kjørt BMMP-programmer i Bangladesh og Øst-Afrika (Kenya, Tanzania og Uganda). BMMP er ett av Norads utviklingspolitiske virkemidler for å bekjempe fattigdom og skape arbeidsplasser i sør. Budsjett er på ca. 25 mill. kroner for perioden 2013 -2016. Til sammen har 75 bedrifter deltatt i de to programmene – Bangladesh og Øst-Afrika. BMMP består av følgende komponenter:

Marked	Antall kunder
Kenya	10
Tanzania	7
Bangladesh	7
Uganda	6

1) Markedssjekk, 2) Partnersøk 3) Besøksreise 4) Oppfølging og rådgivning frem til avtale er signert.

Samlet vurdering av måloppnåelse

BMMP Bangladesh og BMMP Øst-Afrika er virkemidler for å bidra til internasjonalisering og vekst i etablerte vekstbedrifter i Norge. Utviklingsland, som disse programmene innbefatter, har stort forretningsmessig og utviklingsmessig potensial, men også høy risiko. Det settes derfor krav til bedriftenes omsetning, lønnsomhet og egenkapital. BMMP programmet bidrar til å redusere risikoen og være utløsende for norske bedrifter som ønsker å etablere seg i disse krevende markedene. Programmene har i tillegg en egen komponent for samfunnsansvar som også har bidratt til å håndtere ikke-finansiell risiko og sikre en bærekraftig forretningsutvikling.

Kart: Fordeling av BMMP-kunder over norske fylker

En spørreundersøkelse ved kunder av BMMP viser at tre av fem bedrifter har inngått et nytt samarbeid eller utvidet eksisterende samarbeid som følge av kontakten med Innovasjon Norge.

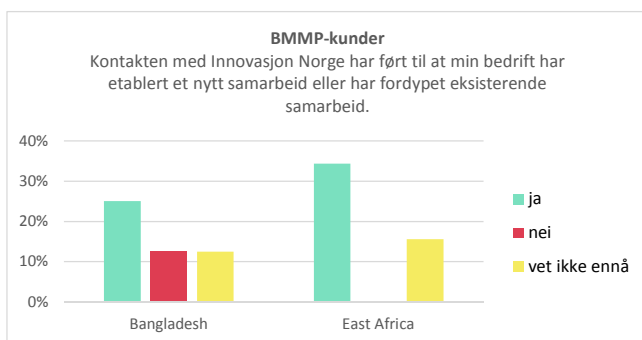
Aktiviteter

Bangladesh

Markedsføring av programmet er 1-1 aktivitet. Det vil si at det brukes mye tid til å identifisere behov og markedspotensial i Bangladesh. Deretter identifiseres og

kontaktes norske selskaper som kan matche behovene. I løpet av 2016 ble det rekruttert syv nye bedrifter og gjennomført ti bedriftsreiser.

Figur: BMMP har ført til nytt samarbeid

Øst-Afrika

Det ble i 2016 rekruttert fem nye bedrifter til BMMP Øst-Afrika. Totalt ble det gjennomført tjueto bedriftsreiser. Mange av bedriftene som ble tatt inn i programmet i 2014 -2015 gjennomførte oppfølgingsreiser eller reiser til flere av markedene i Øst-Afrika.

Resultater og effekter

Bangladesh

I 2016 ble det signert fem samarbeidsavtaler med bangladeshiske selskaper. Fire av de norske selskapene bekrefter at det er startet kommersiell aktivitet.

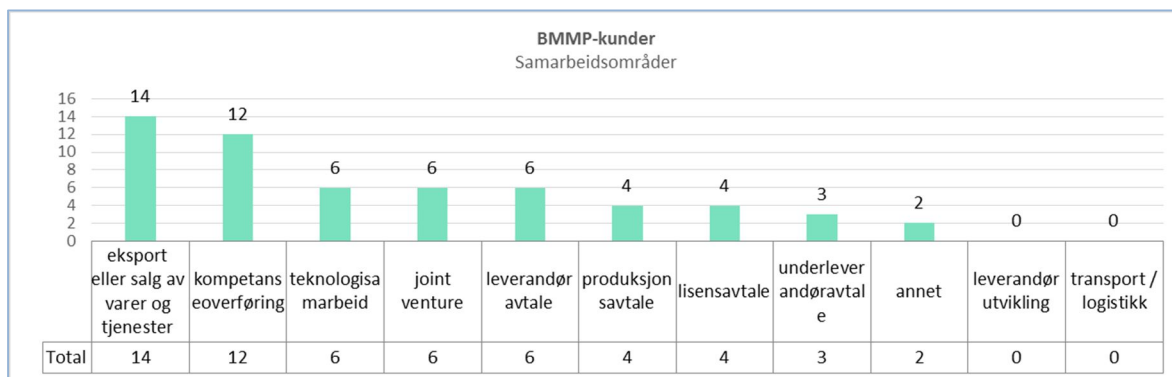
Øst-Afrika

Det ble signert elleve avtaler med lokale samarbeidspartnere i Øst-Afrika. Fem bedrifter bekrefter at de har startet kommersiell virksomhet i Øst-Afrika, de fleste i Kenya. Selv om målet ikke ble nådd for antall bedriftsetableringer, er det forventet at en rekke av bedriftene som har deltatt i BMMP Øst-Afrika vil investere eller etablere kommersiell virksomhet i Øst-Afrika i årene.

Flere av BMMP-deltagerne har søkt og fått støtte til videre arbeid gjennom NORADs nye bedriftsrettede næringslivsordning.

En pilotundersøkelse gjennomført ved kunder av BMMP i slutten av 2016 viser at 19 av 32 norske bedrifter har etablert nytt samarbeid med partnere i target-markedene som direkte resultat av deltagelsen i BMMP.

Samarbeidspartnere er bedrifter (17 ganger nevnt), offentlige aktører (6) og andre (6). Nesten 30 prosent av de norske partnerne sier at deltagelsen i BMMP har ført til målbare økonomiske resultater, og halvparten synes det for tidlig å si. Samarbeidet handler typisk om eksport av varer eller tjenester, eller om kompetanseoverføring.

Figur 176: Samarbeidsområder for BMMP- kunder

Målsettingen til programmene har vært høyere enn resultatene for både antall bedrifter i programmet, antall besøksprogrammer og antall etablerte avtaler og forretninger i henholdsvis Bangladesh og Øst-Afrika.

Nøkkeltall BMMP fra oppstart til 2016	Programramme (i mill. kroner)	Snitt per år	Antall norske selskaper i programmet per 2016	Antall gjennomført besøks-program per 2016	Antall inngåtte avtaler per 2016	Business etablert per 2016
Bangladesh	11,3	2,8	29	32	14	7
Øst-Afrika	15	5	24	35	18	7
Sum	26,3		53	67	32	14
Mål	NA	NA	83	63	44	32
Måloppnåelse i %	NA	NA	63,9	106,3	72,7	43,8

Tabell 38: Måloppnåelse: Budsjettallene er ikke sammenlignbare fordi programmene har ulike oppstartsdato og varighet, men gir et inntrykk av prosjektenes kostnadsnivå.

Programmene kan likevel vise til gode suksesshistorier, og bedriftene som har etablert seg i de respektive programland har alle en tydelig «bærekraftsprofil». Viktige momenter å ta med i videreutvikling av tilsvarende programmer i fremtiden er langsiktighet i forhold til gjennomføring og resultater.

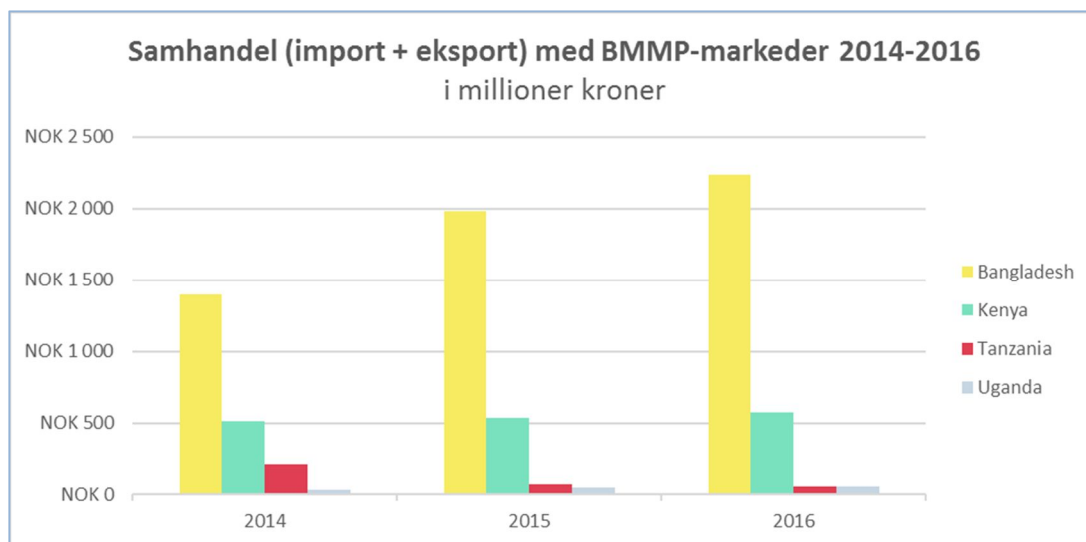
Så har Rubrikk.no sin deltagelse i BMMP-Bangladesh ledet til et samarbeid som fremstiller en viktig inntektskilde for selskapet. Rubrikk.no har utviklet en søkemotor for annonsemarkedet - en løsning som de presenterte på en besøksreise i Bangladesh i 2012. Dette ledet til et forretningspartnerskap med internettavisen bdnews24. Våren 2014 publiserte bdnews24 søkemotoren på sine sider. Prosessen frem til kommersiell aktivitet har tatt cirka tre år.

Et eksempel fra BMMP Øst-Afrika er Computas AS, som er en ledende leverandør for IT løsninger i offentlig sektor. Computas har deltatt i BMMP i Uganda og Kenya og har nå etablert samarbeid med lokale programvareutviklere for å vinne kontrakter innen offentlig sektor.

Fra tidligere BMMP programmer ser man at flere avtaler og etableringer av norske bedrifter skjer etter programmets slutt, siden etablering av nye partnerskap, lokal etablering, kompetanseoverføring og internasjonalisering av forretningsvirksomhet er langsiktig arbeid.

En faktor som kan tyde på positive langsiktige effekter er økt kompetanse gjennom deltagelse i programmet. I følge pilotundersøkelsen mener 85 prosent av BMMP kundene at de fikk økt kompetanse gjennom deltagelsen i programmet, spesielt innen områdene forretningskultur i andre land, internasjonalisering, markedsinnsikt / kunnskap, og forretningsstrategi.

Effekter knyttet til sosial og økonomisk utvikling er kun mulig å se på lang sikt. Utviklingen av samhandelen mellom Norge og BMMP-markedene siden 2014 (se tabell nede) viser en voksende betydning av disse landene for norsk næringsliv. Generelt kan man si at etablering av nye arbeidsplasser og overføring av kompetanse og teknologi via programmer som BMMP vil understøtte denne utviklingen.

Figur 177: Samhandel (import+eksport) med BMMP-markeder 2014-2016 i mill. kroner

Avvik

- BMMP Bangladesh: Målene for 2016 er oppnådd med god margin. For hele perioden 2013-16 er målet for etablert kommersiell virksomhet ikke oppnådd.
- BMMP Øst-Afrika: Noe færre bedrifter, men mange besøk per bedrift idet flere ser på mer enn et marked og gjennomfører oppfølgingsbesøk. Noe mindre bruk av prosjektmidler. Etterspørselen etter programmet er god, men enkelte bedrifter møter ikke de krav som stilles til deltagelse.

Støttende Analyser

Mot slutten av 2016 er det blitt gjennomført en pilotundersøkelse med målsetting å videreutvikle Innovasjon Norge sin kundeeffektundersøkelse, spesielt for rådgivnings- og kompetansetjenester. Resultater fra denne pilotundersøkelsen har inngått i rapporteringen.

Videreutvikling

BMMP Bangladesh og Øst-Afrika ble avsluttet i 2016. Stortingsmelding 35 - 2015 la føringer for videre arbeid med næringsfremme som virkemiddel for bærekraftig utvikling i utviklingsland. Innovasjon Norge og Norad ser nå på muligheter for videre samarbeid for det nye næringslivsprogrammet "Enterprise development for jobs".

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Budsjettet for BMMP Bangladesh var på 11,3 mill. kroner for perioden 2013-15. I budsjettet var det lagt inn markedsføringskostnader og delegasjonsreiser som ikke er gjennomført. Rekruttering av bedrifter har foregått ved en-til-en møter og de store markedsføringstiltakene har derfor vært unødvendige. Etter avtale med Norad er gjenblivende 3,5 mill. kroner benyttet til å forlenge BMMP Bangladesh med et år, det vil si ut 2016.

For BMMP Øst-Afrika har man i 2016 hatt administrasjon og gjennomføringskostnader som budsjettet. Det har vært økt aktivitet ved kontoret i Øst-Afrika som følge av mer fokus på BMMP og rekruttering av en energi rådgiver som har vært viktig for gjennomføring av prosjektene.

Se også tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapitel Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432

5.5.3 NOREPS, Norwegian Emergency Preparedness System

Innovasjon Norge forvalter et oppdrag for Utenriksdepartementet om å drifte et nettverk for offentlig-privat samarbeid for å styrke næringslivets bidrag til humanitær beredskap og respons. Tjenesten har følgende komponenter;

1. Tett samarbeid med norske bedrifter for å levere på de økende behovene til det internasjonale FN- og nødhjelpsmarkedet. FN alene kjøper årlig inn varer og tjenester for ca. 150 mrd. kroner. FN og de humanitære organisasjonene henvender seg i økende grad til norske bedrifter via Innovasjon Norge for å samarbeide om innovasjonsprosjekter og utvikling av nye løsninger for å sikre effektiv humanitær respons og bærekraftige utviklingsprosjekter.
2. Forvaltning av ca 35 mill. kroner per år som fordeles til FN og humanitære organisasjoner basert på søknader, der formålet er forbedret global beredskap og humanitær respons.
3. Administrere og videreutvikle nettverket NOREPS, et nasjonalt kontaktpunkt for bedrifter som søker råd om FN/nødhjelpsmarkedet. Organisere og lede nettverket NOREPS som arena for læring, gjensidig kunnskaps- og informasjonsdeling og en økt bevisstgjøring og forståelse for humanitære utfordringer, samt være pådriver for at norske bedrifter skal imøtekomme FN og de humanitære organisasjonenes behov for bærekraftige og innovative løsninger.
4. Skape en norsk plattform for humanitær innovasjon og styrke kulturen for tettere samarbeid mellom humanitære organisasjoner, næringslivet, academia og myndigheter.

Dette oppdraget har ligget hos Innovasjon Norge siden 1991, og har utviklet seg til et sterkt nettverk av norske bedrifter, frivillige organisasjoner og norske myndigheter.

Samlet vurdering av måloppnåelse

NOREPS er et godt virkemiddel for å skape flere vekstkraftige bedrifter og innovative næringsmiljøer. Antallet bedrifter som har valgt å delta i nettverket har økt med 14 prosent, fra 57 bedrifter i 2015 til 65 bedrifter i 2016, og samlet salg av varer og tjenester til FN-markedet fra NOREPS bedrifter var på ca. 395 mill. kroner i 2015, en økning på 76,7 prosent fra 2014.

Ut fra FNs innkjøpsstatistikk kan man videre lese at salg av norske varer til FN har økt med 246 prosent, fra ca. 69 mill. kroner i 2014 til 179 mill. kroner i 2015. Statistikken viser videre en økning i antall norske leverandører til FN på 55 prosent, fra 90 bedrifter i 2014 til 140 bedrifter i 2015.

Fagseminarer arrangert av Innovasjon Norge, med fokus på innovasjon, samt fasilitering av samarbeid mellom bedrifter og hjelpeorganisasjoner har bidratt til utvikling av nye produkter og produkttesting i feltløsninger med effekt for både klima, helse og miljø.

Tjenesten stimulerer til at flere gründere kan få innsikt i, og dermed møte behovene i humanitærsektor. Kompetansehevende tiltak, koblinger mot relevante aktører, fagseminarer, fasilitering og finansiering av pilottesting er viktige aspekter i dette. Tjenesten har likevel hovedsakelig vært et nyttig virkemiddel for vekstbedrifter fra hele landet. Etablert næringsliv har gjennom råd og koblinger tilnærmet seg nye, krevende markeder og flere bedrifter har oppnådd betydelige avtaler og salg.

NOREPS-nettverket er i seg selv et innovativt næringsmiljø og man ser god effekt av samarbeid mellom aktører i nettverket; m.a.o. for komplimenterende produkter i pakkelsninger og lokomotiveffekt hvor små, nyere aktører får innpass i sektoren gjennom samarbeid med større, mer etablerte aktører.

Gjennom oppdragsbrevet fra UD for 2016 er Innovasjon Norges mandat utvidet til også å innebefatte humanitær innovasjon, og NOREPS nettverket har vært benyttet for å skape flere møteplasser og

fasilitere innovasjonsprosesser i og mellom de norske hjelpeorganisasjonene. I 2016 innebefattet dette oppstarten av et tverrfaglig prosjekt mellom de største norske organisasjonene. Målet om utviklingssamarbeid og erfaringsdeling er godt i gang og forventes å munne ut i innovative partnerskap i 2017.

NOREPS-kunder i 2016 per fylke

fylke	#Kunder
Ikke tilordnet	34
Akershus	4
Buskerud	2
Hordaland	4
Møre og Romsdal	3
Nordland	1
Nord-Trøndelag	1
Oppland	3
Oslo	5
Rogaland	2
Sør-Trøndelag	1
Telemark	1
Troms	1
Vestfold	1
Total	63

Videre er NOREPS gjennom oppdragsbrevet for 2016 gitt oppdraget med å pilotere et norskeiet beredskapslager ved FNs nødhjelpsdepoter. Forberedende arbeid til dette er påbegynt i 2016, og vil iverksettes i løpet av 2017.

Illustrasjonen viser fordeling av bedrifter i Noreps nettverket fordelt på fylker.

Aktiviteter

Type aktivitet	Land	Navn på aktivitet	Antall deltagere totalt	Antall norske kunder sirka
Fair	Dubai	DIHAD 2016	20	18
Fair	Tyrkia	World Humanitarian Summit	8	8
Fair	Kenya	Aidex Nairobi	4	4
Market visit/ study visit	Danmark	UN Procurement Seminar	60	60
Training / workshop	Norge	Preventing Corruption in Humanitarian Operations"	35	35
Training / workshop	Norge	NOREPS Intro course	44	44
Training / workshop	USA	European Procurement Forum	10	10
Training / workshop	Norge	Exercise TRIPLEX	4	4
	Norge	Førjuls møte	75	65
Grand total			260	248

a) Administrasjon og ledelse av NOREPS som nettverk

På vegne av deltagerne i NOREPS arrangerte Innovasjon Norge en rekke møter, fagseminarer og utstillinger i 2016. Disse aktivitetene skaper en arena for kunnskaps- og informasjonsdeling som har til formål å forbedre responsen til internasjonale kriser og katastrofer. Videre skal de synliggjøre og markedsføre NOREPS ved å informere beslutningstakere, innkjøpere og relevante medarbeidere i FN-systemet, humanitære organisasjoner og norske ambassader om NOREPS og hvordan systemet kan understøtte de ulike aktørene i nødhjelpsoperasjoner.

b) Nasjonalt kontaktpunkt for bedrifter som søker råd om FN/nødhjelpsmarkedet

Individuell rådgivning er en viktig del av tilbudet til norske bedrifter. Rådgivningen omfatter alt fra markedskunnskap til assistanse ved anbudsforberedelser og formidle kontakt og nettverk inn i de ulike FN/nødhjelpsmarkedet. De fleste av bedriftene i nettverket har mottatt individuell rådgivning i 2016. Gjennom dette bidrar Innovasjon Norge samtidig til å øke tilfanget av gode, kvalitetssikrede produkter og løsninger i tråd med FN og frivillige organisasjoners behov.

c) Markedsføring og profilering

Innovasjon Norge har organisert norsk deltagelse på store internasjonale utstillinger, deriblant DIHAD i Dubai og AIDEX i Nairobi for til sammen 17 norske bedrifter. NOREPS har også gjennomført feltreise med bedrifter som har levert løsninger til FN i Sør-Sudan, og gjennom dette tilegnet seg ytterligere kunnskap. Videre har NOREPS arrangert møteplasser og bedriftsmøter mellom norske bedrifter og representanter fra FN, slik som FNs utviklingsprogram (UNDP), UNHCR og FNs regionale nødhjelpsdepoter (UNHRD). Gjennom dette har NOREPS vært en aktiv brobygger mellom norske bedrifter og organisasjonene på mange arenaer. NOREPS har også i økende grad i 2016 bidratt som foredragsholder for ulike aktører. Disse aktivitetene har bidratt til økt synlighet og profilering av NOREPS og Norges rolle som en aktiv tilrettelegger og viktig aktør for internasjonal katastrofeberedskap.

d) Strategisk utvikling av beredskapssystemet NOREPS – Humanitær innovasjon

I en tid der det humanitære landskapet og markedet stadig endrer seg, er kunnskapsinnhenting og fokus på morgendagens muligheter viktig. NOREPS tilrettelegger og arbeider for et økt samarbeid mellom leverandører, organisasjoner og myndigheter for å sikre nytenkning og forbedring av produkter og tjenester. Nye løsninger som gir bedre vilkår for utsatte grupper under katastrofer utvikles best i samarbeid med ulike aktører som deler kompetanse, kunnskap og ideer.

I 2016 ble det gjennomført flere delegasjonsbesøk fra ulike FN-organisasjoner til Norge der Innovasjon Norge tilrettela for en kombinasjon av felles presentasjoner og individuelle møter med et stort antall norske bedrifter. Disse møtene gir bedriftene anledning til å presentere og få tilbakemeldinger på sine produkter og løsninger for programansvarlige, teknikere og innkjøpere i de enkelte FN organisasjonene. Flere norske bedrifter har som resultat av disse møtene inngått kontrakter med FN og senere med andre internasjonale humanitære organisasjoner.

Deler av midlene forvaltet av NOREPS er benyttet til å støtte testing av, nye løsninger i felt og dermed støttet organisasjonen i å effektivisere humanitær respons. I tillegg har enkelte leverandører fått støtte gjennom Innovasjon Norge i form av finansiering, rådgivning eller partnerskapstjenester. Dette bidrar til at bedriftene kan utvikle eller videreutvikle de rette produkter og innovative løsninger tilpasset FN og organisasjonens behov.

e) Forvaltning av NOREPS beredskapsmidler

Innovasjon Norge administrerer midler til humanitær sektor på vegne av UD. I 2016 mottok NOREPS 14 søknader på til sammen 77,1 mill. kroner. I alt 14 FN-organisasjoner og norske frivillige organisasjoner ble tildelt støtte i 2016 på totalt 37,8 mill. kroner, inkludert 5 mill. til UNHRD for innkjøp av nødhjelpsprodukter til et norsk beredskapslager. I tillegg samarbeidet NOREPS med en rekke organisasjoner som ikke søkte om midler.

Foruten å styrke organisasjonens katastrofeberedskap ved innkjøp og forhåndslagring av nødhjelpsprodukter anvendes deler av midlene til innovasjonsprosjekter som innebærer pilotering og felttesting av nye produkter og løsninger. I 2016 bidro disse midlene til utvikling av en rekke nye norske løsninger innen fornybare energi og bærekraft, hvorav flere allerede er skalert og sikret nye forretningsmuligheter for norske bedrifter.

Resultater og effekt

Det har vært en stor økning i antall norske bedrifter som deltar i NOREPS. Totalt er det registrert 158 norske bedrifter i FNs leverandørdatabase hvorav 140 bedrifter leverte varer og tjenester til 22 ulike FN organisasjoner i 2015. Som leverandørnasjon endte Norge på en 69.plass, hvilket bekrefter et stort potensial i markedet.

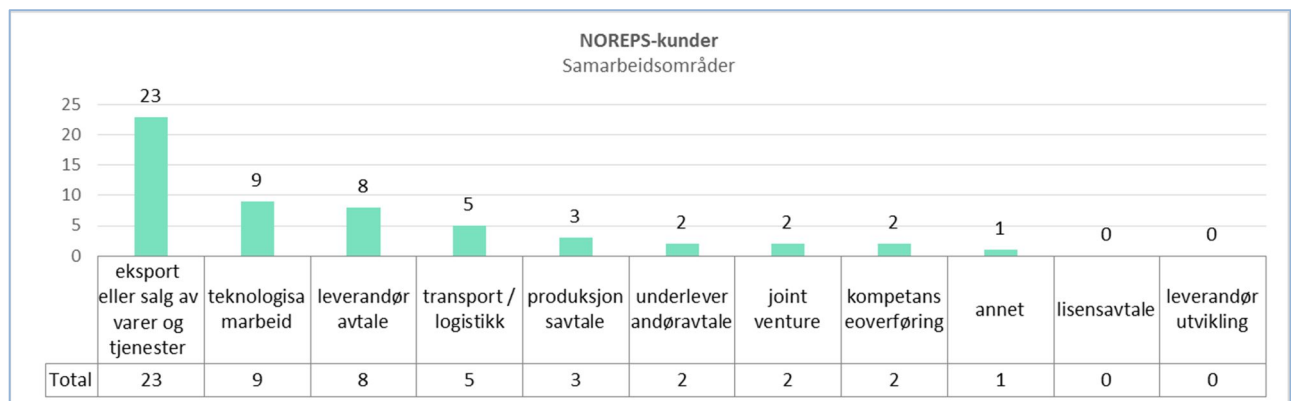
År	Bedrifter i NOREPS nettverket
2013	29
2014	46
2015	57
2016	65

År	Salg av norske varer og tjenester til FN/nødhjelpsmarkedet (mill kroner)**	Salg av norske varer og tjenester til FN/nødhjelpsmarkedet (mill USD)	Andel av FNs totale innkjøpsvolum
2012	115	20,5	0,13%
2013	164	26,9	0,17%
2014	203	27,3	0,16%
2015	416	48,3	0,27%
2016	*	*	*

* Vi har kun tilgang på statistikk fra FN, som ligger 1 år bak i tid.

** Basert på valutakurs pr 31.12 hvert respektive år

NOREPS bidrar til eksport og internasjonalisering av norsk næringsliv. En pilotundersøkelse gjennomført i desember 2016 viser at to av tre NOREPS-kunder har etablert et nytt samarbeid eller fordypet eksisterende samarbeid. De fleste (70 prosent) av samarbeidsrelasjonene er internasjonale, 30 prosent er nasjonale. Som pilotundersøkelsen viser, oppnår NOREPS målsettingen om å hjelpe norske bedrifter med eksport eller salg av varer til FN-markedet (se figur nede).

Figur 178: Samarbeidsområdene for NOREPS-kunder

Avvik

Ingen vesentlige avvik.

Støttende Analyser

Mot slutten av 2016 er det blitt gjennomført en pilotundersøkelse med målsetting å videreutvikle Innovasjon Norge sin kundeeffektundersøkelse, spesielt for rådgivnings- og kompetansetjenester. Resultater fra denne pilotundersøkelsen er blitt brukt i rapporteringen.

Videreutvikling

Dagens mange komplekse humanitære kriser skaper et enormt press på beredskapssystemet som finnes per i dag. Behovet for humanitær bistand øker og det samme gjør gapet mellom behov og tilgjengelige ressurser. Det er derfor kritisk at muligheter utforskes for innovasjon og etablering av nye strukturer for å sikre effektiv humanitær beredskap.

Bruk av nye løsninger og teknologi kan bidra til mer effektiv humanitær innsats. NOREPS, administrert under Innovasjon Norge, er godt posisjonert for dette. Ved å anvende en liten del av de tildelte beredskapsmidler fra UD/HUM har NOREPS bidratt til pilottesting av nye løsninger. Imidlertid har etterspørselen etter slik pilotering av løsninger vært langt større enn tilgangen på tilgjengelige midler. I tillegg har de fleste testene vært gjennomført i liten skala, og ved vellykkede resultater ønsker organisasjonene å skalere løsningene.

Med de store behovene for humanitær respons og innovative løsninger har norsk næringsliv og norsk teknologi stort potensial. Det er behov for nyskaping og nye tilnærminger i nødhjelpsoperasjoner. Dette inkluderer nye typer partnerskap og nye måter å finansiere gode løsninger på.

Mulige løsninger for å videreutvikle dette innenfor NOREPS vil være følgende:

1. Økt og mer fleksible beredskapsmidler for å støtte forhåndslagring av nødhjelpsprodukter og løsninger
2. Utvide det norskeide beredskapslageret på FNs nødhjelpsdepoter (UNHRD)
3. Delta i flere innovasjonsprosesser i humanitære organisasjoner og støtte pilotering av nye løsninger
4. NOREPS nettverket styrkes mellom myndigheter, sivilt samfunn og privat næringsliv med økt fokus på humanitær innovasjon
5. I samarbeid med Innovasjon Norge etablerer UD et fond til humanitær innovasjon, et norsk Humanitarian Innovation Programme for å bidra til å skalere suksessfulle pilotprosjekter

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Administrasjon og gjennomføringskostnader for oppdraget deles mellom NFD og UD. Oppdragets karakter er todelt ved både å støtte UD ved HUM i deres beredskapsansvar, samt NFD gjennom å tilby støtte til vekstbedrifter og til internasjonalisering. Bedriftene som deltar i NOREPS nettverket bidrar med en egenandel på kroner 10-20 000 per bedrift (for bedrifter med årsomsetning på henholdsvis under/over 10 mill. kroner) som dekker direkte prosjektkostnader.

Se også tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapittel Øvrig Rapportering. Tabell 42 side 432

5.5.4 Visjon 2030

På oppdrag fra Norad drifter Innovasjon Norge programmet Visjon 2030. Det overordnede formålet med Visjon 2030 er å stimulere til bekjempelse av fattigdom ved å fremme utviklingen av innovative løsninger og tjenester for helse og utdanning i utviklingsland. Dette er en ny finansieringsmekanisme

med en ramme på opptil 150 mill. kroner over tre år som hadde oppstart i 2016. Norad er ansvarlig for finansieringsmekanismen med Forskningsrådet og Innovasjon Norge som viktige partnere i forvaltning av midlene. Innovasjon Norge bidrar med kompetanse og nettverk. I første omgang forvalter Innovasjon Norge 20 mill kroner. Ordningen gjelder for små, mellomstore og store bedrifter registrert i Norge.

Første oppdragsbrev ble signert i slutten av 2016, og midler ble lyst ut i desember 2016.

Videreutvikling

Da søknadsfristen løp ut 2. februar hadde det kommet et betydelig antall søknader. Disse vil nå behandles og tilbakemelding vil bli gitt bedrifter innen utgangen av første kvartal 2017.

5.5.5 Arktis 2030 og ProRus

Innovasjon Norge forvalter midler til næringsssamarbeid i Arktis og med Russland på vegne av Utenriksdepartementet. Formålet med Arktis 2030 og ProRus er å støtte opp om norsk nordområde politikk og norsk russlandspolitikk og bidra til å fremme et bredt næringsrettet samarbeid i nordområdene og med Russland med vekt på gjensidig utveksling av erfaring, kunnskap og kompetanse. Prosjekter som kan støttes av Innovasjon Norge skal legge til rette for, føre til eller inneholde økt næringsssamarbeid og nettverk mellom Norge, arktiske stater og Russland.

Om ordningene

Midlene som Innovasjon Norge forvalter er organisert i to programmer. Det ene programmet er nordområderettet med utgangspunkt i Arktis2030, mens det andre er russlandsrettet med utgangspunkt i Prosjektsamarbeid med Russland (ProRus). Det er definert et mål for hvert program med utgangspunkt i Prop. 1 S (2013-2014).

ProRus:

Ordningen skal støtte opp om de politiske målsetningene om å fremme et bredt samarbeid med Russland med særlig vekt på gjensidig utveksling av erfaring, kunnskap og kompetanse. Prosjekter som mottar støtte via Innovasjon Norge skal legge til rette for økt næringsssamarbeid mellom Norge og Russland.

Arktis2030:

Midlene skal bidra til gjennomføring av prioriteringene i Nordkloden og Meld. St. 7 (2011-2012), Nordområdene – Visjon og virkemidler ved å bidra til økt kunnskap, aktivitet og nærvær i, om og for Nordområdene. Prosjekter i regi av Innovasjon Norge skal prioritere internasjonale næringsrettede kunnskapsprosjekter i samarbeid mellom offentlige og private aktører. Prosjektene må involvere norske aktører og bør ha internasjonale partnere. Arktis2030 er en såkornordning, og prosjekter som har behov for støtte i en oppstartsfasen prioriteres.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Midlene til næringsssamarbeid i Arktis og med Russland er gode virkemidler for å bidra til internasjonalisering og vekst i norske bedrifter. Prosjektmidler og tiltakene innen bilaterale og multilaterale aktiviteter fungerer som risikoavlastende tiltak for bedriftene.

Det har vært et viktig element for Utenriksdepartementet at Innovasjon Norge skal kunne håndtere søknader raskt for å kunne møte næringslivets behov.

Aktiviteter

Innenfor Arktis2030 er det tildelt midler til 13 selskaper i 2016. Alle selskapene har høyt vekstpotensial.

Året har også i stor grad bestått av mobiliseringsarbeid internt og eksternt. Rådgiverne har også deltatt på relevante konferanser hvor potensielle søkere kan finnes.

Innovasjon Norge var blant annet tilstede på Arctic Frontiers i Tromsø, Nord i Sør i Oslo, Kirkeneskonferansen i Kirkenes, Prospectors & Developers Association of Canada i Toronto, Fiskerimessen i Murmansk, Affärsmöjligheter och regional utveckling i Arktis i Stockholm, Telemark Offshore i Skien, Agenda Nord-Norge konferansen i Alta, NRCC Business mission to Kazan og Murmansk Business Week i Murmansk i tillegg til flere av samlingene til Norsk Russisk Handelskammer.

Det har også blitt gjort en del arbeid for UD i forbindelse med politisk ledelses turer i Nord-Norge.

Nøkkeltall	Tilskudd ramme (i mill. kroner)	Tildelt tilskudd (i mill. kroner)	Antall tilsagn	Budsjettert utbetaling (i mill. kroner)	Faktisk utbetalt (i mill. kroner)
Arktis2030	16	11,8	13	12,0	11,6
ProRus	12	12,1	14	7,6	7,6

Avvik

Gjennom 2016 har Innovasjon Norge merket en nedgang i søknader på prosjekter, som følge av nedgang i investeringer i forsknings og utviklingsaktiviteter i norsk næringsliv i nedgangstider. Spesifikt for Arktis2030 har det blitt enda tydeligere enn først antatt at petroleumsindustrien er den underliggende motoren i utvikling i Arktis.

Videreutvikling

Arktis2030

Innovasjon Norge mener det er viktig at bærekraft blir et bærende element i utviklingen i Arktis om vi skal klare å gjennomføre det grønne skiftet i norsk økonomi. Vi har også tro på at etableringen av Innovasjon Norge Arktis (Finnmark, Troms og Svalbard) vil være med på å gi oss enda større kontaktflate mot samarbeidspartnere og kundensom vender seg mot Arktis, noe som vil kunne gi en positiv effekt på tilgang på mulige prosjekter.

Om ProRus

Det er fortsatt stor usikkerhet knyttet til den politiske situasjonen i Russland. Vi fortsetter arbeidet med å forsøke å minimere og dempe risiko gjennom risikoavlastende tiltak og rådgivning.

Vi ønsker å fokusere det kunderelaterte arbeidet på fire mulighetsområder i løpet av 2017.

1. Havrommet
2. Ren Energi
3. Bioøkonomi
4. Smarte samfunn

Disse representerer fire av seks av Innovasjon Norges strategiske mulighetsområder.

Resultater og effekter

Ved å støtte ti prosjekter har vi bidratt til å dempe og minimere politisk og markedsmessig risiko i norske Russlandsprosjekter. Prosjektene som er støttet er små, mellomstore og store i tråd med Utenriksdepartementets retningslinjer. Prosjektene er spredt geografisk over store deler av Norge, men med en hovedvekt i nord hvor nærheten er større gjennom en felles grense.

Tildelinger er i samsvar med budsjett på 12 mill. kroner i løpet av 2016, mens utbetalt er lavere. Vi har fulgt opp selskapene som har igangsatt prosjekter og de aller fleste melder om vanskeligheter i gjennomføringen av prosjektene i form av vanskeligere samarbeidsklima med partnere og lavere salg o.l. enn forventet. ProRus har bidratt til å opprettholde et adekvat nærings samarbeid mellom Norge og Russland i 2016.

Innovasjon Norge har bidratt til målsettingen om økt kunnskap, aktivitet og nærvær i, om og for Nordområdene. Dette ble gjort ved tildeling av tilskudd til 13 prosjekter i 2016 med prioritering av internasjonale næringsrettede kunnskapsprosjekter i samarbeid mellom offentlige og private aktører.

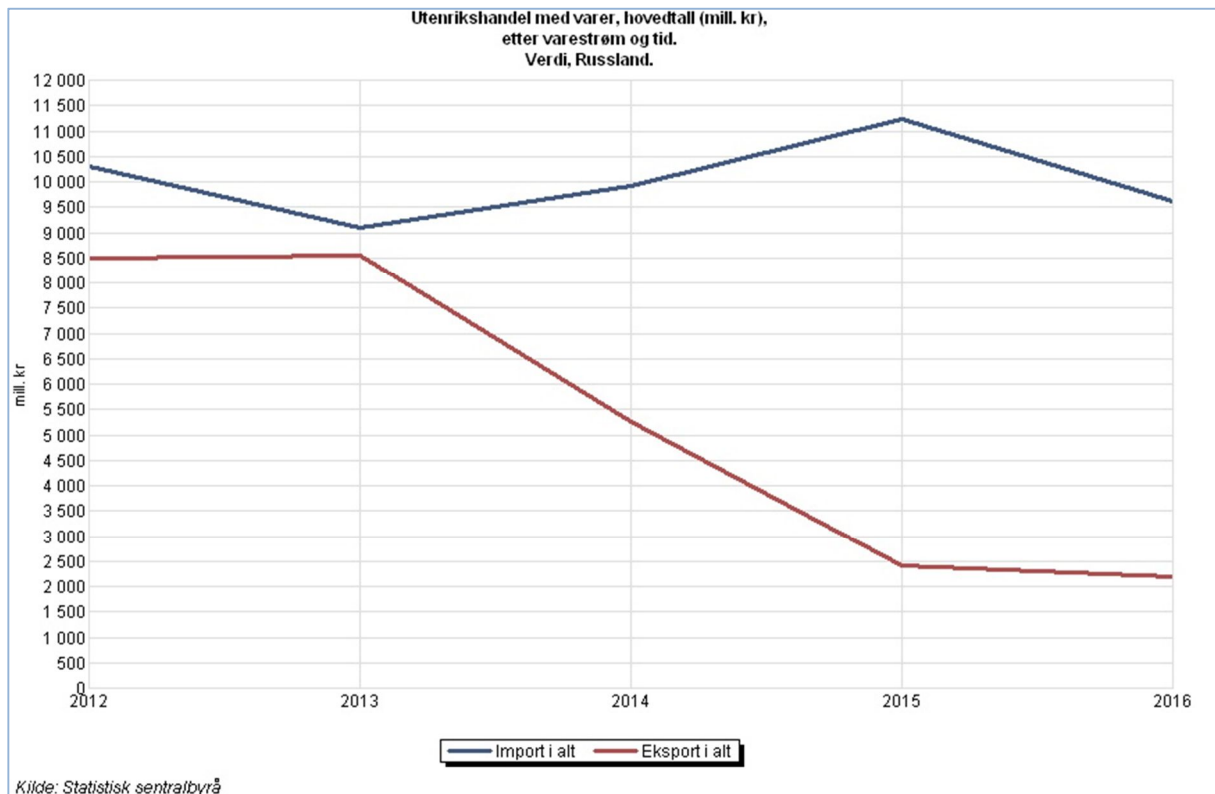
Ved siden av Innovasjon Norges nære relasjon til næringslivet og inngående kjennskap til EØS-regelverket, ble det ved avtaleinngåelse med Utenriksdepartementet trukket frem viktigheten av kort saksbehandlingstid i forhold til hva departementet selv kunne klare. Dette fordi det var en differanse mellom hva søkere forventet av saksbehandlingstid og hva departementet kunne klare. I 2016 hadde Innovasjon Norge en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på ProRus på 30 dager og på Arktis2030 på 25 dager. Dette er meget raskt sammenlignet med da departementet selv stod for saksbehandlingen, og skyldes i stor grad at vi har inngående kjennskap til de fleste saker på grunn av rådgivning i forkant.

Avvik

For Arktis 2030 ligger tildelingene under budsjettet, mens utbetalt ligger nært budsjettet. Dette mener vi skyldes ettervirkninger av oljeprisfallet.

Støttende analyser

Det har vært et skarp fall i handelen mellom Norge og Russland etter Russlands folkerettsstridige annektering av Krim og involvering i Øst-Ukraina. Dette ses tydelig i utviklingen av samhandelen med Russland (figur nede). Allikevel har Innovasjon Norge bidratt til å opprettholde et adekvat interessenivå for Russland i samarbeid med andre aktører.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Se også tabell for Gjennomføringskostnader øvrige virkemidler under kapitel Øvrig Rapportering, Tabell 42 side 432.

6 Rapportering av midler fra Klima- og miljødepartementet (KLD)

6.1 Introduksjon

I forbindelse med økt politisk fokus på tiltak knyttet til det grønne skiftet, og nødvendigheten av at næringslivet gis en sentral rolle i denne omstillingen, har Klima- og Miljødepartementet gitt to oppdrag til Innovasjon Norge. Ordningen med biogasspiloter startet opp i 2015, mens ordningen grønn skipsfart ble gitt i revidert nasjonalbudsjett 2016.

KLD har også interesser i flere oppdrag som ligger under NFD. Ordningen med kondemneringstilskudd ble blant annet utarbeidet i samarbeid mellom NFD og KLD.

6.2 Rapportering på enkelttjenester fra KLD

6.2.1 Biogasspiloter

Programmet er finansiert av Klima- og miljødepartementet med formål å stimulere til økt produksjon og bruk av biogass. Pilotanlegg skal ha som formål å teste ut ny teknologi for biogass basert på andre råstoff enn avfall (for eksempel husdyrgjødsel), og på den måten reduseres klimagassutslipp fra blant annet landbruket. Midlene går både til investering i nye eller eksisterende anlegg, og til følgeforskning. Prosjektene som finansieres skal bidra til å utvikle mer kostnadseffektiv produksjon av biogass, for eksempel gjennom reduserte investeringskostnader eller økt gassutbytte.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Midler til investering i biogassanlegg

Gjennom året har det etter vår vurdering vært god interesse for oppstart av biogassanlegg og vi har vært i dialog med anslagsvis 10-15 bedrifter som har vært seriøst interessert i å investere. Det har også vært flere gode søknader som gjorde at vi tidlig i høst vurderte det som sannsynlig at hele bevilgningen ville bli disponert. Likevel viser det seg at antallet biogassanlegg som ble finansiert gjennom ordningen ved slutten av året var vesentlig lavere enn ønsket, kun 950 000 kroner av en ramme på 18 mill. kroner er disponert pr. 31. desember 2016. Dette er ikke tilfredsstillende og krever gode tiltak og økt fokus framover for å få utnyttet rammen. Flere store prosjekter er under utvikling og kan forventes inn i programmet ila. 2017, men det er også viktig å intensivere markedsarbeidet ytterligere for å få opp flere gode prosjektsøknader.

Erfaringen fra det første året med denne ordningen er at det er et umodent marked og umoden teknologi og at det tar veldig lang tid for bedriftene å gjøre en investeringsbeslutning. Usikkerhetene knyttet til framtidig lønnsomhet er for store. Markeds situasjonen for gass er også en utfordring. For å få lønnsomhet i investeringen må de fleste per dato kunne utnytte gassen på gården – det er få som har anledning til å levere rågass til andre uten at det medfører andre fordyrende investeringer.

Midler til Følgeforskning

For å få god kvalitet på følgeforskningen så er det viktig at anleggene er i stabil drift. Flere av anleggene som er en del av pilotporteføljen har vært ombygget og videreutviklet i 2016, dvs de har ikke vært klare for oppstart av følgeforskningsaktiviteter (se tabell under). Et konsortium ledet av NMBU viderefører følgeforskningen og igangsetter målinger på anleggene ettersom de er i stabil drift. Per 31. desember 2016 er det ikke gjort nye målinger på de eksisterende anleggene utover det som tidligere er publisert, men vi regner med at nye målinger vil komme i gang raskt.

Videreutvikling

Videreutvikling av ordningen inn i 2017 er først og fremst knyttet til mobiliseringsarbeidet. Liten pågang av søknader gjør at vi trenger å jobbe mer målrettet med mobilisering av nye prosjekter/kunder. Dette har medført at vi har gjort endringer i kjerneteamet som arbeider med

biogasspiloter, for å dekke behov knyttet opp mot økt mobilisering og kundenærhet. I tillegg til endringer i organisasjon så vil vi i 2017 intensivere samarbeidet med Miljødirektoratet, forsterke kommunikasjonsinnsatsen og følge opp ulike andre initiativ (blant annet mot marin næring). Den praktiske veilederen for oppstart av biogassanlegg som planlegges å være ferdig i fjerde kvartal. Framover vil forhåpentligvis også bidra til at flere tør å satse på biogassanlegg, i tillegg vurderer vi andre virkemidler for kompetanseoverføring og oppfølging av anleggseiere.

Aktiviteter

Forbruk

To saker er blitt invilget:

- Antec Biogass AS – 380 000 kroner
- Sterner AS - 579 000 kroner

Aktiviteter

Planlagte aktiviteter er i hovedsak utført. Midlene er kommunisert gjennom annonsering, informasjon på nett, informasjon til aktuelle fagmiljøer, 1:1 møter med kunder og gjennom deltagelse på relevante nettverksmøter og konferanser.

Flere befaringer for oppfølging og dialog/behovsavklaring med eksisterende anlegg (GreVe Biogass, Skoglund m. fl.) og med nye aktuelle søkere.

Det ble også gjennomført et nettverksmøte i Oslo med eksisterende anleggseiere med diskusjoner og presentasjon av resultater fra følgeforskningen.

Status piloter

Av fem anlegg som ble finansiert i 2015 så er tre fremdeles ikke i full drift.

Anlegg	Finansieringsår	Teknologi	Status desember 2016
Norsk senter for økologisk landbruk - Tingvold	2015	Ombygging av eldre reaktor - skillevegg	Under ombygging. Regner med å være ferdig til 1. mars 2017
Jæren Biogass AS	2015	Telemarksreaktor	Anlegget er i drift, men ikke ennå stabilt at det kan gjøres følgeforskning
Sondre Skoglund	2015	Telemarksreaktor	Ikke i full drift. Gjennomfører forbedringer og forventer drift i løpet av kort tid.
GreVe Biogass	2015		Anlegget går for fullt.
Hugaas Biogass	2015	Ombygd anlegg fra Biowaz	Anlegget er stoppet. Ombygging ikke ferdigstilt.
Sterner AS	2016		Anlegg fra 2014 er i drift. Ombygging av eksisterende system for å optimalisere for behandling av fiskeslam er i rute.

Resultater og effekter

Midlene til biogasspiloter er ikke del av Innovasjon Norges resultat og effektundersøkelser.

Avvik

Under 10 prosent av rammen er disponert. Det var vanskeligere å finne gode prosjekter enn det som var forventet og flere prosjekter som ble jobbet med over lang tid ble utsatt som følge av uklarheter knyttet til egenfinansiering og til testing av nye substratkombinasjoner.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Midler til følgeforskning er ikke benyttet. Se tabell for Gjennomføringskostnader av øvrige virkemidler under kapittel Øvrig rapportering. Tabell 42 side 432.

6.2.2 Klima og miljøvennlig skipsfart

Ordnningen ble lansert i revidert nasjonalbudsjett 2016, og det ble gjort et betydelig forarbeid for å konkretisere innholdet i ordningen, ledet av KLD, i tett samarbeid med NFD (flere avdelinger). DNV GL ble benyttet som rådgiver i arbeidet. OED deltok i avslutningsfasen av forarbeidet. Ordnningen ble så lansert som tilskuddsordning hos Innovasjon Norge 9. juli 2016.

www.innovasjon Norge.no/no/Nyheter/nye-millioner-til-gronn-skipsfart/

Ordnningen er en engangsordning som løper så lenge det er midler tilgjengelig. Rammen for ordningen er på 41,5 mill kroner, som er de bedriftsrettede tiltakene av budsjettposten. KLD administrerer 20 mill kr som er rettet mot fylkeskommunene/kommuner.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Det har vært lagt ned et betydelig mobiliseringsarbeid, som primært har foregått gjennom Innovasjon Norge sine etablerte kanaler, gjennom relevante distriktskontor, bransjeorganisasjoner og Innovasjon Norges generelle nettverk.

Antall henvendelser vedrørende ordningen har så langt vært moderat. Det ble i 2016 sendt inn fem konkrete søknader, hvorav fire prosjekter har fått innvilget tilskudd. Totale bevilgninger per tidspunkt er på 7,095 mill. kroner (ekskludert intern bevilgning til administrasjon av ordningen).

Den største bevilgningen er gjort til «Grønt Kystfartsprogram», som er et samarbeidsprosjekt mellom myndigheter og privat næringsliv og som har som formål å bidra til at flere tar i bruk miljøvennlige løsninger på skip. Målet med programmet er at Norge skal bli verdensledende på miljøvennlig og effektiv skipsfart.

Mange av de henvendelsene vi har fått på ordningen har kommet på det som kategoriseres som store selskaper. De aller fleste av selskapene velger å ikke sende inn en konkret søknad når de har fått kjennskap til Innovasjon Norge sitt krav om at SkatteFUNN skal utnyttes i alle prosjekter (så lenge ikke den totale rammen for selskapet er fylt). Kravet om SkatteFUNN i bunn har gjort at gevinsten for store selskaper ved å søke tilskudd fra Innovasjon Norge blir begrenset.

Av andre henvendelser som ikke har blitt oppfordret til å søke er prosjekter hvor det ikke oppfattes å være reelle samarbeidsprosjekter, men heller ordinære kjøp / leveranser. Videre er det flere prosjekter som har vært bedre tjent med å søke finansiering fra andre kilder, særlig fra Miljøteknologiordningen, og hos Enova.

Videreutvikling

Det er løpende dialog med KLD om erfaringene med dette tiltaket. Blant annet sees det å å lempe på kravet om SkatteFUNN, i tråd med endringer som er vedtatt for Miljøteknologiordningen og Innovasjonskontrakter (tidligere OFU/IFU). Andre tilpasninger vil også bli vurdert.

Avvik

Det har vært jobbet aktivt med mobilisering av prosjekt. Erfaringene er delte, det har vært krevende å få inn gode prosjekt – jf erfaringer nevnt over. Denne type tiltak tar tid – og vi forventer /håper på økt etterspørsel i 2017. Disponibelt på rammen er per tidspunkt på 33,9 mill. kroner, noe vi i anser som tilstrekkelig til å kunne betjene forventet søknadsmasse i 2017.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Se tabell for Gjennomføringskostnader av øvrige virkemidler under kapitel Øvrig rapportering. Tabell 42 side 432.

7 Rapportering av midler fra Kunnskapsdepartementet (KD)

7.1 Introduksjon

Stadig flere norske bedrifter viser interesse for EUs utfordringsbaserte innovasjonsprogram, Horisont 2020. Programmet er mer markedsorientert enn tidligere programmer og har en rekke markedsnære aktiviteter og sterkt fokus på kommersialisering og innovasjon. Norsk næringsliv må i større grad på banen, men dette er komplekse programmer og bedriftene trenger bistand på veien. I 2016 har Innovasjon Norge fått et styrket oppdrag gjennom Kunnskapsdepartementet for å implementere tiltak som skal bidra til økt næringslivsdeltakelse.

I 2016 har Innovasjon Norge gjort et stort løft for å legge til rette for at norsk næringsliv drar nytte av de mulighetene Norges tilknytning til EU gir gjennom Horisont 2020. Den omstillingen Norge er inne i gjør denne finansieringskilden viktigere en noen sinne, men er likevel et ukjent område for deler av norsk næringsliv.

Dybderådgivning EU

Nærhet til kunden er sentralt for å lykkes med mobilisering til EU. Innovasjon Norge har EU-rådgivere fordelt over hele landet som bistår og tilrettelegger for at flere norske bedrifter med vekstpotensial nyttiggjør seg av Horisont 2020-programmet. I 2016 fikk alle regioner i Norge en dedikert Horisont 2020 rådgiver i 100 prosent stilling. Dette er en dobling av innsatsen. Innovasjon Norge åpnet i tillegg i september et Brusselkontor som en del av Kunnskapskontoret i samarbeid med Forskningsrådet og Senter for internasjonalisering av utdanning.

EU-rådgivere i klyngen

Erfaringer fra noen norske medlemmer i Norwegian Centers of Expertise-programmet har vist at klyngene er en egnet arena for mobilisering til EU-programmer. Innovasjon Norge har derfor i 2016 lyst ut midler som delfinansierer EU-rådgivere i klyngeadministrasjonen. Innovasjon Norge mottok 11 søknader og 6 ble finansiert.

Kvalifisering til SMB-instrumentet

Fra 2016 har Innovasjon Norge fått på plass et stimuleringsiltak til SMB-instrumentet i Horisont 2020. Bedrifter som lykkes i fase 1, men ikke får finansiering grunnet tomme budsjetter i EU, får denne finanseringen av Innovasjon Norge. I tillegg til finansiering får de rådgivning og assistanse for å lykkes i fase 2, hvor hovedprosjektene ligger.

For 2016 er det satt av en bevilgning på 25,8 mill. kroner over Kunnskapsdepartementets budsjett til mobilisering til Horisont 2020.

7.2 Rapportering på enkelttjenester fra KD

7.2.1 Mobilisering til Horisont 2020

Innovasjon Norge har en dedikert tjeneste på EU/Horisont 2020. Viktigste element i tjenesten er å sikre at norske bedrifter får mest mulig igjen for Norges tilknytning til EU gjennom EØS-avtalen og spesielt Horisont 2020-programmet. Programmet er mer markedsorientert enn tidligere programmer og har en rekke markedsnære aktiviteter og sterkt fokus på kommersialisering og innovasjon. Norsk næringsliv må i større grad på banen, men dette er komplekse programmer og bedriftene trenger bistand for å lykkes i konkurransen i EU.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Etterspørselen etter Horisont 2020-programrådgivning fra næringslivet øker. For å mobilisere de rette kundene jobbes det gjennom målrettede arrangementer og rådgivning, fremfor generell informasjon. Fra 2015 har det blitt lagt økende vekt på dybderådgivning for den enkelte bedrift, en strategi som er videreført for 2016. Målet er å oppnå ønsket effekt over tid og i større grad bidra til delmålet om vekst i bedrifter gjennom å løfte de beste kundene mot EU i en mer for færre tilnærming. Risikoavlastning gjennom «Seal of excellence» ordningen i SMB-instrumentet har bidratt til at flere bedrifter velger å søke.

Innovasjon Norge vurderer klyngene som en egnet arena for mobilisering og kvalifisering mot Horisont 2020. At vi i 2016 fikk på plass EU-rådgivere i 7 norske klynger er et viktig grep for å utløse dette potensialet.

I 2016 er det brukt mye ressurser på forhandlinger om garanti- og kontragarantiavtaler med Det europeiske investeringsfondet (EIF). De første avtalene innenfor finansielle instrumenter i Horisont 2020 ble signert i januar 2017 mellom Innovasjon Norge og EIF. Det er også økende interesse for finansielle instrumenter både på lån- og egenkapitalsiden. Innenfor egenkapitalinstrumenter er det gjort flere initiativer for å koble potensielle norske aktører med EIF. Arbeidet har resultert i dialog mellom en rekke forskjellige fondsaktører og EIF. Det er også økt og økende interesse blant større norske bedrifter for direkte lån fra Den europeiske investeringsbanken og reelle forhandlinger og due diligence prosesser er gjennomført i 2016.

Videreutvikling

EU-tjenesten har blitt betydelig styrket i 2016. Gjennom en splitting av tjenesten mellom Horisont 2020 og Eksportrådgivning på indre markedsspørsmål har EU-rådgiverne blitt spesialisert for å kunne levere enda bedre mot kundens behov. I 2016 doblet Innovasjon Norge antallet EU-rådgivere ved å gi alle de regionale rådgiverne en 100 prosent Horisont 2020 rolle. Dette grepet har gitt oss kapasitet til å jobbe med bredden av hele rammeprogrammet og utvikle kompetanse og konsepter for å utløse økt næringslivsdeltakelse i samarbeidsprosjektene i samarbeid med Norges forskningsråds NCP-apparat.

I 2017 vil det bli sentralt å tilpasse våre mobiliseringstiltak til endringer som står på trappene i EU. Fra 2018 starter pilotering knyttet til etableringen av EIC (European Innovation Council), og bedriftene vil trenge annen type kompetanse for å nå gjennom nåløyet der. Andre typer tiltak som for eksempel Digital Innovation Hubs og Start-up scale-up initiativet krevet at Innovasjon Norge må utvikle sine stimuleringsstiltak.

På kapitalsiden sikrer avtalene med EIF også mulighet for fremtidig utnyttelse av instrumenter på europeisk plan og er ventet å resultere i ytterligere avtaler i kommende år i tillegg til en oppskalering av eksisterende avtaler.

Aktiviteter

EU-tjenesten leveres primært gjennom kundeport, kursvirksomhet og individuell dybderådgivning til bedrifter. Til EU-programmet Horisont 2020 får bedriftene bistand både i søknadsfasen og i gjennomføringsfasen fra en dedikert Key Account Manager. I tillegg leveres tjenesten gjennom det europeiske nettverket Enterprise Europe Network (EEN) i sær partnersøk og matchmakingaktiviteter.

Resultater og effekter

I SMB-instrumentet har Norge i 2016 en retur på 2,8 prosent godt over regjeringens mål på 2 prosent. Innenfor klyngeprogrammet til EU har Norge en suveren retur på 21 prosent. Under samarbeidsprosjektene vurderes det at det fremdeles er mye uforløst potensial.

De første avtalene innenfor finansielle instrumenter i Horisont 2020 ble signert i januar 2017 mellom Innovasjon Norge og EIF. Signerte avtaler har et volum på totalt 1,2 mrd. kroner for 2017 og 2018, med opsjon om økning i perioden. Garantiavtalen med EIF vil i 2017 øke Innovasjon Norges utlånskapasitet av risikolån fra cirka 1 mrd. kroner i 2016 til 1,5 mrd. kroner i 2017.

Kontragarantiavtalen, på 300 mill. kroner, gir risikoavlastning for et nytviklet instrument – Innovasjon Norges Vekstgaranti i partnerskap med DNB, Nordea og Sparebanken 1 Midt-Norge.

- Delmål 1 – Flere gode gründere

Innovasjon Norge skal stimulere gründere og oppstarts bedrifter til å utnytte sine muligheter for vekst. Målet er ikke å etablere flest mulig bedrifter, men at flest mulig lovende nyetableringer overlever og utnytter sitt vekstpotensial. Suksessformelen for å nå målet om «Flere gode gründere» er kombinasjonen av **kapital, kompetanse og nettverk**. Horisont 2020 bidrar til dette og til tross for at oppstartsselskaper ikke er hovedmålgruppen til rammeprogrammer ser vi økende grad av deltakelse fra grundere især i SMB-instrumentet.

- Delmål 2 – Flere vekstkraftige bedrifter

Norsk økonomi er avhengig av at flere bedrifter lykkes med vekst og skalering. Innovasjon Norge opplever stor etterspørsel fra det etablerte næringsliv på jakt etter nye forretningsområder og markeder. Horisont 2020 programmet er et godt virkemiddel for omstilling og vekst og i vårt arbeid med mobilisering til EU er SMB med vekstpotensial vår primære målgruppe. I 2017 hadde Norge en retur i SMB-instrumentet på 2,8 prosent. Målrettet mobilisering, skreddersydd kompetanseheving og dybderådgivning for de best kvalifiserte har vært strategien i 2016.

- Delmål 3 – Flere innovative næringsmiljøer

Innovative klynger og næringsmiljøer har meget gode forutsetninger for å ta en ledende rolle i omstilling og fornyelse av norsk næringsliv, og for å realisere en vesentlig andel av verdiskapingspotensialet i eksisterende næringsliv. I et samfunn med mange småbedrifter og få store lokomotiver, må bedrifter samarbeide, både for å lykkes internasjonalt, for å innovere og for å kunne ha troverdig og langsiktig dialog og samarbeid med forsknings og kompetansemiljøer. Innovasjon Norge mener klyngene er en spesielt egnet arena for å mobilisere mot Horisont 2020 grunnet nærheten til medlemsbedriftene, internasjonalt nettverk og sterke koblinger mot forskningsmiljøer. I tillegg til bedriftsmedlemmene i klyngen er klyngene selv egnede søkere til EU-midler og Norge har en svært høy retur på klynge til klynge programmet til EU på hele 21 prosent.

Avvik

For tilskuddsordningen «Seal of excellence» ble det gjort en overestimering for 2016 i forhold til antall bedrifter som kvalifiserte basert på evalueringene i EU. Innovasjon Norge har derfor benyttet under 50 prosent av budsjettet i 2016.

Støttende analyser

EU-rådgivning er ikke med i kundeeffektundersøkelsen. Kundeundersøkelser som gjøres for EU-tjenesten, for eksempel i forbindelse med arrangementer, viser at bedriftene i stor grad er tilfredse med tjenestene som leveres.

Administrasjon og gjennomføringskostnader

Se tabell for Gjennomføringskostnader av øvrige virkemidler under kapitel Øvrig rapportering. Tabell 42 side 432.

8 Rapportering av midler fra Kulturdepartementet (KUD)

8.1 Introduksjon

Regjeringen har som mål å vektlegge kultur som næring i større grad og å styrke mulighetene for entreprenørskap i kultursektoren, og skal iverksette en satsing på kulturell og kreativ næring, jf. Prop. 1 S (2016-2017).

Innovasjon Norge får i 2017 ett eget oppdrag fra Kulturdepartementet for å iverksette tiltak rettet mot bedrifter med vekstambisjoner og potensial innen kulturell og kreativ næring. Oppdraget har som mål å bidra til vekst, verdiskaping og arbeidsplasser via økt investering i og omsetning av kunst- og kulturproduksjoner. I tillegg til konkrete tiltak er målet at satsingen skal bidra til økt kunnskap om kultur som næring, samt en koordinert virkemiddelinsats.

I 2016 har Innovasjon Norge arbeidet med to særskilte programaktiviteter rettet inn mot kulturell og kreativ sektor. Disse er finansiert av KD, i samspill med andre departementer.

8.2 Rapportering på enkelttjenester KUD

8.2.1 Nasjonalt kontaktpunkt for EUs lånegarantiordning for kulturell og kreativ sektor

Innovasjon Norge har i 2016 fått i oppdrag å være nasjonalt kontaktpunkt for EUs lånegarantiordning for kulturell og kreativ sektor 2016-2020. Norske finansielle mellomledd og andre relevante aktører skal gis informasjon om og innføring i ordningen og bistå i prosesser inn mot Det europeiske investeringsfondet (EIF), som EUs forvaltningsorgan for ordningen. Innovasjon Norge skal som ledd i dette arbeidet ivareta kontakt til og dialog med norsk finanssektor om ordningen og arbeide for at mulighetene blir kjent for relevante finansaktører og kulturnæringsforetak. Videre skal kontaktpunktet sørge for at tilgjengelige garantiordninger i Kreativt Europa vurderes i tilknytning til eventuelle nye satsninger på kreative næringer i regi av Innovasjon Norge.

Kulturdepartementet stiller for 2016 til disposisjon inntil 0,5 mill. kroner for Innovasjon Norge for dette formål.

Det vises til egen rapport datert 13.2.2017 til Kulturdepartementet.

8.2.1.1 Verdiskapingsprogram for kulturnæringer

Hovedmålet med verdiskapingsprogrammet er økt profesjonalisering, innovasjon og kommersialisering i kulturnæringen. De langsiktige målsetningene er å bidra til (1) økt verdiskaping og eksport i kulturnæringen, (2) at flere aktører i kulturnæringen skal kunne leve av egen virksomhet, (3) flere attraktive lokalsamfunn og steder for innbyggere, arbeidskraft og bedrifter i hele landet (Handlingsplan «Fra gründer til kulturbedrift» 2013). Innsatsen skal være rettet mot kulturgründere, vekstbedrifter og nyskapende næringsmiljøer med vekstpotensial. Arbeidet med å styrke kunnskapsgrunnlaget om kulturnæringene og fremme kultur som innovasjonsdriver står sentralt.

Med kulturnæringer mener vi bransjene musikk, film, foto og spill, tv og radio, arkitektur, design (inkl. mote), trykte medier, annonse og reklame, kulturarv og kunstnerisk virksomhet. Innovasjon Norges tjenester er kun rettet mot bedrifter og prosjekter som har en kommersiell målsetting. Det gjelder også denne satsingen.

Satsingen startet oktober 2013 og et samarbeid mellom Kulturrådet og Innovasjon Norge hvor målet er å utforske hvordan virkemiddelapparatet best kan fungere i samarbeid for utvikling av sterke kulturbedrifter. Fire virkemidler er valgt ut som satsingsområder: (1) Kompetanseprogrammet Bygg

Bedrift, (2) Mentortjeneste, (3) Bedriftsnettverk og (4) Samlokalisering, hvor Innovasjon Norge har ansvar for de tre første, Kulturrådet for det siste.

I tillegg til oppdraget har vi initiert flere tiltak og aktiviteter. (1) En til ti – web veileder for kulturbedrifter med 1-10 ansatte, et samarbeid med Kulturrådet. (2) Creative Business Cup Norway – kåring av Norges beste kreative næring som er et samarbeid med CBC internasjonalt og 657 Oslo. (4) FRAM Marked for musikk, som er et samarbeidsprosjekt mellom Music Norway og Innovasjon Norge. Og til slutt (5) Spill ut i verden, et eksportprogram for spillbransjen som er et nyetablert samarbeid med Kulturdepartementet og Norsk Filminstitutt (10 mill. kroner totalt, 50 prosent KUD, 50 prosent Innovasjon Norge).

I 2016 er disse aktivitetene finansiert av KMD, NFD og KUD.

Samlet vurdering av måloppnåelse

Innen eksisterende ramme er det en ambisjon:

- Å styrke satsingen på flere gode KULTUR gründere
- Å styrke satsingen på flere vekstkraftige KULTUR bedrifter
- Å styrke satsingen på fler innovative KULTUR næringsmiljøer

Resultatene fra arbeidet er meget positive. Aktiviteten har vært høy i forhold til investeringen, og vi har høstet et godt kunnskapsgrunnlag til å jobbe videre med bransjene. Oslo Economics gjennomførte i august 2015 en evaluering av verdiskapingsprogrammet. Denne viser at satsingen etter allerede 1,5 år bidrar positivt til å nå målene.

Videreutvikling

Potensialet for å få frem gode prosjekter er større enn det vi kan innfri, og det er størst behov for midler i sentrale strøk. For 2016 har vi hatt meget små rammer for sentrale strøk. Beklageligvis har vi derfor måttet si nei til mange gode prosjekter.

- Resultatene, erfaringene og behov i markedet tilsier at vi må satse videre på næringen, ikke minst for å *kapitalisere på det fortrinnet som nå er skapt*.
- Evalueringen viser at vi har satt inn riktige tiltak som bør videreføres. Dette gjelder spesielt *Bygg Bedrift - forretningsutvikling for kulturbedrifter* som har fortreffelige resultater og tilbakemeldinger. Det eksisterer heller ikke andre liknende tilbud som dekker behovet for denne type kompetanse.
- Videre er det et uttalt *behov for flere internasjonale tjenester samt etablering av et økosystem for eksportmodne bedrifter*. Vi initierte derfor Spill ut i verden, et helt nytt pilotprogram for spillbransjen. Her er potensialet for videreutvikling godt, både for å etablere dette som et fast tilbud, og utvide tilbudet til flere bransjer.
- Både innspill fra næringen gjennom Drømmeløftet Kultur samt innspillnotatet fra Næringspolitisk råd for kulturell og kreativ næring peker på *lånutfordringen samt behovet for privat kapital*. Det oppleves generelt utfordrende for selskaper innen næringen å kvalifisere for lån. Vi ser et behov for kompetanseheving både hos potensielle investorer i den kreative næringen og hos selskapene som ønsker å tilknytte seg private investorer.
- *Behovet for en mer langsiktig tankegang rundt Innovasjon Norges satsinger er viktig*. Både erfaringene med og evalueringen av denne satsingen bekrefter at kulturnæringen har et stort potensial, og at vi fortsatt må ha økt fokus på næringen.

Aktiviteter innen verdiskapingsprogrammet

Vi er nå ferdige med verdiskapingsprogrammet for kulturnæring og går inn i en ny periode med en satsing på kulturell og kreativ næring med 30 mill. kroner fra Kulturdepartementet, en satsing som bygger på de gode resultatene fra arbeidet med verdiskapingsprogrammet.

Totalt har det fra oktober 2013 til desember 2016 blitt innvilget 22,8 mill. kroner til kunder direkte gjennom fordelte rammer fra KMD og NFD (12 mill fra KMD og 10,8 mill. fra NFD). I tillegg kommer 2,5 mill fra KUD til Spill ut i verden. Satsingen har hatt en utløsende effekt på tilgangen kulturgründere har til andre virkemiddel i Innovasjon Norge, mye på grunn av kompetanseheving og bransjekunnskap. Dette er en meget gledelig ringvirkning av satsingen.

Under følger en kort beskrivelse aktivitetene som er gjennomført for å nå målene. Fokuset på kapital og kompetanse hånd i hånd er en rød tråd. Disse gode resultatene viser at det er viktig å fortsette med en spisset satsing mot kreativ næring for å hente ut hele verdiskapingspotensialet.

Fordelt ramme 2016 KMD post 72 (N-KULT 787): 3,8 mill. kroner

Aktiviteter KMD post 72	Antall tilsagn	Forbruk
Bygg Bedrift	1 (8 program)	1,3
Bedriftsnettverk	10 nettverk	1,7
Filmfond Nord	1 (20 bedrifter)	0,6
Kulturnettverk Reykjavik	1 (18 bedrifter)	0,2
Innvilget 2016	13	3,8

1,7 mill. kroner har gått til bedriftsnettverk i distriktspolitisk virkeområde, hovedsakelig Troms. I tillegg har kompetanseprogrammet Bygg Bedrift, forretningsutvikling for kulturnæringen, blitt gjennomført 8 steder i Norge og har kommet bedrifter fra hele regionen til gode.

0,2 mill. kroner er innvilget til Kulturnettverk Reykjavik, hvor 18 bedrifter innen kreativ næring, alle med potensielle samarbeidsprosjekter med tilsvarende aktører på Island, deltok på studietur til Reykjavik og Iceland Airwaves. Vi ser allerede resultater av turen, da flere av selskapene har fått oppdrag hos nye aktører. Innovasjon Norge Troms tok initiativet til turen, for å sikre at våre bedrifter får et større fokus på et internasjonalt marked.

Innovasjon Norge Troms har jobbet målrettet med filmbransjen over en periode. I 2015 og 2016 har bedriftsnettverket Filmverftet vært den viktigste satsingen. Parallelt med dette har vi i samarbeid med Nordnorsk Filmsenter, samt en rekke bedrifter, startet et arbeid med et større fokus på merkevarebygging for filmbransjen i Nord Norge, i første omgang knyttet til dokumentarfilm. Denne satsingen har på kort tid vært så vellykket at vi har inkludert spillefilm/ TV-serier, samt lokasjonsutvikling i et større prosjekt ledet av Filmfond Nord. Det er ventet at man i tillegg vekst i filmbransjen, også vil oppleve store ringvirkninger i andre næringer. Tildelingen ble gjort i slutten av 2016, og prosjektperioden starter 1. januar 2017, Prosjektet er finansiert av Innovasjon Norge og Sparebank1 Nord-Norge (50/50). I forprosjektet i 2016, deltok 20 selskaper, og noen av disse har hatt betydelig vekst.

Fordelt ramme 2016 NFD post 71 (UT-KULT 1042): 4,9 mill. kroner (reservert fra 2015)

Aktiviteter NFD post 71	Antall tilsagn	Forbruk
Mentor	2	0,06
Spill ut i verden (5 mill reservert fra 2015)	6	4,9
Innvilget 2016	8	4,9

Fordelt ramme 2016 NFD post 71 (UT-DIV NY 1066): 0,6 mill. kroner

Aktiviteter NFD post 71	Antall tilsagn	Forbruk
Bygg Bedrift	1 (4 program)	0,6
Innvilget 2016	1	0,6

Det er således gjennomført 12 Bygg Bedrift program totalt i 2016 med 142 deltakende bedrifter med midler fra både KMD og NFD. Programmene er gjennomført i samarbeid med landets beste kreative hubber i Molde, Tromsø, Drammen, Lillehammer, Oslo (vår), Trondheim, Porsgrunn, Bergen, Oslo (høst), Hallingdal, Stavanger og Verdal og kommer bedrifter fra hele regionen til gode.

Fra oppstart i 2014 har det blitt gjennomført 25 program totalt for 275 bedrifter over hele landet. Bedriftene ga programmet meget god evaluering med snittscore for tilfredshet for på 6 av 7 mulige (nytte ift. egen bedrift) og samlet snitt fra 2014-2016 er også 6 fra 196 evalueringer.

Lanseringen av Spill ut i verden i januar 2016 med påfølgende utlysning har gått etter planen og de 8 beste bedriftene i Norge er nå deltakere i det nye eksportprogrammet. Bedriftene har fått tilskudd og deltar samtidig på kompetanseaktiviteter. Programmet er et samarbeid mellom KUD, NFI og Innovasjon Norge og avsluttes i 2017.

På grunn av små rammer har vi ikke fått finansiert så mange mentortilskudd og bedriftsnettverk som behovet tilsier.

Avvik

Ingen vesentlige avvik.

9 Øvrig rapportering

9.1 Administrasjons- og gjennomføringskostnader

Driftskostnader

Driftskostnadene for selskapet består av gjennomføringskostnader og basiskostnader. Nærings- og fiskeridepartementet finansierer selskapets basiskostnader tråd med basiskostnadsmodellen gjennom en særskilt bevilgning (kap. 2421, post 70). Denne skal gi selskapet en grunnkapasitet uavhengig av oppdragsmengde og dekke selskapets basiskostnader.

Gjennomføringskostnader skal dekke alle kostnader som er knyttet til å gjennomføre og levere hvert enkelt oppdrag. Den enkelte oppdragsgiver skal dekke alle gjennomføringskostnader utover basiskostnadene for sine oppdrag, med unntak for aktiviteter som skal være selvfinansierende. Selskapets låne-, garanti- og fondsordninger skal hver for seg være selvfinansierende og dekke sine totale administrasjons- og gjennomføringskostnader.

En samlet oversikt over driftskostnader (gjennomføringskostnader og basiskostnader) vises nedenfor i Tabell 39: Oversikt over driftskostnader (gjennomføringskostnader og basiskostnader).

Vi skiller mellom direkte prosjektkostnader (DPK) og bemannings- og andre driftskostnader (her benevnt; egen bemanning og overhead).

	2015			2016		
	DPK	Egen bemanning og overhead	Sum Gjennomføring	DPK	Egen bemanning og overhead	Sum Gjennomføring
Basiskostnader	21	147	168	16	153	169
Gjennomføringskostnader finansieringstjenester	60	358	418	60	346	406
Gjennomføringskostnader øvrige tjenester	401	400	801	412	390	803
Sum driftskostnader	482	905	1 387	488	889	1 378

Tabell 39: Oversikt over driftskostnader (gjennomføringskostnader og basiskostnader).

I årsregnskapets note 11 finnes en oversikt over hva som inngår i direkte prosjektkostnader. For mer informasjon om hva som inngår i gjennomføring; se årsregnskapet for detaljer.

Andel gjennomføringskostnader vil variere

Gjennomføringskostnadene knyttet til en tjeneste omfatter alle kostnader som påløper i tjenestens «levetid»; Utviklings-/implementeringskostnader ved oppstart av ny tjeneste, markedsføring og mobilisering av valgte kundegrupper, kundedialog og behovsavklaring, kvalifisering og saksbehandling, leveranse av tjeneste, oppfølging av kunde/engasjement i etterkant, bruk av selskapets støttefunksjoner i dette arbeidet (jurister, bankfaglig, sektorspesialister, CSR, mv), direkte drift og forvaltning av tjenesten/programmet, rapportering til ledelse og oppdragsgivere, etc.

Vår tjenesteportefølje bygger i hovedsak på fem tjenestetyper; finansieringstjenester, rådgivingstjenester, nettverkstjenester, profileringstjenester og kompetansetjenester.

Tjenestetypene representerer i stor grad ulike leveransemodeller. Mens finansieringstjenester har en forutgående kundebehandling og beslutning, og deretter leveres som en utbetaling av lån/tilskudd, vil våre rådgivningstjenester i stor grad leveres av egne ansatte og være en langt mer arbeidsintensiv leveranse. I noen tilfeller vil man også velge å levere tjenesten gjennom eksterne kompetanseleverandører (for eksempel mentortjenesten).

Forholdet mellom aktivitetsnivå, målt som samlet leveranse til kunde, og gjennomføringskostnader vil derfor variere betydelig mellom tjenestene

Andelen gjennomføringskostnader påvirkes først og fremst av innslag av rådgivning, kompetansetiltak, grad av mobilisering og andre aktiviteter utover tilsagn om finansiering. Dersom det er behov for arrangementer, mobilisering og annet proaktivt arbeid overfor målgruppen for å øke måloppnåelsen, vil gjennomføringskostnadene vanligvis øke noe. Tilsvarende vil virkemidler med kompliserte tildelingskriterier og rutiner ha noe høyere andel gjennomføringskostnader (alt annet likt).

Bemanningskostnadene øker dersom Innovasjon Norge tar i bruk mer arbeidsintensive metoder for å øke måloppnåelsen. Herunder kan spesielt nevnes det økte fokuset på å ta rollen som kompetent sparringspartnere for våre kunder i deres forretningsutvikling.

Andelen direkte prosjektkostnader for et virkemiddel påvirkes også av valg av leveransemodell. Innovasjon Norge kan velge å sette ut drift og gjennomføring av enkelte ikke-finansielle tjenester som kurs og rådgivning til eksterne tjenesteleverandører når det er mest hensiktsmessig. Da blir andelen direkte prosjektkostnader vanligvis høy, mens kostnader til egen bemanning og overhead går ned.

Gjennomføringskostnader for virkemidler med høy andel av finansiering

Gjennomføringskostnader for virkemidler med høy andel av finansiering for 2016 er vist under i Tabell 40, og tilsvarende for 2015 er vist i Tabell 41. Forholdet mellom aktivitetsnivå, målt som samlet leveranse⁸⁵ til kunde, og gjennomføringskostnader kan variere betydelig mellom virkemidler. Dette er vist i kolonnen helt til høyre.

Følgende virkemidler har hatt vesentlige endringer (over kr 5 mill) i gjennomføringskostnader fra 2015:

- Miljøteknologiordningen viser en økning i samlede gjennomføringskostnader på 7,8 mill. kroner sammenlignet med 2015. I 2016 økte tilsagn til kunder vesentlig. Andel gjennomføringskostnader ble således redusert fra i 2016.

Det vises til kap 10.5.2 om kostnadseffektivitet hvor miljøteknologiordningen har særskill omtale.

- Ditsriksutviklingstilskudd, etablerings- og RDA tilskudd viser en vesentlig nedgang som kan henføres til at arbeidet med RDA tilskudd ble avvirket i 2016.

⁸⁵ Beløpene «Levert til kunde» for 2016 viser tilsagn for året. Dette er en endring fra 2015, hvor «levert» også inkluderer verdien av gjennomføringskostnadene.

2016						
Virkemiddel	Finansiert av	DPK	Egen bemanning og overhead	Sum Gjennomføring	Levert kunde ⁸⁶	Andel gjennomføring
Lavrisikolån 2)	Renteinntekter	7,8	81,7	89,5	2 486	3,6 %
Distriktsutvikling-, etablerings- og RDA tilskudd	KMD 551.60	5,8	42,1	47,9	457	10,5 %
Innovasjonslån og garantier	Renteinntekter	3,1	35,5	38,6	724	5,3 %
Investering og bedriftsutvikling i landbruket	LMD 1150.50, Fylkesmennene	3,7	39,7	43,5	570	7,6 %
Forsknings- og utviklingskontrakter	NFD 2421.72	1,1	19,8	20,9	294	7,1 %
Distriktsrettede risikolån og garantier	Renteinntekter	2,2	25,8	28,1	292	9,6 %
Miljøteknologi ⁸⁷	NFD 2421.76, KLD 1422.70	6,6	40,0	46,6	469	9,9 %
Landsdekkende etablerertilskudd	NFD 2421.50	1,9	31,2	33,0	290	10 %
Næringstilskudd Svalbard	NFD 2421.80	0,6	1,0	1,6	12	11,4 %
Presåorkapitalordningen	NFD 2421.77, NFD 2421.78	-	-	-	104	0 %
Utviklingsprogrammet- landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskapning, midler fra jordbruksavtalen	LMD 1150.50, LMD 1151.51	21,5	11,5	33,1	90	36,8 %
Bioenergiprogrammet ⁸⁸	LMD 1150.50 KLD	1,8	6,0	7,8	57	13,7 %
Trebasert innovasjonsprogram	LMD 1149.72	1,8	1,6	3,4	21	16,2 %
Landsdekkende innovasjonstilskudd	NFD 2421.50	0,2	5,8	6,0	40	15 %
Program for industriell bioraffinering	KMD 552.72, LMD 1149.74, NFD 2421.50	1,5	4,2	5,8	2	70 %
Sum gjennomføringskostnader med høy andel av finansiering		60	346	406	5 908⁸⁹	

Tabell 40: Gjennomføringskostnader for virkemidler med høy andel av finansiering 2016

⁸⁶ Beløpene «Levert til kunde» for 2016 viser tilsagn for året. Dette er en endring fra 2015, hvor «levert» også inkluderer verdien av gjennomføringskostnadene.

⁸⁷ Inkluderer klima og miljøvennlig skipsfart

⁸⁸ Inkluderer biogasspiloter

⁸⁹ I tillegg kommer tilsagn til: Nasjonale tiltak for regional utvikling, Nettverk profilering, Investeringsfondene mm.

2015

Virkemiddel	Finansiert av	DPK	Egen bemanning og overhead	Sum Gjennomføring	Levert kunde ⁹⁰	Andel gjennomføring
Lavrisikolån ⁹¹	Renteinntekter	5,7	87,4	93,1	2 006	5 %
Distriktsutvikling-, etablerings- og RDA tilskudd	KMD 551.60, KMD 551.61	13,8	57,5	71,3	594	12 %
Innovasjonslån og garantier	Renteinntekter	2,1	33,6	35,7	568	6 %
Investering og bedriftsutvikling i landbruket	LMD 1150.50, Fylkesmennene	3,0	38,9	41,9	619	7 %
Forsknings- og utviklingskontrakter	NFD 2421.72	1,1	19,3	20,4	379	5 %
Distriktsrettede risikolån og garantier	Renteinntekter	1,6	26,4	28,0	394	7 %
Miljøteknologi	NFD 2421.76	5,8	32,9	38,8	367	11 %
Landsdekkende etablerertilskudd	NFD 2421.50	0,7	34,4	35,0	273	13 %
Utviklingsprogrammet- landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskapning, midler fra jordbruksavtalen	LMD 1150.50, LMD 1151.51	20,3	12,6	32,8	39	84 %
Bioenergiprogrammet	LMD 1150.50	1,3	3,5	4,8	69	7 %
Trebasert innovasjonsprogram	LMD 1149.72	3,4	4,2	7,6	27	28 %
Landsdekkende innovasjonstilskudd	NFD 2421.50	0,2	2,9	3,1	28	11 %
Program for industriell bioraffinering	KMD 552.72, LMD 1149.74, NFD 2421.50, NFD 2421.71, NFD 2421.74	1,2	4,0	5,2	10	52 %
Maritim utvikling og nærskipfart	NFD 2421.50	0,0	0,3	0,3	0	106 %
Sum gjennomføringskostnader med høy andel av finansiering		60,0	357,9	418,0	5 373,7	

Tabell 41: Gjennomføringskostnader for virkemidler med høy andel av finansiering 2015

⁹⁰ Beløpene på levert til kunde kan avvike fra det som er vist andre steder i rapporten og i statistikkvedlegget. Tilsagn gitt til Innovasjon Norge er eliminert fra statistikken i tabellen over. Videre inkluderer også verdien av levert til kunde gjennomføringskostnadene fratrukket bidrag til felleskostnader.

⁸⁹ Målt i andel av låneporteføljen er andel gjennomføring for lavrisikolån 0,7 prosent og for risikolån (distrikts og landsdekkende) 2,5 prosent

Gjennomføringskostnader for øvrige virkemidler

Tabell 42 nedenfor viser fordeling av direkte kostnader og bemanningskostnader for grupper av virkemidler med liten andel finansiering i henholdsvis 2015 og 2016.

Virkemiddel	Finansiert i 2016 av	2015			2016		
		DPK	Egen bemanning og overhead	Sum gjennomføring	DPK	Egen bemanning og overhead	Sum gjennomføring
Reiselivsprofilering	NFD 2421.74	218,6	75,0	293,6	215,7	74,9	290,6
Rådgivning og formidling ved ute- og distriktkontorene, hjemhenting og nettverksbygging ⁹²	NFD 2421.74	17,0	111,4	128,4	16,7	103,8	120,5
Rådgiving ⁹³	NFD 2421.74,	40,4	84,4	124,7	45,3	83,5	128,7
	KMD 552.72						
	KD						
Kompetanse ⁹⁴	NFD 2421.74,	47,4	19,3	66,7	44,0	16,0	60,1
	KMD 552.72						
Næringslivsprofilering ⁹⁵	NFD 2421.74	39,3	12,5	51,8	44,3	11,7	56,0
Nettverk ⁹⁶	NFD 2421.71,	10,3	35,4	35,7	12,8	26,3	39,0
	KMD 552.72						
Innovasjon i reiselivsnæringen	NFD 2421.74	3,2	4,9	8,1	4,4	6,4	10,8
Marint verdiskapingsprogram		4,5	2,3	6,8	0,5	0,7	1,2
EØS-midlene	UD	2,8	9,4	12,2	8,2	10,3	18,5
Regional omstilling	KMD 552.72	3,3	6,2	9,5	3,1	6,0	9,1
Business Match Making program	UD/NORAD	1,9	4,3	6,2	1,5	4,7	6,2
Samarbeidsprosjekter med utenriktjenesten	NFD 2421.74	0,9	7,2	8,1	0,6	8,4	9,0
Investeringsfond Nordvest-Russland/Øst-Europa	Renteinntekter	0,6	6,1	6,7	0,6	5,3	5,9
Diverse	Øvrig	2,0	2,3	4,4	2,2	0,6	2,8
Mobilisering til Skattefunnordningen	NFD 2421.74	0,0	1,1	1,1	0,0	0,8	0,8
Kontordager og kurs for førstelinjetjenesten i kommunene	KMD 552.72	0,4	1,4	1,8	0,2	1,0	1,2
Evaluering og analyser	KMD 552.72,	2,8	1,0	3,8	5,0	1,1	6,1
	NFD 2421.74,						
	LMD						

⁹² Inkluderer økosystem for kapital, formidling av internasjonale markedsmuligheter og Utvikling av markedskompetanse og nettverk ved kontorene i utlandet

⁹³ Inkluderer rådgivning om immaterielle rettigheter, internasjonal markedsrådgivning, behovsavklaring og internasjonal markedsveiledning, eksportrådgivning, Horisont 2020, mobilisering til horisont 2020 mobilisering for vekst i dirstriktene og mentortjenesten for gründere

⁹⁴ Inkluderer tilskudd til FRAM marked, Global Entrepreneurship og kompetanseprogrammet FRAM

⁹⁵ Inkluderer Messer og Norske fellesstands i utlandet, Næringslivsdelegasjoner og Business Events Abroad

⁹⁶ Inkluderer Norwegian Innovation Clusters (klyngeprogrammet), bedriftsnettverk, kompetanseutvikling i regionale næringsmiljøer,

Øvrig rapportering

NOREPS, Norwegian Emergency Preparedness System	UD	0,7	4,0	4,6	1,8	5,2	7,0
Gründerveiledningen	NFD 2421.74	0,1	4,0	4,1	0,5	5,4	5,9
Såkornkapital forordningen	NFD 2421.74,	0,3	4,7	5,0	0,6	4,7	5,3
	NFD 2421.78						
Forsvarsanskaffelser	NFD 2421.74	1,5	1,7	3,2	2,1	1,9	3,9
Kvinner og mangfold i næringslivet	NFD 2421.50,	0,1	3,2	3,3	0,1	2,8	2,8
	NFD 2421.74,						
	KMD 552.72						
Intsok	NFD 2421.74	0,5	1,2	1,8	0,2	1,1	1,3
Invest in Norway	NFD 2421.74	0,7	3,0	3,6	0,8	3,4	4,2
Næringsrettede tilskuddsordninger for nordområdene og Russland	UD	0,8	3,0	3,8	0,7	3,0	3,7
Verdiskapingsprogram for kulturnæringer	KMD 552.72	0,5	1,6	2,1	0,4	1,5	0,8
Sum gjennomføringskostnader øvrige virkemidler		400,6	400,3	801,0	412,2	390,4	802,5

Tabell 42: Viser fordeling av gjennomføringskostnader for øvrige virkemidler.

9.2 Rapportering av basiskostnader finansiert over NFD post 2421.70

Basiskostnadene finansieres over post 2421.70 og omfatter:

- direkte personalkostnader for administrerende direktør, lederne ved distriktskontorene og lederne på utekontorene, med unntak av utekontor som er dedikert særskilte ordninger
- honorar til hovedstyret, regionstyrene og valgkomiteene
- en grunnkapasitet til å ta imot henvendelser ved distriktskontorene
- strategiarbeid som ikke er relatert til særskilte oppdrag
- virksomhetsstyring som ikke er relatert til særskilte oppdrag
- styringsdialog med eierne
- innspill til nasjonal og regional politikktutforming
- deltakelse i utviklingsprosesser på nasjonalt og regionalt plan
- fysisk og digital infrastruktur knyttet til funksjoner som dekkes av basiskostnadene

	2015	2016
Grunnkapasitet distriktskontor	20,4	21,7
Innovasjonspolitisk rådgiver	14,8	21,9
Ledelse og virksomhetsstyring	124,8	120,6
Styrehonorarer	7,9	4,8
Sum	167,9	169,0

Tabell 43: Fordeling av basiskostnader for 2015 og 2016.

9.3 Fordeling av antall årsverk

Tabellen nedenfor viser antall årsverk fordelt på distriktskontorer (DK), kontorer i utlandet (UK) og hovedkontoret (HK) i 2015 og 2016. Inndeling i DK, UK og HK reflekterer ikke fordeling på kunderettet arbeid versus administrasjon- og støttefunksjoner, men inndelingen reflekterer den ansattes fysiske arbeidsplass. Ansatte som gjør kunderettet arbeid finnes både på HK, DK og UK.

Tabell 44 viser antall ansatte årsverk ved utgangen av året og inkluderer vikarer, personer uten arbeidsplass og personer i permisjon. Dette gjør at det ikke er en entydig sammenheng mellom antall årsverk og bemanningskostnader.

Årsverk	2014	2015	2016
Distriktskontor	317	284	279
Kontorer i utlandet	179	169	167
Hovedkontor	250	243	247
Sum	746	696	693

Tabell 44: Utvikling i antall årsverk fordelt på distriktskontorer, kontorer i utlandet og hovedkontoret. Som årsverk teller alle som er ansatt hos Innovasjon Norge per 31.12 det gjeldende år.

Antall årsverk var 693 pr. 31.12.16, hvorav 28,5 i engasjementsstilling og 9 i vikariat. Dette er samlet sett 3 færre enn pr. 31.12.15. I løpet av 2016 er ansatt 62 personer⁹⁷. Totalt 49 personer sluttet i løpet

⁹⁷ Merk: Antall ansatte, ikke årsverk

av 2016. Turnover i 2016 er 6.9 prosent. I tillegg var det en netto nedgang på 10 personer ved årsskiftet 2015/2016.

9.4 Omfang og fordeling av brukerbetalte tjenester

Noen av Innovasjon Norges tjenester krever brukerbetaling. I hovedsak er dette tjenester tilknyttet reiselivsvirksomheten, samt næringslivsprofilering (delegasjoner og fellesstands) og tjenesten internasjonal vekst. Tabell 45 viser inntektene fra eksterne brukerbetalte tjenester fordelt på distriktskontorer (DK), kontorer i utlandet (UK) og hovedkontoret (HK).

Mengden brukerbetalinger er omtrent på samme nivå sammenlignet med 2015.

Type tjeneste	DK		HK		UK		Total	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Profilering av Norge som reisemål	-	-	17,9	17,5	58,6	53,9	76,5	71,3
Norske fellesstands i utlandet	-	-	27,5	28,2	-	0,4	27,5	28,6
Øvrige tjenester	1,0	1,6	6,7	7,0	15,0	15,1	22,8	23,6
Internasjonal markedsrådgivning	0,1	-	0,1	-	12,8	15,1	13,0	15,1
Kompetanseprogram (FRAM)	4,5	6,0	0,2	-	0,0	0,3	4,7	6,3
Næringslivsdelegasjoner	-	-	1,5	0,8	-	-	1,5	0,8
Sum	5,7	7,5	53,8	53,4	86,5	84,8	146,0	145,7

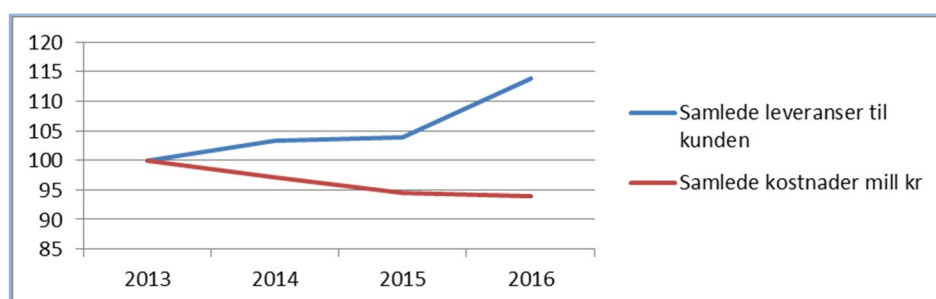
Tabell 45: Omfang og fordeling av brukerbetalte tjenester. Tabellen viser brukerbetaling i mill. kroner fordelt på distriktskontor (DK), hovedkontor (HK) og kontorer i utlandet (UK).

9.5 Effektiv drift

Styret i Innovasjon Norge følger selskapets drift løpende gjennom året med fokus på måloppnåelse, effektiv drift og ansvarlig forvaltning av fellesskapets midler.

I 2016 har Innovasjon Norge levert mer til norsk næringsliv med mindre ressurser.

Innovasjon Norge fikk økte bevilgninger over statsbudsjettet og leverte i 2016 tjenester for 6,7⁹⁸ mrd. kroner til næringslivet. Med dette videreføres trenden for årene 2014-2016 hvorpå Innovasjon Norges samlede leveranser har økt fra 5,9 mrd. kroner til 6,7 mrd. kroner (+13,6 %). Samtidig viser selskapets samlede driftskostnader i samme perioden en reduksjon fra 1,5 mrd. kroner til 1,4 mrd. kroner (-6 %).

Styret og ledelsen i Innovasjon Norge har igangsatt en rekke aktiviteter og prosjekter som i sum skal øke selskapets effektivitet videre de neste årene. I 2016 har Innovasjon Norge eksempelvis lagt grunnlag for økt effektivisering ved at arbeidsprosesser re-designes og digitaliseres, organisasjonsstruktur i Norge og utland justeres, kritisk kompetanse samlokaliseres (Gründersenter, Eksportsenter, mv) og kompetansemedarbeidere spesialiseres.

Antall regionkontorer i Norge er redusert, de regionale styrene er avviklet og erstattet med regionale kredittkomiteer. Selskapets internasjonale tilstedeværelse er besluttet spisset i henhold til de marked og tjenestebehov i de land det er mest aktuelt for IN å være tilstede i. Innføringen av en kunde-behovsbasert tjenestemodell og en enhetlig informasjonsmodell styrker selskapets evne til å utarbeide presise analyser og rapportere på den kvalitet våre tjenesteleveranser representerer.

Gjennomføringen av Digitaliserings prosjektet de neste årene, parallelt med etablering av mer effektive arbeidsprosesser i selskapets matrisestruktur, vil være avgjørende drivere i arbeidet med kontinuerlig kostnads- og formålseffektivisering.

Det er særlig på to områder Innovasjon Norge følger opp og dokumenterer selskapets effektivitet:

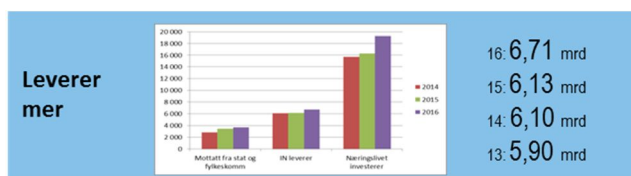
- **Formålseffektivitet;** Innovasjon Norge når sine mål først og fremst gjennom å levere på de oppdrag og mål som selskapet til enhver tid har. Derfor er det primære mål å sikre at selskapet er formålseffektivt. Innenfor rammen av oppdragsgiveres forventninger og selskapets strategi:
 - utløser økte investeringer i næringslivet, herunder stimulerer privat innsats og kapital

⁹⁸ Samlet næringsrettet innsats (sum av leverte tjenester; finansiering, rådgivning, kompetanse, nettverk, profilering). Kilde Årsrapport 2016

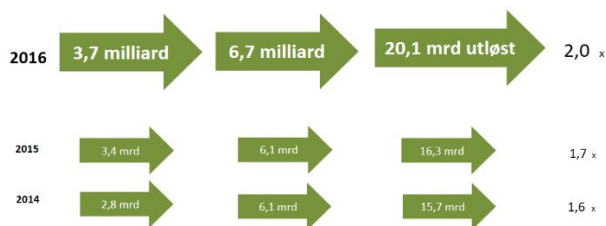
- skjer noe som ellers ikke ville ha skjedd (addisjonalitet)
- gir tydelige effekter på verdiskaping, salgsinntekter og produktivitet
- *Kostnadseffektivitet; Dernest at kostnadene ved å levere disse effektene ikke er større enn nødvendig.*
 - Gitt formåleffektivitet (ovenfor) skal Innovasjon Norge være mest mulig kostnadseffektiv i den forstand at forholdet mellom levert kroneverdi og kostnadene ved å levere (dvs utviklingen i kostnadsandel) skal være rimelig og forklarlig.
 - Populært sagt «ikke koste en krone mer enn nødvendig»

9.5.1 Formåleffektivitet.

Oppdragsgiverrapporten 2016 og Årsrapporten 2016 har omfattende dokumentasjon på de effekter, resultater og aktiviteter som leveres. I sum forteller disse at:

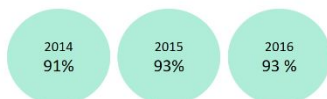

Leveranser til våre kunder øker med 14% i de tre årene 2014-2016 (finansierings-, rådgivnings-, nettverks- og profileringstjenester)

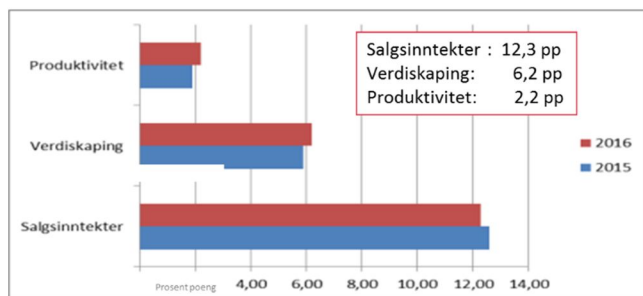

En krone fra Innovasjon Norge utløser to kroner fra næringslivet i form av egeninnsats og annen risikokapital

93 %
andel der vi har vært utslagsgivende for gjennomføring av prosjektet

Ni av ti kunder sier at Innovasjon Norges bidrag har vært utslagsgivende for deres prosjekt (addisjonalitet)

Kunder som innovasjon Norge har støttet viser en årlig mervekst på alle våre effektindikatorer; 12,3 prosentpoeng i salgsinntekter, 6,2 prosentpoeng i verdiskaping og 2,2 prosentpoeng i produktivitet

I sum viser dette en positiv utvikling i de nøkkeltallene som beskriver selskapets formåls effektivitet.

9.5.2 Kostnadseffektivitet

Vi leverer mer til kundene (14 prosent økning) med færre ansatte (-9 prosent reduksjon) og en total bedret kostnadseffektivitet på 18 prosent

Utviklingen i selskapets kostnadseffektivitet er krevende å lese direkte ut av årsregnskapet. Det er derfor utarbeidet ulike indikatorer som gir styret og ledelsen grunnlag for å diskutere utviklingen.

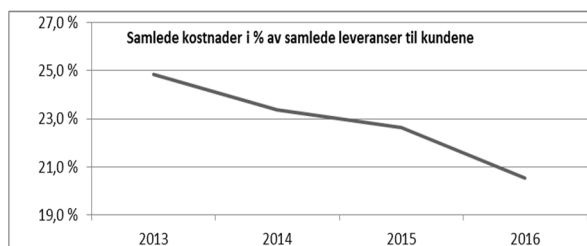
Innovasjon Norge har valgt å følge opp utviklingen på

- Innovasjon Norge nivå (totale driftskostnader i % av samlede leveranser)
- Låneordningene i Innovasjon Norge
- Noen av de største tilskuddsordningene
- I 2016 har vi utvidet dette med å gjøre noen betraktninger vedrørende rådgivnings- og kompetansetjenester.

En vurdering av kostnadseffektivitet på ulike aktiviteter er metodisk krevende, og analyser krever kvalitativ datafangst over minst en treårs periode. For mange av våre ikke-finansielle tjenester har vi slike data kun for 2016, men det gir et startpunkt for videre analyser fremover.

En vurdering av kostnadseffektivitet i Innovasjon Norge er naturlig nok et løpende utviklingsarbeid hvor ny kunnskap og ny forståelse går hånd i hånd med utvikling av nye indikatorer.

9.5.2.1 Totale driftskostnader i prosent av samlede leveranser⁹⁹

Innovasjon Norge gir i sin offentlige rapportering (Årsrapport og Årsregnskap) data knyttet til Innovasjon Norges samlede virksomhet. Siden dette er offentlig tilgjengelige data, er det ønskelig å inkludere indikatorer og relasjonstall for den samlede virksomheten som bygger på offentlig tilgjengelige data.

Nøkkeltallet viser hvor mange kostnads kroner som ligger til grunn for hver levert krone (til kunden), og indikerer også hovedtrenden i utviklingen av total kostnadsbelastning ifht kundeleveransene.

	Basisåret			
	2013	2014	2015	2016
Samlede leveranser til kunden	5 900	6 100	6 125	6 714
Samlede kostnader mill kr	1 467	1 425	1 387	1 378
Andel kostnader pr levert krone	24,9 %	23,4 %	22,6 %	20,5 %
Effektivitetsøkning siste tre år				17,7 %

Utviklingen i kostnadseffektiviteten må sees i sammenheng med oppnådde effekter og strategiske ambisjoner.

Målet er ikke isolert sett å ha lavest kostnadsandel,

men å ha lav kostnadsandel gitt de målgrupper, prioriteringer, virkemiddel-mix mv som er nødvendig for å nå størst formålseffekt. (jfr ambisjonen om å vri fra tilskudd til lån for å få større effekter).

Utviklingen i nøkkeltallet mellom årene vil naturlig nok påvirkes av miks/fordeling i samlede leverte tjenester (ikke finansielle tjenester er mer arbeidsintensive enn finansielle tjenester). Ytterligere vil nøkkeltallet kunne variere avhengig av en bevist kombinasjon av innleide konsulenter og faste ansatte for å ivareta en kosteffektiv fleksibilitet i henhold til grad av temporær kompetansemiks og antall årsverk relativt til gjeldende oppdrag og formål.

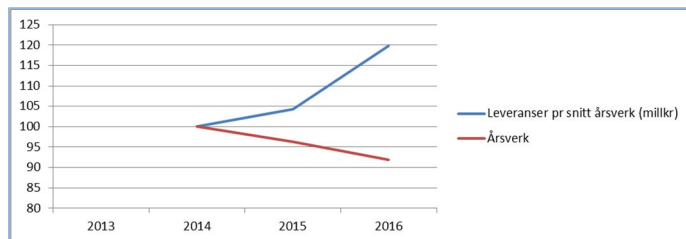
Innovasjon Norge har siden starten av 2014 hatt en reduksjon i antall årsverk fra 760 årsverk til 693 årsverk. Dette har bidratt til en gunstig kostnadsutvikling. Pr. 31.12.16 hadde selskapet 693 årsverk, som er 3 årsverk lavere enn pr. 31.12.2015.

	2013	2014	2015	2016
Antall årsverk 31.12.	760	745	696	693
Snitt årsverk		750	722	689

I 2016 har selskapet således økt sine leveranser betydelig med et lavere (snitt) årsverksnivå. Det innebærer at leveranseverdi pr årsverk har vist en tilsvarende betydelig økning. Dette fortsetter trenden fra 2014 som kan illustreres slik (2014=100). Leveranse pr årsverk øker i perioden som følger av at antall årsverk reduseres og faktisk leveranser (i kroneverdi) øker.

⁹⁹ Samlet næringsrettet innsats i det respektive året (sum av leverte tjenester; finansiering, rådgivning, kompetanse, nettverk, profilering). Kilde Årsrapport for året

	2013	2014	2015	2016
Antall årsverk 31.12.	760	745	696	693
Snitt årsverk		750	722	689
Leveranser pr snitt årsverk (millkr)		8 132	8 478	9 742

	2013	2014	2015	2016
Leveranser pr snitt årsverk (millkr)		100	104	120
Årsverk		100	96	92

For at Innovasjon Norge skal videreføre en slik utvikling i selskapets kostnadseffektivitet er det avgjørende å få implementert digitale arbeidsprosesser som støtter opp om effektiv kundebehandling. Parallelt gjennomføres det en omfattende digitalisering av hele Innovasjon Norge som totalt sett vil medføre endringer i selskapets kostnadsmiks, eksempelvis ved at høyere IKT kostnader erstattes av reduksjon i drift og bemanning kostnader.

9.5.2.2 Låneordningene i Innovasjon Norge

Nøkkeltall i 2016 er

- Driftskostnader i % av netto renteinntekter (kostnadsgrad)
- Driftskostnader i % av brutto lånevolum
- Driftskostnader i % av nye tilsagn

	Lavrisikolån			Risikolån Distriktsrettede			Innovasjons- og risikolån Øvrige ordninger		
	31.12.14	31.12.15	31.12.16	31.12.14	31.12.15	31.12.16	31.12.14	31.12.15	31.12.16
Driftskostnader i % av netto renteinntekter:	32,2 %	29,5 %	32,5 %	58,8 %	60,6 %	62,2 %	58,8 %	60,8 %	62,9 %
Driftskostnader i % av brutto lånevolum	0,70 %	0,67 %	0,64 %	2,31 %	2,53 %	2,65 %	2,26 %	2,25 %	2,29 %
Driftskostnader i % av nye tilsagn (kroner)	4,18 %	4,75 %	3,62 %	12,6 %	7,5 %	9,6 %	11,2 %	6,9 %	5,6 %

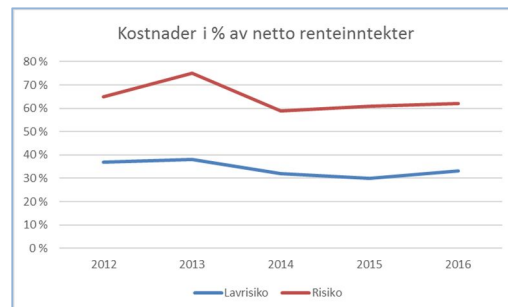
	31.12.14	31.12.15	31.12.16	31.12.14	31.12.15	31.12.16	31.12.14	31.12.15	31.12.16
Tilsagn mill. kroner	2 361	1 958	2 486	285	375	290	300	519	700
Antall nye tilsagn	514	449	420	102	129	134	98	133	186

Regnskap (mill. kr)	Lav- risikolån		Risikolån Distriktsrettede		Innovasjons- og risikolån Øvrige ordninger	
	31.12.15	31.12.16	31.12.15	31.12.16	31.12.15	31.12.16
Brutto renteinntekter	523,1	436	62,6	56	79,5	78
Netto renteinntekter	315,1	275	46,2	45	58,6	62
Sum driftsinntekter	0,3	1	0,4	2	1,4	2
Sum driftskostnader	-93,1	-90	-28,0	-28	-35,7	-39
Resultat før tap	222,4	186	18,6	18	24,4	26
Tap på utlån og garantier	-19,0	-9	-15,1	-13	-9,5	-27
Tapsdekning	0,0	0	15,1	13	9,5	27
Sum netto tap på utlån og garantier	-19,0	-9	0,0	0	0,0	0,0
Resultat	203,4	178	18,6	18	24,4	26

Brutto utlån	13 862	14 016	1 107	1 056	1 585	1 700
Tapsnedskrivning	-433	-399	-174	-145	-227	-203
Netto utlån	13 428	13 618	933	911	1 358	1 497

Kostnadsgrad: Driftskostnader i % av netto renteinntekter:

	2012	2013	2014	2015	2016
Lavrisiko	37 %	38 %	32 %	30 %	33 %
Risiko	65 %	75 %	59 %	61 %	62 %

Kostnadsgrad uttrykt gjennom driftskostnader i prosent av netto renteinntekter og garantiinntekter, er et godt nøkkeltall.

Indikatoren forteller om forholdet mellom inntekter og kostnader, og benyttes som en hovedindikator i bankene forøvrig. Det må imidlertid bemerkes at det er marginen (telleren i brøken) som i størst grad trolig vil påvirke forholdet. Til denne indikatoren bemerkes at markedssituasjonen har vært slik at vi de siste årene har generert unormalt store marginer. Dette har å gjøre med at bankene i samme periode har økt sine marginer for å bygge opp egenkapitalandelen gjennom driften. Vi har foretatt tilpasninger av våre bruttomarginer slik at vi skal være riktig markedsstilpasset. Det siste året er derfor marginene redusert, og sammen med et noe høyere aktivitetsnivå, hvor kostnadene påløper fortløpende mens inntektene først kommer når de nye tilsagn er utbetalt, har kostnadsgraden økt noe.

Til sammenligning har DNB som mål at kostnadsandelen skal være mindre enn 40 % for bankens totale virksomhet. I 2016 var bankens kostnadsgrad på 40,9 % mot 36,9 % i 2015. Kostnadsgraden for vår lavrisikolånevirksomhet er lavere enn dette, og for risikolån - ikke overraskende – høyere.

Lavrisikolån - Driftskostnader i % av brutto lånevolum

Brutto utlån	2012	2013	2014	2015	2016
Lavrisiko	0,78 %	0,78 %	0,70 %	0,67 %	0,64%

Det andre nøkkeltallet måler driftskostnader i prosent av brutto lånevolum.

Dette nøkkeltallet er i samsvar med nøkkeltall tidligere brukt av banker. De regner riktignok prosenten av forvaltningskapital, som ikke er relevant for oss, men nøkkeltallet er allikevel noenlunde sammenlignbart.

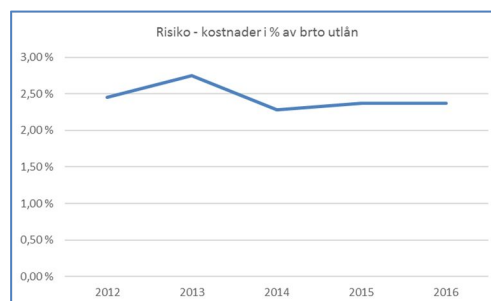

Driftskostnader i % av lånevolum i bankene anslås å være i størrelsesorden 0,5 %, men kan variere noe avhengig av kompleksiteten i låneporteføljen og bankens størrelse. Innovasjon Norges lavrisikolån er langt på vei sammenlignbar med vanlige banker, og vårt nøkkeltall har tidligere vært omlag 0,8 %, men er nå nede på 0,64 %. Avviket til vanlige banker kan mye forklares med vår desentrale struktur og et offentlig oppdrag, som innebærer en mer omfattende forvaltning enn en ordinær bank. Vi oppfatter kostnadsutviklingen å være tilfredsstillende. Vi forventer ikke fortsatt fallende profil på dette på kort sikt.

Risikolån - Driftskostnader i % av brutto lånevolum

Brutto utlån	2012	2013	2014	2015	2016
Risiko	2,45 %	2,75 %	2,28 %	2,37 %	2,37 %

Risikolåneordningene har en langt høyere driftskostnad enn lavrisikolån. Dette ligger i ordningens natur. Det er mer arbeid med disse lånene, og antall taps- og misligholdsaker er langt høyere enn for lavrisikoordningen. Dette krever naturlig nok langt mer oppfølging av løpende portefølje.

Driftskostnadene skal dekkes av marginen på utlån. Som det fremgår av regnskapet, er marginene betydelig større enn driftskostnadene.

Lavrisko- og risikolån - Driftskostnader i % av årets tilsagnsvolum

	Lavriskolån			Risikolån Distriktsrettede			Innovasjons- og risikolån Øvrige ordninger		
	31.12.14	31.12.15	31.12.16	31.12.14	31.12.15	31.12.16	31.12.14	31.12.15	31.12.16
Driftskostnader i % av nye tilsagn (kroner)	4,18 %	4,75 %	3,62 %	12,6 %	7,5 %	9,6 %	11,2 %	6,9 %	5,6 %

	31.12.14	31.12.15	31.12.16	31.12.14	31.12.15	31.12.16	31.12.14	31.12.15	31.12.16
Tilsagn i mill. kroner	2 361	1 958	2 486	285	375	290	300	519	700

Driftskostnadene knytter seg både til ivaretagelse av løpende portefølje og arbeid med nye saker. Både som følge av arbeidet med ivaretagelse av porteføljen og som følge av at det er betydelige faste kostnadselementer i låneforvaltningen, vil driftskostnader i % av tilsagnsvolum variere til dels betydelig fra et år til et annet og slik at kostnadsprosenten blir lavere ved økt tilsagnsvolum. Til tross for at utsagnskraften i dette forholdstallet er begrenset, har vi sett det riktig å ha denne indikatoren med i nøkkeltalloversikten for låneordningene.

Samlet vurdering av kostnadseffektivitet i låneordningene

Utlånsaktiviteten i Innovasjon Norge har vært på et høyt nivå i 2016, og ikke siden finanskrisetåret 2009 har aktiviteten vært like stor.

Det er grunn til å tro at dette vil vedvare også i 2017, og dette skyldes i første rekke følgende forhold:

- Finansieringsvirksomheten vil i noen grad vris fra tilskudd til lån
- Inngåtte garantiavtaler med EIF muliggjør økt utlånsvolum av risikolån
- Etablering av oppstartlån til gründere, som et lånetilbud under innovasjons /risikolåneordningen

Økt volum medfører økte kostnader, men vil på noe sikt også øke inntjeningen. Inntjeningen er for øvrig vesentlig mer avhengig av margin pr. utlånt krone enn av volum. Forventningen er at margin pr. utlånt krone i 2017 vil være nært samme nivå som i 2016.

Det ble i 2015 og 2016 gjort organisatoriske grep i IN som har virket kostnadseffektiverende. Organisatoriske endringer og digitalisering er fortsatt under utvikling for å gjøre driften mer effektiv. I det korte bildet vil disse investeringene kunne påvirke kostnadsbildet negativt. På lengre sikt vil dette innebære kostnadseffektivisering.

Samlet sett fremstår kostnadsutviklingen på lån å være ganske tilfredsstillende/som forventet.

9.5.2.3 De største tilskuddsordningene

Vi har valgt – for årene 2012-2016 – å se på og vurdere følgende indikatorer

- Kostnader i prosent av tilsagnskroner
- Kostnader i prosent av antall saker behandlet (tilsagn + avslag)

- Saksbehandlingstid i antall dager

Følgende illustrerende trend-indikatorer kan være støtte i tolkningen:

- Utviklingen i antall saker (tilsagn + antall saker avslått)
- Utviklingen i saksbehandlingstid for tilsagn,
- Utviklingen i tilsagn kroner
- Utviklingen i timer og kostnader knyttet til tjenesten

I 2016 har vi valgt å prioritere de store tilsagnsgruppene og gjøre noen dypdykk ned på enkelt tjenestene

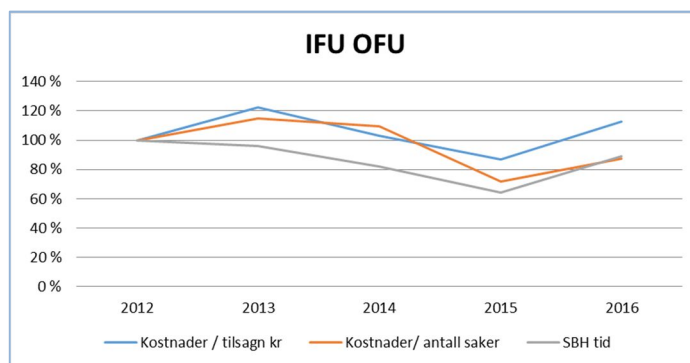
- NFD: IFU/OFU, miljøteknologi og etablerertilskudd (NFD 79 prosent av kronebeløp)
- KMD: Bedriftsutviklingstilskudd, investeringstilskudd og etablerertilskudd (KMD 72 prosent av kronebeløp)
- LMD: Fylkesvise BU midler og Utviklingsprogrammet for grønt (LMD 89 prosent av kronebeløp.)

9.5.2.3.1 NFD: Innovasjonskontrakter (IFU/OFU), miljøteknologi og landsdekkende etablerertilskudd

Innovasjon Norge har i 2016 valgt å prioritere de store tilsagnsgruppene hos NFD, IFU/OFU, miljøteknologi og etablerertilskudd. Av de samlede tilsagn av tilskudd over NFDs rammer i 2016 utgjorde disse 79 prosent av kronebeløp.

--- oooo 00 oooo ---

Forsknings- og utviklingskontrakter har også i 2016 vist seg å være særlig relevant i omstilling av norsk næringsliv. Etter en særskilt topp i bevilgninger i 2014 og 2015, har tilsagnsvolumet etablert seg på et normalt høyt nivå. Som det fremkommer i de ulike oversiktene var 2015 et unntaksår, og endringer fra 2015 gir et noe skjevt utviklingsbilde. Oljekrisen slo til for fullt, og pågangen skjøyt i været, særlig i region vest. Det ble innført beslutningsstopp i begynnelsen av august, og styrt saksbehandling resten av året. De fleste parametere synes å være på nivå med 2014 og tidligere.

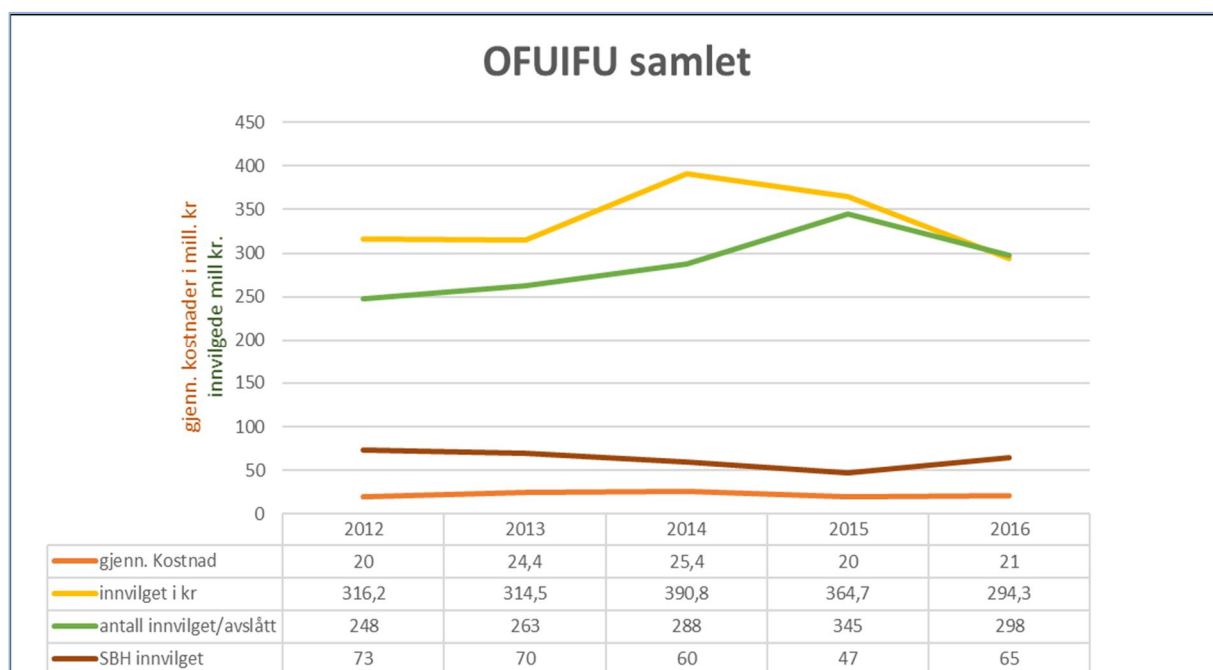

I 2016 dekket gjennomføringskostnadene ekstraordinære kostnader for IN i forbindelse med digitaliseringsløftet og omstilling, som ikke har noen direkte påvirkning på forvaltning av ordningen og kundeprosjekter/behandling av saker.

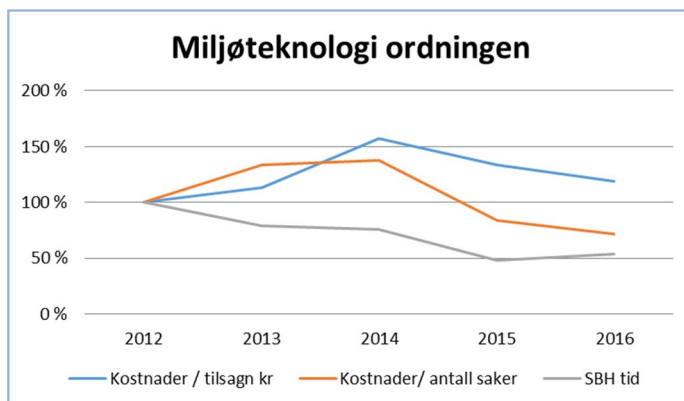
Saksbehandlingstid for tilsagn øker. Gitt kompleksiteten i prosjektene og IFU/OFU-modellen er saksbehandlingstid veldig avhengig av bedriftens og prosjektets modenhet når søknad sendes inn. Vi er derfor generelt mer opptatt av kundetilfredshet enn saksbehandlingstid, da enkelte saker kan bli liggende lenge som følge av at kundene må jobbe mer før vi kan ta en beslutning. Forenkling, reduksjon av byråkrati, behandlingsprosess og tid er likevel et tydelig mål. Endret saksgang i 2015, påvirket trolig også saksbehandlingstid.

Endring 2015-2016

Kostnader i prosent av tilsagnskroner		Utviklingen i antall saker	Reduksjon
Kostnader i prosent av antall saker behandlet		Utviklingen i saksbehandlingstid for tilsagn	Økning
Saksbehandlingstid i antall dager		Utviklingen i tilsagn kroner	Reduksjon
		Utviklingen i timer og kostnader	Uendret

Miljøteknologiordningen hadde i 2016 en vesentlig økning i sitt aktivitetsnivå. Det ble innvilget 461 mill. kroner i tilskudd fra miljøteknologiordningen. Antall saker økte med 40 prosent i 2016. Saksbehandlingstiden har økt noe ifht 2015, men ligger fortsatt godt under tidligere år.

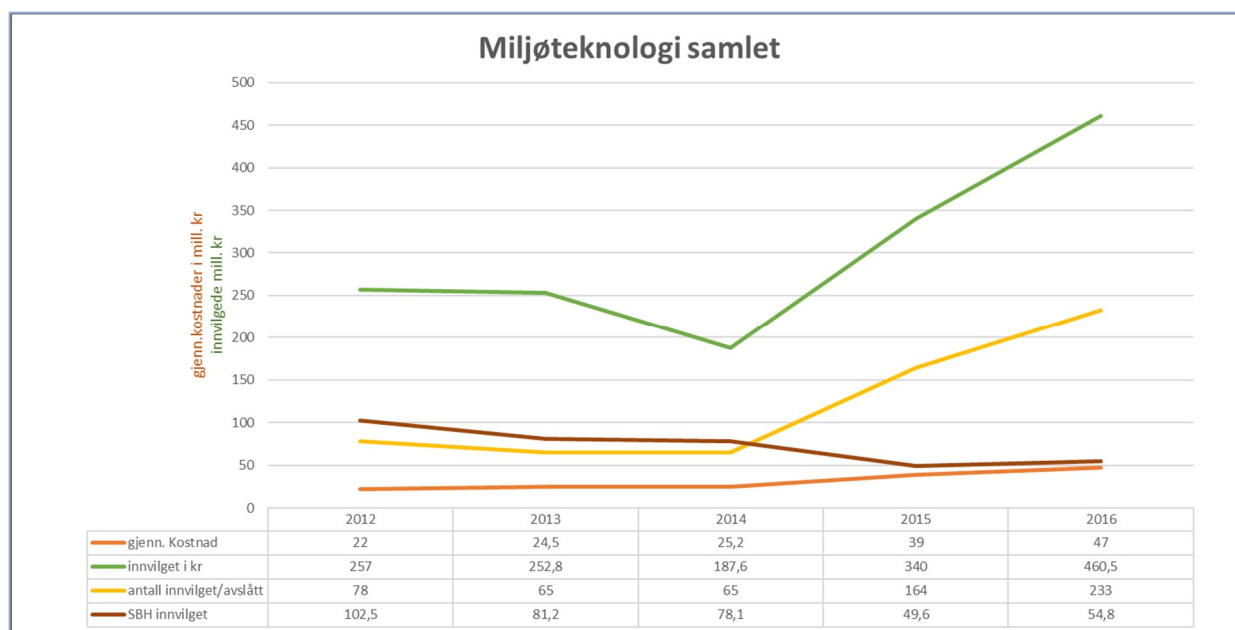

Også i 2016 ble det arbeidet systematisk med å mobilisere norsk næringsliv for grønn verdiskaping intensivert og etablering/styrking av kompetansesenteret prioritert.

De samlede gjennomføringskostnadene viser en økning på 8 mill. kroner. Sammen med en stor økning i antall behandlede saker i 2016 og økt «all time high» tilsagnsvolum, gir dette en god utvikling på de tre valgte indikatorene siste året.

Endring 2015-2016

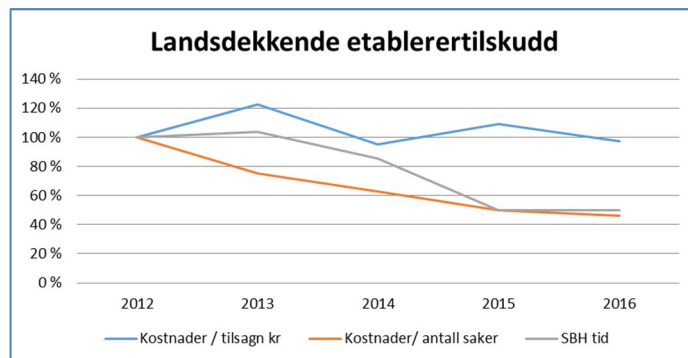
Kostnader i prosent av tilsagnskroner		Utviklingen i antall saker	Økning
Kostnader i prosent av antall saker behandlet		Utviklingen i saksbehandlingstid for tilsagn	Økning
Saksbehandlingstid i antall dager		Utviklingen i tilsagn kroner	Økning
		Utviklingen i timer og kostnader	Økning

Landsdekkende etablerertilskudd kan i 2016 vise til et svært høyt antall behandlede søknader og faktisk innvilget tilsagn.

Tilsagn i 2016 når et «alltime high» nivå med 290 mill kr og hele 1850 behandlede søknader.

Landsdekkende etablerertilskudd viser i 2017 et noe lavere nivå på de samlede gjennomføringskostnader på 33 mill. kroner.

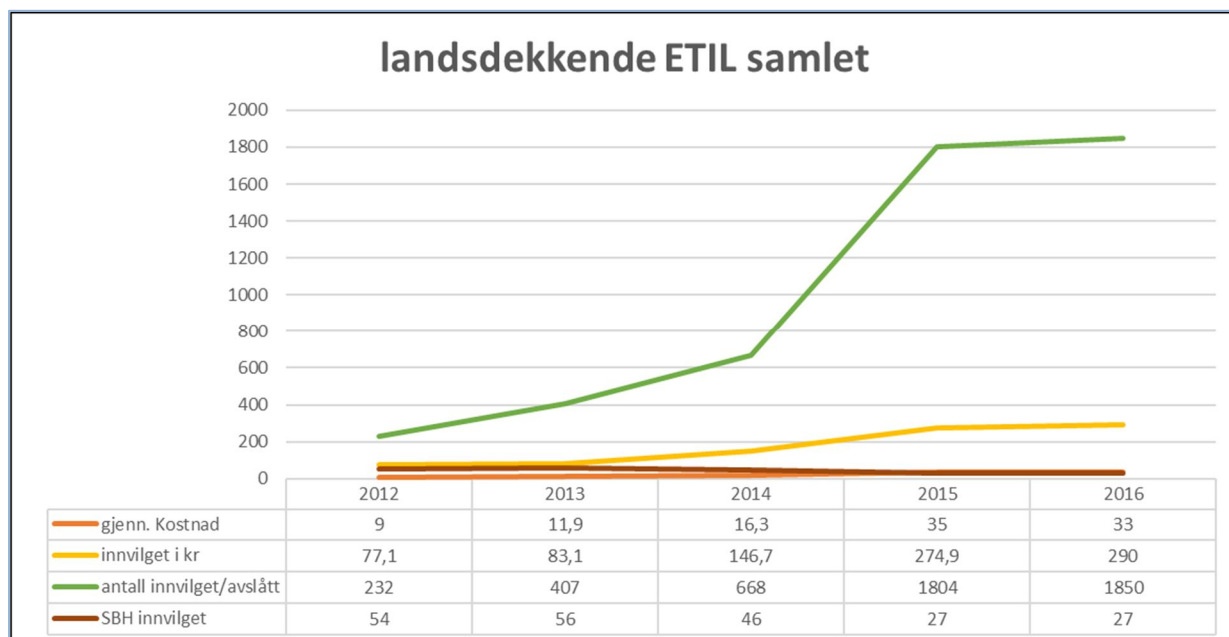

Rammene i 2016 ble videreført på et meget høyt nivå og medførte også i 2016 et høyt antall mottatte søknader. Dette resulterer fortsatt behandling av et stort antall avslagssaker. Det arbeides med ulike tiltak for å tydeliggjøre kriteriene overfor kundene, med det formål av redusere omfanget at søknader som ikke burde ha blitt sendt inn til Innovasjon Norge.

Behandlingstiden har i snitt holdt seg på 27 dager. Dette omfatter etablerertilskuddet samlet sett. For fase 1 av ETIL har trenden gått mot raskere behandling og i februar 2017 ble det for første gang et snitt på 4 dager.

Endring 2015-2016

Kostnader i prosent av tilsagnskroner		Utviklingen i antall saker	Økning
Kostnader i prosent av antall saker behandlet		Utviklingen i saksbehandlingstid for tilsagn	Uendret
Saksbehandlingstid i antall dager		Utviklingen i tilsagn kroner	Økning
		Utviklingen i timer og kostnader	Reduksjon

9.5.2.3.2 Fylkeskommunen/KMD: Bedriftsutviklingstilskudd, investeringstilskudd og etablerertilskudd

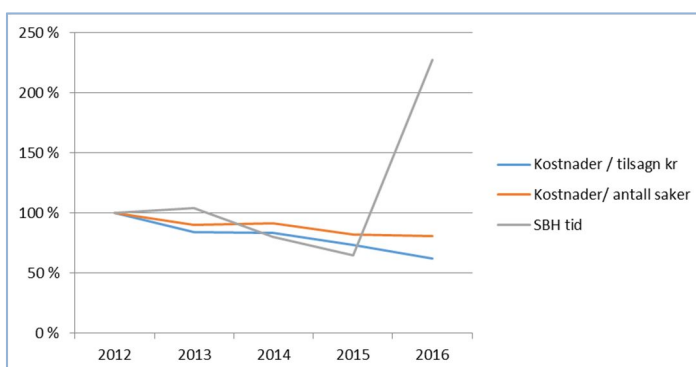
Innovasjon Norge har i 2016 valgt å prioritere de store tilsagnsgruppene hos KMD/FK , Bedriftsutviklingstilskudd, investeringstilskudd og etablerertilskudd. Av de samlede tilsagn av tilskudd over KMD/FKs rammer i 2015 utgjorde disse 72 prosent av kronebeløp.

--- oooo 00 oooo ---

Bedriftsutviklingstilskudd, investeringstilskudd og etablerertilskudd (FK) viser i 2016 en nedgang i antall saker og tilsagn. Dette reflekterer reduserte rammer til Innovasjon Norge innen det distriktpolitiske oppdraget.

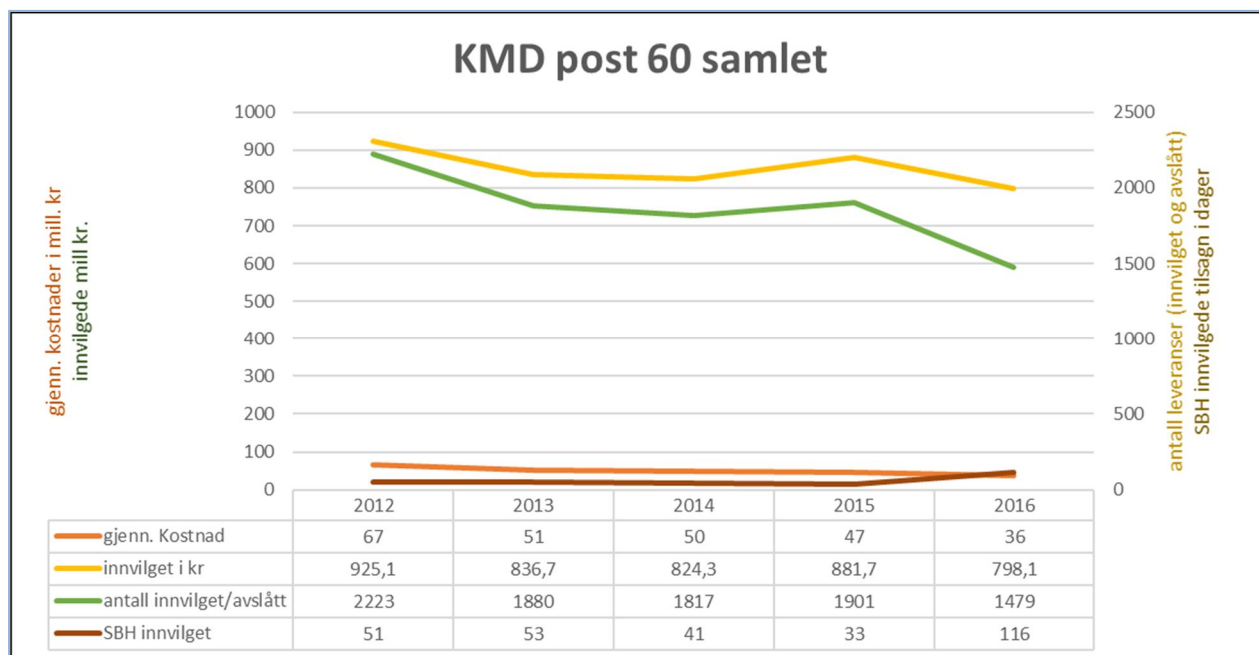
Gjennomføringskostnadene er tilsvarende redusert. Sammen med et redusert antall behandlede saker i 2016 og et redusert tilsagnsvolum, gir dette allikevel en riktig utvikling på to av de tre valgte indikatorene.

Saksbehandlingstiden er ikke angitt i 2016 grunnet tekniske problemer.

Endring 2015-2016

Kostnader i prosent av tilsagnskroner		Utviklingen i antall saker	Reduksjon
Kostnader i prosent av antall saker behandlet		Utviklingen i saksbehandlingstid for tilsagn	Feil i reg
Saksbehandlingstid i antall dager		Utviklingen i tilsagn kroner	Reduksjon
		Utviklingen i timer og kostnader	Reduksjon

9.5.2.3.3 LMD: Fylkesvise BU midler og Utviklingsprogrammet for lokalmat og grønt reiseliv

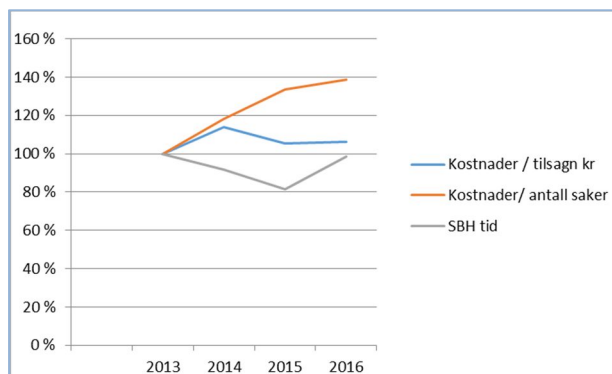
Innovasjon Norge har i 2016 valgt å prioritere de store tilsagnsgruppene hos LMD, Fylkesvise BU midler og Utviklingsprogrammet for grønt. Av de samlede tilsagn av tilskudd over LMDs rammer i 2016 utgjorde disse 89 prosent av kronebeløp.

--- oooo 00 oooo ---

Fylkesvise BU midler; Tilsagn i 2016 viser en moderat vekst i tilsagnsvolum, mens antall behandlede søknader er tilnærmet uendret sammenlignet med 2015.

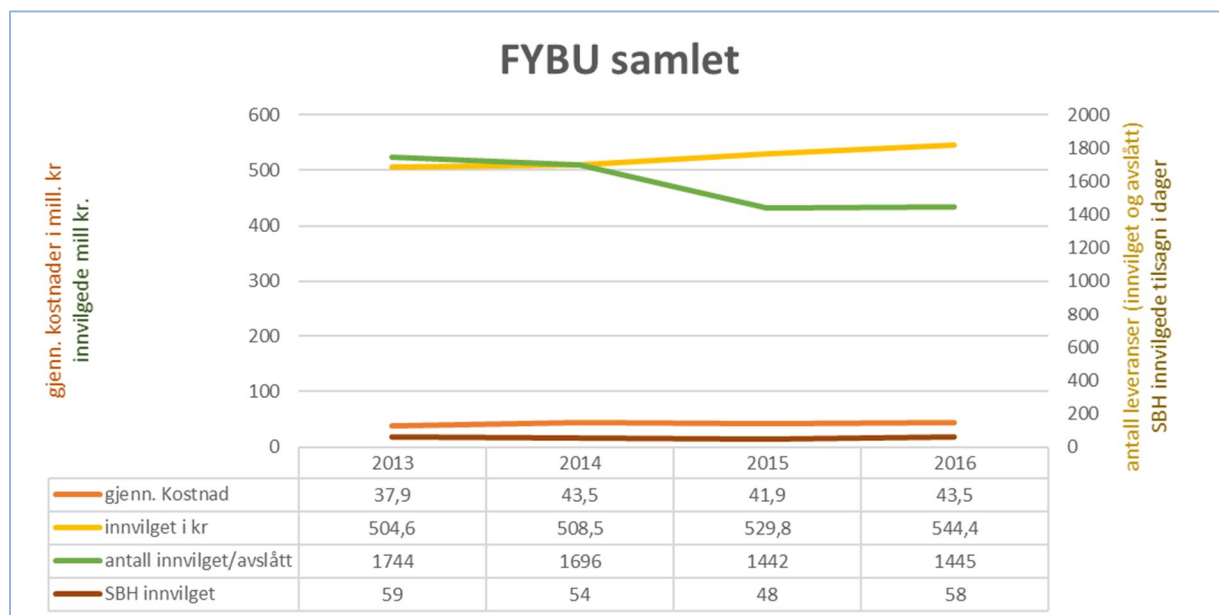
Det kan delvis skyldes at prosjektene har blitt større etter endringer i kronetaket på investeringsstøtte.

Sammen med en mindre økning i gjennomføringskostnadene, medfører dette at kostnad pr «behandlet sak» øker i 2016. Mens kostnad pr bevilget krone er i hovedsak uendret.

Endring 2015-2016

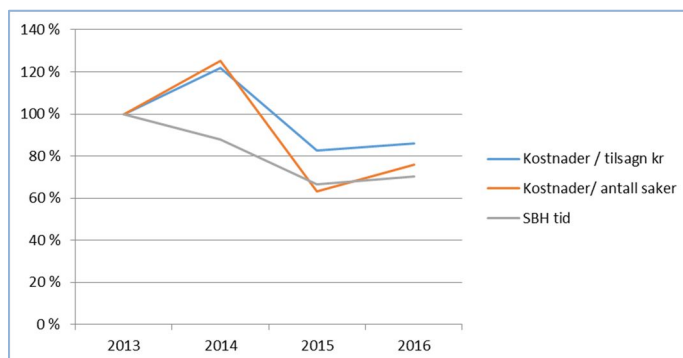
Kostnader i prosent av tilsagnskroner		Utviklingen i antall saker	Uendret
Kostnader i prosent av antall saker behandlet		Utviklingen i saksbehandlingstid for tilsagn	Økning
Saksbehandlingstid i antall dager		Utviklingen i tilsagn kroner	Økning
		Utviklingen i timer og kostnader	Økning

Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping har som mål å skape flere vekstkraftige bedrifter, hovedfokus ligger på vekstfinansiering og samarbeid mellom flere bedrifter. Gründere innenfor målgruppene er fasett inn i de generelle virkemidlene i Innovasjon Norge.

I 2016 er tilsagnsvolum redusert noe sammen med et redusert antall behandlede saker. Gjennomsnittlig sakstørrelse er økt.

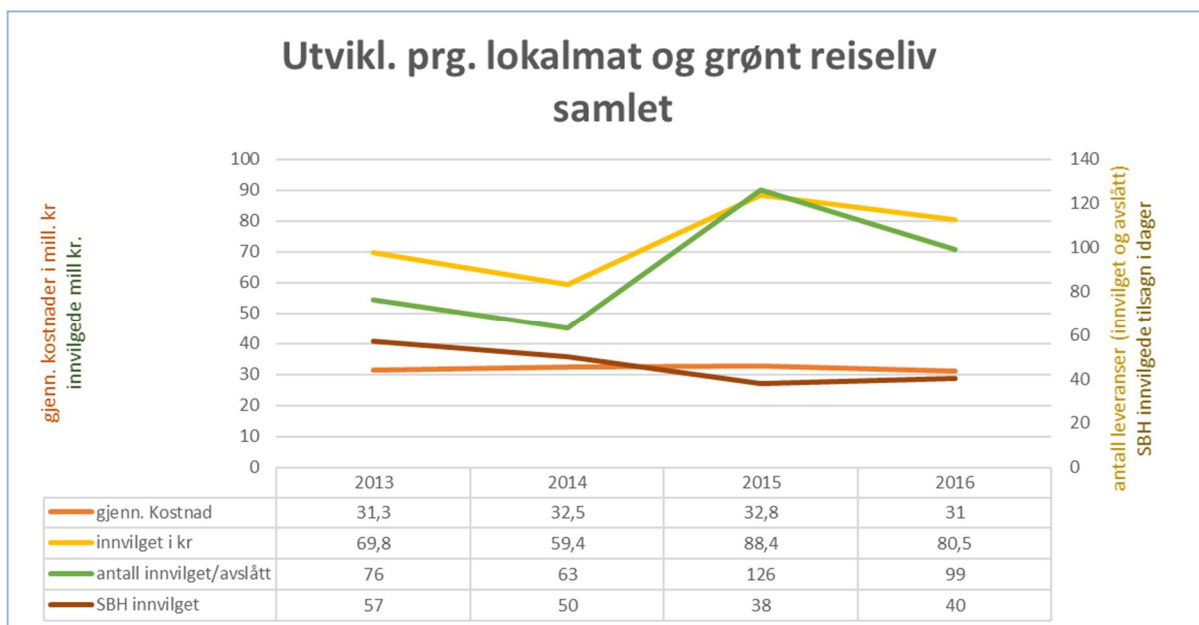
Utviklingsprogrammet viser også noe reduserte gjennomføringskostnader sammenlignet med 2015.

Utviklingen innebærer dog at kostnad pr «behandlet sak» og pr «krone levert» øker i 2016. Året 2016 er allikevel godt under årene 2015 og 2014.t

Endring 2015-2016

Kostnader i prosent av tilsagnskroner		Utviklingen i antall saker	Reduksjon
Kostnader i prosent av antall saker behandlet		Utviklingen i saksbehandlingstid for tilsagn	Økning
Saksbehandlingstid i antall dager		Utviklingen i tilsagn kroner	Redusert
		Utviklingen i timer og kostnader	Redusert

9.5.2.4 Rådgivnings-, kompetanse- og profileringstjenester

Innovasjon Norge benyttet 286,4 mill. kroner på rådgivning, kompetansetjenester og annen profilering i 2016, med mål om å få fram flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter.

Innovasjon Norge er en sentral aktør når det gjelder bred kompetanseutvikling i næringslivet med særlig sikte på innovasjon, og kan oppnå en større effekt av selskapets midler ved å tilby både økonomisk støtte og tilføre kompetanse til sine kunder. Aktivitetene omfatter rådgivning og kompetanse tjenester inn mot innovasjon og entreprenørskap, internasjonal rådgivning inn mot å mobilisere for vekst og eksport, samt andre profileringsaktiviteter samlet under Merkevarer Norge plattformen. Det vises til detaljerte beskrivelser under NFD.

Vekst og eksport

I 2016 har vi hatt et særskilt fokus på arbeidet med å stimulere bedrifter med stort eksportpotensial til å utnytte muligheter som finnes utenfor Norge. Dette omfatter aktiviteter som mobiliserer norsk næringsliv og sikrer tilgang til internasjonale nettverk, og programmer som bidrar til å fremme eksport, internasjonalisering og internasjonalt teknologisamarbeid.

I 2016 fortsatte Innovasjon Norge arbeidet med å harmonisere og forenkle internasjonaliseringstjenestene, herunder arbeidet med å effektivisere prosessene, styrke oppfølgingen og dokumentere leveranser innen dette området. Det vises til beskrivelse foran under delmål 2 NFD.

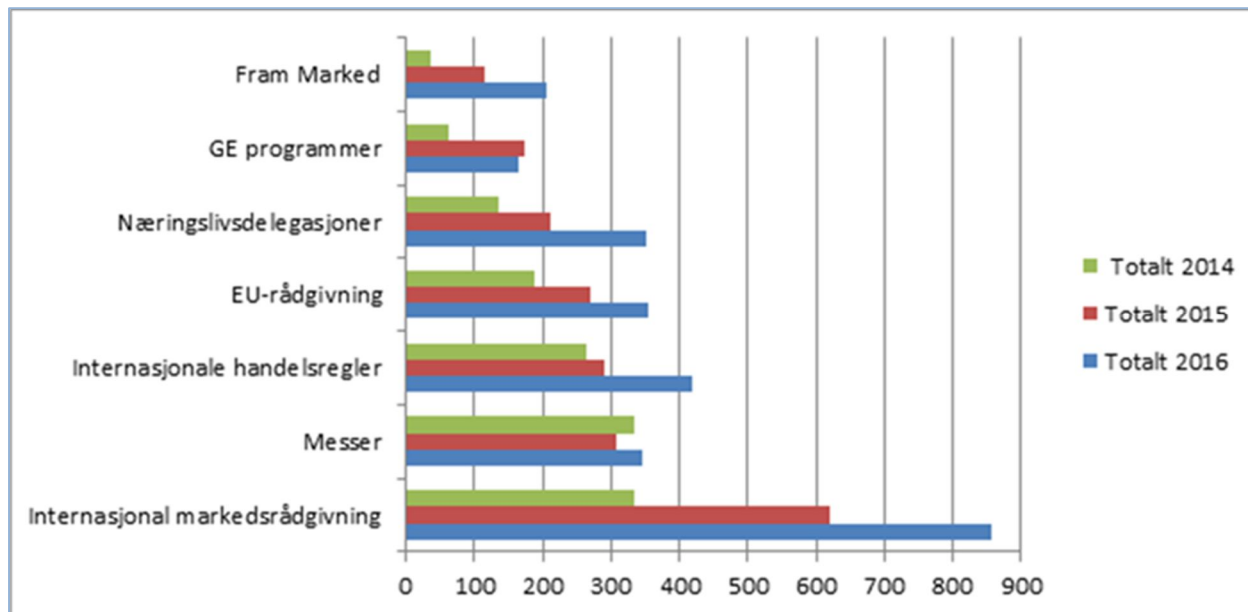
Det er en rekke metodiske utfordringer knyttet til å vurdere hhv formåls effektivitet og kostnadseffektivitet for rådgivnings- og kompetansetjenester. I vår tilnærming har vi i første omgang valgt å se på utviklingen i det samlede leveranse- og ressursbildet for denne gruppen tjenester.

Internasjonaliseringstjenestene

Innovasjon Norge leverer i 2015 og 2016 rådgivnings- og kompetansetjenester i størrelsesorden kr 146 – 152 mill. Oversikten nedenfor viser at ressursbruken (finansieringen) er relativt stabil mellom årene 2015 og 2016.

Vekst og eksport	2015	2016
Internasjonal tilstedeværelse og samarbeid med utenriktjenesten	7,6	7,4
Utvikling av markedskompetanse og nettverk ved kontorene i utlandet	26,4	23,5
Formidling av internasjonale markedsmuligheter	28,0	26,9
Behovsavklaring og internasjonal markedsveiledning	46,0	46,0
Internasjonal markedsrådgiving	19,1	21,1
FRAM Marked – både post 74 og post 50	1,0	5,4
Eksportrådgiving	4,1	5,9
NOREPS	2,1	2,4
Messer og Norske fellestands i utlandet	5,2	7,3
Næringslivsdelegasjoner	6,2	6,1
Fordeling av post 74 midler	145,7	152,0

Samtidig viser utviklingen i selskapets leveranser fra 2014 til 2016 en markant økning. Selv om noe av økningen kan forklares med at vi i 2015 innførte et nytt CRM-system slik at vi får bedre data, er den underliggende leveranseveksten tydelig.

I så måte indikerer dette at Innovasjon Norge nå leverer mer til internasjonalt orienterte kunder innenfor de aktuelle tjenestene og med i hovedsak samme ressursinnsats.

Fra 2017 vil vi, basert på registrerte CRM data og kostnadsdata, søke å gjøre detaljanalyser på noe sikrere og lengre tidsserier for disse enkeltvis tjenestene.

Vår internasjonale tilstedeværelse Mobiliseringsaktivitetene

I 2016 hadde Innovasjon Norge 35 kontor i utlandet fordelt på 28 land med 170 årsverk. En vesentlig del av disse internasjonale aktiviteter omfatter:

- Utvikling av markedskompetanse og nettverk ved kontorene i utlandet
- Formidling av internasjonale markedsmuligheter
- Behovsavklaring og internasjonal markedsveiledning

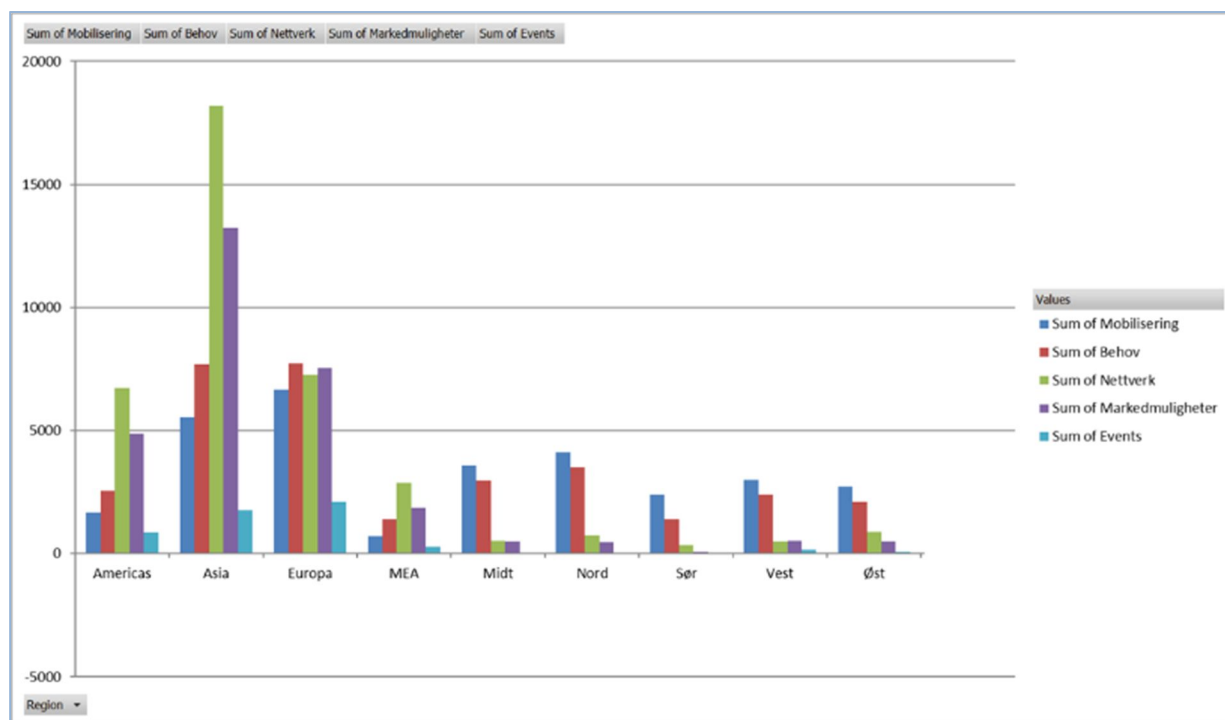
Dette inkluderer aktiviteter som er helt nødvendig del av det å sikre at Innovasjon Norge har internasjonal markedskompetanse og fremstår som en kompetent samarbeidspartner, synliggjør dette for norsk næringsliv og gjennomfører en markedsorientert behovsavklaring før eventuell konkrete tjenesteleveranser. Disse aktivitetene finansieres over NFDs post 74 og utgjorde i 2016 i størrelsesorden 90-100 mill kr.

Disse aktivitetene er i seg selv ikke ansett som konkrete tjenesteleveranser, men er en avgjørende investering og grunnlag for kommende leveranser.

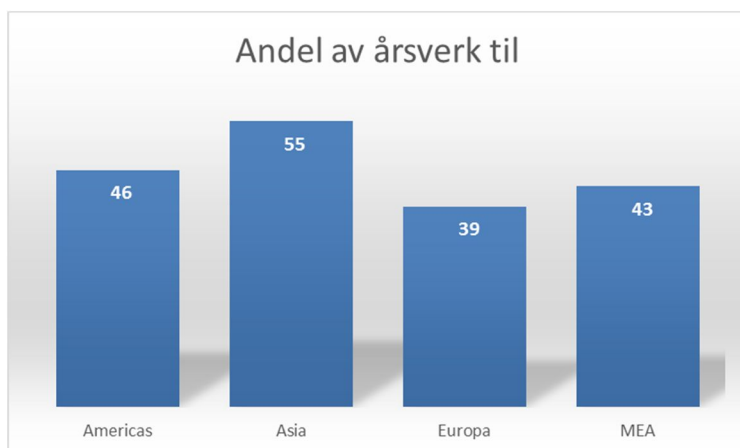
For 2016 har vi fulgt opp og dokumentert ressursbruken i relasjon til kostnadseffektivitet i disse aktivitetene gjennom å

- Fastsette budsjetter som gir en effektiv balanse mellom disse aktivitetene og leveranseaktiviteter.
- Ser etter hvorledes tilgjengelige ressurser benyttes på dette i de regionene.

Ser etter hvor stor andel av tilgjengelige årsverksressurser som benyttes på disse aktivitetene. For 2016 ligger de samlede timer benyttet til disse formål innenfor budsjettert ressursbruk. En fordeling av aktivitetene (angitt i timer) på de ulike regioner viser hvorledes behovene i de ulike regioner er.

Kontorene/regionene har et ulikt ressursgrunnlag. Vi følger derfor opp hvor stor andel av tilgjengelige årsverk. For 2016 har vi følgende ståsted.

Kontorene i nye markeder har som forventet det største behovet for nettverksbygging og investeringer i markedsavklaringer, mens markedene i Europa vil ha en mindre andel (og større leveransegrad)

Data fra 2016 vil være et startpunkt for kommende års vurderinger av effektiv ressursbruk på denne delen av vår virksomhet.

9.6 Evalueringer

9.6.1 Gjennomførte evalueringer i 2016

- Evalueringer av fire Arena-prosjekter og to NCE-prosjekter innenfor Norwegian Innovation Clusters. Menon. April 2016.
- Etablerertjenesten i Akershus. Analyse og Strategi/Norconsult. Juni 2016.
- Evaluering av bærekraftig reiseliv. Vista Analyse AS. Rapport 2016/37. August 2016.
- Evaluering av Global Entrepreneurship-tjenesten (GE-tjenesten). Oxford Research. September 2016.
- Kundeeffektundersøkelse blant bedrifter som mottok støtte i 2015. «Stadig høyere». Førundersøkelse. Oxford/SSB. November 2016.
- Kundeeffektundersøkelse blant bedrifter som mottok støtte i 2012. Etterundersøkelse. Oxford/SSB. November 2016.
- Evaluering av finansieringstiltaket vekstsatsingen i tilknytning til Innovasjon Norges Utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping. Oxford Research AS. Desember.
- Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljø. Oxford Research AS. Desember 2016.

9.6.2 Under oppstart eller planlagte i 2017

Kommer i 2017

- Marint verdiskapingsprogram. Menon. Januar 2017.
- Regional omstilling. Oslo Economics og Agenda Kaupang. Mars 2017.
- Programevaluering Arena og NCE. Under oppstart. Ferdig oktober 2017.

Under oppstart eller planlagte i 2017

- Trebasert innovasjonsprogram
- Bedriftsnettverksprogrammet
- Såkornfondsordningen

9.6.3 Effektmålinger av kompetanse- og rådgivingstjenester

Det er viktig for Innovasjon Norge å dokumentere effekter av alle våre tjenester, slik at helhetsbildet blir så komplett som mulig. På de finansielle tjenestene har vi slike målinger tilbake til 1995. Det har tatt lengre tid – og er mer utfordrende – å etablere gode effektmålingsrutiner for kompetanse- og rådgivingstjenestene.

Effektmålingene i Innovasjon Norge måler effektene i prosjektene og bedriftene. Viktige indikatorer er addisjonalitet, kompetanse, samarbeid og innovasjon samt økonomiske indikatorer som konkurransekraft, omsetning, eksport, lønnsomhet og overlevelse.

Som vist i fjorårets rapport, har Innovasjon Norge hatt med deler av kompetanse- og rådgivingstjenestene inn i de løpende Kundeeffektundersøkelsene over en rekke år, blant annet de internasjonale rådgivingstjenestene og FRAM.

I 2016 er det imidlertid tatt nye grep ved at følgende er gjennomført:

- Organisasjonen har intensivert innsatsen overfor kompetanse- og rådgivingstjenestene både i utførende fagenheter og i egen analyseavdeling.

- Utviklet og gjennomført en egen Resultatundersøkelse rettet mot kompetanse- og rådgivningstjenestene.
- Fortsatt arbeidet med å integrere effektmåling i styringen, kvalitetssikre datafangsten og innføre digitale verktøy for dataanalyse.
- Laget ny Evalueringsstrategi.

Innovasjon Norge mener å ha kommet betydelig lenger i løpet av 2016. Status ved årsskiftet 2016/2017 var at Innovasjon Norge har en form for effektevaluering på elleve av seksten kompetanse- og rådgivningstjenester.

1. Har effektmåling	2. Har ikke effektmåling
Rådgivning om design	Næringslivsdelegasjoner
Rådgivning om immaterielle eiendeler	Messer og Norske fellesstands i utlandet
Internasjonal markedsrådgivning	Invest in Norway
FRAM	Horisont 2020
NOREPS	Eksportrådgivning
BMMP, Business Partnership	
R&D Tax cuts, SkatteFUNN-Forskningsrådet	
Såkorn	
Gründerveiledning	
Global Entrepreneurship	
Samarbeid med utenriktjenesten	

Delegasjoner, Messer og Invest in Norway (16 bedrifter pr 2016) er tjenester som det gjenstår å effektmåle. Det gjennomføres enkle vurderinger i etterkant av arrangementene mht fornøydhets eller ikke, men ikke ordentlige effektmålinger. Dette vil stå på dagsorden i 2017.

EU-rådgiving og Internasjonale handelsreguleringer vil Innovasjon Norge forsøke å utvikle systemer for å effektmåle i 2017, men her må det nok piloteres en del før et endelig system rulles ut i 2018. Her møter Innovasjon Norge mer metodiske utfordringer mht datafangst, verdifastsettelse av disse og utvikling av et reelt effektmålingsystem.

10 VEDLEGG

10.1 Statistikk per rapporteringsenhet

10.1.1 Forbruk¹⁰⁰ og antall i 2016 fordelt per departement

Antall tilsagn innvilget i 2016	Gründer		Bedrift		Uspesifisert		Totalsum
KD	7	33 %	9	43 %	5	24 %	21
KLD	2	25 %	3	38 %	3	38 %	8
KMD	640	42 %	761	50 %	129	8 %	1 530
KUD	1	33 %	2	67 %		0 %	3
LMD	194	13 %	1 257	84 %	53	4 %	1 504
NFD	1 452	60 %	916	38 %	61	3 %	2 429
UD	5	17 %	20	67 %	5	17 %	30
Uspesifisert	4	67 %	2	33 %		0 %	6
Totalsum	2 305	42 %	2 970	54 %	256	5 %	5 531

Innvilget 2016 - årsrapport beløp i kr	Gründer		Bedrift		Uspesifisert		Totalsum
KD	4 016 233	23 %	5 040 992	29 %	8 592 500	49 %	17 649 725
KLD	780 000	6 %	5 974 000	43 %	7 000 000	51 %	13 754 000
KMD	343 734 961	38 %	464 525 762	52 %	88 713 200	10 %	896 973 923
KUD	1 363 825	55 %	1 136 175	45 %		0 %	2 500 000
LMD	74 646 150	10 %	619 336 534	84 %	44 916 843	6 %	738 899 527
NFD	1 147 270 019	25 %	3 294 775 010	73 %	97 681 163	2 %	4 539 726 192
UD	4 100 000	16 %	16 917 490	65 %	4 850 000	19 %	25 867 490
Uspesifisert	400 000	67 %	200 000	33 %		0 %	600 000
Totalsum	1 576 311 188	25 %	4 407 905 963	71 %	251 753 706	4 %	6 235 970 857

¹⁰⁰ Med forbruk menes innvilget beløp i 2016 inkl. rentestøttet lånebeløp

10.1.2 Forbruk KMD

Rapporteringsenhet	Virkemiddelkode	2015	2016
Bedriftsnettverk	770 - Bedriftsnettverk	25 095 465	14 883 750
Bedriftsnettverk Total		25 095 465	14 883 750
Bedriftsutviklingstilskudd	1052 - Næringsprogrammet Oppland	240 000	305 000
	1062 - RDA kultur	4 587 200	4 793 000
	1094 - Handlingsprogram næringsutvikling Hordaland		1 565 000
	584 - RDA kommuner, bedriftsutviklingstilskudd	34 146 892	16 516 000
	581 - Finnmark - reiseliv, kultur og opplevelser	154 000	
	583 - Finnmark - frie midler	2 830 000	
	703 - Bedriftsutviklingstilskudd	222 606 827	209 378 168
	992 - Bedriftstilskudd distriktsutvikling	6 200 000	9 800 000
Bedriftsutviklingstilskudd Total		270 764 919	242 357 168
Bioraffineringsprogrammet	1036 - Bioraffineringsprogrammet	20 860 000	13 170 000
Bioraffineringsprogrammet Total		20 860 000	13 170 000
Distriktsrettede risikolån og garantier	1085 - Distriktsrettet risikolån - betinget		3 000 000
	1097 - Distriktsrettet risikolån		207 045 000
	300 - Distriktsrettet risikolån - Andre lån	369 653 000	80 212 770
	471 - Garanti, distriktsrettet - driftskapital	5 300 000	1 250 000
Distriktsrettede risikolån og garantier Total		374 953 000	291 507 770
Distriktsrettet etablerertilskudd	1029 - Etablerertilskudd - tidlig fase	33 113 582	7 519 619
	720 - Etablerertilskudd	86 543 200	63 854 950
	771 - Etablerertilskudd	4 220 000	1 100 000
Distriktsrettet etablerertilskudd Total		123 876 782	72 474 569
FRAM	730 - FRAM-programmet	3 417 900	1 510 000
FRAM Total		3 417 900	1 510 000
Investeringstilskudd	585 - RDA kommuner, investeringstilskudd	14 584 449	14 713 618
	701 - Investeringstilskudd	144 257 659	119 079 597
	791 - RDA, investeringstilskudd	2 937 000	1 636 126
	792 - RDA, investeringstilskudd	2 397 200	1 913 871
	793 - RDA, investeringstilskudd	3 115 000	1 345 000
	991 - Investeringer distriktsutvikling	6 500 000	
Investeringstilskudd Total		173 791 308	138 688 212
Klyngeprogrammet	1057 - Global Centers of Expertise	5 000 000	14 500 000
	758 - Innovasjonspiloter	3 618 000	2 945 000
	778 - Innovasjonspiloter	23 870 000	19 650 000
	782 - Centres of Expertise	38 630 000	25 750 000
Klyngeprogrammet Total		71 118 000	62 845 000
Mentortjenesten	801 - Mentortjenesten	9 346 300	4 800 948
Mentortjenesten Total		9 346 300	4 800 948
Næringsrettet utdanning	1027 - Næringsrettet utdanning	31 350 000	8 200 000
Næringsrettet utdanning Total		31 350 000	8 200 000
Rådgiving	783 - Designprogram	2 675 770	2 623 000
Rådgiving Total		2 675 770	2 623 000
diverse KMD	759 - Entreprenørskapssatsing	125 000	
	767 - Utredning	5 538 350	3 011 412
	772 - Entreprenørskapssatsing	650 000	
	775 - Kvinnesatsing	495 000	170 000
	779 - Diverse tiltak	11 400 000	34 150 000
	787 - Kultur og næring	4 873 952	5 965 000
	789 - Reiseliv Buskerud	152 586	617 094
diverse KMD Total		23 234 888	43 913 506
Grand Total		1 130 484 332	896 973 923

10.1.3 Forbruk LMD

Rapporteringsenhet	Virkemiddelkode	2 015	2016
Bioenergiprogrammet	050 - Bioenergi	65 636 300	56 952 200
	1038 - Skogsflisproduksjon og biovarmeanlegg 2013	500 000	
Bioenergiprogrammet Total		66 136 300	56 952 200
Bioraffineringsprogrammet	1051 - Bioraffineringsprogrammet	5 195 000	2 468 250
Bioraffineringsprogrammet Total		5 195 000	2 468 250
Fylkesvise BU-midler	002 - Etablererstipend, utviklingsfasen	8 318 000	6 494 585
	003 - Etablererstipend, etableringsfasen	7 865 500	7 220 500
	006 - Bedriftsutviklingstilskudd	27 491 000	22 143 509
	008 - Tilskudd ved generasjonsskifte, tradisjonelt jord- og hagebruk	24 062 800	27 460 000
	010 - Tilskudd ved generasjonsskifte, tilleggsnæring	1 805 000	1 545 000
	019 - Annet, tilleggsnæring	50 000	
	020 - Annet, tradisjonelt jord- og hagebruk	187 923	
	021 - Investeringsstilskudd til tradisjonelt jord- og hagebruk	414 497 900	431 384 334
	023 - Investeringsstilskudd til tilleggsnæring	45 515 000	48 181 149
Fylkesvise BU-midler Total		529 793 123	544 429 077
Reinprogrammet	860 - Verdiskapingsprogrammet for reindrift	7 798 000	9 565 000
Reinprogrammet Total		7 798 000	9 565 000
Rentestøtte	027 - Lånebeløp for rentestøtte tilleggsnæring, ny	91 426 000	
	028 - Lånebeløp for rentestøtte tradisjonelt jord- og hagebruk	1 221 953 700	
Rentestøtte Total		1 313 379 700	
Risikolån landbruk	390 - Risikolån landbruk - tradisjonelt jord- og hagebruk	22 461 000	21 829 000
	391 - Risikolån landbruk - utviklingstiltak/nye næringer	3 970 000	2 931 000
Risikolån landbruk Total		26 431 000	24 760 000
Trebasert innovasjonsprogram	1037 - Trebasert innovasjonsprogram 2013	21 534 549	20 182 500
Trebasert innovasjonsprogram Total		21 534 549	20 182 500
Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	1023 - Vekstordning	24 522 000	18 375 000
	1024 - Forpliktende produsentsamenslutninger	9 325 000	8 328 500
	1025 - Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv ellers	54 541 900	53 839 000
Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv Total		88 388 900	80 542 500
Diverse LMD	001 - Prosjekter/programmer	1 987 942	
		1 987 942	
Grand Total		2 060 644 514	738 899 527

10.1.4 Forbruk NFD

Rapporteringsenhet	Virkemiddelkode	2 015	2016
Bedriftsnettverk	802 - Bedriftsnettverk - Ny	18 504 935	13 640 000
Bedriftsnettverk Total		18 504 935	13 640 000
Bioraffineringsprogrammet	1047 - Tilskudd til marin bioteknologi	1 600 000	
	1078 - Bioraffineringsprogrammet	5 650 000	4 930 000
Bioraffineringsprogrammet Total		7 250 000	4 930 000
Forsknings- og utviklingstilskudd	621 - Tilskudd	66 239 000	39 186 300
	622 - Tilskudd	240 017 249	179 210 662
	671 - Tilskudd+	7 500 000	20 800 000
	672 - Tilskudd+	50 900 000	55 077 000
Forsknings- og utviklingstilskudd Total		364 656 249	294 273 962
FRAM	1064 - FRAM	6 000 000	8 300 000
FRAM Total		6 000 000	8 300 000
Innovasjon i reiselivsnæringen	1067 - Innovasjon i reiselivsnæringen	9 601 000	13 812 831
Innovasjon i reiselivsnæringen Total		9 601 000	13 812 831
Innovasjonslån og garantier	1083 - Betinget innovasjonslån		10 000 000
	1084 - Landsdekkende innovasjonslån gjeldsbrev		3 000 000
	1095 - Landsdekkende innovasjonslån, pant		538 990 125
	200 - Landsdekkende risikolån - Andre lån	498 755 000	148 250 000
	420 - Garanti, landsdekkende - Driftskapital	20 500 000	24 675 000
Innovasjonslån og garantier Total		519 255 000	724 915 125
Klyngeprogrammet	1022 - Utviklingstilskudd - Frie midler NCE	10 500 000	10 542 000
	1058 - Global Centers of Expertise	5 000 000	24 500 000
	1090 - Tilskudd til klyngegründere		4 500 000
	648 - Innovasjonspiloter	16 085 000	19 024 000
	661 - Centres of Expertise	41 620 000	24 250 000
Klyngeprogrammet Total		73 205 000	82 816 000
Landsdekkende etablerertilskudd	1028 - Landsdekkende etablerertilskudd - tidlig fase	63 993 166	65 965 277
	675 - Landsdekkende etablerertilskudd	210 935 090	224 035 891
Landsdekkende etablerertilskudd Total		274 928 256	290 001 168
Landsdekkende innovasjonstilskudd	611 - Utviklingstilskudd - Frie midler	25 720 000	13 300 000
Landsdekkende innovasjonstilskudd Total		25 720 000	13 300 000
Lavrisikolån	1048 - Lavrisikolån landbruk - Næringsformål - tradisjonelt NY	365 660 190	398 401 000
	1049 - Lavrisikolån landbruk - Næringsformål - tilleggsnæring NY	27 815 000	12 069 000
	1050 - Lavrisikolån landbruk - Bolig NY	20 330 000	6 100 000
	110 - Lavrisikolån	718 303 224	607 945 241
	120 - Grunnfinansieringslån - flåte	825 688 126	1 461 507 974
Lavrisikolån Total		1 957 796 540	2 486 023 215
Marint verdiskapingsprogram	1047 - Marint verdiskapningsprogram II	3 000 500	2 263 750
Marint verdiskapingsprogram Total		3 000 500	2 263 750
Miljøteknologi	689 - Miljøteknologiordning	339 961 800	460 547 239
Miljøteknologi Total		339 961 800	460 547 239
Pre-så Kornfond	1081 - Tilskudd til pre-så Kornfond		2 000 000
	1082 - Lån - pre-så Kornfond	40 000 000	102 000 000
Pre-så Kornfond Total		40 000 000	104 000 000
Rådgiving	1065 - Designprogram	2 890 000	1 939 320
	1079 - Strategisk posisjonering	1 957 000	2 233 000
Rådgiving Total		4 847 000	4 172 320
Diverse NFD	572 - Administrasjonsstøtte for distriktsrettet så Kornfond	4 300 000	4 400 000
	622 - Diverse tiltak	7 134 592	
	663 - Sektorsatsinger	2 800 000	
	676 - Omdømmeprogrammet	200 000	
	1042 - Satsing på Kulturnæringen	3 541 675	4 926 825
	1043 - Innovation Express Nordisk Ministerråd - INEX		1 848 035
	1066 - Diverse tiltak		3 010 222
	1068 - Kvinnesatsing	400 000	
	1069 - Entreprenørskap	150 000	
	1087 - Kondemneringstilskudd		2 900 000
	1088 - Uviklingstilskudd Mentor		3 531 500
	1089 - Tilskudd til økosystem for kapital		2 525 000
	1091 - Næringstiltak Svalbard		12 456 500
	1102 - Tilskudd Start in Norway		1 132 500
Diverse NFD Total		18 526 267	36 730 582
Grand Total		3 663 252 547	4 539 726 192

10.1.5 Forbruk KD

Rapporteringsenhet	Virkemiddelkode	2015	2016
Diverse KD	1092 - Seal of Excellence		6 629 225
	1093 - EU-kompetanse i klynge		5 220 500
	1098 - Dybderådgivning for næringslivet		5 800 000
Diverse KD Total			17 649 725
Grand Total			17 649 725

10.1.6 Forbruk KLD

Rapporteringsenhet	Virkemiddelkode	2 015	2016
Bioenergiprogrammet	1080 - Tilskudd til biogassprosjekter	10 000 000	4 959 000
Bioenergiprogrammet Total			4 959 000
Diverse KLD	1099 - Tilskudd til miljøvennlig skipsfart		8 795 000
Diverse KLD Total			8 795 000
Grand Total		10 000 000	13 754 000

10.1.7 Forbruk KUD

Rapporteringsenhet	Virkemiddelkode	2015	2016
Diverse KUD	1096 - Spill ut i verden		2 500 000
Diverse KUD Total			2 500 000
Grand Total			2 500 000

10.1.8 Forbruk UD**Forbruk UD - diverse**

	2 016
1059 - Prosjektsamarbeid Russland	12 027 490
1061 - Barents 2020	11 840 000
1100 - Tilskudd til Visjon 2030 Helse	1 000 000
1101 - Tilskudd til Visjon 2030 Utdanning	1 000 000
Grand Total	25 867 490

Forbruk UD – EØS-midler

	2 016
1012 - Decent Work Programme Level	100 000
1014 - Bulgaria environment projects	228 914
1017 - Bulgaria predefined projects	107 580
1018 - Bulgaria small grants fund	30 000
1020 - Bulgaria networking bilateral fund	105 485
1021 - Bulgaria complimentary actions - exchange fo experience	251 000
1032 - IN-START Romania nettverkstiltak	229 076
1033 - Romania hovedprosjektmidler	1 212 907
1034 - Romania mindre hovedprosjekter	41 178
1035 - IN-START Romania complementary	112 000
1053 - Poland Environment	8 239 650
Grand Total	10 657 790

10.1.9 Innovasjonsnivå

Rapporteringsenhet	Innovasjonsnivå	2013	2014	2015	2016
Bedriftsnettverk	Innovasjon på bedriftsnivå	22 %	5 %	2 %	2 %
	Innovasjon på regionalt nivå	23 %	22 %	34 %	20 %
	Innovasjon på nasjonalt nivå	21 %	30 %	34 %	26 %
	Innovasjon på internasjonalt nivå	23 %	36 %	24 %	47 %
	Ikke relevant	12 %	6 %	6 %	5 %
Bedriftsutviklingstilskudd	Innovasjon på bedriftsnivå	12 %	10 %	10 %	7 %
	Innovasjon på regionalt nivå	17 %	21 %	18 %	17 %
	Innovasjon på nasjonalt nivå	26 %	22 %	26 %	24 %
	Innovasjon på internasjonalt nivå	33 %	34 %	35 %	30 %
	Ikke relevant	12 %	12 %	12 %	22 %
Bioenergiprogrammet	Innovasjon på bedriftsnivå	69 %	73 %	62 %	54 %
	Innovasjon på regionalt nivå	8 %	11 %	17 %	23 %
	Innovasjon på nasjonalt nivå	3 %	3 %	11 %	7 %
	Innovasjon på internasjonalt nivå	1 %		5 %	5 %
	Ikke relevant	19 %	13 %	5 %	11 %
Bioraffineringsprogrammet	Innovasjon på nasjonalt nivå	2 %		8 %	7 %
	Innovasjon på internasjonalt nivå	89 %	89 %	89 %	90 %
	Ikke relevant	9 %	11 %	4 %	2 %
Distriktsrettede risikolån og garantier	Innovasjon på bedriftsnivå	19 %	16 %	20 %	20 %
	Innovasjon på regionalt nivå	18 %	24 %	14 %	13 %
	Innovasjon på nasjonalt nivå	15 %	13 %	27 %	27 %
	Innovasjon på internasjonalt nivå	18 %	31 %	24 %	26 %
	Ikke relevant	30 %	16 %	15 %	14 %
Distriktsrettet etablerertilskudd	Innovasjon på bedriftsnivå	3 %	4 %	3 %	3 %
	Innovasjon på regionalt nivå	14 %	7 %	13 %	16 %
	Innovasjon på nasjonalt nivå	25 %	23 %	21 %	26 %
	Innovasjon på internasjonalt nivå	48 %	60 %	56 %	46 %
	Ikke relevant	9 %	6 %	6 %	9 %
Forsknings- og utviklingstilskudd	Innovasjon på bedriftsnivå				0 %
	Innovasjon på nasjonalt nivå	7 %	7 %	7 %	5 %
	Innovasjon på internasjonalt nivå	87 %	87 %	93 %	94 %
	Ikke relevant	7 %	6 %		1 %

Rapporteringsenhet	Innovasjonsnivå	2013	2014	2015	2016
Fylkesvise BU-midler	Innovasjon på bedriftsnivå	58 %	54 %	61 %	64 %
	Innovasjon på regionalt nivå	8 %	9 %	7 %	6 %
	Innovasjon på nasjonalt nivå	4 %	3 %	2 %	2 %
	Innovasjon på internasjonalt nivå				0 %
	Ikke relevant	30 %	34 %	30 %	27 %
Innovasjon i reiselivsnæringen	Innovasjon på bedriftsnivå	18 %	14 %	15 %	6 %
	Innovasjon på regionalt nivå	41 %	26 %	8 %	17 %
	Innovasjon på nasjonalt nivå	20 %	28 %	41 %	23 %
	Innovasjon på internasjonalt nivå	6 %	22 %	17 %	13 %
	Ikke relevant	15 %	7 %	19 %	42 %
	Uspesifisert		3 %		
Innovasjonslån og garantier	Innovasjon på bedriftsnivå	7 %	8 %	1 %	2 %
	Innovasjon på regionalt nivå	2 %	5 %	2 %	3 %
	Innovasjon på nasjonalt nivå	14 %	11 %	7 %	15 %
	Innovasjon på internasjonalt nivå	63 %	72 %	80 %	76 %
	Ikke relevant	13 %	5 %	11 %	4 %
Investeringsstilskudd	Innovasjon på bedriftsnivå	21 %	26 %	16 %	16 %
	Innovasjon på regionalt nivå	29 %	27 %	23 %	27 %
	Innovasjon på nasjonalt nivå	19 %	26 %	30 %	26 %
	Innovasjon på internasjonalt nivå	22 %	17 %	24 %	27 %
	Ikke relevant	10 %	5 %	7 %	4 %
Landsdekkende etablerertilskudd	Innovasjon på bedriftsnivå				0 %
	Innovasjon på regionalt nivå			1 %	0 %
	Innovasjon på nasjonalt nivå	22 %	8 %	13 %	10 %
	Innovasjon på internasjonalt nivå	78 %	92 %	75 %	75 %
	Ikke relevant			11 %	14 %
Lavrisikolån	Innovasjon på bedriftsnivå	31 %	33 %	23 %	24 %
	Innovasjon på regionalt nivå	5 %	7 %	6 %	6 %
	Innovasjon på nasjonalt nivå	19 %	17 %	12 %	3 %
	Innovasjon på internasjonalt nivå	4 %	3 %	22 %	24 %
	Ikke relevant	42 %	40 %	38 %	43 %
Miljøteknologi	Innovasjon på regionalt nivå				0 %
	Innovasjon på nasjonalt nivå		3 %	2 %	2 %
	Innovasjon på internasjonalt nivå	94 %	94 %	98 %	98 %
	Ikke relevant	6 %	3 %		0 %
Risikolån landbruk	Innovasjon på bedriftsnivå	81 %	67 %	65 %	74 %
	Innovasjon på regionalt nivå		3 %	6 %	3 %
	Innovasjon på nasjonalt nivå	4 %		4 %	
	Ikke relevant	16 %	30 %	25 %	23 %
Trebasert innovasjonsprogram	Innovasjon på bedriftsnivå	15 %	1 %	5 %	7 %
	Innovasjon på regionalt nivå	10 %	16 %	6 %	8 %
	Innovasjon på nasjonalt nivå	60 %	67 %	62 %	41 %
	Innovasjon på internasjonalt nivå	15 %	14 %	23 %	44 %
	Ikke relevant	1 %	3 %	4 %	
Reinprogrammet	Innovasjon på bedriftsnivå	18 %	4 %	25 %	26 %
	Innovasjon på regionalt nivå	22 %	37 %	20 %	23 %
	Innovasjon på nasjonalt nivå	29 %	16 %	16 %	22 %
	Innovasjon på internasjonalt nivå	3 %	3 %	3 %	2 %
	Ikke relevant	28 %	40 %	35 %	27 %

10.1.10 Prosjektrisiko

Rapporteringsenhet		Liten risiko	Normal risiko	Høy risiko	IR	Uspesifisert
Bedriftsutviklingstilskudd	2016	10 %	34 %	20 %	11 %	26 %
	2015	8 %	35 %	30 %	8 %	19 %
	2014	14 %	37 %	29 %	8 %	12 %
Bioenergiprogrammet	2016	28 %	54 %	5 %	11 %	2 %
	2015	17 %	69 %	7 %	5 %	1 %
	2014	32 %	58 %	7 %	1 %	2 %
Bioraffineringsprogrammet	2016	1 %	4 %	77 %	2 %	16 %
	2015	8 %	5 %	79 %	2 %	7 %
	2014		30 %	53 %	11 %	7 %
Distriktsrettede risikolån og garantier	2016	4 %	72 %	25 %	0 %	0 %
	2015	8 %	56 %	35 %		
	2014	11 %	70 %	16 %	3 %	
Distriktsrettet etablerertilskudd	2016	4 %	38 %	41 %	8 %	8 %
	2015	4 %	32 %	32 %	4 %	29 %
	2014	5 %	23 %	24 %	6 %	43 %
Forsknings- og utviklingstilskudd	2016	0 %	30 %	65 %	1 %	4 %
	2015		27 %	63 %		9 %
	2014		29 %	59 %	7 %	5 %
Fylkesvise BU-midler	2016	44 %	50 %	5 %	0 %	2 %
	2015	44 %	47 %	6 %	1 %	2 %
	2014	42 %	50 %	5 %	2 %	2 %
Innovasjon i reiselivsnæringen	2016	3 %	37 %	7 %	33 %	20 %
	2015	14 %	59 %		6 %	21 %
	2014	26 %	38 %	3 %	16 %	17 %
Innovasjonslån og garantier	2016	6 %	59 %	35 %	1 %	0 %
	2015	1 %	58 %	41 %		
	2014	1 %	66 %	31 %	1 %	
Investeringstilskudd	2016	5 %	68 %	23 %	1 %	3 %
	2015	9 %	56 %	33 %	1 %	1 %
	2014	11 %	62 %	23 %	4 %	1 %
Landsdekkende etablerertilskudd	2016	0 %	25 %	51 %	14 %	9 %
	2015	1 %	27 %	37 %	11 %	24 %
	2014		22 %	29 %	10 %	39 %
Landsdekkende innovasjonstilskudd	2016	0 %	8 %	0 %	92 %	0 %
	2015	10 %	27 %	5 %	49 %	9 %
	2014	19 %	34 %	9 %	28 %	9 %
Lavrisikolån	2016	26 %	62 %	11 %	1 %	0 %
	2015	30 %	57 %	9 %	3 %	1 %
	2014	30 %	65 %	4 %	1 %	
Mentortjenesten	2016	1 %	12 %	3 %	1 %	83 %
	2015	1 %	7 %	10 %	8 %	74 %
	2014	5 %	20 %	10 %	13 %	51 %
Miljøteknologi	2016	1 %	25 %	71 %	0 %	3 %
	2015		26 %	71 %		2 %
	2014		40 %	57 %	3 %	
Risikolån landbruk	2016	18 %	58 %	23 %	1 %	0 %
	2015	29 %	60 %	11 %		
	2014	38 %	46 %	16 %		
Trebasert innovasjonsprogram	2016	1 %	31 %	17 %	9 %	41 %
	2015	21 %	31 %	4 %	6 %	38 %
	2014	10 %	51 %	12 %	5 %	22 %
Reinprogrammet	2016	23 %	38 %	10 %	27 %	1 %
	2015	29 %	30 %	7 %	28 %	6 %
	2014	28 %	39 %	11 %	19 %	3 %

10.1.11 Driftsrisiko

Rapporteringsenhet		LAV	Høy
Bedriftsutviklingstilskudd	2016	45 %	55 %
	2015	59 %	41 %
	2014	51 %	49 %
Bioenergiprogrammet	2016	59 %	41 %
	2015	77 %	23 %
	2014	81 %	19 %
Bioraffineringsprogrammet	2016	26 %	74 %
	2015	30 %	70 %
	2014	29 %	71 %
Distriktsrettede risikolån og garantier	2016	48 %	52 %
	2015	38 %	62 %
	2014	32 %	68 %
Distriktsrettet etablerertilskudd	2016	12 %	88 %
	2015	13 %	87 %
	2014	17 %	83 %
Forsknings- og utviklingstilskudd	2016	32 %	68 %
	2015	37 %	63 %
	2014	46 %	54 %
Fylkesvise BU-midler	2016	91 %	9 %
	2015	94 %	6 %
	2014	94 %	6 %
Innovasjon i reiselivsnæringen	2016	58 %	42 %
	2015	81 %	19 %
	2014	70 %	19 %
Innovasjonslån og garantier	2016	37 %	63 %
	2015	36 %	64 %
	2014	36 %	64 %
Investeringstilskudd	2016	56 %	44 %
	2015	50 %	50 %
	2014	60 %	40 %
Landsdekkende etablerertilskudd	2016	3 %	97 %
	2015	9 %	91 %
	2014	13 %	87 %
Landsdekkende innovasjonstilskudd	2016	0 %	100 %
	2015	79 %	21 %
	2014	69 %	31 %
Lavrisikolån	2016	81 %	19 %
	2015	84 %	16 %
	2014	90 %	10 %
Marint verdiskapingsprogram	2016	7 %	93 %
	2015	98 %	2 %
	2014	55 %	45 %
Mentortjenesten	2016	18 %	82 %
	2015	20 %	80 %
	2014	18 %	82 %
Miljøteknologi	2016	42 %	58 %
	2015	43 %	57 %
	2014	40 %	60 %
Næringsrettet utdanning	2016	30 %	70 %
	2015	67 %	33 %
	2014	100 %	
Risikolån landbruk	2016	91 %	9 %
	2015	90 %	10 %
	2014	79 %	21 %
Trebasert innovasjonsprogram	2016	66 %	34 %
	2015	82 %	18 %
	2014	78 %	22 %
Reinprogrammet	2016	66 %	34 %
	2015	69 %	31 %
	2014	63 %	37 %

10.1.12 Addisjonalitet

		Lav	Middels	Høy
Bedriftsutviklingstilskudd	2014	5 %	23 %	72 %
	2015	6 %	17 %	77 %
	2016	6 %	19 %	76 %
Bioenergiprogrammet	2014	8 %	15 %	77 %
	2015	8 %	18 %	74 %
	2016	4 %	20 %	75 %
Bioraffineringsprogrammet	2014			
	2015		33 %	67 %
	2016		9 %	91 %
Distriktrettet risikolån og garantier	2014	5 %	27 %	68 %
	2015	9 %	22 %	69 %
	2016	6 %	29 %	65 %
Distriktsrettet etablererstipend	2014	4 %	27 %	69 %
	2015	4 %	23 %	74 %
	2016	3 %	24 %	72 %
Forsknings- og utviklingstilskudd	2014	2 %	17 %	82 %
	2015	1 %	13 %	86 %
	2016	3 %	14 %	83 %
Fylkesvise BU-midler	2014	13 %	28 %	59 %
	2015	10 %	27 %	63 %
	2016	9 %	26 %	64 %
Innovasjonslån og garantier	2014	11 %	25 %	64 %
	2015	2 %	23 %	75 %
	2016	6 %	18 %	76 %
Investeringsstilskudd	2014	12 %	36 %	52 %
	2015	4 %	35 %	62 %
	2016	12 %	21 %	67 %
Landsdekkende etablerertilskudd	2014	6 %	25 %	69 %
	2015	5 %	27 %	67 %
	2016	4 %	31 %	66 %
Landsdekkende Innovasjonstilskudd	2014	4 %	24 %	72 %
	2015	5 %	47 %	47 %
	2016			
Lavrisikolån	2014	20 %	15 %	64 %
	2015	15 %	17 %	68 %
	2016	21 %	21 %	58 %
Miljøteknologi	2014	5 %	32 %	63 %
	2015	1 %	23 %	75 %
	2016	2 %	18 %	80 %
Reinprogrammet	2014			
	2015			100 %
	2016		25 %	75 %
Risikolån landbruk	2014			
	2015	18 %		82 %
	2016	33 %		67 %
Trebasert innovasjonsprogram	2014	6 %	6 %	88 %
	2015	6 %	39 %	56 %
	2016	25 %	13 %	63 %
Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	2014		22 %	78 %
	2015	2 %	16 %	82 %
	2016	5 %	29 %	67 %

10.1.13 Andel prosjekter med bidrag til økt kompetanse

Departement	Rapporteringsenhet	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
IN	Gjennomsnitt	66 %	68 %	65 %	63 %	67 %	66 %	
KMD	Distriktsrettet etablererstipend	82 %	83 %	77 %	83 %	86 %	85 %	
	Investerings-, bedriftsutviklings- og RDA tilskudd	78 %	82 %	75 %	76 %	83 %	79 %	
	FRAM	63 %	67 %	63 %	69 %	81 %	59 %	
	Disriktsrettede lån og garantier	65 %	76 %	76 %	50 %	83 %	67 %	
LMD	Utviklingsprogrammet	73 %	67 %	52 %	70 %	91 %	89 %	
	Bioraffineringsprogrammet	70 %	42 %	41 %	49 %	41 %	34 %	
	Trebasert innovasjonsprogram	85 %	81 %	77 %	80 %	90 %	83 %	
	IBU	51 %	62 %	61 %				
	IBU tradisjonell				44 %	39 %	49 %	
	IBU - tillegg				63 %	71 %	66 %	
	Bygdeutviklingsstipend			64 %	76 %	70 %	82 %	
NFD	Lavrisikolån	54 %	56 %	46 %	53 %	49 %	50 %	
	Landsdekkende etablerertilskudd			89 %	92 %	83 %	86 %	
	Landsdekkende innovasjonstilskudd	88 %	89 %	81 %	84 %	91 %	87 %	
	Forsknings- og utviklingstilskudd	88 %	86 %	83 %	83 %	83 %	90 %	
	Innovasjonslån og garantier	73 %	74 %	69 %	81 %	87 %	79 %	
	Internasjonalt markedsrådgivning	75 %	76 %	72 %	57 %	70 %	56 %	
	Designrådgivning						83 %	
	Globalt entreprenørskap						77 %	88 %
	IPR rådgivning						50 %	68 %
	Miljøteknologi						90 %	94 %

10.2 Forklaringer til koder i statistikk for finansieringsvirksomheten

Nedenfor følger en beskrivelse av de ulike statistikkodene som inngår i vedlagte statistikk for finansieringsvirksomheten f.o.m. 1.1.2009. Fra 2009 er det innført ny koding av innovasjonshøyde og type innovasjon. Alle prosjekter som innvilges støtte skal kategoriseres i forhold til disse kodene.

10.2.1 Innovasjonsnivå

Se L side 1.

Type Innovasjon

Følgende innovasjonstyper gjelder f.o.m. 1.1.2009:

1. Produkt-/tjenesteinnovasjon
2. Prosessinnovasjon
3. Organisatorisk innovasjon
4. Markedsmessig innovasjon
5. Ikke relevant

10.2.2 Veiledning for valg av innovasjonstype:

Det skal KUN velges én innovasjonstype pr. prosjekt. Hvis prosjektet inneholder flere typer innovasjoner, skal kun den *viktigste* innovasjonstypen angis. For prosjekter innenfor arbeidsområdet Innovasjonsmiljøer, må type innovasjon velges ut fra hvilke typer innovasjon flertallet av foretakene innenfor klyngen vil kunne oppnå flere av eller få bedre kvalitet på gjennom å delta i klyngeprosjektet eller på aktiviteter i regi av dette.

Innovasjonstypene er definert som følger:

Produkt-/tjenesteinnovasjon

Produkt-/tjenesteinnovasjon er en vare eller tjeneste som enten er ny eller vesentlig forbedret med hensyn til dens egenskaper, tekniske spesifikasjoner, innebygd software eller andre immaterielle komponenter eller brukervennlighet. Innovasjonen skal være ny for foretaket; den må ikke nødvendigvis være ny for markedet.

Prosessinnovasjon

Prosessinnovasjon omfatter nye eller vesentlig forbedrede produksjonsteknologi/- metoder og nye eller vesentlige forbedrede metoder for levering av varer og tjenester. Innovasjonen skal være ny for foretaket; foretaket må ikke nødvendigvis være den første til å introdusere denne prosessen.

Organisatorisk innovasjon (som oftest innovasjon på bedriftsnivå)

Organisatorisk innovasjon er gjennomføring av ny eller vesentlig endret struktur i foretaket eller nye eller vesentlig endrede ledelsesmetoder for å øke foretakets bruk av kunnskap, kvaliteten i varer og tjenester eller effektiviteten i arbeidsprosesser.

Markedsmessig innovasjon (som oftest innovasjon på bedriftsnivå)

Markedsmessig innovasjon er introduksjon av ny eller vesentlig endret design, samt introduksjon av nye eller vesentlig endrede salgsmetoder for å gjøre foretakets produkter mer attraktive eller for å åpne for nye markeder.

Ikke relevant

Denne koden skal benyttes for prosjekter som ikke er innovasjonsprosjekter. Dersom kode "5. Ikke relevant" for Innovasjonsnivå benyttes, skal også denne koden benyttes for Type innovasjon og vice versa.

10.2.3 Andre kjennetegn

"Andre kjennetegn" er karakteristika ved det enkelte prosjekt som ofte er uavhengig og går på tvers av opplysninger om prosjektene forøvrig.

Det kan krysses av på flere kjennetegn i samme prosjekt. "Andre kjennetegn" omfatter følgende:

10.2.4 Definisjon av kjennetegnene:

Kvinnerettet

Kjennetegnet kvinnerettet skal benyttes dersom prosjektet oppfyller minst ett av følgende kriterier:

- Kvinner som er med på å starte eller er medeier i egen virksomhet eller eiendom hvor prosjektet gjennomføres.
- Er spesielt rettet mot å øke kompetansen til kvinner ansatt i foretaket.
- Kvinner utgjør mer enn 30 prosent av styremedlemmene eller ledelsen i en bedrift.
- Bidrar til å øke antall kvinnelige eiere, styremedlemmer, ledere eller er spesielt rettet mot å øke antall sysselsatte kvinner.
- For flerbedrifts-, nettverks- og klyngeprosjekter skal kjennetegnet benyttes dersom prosjektet bidrar til å fremme kvinners deltakelse i næringslivet.

Internasjonalt rettet

Et viktig mål for Innovasjon Norge er å styrke norsk næringslivs konkurransevne i forhold til utlandet både på utenlands- og hjemmemarkedet.

Dette kjennetegnet skal benyttes for prosjekter som:

- bidrar til økt eksport
- omfatter internasjonalt markedsarbeid for produkter/tjenester
- bidrar til innovasjon, produkt- og markedsutvikling i et internasjonalt miljø fører til teknologiutveksling, eksport og import og bruk av internasjonal FoU-kompetanse
- fører til investeringer over landegrensene
- mobiliserer internasjonal kompetent kapital og kunnskap inn i norske innovasjonsmiljø og næringsliv
- bidrar til økt internasjonal markedsføringskompetanse

Med internasjonalisering menes dermed den totale eksponering næringslivet har mot omverdenen og som inkluderer forskning, utvikling, utdanning, markedsføring, salg, oppkjøp, etablering og hjemhenting av innsatsfaktorer og teknologi.

Miljørettet

Dette kjennetegnet skal velges når prosjektet i mer eller mindre grad er miljøbegrunnet der for eksempel ett av formålene med prosjektet er:

- Utvikling/kommersialisering av miljøteknologiske forretningsideer.
- Forbedring av miljøkvaliteten på foretakets produkter, produksjonsprosesser eller på andre områder
- Prosjektet fører til at foretaket blir miljøsertifisert eller at bedriften innfører miljøledelse.
- Miljøeffektiv energiomlegging (dvs. mindre behov for energi, effektiv energibruk, økt varmeproduksjon basert på avfallshåndtering og spillvarme, økt produksjon av fornybar energi eller miljøvennlig bruk av naturgass)
- Miljøvennlig bruk av kulturminner eller kulturmiljøet
- Utvikling av ulike kompetansebaserte tjenester innen miljøområdet.

En av formålskodene er "Miljøforbedring" som skal benyttes når prosjektet har som *hovedformål* miljøforbedring/-utvikling. Alle saker som får denne formålskoden skal også gis kjennetegnet "Miljørettet".

Kompetanseutvikling

Kjennetegnet skal benyttes for alle prosjekter som forventes å medføre en styrking av bedriftens kompetanse.

Registreringen av kjennetegnet "Kompetanseutvikling" skal i tillegg til å omfatte prosjekter som har som hovedformål kompetanseutvikling (Formål 10), også omfatte prosjekter som vil føre til kompetanseutvikling uten at dette er hovedformålet med prosjektet. F. eks. kan det skje betydelig kompetanseheving i forbindelse med maskininvesteringer med tilhørende opplæringspakker.

Unge 18-35

For å kunne rapportere på bruken av midler ovenfor denne målgruppen, innføres unge som et nytt kjennetegn. Det krysses av dersom prosjektet er innrettet mot aldersgruppen 18-35 år.

Økologisk landbruk

Kjennetegnet skal benyttes for prosjekter som bidra til utvikling av økologisk landbruk.

Samarbeids- og flerbedriftsprosjekter

Omfatter flerbedriftsprosjekter, prosjekter som er basert på samarbeid mellom foretak eller mellom foretak og FoU-institusjoner. Når enkeltforetak går sammen om salgs- og markedstiltak og fysiske investeringer, f.eks. innen landbruk, skal kjennetegnet benyttes.

FoU-basert prosjekt

Omfatter prosjekter som fører til kommersialisering av resultater fra FoU eller at FoU er en viktig del av prosjektet.

Omdømmebygging

Kjennetegnet skal brukes for prosjekter som er rettet inn mot å ta en strategisk posisjon i et utvalgt marked. Dette kan være fasilitering av prosessen frem til valg av omdømmeposisjon (mobilisering, analyser eller forankring), eller implementering av handlingsplaner forankret i valg av posisjon, og rettet mot å bygge denne (profilering, organisasjonsutvikling eller utvikling av tjenester og/eller produkter.)

Ingen relevante kjennetegn

Skal benyttes dersom ingen av kjennetegnene forøvrig passer til saken.

10.3 Finansieringssaker – statistikk

Finansieringsandeler – Distriktsrettet lån og tilskudd, fordelt etter distriktpolitisk virkeområde side 470

Finansieringsandeler – Landsdekkende lån og tilskudd side 471

Statistikken er inndelt slik:

- Nettotall – beregnet subsidieffekt av tilsagn gitt i 2016 i kroner side 472
- Bruttotall – alle tilsagn i 2016 i kroner side 491
- Antall – antall tilsagn gitt i 2016 side 509

Finansieringsandeler - Distriktsrettet lån og tilskudd, fordelt etter distriktpolitisk virkeområde

Distriktsrettet risikolån			
Virkeområde	Gjennomsn. andel	Total andel	Antall saker
Område III	31,69%	21,988%	36
Total	31,69%	21,988%	36

Investeringstilskudd			
Virkeområde	Gjennomsn. andel	Total andel	Antall saker
Sone III	16,154%	9,192%	150
Total	16,154%	9,192%	150

Bedriftsutviklingstilskudd			
Virkeområde	Gjennomsn. andel	Total andel	Antall saker
Sone I	38,38%	18,105%	47
Sone II	57,197%	37,87%	3
Sone III	39,769%	19,452%	513
Uspesifisert	50,201%	24,728%	56
Total	40,692%	19,631%	619

Nasjonale tiltake for regional utvikling ekskl. inkubatoretabl., regional omstilling og tiltak i Finnmark, post 72			
Virkeområde	Gjennomsn. andel	Total andel	Antall saker
Område I	27,573%	18,797%	13
Område III	47,335%	33,01%	54
Uspesifisert	36,807%	29,733%	31
Total	41,383%	28,269%	98

Finansieringsandeler - Landsdekkende lån og tilskudd

Investeringer			
Virkeområde	Gjennomsn. andel	Total andel	Antall saker
GFL-flåte	70,004%	44,355%	183
Industrielle forsknings- og utviklingskontrakter	24,688%	15,65%	180
Landbrukslån		NaN	
Landsdekkende programmer	66,766%	26,664%	96
Landsdekkende innovasjonslån	39,649%	18,637%	194
Lavrisikolån	62,493%	30,533%	260
Offentlige forsknings- og utviklingskontrakter	26,007%	15,832%	43
Utviklingstilskudd	44,835%	63,485%	85
Total	50,465%	29,247%	1041

Vedlegg

Internasjonalt NETTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Internasjonalt rettet -		Internasjonalt rettet –		Nasjonalt rettet		Uspesifisert*		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære									
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål									
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål									
Sum lavrisikolån										
Sum lavrisikolån		0	0%	0	0%	0	0%		0%	0
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	34 530 000	18%	134 261 250	69%	25 167 038	13%			193 958 288
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			6 952 500	94%	450 000	6%			7 402 500
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	6 117 000	15%	15 207 000	38%	18 648 000	47%			39 972 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	38 271 690	15%	144 741 774	56%	74 921 079	29%			257 934 543
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	9 071 402	43%	3 743 350	18%	8 180 621	39%			20 995 373
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	88 007 536	19%	330 528 703	72%	42 011 000	9%			460 547 239
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	45 726 500	47%	43 050 825	44%	8 088 500	8%	31 500	0%	96 897 325
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	7 255 000	12%	28 410 000	47%	24 321 300	41%			59 986 300
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	22 331 000	10%	198 379 526	85%	13 577 136	6%			234 287 662
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån					102 000 000	100%			102 000 000
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd					2 000 000	100%			2 000 000
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd					4 400 000	100%			4 400 000
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	8 531 500	68%			3 925 000	32%			12 456 500
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd	1 132 500	100%							1 132 500
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		260 974 128	17%	905 274 928	61%	327 689 674	22%	31 500	0%	1 493 970 230
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	18 461 350	25%	24 163 875	33%	30 318 505	42%			72 943 730
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti					375 000	100%			375 000
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	109 014 223	27%	146 772 910	36%	147 150 295	37%			402 937 428
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt					9 800 000	100%			9 800 000
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	52 702 000	36%	40 988 250	28%	54 283 860	37%			147 974 110
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		180 177 573	28%	211 925 035	33%	241 927 660	38%			634 030 268
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd			1 070 000	2%	55 882 200	98%			56 952 200
LMD 1149.72 Trebasert innovasjons program	Tilskudd	2 980 000	15%	5 245 000	26%	11 957 500	59%			20 182 500
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd	500 000	20%	1 968 250	80%					2 468 250
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån					5 541 125	100%			5 541 125
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	9 743 000	2%	3 617 806	1%	530 828 271	98%	240 000	0%	544 429 077
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	16 143 000	20%	3 475 500	4%	60 924 000	76%			80 542 500
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	2 910 500	30%	31 500	0%	6 623 000	69%			9 565 000
LMD - Sum Risikolån, Tilskudd og programmer		32 276 500	4%	15 408 056	2%	671 756 096	93%	240 000	0%	719 680 652
FKD 2415.75 Marint verdiskapingss program	Tilskudd			2 263 750	100%					2 263 750
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer				2 263 750	100%					2 263 750
Sum risikolån, tilskudd og programmer		473 428 201	17%	1 134 871 769	40%	1 241 373 429	44%	271 500	0%	2 849 944 899
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	5 400 000	61%			3 395 000	39%			8 795 000
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	14 834 118	36%	9 690 050	24%	16 393 447	40%			40 917 615
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	11 422 490	48%	11 245 000	47%	1 200 000	5%			23 867 490
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd			2 000 000	100%					2 000 000
Diverse tilskudd	Tilskudd	300 000	1%	27 328 035	84%	4 779 000	15%			32 407 035
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	12 070 233	68%	5 579 492	32%					17 649 725
Sum andre virkemidler		44 026 841	35%	55 842 577	44%	25 767 447	21%			125 636 865
Sum andre virkemidler		44 026 841	35%	55 842 577	44%	25 767 447	21%		0%	125 636 865
Sum Totalt		517 455 042	17 %	1 190 714 346	40 %	1 267 140 876	43 %	271 500	0 %	2 975 581 764

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Delmål NETTO tilsagn								
Budsjettpost	Virkemiddel	Bedrift		Gründer		Uspesifisert*		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære							
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål							
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål							
Sum lavrisikolån								
		0	0%	0	0%	0%		0
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	143 814 750	74%	48 343 538	25%	1 800 000	1%	193 958 288
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	5 415 000	73%	1 987 500	27%			7 402 500
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	7 112 000	18%	7 962 000	20%	24 898 000	62%	39 972 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	8 275 000	3%	218 659 543	85%	31 000 000	12%	257 934 543
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	8 963 710	43%	6 923 500	33%	5 108 163	24%	20 995 373
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	352 364 239	77%	107 707 000	23%	476 000	0%	460 547 239
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	42 671 325	44%	33 497 000	35%	20 729 000	21%	96 897 325
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	37 892 800	63%	19 793 500	33%	2 300 000	4%	59 986 300
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	137 515 315	59%	96 672 347	41%	100 000	0%	234 287 662
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån	48 000 000	47%	54 000 000	53%			102 000 000
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd			2 000 000	100%			2 000 000
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd	4 400 000	100%					4 400 000
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	4 506 500	36%	2 950 000	24%	5 000 000	40%	12 456 500
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd			1 132 500	100%			1 132 500
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		800 930 639	54%	601 628 428	40%	91 411 163	6%	1 493 970 230
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	40 057 625	55%	32 886 105	45%			72 943 730
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti	375 000	100%					375 000
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	216 596 105	54%	146 942 323	36%	39 399 000	10%	402 937 428
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt			9 800 000	100%			9 800 000
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	56 654 535	38%	45 749 375	31%	45 570 200	31%	147 974 110
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		313 683 265	49%	235 377 803	37%	84 969 200	13%	634 030 268
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	42 357 200	74%	8 921 000	16%	5 674 000	10%	56 952 200
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	12 212 500	61%	4 920 000	24%	3 050 000	15%	20 182 500
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd	500 000	20%	1 968 250	80%			2 468 250
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	5 138 625	93%	402 500	7%			5 541 125
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	509 181 834	94%	30 045 400	6%	5 201 843	1%	544 429 077
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	28 181 500	35%	23 920 000	30%	28 441 000	35%	80 542 500
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	3 918 500	41%	3 096 500	32%	2 550 000	27%	9 565 000
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer		601 490 159	84%	73 273 650	10%	44 916 843	6%	719 680 652
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	93 750	4%	100 000	4%	2 070 000	91%	2 263 750
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		93 750	4%	100 000	4%	2 070 000	91%	2 263 750
Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 716 197 813	60%	910 379 880	32%	223 367 206	8%	2 849 944 899
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	5 395 000	61%	400 000	5%	3 000 000	34%	8 795 000
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	25 015 122	61%	12 158 493	30%	3 744 000	9%	40 917 615
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	16 917 490	71%	4 100 000	17%	2 850 000	12%	23 867 490
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd					2 000 000	100%	2 000 000
Diverse tilskudd	Tilskudd	13 988 785	43%	14 418 250	44%	4 000 000	12%	32 407 035
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	5 040 992	29%	4 016 233	23%	8 592 500	49%	17 649 725
Sum andre virkemidler		66 357 389	53%	35 092 976	28%	24 186 500	19%	125 636 865
Sum andre virkemidler		66 357 389	53%	35 092 976	28%	24 186 500	19%	125 636 865
Sum Totalt		1 782 555 202	60 %	945 472 856	32 %	247 553 706	8 %	2 975 581 764

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Satsing NETTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	S-001 Energi og miljø		S-002 Helse		S-005 Landbruk		S-006 Marin		S-007 Maritim	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære										
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål										
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål										
Sum lavrisikolån											
		0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	11 977 500	6%	7 968 000	4%	2 541 038	1%	43 926 000	23%	10 848 000	6%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	750 000	10%	525 000	7%	75 000	1%				
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	4 767 000	12%	3 250 000	8%	900 000	2%	5 198 000	13%	4 637 000	12%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	21 061 790	8%	25 332 765	10%	3 772 200	1%	17 035 600	7%	5 111 958	2%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	950 000	5%	770 222	4%	500 000	2%	880 000	4%	650 000	3%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	211 576 769	46%			20 741 000	5%	149 695 000	33%	47 174 470	10%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	11 719 500	12%	12 614 500	13%	4 615 500	5%	4 636 500	5%	6 836 500	7%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	4 820 000	8%	26 916 300	45%					570 000	1%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	5 038 679	2%	41 152 000	18%	600 000	0%	17 385 000	7%	19 182 847	8%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån										
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd										
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd										
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	2 950 000	24%					100 000	1%		
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd										
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer											
		275 611 238	18%	118 528 787	8%	33 744 738	2%	238 856 100	16%	95 010 775	6%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	3 805 000	5%	600 000	1%	3 440 000	5%	26 174 125	36%	1 350 000	2%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti										
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	24 080 000	6%	16 377 500	4%	22 217 598	6%	67 548 457	17%	8 323 285	2%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt										
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	13 780 875	9%	2 956 000	2%	6 939 573	5%	17 423 250	12%	12 126 000	8%
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer											
		41 665 875	7%	19 933 500	3%	32 597 171	5%	111 145 832	18%	21 799 285	3%
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	10 230 000	18%			46 722 200	82%				
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	4 370 000	22%			10 112 500	50%				
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd					2 168 250	88%	300 000	12%		
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån					5 541 125	100%				
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis			1 235 000	0%	531 757 271	98%	223 806	0%		
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd					66 174 000	82%	150 000	0%		
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd					7 343 000	77%				
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer											
		14 600 000	2%	1 235 000	0%	669 818 346	93%	673 806	0%		
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd							2 263 750	100%		
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer											
								2 263 750	100%		
Sum risikolån, tilskudd og programmer											
		331 877 113	12%	139 697 287	5%	736 160 255	26%	352 939 488	12%	116 810 060	4%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd									8 795 000	100%
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	621 500	2%	1 745 000	4%	370 000	1%	4 705 000	11%	5 736 550	14%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	7 655 000	32%			105 000	0%	1 600 000	7%	5 647 490	24%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd										
Diverse tilskudd	Tilskudd	5 059 000	16%					200 000	1%	200 000	1%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	2 385 560	14%	4 310 500	24%	470 733	3%			470 733	3%
Sum andre virkemidler											
		15 721 060	13%	6 055 500	5%	945 733	1%	6 505 000	5%	20 849 773	17%
Sum andre virkemidler											
		15 721 060	13%	6 055 500	5%	945 733	1%	6 505 000	5%	20 849 773	17%
Sum Totalt											
		347 598 173	12 %	145 752 787	5 %	737 105 988	25 %	359 444 488	12 %	137 659 833	5 %

Vedlegg

Satsing NETTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	S-008 Olje og gass		S-009 Reiseliv		S-999 Ikke		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære							
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål							
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål							
Sum lavrisikolån								
		0	0%	0	0%	0	0%	0
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	36 990 000	19%	10 800 000	6%	68 907 750	36%	193 958 288
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	225 000	3%			5 827 500	79%	7 402 500
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	1 325 000	3%	700 000	2%	19 195 000	48%	39 972 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	17 761 553	7%	7 093 748	3%	160 764 929	62%	257 934 543
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd			10 577 151	50%	6 668 000	32%	20 995 373
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	18 690 000	4%			12 670 000	3%	460 547 239
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	23 344 500	24%	531 500	1%	32 598 825	34%	96 897 325
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU			250 000	0%	27 430 000	46%	59 986 300
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	68 871 136	29%	1 549 000	1%	80 509 000	34%	234 287 662
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Lån					102 000 000	100%	102 000 000
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Tilskudd					2 000 000	100%	2 000 000
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkomfond	Tilskudd					4 400 000	100%	4 400 000
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd			6 300 000	51%	3 106 500	25%	12 456 500
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd					1 132 500	100%	1 132 500
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		167 207 189	11%	37 801 399	3%	527 210 004	35%	1 493 970 230
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	1 830 000	3%	17 591 350	24%	18 153 255	25%	72 943 730
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti					375 000	100%	375 000
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	12 722 500	3%	107 638 036	27%	144 030 052	36%	402 937 428
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt					9 800 000	100%	9 800 000
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	16 928 000	11%	13 358 000	9%	64 462 412	44%	147 974 110
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		31 480 500	5%	138 587 386	22%	236 820 719	37%	634 030 268
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd							56 952 200
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd					5 700 000	28%	20 182 500
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd							2 468 250
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån							5 541 125
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis			9 992 000	2%	1 221 000	0%	544 429 077
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd			14 218 500	18%			80 542 500
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd			2 222 000	23%			9 565 000
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer				26 432 500	4%	6 921 000	1%	719 680 652
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd							2 263 750
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer								2 263 750
Sum risikolån, tilskudd og programmer		198 687 689	7%	202 821 285	7%	770 951 723	27%	2 849 944 899
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd							8 795 000
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd			10 842 618	26%	16 896 947	41%	40 917 615
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	5 635 000	24%			3 225 000	14%	23 867 490
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd					2 000 000	100%	2 000 000
Diverse tilskudd	Tilskudd			100 000	0%	26 848 035	83%	32 407 035
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	1 395 733	8%			8 616 466	49%	17 649 725
Sum andre virkemidler		7 030 733	6%	10 942 618	9%	57 586 448	46%	125 636 865
Sum andre virkemidler		7 030 733	6%	10 942 618	9%	57 586 448	46%	125 636 865
Sum Totalt		205 718 422	7 %	213 763 903	7 %	828 538 171	28 %	2 975 581 764

Vedlegg

Kjennetegn NETTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Kvinnerettet		Miljøeffekt		Unge 18-35		FoU-basert prosjekt		Informasjons- og		Ingen relevante		Totalt	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære														
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål														
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål														
Sum lavrisikolån															
		0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	27 516 000	14%	93 538 538	48%	8 025 000	4%	77 552 250	40%	48 858 000	25%	64 041 038	33%	193 958 288	7%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	465 000	6%	975 000	13%	75 000	1%	1 800 000	24%	900 000	12%	4 927 500	67%	7 402 500	0%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	400 000	14%	15 635 000	539%			16 347 000	564%	4 250 000	147%	14 700 000	507%	39 972 000	1%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	49 115 109	19%	70 697 072	27%	65 456 833	25%	62 210 780	24%	105 172 368	41%	55 205 552	21%	257 934 543	9%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	6 251 242	30%	6 634 660	32%	400 000	2%	1 625 000	8%	1 292 000	6%	6 671 000	32%	20 995 373	1%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	63 255 000	13%	485 072 239	100%	710 000	0%	463 487 239	95%	38 445 000	8%	12 550 000	3%	460 547 239	15%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	51 603 000	53%	50 729 000	52%	14 364 000	15%	62 266 500	64%	33 111 825	34%	6 018 000	6%	96 897 325	3%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	28 058 500	47%	11 780 000	20%	2 285 000	4%	48 241 300	80%	52 016 300	87%	1 800 000	3%	59 986 300	2%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	55 321 500	24%	77 711 526	33%	13 934 000	6%	174 482 526	74%	101 248 000	43%	5 890 000	3%	234 287 662	8%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Lån	31 000 000	30%											102 000 000	3%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Tilskudd													2 000 000	0%
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkomfond	Tilskudd											4 400 000	100%	4 400 000	0%
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	5 575 000	45%	4 150 000	33%	531 500	4%	6 500 000	52%	5 850 000	47%	3 375 000	27%	12 456 500	0%
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd											1 132 500	100%	1 132 500	0%
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		318 560 351	21%	816 923 035	54%	105 781 333	7%	914 512 595	60%	391 143 493	26%	180 710 590	12%	1 493 970 230	50%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	11 761 500	16%	32 447 750	44%	3 095 000	4%	7 955 125	11%	4 290 000	6%	48 357 605	66%	72 943 730	2%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti	150 000	40%	225 000	60%							375 000	100%	375 000	0%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	146 790 669	36%	142 042 231	35%	24 832 775	6%	95 953 376	24%	50 446 961	13%	140 371 085	35%	402 937 428	14%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt											9 800 000	100%	9 800 000	0%
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	52 000 448	35%	64 931 198	44%	11 761 500	8%	70 695 000	48%	17 529 000	12%	41 213 722	28%	147 974 110	5%
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		210 702 617	33%	239 646 179	38%	39 689 275	6%	174 603 501	28%	72 265 961	11%	240 117 412	38%	634 030 268	21%
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	9 091 000	16%	56 952 200	100%	1 211 000	2%	5 820 000	10%	1 900 000	3%	42 709 500	75%	56 952 200	2%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	4 525 000	22%	18 452 500	91%			11 087 500	55%	3 850 000	19%	550 000	3%	20 182 500	1%
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd			2 468 250	100%			2 468 250	100%					2 468 250	0%
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	2 515 550	45%	1 560 000	28%	971 100	18%			422 500	8%	4 333 775	78%	5 541 125	0%
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	290 890 552	53%	181 926 544	33%	149 709 050	27%	3 106 000	1%	2 550 000	0%	348 514 333	64%	544 429 077	18%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	42 244 000	52%	18 602 500	23%	2 030 000	3%	3 170 000	4%	2 000 000	2%	10 010 000	12%	80 542 500	3%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	4 185 000	44%	4 353 000	46%	221 500	2%					7 589 000	79%	9 565 000	0%
LMD - Sum Risikolån, Tilskudd og programmer		353 451 102	49%	284 314 994	40%	154 142 650	21%	25 651 750	4%	10 722 500	1%	413 706 608	57%	719 680 652	24%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd							93 750	4%					2 263 750	0%
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer								93 750	4%					2 263 750	0%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		882 714 070	31%	1 340 884 208	47%	299 613 258	10%	1 114 861 596	39%	474 131 954	16%	834 534 609	29%	2 849 944 899	96%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd			5 795 000	66%			795 000	9%					8 795 000	0%
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	13 450 618	33%	8 950 500	22%	2 465 000	6%	9 134 000	22%	4 216 000	10%	19 866 115	49%	40 917 615	1%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	9 605 000	40%	18 240 000	76%	175 000	1%	11 745 000	49%	4 655 000	20%	2 200 000	9%	23 867 490	1%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd	2 000 000	100%			2 000 000	100%	2 000 000	100%	2 000 000	100%			2 000 000	0%
Diverse tilskudd	Tilskudd	100 000	0%	5 459 000	17%			2 980 000	9%	25 000 000	77%	579 000	2%	32 407 035	1%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	5 440 500	31%	4 724 526	27%	450 000	3%	7 634 293	43%	5 885 932	33%	9 544 699	54%	17 649 725	1%
Sum andre virkemidler		30 596 118	24%	43 169 026	34%	5 090 000	4%	34 288 293	27%	41 756 932	33%	32 189 814	26%	125 636 865	4%
Sum andre virkemidler		30 596 118	24%	43 169 026	34%	5 090 000	4%	34 288 293	27%	41 756 932	33%	32 189 814	26%	125 636 865	4%
Sum Totalt		913 310 188	30 %	1 384 053 234	46 %	304 703 258	10 %	1 149 149 889	38 %	515 888 886	17 %	866 724 423	29 %	2 975 581 764	100%

Vedlegg

Bedriftsstørrelse NETTO tilsagn												
Budsjettpost	Virkemiddel	0-19		20-50		51-100		101-250		>250		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære											
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål											
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål											
Sum lavrisikolån												
		0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	141 579 788	73%	28 266 000	15%	10 942 500	6%	11 550 000	6%	1 620 000	1%	193 958 288
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	7 177 500	97%	225 000	3%							7 402 500
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	34 797 000	87%	1 897 000	5%	845 000	2%	425 000	1%	2 008 000	5%	39 972 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	landsdekkende etablerertilskudd	257 934 543	100%									257 934 543
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	17 206 043	82%	1 895 320	9%	1 184 660	6%	109 350	1%	600 000	3%	20 995 373
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	302 158 000	66%	27 568 769	6%	18 234 470	4%	33 036 000	7%	79 550 000	17%	460 547 239
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	90 797 325	94%	4 450 000	5%	1 000 000	1%	650 000	1%			96 897 325
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	44 916 300	75%	3 335 000	6%	635 000	1%	10 000 000	17%	1 100 000	2%	59 986 300
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	FU	177 624 026	76%	47 673 636	20%	5 190 000	2%	3 800 000	2%			234 287 662
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	lån	96 000 000	94%	6 000 000	6%							102 000 000
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Tilskudd	2 000 000	100%									2 000 000
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd	4 400 000	100%									4 400 000
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	11 956 500	96%			500 000	4%					12 456 500
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd	1 132 500	100%									1 132 500
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 189 679 525	80%	121 310 725	8%	38 531 630	3%	59 570 350	4%	84 878 000	6%	1 493 970 230
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	50 895 605	70%	13 228 125	18%	8 070 000	11%	750 000	1%			72 943 730
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti	375 000	100%									375 000
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	326 599 408	81%	47 208 699	12%	21 979 821	5%	5 266 500	1%	1 883 000	0%	402 937 428
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt	9 800 000	100%									9 800 000
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	127 874 360	86%	11 476 000	8%	3 438 750	2%	335 000	0%	4 850 000	3%	147 974 110
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		515 544 373	81%	71 912 824	11%	33 488 571	5%	6 351 500	1%	6 733 000	1%	634 030 268
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	51 920 200	91%	2 140 000	4%	275 000	0%	667 000	1%	1 950 000	3%	56 952 200
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	9 617 500	48%	160 000	1%	2 680 000	13%	4 375 000	22%	3 350 000	17%	20 182 500
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd	1 968 250	80%							500 000	20%	2 468 250
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	5 541 125	100%									5 541 125
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	537 341 077	99%	6 438 000	1%	650 000	0%					544 429 077
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	64 516 500	80%	3 491 000	4%	600 000	1%	600 000	1%	11 335 000	14%	80 542 500
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	9 565 000	100%									9 565 000
LMD - Sum Risikolån, Tilskudd og programmer		680 469 652	95%	12 229 000	2%	4 205 000	1%	5 642 000	1%	17 135 000	2%	719 680 652
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	2 263 750	100%									2 263 750
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		2 263 750	100%									2 263 750
Sum risikolån, tilskudd og programmer		2 387 957 299	84%	205 452 549	7%	76 225 201	3%	71 563 850	3%	108 746 000	4%	2 849 944 899
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	3 400 000	39%	395 000	4%					5 000 000	57%	8 795 000
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	33 104 065	81%	5 952 550	15%	731 000	2%	1 050 000	3%	80 000	0%	40 917 615
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	15 490 000	65%	6 170 000	26%	1 300 000	5%	507 490	2%	400 000	2%	23 867 490
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd	2 000 000	100%									2 000 000
Diverse tilskudd	Tilskudd	29 980 000	93%	579 000	2%	460 436	1%	738 372	2%	649 227	2%	32 407 035
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	16 703 992	95%	945 733	5%							17 649 725
Sum andre virkemidler		100 678 057	80%	14 042 283	11%	2 491 436	2%	2 295 862	2%	6 129 227	5%	125 636 865
Sum andre virkemidler		100 678 057	80%	14 042 283	11%	2 491 436	2%	2 295 862	2%	6 129 227	5%	125 636 865
Sum Totalt		2 488 635 356	84 %	219 494 832	7 %	78 716 637	3 %	73 859 712	2 %	114 875 227	4 %	2 975 581 764

Vedlegg

Type Innovasjon NETTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Produkt-		Prosessinnovasjon		Organisatorisk		Markedsmessig		Ikke relevant		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære											0
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål											0
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål											0
Sum lavrisikolån												0
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	innovasjonslån	130 737 788	67%	21 808 500	11%	2 700 000	1%	30 441 000	16%	8 271 000	4%	193 958 288
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	3 862 500	52%					3 090 000	42%	450 000	6%	7 402 500
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	15 962 000	40%	3 462 000	9%	1 100 000	3%	1 400 000	4%	18 048 000	45%	39 972 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	200 521 543	78%	8 203 500	3%	1 605 000	1%	6 431 500	2%	41 173 000	16%	257 934 543
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	5 412 671	26%	1 950 000	9%	689 320	3%	2 446 660	12%	10 496 722	50%	20 995 373
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	293 293 239	64%	166 249 000	36%			500 000	0%	505 000	0%	460 547 239
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	60 750 825	63%	281 500	0%	9 600 000	10%	17 420 500	18%	8 844 500	9%	96 897 325
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	55 986 300	93%	2 200 000	4%					1 800 000	3%	59 986 300
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	FU	228 732 662	98%	4 405 000	2%			1 150 000	0%			234 287 662
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Lån									102 000 000	100%	102 000 000
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Tilskudd									2 000 000	100%	2 000 000
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkomfond	Tilskudd									4 400 000	100%	4 400 000
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	9 500 000	76%					600 000	5%	2 356 500	19%	12 456 500
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd									1 132 500	100%	1 132 500
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 004 759 528	67%	208 559 500	14%	15 694 320	1%	63 479 660	4%	201 477 222	13%	1 493 970 230
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	27 559 818	38%	18 887 000	26%	2 625 000	4%	13 190 000	18%	10 681 913	15%	72 943 730
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti	225 000	60%					150 000	40%			375 000
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	224 520 382	56%	61 372 907	15%	14 008 813	3%	49 697 933	12%	53 337 393	13%	402 937 428
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt									9 800 000	100%	9 800 000
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	54 365 125	37%	13 874 500	9%	14 509 000	10%	20 765 865	14%	44 459 620	30%	147 974 110
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		306 670 325	48%	94 134 407	15%	31 142 813	5%	83 803 798	13%	118 278 925	19%	634 030 268
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	29 631 500	52%	24 070 700	42%	100 000	0%	300 000	1%	2 850 000	5%	56 952 200
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	15 152 500	75%	4 380 000	22%	300 000	1%	350 000	2%			20 182 500
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd	1 668 250	68%	800 000	32%							2 468 250
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	2 612 500	47%	1 419 250	26%					1 509 375	27%	5 541 125
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	178 726 891	33%	191 071 934	35%	18 148 000	3%	9 186 352	2%	147 295 900	27%	544 429 077
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokal mat og grønt reiseliv	Tilskudd	16 455 000	20%	2 000 000	2%	4 185 000	5%	33 844 000	42%	24 058 500	30%	80 542 500
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	2 875 000	30%			2 000 000	21%	2 140 000	22%	2 550 000	27%	9 565 000
LMD - Sum Risikolån, Tilskudd og programmer		247 121 641	34%	223 741 884	31%	24 733 000	3%	45 820 352	6%	178 263 775	25%	719 680 652
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd							2 100 000	93%	163 750	7%	2 263 750
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer								2 100 000	93%	163 750	7%	2 263 750
Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 558 551 493	55%	526 435 791	18%	71 570 133	3%	195 203 810	7%	498 183 672	17%	2 849 944 899
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	5 795 000	66%							3 000 000	34%	8 795 000
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	20 694 993	51%	2 925 000	7%	4 124 821	10%	10 471 550	26%	2 701 251	7%	40 917 615
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	9 650 000	40%	405 000	2%	250 000	1%	12 612 490	53%	950 000	4%	23 867 490
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd	2 000 000	100%									2 000 000
Diverse tilskudd	Tilskudd	5 261 750	16%	1 159 000	4%			21 986 285	68%	4 000 000	12%	32 407 035
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	5 903 225	33%	460 000	3%					11 286 500	64%	17 649 725
Sum andre virkemidler		49 304 968	39%	4 949 000	4%	4 374 821	3%	45 070 325	36%	21 937 751	17%	125 636 865
Sum andre virkemidler		49 304 968	39%	4 949 000	4%	4 374 821	3%	45 070 325	36%	21 937 751	17%	125 636 865
Sum Totalt		1 607 856 461	54 %	531 384 791	18 %	75 944 954	3 %	240 274 135	8 %	520 121 423	17 %	2 975 581 764

Vedlegg

Innovasjonsnivå NETTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Innovasjon på		Innovasjon på regionalt		Innovasjon på nasjonalt		Innovasjon på		Ikke relevant		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære											
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål											
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål											
Sum lavrisikolån												
		0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	3 888 000	2%	6 969 038	4%	27 123 000	14%	147 707 250	76%	8 271 000	4%	193 958 288
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti							6 952 500	94%	450 000	6%	7 402 500
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	1 600 000	4%	1 350 000	3%	5 787 000	14%	13 187 000	33%	18 048 000	45%	39 972 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	495 000	0%	772 200	0%	20 941 806	8%	194 552 537	75%	41 173 000	16%	257 934 543
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	1 078 971	5%	2 298 860	11%	3 648 820	17%	3 472 000	17%	10 496 722	50%	20 995 373
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi			125 000	0%	7 207 000	2%	452 710 239	98%	505 000	0%	460 547 239
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	119 000	0%	1 063 000	1%	12 593 500	13%	74 277 325	77%	8 844 500	9%	96 897 325
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU					6 002 800	10%	52 183 500	87%	1 800 000	3%	59 986 300
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	900 000	0%			7 577 136	3%	225 810 526	96%			234 287 662
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Lån									102 000 000	100%	102 000 000
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Tilskudd									2 000 000	100%	2 000 000
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd									4 400 000	100%	4 400 000
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	1 350 000	11%	950 000	8%	900 000	7%	6 900 000	55%	2 356 500	19%	12 456 500
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd									1 132 500	100%	1 132 500
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		9 430 971	1%	13 528 098	1%	91 781 062	6%	1 177 752 877	79%	201 477 222	13%	1 493 970 230
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	15 006 000	21%	8 131 250	11%	17 681 068	24%	21 443 500	29%	10 681 913	15%	72 943 730
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti			150 000	40%	225 000	60%					375 000
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	32 522 603	8%	80 305 885	20%	102 355 979	25%	134 415 568	33%	53 337 393	13%	402 937 428
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt									9 800 000	100%	9 800 000
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	2 570 365	2%	9 710 500	7%	23 873 000	16%	67 360 625	46%	44 459 620	30%	147 974 110
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		50 098 968	8%	98 297 635	16%	144 135 047	23%	223 219 693	35%	118 278 925	19%	634 030 268
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	33 313 200	58%	14 332 000	25%	3 547 000	6%	2 910 000	5%	2 850 000	5%	56 952 200
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	1 480 000	7%	1 610 000	8%	8 237 500	41%	8 855 000	44%			20 182 500
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd					500 000	20%	1 968 250	80%			2 468 250
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	3 795 500	68%	236 250	4%					1 509 375	27%	5 541 125
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	349 521 843	64%	33 535 028	6%	13 286 306	2%	790 000	0%	147 295 900	27%	544 429 077
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	12 940 000	16%	17 144 000	21%	13 400 000	17%	13 000 000	16%	24 058 500	30%	80 542 500
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	2 531 500	26%	2 219 500	23%	2 090 000	22%	174 000	2%	2 550 000	27%	9 565 000
LMD - Sum Risikolån, Tilskudd og programmer		403 582 043	56%	69 076 778	10%	41 060 806	6%	27 697 250	4%	178 263 775	25%	719 680 652
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd							2 100 000	93%	163 750	7%	2 263 750
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer								2 100 000	93%	163 750	7%	2 263 750
Sum risikolån, tilskudd og programmer		463 111 982	16%	180 902 511	6%	276 976 915	10%	1 430 769 820	50%	498 183 672	17%	2 849 944 899
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd					395 000	4%	5 400 000	61%	3 000 000	34%	8 795 000
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	7 795 746	19%	9 888 618	24%	10 851 000	27%	9 681 000	24%	2 701 251	7%	40 917 615
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	525 000	2%	507 490	2%	3 000 000	13%	18 885 000	79%	950 000	4%	23 867 490
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd							2 000 000	100%			2 000 000
Diverse tilskudd	Tilskudd					979 000	3%	27 428 035	85%	4 000 000	12%	32 407 035
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd							6 363 225	36%	11 286 500	64%	17 649 725
Sum andre virkemidler		8 320 746	7%	10 396 108	8%	15 225 000	12%	69 757 260	56%	21 937 751	17%	125 636 865
Sum andre virkemidler		8 320 746	7%	10 396 108	8%	15 225 000	12%	69 757 260	56%	21 937 751	17%	125 636 865
Sum Totalt		471 432 728	16 %	191 298 619	6 %	292 201 915	10 %	1 500 527 080	50 %	520 121 423	17 %	2 975 581 764

Vedlegg

Distriktpolitiske virkemiddelområde NETTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Sone I		Sone II		Sone III		Uspesifisert*		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære									
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål									
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål									
Sum lavrisikolån										
		0	0%	0	0%	0	0%			0
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	136 433 288	70%	11 655 000	6%	45 870 000	24%			193 958 288
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	6 502 500	88%			900 000	12%			7 402 500
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	14 529 000	36%			4 593 000	11%	20 850 000	52%	39 972 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	181 434 478	70%	4 950 000	2%	30 550 065	12%	41 000 000	16%	257 934 543
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	7 467 552	36%	403 000	2%	4 577 430	22%	8 547 391	41%	20 995 373
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	284 122 239	62%	17 315 000	4%	126 400 000	27%	32 710 000	7%	460 547 239
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	41 220 325	43%	500 000	1%	3 636 500	4%	51 540 500	53%	96 897 325
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	46 321 300	77%			11 865 000	20%	1 800 000	3%	59 986 300
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	205 917 162	88%	5 457 500	2%	22 913 000	10%			234 287 662
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån	93 000 000	91%			9 000 000	9%			102 000 000
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd							2 000 000	100%	2 000 000
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd					2 200 000	50%	2 200 000	50%	4 400 000
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd					12 456 500	100%			12 456 500
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd							1 132 500	100%	1 132 500
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 016 947 844	68%	40 280 500	3%	274 961 495	18%	161 780 391	11%	1 493 970 230
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån					72 943 730	100%			72 943 730
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti					375 000	100%			375 000
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	44 117 000	11%	1 756 500	0%	322 797 240	80%	34 266 688	9%	402 937 428
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt							9 800 000	100%	9 800 000
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	21 697 000	15%	1 961 573	1%	37 515 537	25%	86 800 000	59%	147 974 110
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		65 814 000	10%	3 718 073	1%	433 631 507	68%	130 866 688	21%	634 030 268
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	26 701 000	47%	5 757 000	10%	22 494 200	39%	2 000 000	4%	56 952 200
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	6 880 000	34%	2 970 000	15%	8 182 500	41%	2 150 000	11%	20 182 500
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd	500 000	20%			1 968 250	80%			2 468 250
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	1 070 000	19%	50 000	1%	4 421 125	80%			5 541 125
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	161 022 185	30%	37 590 500	7%	344 446 392	63%	1 370 000	0%	544 429 077
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokal mat og grønt reiseliv	Tilskudd	28 584 500	35%	2 775 500	3%	23 370 500	29%	25 812 000	32%	80 542 500
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd					7 015 000	73%	2 550 000	27%	9 565 000
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer		224 757 685	31%	49 143 000	7%	411 897 967	57%	33 882 000	5%	719 680 652
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	100 000	4%					2 163 750	96%	2 263 750
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		100 000	4%					2 163 750	96%	2 263 750
Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 307 619 529	46%	93 141 573	3%	1 120 490 969	39%	328 692 829	12%	2 849 944 899
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	5 000 000	57%			795 000	9%	3 000 000	34%	8 795 000
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	1 477 321	4%	436 550	1%	38 203 744	93%	800 000	2%	40 917 615
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	9 740 000	41%			13 327 490	56%	800 000	3%	23 867 490
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd	2 000 000	100%							2 000 000
Diverse tilskudd	Tilskudd	12 820 750	40%			100 000	0%	19 486 285	60%	32 407 035
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	7 208 225	41%			472 500	3%	9 969 000	56%	17 649 725
Sum andre virkemidler		38 246 296	30%	436 550	0%	52 898 734	42%	34 055 285	27%	125 636 865
Sum andre virkemidler		38 246 296	30%	436 550	0%	52 898 734	42%	34 055 285	27%	125 636 865
Sum Totalt		1 345 865 825	45 %	93 578 123	3 %	1 173 389 703	39 %	362 748 114	12 %	2 975 581 764

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Geografi NETTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	01 Østfold		02 Akershus		03 Oslo		04 Hedmark		05 Oppland		06 Buskerud	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære												
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål												
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål												
Sum lavrisikolån													
		0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	3 270 000	2%	10 866 038	6%	25 383 750	13%	5 475 000	3%	14 505 000	7%	10 342 500	5%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti							450 000	6%				
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	270 000	1%			1 950 000	5%	900 000	2%	1 210 000	3%	900 000	2%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	2 286 000	1%	13 497 500	5%	39 679 958	15%	1 490 000	1%	5 531 500	2%	6 075 250	2%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	500 000	2%			1 571 572	7%	100 000	0%	172 000	1%	695 500	3%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	34 645 233	8%	4 850 000	1%	2 914 000	1%	6 242 000	1%	6 140 000	1%	11 485 000	2%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	5 690 000	6%	750 000	1%	15 763 325	16%	3 230 000	3%	2 200 000	2%		
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	1 900 000	3%	10 000 000	17%	14 700 000	25%	500 000	1%	785 000	1%	1 990 000	3%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU			9 870 000	4%	14 202 500	6%	1 934 000	1%	5 199 000	2%	11 880 000	5%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så kornfond	Lån			6 000 000	6%	41 000 000	40%					6 000 000	6%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så kornfond	Tilskudd												
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd												
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd												
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd												
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer													
		48 561 233	3%	55 833 538	4%	157 165 105	11%	20 321 000	1%	35 742 500	2%	49 368 250	3%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån							4 117 500	6%	882 813	1%	762 500	1%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti									150 000	40%		
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	1 520 000	0%					28 950 263	7%	25 134 253	6%	4 654 594	1%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt												
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	5 016 000	3%	231 500	0%	1 477 500	1%	1 082 073	1%	4 678 500	3%	2 500 000	2%
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer													
		6 536 000	1%	231 500	0%	1 477 500	0%	34 149 836	5%	30 845 566	5%	7 917 094	1%
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	2 902 000	5%	11 051 000	19%			9 878 000	17%	2 251 000	4%	5 427 500	10%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	400 000	2%	500 000	2%	775 000	4%	2 695 000	13%	2 272 500	11%		
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd							500 000	20%				
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån									390 000	7%	208 000	4%
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	19 486 500	4%	17 476 685	3%	167 000	0%	37 094 500	7%	46 073 684	8%	26 015 100	5%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	2 250 000	3%	7 718 500	10%	8 200 000	10%	100 000	0%	1 370 000	2%	2 250 000	3%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd					780 000	8%						
LMD - Sum Risikolån, Tilskudd og programmer													
		25 038 500	3%	36 746 185	5%	9 922 000	1%	50 267 500	7%	52 357 184	7%	33 900 600	5%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd												
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer													
Sum risikolån, tilskudd og programmer													
		80 135 733	3%	92 811 223	3%	168 564 605	6%	104 738 336	4%	118 945 250	4%	91 185 944	3%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd			5 000 000	57%								
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd							1 477 321	4%	1 387 000	3%		
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	400 000	2%			3 500 000	15%					250 000	1%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd					2 000 000	100%						
Diverse tilskudd	Tilskudd					5 241 750	16%						
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	1 069 000	6%			1 830 733	10%						
Sum andre virkemidler													
		1 469 000	1%	5 000 000	4%	12 572 483	10%	1 477 321	1%	1 387 000	1%	250 000	0%
Sum andre virkemidler													
		1 469 000	1%	5 000 000	4%	12 572 483	10%	1 477 321	1%	1 387 000	1%	250 000	0%
Sum Totalt													
		81 604 733	3%	97 811 223	3%	181 137 088	6%	106 215 657	4%	120 332 250	4%	91 435 944	3%

Vedlegg

Geografi NETTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	07 Vestfold		08 Telemark		09 Aust-Agder		10 Vest-Agder		11 Rogaland		12 Hordaland	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære												
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål												
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål												
Sum lavrisikolån		0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	5 859 000	3%	3 000 000	2%	1 785 000	1%	12 288 000	6%	34 638 000	18%	29 085 000	15%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti									3 750 000	51%	2 527 500	34%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	1 000 000	3%	100 000	0%	600 000	2%	1 097 000	3%	4 560 000	11%	1 137 000	3%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	9 380 000	4%	8 421 000	3%	6 435 000	2%	14 195 097	6%	34 699 014	13%	10 369 265	4%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	434 660	2%	590 000	3%			1 189 320	6%	900 000	4%	2 350 000	11%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	12 084 000	3%	62 980 000	14%	2 576 000	1%	14 867 000	3%	52 905 000	11%	71 845 000	16%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	1 500 000	2%	1 500 000	2%	213 500	0%	14 907 500	15%	8 445 500	9%	16 383 500	17%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	1 750 000	3%					500 000	1%	6 798 500	11%	3 755 000	6%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	10 739 526	5%	3 440 000	1%	8 350 000	4%	10 400 000	4%	36 700 000	16%	56 111 136	24%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån			9 000 000	9%					5 000 000	5%	10 000 000	10%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd												
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd												
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd												
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd												
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		42 747 186	3%	89 031 000	6%	19 959 500	1%	69 443 917	5%	188 396 014	13%	203 563 401	14%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån			3 404 943	5%	1 530 000	2%	1 395 000	2%			8 802 000	12%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti											225 000	60%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	2 865 000	1%	10 535 000	3%	5 853 000	1%	3 100 000	1%	4 463 000	1%	35 063 000	9%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt												
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd			1 954 365	1%	6 224 500	4%	5 813 000	4%	3 643 000	2%	15 718 000	11%
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		2 865 000	0%	15 894 308	3%	13 607 500	2%	10 308 000	2%	8 106 000	1%	59 808 000	9%
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	3 700 000	6%	305 000	1%	4 718 000	8%	150 000	0%	1 325 000	2%	550 000	1%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	1 250 000	6%	2 250 000	11%	600 000	3%	680 000	3%	550 000	3%	800 000	4%
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd											1 968 250	80%
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån			670 000	12%	400 000	7%	500 000	9%			250 000	5%
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	15 574 000	3%	19 102 000	4%	12 979 000	2%	18 286 509	3%	47 319 500	9%	30 575 000	6%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	3 220 000	4%	3 450 000	4%	402 500	0%	2 290 000	3%	2 850 000	4%	1 916 000	2%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd												
LMD - Sum Risikolån, Tilskudd og programmer		23 744 000	3%	25 777 000	4%	19 099 500	3%	21 906 509	3%	52 044 500	7%	36 059 250	5%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd											100 000	4%
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer												100 000	4%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		69 356 186	2%	130 702 308	5%	52 666 500	2%	101 658 426	4%	248 546 514	9%	299 530 651	11%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd												
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd												
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	1 250 000	5%							2 605 000	11%		
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd												
Diverse tilskudd	Tilskudd			579 000	2%							7 100 000	22%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd			464 060	3%	863 233	5%			1 725 466	10%	2 324 733	13%
Sum andre virkemidler		1 250 000	1%	1 043 060	1%	863 233	1%		0%	4 330 466	3%	9 424 733	8%
Sum Totalt		70 606 186	2 %	131 745 368	4 %	53 529 733	2 %	101 658 426	3 %	252 876 980	8 %	308 955 384	10 %

Vedlegg

Geografi NETTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	14 Sogn Og Fjordane		15 Møre Og Romsdal		16 Sør-Trøndelag		17 Nord-Trøndelag		18 Nordland		19 Troms	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære												
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål												
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål												
Sum lavrisikolån		0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	2 250 000	1%	11 256 000	6%	16 005 000	8%	7 830 000	4%				
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			150 000	2%	525 000	7%						
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd			4 650 000	12%					498 000	1%	1 500 000	4%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	4 832 629	2%	14 786 500	6%	27 027 551	10%	5 277 450	2%	4 740 712	2%	5 853 017	2%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	750 000	4%	1 094 500	5%	675 000	3%			1 757 821	8%	1 925 000	9%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	20 775 000	5%	23 144 470	5%	64 919 536	14%	25 890 000	6%	25 185 000	5%	1 600 000	0%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd			7 899 000	8%	2 743 500	3%	500 000	1%				
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	6 350 000	11%	1 697 800	3%	2 730 000	5%			570 000	1%	4 160 000	7%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	6 315 000	3%	11 147 500	5%	39 540 000	17%	5 259 000	2%	900 000	0%	2 300 000	1%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån					16 000 000	16%	5 000 000	5%			4 000 000	4%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd												
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd	1 100 000	25%									1 100 000	25%
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd												
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd												
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		42 372 629	3%	75 825 770	5%	170 165 587	11%	49 756 450	3%	33 651 533	2%	22 438 017	2%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	7 062 500	10%	5 499 000	8%	4 031 250	6%	7 726 500	11%	8 848 750	12%	10 752 250	15%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti												
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	29 595 619	7%	29 742 306	7%	23 900 823	6%	43 904 450	11%	61 154 660	15%	47 375 460	12%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt												
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	2 745 500	2%	10 830 000	7%	3 602 500	2%	2 653 750	2%	8 515 222	6%	9 983 700	7%
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		39 403 619	6%	46 071 306	7%	31 534 573	5%	54 284 700	9%	78 518 632	12%	68 111 410	11%
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	330 000	1%	772 000	1%	3 775 000	7%	7 317 700	13%	100 000	0%	400 000	1%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	1 900 000	9%	3 350 000	17%	600 000	3%	700 000	3%	860 000	4%		
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd												
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån			520 000	9%			652 300	12%			1 828 750	33%
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	40 407 000	7%	45 162 500	8%	42 550 800	8%	49 786 700	9%	43 797 756	8%	27 113 843	5%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokal mat og grønt reiseliv	Tilskudd	4 182 000	5%	1 275 500	2%	4 100 000	5%	7 820 000	10%	2 585 000	3%	528 000	1%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd					1 100 000	12%	360 000	4%	1 063 000	11%	1 739 000	18%
LMD - Sum Risikolån, Tilskudd og programmer		46 819 000	7%	51 080 000	7%	52 125 800	7%	66 636 700	9%	48 405 756	7%	31 609 593	4%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd												
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer													
Sum risikolån, tilskudd og programmer		128 595 248	5%	172 977 076	6%	253 825 960	9%	170 677 850	6%	160 575 921	6%	122 159 020	4%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	400 000	5%	395 000	4%								
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	4 001 500	10%	1 672 676	4%	400 000	1%			14 452 500	35%	17 526 618	43%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd					1 735 000	7%			3 240 000	14%	2 137 490	9%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd												
Diverse tilskudd	Tilskudd												
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd											472 500	3%
Sum andre virkemidler		4 401 500	4%	2 067 676	2%	2 135 000	2%			17 692 500	14%	20 136 608	16%
Sum andre virkemidler		4 401 500	4%	2 067 676	2%	2 135 000	2%		0%	17 692 500	14%	20 136 608	16%
Sum Totalt		132 996 748	4%	175 044 752	6%	255 960 960	9%	170 677 850	6%	178 268 421	6%	142 295 628	5%

Vedlegg

Geografi NETTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	20 Finnmark		21 Svalbard		99 Flere fylker/Utland		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære							
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål							
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål							
Sum lavrisikolån								
		0	0%		0%		0%	0
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån			120 000	0%			193 958 288
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti							7 402 500
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd					19 600 000	49%	39 972 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	1 657 100	1%	700 000	0%	41 000 000	16%	257 934 543
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd					6 290 000	30%	20 995 373
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	500 000	0%			15 000 000	3%	460 547 239
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd			531 500	1%	14 640 000	15%	96 897 325
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU					1 800 000	3%	59 986 300
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU							234 287 662
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån							102 000 000
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd					2 000 000	100%	2 000 000
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd					2 200 000	50%	4 400 000
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd			12 456 500	100%			12 456 500
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd					1 132 500	100%	1 132 500
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		2 157 100	0%	13 808 000	1%	103 662 500	7%	1 493 970 230
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	8 128 725	11%					72 943 730
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti							375 000
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	36 118 500	9%			9 007 500	2%	402 937 428
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt					9 800 000	100%	9 800 000
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	4 955 000	3%	800 000	1%	55 550 000	38%	147 974 110
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		49 202 225	8%	800 000	0%	74 357 500	12%	634 030 268
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd					2 000 000	4%	56 952 200
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd							20 182 500
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd							2 468 250
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	122 075	2%					5 541 125
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	5 251 000	1%			210 000	0%	544 429 077
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd					24 035 000	30%	80 542 500
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	2 753 000	29%			1 770 000	19%	9 565 000
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer		8 126 075	1%			28 015 000	4%	719 680 652
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd					2 163 750	96%	2 263 750
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer						2 163 750	96%	2 263 750
Sum risikolån, tilskudd og programmer		59 485 400	2%	14 608 000	1%	208 198 750	7%	2 849 944 899
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd					3 000 000	34%	8 795 000
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd							40 917 615
UD 118.70 Prosjektamarbeid med Russland	Tilskudd	7 950 000	33%			800 000	3%	23 867 490
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd							2 000 000
Diverse tilskudd	Tilskudd					19 486 285	60%	32 407 035
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd					8 900 000	50%	17 649 725
Sum andre virkemidler		7 950 000	6%			32 186 285	26%	125 636 865
Sum andre virkemidler		7 950 000	6%			32 186 285	26%	125 636 865
Sum Totalt		67 435 400	2%	14 608 000	0%	240 385 035	8%	2 975 581 764

Vedlegg

Bransje NETTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	A1 - Jordbruk/skogbruk		A2 - Fiske/oppdrett		B - Bergverksdrift og		C - Industri		D - Elektrisitets-, gass-, damp-	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære										
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål										
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål										
	Sum lavrisikolån										
Sum lavrisikolån											
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	1 341 038	1%	35 676 000	18%	6 240 000	3%	47 915 250	25%	8 250 000	4%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti							1 927 500	26%		
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	845 000	2%	248 000	1%	200 000	1%	7 020 000	18%		
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landdekkende etablerertilskudd	2 092 200	1%	8 142 743	3%	3 360 000	1%	42 950 025	17%	500 000	0%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd			600 000	3%			200 000	1%		
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	4 512 000	1%	129 801 470	28%	9 600 000	2%	194 076 000	42%	30 143 000	7%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	63 000	0%	1 000 000	1%	150 000	0%	12 843 000	13%	31 500	0%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU							4 435 000	7%		
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	FU	885 000	0%	3 850 000	2%	18 830 000	8%	48 102 500	21%		
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån										
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd										
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd										
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	950 000	8%	100 000	1%			125 000	1%		
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd										
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	10 688 238	1%	179 418 213	12%	38 380 000	3%	359 594 275	24%	38 924 500	3%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	365 000	1%	10 273 750	14%	27 000	0%	32 716 318	45%	1 830 000	3%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti							375 000	100%		
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	6 537 000	2%	23 292 500	6%	4 100 000	1%	126 035 899	31%	2 460 000	1%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt										
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	2 901 573	2%	458 750	0%	2 390 000	2%	28 192 500	19%		
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	9 803 573	2%	34 025 000	5%	6 517 000	1%	187 319 717	30%	4 290 000	1%
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	23 160 700	41%					2 235 000	4%	29 792 500	52%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	3 000 000	15%					10 717 500	53%	750 000	4%
LMD 1149.74 Biorefineringsprogrammet	Tilskudd							800 000	32%		
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	5 374 875	97%					166 250	3%		
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	491 154 543	90%	36 000	0%			23 171 500	4%		
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	11 650 000	14%					18 675 000	23%		
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	923 000	10%					4 604 000	48%		
	LMD - Sum Risikolån, Tilskudd og programmer	535 263 118	74%	36 000	0%			60 369 250	8%	30 542 500	4%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd			100 000	4%			2 070 000	91%		
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer			100 000	4%			2 070 000	91%		
	Sum risikolån, tilskudd og programmer	555 754 929	20%	213 579 213	7%	44 897 000	2%	609 353 242	21%	73 757 000	3%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd							795 000	9%		
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd			1 180 000	3%	212 500	1%	12 995 576	32%	220 000	1%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	105 000	0%					10 700 000	45%		
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd										
Diverse tilskudd	Tilskudd			100 000	0%			100 000	0%	4 000 000	12%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	470 733	3%					1 775 000	10%		
	Sum andre virkemidler	575 733	0%	1 280 000	1%	212 500	0%	26 365 576	21%	4 220 000	3%
	Sum andre virkemidler	575 733	0%	1 280 000	1%	212 500	0%	26 365 576	21%	4 220 000	3%
Sum Totalt		556 330 662	19 %	214 859 213	7 %	45 109 500	2 %	635 718 818	21 %	77 977 000	3 %

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Bransje NETTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	E - Vannforsyning,		F - Bygge- og		G - Varehandel-		H - Transport og lagring		I - Overnattings- og	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære										
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål										
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål										
	Sum lavrisikolån										
Sum lavrisikolån											
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	330 000	0%	8 400 000	4%	5 130 000	3%	13 770 000	7%	1 050 000	1%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			3 000 000	41%	1 575 000	21%				
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	125 000	0%					2 400 000	6%		
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	1 100 000	0%	2 412 800	1%	9 871 000	4%	2 400 000	1%	91 500	0%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	300 000	1%			280 000	1%	500 000	2%	654 320	3%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	6 590 000	1%	7 575 000	2%	10 324 000	2%	455 000	0%		
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	690 000	1%	2 000 000	2%	831 000	1%	31 500	0%		
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU			352 800	1%						
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	2 493 679	1%	500 000	0%	7 261 136	3%	300 847	0%		
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån										
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd										
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd										
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd							2 000 000	16%	750 000	6%
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd										
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	11 628 679	1%	24 240 600	2%	35 272 136	2%	21 857 347	1%	2 545 820	0%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån			720 000	1%	3 022 500	4%	10 910 000	15%	2 357 600	3%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti										
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	1 930 000	0%	5 628 000	1%	12 716 500	3%	14 288 257	4%	22 991 936	6%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt										
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	540 000	0%	1 161 000	1%	849 500	1%	31 500	0%	851 500	1%
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	2 470 000	0%	7 509 000	1%	16 588 500	3%	25 229 757	4%	26 201 036	4%
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd										
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd			2 490 000	12%						
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd	1 668 250	68%								
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån										
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis			750 000	0%	5 078 000	1%			11 291 685	2%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokal mat og grønt reiseliv	Tilskudd					4 335 000	5%			160 500	0%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd										
	LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer	1 668 250	0%	3 240 000	0%	9 413 000	1%			11 452 185	2%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd										
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer										
	Sum risikolån, tilskudd og programmer	15 766 929	1%	34 989 600	1%	61 273 636	2%	47 087 104	2%	40 199 041	1%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd							5 000 000	57%		
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	150 000	0%	331 000	1%	200 000	0%	400 000	1%	5 071 500	12%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	1 200 000	5%					4 100 000	17%		
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd										
Diverse tilskudd	Tilskudd	100 000	0%								
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd										
	Sum andre virkemidler	1 450 000	1%	331 000	0%	200 000	0%	9 500 000	8%	5 071 500	4%
	Sum andre virkemidler	1 450 000	1%	331 000	0%	200 000	0%	9 500 000	8%	5 071 500	4%
Sum Totalt		17 216 929	1 %	35 320 600	1 %	61 473 636	2 %	56 587 104	2 %	45 270 541	2 %

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Bransje NETTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	J - Informasjon og		K - Finansierings- og		L - Omsetning og drift av		M - Faglig, vitenskapelig		N - Forretningsmessig	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære										
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål										
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål										
	Sum lavrisikolån										
Sum lavrisikolån											
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	33 285 000	17%					24 588 000	13%	4 458 000	2%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	450 000	6%					375 000	5%		
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	2 262 000	6%					5 972 000	15%		
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	78 822 336	31%	1 175 000	0%	800 000	0%	41 292 680	16%	7 614 750	3%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	850 000	4%					793 000	4%	7 349 890	35%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	21 785 000	5%					41 495 769	9%	1 840 000	0%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	10 855 325	11%	1 000 000	1%	475 000	0%	37 804 000	39%	3 281 500	3%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	26 098 500	44%					14 855 000	25%		
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	78 417 500	33%					67 091 000	29%	2 706 000	1%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån	10 000 000	10%	4 000 000	4%	11 000 000	11%	77 000 000	75%		
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd			2 000 000	100%						
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd										
NFD 2421.80 Næringstiltak på Svalbard	Tilskudd	1 650 000	13%					4 631 500	37%	1 750 000	14%
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd										
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	264 475 661	18%	8 175 000	1%	12 275 000	1%	315 897 949	21%	29 000 140	2%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	2 790 000	4%			1 715 313	2%	1 475 000	2%	2 003 750	3%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti										
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	25 417 119	6%	1 692 000	0%	6 855 000	2%	42 317 838	11%	54 970 441	14%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt										
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	4 491 000	3%	250 000	0%			31 030 047	21%	16 123 000	11%
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	32 698 119	5%	1 942 000	0%	8 570 313	1%	74 822 885	12%	73 097 191	12%
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	397 000	1%			500 000	1%				
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd					500 000	2%	1 400 000	7%	500 000	2%
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd										
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån										
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	130 000	0%			591 806	0%	3 580 843	1%	3 828 000	1%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd									5 448 500	7%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd									1 063 000	11%
	LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer	527 000	0%			1 591 806	0%	4 980 843	1%	10 839 500	2%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd										
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer										
Sum risikolån, tilskudd og programmer		297 700 780	10%	10 117 000	0%	22 437 119	1%	395 701 677	14%	112 936 831	4%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd			3 000 000	34%						
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	3 575 000	9%	25 000	0%	436 100	1%	4 324 000	11%	6 322 939	15%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	2 450 000	10%					2 205 000	9%	2 307 490	10%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd										
Diverse tilskudd	Tilskudd	25 000 000	77%					2 907 035	9%		
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	1 416 466	8%					3 628 526	21%	784 000	4%
	Sum andre virkemidler	32 441 466	26%	3 025 000	2%	436 100	0%	13 064 561	10%	9 414 429	7%
Sum andre virkemidler		32 441 466	26%	3 025 000	2%	436 100	0%	13 064 561	10%	9 414 429	7%
Sum Totalt		330 142 246	11 %	13 142 000	0 %	22 873 219	1 %	408 766 238	14 %	122 351 260	4 %

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Bransje NETTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	O - Offentlig		P - Undervisning		Q - Helse- og		R - Kulturell virksomhet,		S - Annen tjenesteyting	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære										
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål										
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål										
Sum lavrisikolån											
Sum lavrisikolån											
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån			1 200 000	1%	1 200 000	1%	225 000	0%		
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	75 000	1%								
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd			100 000	0%						
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	900 000	0%	4 662 000	2%	5 852 509	2%	1 465 000	1%	830 000	0%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd			400 000	2%	350 000	2%	1 082 391	5%	570 772	3%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	350 000	0%								
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	270 000	0%	105 000	0%	5 605 000	6%	636 500	1%	100 000	0%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU					11 945 000	20%			500 000	1%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU			170 000	0%	2 180 000	1%	1 500 000	1%		
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån										
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd										
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd										
NFD 2421.80 Næringstiltak på Svalbard	Tilskudd									500 000	4%
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd										
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 595 000	0%	6 637 000	0%	27 132 509	2%	4 908 891	0%	2 500 772	0%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån			150 000	0%			2 587 500	4%		
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti										
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	1 415 000	0%	6 517 000	2%	2 370 000	1%	14 668 750	4%	5 192 500	1%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt										
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	2 670 000	2%	199 500	0%	1 500 000	1%	1 642 875	1%	1 400 000	1%
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		4 085 000	1%	6 866 500	1%	3 870 000	1%	18 899 125	3%	6 592 500	1%
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	667 000	1%	100 000	0%					100 000	0%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	575 000	3%								
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd										
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån										
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	223 000	0%	1 010 500	0%	1 694 000	0%	534 000	0%	28 200	0%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd			13 910 000	17%	663 500	1%	250 000	0%	450 000	1%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	2 170 000	23%	380 000	4%			425 000	4%		
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer		3 635 000	1%	15 400 500	2%	2 357 500	0%	1 209 000	0%	578 200	0%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd									93 750	4%
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer										93 750	4%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		9 315 000	0%	28 904 000	1%	33 360 009	1%	25 017 016	1%	9 765 222	0%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd										
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd			835 000	2%	300 000	1%	2 014 000	5%	1 245 000	3%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd										
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd	2 000 000	100%								
Diverse tilskudd	Tilskudd			100 000	0%			100 000	0%		
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd					450 000	3%			1 925 000	11%
Sum andre virkemidler		2 000 000	2%	935 000	1%	750 000	1%	2 114 000	2%	3 170 000	3%
Sum andre virkemidler		2 000 000	2%	935 000	1%	750 000	1%	2 114 000	2%	3 170 000	3%
Sum Totalt		11 315 000	0%	29 839 000	1%	34 110 009	1%	27 131 016	1%	12 935 222	0%

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Bransje NETTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	U - Internasjonale		Uspesifisert*		X - Uspesifisert*		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære							0
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål							0
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål							0
Sum lavrisikolån								0
Sum lavrisikolån								0
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån					900 000	0%	193 958 288
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti							7 402 500
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd					20 800 000	52%	39 972 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd					41 600 000	16%	257 934 543
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd					7 065 000	34%	20 995 373
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi					2 000 000	0%	460 547 239
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd					19 125 000	20%	96 897 325
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU					1 800 000	3%	59 986 300
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU							234 287 662
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån							102 000 000
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd							2 000 000
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd					4 400 000	100%	4 400 000
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd							12 456 500
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd					1 132 500	100%	1 132 500
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer						98 822 500	7%	1 493 970 230
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån							72 943 730
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti							375 000
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	915 000	0%			20 626 688	5%	402 937 428
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt					9 800 000	100%	9 800 000
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd					51 291 365	35%	147 974 110
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		915 000	0%			81 718 053	13%	634 030 268
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd							56 952 200
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd					250 000	1%	20 182 500
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd							2 468 250
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån							5 541 125
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis			900 000	0%	427 000	0%	544 429 077
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd					25 000 000	31%	80 542 500
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd							9 565 000
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer				900 000	0%	25 677 000	4%	719 680 652
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd							2 263 750
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer								2 263 750
Sum risikolån, tilskudd og programmer		915 000	0%	900 000	0%	206 217 553	7%	2 849 944 899
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd							8 795 000
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd					1 080 000	3%	40 917 615
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd					800 000	3%	23 867 490
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd							2 000 000
Diverse tilskudd	Tilskudd							32 407 035
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd					7 200 000	41%	17 649 725
Sum andre virkemidler						9 080 000	7%	125 636 865
Sum andre virkemidler						9 080 000	7%	125 636 865
Sum Totalt		915 000	0%	900 000	0%	215 297 553	7%	2 975 581 764

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Total tilsagn NETTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Totalt	
		Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære		
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål		
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål		
Sum lavrisikolån			
		0	0%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	193 958 288	7%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	7 402 500	0%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	39 972 000	1%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	257 934 543	9%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	20 995 373	1%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	460 547 239	15%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	96 897 325	3%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	59 986 300	2%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	234 287 662	8%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån	102 000 000	3%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd	2 000 000	0%
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd	4 400 000	0%
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	12 456 500	0%
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd	1 132 500	0%
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 493 970 230	50%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	72 943 730	2%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti	375 000	0%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	402 937 428	14%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt	9 800 000	0%
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	147 974 110	5%
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		634 030 268	21%
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	56 952 200	2%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	20 182 500	1%
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd	2 468 250	0%
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	5 541 125	0%
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	544 429 077	18%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokal mat og grønt reiseliv	Tilskudd	80 542 500	3%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	9 565 000	0%
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer		719 680 652	24%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd	2 263 750	0%
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		2 263 750	0%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		2 849 944 899	96%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	8 795 000	0%
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	40 917 615	1%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	23 867 490	1%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd	2 000 000	0%
Diverse tilskudd	Tilskudd	32 407 035	1%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	17 649 725	1%
Sum andre virkemidler		125 636 865	4%
Sum andre virkemidler		125 636 865	4%
Sum Totalt		2 975 581 764	100%

Vedlegg

Internasjonalt BRUTTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Internasjonalt rettet -		Internasjonalt rettet -		Nasjonalt rettet		Uspesifisert*		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	193 783 461	32%	219 905 000	36%	194 256 780	32%			607 945 241
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	910 000	0%	721 953 876	49%	738 644 098	51%			1 461 507 974
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	3 355 000	1%			413 215 000	99%			416 570 000
	Sum lavrisikolån	198 048 461	8%	941 858 876	38%	1 346 115 878	54%	0	0%	2 486 023 215
Sum lavrisikolån		198 048 461	8%	941 858 876	38%	1 346 115 878	54%	0	0%	2 486 023 215
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	126 500 000	18%	476 600 000	68%	97 140 125	14%			700 240 125
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			23 175 000	94%	1 500 000	6%			24 675 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	6 117 000	15%	15 207 000	38%	18 648 000	47%			39 972 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	38 271 690	13%	144 741 774	50%	74 921 079	26%	32 066 625	11%	290 001 168
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	9 071 402	43%	3 743 350	18%	8 180 621	39%			20 995 373
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	88 007 536	19%	330 528 703	72%	42 011 000	9%			460 547 239
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	45 726 500	47%	43 050 825	44%	8 088 500	8%	31 500	0%	96 897 325
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	7 255 000	12%	28 410 000	47%	24 321 300	41%			59 986 300
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	22 331 000	10%	198 379 526	85%	13 577 136	6%			234 287 662
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån					102 000 000	100%			102 000 000
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd					2 000 000	100%			2 000 000
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd					4 400 000	100%			4 400 000
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	8 531 500	68%			3 925 000	32%			12 456 500
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd	1 132 500	100%							1 132 500
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	352 944 128	17%	1 263 836 178	62%	400 712 761	20%	32 098 125	2%	2 049 591 192
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	69 878 000	24%	98 560 000	34%	121 819 770	42%			290 257 770
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti					1 250 000	100%			1 250 000
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	109 014 223	27%	146 772 910	36%	147 150 295	36%	3 837 000	1%	406 774 428
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt					9 800 000	100%			9 800 000
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	52 702 000	36%	40 988 250	28%	54 283 860	37%			147 974 110
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	231 594 223	27%	286 321 160	33%	334 303 925	39%	3 837 000	0%	856 056 308
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd			1 070 000	2%	55 882 200	98%			56 952 200
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	2 980 000	15%	5 245 000	26%	11 957 500	59%			20 182 500
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd	500 000	20%	1 968 250	80%					2 468 250
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån					24 760 000	100%			24 760 000
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	9 743 000	2%	3 617 806	1%	530 828 271	98%	240 000	0%	544 429 077
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	16 143 000	20%	3 475 500	4%	60 924 000	76%			80 542 500
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	2 910 500	30%	31 500	0%	6 623 000	69%			9 565 000
	LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer	32 276 500	4%	15 408 056	2%	690 974 971	94%	240 000	0%	738 899 527
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd			2 263 750	100%					2 263 750
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	0	0%	2 263 750	100%	0	0%	0	0%	2 263 750
	Sum risikolån, tilskudd og programmer	616 814 851	17%	1 567 829 144	43%	1 425 991 657	39%	36 175 125	1%	3 646 810 777
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	5 400 000	61%			3 395 000	39%			8 795 000
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	14 834 118	36%	9 690 050	24%	16 393 447	40%			40 917 615
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	11 422 490	48%	11 245 000	47%	1 200 000	5%			23 867 490
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd			2 000 000	100%					2 000 000
Diverse tilskudd	Tilskudd	300 000	3%	4 828 035	49%	4 779 000	48%			9 907 035
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	12 070 233	68%	5 579 492	32%					17 649 725
	Sum andre virkemidler	44 026 841	43%	33 342 577	32%	25 767 447	25%	0	0%	103 136 865
	Sum andre virkemidler	44 026 841	43%	33 342 577	32%	25 767 447	25%	0	0%	103 136 865
Sum Totalt		858 890 153	14 %	2 543 030 597	41 %	2 797 874 982	45 %	36 175 125	1 %	6 235 970 857

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Delmål BRUTTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Bedrift		Gründer		Uspesifisert*		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	479 295 241	79%	128 650 000	21%			607 945 241
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	1 205 403 095	82%	256 104 879	18%			1 461 507 974
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	408 214 000	98%	8 356 000	2%			416 570 000
Sum lavrisikolån		2 092 912 336	84%	393 110 879	16%	0	0%	2 486 023 215
Sum lavrisikolån		2 092 912 336	84%	393 110 879	16%	0	0%	2 486 023 215
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	530 170 000	76%	164 070 125	23%	6 000 000	1%	700 240 125
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	18 050 000	73%	6 625 000	27%			24 675 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	7 112 000	18%	7 962 000	20%	24 898 000	62%	39 972 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	8 275 000	3%	250 726 168	86%	31 000 000	11%	290 001 168
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	8 963 710	43%	6 923 500	33%	5 108 163	24%	20 995 373
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	352 364 239	77%	107 707 000	23%	476 000	0%	460 547 239
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	42 671 325	44%	33 497 000	35%	20 729 000	21%	96 897 325
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	37 892 800	63%	19 793 500	33%	2 300 000	4%	59 986 300
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	137 515 315	59%	96 672 347	41%	100 000	0%	234 287 662
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån	48 000 000	47%	54 000 000	53%			102 000 000
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd			2 000 000	100%			2 000 000
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd	4 400 000	100%					4 400 000
NFD 2421.80 Næringsstiltak på Svalbard	Tilskudd	4 506 500	36%	2 950 000	24%	5 000 000	40%	12 456 500
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd			1 132 500	100%			1 132 500
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 199 920 889	59%	754 059 140	37%	95 611 163	5%	2 049 591 192
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	165 010 000	57%	125 247 770	43%			290 257 770
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti	1 250 000	100%					1 250 000
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	216 596 105	53%	150 779 323	37%	39 399 000	10%	406 774 428
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt			9 800 000	100%			9 800 000
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	56 654 535	38%	45 749 375	31%	45 570 200	31%	147 974 110
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		439 510 640	51%	331 576 468	39%	84 969 200	10%	856 056 308
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	42 357 200	74%	8 921 000	16%	5 674 000	10%	56 952 200
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	12 212 500	61%	4 920 000	24%	3 050 000	15%	20 182 500
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd	500 000	20%	1 968 250	80%			2 468 250
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	22 985 000	93%	1 775 000	7%			24 760 000
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	509 181 834	94%	30 045 400	6%	5 201 843	1%	544 429 077
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	28 181 500	35%	23 920 000	30%	28 441 000	35%	80 542 500
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	3 918 500	41%	3 096 500	32%	2 550 000	27%	9 565 000
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer		619 336 534	84%	74 646 150	10%	44 916 843	6%	738 899 527
FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd	93 750	4%	100 000	4%	2 070 000	91%	2 263 750
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		93 750	4%	100 000	4%	2 070 000	91%	2 263 750
Sum risikolån, tilskudd og programmer		2 258 861 813	62%	1 160 381 758	32%	227 567 206	6%	3 646 810 777
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	5 395 000	61%	400 000	5%	3 000 000	34%	8 795 000
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	25 015 122	61%	12 158 493	30%	3 744 000	9%	40 917 615
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	16 917 490	71%	4 100 000	17%	2 850 000	12%	23 867 490
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd					2 000 000	100%	2 000 000
Diverse tilskudd	Tilskudd	3 763 210	38%	2 143 825	22%	4 000 000	40%	9 907 035
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	5 040 992	29%	4 016 233	23%	8 592 500	49%	17 649 725
Sum andre virkemidler		56 131 814	54%	22 818 551	22%	24 186 500	23%	103 136 865
Sum Totalt		4 407 905 963	71 %	1 576 311 188	25 %	251 753 706	4 %	6 235 970 857

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Satsing BRUTTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	S-001 Energi og miljø		S-002 Helse		S-005 Landbruk		S-006 Marin	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	1 350 000	0%			32 406 780	5%	415 688 461	68%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål					850 000	0%	1 459 457 974	100%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	2 200 000	1%	1 490 000	0%	410 600 000	99%		
	Sum lavrisikolån	3 550 000	0%	1 490 000	0%	443 856 780	18%	1 875 146 435	75%
Sum lavrisikolån		3 550 000	0%	1 490 000	0%	443 856 780	18%	1 875 146 435	75%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	41 750 000	6%	26 800 000	4%	11 970 125	2%	167 670 000	24%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	2 500 000	10%	1 750 000	7%	250 000	1%		
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	4 767 000	12%	3 250 000	8%	900 000	2%	5 198 000	13%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	26 276 790	9%	28 850 890	10%	4 622 200	2%	19 155 600	7%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	950 000	5%	770 222	4%	500 000	2%	880 000	4%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	211 576 769	46%			20 741 000	5%	149 695 000	33%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	11 719 500	12%	12 614 500	13%	4 615 500	5%	4 636 500	5%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	4 820 000	8%	26 916 300	45%				
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	5 038 679	2%	41 152 000	18%	600 000	0%	17 385 000	7%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån								
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd								
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd								
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	2 950 000	24%					100 000	1%
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd								
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	312 348 738	15%	142 103 912	7%	44 198 825	2%	364 720 100	18%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	12 850 000	4%	2 000 000	1%	15 500 000	5%	106 120 000	37%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti								
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	24 260 000	6%	16 977 500	4%	22 417 598	6%	67 648 457	17%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt								
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	13 780 875	9%	2 956 000	2%	6 939 573	5%	17 423 250	12%
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	50 890 875	6%	21 933 500	3%	44 857 171	5%	191 191 707	22%
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	10 230 000	18%			46 722 200	82%		
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	4 370 000	22%			10 112 500	50%		
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd					2 168 250	88%	300 000	12%
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån					24 760 000	100%		
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis			1 235 000	0%	531 757 271	98%	223 806	0%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd					66 174 000	82%	150 000	0%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd					7 343 000	77%		
	LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer	14 600 000	2%	1 235 000	0%	689 037 221	93%	673 806	0%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd							2 263 750	100%
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	0	0%	0	0%	0	0%	2 263 750	100%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		377 839 613	10%	165 272 412	5%	778 093 217	21%	558 849 363	15%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd								
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	621 500	2%	1 745 000	4%	370 000	1%	4 705 000	11%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	7 655 000	32%			105 000	0%	1 600 000	7%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd								
Diverse tilskudd	Tilskudd	5 059 000	51%					200 000	2%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	2 385 560	14%	4 310 500	24%	470 733	3%		
	Sum andre virkemidler	15 721 060	15%	6 055 500	6%	945 733	1%	6 505 000	6%
	Sum Totalt	397 110 673	6 %	172 817 912	3 %	1 222 895 730	20 %	2 440 500 798	39 %

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Satsing BRUTTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	S-007 Maritim		S-008 Olje og gass		S-009 Reiseliv		S-999 Ikke		X Uspesifisert*		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	4 300 000	1%	15 000 000	2%	54 195 000	9%	85 005 000	14%			607 945 241
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeformål							1 200 000	0%			1 461 507 974
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål					1 930 000	0%	350 000	0%			416 570 000
	Sum lavrisikolån	4 300 000	0%	15 000 000	1%	56 125 000	2%	86 555 000	3%	0	0%	2 486 023 215
Sum lavrisikolån		4 300 000	0%	15 000 000	1%	56 125 000	2%	86 555 000	3%	0	0%	2 486 023 215
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	43 400 000	6%	124 900 000	18%	36 000 000	5%	247 750 000	35%			700 240 125
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			750 000	3%			19 425 000	79%			24 675 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	4 637 000	12%	1 325 000	3%	700 000	2%	19 195 000	48%			39 972 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	6 846 958	2%	20 364 553	7%	8 048 748	3%	175 335 429	60%	500 000	0%	290 001 168
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	650 000	3%			10 577 151	50%	6 668 000	32%			20 995 373
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	47 174 470	10%	18 690 000	4%			12 670 000	3%			460 547 239
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	6 836 500	7%	23 344 500	24%	531 500	1%	32 598 825	34%			96 897 325
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	570 000	1%			250 000	0%	27 430 000	46%			59 986 300
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	19 182 847	8%	68 871 136	29%	1 549 000	1%	80 509 000	34%			234 287 662
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Lån							102 000 000	100%			102 000 000
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Tilskudd							2 000 000	100%			2 000 000
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkomfond	Tilskudd							4 400 000	100%			4 400 000
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd					6 300 000	51%	3 106 500	25%			12 456 500
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd							1 132 500	100%			1 132 500
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	129 297 775	6%	258 245 189	13%	63 956 399	3%	734 220 254	36%	500 000	0%	2 049 591 192
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	4 500 000	2%	6 100 000	2%	66 578 000	23%	76 609 770	26%			290 257 770
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti							1 250 000	100%			1 250 000
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	8 423 285	2%	12 822 500	3%	108 870 036	27%	145 255 052	36%	100 000	0%	406 774 428
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt							9 800 000	100%			9 800 000
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	12 126 000	8%	16 928 000	11%	13 358 000	9%	64 462 412	44%			147 974 110
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	25 049 285	3%	35 850 500	4%	188 806 036	22%	297 377 234	35%	100 000	0%	856 056 308
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd											56 952 200
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd							5 700 000	28%			20 182 500
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd											2 468 250
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån											24 760 000
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis					9 992 000	2%	1 221 000	0%			544 429 077
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd					14 218 500	18%					80 542 500
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd					2 222 000	23%					9 565 000
	LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer	0	0%	0	0%	26 432 500	4%	6 921 000	1%	0	0%	738 899 527
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd											2 263 750
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	2 263 750
	Sum risikolån, tilskudd og programmer	154 347 060	4%	294 095 689	8%	279 194 935	8%	1 038 518 488	28%	600 000	0%	3 646 810 777
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	8 795 000	100%									8 795 000
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	5 736 550	14%			10 842 618	26%	16 896 947	41%			40 917 615
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	5 647 490	24%	5 635 000	24%			3 225 000	14%			23 867 490
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd							2 000 000	100%			2 000 000
Diverse tilskudd	Tilskudd	200 000	2%			100 000	1%	4 348 035	44%			9 907 035
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	470 733	3%	1 395 733	8%			8 616 466	49%			17 649 725
	Sum andre virkemidler	20 849 773	20%	7 030 733	7%	10 942 618	11%	35 086 448	34%	0	0%	103 136 865
	Sum andre virkemidler	20 849 773	20%	7 030 733	7%	10 942 618	11%	35 086 448	34%	0	0%	103 136 865
Sum Totalt		179 496 833	3 %	316 126 422	5 %	346 262 553	6 %	1 160 159 936	19 %	600 000	0 %	6 235 970 857

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Kjennetegn BRUTTO tilsagn

Vedlegg

Budsjettpost	Virkemiddel	Kvinnerettet		Miljøeffekt		Unge 18-35		FoU-basert		Informasjons- og		Ingen relevante		Totalt	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	64 868 461	2%	333 730 000	11%	5 000 000	0%	180 000 000	6%			314 763 461	10%	607 945 241	10%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	187 270 000	2%	737 233 095	5%	220 712 193	3%					1 261 795 781	14%	1 461 507 974	23%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	202 730 500	8%	112 592 000	5%	123 242 000	5%			2 000 000	0%	277 702 000	11%	416 570 000	7%
	Sum lavrisikolån	454 868 961	18%	1 183 555 095	48%	348 954 193	14%	180 000 000	7%	2 000 000	0%	1 854 261 242	75%	2 486 023 215	40%
Sum lavrisikolån		454 868 961	18%	1 183 555 095	48%	348 954 193	14%	180 000 000	7%	2 000 000	0%	1 854 261 242	75%	2 486 023 215	40%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	94 000 000	2%	340 620 125	8%	27 350 000	1%	285 300 000	7%	171 700 000	4%	231 190 125	6%	700 240 125	11%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	1 550 000	1%	3 250 000	2%	250 000	0%	6 000 000	4%	3 000 000	2%	16 425 000	11%	24 675 000	0%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	400 000	1%	15 635 000	45%			16 347 000	47%	4 250 000	12%	14 700 000	42%	39 972 000	1%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	54 497 109	3%	81 655 072	5%	65 456 833	4%	62 210 780	4%	105 172 368	6%	55 205 552	3%	290 001 168	5%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	6 251 242	5%	6 634 660	5%	400 000	0%	1 625 000	1%	1 292 000	1%	6 671 000	5%	20 995 373	0%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	63 255 000	2%	460 072 239	17%	710 000	0%	438 487 239	16%	38 445 000	1%	12 550 000	0%	460 547 239	7%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	51 603 000	9%	50 729 000	9%	14 364 000	2%	62 266 500	11%	33 111 825	6%	6 018 000	1%	96 897 325	2%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	28 058 500	8%	11 780 000	3%	2 285 000	1%	48 241 300	13%	52 016 300	14%	1 800 000	1%	59 986 300	1%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	55 321 500	4%	77 711 526	6%	13 934 000	1%	174 482 526	12%	101 248 000	7%	5 890 000	0%	234 287 662	4%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån	31 000 000	5%											102 000 000	2%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd													2 000 000	0%
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd											4 400 000	17%	4 400 000	0%
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	5 575 000	7%	4 150 000	6%	531 500	1%	6 500 000	9%	5 850 000	8%	3 375 000	5%	12 456 500	0%
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd											1 132 500	17%	1 132 500	0%
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	391 511 351	19%	1 052 237 622	51%	125 281 333	6%	1 101 460 345	54%	516 085 493	25%	359 357 177	18%	2 049 591 192	33%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	46 905 000	3%	128 950 000	7%	13 500 000	1%	30 840 000	2%	14 300 000	1%	189 247 770	11%	290 257 770	5%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti	500 000	7%	750 000	10%							1 250 000	17%	1 250 000	0%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	147 740 669	6%	142 822 231	6%	24 832 775	1%	95 953 376	4%	50 446 961	2%	140 371 085	6%	406 774 428	7%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt											9 800 000	17%	9 800 000	0%
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	52 000 448	6%	64 931 198	7%	11 761 500	1%	70 695 000	8%	17 529 000	2%	41 213 722	5%	147 974 110	2%
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	247 146 117	29%	337 453 429	39%	50 094 275	6%	197 488 376	23%	82 275 961	10%	381 882 577	45%	856 056 308	14%
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	9 091 000	3%	56 952 200	17%	1 211 000	0%	5 820 000	2%	1 900 000	1%	42 709 500	12%	56 952 200	1%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	4 525 000	4%	18 452 500	15%			11 087 500	9%	3 850 000	3%	550 000	0%	20 182 500	0%
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd			2 468 250	17%			2 468 250	17%					2 468 250	0%
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	12 160 000	8%	7 200 000	5%	6 516 000	4%			1 300 000	1%	17 569 000	12%	24 760 000	0%
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	290 890 552	9%	181 926 544	6%	149 709 050	5%	3 106 000	0%	2 550 000	0%	348 514 333	11%	544 429 077	9%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokal mat og grønt reiseliv	Tilskudd	42 244 000	9%	18 602 500	4%	2 030 000	0%	3 170 000	1%	2 000 000	0%	10 010 000	2%	80 542 500	1%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	4 185 000	7%	4 353 000	8%	221 500	0%					7 589 000	13%	9 565 000	0%
	LMD - Sum Risikolån, Tilskudd og programmer	363 095 552	49%	289 954 994	39%	159 687 550	22%	25 651 750	3%	11 600 000	2%	426 941 833	58%	738 899 527	12%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd							93 750	1%					2 263 750	0%
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	0	0%	0	0%	0	0%	93 750	4%	0	0%	0	0%	2 263 750	0%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 001 753 020	27%	1 679 646 045	46%	335 063 158	9%	1 324 694 221	36%	609 961 454	17%	1 168 181 587	32%	3 646 810 777	58%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd			5 795 000	11%			795 000	2%					8 795 000	0%
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	13 450 618	5%	8 950 500	4%	2 465 000	1%	9 134 000	4%	4 216 000	2%	19 866 115	8%	40 917 615	1%
UD 118.70 Prosjektamarbeid med Russland	Tilskudd	9 605 000	7%	18 240 000	13%	175 000	0%	11 745 000	8%	4 655 000	3%	2 200 000	2%	23 867 490	0%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd	2 000 000	17%			2 000 000	17%	2 000 000	17%	2 000 000	17%			2 000 000	0%
Diverse tilskudd	Tilskudd	100 000	0%	5 459 000	9%			2 980 000	5%	2 500 000	4%	579 000	1%	9 907 035	0%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	5 440 500	5%	4 724 526	4%	450 000	0%	7 634 293	7%	5 885 932	6%	9 544 699	9%	17 649 725	0%
	Sum andre virkemidler	30 596 118	30%	43 169 026	42%	5 090 000	5%	34 288 293	33%	19 256 932	19%	32 189 814	31%	103 136 865	2%
Sum andre virkemidler		30 596 118	30%	43 169 026	42%	5 090 000	5%	34 288 293	33%	19 256 932	19%	32 189 814	31%	103 136 865	2%
Sum Totalt		1 487 218 099	24 %	2 906 370 166	47 %	689 107 351	11 %	1 538 982 514	25 %	631 218 386	10 %	3 054 632 643	49 %	6 235 970 857	100 %

Vedlegg

Bedriftsstørrelse BRUTTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	0-19		20-50		51-100		101-250		>250		Uspesifisert*		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	422 895 241	70%	103 850 000	17%	31 900 000	5%	15 000 000	2%	34 300 000	6%			607 945 241
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	1 028 957 974	70%	373 750 000	26%	43 800 000	3%	15 000 000	1%					1 461 507 974
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	416 570 000	100%											416 570 000
Sum lavrisikolån		1 868 423 215	75%	477 600 000	19%	75 700 000	3%	30 000 000	1%	34 300 000	1%	0	0%	2 486 023 215
Sum lavrisikolån		1 868 423 215	75%	477 600 000	19%	75 700 000	3%	30 000 000	1%	34 300 000	1%	0	0%	2 486 023 215
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	501 540 125	72%	109 900 000	16%	38 300 000	5%	38 500 000	5%	12 000 000	2%			700 240 125
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	23 925 000	97%	750 000	3%									24 675 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	34 797 000	87%	1 897 000	5%	845 000	2%	425 000	1%	2 008 000	5%			39 972 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	257 934 543	89%									32 066 625	11%	290 001 168
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	17 206 043	82%	1 895 320	9%	1 184 660	6%	109 350	1%	600 000	3%			20 995 373
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	302 158 000	66%	27 568 769	6%	18 234 470	4%	33 036 000	7%	79 550 000	17%			460 547 239
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	90 797 325	94%	4 450 000	5%	1 000 000	1%	650 000	1%					96 897 325
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	44 916 300	75%	3 335 000	6%	635 000	1%	10 000 000	17%	1 100 000	2%			59 986 300
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	177 624 026	76%	47 673 636	20%	5 190 000	2%	3 800 000	2%					234 287 662
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkmorfond	Lån	96 000 000	94%	6 000 000	6%									102 000 000
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkmorfond	Tilskudd	2 000 000	100%											2 000 000
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkmorfond	Tilskudd	4 400 000	100%											4 400 000
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	11 956 500	96%			500 000	4%							12 456 500
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd	1 132 500	100%											1 132 500
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 566 387 362	76%	203 469 725	10%	65 889 130	3%	86 520 350	4%	95 258 000	5%	32 066 625	2%	2 049 591 192
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	200 307 770	69%	52 800 000	18%	34 650 000	12%	2 500 000	1%					290 257 770
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti	1 250 000	100%											1 250 000
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	326 599 408	80%	47 208 699	12%	21 979 821	5%	5 266 500	1%	1 883 000	0%	3 837 000	1%	406 774 428
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt	9 800 000	100%											9 800 000
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	127 874 360	86%	11 476 000	8%	3 438 750	2%	335 000	0%	4 850 000	3%			147 974 110
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		665 831 538	78%	111 484 699	13%	60 068 571	7%	8 101 500	1%	6 733 000	1%	3 837 000	0%	856 056 308
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	51 920 200	91%	2 140 000	4%	275 000	0%	667 000	1%	1 950 000	3%			56 952 200
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	9 617 500	48%	160 000	1%	2 680 000	13%	4 375 000	22%	3 350 000	17%			20 182 500
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd	1 968 250	80%							500 000	20%			2 468 250
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	24 760 000	100%											24 760 000
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	537 341 077	99%	6 438 000	1%	650 000	0%							544 429 077
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	64 516 500	80%	3 491 000	4%	600 000	1%	600 000	1%	11 335 000	14%			80 542 500
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	9 565 000	100%											9 565 000
LMD - Sum Risikolån, Tilskudd og programmer		699 688 527	95%	12 229 000	2%	4 205 000	1%	5 642 000	1%	17 135 000	2%	0	0%	738 899 527
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	2 263 750	100%											2 263 750
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		2 263 750	100%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	2 263 750
Sum risikolån, tilskudd og programmer		2 934 171 177	80%	327 183 424	9%	130 162 701	4%	100 263 850	3%	119 126 000	3%	35 903 625	1%	3 646 810 777
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	3 400 000	39%	395 000	4%					5 000 000	57%			8 795 000
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	33 104 065	81%	5 952 550	15%	731 000	2%	1 050 000	3%	80 000	0%			40 917 615
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	15 490 000	65%	6 170 000	26%	1 300 000	5%	507 490	2%	400 000	2%			23 867 490
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd	2 000 000	100%											2 000 000
Diverse tilskudd	Tilskudd	7 480 000	76%	579 000	6%	460 436	5%	738 372	7%	649 227	7%			9 907 035
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	16 703 992	95%	945 733	5%									17 649 725
Sum andre virkemidler		78 178 057	76%	14 042 283	14%	2 491 436	2%	2 295 862	2%	6 129 227	6%	0	0%	103 136 865
Sum andre virkemidler		78 178 057	76%	14 042 283	14%	2 491 436	2%	2 295 862	2%	6 129 227	6%	0	0%	103 136 865
Sum Totalt		4 880 772 449	78 %	818 825 707	13 %	208 354 137	3 %	132 559 712	2 %	159 555 227	3 %	35 903 625	1 %	6 235 970 857

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Type Innovasjon BRUTTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Produkt-		Prosessinnovasjon		Organisatorisk		Markedsmessig		Ikke relevant		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	376 675 000	62%	56 300 000	9%	39 250 000	6%	34 450 000	6%	101 270 241	17%	607 945 241
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	318 800 000	22%	342 760 000	23%	3 000 000	0%			796 947 974	55%	1 461 507 974
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	88 908 500	21%	142 027 000	34%	16 870 000	4%	429 000	0%	168 335 500	40%	416 570 000
Sum lavrisikolån		784 383 500	32%	541 087 000	22%	59 120 000	2%	34 879 000	1%	1 066 553 715	43%	2 486 023 215
Sum lavrisikolån		784 383 500	32%	541 087 000	22%	59 120 000	2%	34 879 000	1%	1 066 553 715	43%	2 486 023 215
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	459 470 125	66%	89 900 000	13%	9 000 000	1%	113 700 000	16%	28 170 000	4%	700 240 125
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	12 875 000	52%					10 300 000	42%	1 500 000	6%	24 675 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Filskudd	15 962 000	40%	3 462 000	9%	1 100 000	3%	1 400 000	4%	18 048 000	45%	39 972 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	landsdekkende etablerertilskudd	226 255 043	78%	10 703 500	4%	2 005 000	1%	9 764 625	3%	41 273 000	14%	290 001 168
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Filskudd	5 412 671	26%	1 950 000	9%	689 320	3%	2 446 660	12%	10 496 722	50%	20 995 373
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Filskudd - Miljøteknologi	293 293 239	64%	166 249 000	36%			500 000	0%	505 000	0%	460 547 239
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Filskudd	60 750 825	63%	281 500	0%	9 600 000	10%	17 420 500	18%	8 844 500	9%	96 897 325
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	DFU	55 986 300	93%	2 200 000	4%					1 800 000	3%	59 986 300
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	FU	228 732 662	98%	4 405 000	2%			1 150 000	0%			234 287 662
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	lån									102 000 000	100%	102 000 000
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Filskudd									2 000 000	100%	2 000 000
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Filskudd									4 400 000	100%	4 400 000
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Filskudd	9 500 000	76%					600 000	5%	2 356 500	19%	12 456 500
NFD 900.21 Start in Norway	Filskudd									1 132 500	100%	1 132 500
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 368 237 865	67%	279 151 000	14%	22 394 320	1%	157 281 785	8%	222 526 222	11%	2 049 591 192
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	117 599 770	41%	73 190 000	25%	12 500 000	4%	45 100 000	16%	41 868 000	14%	290 257 770
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti	750 000	60%					500 000	40%			1 250 000
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Filskudd	227 697 382	56%	61 672 907	15%	14 008 813	3%	50 057 933	12%	53 337 393	13%	406 774 428
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Filskudd sentralt									9 800 000	100%	9 800 000
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Filskudd	54 365 125	37%	13 874 500	9%	14 509 000	10%	20 765 865	14%	44 459 620	30%	147 974 110
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		400 412 277	47%	148 737 407	17%	41 017 813	5%	116 423 798	14%	149 465 013	17%	856 056 308
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Filskudd	29 631 500	52%	24 070 700	42%	100 000	0%	300 000	1%	2 850 000	5%	56 952 200
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Filskudd	15 152 500	75%	4 380 000	22%	300 000	1%	350 000	2%			20 182 500
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Filskudd	1 668 250	68%	800 000	32%							2 468 250
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	11 724 000	47%	7 375 000	30%					5 661 000	23%	24 760 000
LMD 1150.50 BU-midler	Filskudd fylkesvis	178 726 891	33%	191 071 934	35%	18 148 000	3%	9 186 352	2%	147 295 900	27%	544 429 077
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Filskudd	16 455 000	20%	2 000 000	2%	4 185 000	5%	33 844 000	42%	24 058 500	30%	80 542 500
LMD 1151.51 VSP rein	Filskudd	2 875 000	30%			2 000 000	21%	2 140 000	22%	2 550 000	27%	9 565 000
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer		256 233 141	35%	229 697 634	31%	24 733 000	3%	45 820 352	6%	182 415 400	25%	738 899 527
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Filskudd							2 100 000	93%	163 750	7%	2 263 750
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		0	0%	0	0%	0	0%	2 100 000	93%	163 750	7%	2 263 750
Sum risikolån, tilskudd og programmer		2 024 883 283	56%	657 586 041	18%	88 145 133	2%	321 625 935	9%	554 570 385	15%	3 646 810 777
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Filskudd	5 795 000	66%							3 000 000	34%	8 795 000
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Filskudd	20 694 993	51%	2 925 000	7%	4 124 821	10%	10 471 550	26%	2 701 251	7%	40 917 615
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Filskudd	9 650 000	40%	405 000	2%	250 000	1%	12 612 490	53%	950 000	4%	23 867 490
UD 169.70 Visjon 2030	Filskudd	2 000 000	100%									2 000 000
Diverse tilskudd	Filskudd	886 175	9%	1 159 000	12%			3 861 860	39%	4 000 000	40%	9 907 035
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Filskudd	5 903 225	33%	460 000	3%					11 286 500	64%	17 649 725
Sum andre virkemidler		44 929 393	44%	4 949 000	5%	4 374 821	4%	26 945 900	26%	21 937 751	21%	103 136 865
Sum andre virkemidler		44 929 393	44%	4 949 000	5%	4 374 821	4%	26 945 900	26%	21 937 751	21%	103 136 865
Sum Totalt		2 854 196 176	46 %	1 203 622 041	19 %	151 639 954	2 %	383 450 835	6 %	1 643 061 851	26 %	6 235 970 857

Vedlegg

Innovasjonsnivå BRUTTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Innovasjon på		Innovasjon på regionalt		Innovasjon på nasjonalt		Innovasjon på		Ikke relevant		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	nnvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	118 960 000	20%	85 000 000	14%	69 380 000	11%	233 335 000	38%	101 270 241	17%	607 945 241
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	235 660 000	16%	64 400 000	4%	9 500 000	1%	355 000 000	24%	796 947 974	55%	1 461 507 974
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	238 940 500	57%	6 444 000	2%	2 850 000	1%			168 335 500	40%	416 570 000
Sum lavrisikolån		593 560 500	24%	155 844 000	6%	81 730 000	3%	588 335 000	24%	1 066 553 715	43%	2 486 023 215
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	nnovasjonslån	13 600 000	2%	24 070 125	3%	105 800 000	15%	528 600 000	75%	28 170 000	4%	700 240 125
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti							23 175 000	94%	1 500 000	6%	24 675 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	1 600 000	4%	1 350 000	3%	5 787 000	14%	13 187 000	33%	18 048 000	45%	39 972 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	795 000	0%	1 040 325	0%	29 656 806	10%	217 236 037	75%	41 273 000	14%	290 001 168
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	1 078 971	5%	2 298 860	11%	3 648 820	17%	3 472 000	17%	10 496 722	50%	20 995 373
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi			125 000	0%	7 207 000	2%	452 710 239	98%	505 000	0%	460 547 239
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	119 000	0%	1 063 000	1%	12 593 500	13%	74 277 325	77%	8 844 500	9%	96 897 325
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU					6 002 800	10%	52 183 500	87%	1 800 000	3%	59 986 300
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	FU	900 000	0%			7 577 136	3%	225 810 526	96%			234 287 662
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Lån									102 000 000	100%	102 000 000
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Tilskudd									2 000 000	100%	2 000 000
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkomfond	Tilskudd									4 400 000	100%	4 400 000
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	1 350 000	11%	950 000	8%	900 000	7%	6 900 000	55%	2 356 500	19%	12 456 500
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd									1 132 500	100%	1 132 500
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		19 442 971	1%	30 897 310	2%	179 173 062	9%	1 597 551 627	78%	222 526 222	11%	2 049 591 192
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	57 220 000	20%	38 475 000	13%	76 924 770	27%	75 770 000	26%	41 868 000	14%	290 257 770
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti			500 000	40%	750 000	60%					1 250 000
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	32 622 603	8%	81 307 885	20%	103 710 979	25%	135 795 568	33%	53 337 393	13%	406 774 428
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt									9 800 000	100%	9 800 000
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	2 570 365	2%	9 710 500	7%	23 873 000	16%	67 360 625	46%	44 459 620	30%	147 974 110
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		92 412 968	11%	129 993 385	15%	205 258 749	24%	278 926 193	33%	149 465 013	17%	856 056 308
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	33 313 200	58%	14 332 000	25%	3 547 000	6%	2 910 000	5%	2 850 000	5%	56 952 200
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	1 480 000	7%	1 610 000	8%	8 237 500	41%	8 855 000	44%			20 182 500
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd					500 000	20%	1 968 250	80%			2 468 250
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	18 424 000	74%	675 000	3%					5 661 000	23%	24 760 000
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	349 521 843	64%	33 535 028	6%	13 286 306	2%	790 000	0%	147 295 900	27%	544 429 077
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	12 940 000	16%	17 144 000	21%	13 400 000	17%	13 000 000	16%	24 058 500	30%	80 542 500
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	2 531 500	26%	2 219 500	23%	2 090 000	22%	174 000	2%	2 550 000	27%	9 565 000
LMD - Sum Risikolån, Tilskudd og programmer		418 210 543	57%	69 515 528	9%	41 060 806	6%	27 697 250	4%	182 415 400	25%	738 899 527
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd							2 100 000	93%	163 750	7%	2 263 750
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		0	0%	0	0%	0	0%	2 100 000	93%	163 750	7%	2 263 750
Sum risikolån, tilskudd og programmer		530 066 482	15%	230 406 223	6%	425 492 617	12%	1 906 275 070	52%	554 570 385	15%	3 646 810 777
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd					395 000	4%	5 400 000	61%	3 000 000	34%	8 795 000
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	7 795 746	19%	9 888 618	24%	10 851 000	27%	9 681 000	24%	2 701 251	7%	40 917 615
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	525 000	2%	507 490	2%	3 000 000	13%	18 885 000	79%	950 000	4%	23 867 490
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd							2 000 000	100%			2 000 000
Diverse tilskudd	Tilskudd					979 000	10%	4 928 035	50%	4 000 000	40%	9 907 035
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd							6 363 225	36%	11 286 500	64%	17 649 725
Sum andre virkemidler		8 320 746	8%	10 396 108	10%	15 225 000	15%	47 257 260	46%	21 937 751	21%	103 136 865
Sum andre virkemidler		8 320 746	8%	10 396 108	10%	15 225 000	15%	47 257 260	46%	21 937 751	21%	103 136 865
Sum Totalt		1 131 947 728	18 %	396 646 331	6 %	522 447 617	8 %	2 541 867 330	41 %	1 643 061 851	26 %	6 235 970 857

Vedlegg

Distriktpolitiske virkemiddelområde BRUTTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Sone I		Sone II		Sone III		Uspesifisert*		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	40 275 000	7%	41 050 000	7%	526 620 241	87%			607 945 241
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeformål	325 590 000	22%	134 550 781	9%	1 001 367 193	69%			1 461 507 974
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	75 167 000	18%	43 014 000	10%	298 389 000	72%			416 570 000
Sum lavrisikolån		441 032 000	18%	218 614 781	9%	1 826 376 434	73%	0	0%	2 486 023 215
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	481 240 125	69%	66 100 000	9%	152 900 000	22%			700 240 125
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	21 675 000	88%			3 000 000	12%			24 675 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	14 529 000	36%			4 593 000	11%	20 850 000	52%	39 972 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	207 996 103	72%	5 400 000	2%	35 105 065	12%	41 500 000	14%	290 001 168
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	7 467 552	36%	403 000	2%	4 577 430	22%	8 547 391	41%	20 995 373
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	284 122 239	62%	17 315 000	4%	126 400 000	27%	32 710 000	7%	460 547 239
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	41 220 325	43%	500 000	1%	3 636 500	4%	51 540 500	53%	96 897 325
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	46 321 300	77%			11 865 000	20%	1 800 000	3%	59 986 300
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	205 917 162	88%	5 457 500	2%	22 913 000	10%			234 287 662
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån	93 000 000	91%			9 000 000	9%			102 000 000
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd							2 000 000	100%	2 000 000
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd					2 200 000	50%	2 200 000	50%	4 400 000
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd					12 456 500	100%			12 456 500
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd							1 132 500	100%	1 132 500
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 403 488 806	68%	95 175 500	5%	388 646 495	19%	162 280 391	8%	2 049 591 192
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån					290 257 770	100%			290 257 770
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti					1 250 000	100%			1 250 000
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	45 397 000	11%	1 956 500	0%	325 154 240	80%	34 266 688	8%	406 774 428
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt							9 800 000	100%	9 800 000
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	21 697 000	15%	1 961 573	1%	37 515 537	25%	86 800 000	59%	147 974 110
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		67 094 000	8%	3 918 073	0%	654 177 547	76%	130 866 688	15%	856 056 308
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	26 701 000	47%	5 757 000	10%	22 494 200	39%	2 000 000	4%	56 952 200
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	6 880 000	34%	2 970 000	15%	8 182 500	41%	2 150 000	11%	20 182 500
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd	500 000	20%			1 968 250	80%			2 468 250
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	3 200 000	13%	200 000	1%	21 360 000	86%			24 760 000
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	161 022 185	30%	37 590 500	7%	344 446 392	63%	1 370 000	0%	544 429 077
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	28 584 500	35%	2 775 500	3%	23 370 500	29%	25 812 000	32%	80 542 500
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd					7 015 000	73%	2 550 000	27%	9 565 000
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer		226 887 685	31%	49 293 000	7%	428 836 842	58%	33 882 000	5%	738 899 527
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	100 000	4%					2 163 750	96%	2 263 750
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		100 000	4%	0	0%	0	0%	2 163 750	96%	2 263 750
Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 697 570 491	47%	148 386 573	4%	1 471 660 884	40%	329 192 829	9%	3 646 810 777
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	5 000 000	57%			795 000	9%	3 000 000	34%	8 795 000
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	1 477 321	4%	436 550	1%	38 203 744	93%	800 000	2%	40 917 615
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	9 740 000	41%			13 327 490	56%	800 000	3%	23 867 490
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd	2 000 000	100%							2 000 000
Diverse tilskudd	Tilskudd	2 595 175	26%			100 000	1%	7 211 860	73%	9 907 035
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	7 208 225	41%			472 500	3%	9 969 000	56%	17 649 725
Sum andre virkemidler		28 020 721	27%	436 550	0%	52 898 734	51%	21 780 860	21%	103 136 865
Sum andre virkemidler		28 020 721	27%	436 550	0%	52 898 734	51%	21 780 860	21%	103 136 865
Sum Totalt		2 166 623 212	35 %	367 437 904	6 %	3 350 936 052	54 %	350 973 689	6 %	6 235 970 857

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Geografi BRUTTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	01 Østfold		02 Akershus		03 Oslo		04 Hedmark		05 Oppland		06 Buskerud	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære			15 000 000	2%			21 775 000	4%	19 250 000	3%		
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	17 750 000	1%										
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	0	0%	5 570 000	1%			71 720 000	17%	13 000 000	3%	17 310 000	4%
	Sum lavrisikolån	17 750 000	1%	20 570 000	1%	0	0%	93 495 000	4%	32 250 000	1%	17 310 000	1%
		17 750 000	1%	20 570 000	1%	0	0%	93 495 000	4%	32 250 000	1%	17 310 000	1%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	11 500 000	2%	36 220 125	5%	93 850 000	13%	18 750 000	3%	53 500 000	8%	36 300 000	5%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti							1 500 000	6%				
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	270 000	1%			1 950 000	5%	900 000	2%	1 210 000	3%	900 000	2%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	2 286 000	1%	15 967 500	6%	46 968 583	16%	1 885 000	1%	6 051 500	2%	7 003 250	2%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	500 000	2%			1 571 572	7%	100 000	0%	172 000	1%	695 500	3%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	34 645 233	8%	4 850 000	1%	2 914 000	1%	6 242 000	1%	6 140 000	1%	11 485 000	2%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	5 690 000	6%	750 000	1%	15 763 325	16%	3 230 000	3%	2 200 000	2%		
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	1 900 000	3%	10 000 000	17%	14 700 000	25%	500 000	1%	785 000	1%	1 990 000	3%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU			9 870 000	4%	14 202 500	6%	1 934 000	1%	5 199 000	2%	11 880 000	5%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån			6 000 000	6%	41 000 000	40%					6 000 000	6%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd												
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd												
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd												
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd												
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	56 791 233	3%	83 657 625	4%	232 919 980	11%	35 041 000	2%	75 257 500	4%	76 253 750	4%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån							26 400 000	9%	3 835 000	1%	2 850 000	1%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti									500 000	40%		
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	1 520 000	0%					29 382 263	7%	25 134 253	6%	4 654 594	1%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt												
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	5 016 000	3%	231 500	0%	1 477 500	1%	1 082 073	1%	4 678 500	3%	2 500 000	2%
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	6 536 000	1%	231 500	0%	1 477 500	0%	56 864 336	7%	34 147 753	4%	10 004 594	1%
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	2 902 000	5%	11 051 000	19%			9 878 000	17%	2 251 000	4%	5 427 500	10%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	400 000	2%	500 000	2%	775 000	4%	2 695 000	13%	2 272 500	11%		
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd							500 000	20%				
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån									3 000 000	12%	1 600 000	6%
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	19 486 500	4%	17 476 685	3%	167 000	0%	37 094 500	7%	46 073 684	8%	26 015 100	5%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokal mat og grønt reiseliv	Tilskudd	2 250 000	3%	7 718 500	10%	8 200 000	10%	100 000	0%	1 370 000	2%	2 250 000	3%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd					780 000	8%						
	LMD - Sum Risikolån, Tilskudd og programmer	25 038 500	3%	36 746 185	5%	9 922 000	1%	50 267 500	7%	54 967 184	7%	35 292 600	5%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd												
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
	Sum risikolån, tilskudd og programmer	88 365 733	2%	120 635 310	3%	244 319 480	7%	142 172 836	4%	164 372 437	5%	121 550 944	3%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd			5 000 000	57%								
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd							1 477 321	4%	1 387 000	3%		
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	400 000	2%			3 500 000	15%					250 000	1%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd					2 000 000	100%						
Diverse tilskudd	Tilskudd					866 175	9%						
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	1 069 000	6%			1 830 733	10%						
	Sum andre virkemidler	1 469 000	1%	5 000 000	5%	8 196 908	8%	1 477 321	1%	1 387 000	1%	250 000	0%
	Sum andre virkemidler	1 469 000	1%	5 000 000	5%	8 196 908	8%	1 477 321	1%	1 387 000	1%	250 000	0%
Sum Totalt		107 584 733	2 %	146 205 310	2 %	252 516 388	4 %	237 145 157	4 %	198 009 437	3 %	139 110 944	2 %

Vedlegg

Geografi BRUTTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	07 Vestfold		08 Telemark		09 Aust-Agder		10 Vest-Agder		11 Rogaland		12 Hordaland	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære					3 000 000	0%					54 300 000	9%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	8 100 000	1%					75 450 000	5%	3 500 000	0%	110 375 000	8%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	18 900 000	5%	18 490 000	4%	10 675 000	3%	120 000	0%	2 250 000	1%	43 250 000	10%
Sum lavrisikolån		27 000 000	1%	18 490 000	1%	13 675 000	1%	75 570 000	3%	5 750 000	0%	207 925 000	8%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	19 770 000	3%	10 000 000	1%	5 950 000	1%	41 800 000	6%	119 450 000	17%	111 100 000	16%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti									12 500 000	51%	8 425 000	34%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	1 000 000	3%	100 000	0%	600 000	2%	1 097 000	3%	4 560 000	11%	1 137 000	3%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	10 780 000	4%	9 121 000	3%	7 235 000	2%	15 745 097	5%	40 829 014	14%	13 619 265	5%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	434 660	2%	590 000	3%			1 189 320	6%	900 000	4%	2 350 000	11%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	12 084 000	3%	62 980 000	14%	2 576 000	1%	14 867 000	3%	52 905 000	11%	71 845 000	16%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	1 500 000	2%	1 500 000	2%	213 500	0%	14 907 500	15%	8 445 500	9%	16 383 500	17%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	1 750 000	3%					500 000	1%	6 798 500	11%	3 755 000	6%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	10 739 526	5%	3 440 000	1%	8 350 000	4%	10 400 000	4%	36 700 000	16%	56 111 136	24%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån			9 000 000	9%					5 000 000	5%	10 000 000	10%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd												
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd												
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd												
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd												
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		58 058 186	3%	96 731 000	5%	24 924 500	1%	100 505 917	5%	288 088 014	14%	294 725 901	14%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån			11 419 770	4%	5 100 000	2%	4 650 000	2%			29 340 000	10%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti											750 000	60%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	2 865 000	1%	10 735 000	3%	5 853 000	1%	3 200 000	1%	4 463 000	1%	36 163 000	9%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt												
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd			1 954 365	1%	6 224 500	4%	5 813 000	4%	3 643 000	2%	15 718 000	11%
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		2 865 000	0%	24 109 135	3%	17 177 500	2%	13 663 000	2%	8 106 000	1%	81 971 000	10%
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	3 700 000	6%	305 000	1%	4 718 000	8%	150 000	0%	1 325 000	2%	550 000	1%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	1 250 000	6%	2 250 000	11%	600 000	3%	680 000	3%	550 000	3%	800 000	4%
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd											1 968 250	80%
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån			2 200 000	9%	1 000 000	4%	2 000 000	8%			1 000 000	4%
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	15 574 000	3%	19 102 000	4%	12 979 000	2%	18 286 509	3%	47 319 500	9%	30 575 000	6%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokal mat og grønt reiseliv	Tilskudd	3 220 000	4%	3 450 000	4%	402 500	0%	2 290 000	3%	2 850 000	4%	1 916 000	2%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd												
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer		23 744 000	3%	27 307 000	4%	19 699 500	3%	23 406 509	3%	52 044 500	7%	36 809 250	5%
FKD 2415.75 Marint verdiska pingssprogram	Tilskudd											100 000	4%
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	100 000	4%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		84 667 186	2%	148 147 135	4%	61 801 500	2%	137 575 426	4%	348 238 514	10%	413 606 151	11%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd												
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd												
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	1 250 000	5%							2 605 000	11%		
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd												
Diverse tilskudd	Tilskudd			579 000	6%							1 250 000	13%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd			464 060	3%	863 233	5%			1 725 466	10%	2 324 733	13%
Sum andre virkemidler		1 250 000	1%	1 043 060	1%	863 233	1%	0	0%	4 330 466	4%	3 574 733	3%
Sum andre virkemidler		1 250 000	1%	1 043 060	1%	863 233	1%	0	0%	4 330 466	4%	3 574 733	3%
Sum Totalt		112 917 186	2 %	167 680 195	3 %	76 339 733	1 %	213 145 426	3 %	358 318 980	6 %	625 105 884	10 %

Vedlegg

Geografi BRUTTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	14 Sogn Og Fjordane		15 Møre Og Romsdal		16 Sør-Trøndelag		17 Nord-Trøndelag		18 Nordland		19 Troms	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	55 700 000	9%	48 635 000	8%	187 571 780	31%	49 050 000	8%	133 500 000	22%	5 210 000	1%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	117 700 000	8%	313 158 876	21%	113 075 000	8%			387 750 000	27%	95 139 098	7%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål			44 279 000	11%	45 992 000	11%	56 849 000	14%	6 200 000	1%	55 347 000	13%
	Sum lavrisikolån	173 400 000	7%	406 072 876	16%	346 638 780	14%	105 899 000	4%	527 450 000	21%	155 696 098	6%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	7 500 000	1%	45 800 000	7%	54 750 000	8%	33 600 000	5%				
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			500 000	2%	1 750 000	7%						
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd			4 650 000	12%					498 000	1%	1 500 000	4%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	5 532 629	2%	15 906 500	5%	29 982 551	10%	5 652 450	2%	5 240 712	2%	6 553 017	2%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	750 000	4%	1 094 500	5%	675 000	3%			1 757 821	8%	1 925 000	9%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	20 775 000	5%	23 144 470	5%	64 919 536	14%	25 890 000	6%	25 185 000	5%	1 600 000	0%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd			7 899 000	8%	2 743 500	3%	500 000	1%				
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	6 350 000	11%	1 697 800	3%	2 730 000	5%			570 000	1%	4 160 000	7%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	6 315 000	3%	11 147 500	5%	39 540 000	17%	5 259 000	2%	900 000	0%	2 300 000	1%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkorfond	Lån					16 000 000	16%	5 000 000	5%			4 000 000	4%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkorfond	Tilskudd												
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkomfond	Tilskudd	1 100 000	25%									1 100 000	25%
NFD 2421.80 Næringstiltak på Svalbard	Tilskudd												
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd												
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	48 322 629	2%	111 839 770	5%	213 090 587	10%	75 901 450	4%	34 151 533	2%	23 138 017	1%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	26 400 000	9%	18 330 000	6%	16 300 000	6%	31 255 000	11%	34 800 000	12%	47 995 000	17%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti												
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	30 050 619	7%	30 022 306	7%	24 100 823	6%	44 104 450	11%	61 154 660	15%	47 845 460	12%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt												
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	2 745 500	2%	10 830 000	7%	3 602 500	2%	2 653 750	2%	8 515 222	6%	9 983 700	7%
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	59 196 119	7%	59 182 306	7%	44 003 323	5%	78 013 200	9%	104 469 882	12%	105 824 160	12%
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	330 000	1%	772 000	1%	3 775 000	7%	7 317 700	13%	100 000	0%	400 000	1%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	1 900 000	9%	3 350 000	17%	600 000	3%	700 000	3%	860 000	4%		
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd												
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån			1 300 000	5%			2 956 000	12%			9 099 000	37%
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	40 407 000	7%	45 162 500	8%	42 550 800	8%	49 786 700	9%	43 797 756	8%	27 113 843	5%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	4 182 000	5%	1 275 500	2%	4 100 000	5%	7 820 000	10%	2 585 000	3%	528 000	1%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd					1 100 000	12%	360 000	4%	1 063 000	11%	1 739 000	18%
	LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer	46 819 000	6%	51 860 000	7%	52 125 800	7%	68 940 400	9%	48 405 756	7%	38 879 843	5%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd												
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
	Sum risikolån, tilskudd og programmer	154 337 748	4%	222 882 076	6%	309 219 710	8%	222 855 050	6%	187 027 171	5%	167 842 020	5%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	400 000	5%	395 000	4%								
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.a.vg.	Tilskudd	4 001 500	10%	1 672 676	4%	400 000	1%			14 452 500	35%	17 526 618	43%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd					1 735 000	7%			3 240 000	14%	2 137 490	9%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd												
Diverse tilskudd	Tilskudd												
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd											472 500	3%
	Sum andre virkemidler	4 401 500	4%	2 067 676	2%	2 135 000	2%	0	0%	17 692 500	17%	20 136 608	20%
	Sum andre virkemidler	4 401 500	4%	2 067 676	2%	2 135 000	2%	0	0%	17 692 500	17%	20 136 608	20%
Sum Totalt		332 139 248	5 %	631 022 628	10 %	657 993 490	11 %	328 754 050	5 %	732 169 671	12 %	343 674 726	6 %

Vedlegg

Geografi BRUTTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	20 Finnmark		21 Svalbard		99 Flere fylker/Utland		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	14 953 461	2%					607 945 241
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	219 510 000	15%					1 461 507 974
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	6 618 000	2%					416 570 000
Sum lavrisikolån		241 081 461	10%	0	0%	0	0%	2 486 023 215
Sum lavrisikolån		241 081 461	10%	0	0%	0	0%	2 486 023 215
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån			400 000	0%			700 240 125
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti							24 675 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd					19 600 000	49%	39 972 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	1 742 100	1%	900 000	0%	41 000 000	14%	290 001 168
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd					6 290 000	30%	20 995 373
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	500 000	0%			15 000 000	3%	460 547 239
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd			531 500	1%	14 640 000	15%	96 897 325
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU					1 800 000	3%	59 986 300
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	FU							234 287 662
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Lån							102 000 000
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Tilskudd					2 000 000	100%	2 000 000
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkomfond	Tilskudd					2 200 000	50%	4 400 000
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd			12 456 500	100%			12 456 500
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd					1 132 500	100%	1 132 500
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		2 242 100	0%	14 288 000	1%	103 662 500	5%	2 049 591 192
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	31 583 000	11%					290 257 770
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti							1 250 000
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	36 518 500	9%			9 007 500	2%	406 774 428
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt					9 800 000	100%	9 800 000
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	4 955 000	3%	800 000	1%	55 550 000	38%	147 974 110
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		73 056 500	9%	800 000	0%	74 357 500	9%	856 056 308
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd					2 000 000	4%	56 952 200
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd							20 182 500
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd							2 468 250
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	605 000	2%					24 760 000
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	5 251 000	1%			210 000	0%	544 429 077
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd					24 035 000	30%	80 542 500
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	2 753 000	29%			1 770 000	19%	9 565 000
LMD - Sum Risikolån, Tilskudd og programmer		8 609 000	1%	0	0%	28 015 000	4%	738 899 527
FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd					2 163 750	96%	2 263 750
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		0	0%	0	0%	2 163 750	96%	2 263 750
Sum risikolån, tilskudd og programmer		83 907 600	2%	15 088 000	0%	208 198 750	6%	3 646 810 777
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd					3 000 000	34%	8 795 000
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd							40 917 615
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	7 950 000	33%			800 000	3%	23 867 490
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd							2 000 000
Diverse tilskudd	Tilskudd					7 211 860	73%	9 907 035
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd					8 900 000	50%	17 649 725
Sum andre virkemidler		7 950 000	8%	0	0%	19 911 860	19%	103 136 865
Sum andre virkemidler		7 950 000	8%	0	0%	19 911 860	19%	103 136 865
Sum Totalt		332 939 061	5 %	15 088 000	0 %	228 110 610	4 %	6 235 970 857

Vedlegg

Bransje BRUTTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	A1 - Jordbruk/skogbruk		A2 - Fiske/oppdrett		B - Bergverksdrift og		C - Industri		D - Elektrisitets-, gass-,	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	26 681 780	4%	215 988 461	36%	480 000	0%	138 575 000	23%	25 000 000	4%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål			1 456 807 974	100%			4 700 000	0%		
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	402 763 500	97%					2 801 500	1%		
	Sum lavrisikolån	429 445 280	17%	1 672 796 435	67%	480 000	0%	146 076 500	6%	25 000 000	1%
Sum lavrisikolån		429 445 280	17%	1 672 796 435	67%	480 000	0%	146 076 500	6%	25 000 000	1%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	7 970 125	1%	132 670 000	19%	20 800 000	3%	177 500 000	25%	35 000 000	5%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti							6 425 000	26%		
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	845 000	2%	248 000	1%	200 000	1%	7 020 000	18%		
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	2 372 200	1%	8 642 743	3%	3 460 000	1%	46 240 025	16%	800 000	0%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd			600 000	3%			200 000	1%		
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	4 512 000	1%	129 801 470	28%	9 600 000	2%	194 076 000	42%	30 143 000	7%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	63 000	0%	1 000 000	1%	150 000	0%	12 843 000	13%	31 500	0%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU							4 435 000	7%		
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	885 000	0%	3 850 000	2%	18 830 000	8%	48 102 500	21%		
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån										
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd										
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd										
NFD 2421.80 Næringstiltak på Svalbard	Tilskudd	950 000	8%	100 000	1%			125 000	1%		
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd										
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	17 597 325	1%	276 912 213	14%	53 040 000	3%	496 966 525	24%	65 974 500	3%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	1 250 000	0%	42 650 000	15%	360 000	0%	136 034 770	47%	6 100 000	2%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti							1 250 000	100%		
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	6 537 000	2%	23 392 500	6%	4 100 000	1%	126 405 899	31%	2 460 000	1%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt										
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	2 901 573	2%	458 750	0%	2 390 000	2%	28 192 500	19%		
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	10 688 573	1%	66 501 250	8%	6 850 000	1%	291 883 169	34%	8 560 000	1%
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	23 160 700	41%					2 235 000	4%	29 792 500	52%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	3 000 000	15%					10 717 500	53%	750 000	4%
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd							800 000	32%		
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	23 660 000	96%					1 100 000	4%		
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	491 154 543	90%	36 000	0%			23 171 500	4%		
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	11 650 000	14%					18 675 000	23%		
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	923 000	10%					4 604 000	48%		
	LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer	553 548 243	75%	36 000	0%	0	0%	61 303 000	8%	30 542 500	4%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd			100 000	4%			2 070 000	91%		
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	0	0%	100 000	4%	0	0%	2 070 000	91%	0	0%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		581 834 141	16%	343 549 463	9%	59 890 000	2%	852 222 694	23%	105 077 000	3%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd							795 000	9%		
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd			1 180 000	3%	212 500	1%	12 995 576	32%	220 000	1%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	105 000	0%					10 700 000	45%		
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd										
Diverse tilskudd	Tilskudd			100 000	1%			100 000	1%	4 000 000	40%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	470 733	3%					1 775 000	10%		
	Sum andre virkemidler	575 733	1%	1 280 000	1%	212 500	0%	26 365 576	26%	4 220 000	4%
Sum andre virkemidler		575 733	1%	1 280 000	1%	212 500	0%	26 365 576	26%	4 220 000	4%
Sum Totalt		1 011 855 154	16%	2 017 625 898	32%	60 582 500	1%	1 024 664 770	16%	134 297 000	2%

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Bransje BRUTTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	E - Vannforsyning,		F - Bygge- og		G - Varehandel-		H - Transport og lagring		I - Overnattings- og		J - Informasjon og	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære			1 200 000	0%	10 125 000	2%	30 500 000	5%	18 410 000	3%		
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål												
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål					5 000 000	1%			2 485 000	1%		
	Sum lavrisikolån	0	0%	1 200 000	0%	15 125 000	1%	30 500 000	1%	20 895 000	1%	0	0%
Sum lavrisikolån		0	0%	1 200 000	0%	15 125 000	1%	30 500 000	1%	20 895 000	1%	0	0%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	1 100 000	0%	28 000 000	4%	17 100 000	2%	52 500 000	7%	3 500 000	0%	113 150 000	16%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			10 000 000	41%	5 250 000	21%					1 500 000	6%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	125 000	0%					2 400 000	6%			2 262 000	6%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	1 400 000	0%	2 812 800	1%	11 987 625	4%	2 500 000	1%	91 500	0%	86 735 336	30%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	300 000	1%			280 000	1%	500 000	2%	654 320	3%	850 000	4%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	6 590 000	1%	7 575 000	2%	10 324 000	2%	455 000	0%			21 785 000	5%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	690 000	1%	2 000 000	2%	831 000	1%	31 500	0%			10 855 325	11%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU			352 800	1%							26 098 500	44%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	2 493 679	1%	500 000	0%	7 261 136	3%	300 847	0%			78 417 500	33%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån											10 000 000	10%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd												
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd												
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd							2 000 000	16%	750 000	6%	1 650 000	13%
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd												
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	12 698 679	1%	51 240 600	3%	53 033 761	3%	60 687 347	3%	4 995 820	0%	353 303 661	17%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån			2 700 000	1%	10 450 000	4%	38 700 000	13%	11 928 000	4%	9 300 000	3%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti												
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	1 930 000	0%	5 628 000	1%	13 016 500	3%	14 288 257	4%	23 263 936	6%	26 197 119	6%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralit												
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	540 000	0%	1 161 000	1%	849 500	1%	31 500	0%	851 500	1%	4 491 000	3%
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	2 470 000	0%	9 489 000	1%	24 316 000	3%	53 019 757	6%	36 043 436	4%	39 988 119	5%
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd											397 000	1%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd			2 490 000	12%								
LMD 1149.74 Bioraffinerings programmet	Tilskudd	1 668 250	68%										
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån												
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis			750 000	0%	5 078 000	1%			11 291 685	2%	130 000	0%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd					4 335 000	5%			160 500	0%		
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd												
	LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer	1 668 250	0%	3 240 000	0%	9 413 000	1%	0	0%	11 452 185	2%	527 000	0%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd												
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		16 836 929	0%	63 969 600	2%	86 762 761	2%	113 707 104	3%	52 491 441	1%	393 818 780	11%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd							5 000 000	57%				
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.a.vg.	Tilskudd	150 000	0%	331 000	1%	200 000	0%	400 000	1%	5 071 500	12%	3 575 000	9%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	1 200 000	5%					4 100 000	17%			2 450 000	10%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd												
Diverse tilskudd	Tilskudd	100 000	1%									2 500 000	25%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd											1 416 466	8%
	Sum andre virkemidler	1 450 000	1%	331 000	0%	200 000	0%	9 500 000	9%	5 071 500	5%	9 941 466	10%
Sum andre virkemidler		1 450 000	1%	331 000	0%	200 000	0%	9 500 000	9%	5 071 500	5%	9 941 466	10%
Sum Totalt		18 286 929	0%	65 500 600	1%	102 087 761	2%	153 707 104	2%	78 457 941	1%	403 760 246	6%

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Bransje BRUTTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	K - Finansierings- og		L - Omsetning og drift av		M - Faglig, vitenskapelig		N - Forretningsmessig		O - Offentlig		P - Undervisning	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære			45 200 000	7%	92 200 000	15%	3 285 000	1%				
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål												
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål			250 000	0%			770 000	0%				
Sum lavrisikolån		0	0%	45 450 000	2%	92 200 000	4%	4 055 000	0%	0	0%	0	0%
Sum lavrisikolån		0	0%	45 450 000	2%	92 200 000	4%	4 055 000	0%	0	0%	0	0%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån					82 700 000	12%	16 500 000	2%			4 000 000	1%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti					1 250 000	5%			250 000	1%		
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd					5 972 000	15%					100 000	0%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	1 175 000	0%	1 300 000	0%	54 359 680	19%	8 114 750	3%	900 000	0%	4 912 000	2%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd					793 000	4%	7 349 890	35%			400 000	2%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi					41 495 769	9%	1 840 000	0%	350 000	0%		
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	1 000 000	1%	475 000	0%	37 804 000	39%	3 281 500	3%	270 000	0%	105 000	0%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU					14 855 000	25%						
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU					67 091 000	29%	2 706 000	1%			170 000	0%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån	4 000 000	4%	11 000 000	11%	77 000 000	75%						
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd	2 000 000	100%										
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd												
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd					4 631 500	37%	1 750 000	14%				
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd												
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		8 175 000	0%	12 775 000	1%	387 951 949	19%	41 542 140	2%	1 770 000	0%	9 687 000	0%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån			8 035 000	3%	5 500 000	2%	8 125 000	3%			500 000	0%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti												
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	1 692 000	0%	6 855 000	2%	43 172 838	11%	55 730 441	14%	1 415 000	0%	6 617 000	2%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt												
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	250 000	0%			31 030 047	21%	16 123 000	11%	2 670 000	2%	199 500	0%
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 942 000	0%	14 890 000	2%	79 702 885	9%	79 978 441	9%	4 085 000	0%	7 316 500	1%
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd			500 000	1%					667 000	1%	100 000	0%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd			500 000	2%	1 400 000	7%	500 000	2%	575 000	3%		
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd												
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån												
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis			591 806	0%	3 580 843	1%	3 828 000	1%	223 000	0%	1 010 500	0%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd							5 448 500	7%			13 910 000	17%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd							1 063 000	11%	2 170 000	23%	380 000	4%
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer		0	0%	1 591 806	0%	4 980 843	1%	10 839 500	1%	3 635 000	0%	15 400 500	2%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd												
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		10 117 000	0%	29 256 806	1%	472 635 677	13%	132 360 081	4%	9 490 000	0%	32 404 000	1%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	3 000 000	34%										
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.a.vg.	Tilskudd	25 000	0%	436 100	1%	4 324 000	11%	6 322 939	15%			835 000	2%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd					2 205 000	9%	2 307 490	10%				
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd									2 000 000	100%		
Diverse tilskudd	Tilskudd					2 907 035	29%					100 000	1%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd					3 628 526	21%	784 000	4%				
Sum andre virkemidler		3 025 000	3%	436 100	0%	13 064 561	13%	9 414 429	9%	2 000 000	2%	935 000	1%
Sum andre virkemidler		3 025 000	3%	436 100	0%	13 064 561	13%	9 414 429	9%	2 000 000	2%	935 000	1%
Sum Totalt		13 142 000	0%	75 142 906	1%	577 900 238	9%	145 829 510	2%	11 490 000	0%	33 339 000	1%

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Bransje BRUTTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Q - Helse- og		R - Kulturell virksomhet,		S - Annen tjenesteyting		U - Internasjonale		Uspesifisert*		X - Uspesifisert*		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære			300 000	0%									607 945 241
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål													1 461 507 974
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål									2 500 000	1%			416 570 000
	Sum lavrisikolån	0	0%	300 000	0%	0	0%	0	0%	2 500 000	0%	0	0%	2 486 023 215
Sum lavrisikolån		0	0%	300 000	0%	0	0%	0	0%	2 500 000	0%	0	0%	2 486 023 215
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	innovasjonslån	4 000 000	1%	750 000	0%							3 000 000	0%	700 240 125
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti													24 675 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd											20 800 000	52%	39 972 000
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	6 352 509	2%	1 730 000	1%	830 000	0%			1 185 000	0%	42 100 000	15%	290 001 168
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	350 000	2%	1 082 391	5%	570 772	3%					7 065 000	34%	20 995 373
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi											2 000 000	0%	460 547 239
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	5 605 000	6%	636 500	1%	100 000	0%					19 125 000	20%	96 897 325
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	11 945 000	20%			500 000	1%					1 800 000	3%	59 986 300
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	FU	2 180 000	1%	1 500 000	1%									234 287 662
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån													102 000 000
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd													2 000 000
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd											4 400 000	100%	4 400 000
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd						500 000	4%						12 456 500
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd											1 132 500	100%	1 132 500
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	30 432 509	1%	5 698 891	0%	2 500 772	0%	0	0%	1 185 000	0%	101 422 500	5%	2 049 591 192
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån			8 625 000	3%									290 257 770
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti													1 250 000
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	2 570 000	1%	14 768 750	4%	5 192 500	1%	915 000	0%			20 626 688	5%	406 774 428
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt											9 800 000	100%	9 800 000
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	1 500 000	1%	1 642 875	1%	1 400 000	1%					51 291 365	35%	147 974 110
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	4 070 000	0%	25 036 625	3%	6 592 500	1%	915 000	0%	0	0%	81 718 053	10%	856 056 308
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd					100 000	0%							56 952 200
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd											250 000	1%	20 182 500
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd													2 468 250
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån													24 760 000
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	1 694 000	0%	534 000	0%	28 200	0%			900 000	0%	427 000	0%	544 429 077
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokal mat og grønt reiseliv	Tilskudd	663 500	1%	250 000	0%	450 000	1%					25 000 000	31%	80 542 500
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd			425 000	4%									9 565 000
	LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer	2 357 500	0%	1 209 000	0%	578 200	0%	0	0%	900 000	0%	25 677 000	3%	738 899 527
FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd					93 750	4%							2 263 750
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	0	0%	0	0%	93 750	4%	0	0%	0	0%	0	0%	2 263 750
	Sum risikolån, tilskudd og programmer	36 860 009	1%	31 944 516	1%	9 765 222	0%	915 000	0%	2 085 000	0%	208 817 553	6%	3 646 810 777
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd													8 795 000
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	300 000	1%	2 014 000	5%	1 245 000	3%					1 080 000	3%	40 917 615
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd											800 000	3%	23 867 490
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd													2 000 000
Diverse tilskudd	Tilskudd			100 000	1%									9 907 035
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	450 000	3%			1 925 000	11%					7 200 000	41%	17 649 725
	Sum andre virkemidler	750 000	1%	2 114 000	2%	3 170 000	3%	0	0%	0	0%	9 080 000	9%	103 136 865
	Sum andre virkemidler	750 000	1%	2 114 000	2%	3 170 000	3%	0	0%	0	0%	9 080 000	9%	103 136 865
	Sum Totalt	37 610 009	1%	34 358 516	1%	12 935 222	0%	915 000	0%	4 585 000	0%	217 897 553	3%	6 235 970 857

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Totale finansieringstjenester BRUTTO tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Totalt	
		Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	607 945 241	10%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	1 461 507 974	23%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	416 570 000	7%
Sum lavrisikolån		2 486 023 215	40%
Sum lavrisikolån		2 486 023 215	40%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	700 240 125	11%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	24 675 000	0%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	39 972 000	1%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	290 001 168	5%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	20 995 373	0%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	460 547 239	7%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	96 897 325	2%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	59 986 300	1%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	234 287 662	4%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Lån	102 000 000	2%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Tilskudd	2 000 000	0%
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkomfond	Tilskudd	4 400 000	0%
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	12 456 500	0%
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd	1 132 500	0%
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		2 049 591 192	33%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	290 257 770	5%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti	1 250 000	0%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	406 774 428	7%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt	9 800 000	0%
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	147 974 110	2%
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		856 056 308	14%
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	56 952 200	1%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	20 182 500	0%
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd	2 468 250	0%
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	24 760 000	0%
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	544 429 077	9%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	80 542 500	1%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	9 565 000	0%
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer		738 899 527	12%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd	2 263 750	0%
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		2 263 750	0%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		3 646 810 777	58%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	8 795 000	0%
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	40 917 615	1%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	23 867 490	0%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd	2 000 000	0%
Diverse tilskudd	Tilskudd	9 907 035	0%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	17 649 725	0%
Sum andre virkemidler		103 136 865	2%
Sum andre virkemidler		103 136 865	2%
Sum Totalt		6 235 970 857	100 %

Vedlegg

Internasjonalt ANTALL tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Internasjonalt rettet -		Internasjonalt rettet -		Nasjonalt rettet		Uspesifisert*		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	16	25%	20	32%	27	43%			63
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	1	1%	59	33%	119	66%			179
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	4	2%			174	98%			178
	Sum lavrisikolån	21	5%	79	19%	320	76%	0	0%	420
Sum lavrisikolån		21	5%	79	19%	320	76%	0	0%	420
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	24	13%	140	75%	22	12%			186
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			14	88%	2	13%			16
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	23	33%	28	40%	19	27%			70
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	129	12%	469	43%	152	14%	336	31%	1 086
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	29	49%	15	25%	15	25%			59
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	32	17%	128	68%	27	14%			187
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	40	30%	79	59%	15	11%	1	1%	135
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	5	12%	22	52%	15	36%			42
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	FU	19	11%	140	79%	18	10%			177
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån					19	100%			19
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd					1	100%			1
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd					4	100%			4
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	8	44%			10	56%			18
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd	1	100%							1
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	310	15%	1 035	52%	319	16%	337	17%	2 001
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	23	17%	46	34%	65	49%			134
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti					2	100%			2
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	266	25%	308	29%	436	42%	40	4%	1 050
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt					1	100%			1
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	69	28%	87	35%	90	37%			246
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	358	25%	441	31%	594	41%	40	3%	1 433
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd			2	2%	130	98%			132
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	7	15%	10	21%	31	65%			48
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd	1	33%	2	67%					3
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån					23	100%			23
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	30	3%	11	1%	1 147	96%	1	0%	1 189
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	9	10%	7	8%	72	82%			88
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	6	29%	1	5%	14	67%			21
	LMD - Sum Risikolån, Tilskudd og programmer	53	4%	33	2%	1 417	94%	1	0%	1 504
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd			5	100%					5
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	0	0%	5	100%	0	0%	0	0%	5
Sum risikolån, tilskudd og programmer		721	15%	1 514	31%	2 330	47%	378	8%	4 943
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	2	50%			2	50%			4
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	33	34%	28	29%	36	37%			97
UD 118.70 Prosjektamarbeid med Russland	Tilskudd	14	50%	13	46%	1	4%			28
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd			2	100%					2
Diverse tilskudd	Tilskudd	3	19%	8	50%	5	31%			16
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	10	48%	11	52%					21
	Sum andre virkemidler	62	37%	62	37%	44	26%	0	0%	168
Sum andre virkemidler		62	37%	62	37%	44	26%	0	0%	168
Sum Totalt		804	15 %	1 655	30 %	2 694	49 %	378	7 %	5 531

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Delmål ANTALL tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Bedrift		Gründer		Uspesifisert*		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	49	78%	14	22%			63
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	129	72%	50	28%			179
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	174	98%	4	2%			178
	Sum lavrisikolån	352	84%	68	16%	0	0%	420
Sum lavrisikolån		352	84%	68	16%	0	0%	420
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	125	67%	60	32%	1	1%	186
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	8	50%	8	50%			16
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	33	47%	17	24%	20	29%	70
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	25	2%	1 060	98%	1	0%	1 086
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	31	53%	14	24%	14	24%	59
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	136	73%	50	27%	1	1%	187
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	54	40%	65	48%	16	12%	135
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	25	60%	15	36%	2	5%	42
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	103	58%	73	41%	1	1%	177
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån	9	47%	10	53%			19
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd			1	100%			1
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd	4	100%					4
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	7	39%	9	50%	2	11%	18
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd			1	100%			1
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	560	28%	1 383	69%	58	3%	2 001
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	75	56%	59	44%			134
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti	2	100%					2
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	532	51%	432	41%	86	8%	1 050
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt			1	100%			1
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	95	39%	120	49%	31	13%	246
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	704	49%	612	43%	117	8%	1 433
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	105	80%	16	12%	11	8%	132
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	30	63%	13	27%	5	10%	48
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd	1	33%	2	67%			3
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	20	87%	3	13%			23
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	1 045	88%	127	11%	17	1%	1 189
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	46	52%	27	31%	15	17%	88
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	10	48%	6	29%	5	24%	21
	LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer	1 257	84%	194	13%	53	4%	1 504
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	1	20%	1	20%	3	60%	5
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	1	20%	1	20%	3	60%	5
	Sum risikolån, tilskudd og programmer	2 522	51%	2 190	44%	231	5%	4 943
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	2	50%	1	25%	1	25%	4
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	57	59%	28	29%	12	12%	97
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	20	71%	5	18%	3	11%	28
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd					2	100%	2
Diverse tilskudd	Tilskudd	8	50%	6	38%	2	13%	16
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	9	43%	7	33%	5	24%	21
	Sum andre virkemidler	96	57%	47	28%	25	15%	168
	Sum Totalt	2 970	54 %	2 305	42 %	256	5 %	5 531

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Satsing ANTALL tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	S-001 Energi og miljø		S-002 Helse		S-005 Landbruk		S-006 Marin		S-007 Maritim	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	1	2%			10	16%	23	37%	2	3%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål					1	1%	177	99%		
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	1	1%	2	1%	170	96%				
	Sum lavrisikolån	2	0%	2	0%	181	43%	200	48%	2	0%
Sum lavrisikolån		2	0%	2	0%	181	43%	200	48%	2	0%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	14	8%	13	7%	4	2%	18	10%	12	6%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	1	6%	3	19%	1	6%				
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	11	16%	10	14%	4	6%	5	7%	8	11%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	128	12%	121	11%	23	2%	82	8%	36	3%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	3	5%	4	7%	1	2%	3	5%	2	3%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	104	56%			7	4%	31	17%	24	13%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	21	16%	12	9%	5	4%	6	4%	7	5%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	4	10%	18	43%					1	2%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	8	5%	14	8%	1	1%	15	8%	20	11%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Lån										
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Tilskudd										
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkomfond	Tilskudd										
NFD 2421.80 Næringstiltak på Svalbard	Tilskudd	3	17%					1	6%		
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd										
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	297	15%	195	10%	46	2%	161	8%	110	5%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	7	5%	1	1%	7	5%	53	40%	2	1%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti										
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	62	6%	38	4%	67	6%	112	11%	25	2%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt										
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	13	5%	13	5%	15	6%	18	7%	8	3%
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	82	6%	52	4%	89	6%	183	13%	35	2%
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	12	9%			120	91%				
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	9	19%			29	60%				
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd					2	67%	1	33%		
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån					23	100%				
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis			4	0%	1 143	96%	1	0%		
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd					79	90%	1	1%		
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd					14	67%				
	LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer	21	1%	4	0%	1 410	94%	3	0%	0	0%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd							5	100%		
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	0	0%	0	0%	0	0%	5	100%	0	0%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		400	8%	251	5%	1 545	31%	352	7%	145	3%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd									4	100%
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	6	6%	5	5%	1	1%	7	7%	4	4%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	6	21%			1	4%	3	11%	5	18%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd										
Diverse tilskudd	Tilskudd	5	31%					2	13%	2	13%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	4	19%	7	33%	1	5%			1	5%
	Sum andre virkemidler	21	13%	12	7%	3	2%	12	7%	16	10%
Sum andre virkemidler		21	13%	12	7%	3	2%	12	7%	16	10%
Sum Totalt		423	8 %	265	5 %	1 729	31 %	564	10 %	163	3 %

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Satsing ANTALL tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	S-008 Olje og gass		S-009 Reiseliv		S-999 Ikke		X Uspesifisert*		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	1	2%	14	22%	12	19%			63
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål					1	1%			179
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål			4	2%	1	1%			178
	Sum lavrisikolån	1	0%	18	4%	14	3%	0	0%	420
Sum lavrisikolån		1	0%	18	4%	14	3%	0	0%	420
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	30	16%	3	2%	92	49%			186
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	1	6%			10	63%			16
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	8	11%	3	4%	21	30%			70
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	88	8%	32	3%	571	53%	5	0%	1 086
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd			38	64%	8	14%			59
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	12	6%			9	5%			187
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	13	10%	2	1%	69	51%			135
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU			1	2%	18	43%			42
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	41	23%	2	1%	76	43%			177
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån					19	100%			19
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd					1	100%			1
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd					4	100%			4
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd			8	44%	6	33%			18
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd					1	100%			1
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	193	10%	89	4%	905	45%	5	0%	2 001
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	2	1%	23	17%	39	29%			134
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti					2	100%			2
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	49	5%	287	27%	409	39%	1	0%	1 050
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt					1	100%			1
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	16	7%	50	20%	113	46%			246
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	67	5%	360	25%	564	39%	1	0%	1 433
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd									132
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd					10	21%			48
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd									3
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån									23
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis			35	3%	6	1%			1 189
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd			8	9%					88
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd			7	33%					21
	LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer	0	0%	50	3%	16	1%	0	0%	1 504
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd									5
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	5
Sum risikolån, tilskudd og programmer		260	5%	499	10%	1 485	30%	6	0%	4 943
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd									4
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd			26	27%	48	49%			97
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	6	21%			7	25%			28
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd					2	100%			2
Diverse tilskudd	Tilskudd			1	6%	6	38%			16
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	2	10%			6	29%			21
	Sum andre virkemidler	8	5%	27	16%	69	41%	0	0%	168
Sum andre virkemidler		8	5%	27	16%	69	41%	0	0%	168
Sum Totalt		269	5%	544	10%	1 568	28%	6	0%	5 531

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Kjennetegn ANTALL tilsagn

Vedlegg

Budsjettpost	Virkemiddel	Kvinnerettet		Miljøeffekt		Unge 18-35		FoU-basert		Informasjons-		Ingen relevante		Totalt	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	20	32%	20	32%	1	2%	3	5%	0	0%	49	78%	63	1%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	15	8%	55	31%	40	22%					139	78%	179	3%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	93	52%	56	31%	42	24%			1	1%	126	71%	178	3%
Sum lavrisikolån		128	30%	131	31%	83	20%	3	1%	1	0%	314	75%	420	8%
Sum lavrisikolån		128	30%	131	31%	83	20%	3	1%	1	0%	314	75%	420	8%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	35	19%	60	32%	12	6%	72	39%	60	32%	58	31%	186	3%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	3	19%	3	19%	1	6%	6	38%	3	19%	7	44%	16	0%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	3	150%	35	1750%			53	2650%	19	950%	4	200%	70	1%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	212	20%	329	30%	130	12%	191	18%	361	33%	162	15%	1 086	20%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	20	34%	20	34%	2	3%	4	7%	4	7%	8	14%	59	1%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	27	14%	185	99%	3	2%	168	90%	20	11%	9	5%	187	3%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	43	32%	52	39%	24	18%	37	27%	43	32%	19	14%	135	2%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	17	40%	11	26%	3	7%	31	74%	33	79%	1	2%	42	1%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	25	14%	59	33%	11	6%	123	69%	78	44%	6	3%	177	3%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån	6	32%											19	0%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd													1	0%
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd											4	100%	4	0%
NFD 2421.80 Næringsstiltak på Svalbard	Tilskudd	5	28%	7	39%	3	17%	2	11%	3	17%	9	50%	18	0%
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd											1	100%	1	0%
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		396	20%	761	38%	189	9%	687	34%	624	31%	288	14%	2 001	36%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	30	22%	44	33%	10	7%	17	13%	9	7%	88	66%	134	2%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti	1	50%	1	50%							2	100%	2	0%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	397	38%	292	28%	77	7%	185	18%	143	14%	305	29%	1 050	19%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt											1	100%	1	0%
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	104	42%	66	27%	41	17%	56	23%	32	13%	45	18%	246	4%
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		532	37%	403	28%	128	9%	258	18%	184	13%	441	31%	1 433	26%
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	26	20%	132	100%	5	4%	4	3%	1	1%	88	67%	132	2%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	8	17%	43	90%			23	48%	4	8%	2	4%	48	1%
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd			3	100%			3	100%					3	0%
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	10	43%	4	17%	5	22%			1	4%	17	74%	23	0%
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	657	55%	390	33%	284	24%	11	1%	4	0%	725	61%	1 189	21%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	62	70%	26	30%	3	3%	4	5%	1	1%	16	18%	88	2%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	11	52%	8	38%	2	10%					13	62%	21	0%
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer		774	51%	606	40%	299	20%	45	3%	11	1%	861	57%	1 504	27%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd							1	20%					5	0%
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		0	0%	0	0%	0	0%	1	20%	0	0%	0	0%	5	0%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 702	34%	1 770	36%	616	12%	991	20%	819	17%	1 590	32%	4 943	89%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd			3	75%			2	50%					4	0%
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	41	42%	25	26%	11	11%	15	15%	9	9%	36	37%	97	2%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	8	29%	17	61%	1	4%	12	43%	6	21%	3	11%	28	1%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd	2	100%			2	100%	2	100%	2	100%			2	0%
Diverse tilskudd	Tilskudd	1	6%	9	56%			8	50%	3	19%	1	6%	16	0%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	8	38%	8	38%	1	5%	12	57%	9	43%	8	38%	21	0%
Sum andre virkemidler		60	36%	62	37%	15	9%	51	30%	29	17%	48	29%	168	3%
Sum andre virkemidler		60	36%	62	37%	15	9%	51	30%	29	17%	48	29%	168	3%
Sum Totalt		1 890	34 %	1 963	35 %	714	13 %	1 045	19 %	849	15 %	1 952	35 %	5 531	100 %

Vedlegg

Bedriftsstørrelse ANTALL tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	0-19		20-50		51-100		101-250		>250		Uspesifisert*		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	42	67%	14	22%	4	6%	1	2%	2	3%			63
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeformål	170	95%	5	3%	3	2%	1	1%					179
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	178	100%											178
	Sum lavrisikolån	390	93%	19	5%	7	2%	2	0%	2	0%	0	0%	420
Sum lavrisikolån		390	93%	19	5%	7	2%	2	0%	2	0%	0	0%	420
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	152	82%	22	12%	6	3%	5	3%	1	1%			186
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	15	94%	1	6%									16
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	46	66%	12	17%	5	7%	2	3%	5	7%			70
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	750	69%									336	31%	1 086
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	47	80%	5	8%	4	7%	1	2%	2	3%			59
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	123	66%	25	13%	11	6%	13	7%	15	8%			187
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	124	92%	7	5%	2	1%	2	1%					135
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	35	83%	3	7%	2	5%	1	2%	1	2%			42
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	147	83%	22	12%	6	3%	2	1%					177
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån	18	95%	1	5%									19
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd	1	100%											1
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd	4	100%											4
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	17	94%			1	6%							18
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd	1	100%											1
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	1 480	74%	98	5%	37	2%	26	1%	24	1%	336	17%	2 001
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	106	79%	19	14%	8	6%	1	1%					134
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti	2	100%											2
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	823	78%	112	11%	51	5%	17	2%	7	1%	40	4%	1 050
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt	1	100%											1
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	221	90%	12	5%	9	4%	1	0%	3	1%			246
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	1 153	80%	143	10%	68	5%	19	1%	10	1%	40	3%	1 433
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	124	94%	2	2%	2	2%	2	2%	2	2%			132
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	31	65%	2	4%	4	8%	7	15%	4	8%			48
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd	2	67%							1	33%			3
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	23	100%											23
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	1 170	98%	17	1%	2	0%							1 189
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokal mat og grønt reiseliv	Tilskudd	74	84%	7	8%	1	1%	1	1%	5	6%			88
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	21	100%											21
	LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer	1 445	96%	28	2%	9	1%	10	1%	12	1%	0	0%	1 504
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	5	100%											5
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	5	100%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	5
Sum risikolån, tilskudd og programmer		4 083	83%	269	5%	114	2%	55	1%	46	1%	376	8%	4 943
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	2	50%	1	25%					1	25%			4
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	78	80%	14	14%	2	2%	2	2%	1	1%			97
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	19	68%	6	21%	1	4%	1	4%	1	4%			28
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd	2	100%											2
Diverse tilskudd	Tilskudd	12	75%	1	6%	1	6%	1	6%	1	6%			16
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	19	90%	2	10%									21
	Sum andre virkemidler	132	79%	24	14%	4	2%	4	2%	4	2%	0	0%	168
Sum andre virkemidler		132	79%	24	14%	4	2%	4	2%	4	2%	0	0%	168
Sum Totalt		4 605	83 %	312	6 %	125	2 %	61	1 %	52	1 %	376	7 %	5 531

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Type Innovasjon ANTALL tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Produkt-		Prosessinnovasjon		Organisatorisk		Markedsmessig		Ikke relevant		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	23	0%	9	0%	2	0%	5	0%	24	0%	63
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	15	0%	15	0%	2	0%			147	3%	179
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	43	1%	39	1%	11	0%	1	0%	84	2%	178
Sum lavrisikolån		81	19%	63	15%	15	4%	6	1%	255	61%	420
Sum lavrisikolån		81	19%	63	15%	15	4%	6	1%	255	61%	420
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	134	2%	20	0%	3	0%	19	0%	10	0%	186
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	12	0%					2	0%	2	0%	16
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	40	1%	14	0%	2	0%	2	0%	12	0%	70
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	955	17%	57	1%	10	0%	57	1%	7	0%	1 086
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	20	0%	5	0%	2	0%	10	0%	22	0%	59
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	145	3%	38	1%			1	0%	3	0%	187
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	87	2%	3	0%	5	0%	22	0%	18	0%	135
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	40	1%	1	0%					1	0%	42
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	170	3%	5	0%			2	0%			177
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån									19	0%	19
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd									1	0%	1
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd									4	0%	4
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	9	0%					2	0%	7	0%	18
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd									1	0%	1
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 612	81%	143	7%	22	1%	117	6%	107	5%	2 001
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	64	1%	24	0%	2	0%	11	0%	33	1%	134
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti	1	0%					1	0%			2
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	632	11%	119	2%	53	1%	114	2%	132	2%	1 050
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt									1	0%	1
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	131	2%	18	0%	26	0%	32	1%	39	1%	246
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		828	58%	161	11%	81	6%	158	11%	205	14%	1 433
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	58	1%	65	1%	1	0%	1	0%	7	0%	132
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	34	1%	11	0%	2	0%	1	0%			48
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd	1	0%	2	0%							3
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	10	0%	5	0%					8	0%	23
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	439	8%	320	6%	32	1%	29	1%	369	7%	1 189
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	15	0%	2	0%	9	0%	33	1%	29	1%	88
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	11	0%			2	0%	3	0%	5	0%	21
LMD - Sum Risikolån, Tilskudd og programmer		568	38%	405	27%	46	3%	67	4%	418	28%	1 504
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd							3	0%	2	0%	5
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		0	0%	0	0%	0	0%	3	60%	2	40%	5
Sum risikolån, tilskudd og programmer		3 008	61%	709	14%	149	3%	345	7%	732	15%	4 943
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	3	0%							1	0%	4
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	36	1%	11	0%	16	0%	23	0%	11	0%	97
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	9	0%	2	0%	1	0%	14	0%	2	0%	28
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd	2	0%									2
Diverse tilskudd	Tilskudd	5	0%	4	0%			5	0%	2	0%	16
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	12	0%	1	0%					8	0%	21
Sum andre virkemidler		67	40%	18	11%	17	10%	42	25%	24	14%	168
Sum andre virkemidler		67	40%	18	11%	17	10%	42	25%	24	14%	168
Sum Totalt		3 156	57 %	790	14 %	181	3 %	393	7 %	1 011	18 %	5 531

Vedlegg

Innovasjonsnivå ANTALL tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Innovasjon på		Innovasjon på regionalt		Innovasjon på nasjonalt		Innovasjon på		Ikke relevant		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	12	19%	9	14%	7	11%	11	17%	24	38%	63
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	22	12%	4	2%	1	1%	5	3%	147	82%	179
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	87	49%	5	3%	2	1%			84	47%	178
Sum lavrisikolån		121	29%	18	4%	10	2%	16	4%	255	61%	420
Sum lavrisikolån		121	29%	18	4%	10	2%	16	4%	255	61%	420
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	6	3%	5	3%	21	11%	144	77%	10	5%	186
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti							14	88%	2	13%	16
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	2	3%	4	6%	17	24%	35	50%	12	17%	70
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	5	0%	8	1%	188	17%	878	81%	7	1%	1 086
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	8	14%	7	12%	12	20%	10	17%	22	37%	59
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi			1	1%	13	7%	170	91%	3	2%	187
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	1	1%	3	2%	22	16%	91	67%	18	13%	135
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrafter	OFU					9	21%	32	76%	1	2%	42
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrafter	IFU	1	1%			12	7%	164	93%			177
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån									19	100%	19
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd									1	100%	1
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd									4	100%	4
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	2	11%	2	11%	4	22%	3	17%	7	39%	18
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd									1	100%	1
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		25	1%	30	1%	298	15%	1 541	77%	107	5%	2 001
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	28	21%	21	16%	24	18%	28	21%	33	25%	134
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti			1	50%	1	50%					2
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	128	12%	233	22%	271	26%	286	27%	132	13%	1 050
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt									1	100%	1
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	25	10%	38	15%	64	26%	80	33%	39	16%	246
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		181	13%	293	20%	360	25%	394	27%	205	14%	1 433
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	103	78%	14	11%	5	4%	3	2%	7	5%	132
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	6	13%	10	21%	17	35%	15	31%			48
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd					1	33%	2	67%			3
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	14	61%	1	4%					8	35%	23
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	647	54%	126	11%	45	4%	2	0%	369	31%	1 189
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	9	10%	28	32%	16	18%	6	7%	29	33%	88
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	4	19%	8	38%	3	14%	1	5%	5	24%	21
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer		783	52%	187	12%	87	6%	29	2%	418	28%	1 504
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd							3	60%	2	40%	5
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		0	0%	0	0%	0	0%	3	60%	2	40%	5
Sum risikolån, tilskudd og programmer		989	20%	510	10%	745	15%	1 967	40%	732	15%	4 943
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd					1	25%	2	50%	1	25%	4
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	27	28%	20	21%	21	22%	18	19%	11	11%	97
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	2	7%	1	4%	2	7%	21	75%	2	7%	28
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd							2	100%			2
Diverse tilskudd	Tilskudd					5	31%	9	56%	2	13%	16
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd							13	62%	8	38%	21
Sum andre virkemidler		29	17%	21	13%	29	17%	65	39%	24	14%	168
Sum andre virkemidler		29	17%	21	13%	29	17%	65	39%	24	14%	168
Sum Totalt		1 139	21 %	549	10 %	784	14 %	2 048	37 %	1 011	18 %	5 531

Vedlegg

Distriktpolitiske virkemiddel ANTALL tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Sone I		Sone II		Sone III		Uspesifisert*		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	7	11%	5	8%	51	81%			63
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	42	23%	16	9%	121	68%			179
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	29	16%	12	7%	137	77%			178
Sum lavrisikolån		78	19%	33	8%	309	74%	0	0%	420
Sum lavrisikolån		78	19%	33	8%	309	74%	0	0%	420
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	161	87%	8	4%	17	9%			186
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	13	81%			3	19%			16
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	42	60%			10	14%	18	26%	70
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	901	83%	22	2%	156	14%	7	1%	1 086
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	26	44%	2	3%	18	31%	13	22%	59
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	122	65%	12	6%	50	27%	3	2%	187
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	104	77%	1	1%	8	6%	22	16%	135
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	31	74%			10	24%	1	2%	42
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	142	80%	8	5%	27	15%			177
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån	17	89%			2	11%			19
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd							1	100%	1
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd					2	50%	2	50%	4
NFD 2421.80 Næringstiltak på Svalbard	Tilskudd					18	100%			18
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd							1	100%	1
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 559	78%	53	3%	321	16%	68	3%	2 001
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån					134	100%			134
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti					2	100%			2
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	160	15%	15	1%	808	77%	67	6%	1 050
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt							1	100%	1
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	45	18%	4	2%	156	63%	41	17%	246
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		205	14%	19	1%	1 100	77%	109	8%	1 433
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	53	40%	13	10%	65	49%	1	1%	132
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	23	48%	5	10%	18	38%	2	4%	48
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd	1	33%			2	67%			3
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	3	13%	1	4%	19	83%			23
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	399	34%	85	7%	694	58%	11	1%	1 189
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	46	52%	6	7%	27	31%	9	10%	88
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd					16	76%	5	24%	21
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer		525	35%	110	7%	841	56%	28	2%	1 504
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	1	20%					4	80%	5
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		1	20%	0	0%	0	0%	4	80%	5
Sum risikolån, tilskudd og programmer		2 290	46%	182	4%	2 262	46%	209	4%	4 943
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	1	25%			2	50%	1	25%	4
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	1	1%	1	1%	93	96%	2	2%	97
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	12	43%			15	54%	1	4%	28
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd	2	100%							2
Diverse tilskudd	Tilskudd	9	56%			1	6%	6	38%	16
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	14	67%			1	5%	6	29%	21
Sum andre virkemidler		39	23%	1	1%	112	67%	16	10%	168
Sum andre virkemidler		39	23%	1	1%	112	67%	16	10%	168
Sum Totalt		2 407	44 %	216	4 %	2 683	49 %	225	4 %	5 531

Vedlegg

Geografi ANTALL tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	01 Østfold		02 Akershus		03 Oslo		04 Hedmark		05 Oppland		06 Buskerud		
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære			1	2%				4	6%		4	6%	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	7	4%											
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	0	0%	2	1%				25	14%	5	3%	5	3%
	Sum lavrisikolån	7	2%	3	1%	0	0%	29	7%	9	2%	5	1%	
Sum lavrisikolån		7	2%	3	1%	0	0%	29	7%	9	2%	5	1%	
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	4	2%	6	3%	30	16%		7	4%	11	6%	12	6%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti								2	13%				
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	1	1%			7	10%	4	6%	4	6%	6	9%	
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	11	1%	78	7%	200	18%	8	1%	21	2%	33	3%	
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	1	2%			7	12%	1	2%	2	3%	3	5%	
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	8	4%	5	3%	5	3%	5	3%	8	4%	6	3%	
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	4	3%	2	1%	29	21%	5	4%	4	3%			
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	2	5%	1	2%	5	12%	1	2%	2	5%	2	5%	
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU			8	5%	10	6%	4	2%	8	5%	8	5%	
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån			1	5%	7	37%					1	5%	
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd													
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd													
NFD 2421.80 Næringstiltak på Svalbard	Tilskudd													
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd													
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	31	2%	101	5%	300	15%	37	2%	60	3%	71	4%	
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån							9	7%	4	3%	3	2%	
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti									1	50%			
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	6	1%					87	8%	83	8%	18	2%	
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt													
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	3	1%	2	1%	7	3%	11	4%	10	4%	2	1%	
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	9	1%	2	0%	7	0%	107	7%	98	7%	23	2%	
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	8	6%	12	9%			15	11%	13	10%	17	13%	
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	2	4%	1	2%	3	6%	5	10%	8	17%			
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd							1	33%					
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån									1	4%	2	9%	
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	52	4%	44	4%	2	0%	118	10%	103	9%	87	7%	
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	3	3%	7	8%	9	10%	1	1%	3	3%	9	10%	
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd					1	5%							
	LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer	65	4%	64	4%	15	1%	140	9%	128	9%	115	8%	
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd													
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	
Sum risikolån, tilskudd og programmer		105	2%	167	3%	322	7%	284	6%	286	6%	209	4%	
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd			1	25%									
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd							1	1%	5	5%			
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	1	4%			2	7%					1	4%	
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd					2	100%							
Diverse tilskudd	Tilskudd					2	13%							
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	1	5%			4	19%							
	Sum andre virkemidler	2	1%	1	1%	10	6%	1	1%	5	3%	1	1%	
Sum andre virkemidler		2	1%	1	1%	10	6%	1	1%	5	3%	1	1%	
Sum Totalt		114	2%	171	3%	332	6%	314	6%	300	5%	215	4%	

Vedlegg

Geografi ANTALL tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	07 Vestfold		08 Telemark		09 Aust-Agder		10 Vest-Agder		11 Rogaland		12 Hordaland	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære					1	2%					5	8%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	3	2%					10	6%	2	1%	20	11%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	7	4%	5	3%	4	2%	1	1%	1	1%	13	7%
	Sum lavrisikolån	10	2%	5	1%	5	1%	11	3%	3	1%	38	9%
Sum lavrisikolån		10	2%	5	1%	5	1%	11	3%	3	1%	38	9%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	10	5%	4	2%	5	3%	8	4%	37	20%	18	10%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti									2	13%	9	56%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	3	4%	1	1%	4	6%	6	9%	4	6%	6	9%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	41	4%	32	3%	31	3%	63	6%	181	17%	77	7%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	2	3%	2	3%			4	7%	2	3%	7	12%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	12	6%	8	4%	3	2%	11	6%	30	16%	22	12%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	2	1%	3	2%	4	3%	8	6%	16	12%	20	15%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	DFU	2	5%					2	5%	5	12%	5	12%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	FU	6	3%	4	2%	5	3%	7	4%	29	16%	32	18%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån			2	11%					1	5%	2	11%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd												
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd												
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd												
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd												
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	78	4%	56	3%	52	3%	109	5%	307	15%	198	10%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån			5	4%	4	3%	2	1%			4	3%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti											1	50%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	9	1%	39	4%	19	2%	11	1%	15	1%	97	9%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt												
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd			8	3%	6	2%	5	2%	8	3%	19	8%
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	9	1%	52	4%	29	2%	18	1%	23	2%	121	8%
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	5	4%	2	2%	9	7%	1	1%	8	6%	4	3%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	2	4%	4	8%	3	6%	3	6%	2	4%	3	6%
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd											2	67%
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån			2	9%	1	4%	1	4%			1	4%
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	59	5%	23	2%	33	3%	51	4%	103	9%	81	7%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokal mat og grønt reiseliv	Tilskudd	7	8%	4	5%	3	3%	4	5%	6	7%	4	5%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd												
	LMD - Sum Risikolån, Tilskudd og programmer	73	5%	35	2%	49	3%	60	4%	119	8%	95	6%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd											1	20%
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	1	20%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		160	3%	143	3%	130	3%	187	4%	449	9%	415	8%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd												
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd												
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	1	4%							5	18%		
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd												
Diverse tilskudd	Tilskudd			1	6%							7	44%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd			1	5%	2	10%			3	14%	4	19%
	Sum andre virkemidler	1	1%	2	1%	2	1%	0	0%	8	5%	11	7%
Sum Totalt		171	3%	150	3%	137	2%	198	4%	460	8%	464	8%

Vedlegg

Geografi ANTALL tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	14 Sogn Og Fjordane		15 Møre Og Romsdal		16 Sør-Trøndelag		17 Nord-Trøndelag		18 Nordland		19 Troms	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	4	6%	10	16%	6	10%	7	11%	8	13%	2	3%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	9	5%	24	13%	4	2%			37	21%	21	12%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål			25	14%	17	10%	25	14%	3	2%	31	17%
Sum lavrisikolån		13	3%	59	14%	27	6%	32	8%	48	11%	54	13%
Sum lavrisikolån		13	3%	59	14%	27	6%	32	8%	48	11%	54	13%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	1	1%	12	6%	16	9%	4	2%				
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			1	6%	2	13%						
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd			8	11%					2	3%	1	1%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	19	2%	55	5%	141	13%	25	2%	25	2%	31	3%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	3	5%	4	7%	3	5%			10	17%	3	5%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	7	4%	14	7%	21	11%	7	4%	12	6%	1	1%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd			14	10%	11	8%	1	1%				
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	3	7%	2	5%	4	10%			1	2%	4	10%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	5	3%	15	8%	26	15%	5	3%	2	1%	3	2%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån					3	16%	1	5%			1	5%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd												
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd	1	25%									1	25%
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd												
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd												
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		39	2%	125	6%	227	11%	43	2%	52	3%	45	2%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	10	7%	6	4%	7	5%	13	10%	14	10%	28	21%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti												
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	77	7%	80	8%	58	6%	110	10%	95	9%	129	12%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt												
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	16	7%	24	10%	14	6%	13	5%	14	6%	37	15%
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		103	7%	110	8%	79	6%	136	9%	123	9%	194	14%
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	1	1%	2	2%	11	8%	19	14%	1	1%	3	2%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	1	2%	4	8%	2	4%	1	2%	4	8%		
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd												
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån			2	9%			3	13%			8	35%
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	70	6%	77	6%	73	6%	92	8%	66	6%	43	4%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	4	5%	4	5%	5	6%	5	6%	3	3%	1	1%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd					2	10%	1	5%	3	14%	4	19%
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer		76	5%	89	6%	93	6%	121	8%	77	5%	59	4%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingssprogram	Tilskudd												
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		218	4%	324	7%	399	8%	300	6%	252	5%	298	6%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	1	25%	1	25%								
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	10	10%	4	4%	1	1%			26	27%	50	52%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd					2	7%			3	11%	4	14%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd												
Diverse tilskudd	Tilskudd												
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd											1	5%
Sum andre virkemidler		11	7%	5	3%	3	2%	0	0%	29	17%	55	33%
Sum andre virkemidler		11	7%	5	3%	3	2%	0	0%	29	17%	55	33%
Sum Totalt		242	4%	388	7%	429	8%	332	6%	329	6%	407	7%

Vedlegg

Geografi ANTALL tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	20 Finnmark		21 Svalbard		99 Flere fylker/Utland		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	11	17%					63
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	42	23%					179
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	9	5%					178
Sum lavrisikolån		62	15%	0	0%	0	0%	420
Sum lavrisikolån		62	15%	0	0%	0	0%	420
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån			1	1%			186
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti							16
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd					13	19%	70
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	9	1%	3	0%	2	0%	1 086
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd					5	8%	59
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	1	1%			1	1%	187
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd			2	1%	10	7%	135
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU					1	2%	42
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU							177
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån							19
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd					1	100%	1
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd					2	50%	4
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd			18	100%			18
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd					1	100%	1
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		10	0%	24	1%	36	2%	2 001
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	25	19%					134
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti							2
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	99	9%			18	2%	1 050
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt					1	100%	1
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	22	9%	3	1%	22	9%	246
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		146	10%	3	0%	41	3%	1 433
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd					1	1%	132
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd							48
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd							3
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	2	9%					23
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	11	1%			1	0%	1 189
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd					6	7%	88
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	6	29%			4	19%	21
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer		19	1%	0	0%	12	1%	1 504
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd					4	80%	5
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		0	0%	0	0%	4	80%	5
Sum risikolån, tilskudd og programmer		175	4%	27	1%	93	2%	4 943
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd					1	25%	4
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd							97
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	8	29%			1	4%	28
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd							2
Diverse tilskudd	Tilskudd					6	38%	16
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd					5	24%	21
Sum andre virkemidler		8	5%	0	0%	13	8%	168
Sum andre virkemidler		8	5%	0	0%	13	8%	168
Sum Totalt		245	4 %	27	0 %	106	2 %	5 531

Vedlegg

Bransje ANTALL tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	A1 - Jordbruk/skogbruk		A2 - Fiske/oppdrett		B - Bergverksdrift og		C - Industri	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	9	14%	6	10%	1	2%	21	33%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål			177	99%			2	1%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	166	93%					4	2%
	Sum lavrisikolån	175	42%	183	44%	1	0%	27	6%
Sum lavrisikolån		175	42%	183	44%	1	0%	27	6%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	3	2%	16	9%	6	3%	56	30%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti							7	44%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	4	6%	1	1%	1	1%	14	20%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	11	1%	40	4%	14	1%	178	16%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd			2	3%			2	3%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	3	2%	22	12%	4	2%	66	35%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	2	1%	2	1%	1	1%	27	20%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU							4	10%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	2	1%	5	3%	10	6%	37	21%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån								
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd								
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd								
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	2	11%	1	6%			1	6%
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd								
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	27	1%	89	4%	36	2%	392	20%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	3	2%	27	20%	1	1%	53	40%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti							2	100%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	26	2%	43	4%	11	1%	307	29%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt								
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	6	2%	2	1%	2	1%	47	19%
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	35	2%	72	5%	14	1%	409	29%
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	73	55%					7	5%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	5	10%					22	46%
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd							2	67%
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	21	91%					2	9%
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	975	82%	1	0%			101	8%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	14	16%					19	22%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	4	19%					8	38%
	LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer	1 092	73%	1	0%	0	0%	161	11%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd			1	20%			3	60%
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	0	0%	1	20%	0	0%	3	60%
	Sum risikolån, tilskudd og programmer	1 154	23%	163	3%	50	1%	965	20%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd							2	50%
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd			2	2%	1	1%	20	21%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	1	4%					12	43%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd								
Diverse tilskudd	Tilskudd			1	6%			1	6%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	1	5%					4	19%
	Sum andre virkemidler	2	1%	3	2%	1	1%	39	23%
Sum andre virkemidler		2	1%	3	2%	1	1%	39	23%
Sum Totalt		1 331	24 %	349	6 %	52	1 %	1 031	19 %

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Bransje ANTALL tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	D - Elektrisitets-, gass-,		E - Vannforsyning,		F - Bygge- og		G - Varehandel-		H - Transport og lagring	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	1	2%			1	2%	3	5%	4	6%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål										
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål							1	1%		
Sum lavrisikolån		1	0%	0	0%	1	0%	4	1%	4	1%
Sum lavrisikolån		1	0%	0	0%	1	0%	4	1%	4	1%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	2	1%	1	1%	4	2%	9	5%	5	3%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti					1	6%	3	19%		
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd			1	1%					1	1%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	8	1%	8	1%	15	1%	61	6%	11	1%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd			1	2%			1	2%	1	2%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	17	9%	9	5%	3	2%	8	4%	2	1%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	1	1%	2	1%	2	1%	7	5%	1	1%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU					1	2%				
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU			2	1%	1	1%	7	4%	1	1%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån										
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd										
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd										
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd									1	6%
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd										
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		28	1%	24	1%	27	1%	96	5%	23	1%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	2	1%			3	2%	6	4%	6	4%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti										
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	8	1%	5	0%	24	2%	35	3%	9	1%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt										
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd			2	1%	4	2%	7	3%	1	0%
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		10	1%	7	0%	31	2%	48	3%	16	1%
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	46	35%								
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	1	2%			11	23%				
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd			1	33%						
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån										
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis					2	0%	17	1%		
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd							13	15%		
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd										
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer		47	3%	1	0%	13	1%	30	2%	0	0%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd										
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		85	2%	32	1%	71	1%	174	4%	39	1%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd									1	25%
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	1	1%	1	1%	3	3%	1	1%	1	1%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd			1	4%					3	11%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd										
Diverse tilskudd	Tilskudd	2	13%	1	6%						
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd										
Sum andre virkemidler		3	2%	3	2%	3	2%	1	1%	5	3%
Sum andre virkemidler		3	2%	3	2%	3	2%	1	1%	5	3%
Sum Totalt		89	2%	35	1%	75	1%	179	3%	48	1%

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Bransje ANTALL tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	I - Overnattings- og		J - Informasjon og		K - Finansierings- og		L - Omsetning og drift av		M - Faglig, vitenskapelig	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	7	11%					4	6%	3	5%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål										
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	3	2%					1	1%		
Sum lavrisikolån		10	2%	0	0%	0	0%	5	1%	3	1%
Sum lavrisikolån		10	2%	0	0%	0	0%	5	1%	3	1%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	1	1%	45	24%					30	16%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			2	13%					2	13%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd			11	16%					23	33%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	2	0%	342	31%	3	0%	7	1%	275	25%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	4	7%	3	5%					5	8%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi			12	6%					36	19%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd			29	21%	1	1%	1	1%	36	27%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU			24	57%					7	17%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU			65	37%					38	21%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån			2	11%	1	5%	2	11%	14	74%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd					1	100%				
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd										
NFD 2421.80 Næringstiltak på Svalbard	Tilskudd	2	11%	2	11%					3	17%
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd										
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		9	0%	537	27%	6	0%	10	0%	469	23%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	6	4%	6	4%			6	4%	2	1%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti										
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	68	6%	84	8%	9	1%	12	1%	122	12%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt										
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	5	2%	23	9%	1	0%			54	22%
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		79	6%	113	8%	10	1%	18	1%	178	12%
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd			1	1%			1	1%		
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd							3	6%	3	6%
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd										
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån										
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	37	3%	1	0%			3	0%	4	0%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokal mat og grønt reiseliv	Tilskudd	2	2%								
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd										
LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer		39	3%	2	0%	0	0%	7	0%	7	0%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd										
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		127	3%	652	13%	16	0%	35	1%	654	13%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd					1	25%				
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	8	8%	9	9%	1	1%	2	2%	9	9%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd			4	14%					3	11%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd										
Diverse tilskudd	Tilskudd			3	19%					6	38%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd			3	14%					6	29%
Sum andre virkemidler		8	5%	19	11%	2	1%	2	1%	24	14%
Sum andre virkemidler		8	5%	19	11%	2	1%	2	1%	24	14%
Sum Totalt		145	3%	671	12%	18	0%	42	1%	681	12%

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Bransje ANTALL tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	N - Forretningsmessig		O - Offentlig		P - Undervisning		Q - Helse- og		R - Kulturell virksomhet,	
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	2	3%							1	2%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål										
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	2	1%								
	Sum lavrisikolån	4	1%	0	0%	0	0%	0	0%	1	0%
Sum lavrisikolån		4	1%	0	0%	0	0%	0	0%	1	0%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	4	2%			1	1%	1	1%	1	1%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			1	6%						
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd					1	1%				
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	29	3%	3	0%	21	2%	24	2%	9	1%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	24	41%			1	2%	1	2%	4	7%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	3	2%	1	1%						
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	5	4%	1	1%	1	1%	3	2%	3	2%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU							4	10%		
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	4	2%			1	1%	2	1%	2	1%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Lån										
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-såkomfond	Tilskudd										
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkomfond	Tilskudd										
NFD 2421.80 Næringstiltak på Svalbard	Tilskudd	5	28%								
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd										
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	74	4%	6	0%	26	1%	35	2%	19	1%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	8	6%			1	1%			4	3%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti										
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	159	15%	7	1%	22	2%	11	1%	45	4%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt										
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	39	16%	5	2%	4	2%	2	1%	15	6%
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	206	14%	12	1%	27	2%	13	1%	64	4%
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd			2	2%	1	1%				
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	1	2%	1	2%						
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd										
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån										
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	20	2%	1	0%	10	1%	8	1%	4	0%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	14	16%			8	9%	10	11%	1	1%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	3	14%	4	19%	1	5%			1	5%
	LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer	38	3%	8	1%	20	1%	18	1%	6	0%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd										
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		318	6%	26	1%	73	1%	66	1%	89	2%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd										
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	17	18%			4	4%	1	1%	13	13%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	3	11%								
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd			2	100%						
Diverse tilskudd	Tilskudd					1	6%			1	6%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	1	5%					1	5%		
	Sum andre virkemidler	21	13%	2	1%	5	3%	2	1%	14	8%
Sum andre virkemidler		21	13%	2	1%	5	3%	2	1%	14	8%
Sum Totalt		343	6%	28	1%	78	1%	68	1%	104	2%

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Vedlegg

Bransje ANTALL tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	S - Annen tjenesteyting		U - Internasjonale		Uspesifisert*		X - Uspesifisert*		Totalt
		Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	Innvilget	Andel	
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære									63
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål									179
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål					1	1%			178
	Sum lavrisikolån	0	0%	0	0%	1	0%	0	0%	420
Sum lavrisikolån		0	0%	0	0%	1	0%	0	0%	420
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån							1	1%	186
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti									16
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd							13	19%	70
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	5	0%			12	1%	8	1%	1 086
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	4	7%					6	10%	59
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi							1	1%	187
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	1	1%					9	7%	135
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	1	2%					1	2%	42
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU									177
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån									19
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd									1
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd							4	100%	4
NFD 2421.80 Næringsstiltak på Svalbard	Tilskudd	1	6%							18
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd							1	100%	1
	NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	12	1%	0	0%	12	1%	44	2%	2 001
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån									134
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti									2
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	13	1%	2	0%			28	3%	1 050
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt							1	100%	1
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	2	1%					25	10%	246
	KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	15	1%	2	0%	0	0%	54	4%	1 433
LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	1	1%							132
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd							1	2%	48
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd									3
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån									23
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	1	0%			1	0%	3	0%	1 189
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	2	2%					5	6%	88
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd									21
	LMD - Sum Riskolån, Tilskudd og programmer	4	0%	0	0%	1	0%	9	1%	1 504
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	1	20%							5
	FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer	1	20%	0	0%	0	0%	0	0%	5
Sum risikolån, tilskudd og programmer		32	1%	2	0%	13	0%	107	2%	4 943
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd									4
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	1	1%					2	2%	97
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd							1	4%	28
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd									2
Diverse tilskudd	Tilskudd									16
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	2	10%					3	14%	21
	Sum andre virkemidler	3	2%	0	0%	0	0%	6	4%	168
Sum andre virkemidler		3	2%	0	0%	0	0%	6	4%	168
Sum Totalt		35	1%	2	0%	14	0%	113	2%	5 531

*Uspesifisert kolonne viser data som ikke lenger er relevant statistikk for enkelte tjenester og/eller manglende registrering.

Totale tilsagn finansieringstjenester ANTALL tilsagn

Budsjettpost	Virkemiddel	Totalt	
		Innvilget	Andel
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	63	1%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	179	3%
NFD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	178	3%
Sum lavrisikolån		420	8%
Sum lavrisikolån		420	8%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Innovasjonslån	186	3%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	16	0%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	70	1%
NFD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Landsdekkende etablerertilskudd	1 086	20%
NFD 2421.74 Reiseliv, profilering og kompetanse	Tilskudd	59	1%
NFD 2421.76 Miljøteknologi	Tilskudd - Miljøteknologi	187	3%
NFD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd	135	2%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	42	1%
NFD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	177	3%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Lån	19	0%
NFD 2421.77 Tilskudd til pre-så Kornfond	Tilskudd	1	0%
NFD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede så Kornfond	Tilskudd	4	0%
NFD 2421.80 Nærings tiltak på Svalbard	Tilskudd	18	0%
NFD 900.21 Start in Norway	Tilskudd	1	0%
NFD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		2 001	36%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikolån	134	2%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Garanti	2	0%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	1 050	19%
KMD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd sentralt	1	0%
KMD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	246	4%
KMD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 433	26%
LMD 1150.50 Bioenergi programmet	Tilskudd	132	2%
LMD 1149.72 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	48	1%
LMD 1149.74 Bioraffineringsprogrammet	Tilskudd	3	0%
LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	23	0%
LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	1 189	21%
LMD 1150.50 Utviklingsprogram for lokalmat og grønt reiseliv	Tilskudd	88	2%
LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	21	0%
LMD - Sum Risikolån, Tilskudd og programmer		1 504	27%
FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	5	0%
FKD - Sum risikolån, tilskudd og programmer		5	0%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		4 943	89%
KLD 1422.70 Miljøvennlig skipsfart	Tilskudd	4	0%
KMD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	97	2%
UD 118.70 Prosjektsamarbeid med Russland	Tilskudd	28	1%
UD 169.70 Visjon 2030	Tilskudd	2	0%
Diverse tilskudd	Tilskudd	16	0%
KD 285.53 EU-stimuleringsvirkemidler	Tilskudd	21	0%
Sum andre virkemidler		168	3%
Sum andre virkemidler		168	3%
Sum Totalt		5 531	100 %

10.4 Støttende analyser - Profilering av Norge som reisemål 2016

1. Det norske reiselivsåret

Oppsummering av året 2016: gjestedøgn, ankomster, forbruk, posisjon

Denne oppsummeringen er basert på informasjon fra:

- Turistundersøkelsen, Innovasjon Norge
- Trackerdata, Innovasjon Norge
- Overnattingsstatistikken, SSB
- World Tourism Barometer, UNWTO World Tourism Organization

Et rekordår for internasjonalt reiseliv, og Norges andel av internasjonal turisme økte

Det var 33 millioner gjestedøgn ved kommersielle overnattingssteder i 2016. Økningen på fem prosent fra 2015, representerer 1,5 millioner flere gjestedøgn. Norske gjestedøgn økte med to prosent, mens antall utenlandske gjestedøgn økte med ti prosent. Ser vi på antall utenlandske ankomster ved hotellene, økte det med 12 prosent viser tall fra SSB. Veksten i Norge er større enn resten av verden, som betyr at Norge for andre år på rad, tar en større andel av internasjonal turisme.

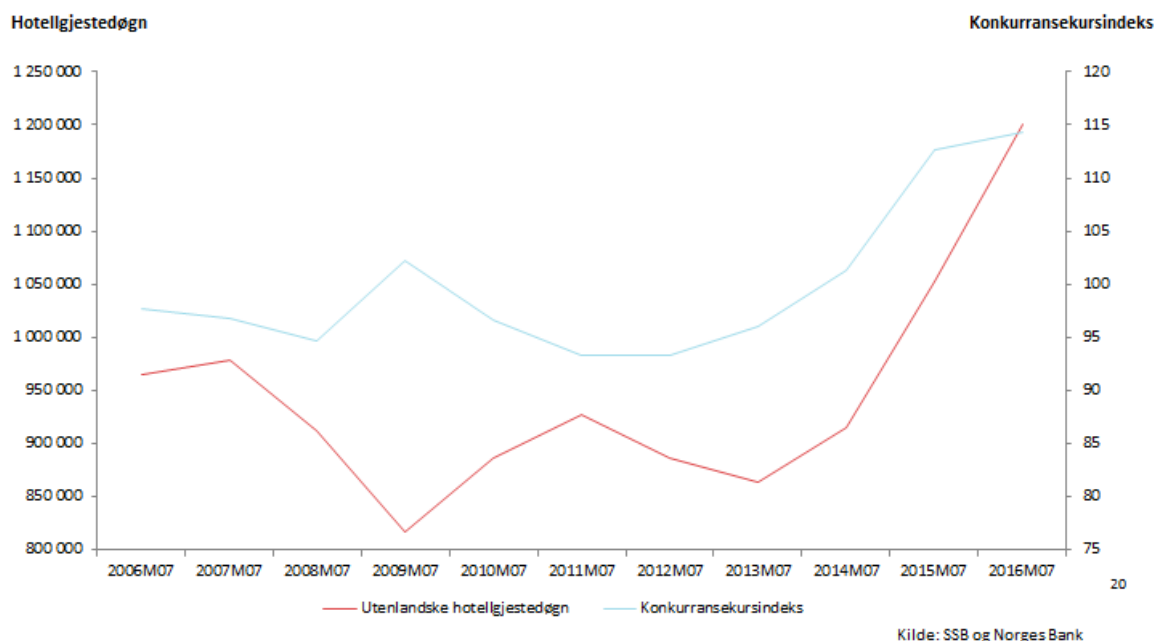
World Tourism Organization (UNWTO) trekker frem to forhold som har preget internasjonal turisme i 2016; terrorfrykt og vekslingskurs. Det er forhold som kan ha bidratt til at flere valgte å reise til Norge. Samtidig viser Trackerundersøkelsen til Innovasjon Norge at interessen for å legge ferien hit, har økt betraktelig de siste årene, noe som norsk reiseliv har kapitalisert på i 2016.

Terrorfrykt til tross, den har ikke stoppet reiselysten. Tall fra UNWTO viser at internasjonale turistankomster økte med fire prosent i 2016, som betyr en ny rekord med 1,24 milliarder reiser på tvers av landegrensene. Veksten er derimot ikke likt fordelt, og destinasjoner som blir vurdert som trygge blir i større grad besøkt. Undersøkelse gjennomført av IPK (**Error! Reference source not found.**) viser at Norge i stor grad blir vurdert som en trygg destinasjon.

Det andre forholdet UNWTO trekker frem er vekslingskursen. Gjennom 2016 har både euroen og amerikansk dollar ligget relativt høyt i forhold til mange lands valuta. Det gjelder også den norske kronen. Gjennom året har den ligget lavt mot både euro, pund, amerikanske dollar, samt dansk og svensk krone. Reiseliv er en eksportnæring, som nyter godt av lav kronekurs. Jo lavere kronekurs, jo sterkere blir Norges konkurranseevne. Ved å sammenstille konkurransekursindeksen med utviklingen av utenlandske gjestedøgn i sommermånedene juli, er det en korrelasjon. Det betyr at en svak norsk krone gir flere utenlandske gjestedøgn ved hotellene.

Lav norsk kronekurs har gjort at Norges konkurranseevne har økt de siste årene. Sammenlignet med sommersesongen 2013, hadde Norges konkurranseevne økt med 21 prosent i sommersesongen 2016.

En svekket kronkurs betyr flere utenlandske gjestedøgn

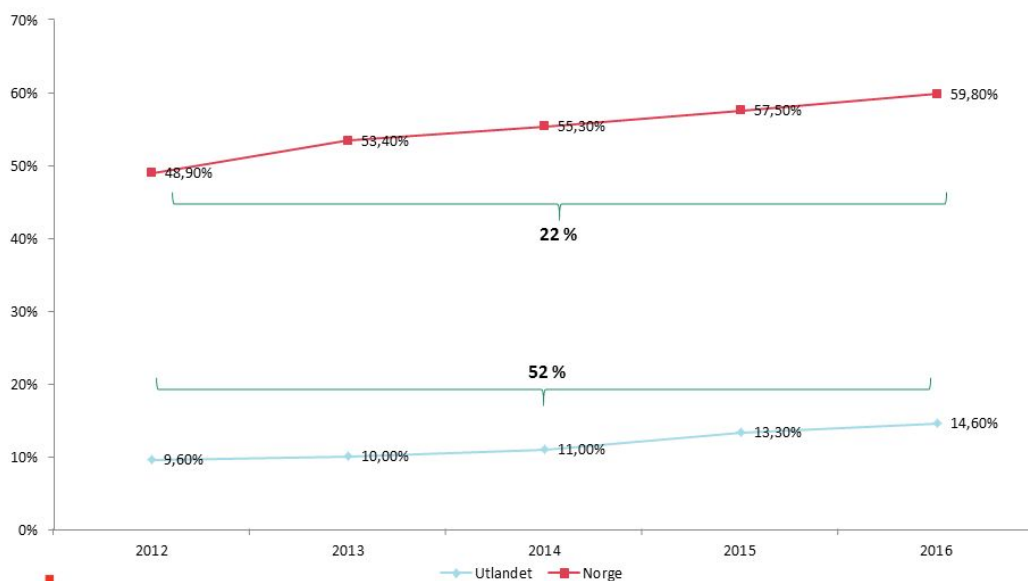

2. Økt interesse for Norge som ferieland

Selv med lav kronkurs er ikke Norge er lavkostland, og mye tyder på at vi nå høster av langsiktig merkevarebygging, et samarbeid mellom reiselivsnæringen og Innovasjon Norge.

Innovasjon Norge gjennomfører ukentlige undersøkelser i de fleste av hovedmarkedene hvor Norge som turistdestinasjon markedsføres. Resultater viser at interessen for å besøke Norge har økt betraktelig blant personer i Norges målgruppe. Fra 2012 til 2016 har interessen blant nordmenn for å feriere i eget land økt med 22 prosent. Tilsvarende tall fra målgruppen i utlandet er 52 prosent. Bare ved å se på utvikling fra 2015-2016 har den samlede interessen for å besøke Norge fra viktige utenlandsmarkeder økt med ti prosent.

Interessen for å besøke Norge har økt betraktelig de siste årene

I «utland» ligger personer i målgruppen fra Danmark, Sverige, Nederland, Tyskland, Storbritannia og Frankrike.
Kilde: Trackerdata, Innovasjon Norge

3. Forbruk

Turismens betydning for norsk økonomi øker

Satellittregnskapet for turisme (SSB) viser at det samlede turistkonsum i 2014 for første gang ble mer enn 151,5 mrd. kroner. Det er en økning på ti prosent fra 2011, og nærmere 13 prosent mer enn i 2007, målt i volum. I følge SSB er det særlig ferie- og fritidsturismen som trakk opp turistkonsumet. Tallene viser også at konsumet fra utenlands turistene har økt mer enn fra de norske turistene i 2013 og 2014. Tallene betyr at reiselivsnæringens andel av BNP lå på 4,1 prosent, og 1 av 15 jobber var i reiselivsnæringen.

Fallende industri- og oljeproduksjon

Satellittregnskapet for turisme for 2015 og 2016 foreligger p.t. ikke, men mye kan tyde på at reiselivsnæringens andel av BNP vil øke. Samtidig som Turistundersøkelsen til Innovasjon Norge viser et økt turismeforbruk i 2015 og 2016, viser produksjonsindeksen til SSB fall i industri- og oljeproduksjonen.

Tall fra Turistundersøkelsen viser at turister som hadde minimum én overnatting på et kommersielt overnattingssted eller Hurtigruten, hadde i forbindelse med norgesreisen et estimert forbruk på 68,6 mrd. kroner i 2015. Økningen på 13 prosent tilsvarer 8,1 mrd. kroner mer enn i 2014, hvor forbruket er estimert til å være 60,4 mrd. kroner.

Turister som bor kommersielt la igjen nær 80 mrd. kroner i 2016

Forbrukstall fra Turistundersøkelsen, tredje tertial 2016 foreligger ikke for tiden, men tall for første og andre tertial viser en estimert forbruksøkning på 23 prosent i perioden, sammenlignet med samme periode i 2015. Selv med et lavere estimat for forbruksvekst i tertial tre, vil det estimerte samlede forbruket for 2016 være nærmere 80 mrd. kroner for turister som bor én eller flere netter på et kommersielt overnattingssted eller Hurtigruten. Deler av forbruksveksten kan tilskrives at den norske kronen var svakere i 2016 enn i 2015, men det som veier tyngst er økning i volum. I perioden er det 12 prosent flere utenlandske gjestedøgn sammenlignet med samme periode i 2015, mens norske gjestedøgn ligger to prosent høyere.

NB! Disse tallene er noe lavere enn verdiskapingsanalysen fordi det kun omfatter turister som har minimum en kommersiell overnatting slik det er definert i SSBs overnattingsstatistikk. Turister som kun bor privat eller som bor på overnattingssteder som ikke er med i den offisielle statistikken faller utenfor beregningen. Beregningen dekker om lag halvparten av forbruket som er faller inn under satellittregnskapet som SSB publiserer, men det gir en meget god indikasjon på utviklingen i norsk reiseliv. (cruise, private overnattinger og en betydelig andel av formidling av feriehus, leiligheter ol faller utenfor).

4. Kommersielle gjestedøgn

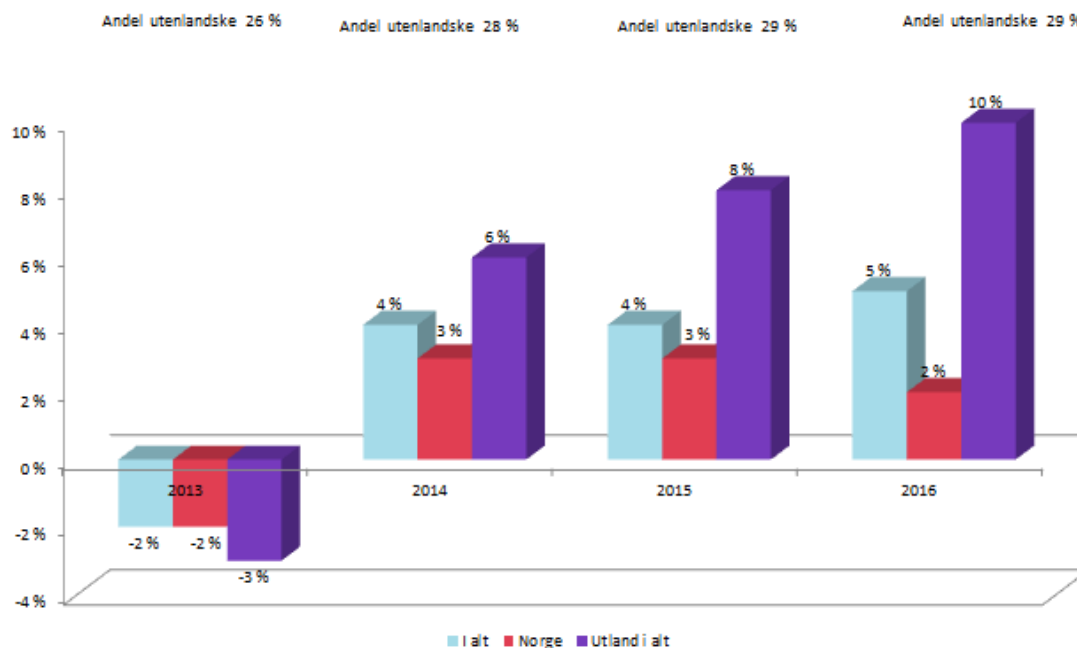
Ny rekord i kommersielle gjestedøgn

Det var 33 millioner gjestedøgn ved kommersielle overnattingssteder i 2016. Økningen på fem prosent, representerer 1,5 millioner flere gjestedøgn. Norske gjestedøgn økte med to prosent, mens antall utenlandske gjestedøgn økte med ti prosent.

2016 er det andre året med en god vekst i norske og utenlandske gjestedøgn i både sommer- og vintersesongen. Det er også det andre året hvor det er ferie- og fritidstrafikken (**Error! Reference source not found.**) som driver veksten. Selv om yrkestrafikken tok seg noe opp fra 2015, hvor nedgangen i oljesektoren førte til færre yrkesrelaterte overnattinger, var det ferietrafikken som bidro til veksten og representerte en andel på 52 prosent av alle hotellgjestedøgn, mot 51 prosent i 2015. Selv om majoriteten av alle gjestedøgn er norske, har andelen utenlandske gjestedøgn økt med 12 prosent fra 2013-2016.

Endring i kommersielle gjestedøgn 2013- 2016

2016 blir det tredje året på rad med en god vekst i både norske og utenlandske gjestedøgn

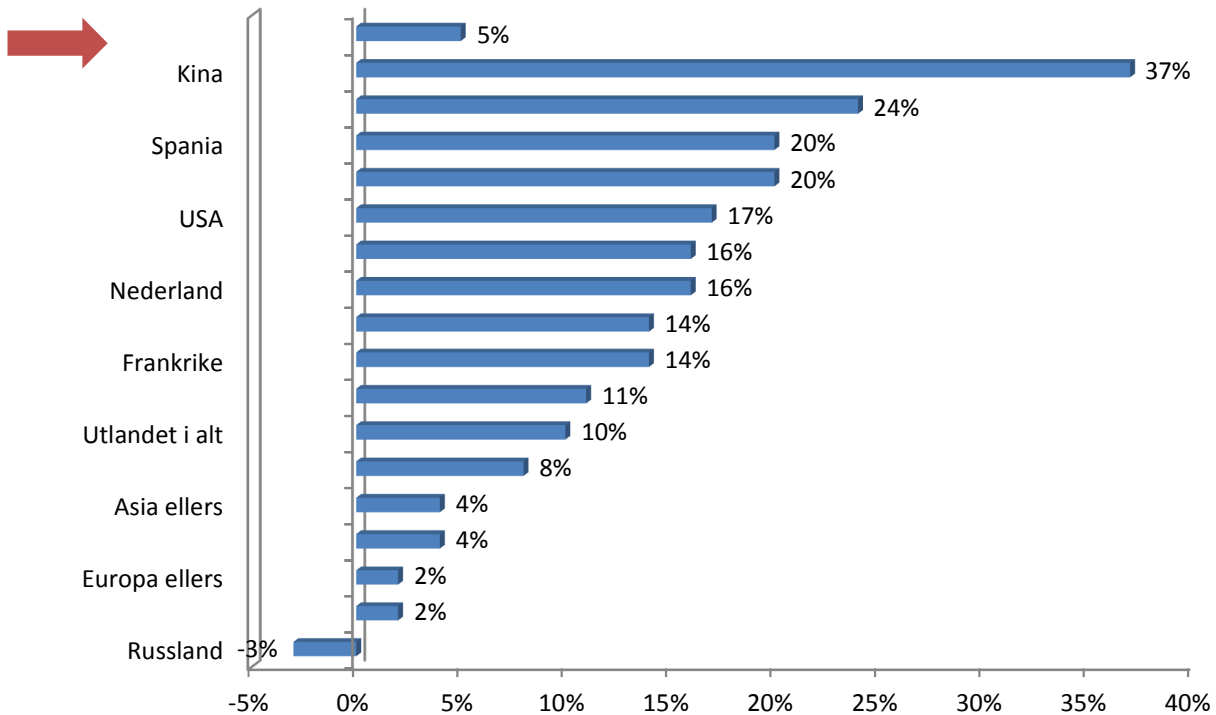

Kilde: SSB

4.1 Markeder

I 2016 var det en veksten kom fra alle markeder Innovasjon Norge markedsfører Norge som et feriemål, bortsett fra en nedgang fra Russland. Akkurat den samme trendenes det var i 2015.

Endring i antall kommersielle gjestedøgn, i alt og per marked i 2015- 2016

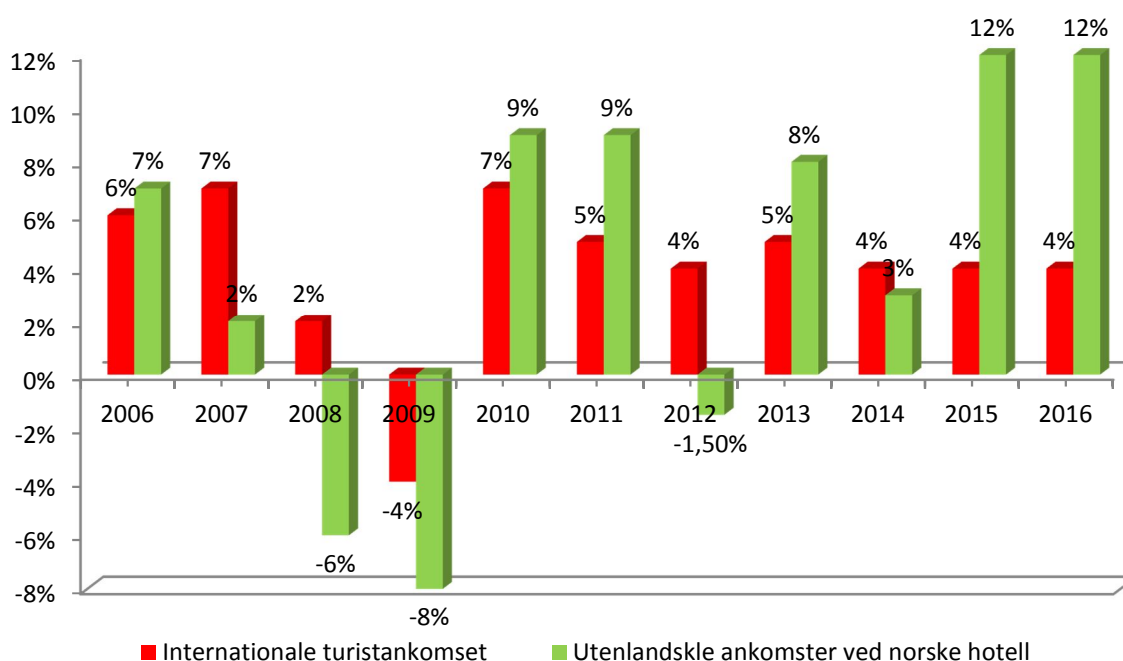
Kilde: SSB

5. Internasjonal turisme og Norges markedsandel

I 2016 var det 1,24 milliarder turistankomster, viser tall fra World Tourism Organization (UNWTO). Det er en økning på fire prosent fra 2015, som tilsvarer 46 millioner flere reiser på tvers av landegrensene, med én overnatting eller mer. Det betyr at så mye som én av hver syvende i verden krysset en landegrense i 2016. Internasjonale turistankomster har siden 2010 hatt en årlig vekst på fire prosent eller mer. Trafikken i 2016, er det høyeste målt noensinne, og UNWTO venter at veksten fortsetter inn i 2017.

Norges markedsandel øker

Antall utenlandske ankomster ved norske hotell økte med 12 prosent i 2016, mens gjennomsnittlig vekst i verden lå på fire prosent visert tall fra UNWTO. Det betyr at Norge på andre år på rad økte sin andel av internasjonal turisme.

Internasjonale turistankomster

Kilde: World Tourism Organization og SSB

Innreisen til Norge øker mer enn hos nærmarkedene

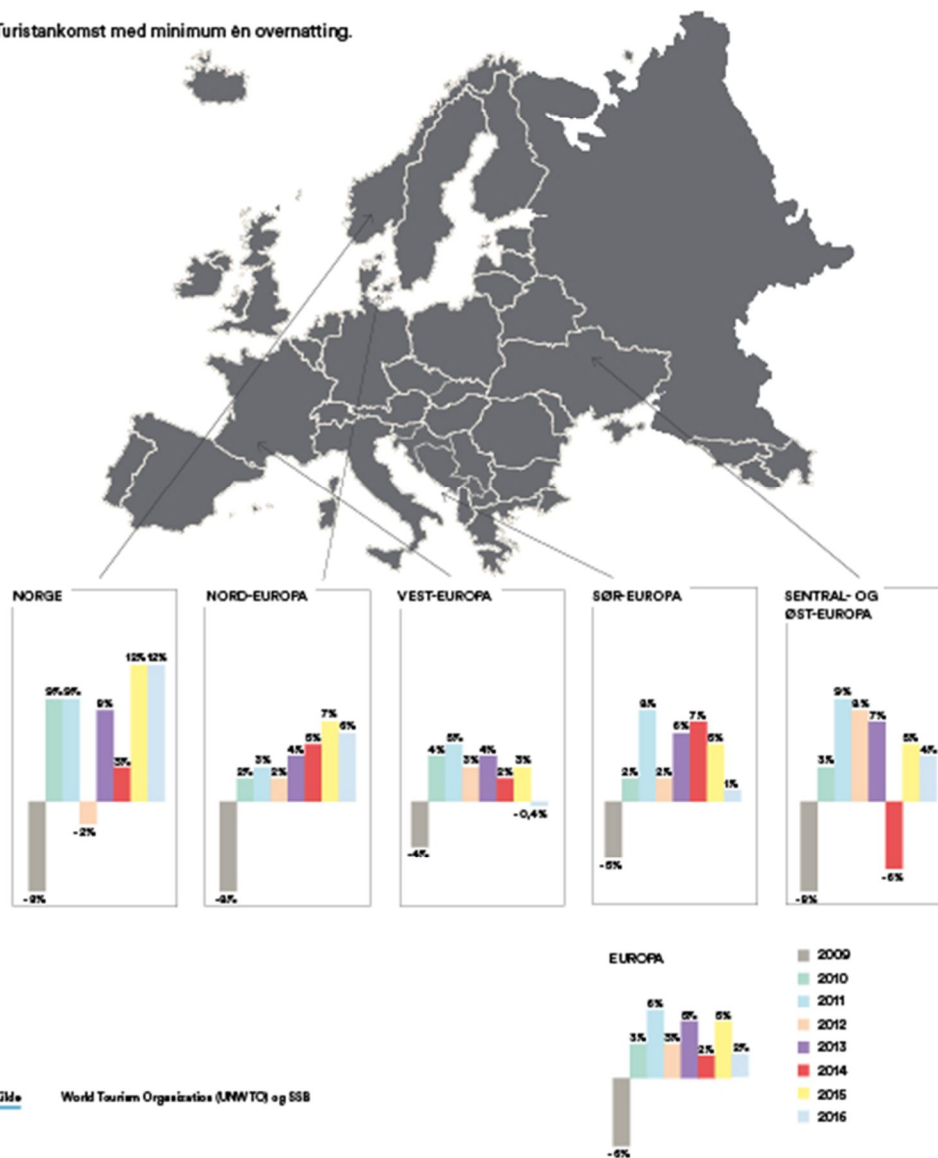
Med en økning på to prosent, er Europa det kontinentet med svakest vekst i 2016. Likevel er Europa det mest besøkte kontinentet, og over halvparten av alle utenlandsreiser var inn til et europeisk land. Særlig er det Vest-Europa og Sør-Europa som hadde en svak vekst, mens Nord-Europa økte med seks prosent, mye takket være økt innreise til Norge på 12 prosent.

Endringer i antall turistankomster i Europa og Norge

innovasjonorge.no

Endringer i antall turistankomster i Europa og Norge

Turistankomst med minimum én overnatting.

6. Vedlegg

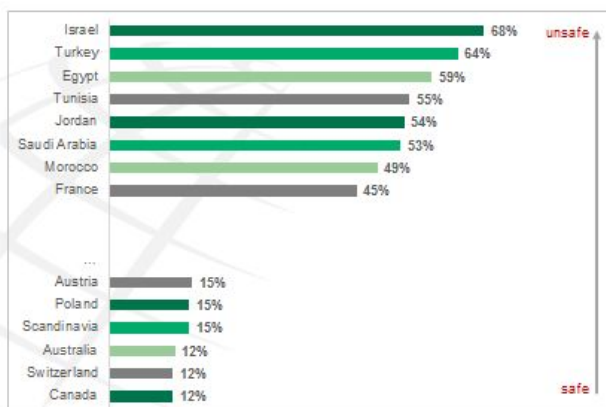
a. «Trygge destinasjoner»

Analyseselskapet IPK International gjennomførte i februar 2016 en undersøkelse i 42 land for å avdekke terrorens betydning.

Safety Image of Different Destinations Which destinations are perceived as safe/unsafe

International outbound travelers rate the different destinations regarding the safety-perception as follows:

- Of all destinations included, Israel has the lowest safety image with 68% of international outbound travelers rating it as a destination that is not safe to travel to.
- The destinations with the best safety perception are Canada, Switzerland and Australia, but also Scandinavia, Poland and Austria.

Source: World Travel Monitor® 2016, IPK International

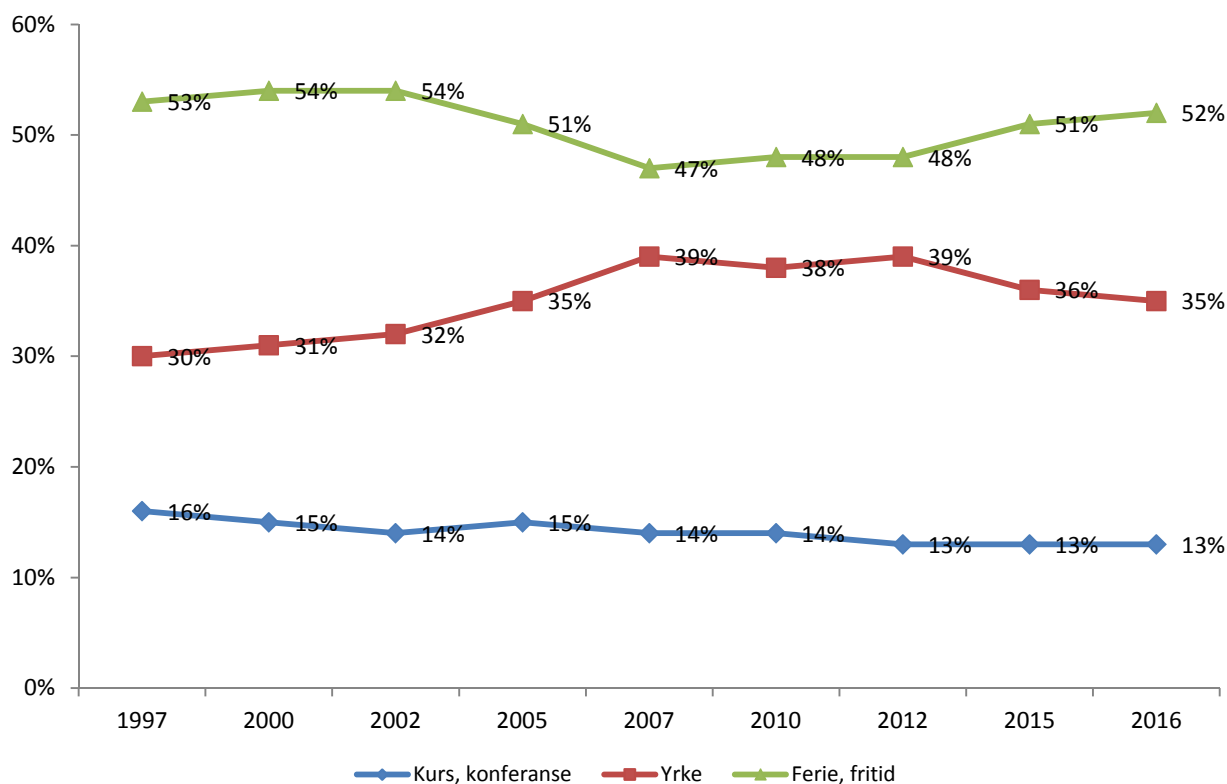
Kilde: IPK

b. Kommersielle gjestedøgn 2015-2016

	2015	2016	endring 2015-2016	andel 2016
I alt	31 653 839	33 114 132	5 %	100
Utlandet i alt	8 828 771	9 726 884	10 %	29
Norge	22 825 068	23 387 248	2 %	71
Tyskland	1 459 808	1 687 582	16 %	17
Europa ellers	1 596 411	1 620 977	2 %	17
Sverige	1 097 231	1 189 888	8 %	12
Danmark	749 517	828 916	11 %	9
Storbritannia	704 508	734 876	4 %	8
Nederland	567 343	658 478	16 %	7
USA	425 295	496 626	17 %	5
Kina	287 153	392 529	37 %	4
Asia ellers	364 921	385 833	6 %	4
Frankrike	326 866	372 107	14 %	4
Spania	253 590	304 303	20 %	3
Japan	98 203	111 579	14 %	1
Russland	108 086	105 285	-3 %	1
Sør-Korea	71 381	88 157	24 %	1

Kilde: SSB

c. Sammensetning av hotellgjestedøgn etter formål

Kilde: SSB

7. Kommunikasjonsmåling av forbrukerkampanjer

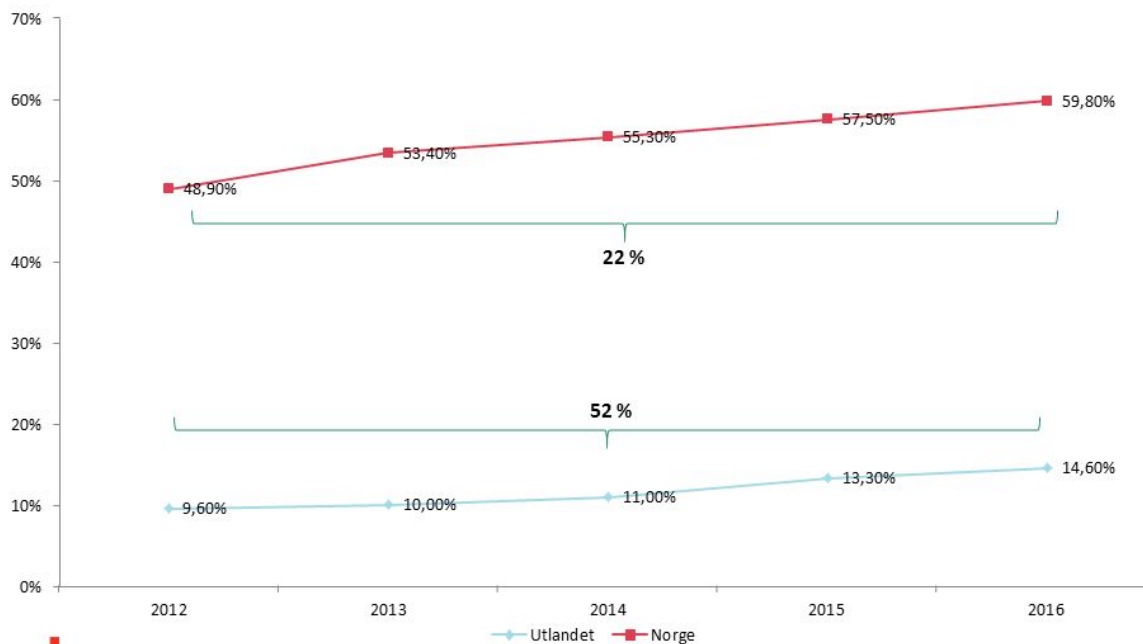
Økt interesse for å besøke Norge gjenspeiles i økning i antall gjestedøgn, samtidig som vi ser at flere målgrupper i hovedmarkeder viser en økt interesse for å besøke Norge.

I tillegg til å se på antall kommersielle gjestedøgn gjennomfører Innovasjon Norge ukentlige trackerundersøkelser i de fleste av markedene hvor Norge som turistdestinasjon markedsføres. Undersøkelsen inneholder spørsmål om sannsynligheten for å reise til Norge, og oppfatning av Norge som feriemål. Samtidig gir undersøkelsen svar på om markedsarbeidet som gjøres, gir ønsket resultat.

Undersøkelsen gjennomføres blant personer i vår målgruppe i Danmark, Norge, Sverige, Storbritannia, Tyskland, Nederland og Frankrike. Ved å se på spørsmålet: «How likely is it that you will go on holiday to Norway in the next 12 months?» tilbake til 2012, ser vi at de som har svart mellom 8-10 (på en tipunktskala) har økt med 22 prosent blant de norske respondentene og 52 prosent blant de utenlandske.

Bare ved å se på utvikling det siste året fra 2015-2016 har den samlede interessen for å besøke Norge fra viktige utenlandsmarkeder økt med ti prosent. Dette viser at langsiktig merkevarebygging, operative markedstiltak og tilrettelegging for salg gir resultater.

Interessen for å besøke Norge har økt betraktelig de siste årene

Kilde: Trackerdata, Innovasjon Norge

7.1 Kampanjemålinger

I tillegg til kommunikasjonsmålinger har det i år blitt gjennomført en pilottest i Norgeskampanjen i Frankrike. Sammen med Google har det blitt gjennomført «Brand Lift»-undersøkelse i kampanjen for å måle reklamens evne til å øke bevissthet rundt Norge og kampanjepartnerne, f.eks. Hurtigruten, og hvordan reklamen er med og påvirker folks interesse for Norge.

Innovasjon Norge har vinteren 2015/2016 og sommer 2016 gjennomført kampanjemålinger i utvalgte markeder. Formålet har vært å få kunnskap om kampanjenes effekt i de enkelte markeder, inkludert hvor mange som husker kampanjen og hvordan de vurderer den. I tillegg har kampanjemålingene undersøkt hvilke effekt kampanjen har hatt på vurderingen av Norge, og hvilken effekt den har hatt på potensielle turistenes ønske om å reise til Norge.

Kampanjemålingene gir kunnskap om hvilke elementer og plattformer som best profilerer Norge som reisemål, og hvilke som best konverterer en økt interesse og økt intensjon om å reise til Norge.

I vinteren 2015/2016 er det testet kampanjer i fire markeder: Danmark, Sverige, Storbritannia og Tyskland. I sommeren 2016 er det også testet kampanjer i fire markeder: Nederland, Sverige, Storbritannia og Tyskland.

Målgruppe

For hvert marked og for hver årstid er det definert en målgruppe på bakgrunn av hvilke aktiviteter potensielle turister vil foreta seg på en utenlandsferie. Alle fire markeder som er undersøkt i sommerperioden har brukt den samme definisjonen av en naturbasert målgruppe. Denne gruppen utgjør 66 til 71 prosent av befolkningen i de enkelte landene. I vinterperioden er det i Sverige og Danmark sett på en «alpinmålgruppe» (henholdsvis 21 prosent og 18 prosent av befolkningen), mens det i Storbritannia og Tyskland er sett på en «nordlysmålgruppe» (henholdsvis 50 prosent og 35 prosent av befolkningen).

I Danmark og Nederland er undersøkelsen gjennomført nasjonalt, i Sverige, Tyskland og Storbritannia er undersøkelsen gjennomført på utvalgte geografiske områder.

Effekt av kampanjene

Pilotmålingen «Brand Lift» i Frankrike viste at kampanjen bidro til 27 prosent økning i gjenkjennelse (dvs. man husker reklamen og avsenderen Visit Norway) og 104 prosent økning i interesse for Norge blant de som har vært utsatt for reklamen versus de som ikke har vært eksponert for den.

Med eller uten kampanjer er det turister som uansett ønsker å reise på ferie i Norge. I de neste to tabellene vises nettoeffekten av kampanjene. Tabellene viser altså et estimat av hvor stor andel av målgruppen kampanjen har klart å flytte og hvor mange mennesker dette tilsvarer. Den nederste raden i tabellen viser antallet personer i målgruppen, samt hvor stor andel målgruppen utgjør av hele populasjonen.

Av de fire kampanjene som ble testet i sommer 2016 er det to av dem som virker å overbevise potensielle turister. Spesielt kampanjen i Storbritannia ser ut til å flytte mange mennesker – nesten 600.000. Dette skyldes både en netto effekt på 6 prosent og at kampanjen er gjennomført i et område med mange mennesker. I Tyskland estimeres det at kampanjen har overbevist cirka 70.000 turister, mens målingen ikke viser noen effekt i Nederland eller i Sverige.

Sommer 2016

	Nederland	Storbritannia	Tyskland	Sverige
Net effect: Desire to go to Norway	-1,6%	6,1%	0,3%	-0,1%
Number of persons persuaded	0	590.000	70.000	0
Size of target group (share of population in geographical area and number of persons)	67% 8.900.000	71% 9.600.000	67% 24.200.000	66% 2.300.000

Ut fra kampanjene utført vinteren 2015/2016 kan det virke som at den har lyktes med å overbevise potensielle turister i tre av fire markeder. I Sverige overbevises en noe større andel enn i Danmark og Storbritannia. Det er likevel i Storbritannia at det største antallet av turister overbevises, hvilket skyldes et større marked sammenliknet med de to skandinaviske landene.

Vinter 2015/2016

	Tyskland	Danmark	Sverige	Storbritannia
Net effect: Desire to go to Norway	-1,1%	2,6%	7,4%	1,3%
Number of persons persuaded	0	20.000	30.000	80.000
Size of target group (share of population in geographical area and number of persons)	35% 16.200.000	18% 820.000	21% 370.000	50% 5.900.000

Effekt av kommunikasjonen

Tabellene nedenfor viser en konverteringstrakt, det vil si hvor langt kampanjen klarer å flytte potensielle turister mot en kjøpsbeslutning. Trakten starter ved oppmerksomhet og slutter ved kjøpsintensjon. Raden «recollection» viser andelen som kan huske kampanjen. «Persuaded» er andelen som synes bedre om Norge som reisemål etter å ha sett kampanjen og «Persuaded and active – holiday» er andelen som har økt intensjon om å reise til Norge etter å ha sett kampanjen.

Ser man på sommer 2016 er «recollection» størst i Tyskland og Sverige. Den tyske kampanjen ser imidlertid ut til å være noe bedre enn den svenske til å få potensielle turister som har sett reklamen til å synes bedre om Norge og øke lystene til å reise til Norge. Den britiske kampanjen har en lav

«recollection», men er til gjengjeld god til å øke lysten til å reise til Norge hos den delen av målgruppen som kan huske å ha sett kampanjen.

Sommer 2016

	Nederland	Storbritannia	Tyskland	Sverige
No recollection	67%	72%	58%	57%
Recollection	33%	28%	42%	43%
Persuaded	21%	16%	32%	20%
Persuaded and active - Holiday	7%	15%	17%	4%

«Recollection» blant de fire vinterkampanjene skiller seg ikke spesielt fra hverandre. Til gjengjeld ser de britiske og tyske kampanjene ut til å være bedre til å øke intensjonen om å besøke Norge enn kampanjene i Danmark og Sverige. I Storbritannia kan 30 prosent huske å ha sett kampanjen, og nesten halvparten av denne gruppen får mer lyst til å besøke Norge. I Danmark er det også 30 prosent, som kan huske at de har sett kampanjen, men her er det kun 1 prosent som får mer lyst til å besøke Norge som følge av å ha sett kampanjen.

Vinter 2015/2016

	Tyskland	Danmark	Sverige	Storbritannia
No recollection	65%	70%	61%	70%
Recollection	35%	30%	39%	30%
Persuaded	26%	6%	13%	26%
Persuaded and active - Holiday	15%	1%	4%	14%

7.2 . Endring i booking av flybilletter i kampanjeperiodene

Innovasjon Norge overvåker bestilling av flybilletter fra hovedmarkedene. Med ForwardKeys ser vi løpende endring i booking og ankomster for reiser med mer enn én overnatting i Norge. Tallene inkluderer salg via online reisebyråer og inkluderer ikke billettbestillinger som er gjort direkte hos flyselskapene eller såkalte lavprisselskaper.

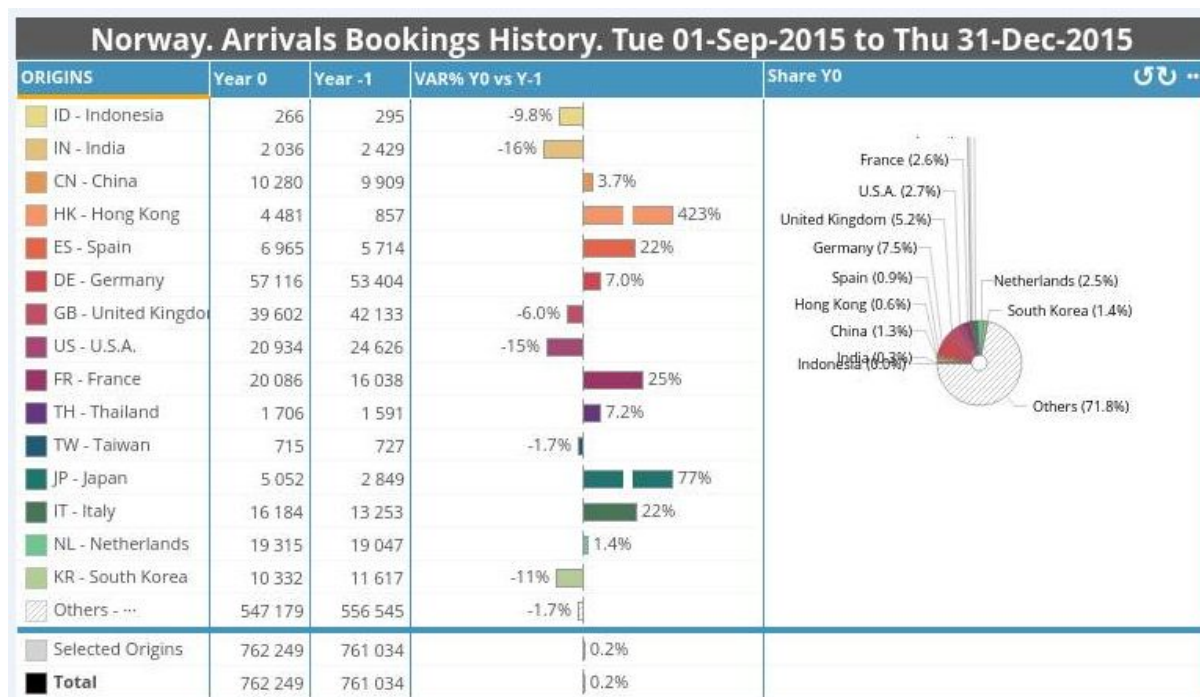
Norges- og nordlyskampanjene har et sterkt fokus på å få frem flytilgjengelighet og budskap fra flypartnere i kampanjen. ForwardKeys er derfor en god indikator som sier noe om utviklingen i markedet i perioder når kampanjene kjøres, i tillegg til det som de direkte kampanjepartnerne klarer å fange opp av utvikling.

Vår-sommer-høst

Figuren under viser endring i bookinger fra hovedmarkedene til Norge i periodene hvor det ble kjørt kampanjer mot vår-sommer-høst 2016.

Vinter

Figuren under viser endring i bookinger fra hovedmarkedene til Norge i perioden september-desember 2015, hvor det ble kjørt kampanjer for nordlys og ski høst/vinter 2015/2016.

8. Resultater fra bransjebearbeidelsesprosjektet

I dette prosjektet ble Norge profilert mot utenlandsk reiselivsbransje, og norske reiselivsaktører kunne delta i ulike operative og nettverksskapende tiltak her hjemme og i markedene.

8.1 Nøkkeltall fra bransjeprojektet 2016

Tallene nedenfor er hentet inn fra følgende markeder: Sverige, Danmark, Nederland, Tyskland, Frankrike, Italia, Spania, Russland, USA, Storbritannia, Japan, Kina, Sør-Korea, India og Brasil.

- Innovasjon Norge har truffet 6394 turoperatører*
- 358 B2B-operative tiltak gjennomført i 2016, som webinarer, seminarer, messer, workshops, salgsmøter, visningsturer og norgesarrangementer
- 163 nye turoperatører har tatt Norge inn i sin produktportefølje
- 118 turoperatører inkluderte flere/nye norske reiselivsprodukter i sin produktportefølje
- 2091 turoperatører totalt selger Norge/norske reiselivsprodukter per nå

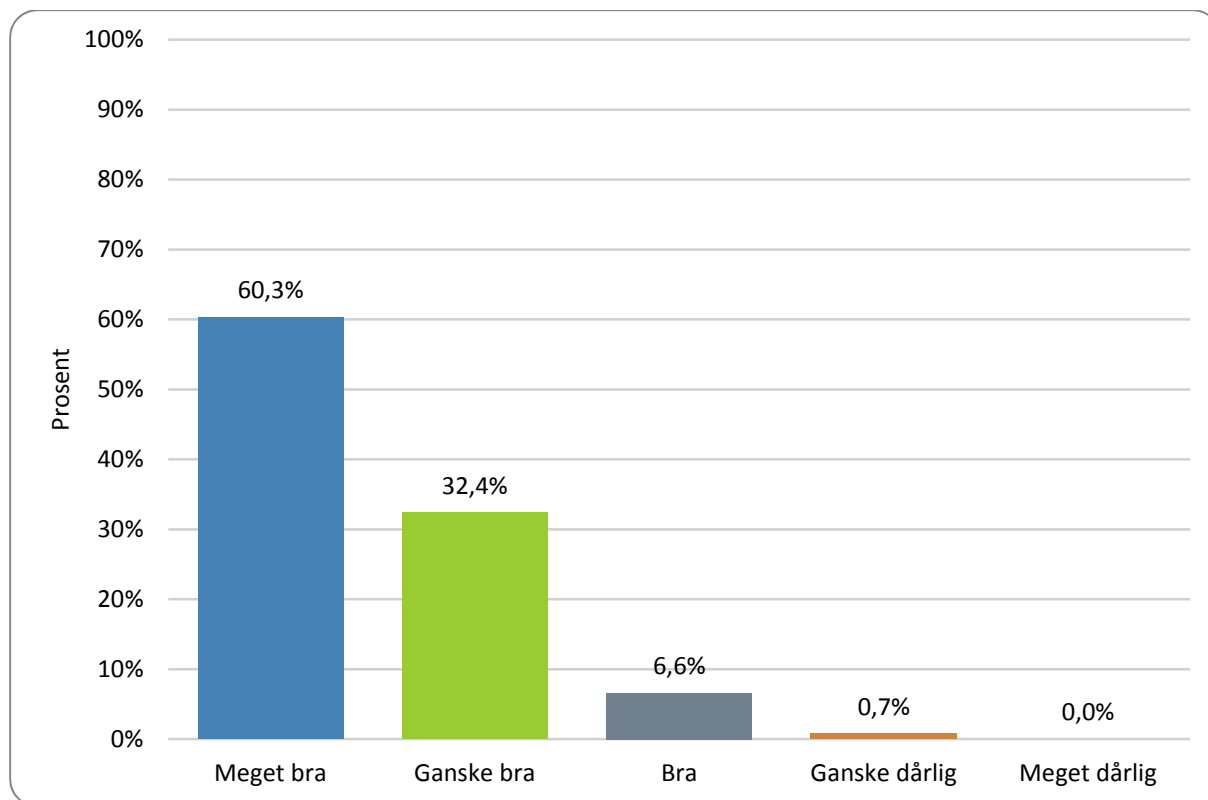
*representanter fra turoperatører som er nådd gjennom Innovasjon Norges operative tiltak.

8.2 Norwegian Travel Workshop

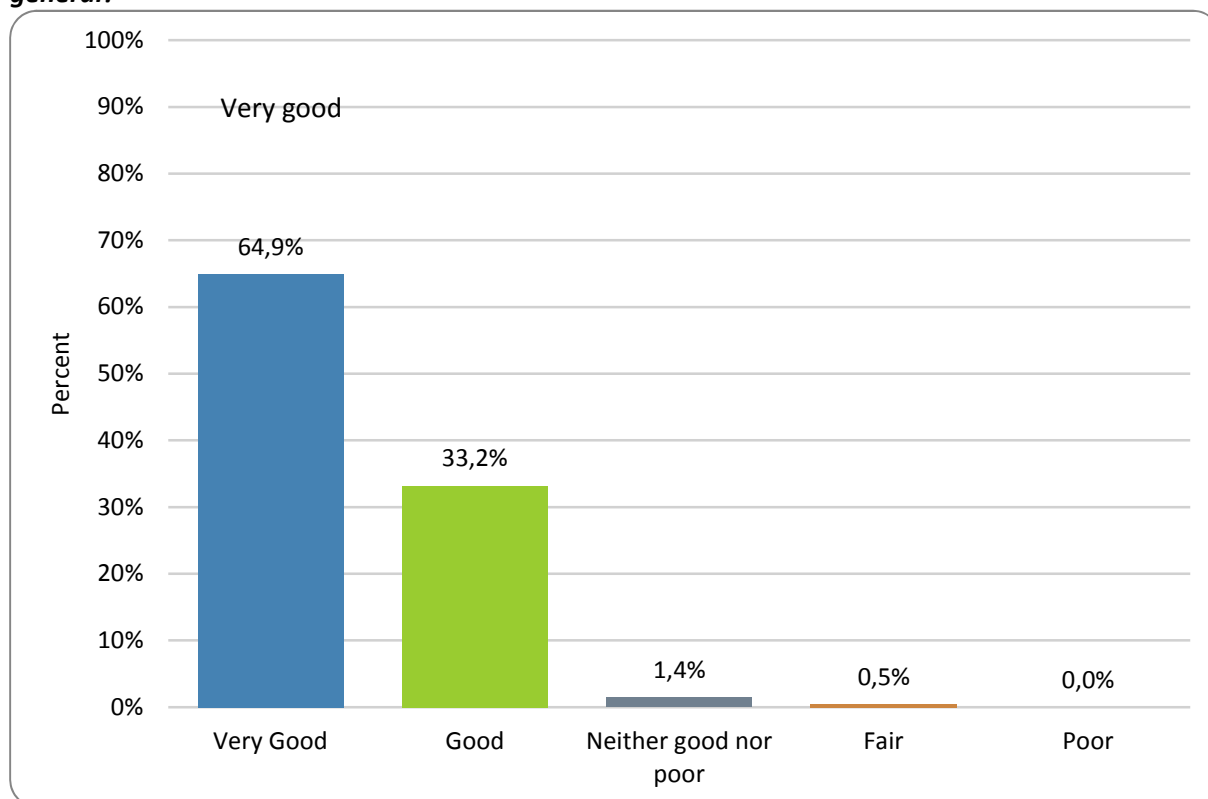
Norwegian Travel Workshop 2016 (NTW) ble arrangert i Bodø fra 11.-14. april. Det ble avholdt ca. 7500 salgsmøter mellom 315 representanter fra utenlandske turoperatører fra 29 land og 283 norske tilbydere av reiselivsopplevelser om priser og betingelser foran neste års turistsesong.

Evaluering viser at 97,12 prosent av de norske selgerne og 99,5 prosent av de utenlandske kjøpere var meget fornøyd eller fornøyd med NTW totalt sett. I tillegg ble de bedt om å uttrykke effekt av NTW gjennom utbytte:

Selgere: Hvordan vil du totalt sett vurdere verdien for din bedrift fikk ved å delta på NTW?

Kjøpere: How will you evaluate the total value that your company got from attending NTW in general?

Skala 1-5 hvor 1 er meget bra utbytte og 5 er meget dårlig.

Antall respondenter: 138 norske selgere og 212 kjøpere svarte på evalueringen.

9. Resultater fra pressearbeidet

Pressearbeid

I 2016 var det totalt ca. 15 700 artikler om Norge i utenlandske medier til en annonseverdi tilsvarende 1,5 MRD NOK. Antall artikler er stabilt i forhold til 2015, mens det er en nedgang i annonseverdien på 17 prosent. Nedgang i annonseverdi skyldes flere forhold bl.a. flere online artikler som har en betydelig lavere annonseverdi og endringer i valutakurser f.eks. svekket britisk pund mot NOK.

Antall TV og radio programmer har hatt en økning på henholdsvis 7 og 8 prosent.

Vi måler kun presseomtale der Innovasjon Norge har vært involvert i organisering av presseturen, eller på annen måte har vært involvert i utformingen av artikkelen eller TV/radioprogrammet.

PRESSERESULTATER 2016	TOTAL
Totalt antall artikler om Norge som reisemål	15 725
Total annonseverdi (MRD NOK)	1,5
Antall artikler publisert som resultat av presseturer	5 930
Annonseverdi av artikler som resultat av presseturer (MILL NOK)	692
Totalt antall journalister på presseturer	779
Antall bloggere på presseturer	105
Produerte nyhetsbrev	171
Produerte pressemeldinger	211
Antall TV programmer om Norge som IN har vært involvert i	71
Antall radioprogrammer om Norge som IN har vært involvert i	51

10. Resultater fra arbeidet med internasjonale kongresser, møter og incentives

10.1 Internasjonale kongresser

Union of International Association (UIA) rapporterer hvert år statistikk over verdens mest ettertraktede kongressdestinasjoner. For å bli godkjent av UIA som en internasjonal kongress, forutsetter det at møtet/kongressen arrangeres av en internasjonal organisasjon, at det er minimum 50 deltakere og har en varighet på minimum to dager. Statistikken kommer i juni hvert år, og til og med 2015 kan Norge vise til følgende utvikling sammenlignet med øvrige nordiske land:

Plassering på den internasjonale rangeringen (2016-plassering er først klart i juni 2017):

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Norge	21	17	17	15	17	20	19
Sverige	14	18	19	16	25	17	24
Danmark	20	21	22	14	22	23	20
Finland	19	19	21	16	18	19	21

Norge har en ambisjon om å holde seg innenfor topp 20 på UIAs rangering. Det er rundt 20.000 møter som roterer rundt i verden, og ca. halvparten av disse kan være potensielle for Norge å være vertskap for. Per i dag har Norge 1,4 prosent av verdensmarkedet. For 2015 meldte NCB inn 363 internasjonale kongresser til UIA, en nedgang fra året før hvor antallet var 416. MICE reisende har samlet sett 2,7 millioner overnattinger i 2015, en økning på 4 prosent sammenlignet med året før (dette inkluderer også norske MICE reisende). Med et døgnforbruk per person på 3 445 kroner, langt høyere enn for en ferie- og fritidsturist (kilde: Turistundersøkelsen)¹⁰¹ har dette segmentet en stor økonomisk betydning for norsk reiselivsnæring, samt at det slår positivt ut økonomisk også for andre næringer.

10.2 Møter og incentives

De to viktigste internasjonale bransjemessene for Meetingssegmentet (MICE) er IMEX og IBTM. Innovasjon Norge og Norway Convention Bureau deltar årlig på disse messene sammen med norske partnere. Dette er B2B-messer med forhåndsbookede møter.

På IMEX 2016 ble det gjennomført 286 B2B-møter mellom norske deltakere og internasjonale kjøpere, en økning fra året før. 157 av disse møtene var med kjøpere fra våre fire prioriterte markeder. Dette er leads med stort potensial for konvertering til salg, leads som våre partnere i prosjektet tar med seg hjem for videre bearbeidelse.

Antall norske partnere som deltok på IMEX 2016: 29 personer fra 21 norske bedrifter

På IBTM 2016 var det hele 618 forhåndsbookede B2B-møter på den norske standen. Hvor mange som kom i tillegg i løpet av messen har vi ikke fått full oversikt over ennå, men at det ble gjennomført langt flere møter enn året før er det ikke tvil om (i 2015 ble det gjennomført 571 B2B-møter mellom norske deltakere og internasjonale kjøpere) Antall norske partnere som deltok på IBTM 2016: 39 personer fra 30 norske bedrifter

De siste tre årene har vi deltatt på en felles nordisk stand på IMEX Americas, sammen med Island, Finland, Sverige og Danmark. Deltakelsen evalueres årlig, men utviklingen har gjennom disse fire årene vært god.

Antall norske partnere på IMEX Americas 2016 6 bedrifter (maks antall norske plasser på felles nordisk stand).

I tillegg deltar vi på messen Meeting Show i UK, hvor det er en miks av internasjonale og britiske kunder. I 2016 var vi i kontakt med totalt 102 kunder i løpet av messen, 20 av disse var britiske.

I 2016 har Innovasjon Norge bearbeidet følgende antall kvalifiserte kunder i respektive marked, sammen med partnere i prosjektet: Får tall fra markedene.

Marked	Målsetting	Oppnådd
<i>Germany</i>	90	166
<i>Great Britain</i>	70	84
<i>Sweden</i>	55-60	73
<i>France</i>	60-70	56
Totalt		379

¹⁰¹ Ny metode implementert i gjennomføringen av Turistundersøkelsen. Sammenligningstallet for døgnforbruk 2014 er 3 260 kroner justert etter ny modell, ikke 2 960 kroner som sto i Oppdragsgiverrapporten for 2015.

Det er kunder de norske partnerne kan bearbeide videre, og vi får stadig oftere tilbakemeldinger om at de i etterkant av våre aktiviteter har oppnådd salg. Dette viser at det langsiktige arbeidet som har blitt gjort innenfor dette segmentet siden 2009, bærer frukter. I Frankrike hadde vi i 2016 ikke med noen partnere. Årsaken er at partnerne ikke har ressurser til å delta i alle markedene, og da har Frankrike vært det markedet de har prioritert for. Det har medført at det har vært vanskelig å nå målsettingen som ble satt.

Segmentet medvirker til at hoteller og overnattingssteder fylles opp i ukedagene og i skuldresesongen, at opplevelsesproduktene blir benyttet utenom ferie- og fritidssesongene, noe som har stor økonomisk betydning for norske reiselivsbedrifter og sysselsettingen i alle deler av landet.

11. Resultater fra visitnorway.com

11.1 Trafikk på nettstedene

- 18,1 mill besøk (- 21,5 prosent sammenliknet med 2015)
- 34,3 mill sidevisninger (-34 prosent)
- 29,6 prosent gjenbesøk (-29 prosent)
- 81 prosent internasjonale besøk

11.2 Topp fem trafikklider

1. Google: 63 prosent av trafikken (- 29 prosent)
2. Direkte trafikk: 11 prosent av trafikken (- 28 prosent)
3. Facebook: 7 prosent (+ 363 prosent)
4. Bing 1,5 prosent (- 28 prosent)
5. Yahoo 1,5 prosent (-11 prosent)

11.3 Forklaring til tallene

Som forrige avsnitt viser, er det fra organisk søk den største nedgangen kom. Som vi skrev i fjor: «Nå er det ikke et mål i seg selv å ha mest mulig trafikk på visitnorway.com, men å treffe akkurat de målgruppene vi er på jakt etter... Med tanke på de enorme brukertallene i sosiale medier vil Visit Norway fremover konsentrere innsatsen om å skape innhold som begeistrer og engasjerer, og dermed deles i enda større grad enn tidligere.»

Som tallene over viser har man lyktes med dette, da trafikk fra Facebook har økt betydelig og står nå for hele 7 prosent av det totale besøket.

Årsaker til svikt i direkte trafikk (bortsett fra endringer i hvordan Google Analytics rapporterer) kan være vesentlig mindre aktiviteter offline og på trykk enn tidligere

Nettleserne har de siste årene kommet med søk direkte fra adressefeltet, og dette påvirker også folks adferd. Der de tidligere ville benyttet adressefeltet til å taste inn en nettadresse, benytter de det nå som søkemotor, noe som også vil påvirke den direkte trafikken.

Veksten i trafikk fra mobil fortsetter. For året som helhet kom 36 prosent av trafikken fra en mobiltelefon. I juli, august og desember måned var det flere som brukte mobil enn desktop.

Ikke overraskende oppholder mobilbrukere seg kortere tid på siden, og ser færre sider enn desktop-brukere. På nettbrett er tallene tilnærmet like som på desktop.

I tillegg til synlighet på visitnorway.com er klikk viktig for mange av våre kunder. Det ble klikket 1,4 millioner ganger videre fra visitnorway.com. Det er en nedgang på 60 prosent i forhold til 2015.

Nedgangen i klikk videre skyldes i hovedsak tre ting:

1. Fjerning av Book Norway
2. Ved lansering var det av tidsmessige årsaker ikke lagt på like mange lenker som tidligere
3. Færre sider

Hvorfor vi har gjort disse valgene kan kort oppsummeres med prioritering av begrensede ressurser, og langsiktig strategi for lokalt søk i søkemotorer. Hva vi gjør for å få tilbake så mye som mulig av trafikken er å etablere noen flere redaksjonelle sider, og flere lenker der det er relevant. Vi ser allerede at effekten av tiltakene fungerer: trafikken både inn til sidene og ut til partnerne peker igjen oppover, og målet er at de skal opp til 2015-nivå.

11.4 Apper fra visitnorway

Visit Norway-appen ble lastet ned 37 685 ganger i 2016. Til sammen har appen ca. 460 000 nedlastinger siden lanseringen i 2010.

- Brukere: 54 716
- Økter: 306 911

Nordlysappen "Norway Lights" ble lastet ned 61 687 ganger, en økning på 7 prosent mot 2015. Appen har nå passert 160.000 nedlastinger, noe som må sies å være bra.

- Brukere: 365 608 (+97 prosent)
- Økter: 1 017 141 (+71 prosent)

VR-appen «Visit Norway VR» ble lansert i mai 2016 og er lastet ned 11 500 ganger.

12 Resultater fra special interest/tema-kampanjene

I 2016 var det en økning i de totale trafikk tallene til kampanjesidene for vandring, sykkel og fiske på visitnorway.com. Det var nedgang i trafikk til kampanjesiden for fiske i SE, DK og RU, dette fordi vi justerte budsjettet i favør innlandsfiske og denne kampanjen kjøres kun i DE og NL. Totalt besøk går allikevel opp.

Deltagende utenlandske turoperatører gir positive tilbakemeldinger og det faktum at de blir med i kampanjen flere år på rad kan tilsi at de ser effekt av kampanjen.

Presseresultater for dette prosjektet er ennå ikke klart, men det ble gjennomført flere gruppeturer og individuelle turer med temafokus for journalister i 2016 (se avsnitt 4.6.3).

I 2016 gjennomførte Epinion en undersøkelse for Innovasjon Norge for å se på tre områder:

- Perspektivet til de deltagende reiselivsbedrifter og organisasjoner
- Perspektivet til aktivitetsturistene gjennom analyse av nettsøk (og dermed etterspørsel etter) vandre-, fiske- og sykkelferie i Norge
- Perspektivet til aktivitetsturistene gjennom analyse av trackingen på Norges posisjon

Følgende funn ble trukket frem i rapporten:

- Deltakelse i temasatsingen gir deltakerne mulighet til å profilere seg mot det utenlandske markedet. Det er en styrke i å kjøre felles front i kampen om målgruppens oppmerksomhet.
- Innovasjon Norge bidrar med kompetanse for markedsføring mot målgrupper i de fokusmarkedene, hvor de selv ikke har ressurser eller markedskompetanse
- Det er stor tillit til INs markedskompetanse. Innovasjon Norge blir fremmet som en sparringspartner og rådgiver, som kan bistå med innspill til effektivisering av produkt/kampanjer eller gi råd i forhold til å kvalitetssikre presseaktører. Dette er noe som i høy grad etterspørres.
- Deltakerne trekker frem presseturer som særlig effektivt i å nå ut med produktet til aktuelle segmenter idet det bidrar til å gi redaksjonell omtale. Visningsturer har de også god nytte av.
- Årsmøtene og samlinger med andre deltakere utpekes som god arena for nettverksbygging. Videre kan man ikke se nettverk og produktutvikling isolert, da deltakerne gjennom snakk og inspirasjon fra andre får gode innspill på forbedringspotensialer og kompetanseheving opp mot eget produkt.
- Overordnet er det en tilfredshet blant temasatsingsdeltakerne i organiseringen av satsingene og kommunikasjonen med Innovasjon Norge.
- Deltakerne stoler på at Innovasjon Norge vet hva de gjør, og forholder seg til årsrapportene for hva som er gjort. Dog er det ønskelig med bedre måling av utbytte og effekt, og ideelt sett noe som rekker utover måling av trafikk på nettsider og klikk. Dette ville kreve tilbakemeldinger fra partnerne selv, noe de ofte ikke har kapasitet til.

12.1 Trafikk til kampanjesider visitnorway - vandring:

Marked	Visit: 2015 1. jan – 1.oktober	Status på visit: 2016 1. jan – 1.okt.	% +/- 2015-16
DE	51 068	99 331	95 %
NL	52 661	106 117	102 %
UK	35 333	69 077	96 %
FR	27 579	62 641	127 %
SE	48 667	91 273	88 %
DK	39 367	80 295	104 %

12.2 Trafikk til kampanjesider visitnorway - fiske:

Marked	Visits: 2015 1. jan – 17. okt	Status på visits: 2016 1. jan – 17. okt	+Visits på skuldervesong fisesider 8. aug – 17. okt	Sum	% +/- 2015-16
DE	34 718	52 479	7 555	60 034	+73%
NL	23 485	27 898	4 162	32 060	+37%
DK	30 798	13 948	1 504	15 452	-49%
SE	32 428	21 434	4 493	25 927	-20%
RU	42 861	36 841	1 951	38 792	-9%

12.3 Trafikk til kampanjesider visitnorway - sykkel:

Marked	Visit: 2015 1. jan – 1.oktober	Status på visit: 2016 1. jan – 1.oktober	% +/- 2015-16
DK	23.125	66 428	187 %
SV	25.543	39 326	54 %
NL	24.733	50 803	105 %
DE	24.001	41 430	73 %